

540

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Γ. ΣΑΡΗ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΝ ΤΗ ΒΑΡΒΑΚΕΙΩ ΠΡΟΤΥΠΩ ΣΧΟΛΗ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ

ΤΗΣ Ε΄ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΛΥΚΕΙΩΝ

ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΩΝ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΝΟΜΟΝ 3438

ΕΚΔΟΣΙΣ Γ΄.

Ἀριθμ. ἀδείας κυκλοφορίας	59385	
	31-10-32	
Τιμὴ	Δρ.	36.90
Ἀξία βιβλίου οὐκ ἔστιν	>	14.80
Φόρος Ἀναγκαστικοῦ Δανείου	>	4.50
Συνολικὴ τιμὴ	>	56.20

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

52 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ (ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ) — 52

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Γ. ΣΑΡΗ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΝ ΤΗ ΒΑΡΒΑΚΕΙΩ ΠΡΟΤΥΠΩ ΣΧΟΛΗ

Korbf x/μρο 2

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ

ΤΗΣ Ε΄ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΛΥΚΕΙΩΝ

ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΩΝ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Ν

ΕΚΔΟΣΙΣ Γ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

52 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ (ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ) — 52

1 9 3 2

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ συλλογέως.

Αἰφίμου

Σημειώσεις διὰ τοὺς διδάσκοντας. Τὰ τεμάχια παρατίθενται τεταγμένα κατὰ λογοτεχνικά εἶδη. Ὁ διδάσκων ὅμως ἄς ἔχη ὑπ' ὄψιν ὅτι δὲν ἔχει καμμίαν ὑποχρέωσιν ν' ἀκολουθῇ τὴν σειρὰν τοῦ βιβλίου, ἀλλὰ δύναται νὰ ἐκλέγῃ ἐκάστοτε ὅποιονδήποτε τεμάχιον κρίνει αὐτὸς προσφορώτερον διὰ τοὺς μαθητάς, ἀναλόγως πρὸς τὴν προόδον τῶν ἄλλων μαθημάτων, ἰδίᾳ τῆς ἱστορίας, καὶ τὰς ἐκάστοτε παρουσιαζομένας διὰ τὴν διδασκαλίαν ἀφορμάς.

Σημειώσεις διὰ τοὺς μαθητάς. Ὅπου παρουσιάζεται ἀπορία, ζητεῖτε τὴν ἐξήγησιν τῆς λέξεως ἢ τοῦ πράγματος εἰς τὸ **Β' Παράρτημα** τοῦ βιβλίου (σελὶς 281 κέ.)

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ

1. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

**Ἡ ἐπάνοδος τοῦ Ἡρακλείου εἰς
τὴν Κωνσταντινούπολιν.**

Σπυρίδωνος Ζαμπελίου.

Ἡ τελετὴ τῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν εἰσοδίων τοῦ Ἡρακλείου πληροῖ μίαν τῶν πομπωδεστέρων σελίδων τῆς μετὰ Χριστὸν ἱστορίας μας. Ὁ ἀναγνώστης, εἴτε Ἕλληγν εἴτε Εὐρωπαϊὸς ἐν γένει, συγχαίρων τῇ τότε γενεᾷ διὰ τὴν νίκην τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς χριστιανωσύνης, δὲν δύναται νὰ διεξέλθῃ τὴν περιγραφὴν αὐτὴν χωρὶς τινος συγκινήσεως.

Οἱ λαοὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μαθόντες τὴν ἔλευσιν τοῦ Ἡρακλείου, ἐξῆλθον εἰς συνάντησιν αὐτοῦ βαστάζοντες κλάδους ἐλαιῶν καὶ λαμπάδας, καὶ τ' ἀνδραγαθήματά του εὐφημοῦντες μετὰ χαρᾶς καὶ θαυμάσιων. Προεπορεύοντο τῆς μακρᾶς ἀκολουθίας ὁ Πατριάρχης καὶ ὁ Κωνσταντῖνος βασιλόπαις, ἔτι δὲ ἡ Σύγκλητος, σύμπας ὁ κληρὸς τῆς πρωτευούσης, καὶ οἱ ἄρχοντες, ἀκατασχέτω πόθῳ περιμένοντες εἰς τὴν Ἱέρειαν τὸν νικητὴν.

Ἄμα ὡς ὁ βασιλεὺς προσῆλθεν, ὁ ἀγαπητὸς αὐτοῦ υἱὸς ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ περιπλακεῖς αὐτῷ μετὰ τοσοῦτον ἀποχωρισμόν, καὶ τὴν γῆν ἀμφότεροι τοῖς ἑαυτῶν δάκρυσι καταβρέξαντες, τὰ πλήθη πάντα παρεκίνησαν εἰς κατάνυξιν, ὥστε στεναγμὸς ἐξερράγη καὶ κοπετὸς καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν ἀπέραντον συρροήν. Τῶν ἀσπασμῶν δὲ τελεσθέντων, ἡ παράταξις ἐκίνησεν εὐτάκτως πρὸς Κωνσταντινούπολιν.

Ἄλλὰ πῶς νὰ ὀνομάσωμεν τὴν ὁδοπορίαν ἐκείνην;

Ἦταν ἀλλόθως εἰσόδος θαιαυθευτικῆ κατὰ τὸν συνήθη τρόπον

τῶν Αὐτοκρατόρων ἐκτελουμένη; ἦτο λιτανεῖα θρησκευτικῆ, τῶν πιστῶν τὰς καρδίας συγκινοῦσα; ἢ δρᾶμα χριστιανικόν, τὸν παρόντα χρόνον συνδυάζον πρὸς τὰς ἡμέρας τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ὅτε ὁ παρὰ τούτου Τίμιος Σταυρὸς εὐρέθη καὶ ἐνεστη-
 λώθη εἰς Ἱερουσαλὴμ; Τέσσαρες ἐλέφαντες ἔσυρον τὴν ἀμαξάν τοῦ Ἡρακλείου, ὅστις, περικυκλωμένος ὢν ὑπὸ δάσους ὄλου λαμπάδων, εἰκόνων, ἐσταυρωμένων, συμβόλων ἱερῶν, καὶ αὐτὸς οὗτος μετὰ τῶν ἀρχιερέων τὸν τρισάχιον ὕμνον διὰ φωνῆς ὑπὸ στεναγμῶν συγκεκομμένης συνυμολογῶν, ἐκόμιζεν εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν τὸ σημεῖον τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων, ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου σμύρνης καὶ λιθάνῳ θυμιαζόμενον. Κράμα εὐρωπαϊκῆς καὶ ἀσιατικῆς πομπῆς, οὐκ ἀνάρμοστον εἰς τὸν μεικτὸν χαρακτήρα τοῦ Βυζαντίου!

Ἡ συνοδεία εἰσῆλθεν ἐν τῇ ἐν Βλαχέρναις ναφί τῆς Θεοτόκου τῇ ἐπετείῳ ἡμέρᾳ τῆς κατὰ Περσῶν ἐκστρατεύσεως, ἄδοντος τοῦ Ἀρχιδιακόνου τὸ «Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου!» ἡμέρα πρόσφορος εἰς δοξασμὸν καὶ εὐχαριστίαν τοῦ Ἡρακλείου, ὃν ἀνέκραξαν οἱ ψάλται Περσικόν, καὶ Χριστιάνυμον νέον Ἀλέξανδρον. Ἡ δὲ δημοσία Σταυροπροσκύνησις δῆρκεσε μὴνάς τινας, κατὰ τὸ διάστημα τῶν ὁποίων οἱ εὐσεβεῖς συνηθροίσθησαν εἰς ἀπασμὸν ἐκ περάτων τῆς Χριστιανωσύνης. Ἄμα δὲ τῇ ἔαρι, αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἀπήγαγε τὰ τίμια ξύλα ἀπὸ τῆς βασιλευούσης εἰς Ἱερουσόλυμα.

Ἐὰν καθ' ὄλον τὸν ἑλληνικὸν μεσαιῶνα ζητήσωμεν τὸν ἀνδρα, τὸν ἐν τῇ βίῳ αὐτοῦ συγκεφαλαιοῦντα πληρέστατα τὸ σύνολον πνεῦμα τῆς μετὰ Χριστὸν Ἑλλάδος, ἀδύνατον νὰ τύχωμέν τινος ἀρμοδιωτέρου τοῦ Ἡρακλείου. Ἄρεται τοῦ βασιλέως τούτου καὶ ἐλαττώματα συντρέχουσι ἐξίσου ὑπὲρ αὐτοῦ· ἀλλὰ βοηθεῖ προσέτι καὶ ὁ χρόνος, κατὰ τὸν ὁποῖον ἤμασεν. Εὐρίσκομεν ἐν τῇ βίῳ αὐτοῦ δύο ἀντίθετα χαρακτηρίσματα· ἀπαντῶμεν τὸν ἥρωικὸν ἐκεῖνον ἔρωτα πρὸς τὸν δοξασμὸν τοῦ ἔθνους, ὅστις ἀνύψωσεν ἄλλοτε τὸν υἱὸν τοῦ Φιλίππου εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπεύσεως, καὶ εὐρίσκομεν ἔτι τὴν κλίσιν ἐκείνην εἰς τὰ πνευματικὰ ζητήματα, ἣτις κατέστησε νομοθέτας οἰκουμενικοὺς τοὺς φωστῆρας τῆς Δ' ἐκχτονταετηρίδος. Δέον εἰς ταῦτα νὰ προσθέσωμεν καὶ ἕτερόν τι χαρακτηρίσμα· ἴδιον τοῦ αἰῶνός του, ἴδιον τῆς κοινωνίας, ἦν μερικώτερον, ὡς βασιλεὺς προσηγορεύετο τὴν ἀρεσκίαν ἀνάγειν ἑαυτὸν ἕως ἀκριδέστε-

ρον ἐκφράσωμεν τὴν ἰδέαν μας, τὴν ἱπποτικὴν ἐκείνην πρὸς τὸ πάτριον θρήσκευμα ἀφοσίωσιν, ἣτις εἰς τὰ χρονικὰ τῶν Σταυροφοριῶν δύναται νὰ εἰκονίσῃ αὐτὸν ὡς πρῶτον Ἰππότην τοῦ Σταυροῦ, καθάπερ πρόδρομον τοῦ μεγάλου θρησκευτικοῦ καὶ πολιτικοῦ κινήματος, τοῦ μετέπειτα συντελέσαντος τὰ μάλιστα εἰς τὴν μεταδιαίτησιν τῆς Εὐρώπης.

1857.

Τὸ πρῶτο ξεκίνημα.

(...ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς...)

Νικολάου Καρβούνη.

Ἐπροχώρησε βιαστικὰ πρὸς τὸ μεγάλο παράθυρο τῆς σάλας, πού ἔβλεπε πρὸς τὴν αὐλὴν καὶ τὸ παρεκκλήσι. Ἐβλεπε τώρα τοὺς βαρῶνους νὰ προχωροῦν πρὸς τὴν φωτισμένην πύλην τῆς ἐκκλησίας, στὸ φῶς τῶν δαδιῶν πού κρατοῦσαν τὰ παιδόπουλα τῆς ἀκολουθίας. Ἡ κυρία Ἄννα, ἀλύγιστη, καθὼς πάντα, ἐπερπατοῦσε μοναχῆ τῆς. Ἐνας-ἕνας ἐπέρασαν ὅλοι ἀπὸ τῆ φωτεινῆ τῆ θύρα πού κλεισθήκε ἀμέσως. Σκοτάδι τώρα παντοῦ, καὶ μόνο στὸ διάφωτο παράθυρο τῆς ἐκκλησίας μὲ τὰ γυαλιὰ τὰ χρωματιστὰ ξεκόβει κάπου-κάπου ὁ ἥσκιος ἐνὸς γυμνοῦ κλαριοῦ, καθὼς ἀργολυγᾷ στὸ φύσημα τοῦ ἀνέμου τοῦ παγεροῦ.

Ὁ ἄρχοντας τοῦ πύργου μὲ τοὺς προσκαλεσμένους του ἀπὸ τὰ καστέλλια τὰ γειτονικὰ κάνει Χριστούγεννα.

Ὁ Ῥαμὼν ἔφυγε ἀπὸ τὸ παράθυρο μὲ βήματα σιγανά. Στὸ τζάκι ἐτρεμολαμπύριζαν κάτι σπίθες, ἀπομεινάρια τῆς μεγάλης φωτιάς πού εἶχε ζεστάνει τίς κυρίες καὶ τοὺς βαρῶνους ὅλο τὸ ἀπίγευμα τῆς παραμονῆς, ὅταν οἱ τραγουδιστάδες μὲ τὰ γλυκὰ τὰ λαγοῦτα εἶχαν κάμει τὴν Ἰσαβέλλα νὰ κλάψῃ γιὰ τὰ παθήματα τῶν γενναίων καβαλλάρηδων πού ἀναζητοῦσαν τὸν Ἅγιον Κρατῆρα.

Εἶχε μεγαλώσει ὁ Ῥαμὼν μέσα στὸν πύργο καὶ μέσα στὰ δεκαπέντε χρόνια τῆς ζωῆς του δὲν εἶχε ξεμακρύνει ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ μιᾶς ἡμέρας δρόμο πέρ' ἀπὸ τὸ κινητὸ τὸ γεφύρι τῆς μεγάλης του πόρτας. Αὐτὸ εἶχε συμβῆ τρεῖς ἢ τέσσερες φορές μόνο, τοὺς τελευταίους ὀκτώ μῆνες, ὅταν ὁ ἄρχοντας

Γαλιτέρος, ὁ πυργοδοεσπότης, τὸν εἶχε πάρει μαζί του στὸ κυνήγι. Πρὶν ὁ Ῥαμὼν ἦταν παιδόπουλο τῆς κυρίας Ἄννας. Τώρα εἶχε μάθει στὸ κέρασ ἔλα τὰ προστάγματα καὶ τὰ σκαλίσματα τοῦ κυνηγιοῦ. Εἶχε μάθει νὰ βοηθῆ τοὺς γερακάρηδες στὴν περιποίηση τῶν γερακιῶν, νὰ διευθύνῃ τὰ σκυλιά, νὰ φροντίζῃ γιὰ τ' ἄρματα τοῦ ἄρχοντα τοῦ πύργου. Καὶ ὁ Γαλιτέρος τοῦ εἶχε τάξει ὅτι, ἂν ὡς τὸ τέλος ὑπηρετοῦσε πιστὰ κι' ἔδειχνε τὴ γενναιότητα ποὺ χρωστοῦσε στὸ αἷμά του, θὰ τὸν ἔκανε ἱππότη καὶ θὰ τοῦ χάριζε ἄρματωσιὰ καὶ ἄλογο τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, μετὰ τρία χρόνια, ποὺ θὰ ἦταν ἄνδρας πιά δεκαοχτὼ χρονῶν.

Πόσο ἀργοῦνε νὰ περάσουνε τρία χρόνια! . . . Ὅταν ἔβλεπε ὁ Ῥαμὼν τοὺς ἱππότες νὰ φθάνουν σκονισμένοι καὶ ἰδρωμένοι μέσα στὶς ἀτσαλένιες τὶς ἄρματωσιές των ἀπὸ χῶρες μακρυνές καὶ τοὺς ἄκουε νὰ διηγοῦνται τόσες θαυμάσιες ἱστορίες, ἡ καρδιά του ἐσκίρτοῦσε τρελλά· τοῦ φαινόταν σὰ νάταν καθάλλα σὲ κατάφραχτο ἄλογο ποὺ χανόταν σὲ ἄγριο καλπασμὸ μέσα σὲ δάση ἀπέραντα. Καὶ ὠνειρευόταν ἔπειτα ἕνα μέρος γεμάτο μαγεία, ὅπου ἔλα ἦσαν ὁμορφα καὶ φωτεινὰ καὶ ὅπου ἔλοι οἱ ἄνθρωποι ἦσαν καλοὶ καὶ μεγαλόψυχοι καὶ πάντα νέοι, γιατί ἐκεῖ δὲν ὑπῆρχαν οὔτε γηρατειά, οὔτε κακίες, οὔτε ἀσχήμια, οὔτε θάνατος.

Ὁ ἴδιος δὲν ἤξερε γιατί ὁ τόπος αὐτός, ποὺ τοῦ φαινότανε πῶς τὸν ἐγνώριζε τόσο καλά, εἶχεν ὁμοιότητα μὲ κάποιον μέρος ποὺ ἦταν εἰκονισμένο στὸ μεγάλο χαλί, τὸ ἀπλωμένο πάνω ἀπὸ τὸ τζάκι τῆς σάλας. Ποῦ νὰ τὸν εἶχε ἰδῆ; Ἐνόμιζε πῶς τὸν πρωτοεἶδε καθρεφτισμένον μέσα στὰ μάτια τῆς μητέρας του, ποὺ εἶχε φύγει γι' ἄλλους κόσμους ὅταν ἦταν πολὺ, πολὺ μικρός· καὶ σὰν νὰ τοῦ φάνηκε πῶς τὸν ξανάειδε μιὰν ἄλλη φορὰ, τώρα τελευταία, μέσα στὰ μάτια τῆς Ἰσαβέλλας, τῆς συνομήλικῆς του κόρης τῆς κυρίας Ἄννας, μιὰ μέρα ποὺ τὸν κοίταξε τόσο βαθιά, ποὺ νόμισε πῶς ἀνοίξε ἡ καρδιά του σὰν τὸ μαρτιάτικο κρίνο, στὸν ἥλιο τὸ ζεστὸ τῆς ἀνοιξιάντικης αὐγῆς.

Γι' αὐτὸ τὸ χαλί τῆς σάλας κανεὶς δὲν ἤθελε νὰ τοῦ μιλήσῃ ἔταν ῥωτοῦσε νὰ μάθῃ γιὰ τὸν ἄρματωμένο καβαλλάρη ποὺ ἦταν εἰκονισμένος μέσα στὰ δένδρα ἀκίνητος στ' ἄλογό του, μὲ τὴν ἀτσαλένια μάσκα τῆς περικεφαλαίας του κατεδασμένη στὸ πρόσωπό του. Ὁ ἄρχοντας Γαλιτέρος, μιὰ φορὰ ποὺ ἔλαβε τὸ θάρ-

ρος νά τόν ρωτήσῃ, ἄλλαξε ἀπότομα ὀμιλία. Μόνον ὁ πιό παλιός ἀπὸ τοὺς γερακάρηδες τοῦ πύργου τοῦ εἶπε μιὰ μέρα :

— Καλὰ θὰ κάνῃς νὰ μὴν πολυσκοτίζεσαι μ' αὐτὸ τὸ χαλί. Λέ-
νε πὼς ζωντανεῖει μέσα σὲ πολλὰ χρόνια μιὰ φορὰ τὴ νυχτιὰ τοῦ
Χριστοῦ.

Ἄρα μὴν ἦτανε βέβαιος ὅτι αὐτὴ τὴ νύχτα ἢ εἰκόνα τοῦ χα-
λιοῦ θὰ ζωντανεῖ. Τοῦ τὸ ἔλεγε κάτι στὰ βάθη τῆς καρδιάς του
πὼς ἔτσι ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἀπόψε. Κι' εἶχε μιὰ χαρὰ... Γιατὶ τὸν
γνώριζε τὸν κατάφραχτον ἐκείνον ἱππότη πού ἦταν ἀκίνητος μέ-
σα στὸ βουδὸ, τὸ ἀκίνητο δάσος, κι' ἄς εἶχε κατεβασμένη τὴ μά-
σκα του. Ἐδῶ καὶ πολλὰ—πέρα πολλὰ—χρόνια κάπου τὸν εἶχε
γνωρίσει καλά. Ἦταν φίλος του, ὅπως τοῦ ἦταν πέρα πολὺ
γνωστὸ κι' ἐκεῖνο τὸ δάσος, ἀκόμα καὶ ὁ ἀπέραντος κόσμος πού
ἀπλωνόταν πέρα καὶ πίσω ἀπὸ τὰ πρῶτα δένδρα, τὰ σχεδιασμένα
στὸ χαλί... Ἀπόψε...

Μέσα στὸ σκοτάδι τῆς σάλας ἄρχισε σιγὰ-σιγὰ νὰ φεγγίζῃ σὰν
μιὰ γλυκεῖα χαραυγὴ. Μιὰ μελωδία μεθυστικὴ, πιὸ χαρδευτικὴ
γιὰ τὴν ψυχὴ κι' ἀπὸ τὰ λαγοῦτα τῶν τραγουδισταδῶν, ἐθέρμαινε
τὸ φῶς πού ἐδυνάμωνε γοργά. Ἐβγαίνει τὸ φῶς αὐτὸ ἀπὸ τὸ
μέρος πού ἦταν ἀπλωμένο τὸ χαλί. Σὰν νὰ εἶχε ἀνοίξει ὁ τοίχος
πρὸς ἕναν κόσμον ἀνοιξιάτικο. Λεπτός, εὐωδιασμένος ἀγέρας
ἐλίχνιζε τὰ φυλλώματα, γεμάτα ἀπὸ χαροπὰ κελαδῆματα. Ὁ Ἄρα-
μῶν, σὰν τραυηγμένος ἀπὸ κάποιον μαγνήτη, ἐπλησίασε στὸν τοί-
χο, ἀνέβηκε πάνω σ' ἕνα μεγάλο σκαλιστὸ δρύινο κάθισμα καὶ ἄ-
πλωσε τὰ χέρια του πρὸς τὸν κόσμον αὐτόν, πού εἶχε ξαφνικὰ
ζωντανέψει.

Ἄρα μὴν καβαλλάρης ἔσκυψε τότε ἀπὸ τὸ ἄλογο, τὸν ἄρπαξε ἐλαφρὰ
καὶ τὸν ἀνέβασε. Ὁ Ἄρα μὴν πατοῦσε τώρα στὰ χόρτα, πού τᾶ-
βλεπε τόσα χρόνια σὰν ψεύτικη ζωγραφιὰ πάνω σ' ἕνα χαλί.

Ἄρα μὴν ἱππότης ἀνασήκωσε τὴ μάσκα του. Τὰ μάτια του ἦταν θα-
θύτερα καὶ φωτεινότερα ἀπὸ τὸν πιό ξάστερο οὐρανὸ πού ἀστράφτει
στὴ δόξα καλοκαιριάτικου μεσημεριοῦ. Ὁ Ἄρα μὴν τὸν ἐγνώρισε...
Ἦταν ὁ φίλος του ἀπὸ ἀμέτρητα χρόνια... Καὶ αὐτὴ ἢ πολὺ-
δενδρὴ εὐτυχισμένη χώρα πού τὸν ἐτριγύριζε, ἦταν ἢ γνῶριμη
πατρίδα του.

— Ἄρα μὴν, τοῦ εἶπε ὁ ἱππότης, πᾶμε ἐκεῖ πού οἱ Ἄγγελοι φυ-
λάνε τὸν Ἅγιον Κοκτῆρα. Σ' ἐπερίμεγα τόσα χρόνια γι' αὐτὸ τὸ
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ξεκίνημα—τὸ πρῶτο τοῦ κάθε ἀληθινοῦ ἰππότη—πρῶτο πάντα, δ-
σες φορές κι' ἂν ξεκινήσῃ κανείς.

Χωρὶς μιλιὰ ὁ Ῥαμῶν πήδηξε στὰ καπούλια τοῦ περήφανου ἀ-
λόγου, ποὺ ἔσκαβε ὀλοένα τὴ γῆ μ' ἀνυπόμονο νύχι. Κρατήθηκε
στερεὰ ἀπὸ τὴν ἀτσαλένια τὴ μέση τοῦ καβαλλάρη καὶ τὸ ἄλογο
χύμηξε σὰν ἄνεμος, ἀνάμεσα στὶς φυλλωσιές.

Ὁ Ῥαμῶν ἄκουε τὴν ἀνάσα τῶν δένδρων, καὶ τὸ χυμὸ ποὺ ἐ-
κυκλοφοροῦσε μὲ σιγανὴ μελωδία στὰ λυγρὰ τους κορμιά. Ἐκα-
ταλάβαινε τὴ γλῶσσα τῶν πουλιῶν, ποὺ τὸν ἐχαιρετοῦσαν σὰν φί-
λο παλιό.

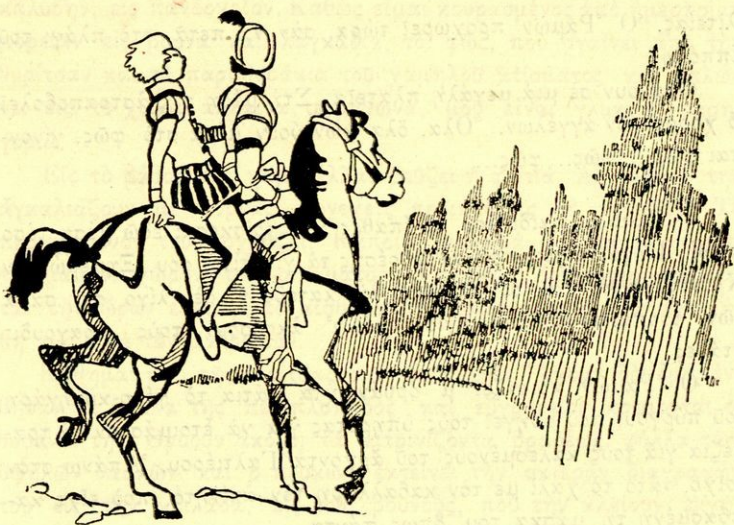
—Ξαναγύρισε ὁ Ῥαμῶν! ἐφώναξε χαροπὰ μιὰ σημύδα πρὸς τὸ
νερὸ ποὺ ἐφλυαροῦσε στὰ χαλίκια τοῦ μικροῦ ποταμιοῦ. Καὶ τὸ
νερὸ ξαναφώναξε τὸ χαρούμενο μῆνυμα πρὸς κάποια ζαρκαδία ποὺ
ξεδιψοῦσαν εἰρηγικά, χωμένα στὸ ποτάμι ὡς τὰ γόνατα. Κι' ἐκεί-
να σήκωσαν τὰ κεφάλια τους καὶ τὸν ἐκοίταξαν μὲ τὰ ὠραῖα τὰ
μάτια τους, φιλικὰ.

Κι' ἔτρεχαν, κι' ἔτρεχαν σ' ἀτελείωτο καλπασμὸ μέσα στὸ δάσος
μὲ τίς βαλαμικῆς τίς εὐωδιές. Ἀφήσαν πίσω θαθεῖς λαγκαδιές
καὶ ξέφωτα, ἔπου ἢ ἀνθισμένη χλόη ἐκυματοῦσε γαλήνια στὰ
παιγνιδίσματα τῆς αὔρας.

Τώρα βρέθησαν ἐξαφνα σ' ἓνα μέρος ἀδενδρο, ἔπου ἢ γῆ σιγὰ
σιγὰ ἄρχιζε νὰ μοιάζῃ σὰν ἀέρινη. Κι' ἐπροχωροῦσαν ἀδιά-
κοπα.

Νά! νά, ἢ γνώριμη πολιτεία! Πατρίδα καλή, πατρίδα γλυ-
κειά, πατρίδα τῆς ψυχῆς, πατρίδα τῆς ὁμορφιάς, τῆς ἀπέραντης
καλωσύνης πατρίδα, πατρίδα τῆς ἀγάπης, ποὺ δὲν ἔχει ἀρχὴ καὶ
ποὺ τέλος δὲν ἔχει, πατρίδα, ἀπ' ἔπου ξεκινᾶν ἔλα τὰ ὄνειρα ποὺ
τρέφουν τὴν ψυχὴ καὶ γλυκαίνουν τὴ ζωὴ καὶ φωτίζουν τὴν καρ-
διά, πατρίδα ποὺ μόλις διαβῆ κανεὶς τὰ τεῖχη σου, ποὺ εἶναι ἀπὸ
διαμαντένιο φῶς, νιώθει πῶς ἔχει φτερά καὶ ξέρει πῶς ξέφυγε πιὰ
ἀπ' τοῦ Θανάτου τὰ νύχια—εὐλογημένη πατρίδα, ἔπου οἱ ἄγγελοι,
χεροπιασμένοι σὲ κύκλο, φάλλουν γύρω ἀπὸ τὸν Ἱερὸ Κρατήρα,
ποὺ δέχτηκε τίς σταγόνες τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, κρατημένος
ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Ἰωσήφ ἀπὸ τὴν Ἀριμάθαια,—δέξου με πάλι
στὴ γαλήνη σου...

Ἔτσι ἄκουγε ὁ Ῥαμῶν τὴν ψυχὴ του νὰ τραγουδῇ ἐκστα-

Ἐτρεχαν τώρα ἀπάνω σέ κάποια σύννεφα χρυσοκόκκινα. Μέσα στήν ἀέρινη ἀπλωσιά, ψηλά, σάν μετέωρο στόν οὐρανό, σάν παλμικό χρυστάλλωμα πολύχρωμου φωτός, ἀστράφτουν οἱ πλούσιοι, οἱ περήφανοι πύργοι τῆς ἀέρινης πολιτείας. Ὁ Ῥαμών, κρατημένος πάντοτε ἀπό τήν ἀτσαλένια μέση τοῦ φίλου του, μέ ἀναγυρμένο τό πρόσωπο καί τὰ μαλλιά του ἀνεμισμένα, βλέπει ὄλους ὄσους ἀγαπᾶ, ὄσους ἀγάπησε ἀπό ἀμέτρητα χρόνια, μέσα στοὺς φωτεινοὺς ἀναπαλμούς. Νά ἡ μητέρα του, ὠραία καί χαρούμενη, πού ζῆ ἐδῶ γιά πάντα, ὅπως τῆ θυμόταν μικρός, πολὺ μικρός. Νά καί ἡ Ἰσαβέλλα, ἡ κόρη τῆς κυρίας Ἄννας, ἀκόμη πιό ὁμορφη παρά κάτω ἐκεῖ, στόν πύργο, ὅπου ἐδάκρυζε στό παιγνίδι τῶν λαγούτων, ὅταν οἱ τραγουδιστάδες ἔλεγαν τὰ κατορθώματα τῶν γενναίων καβαλλάρηδων πού ἀναζητοῦσαν τόν Ἅγιο Κρατῆρα.

Ὅλοι, ὄλοι ζοῦν ἐδῶ ἐπάνω, ὄλοι ἔχουν φτερά, ὄλοι πετοῦν μέσα στό φῶς τό ζωντανό, πρὸς τοὺς ἀγγέλους πού φυλάνε εὐλαδικά τόν Ἅγιο Κρατῆρα. Κάτω ἐκεῖ, εἶναι ὁ ψεύτικος ὁ κόσμος τῶν ἄσχημων ὀνειρών· ἐκεῖ σέρνονται βαρεῖοι οἱ ἥσκιοι τῶν ἀνθρώπων τῶν ἀληθινῶν πού βρίσκονται ἐδῶ στήν πατρίδα τους.

Ἀφῆχαν τό ἄλογο ἔξω ἀπό τήν πόρτα τῆς φωτοχτισμένης πο-
Ψηφιοποιήθηκε ἀπό το Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

λιτείας. Ὁ Ῥαμὼν προχωρεῖ τώρα, σὰν νὰ πετᾷ, στὸ πλάγι τοῦ ἱππότη.

Φθάνουν σὲ μιὰ μεγάλη πλατεῖα. Στὴ μέση της ἀστραποβολεῖ ὁ χορὸς τῶν ἀγγέλων. Ὅλα, ἔλα χωνεύουν μέσα στὸ φῶς, γίνονται φῶς... φῶς... φῶς...

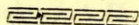
— Ῥαμὼν, παιδί μου, τί ἔπαθες καὶ βρίσκεσαι ἐδῶ μέσα τόσο πρῶι; Πήγαυε γρήγορα νὰ φορέσης τὰ γιορτινά σου. Ἐημερώνουν Χριστούγεννα καὶ οἱ βαρῶνοι θὰ κατεβούν σὲ λίγο στὴ σάλα τῶν τροπαίων τοῦ κυνηγιοῦ γιὰ ν' ἀκούσουν τοὺς τραγουδι-σάδες.

Ὁ Ῥαμὼν κοιτάζει μ' ὀρθάνοιχτα μάτια τὸ γέρο-κυνηγάρη τοῦ πύργου, ποῦ ὀδηγεῖ τοὺς ὑπηρέτας γιὰ νὰ ἐτοιμάσουν τὰ τραπέζια γιὰ τοὺς καλεσμένους τοῦ ἄρχοντα Γαλιτέρου. Ἀπάνω στὸν τοῖχο νάτο τὸ χαλί μὲ τὸν καθαλλάρη τὸν ἀκίνητο, ποῦ εἶχε κατεδασμένη τὴ μάσκα του, ὅπως πάντα...

Ὅπως πάντα; Ὁχι!... Ὁ Ῥαμὼν ξέρεي τώρα. Ἐχει κάμει ἀπόψε τὴ νύχτα τὸ πρῶτο ξεκίνημα. Ἐμαθε τὸ δρόμο... Φθάνει νὰ κλείσῃ γιὰ μιὰ στιγμή τὰ μάτια του γιὰ νὰ τὸν ξαναβρῆ.

Καὶ ὁ ἱππότης μὲ τὴν ἀσαλένια τὴν ἀρματωσιά—τὸ ξέρει καλὰ ὁ Ῥαμὼν—δὲν θὰ περιμένῃ πιὰ τὴ νύχτα τῶν Χριστουγέννων γιὰ νὰ σκύψῃ ξανά νὰ τὸν ἀνεβάσῃ στὸ ἄλογό του.

1927.

2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ.

Βραδιά εἰς κοιλάδα.

Ἀναστασίου Πεζοπόρου.

Πόσον ἤρεμοι εἶναι αἱ φθινοπωριναὶ ἑσπέρας εἰς τὴν μακρυνὴν ἀπὸ τὴν πόλιν ἐξοχὴν. Γρήγορα σήνει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας καὶ αἱ σκιαὶ τῆς νυκτὸς ἔρχονται μαλακαί, σὰν νὰ εἶναι ὑφασμένα ἀπὸ βαμβάκι. Μένει ἔμως πάντα ζωηρὸν τὸ φῶς τοῦ λυκόφωτος ἐπ' ἀρκετὴν ὥραν εἰς τὴν γῆν, παρατεινομένη ἀσθενῆς λάμψις χλωμῆς ἀστραπῆς.

Μοῦ ἄρέσει νὰ σταθμεύω τέτοιαν ἡσυγῆν ὥραν εἰς ἐξοχὴν
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

καλύβην, εἰς πανδοχεῖον. Καθὼς εἶμαι κουρασμένος ἀπὸ ἡμερησίαν πορείαν εἰς βουνὰ καὶ λαγκάδια, τὸ φῶς, ποῦ βγαίνει ἀπὸ τὴν θυρίτσαν καὶ τὰ παραθυράκια τοῦ χαμηλοῦ κτίσματος καὶ ἀπλώνει εἰς τὸ χῶμα κόκκινα τετράγωνα, μοῦ εἶναι γλυκεῖα παρηγοριά.

Εἰς τὸ βάθος τῆς χαμοκέλλας βούζει ἡ φωτιά. Αἱ φλόγες τῆς ἀγκαλιάζουν μὲ γοργάς, συνεχεῖς περιπτώξεις τὸ τσουκάλι. Τὸ περιεχόμενόν του κοχλάζει. Κάποια μυρωδιὰ ἐδέσματος γαμίζει τὸν μαῦρον χῶρον τοῦ οἰκήματος. Γαλήνη. Ζωηρότερον γεννᾶται τὴν ὥραν ἐκείνην τὸ αἶσθημα τῆς ἐστίας, τὸ ὁποῖον ἐγεννήθη μαζί με τὸν ἄνθρωπον.

Κάθημαι πρὸ τῆς θυρίτσας τοῦ πανδοχείου. Ἀκόμη δὲν ἐμαρῶνθησαν τὰ φύλλα τῆς περιπλοκάδος καὶ εὐγραμμοὶ κρέμονται οἱ θύσανοί τῆς. Θροοῦν ἀκόμη τὰ κιτρινίζοντα βραδέως φύλλα τῶν ὑψηλῶν λευκῶν καὶ ὁ πευκῶν ἐκτείνει τὴν σκιερὰν διαγραφὴν του εἰς τὴν κοιλάδα, εἰς τοὺς βουνοὺς, ποῦ τὴν κλείουν. Σιγή. Θαρρεῖ κανεὶς πῶς ἔχει ὕπνον καὶ ὁ φυτικὸς κόσμος. Θὰ τοῦ τὸν φέρνῃ ἀγάλη; ἀγάλια τὸ τραγουδάκι τῶν γρούλλων, ποῦ δὲν τὸ ἔσβησαν ἀκόμη αἱ ὀκτωβριαναὶ βροχαί.

Ἵπόκωφοι ἀντηχοῦν ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν, μεμονωμένοι, ἄλλοτε διπλοὶ, πυροβολισμοὶ πρὸς τὸ δάσος, τίς ρεματιές. Κυνηγοὶ κάμνουν καρτέρι· στίς μπεκάτσες ποῦ κατεβαίνουν ἀπὸ τὸ βουνὸν εἰς τὴν κοιλάδα. Ἵλακαὶ σκύλων ἐπακολουθοῦν. Ὁ κῶδων τοῦ γειτονικοῦ μοναστηριοῦ ἀκούεται. Βραχεῖα κωδωνοκρουσία. Τὸ πρῶτον σύνθημα τῆς ἐπανόδου τῶν μοναχῶν ἀπὸ τὰς περιπλανήσεις των εἰς τὴν περιοχὴν.

Τώρα δὲν ὑπάρχει πλέον τὸ ὄρος, οἱ βουνοὶ του, οἱ ρεματιές του, οἱ δρυμοὶ του. Ἐσβησαν εἰς τὴν συμπύκνωσιν τοῦ σκότους. Ἡ ἐρημία ἀπέκτησε μυστηριωδεστέραν ἀσάφειαν.

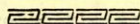
Ἀπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς σκοτεινῆς μονῆς ἡ καμπάνα ἐπαναλαμβάνει ζωηρότεραν τὴν πρόσκλησίν τῆς μὲ ἐκτενεστέρους ἤχους. «Εἶπα, λοιπόν, ἐλάτε, ἀδελφοί, διότι θλαὶ αἱ ἄλλαι θύραι τοῦ μοναστηριοῦ ἔκλεισαν καὶ ἀνοικτὴ μένει ἀκόμη ἡ μεγαλυτέρα τῆς εἰσόδου. Σὲ λιγάκι θὰ κλείσῃ καὶ αὐτὴ. Ἐν εἰρήνῃ Κυρίου καθίσετε εἰς τὸ λιτὸν δεῖπνόν σας, μὲ τὴν προσευχὴν εἰς τὰ χεῖλη». Ἀκούεται μετ' ὀλίγον βραδὺ σύρσιμον, ἔπειτα τρίξιμον. Ἡ σιδηρὰ θύρα τῆς μονώσεως ἐσφάλισε. Οἱ εἰς αὐτὴν ἀφωσιωθέντες ἀπεχωρίσθησαν τῆς ἐξωτερικῆς ζωῆς.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Βόμβος γοργός εἰς τὸν ἀέρα. Πετοῦν αἱ νυκτερίδες. Τὰ παρά-
 θυρα τῆς χαμοκέλλας κλείουν. Ἐνοικτὴ μονάχα ἡ θυρίτσα. «Ἐ,
 λοιπόν, κύριέ μου, τί ἔχεις γὰ κάμῃς; Θὰ εἰσέλθῃς, ἢ θὰ μείνῃς
 μὲ τὰ νυκτοπούλια; Ἐδῶ οἱ ἄνθρωποι κοιμοῦνται μὲ τὸν Ἄπο-
 σπερίτην καὶ ξυπνοῦν μὲ τὸν Ἄστερα. Ῥεμβάζεις; Καληνύκτα
 σου καὶ ὁ Θεὸς μαζί σου»

Βαθυτέρα ἡ σιγὴ τώρα. Νομίζεις, πῶς ἀκούεις τὸν παλμὸν τῆς
 γῆς. Καὶ εἶναι τὸς τὸ νεράκι τῆς βρύσης, ποῦ ῥέει εἰς τὸν κρουνὸν
 μὲ τὸν ἴδιον γοργὸν χρόνον, μὲ τὸν ἴδιον ἀναλλοίωτον ρυθμὸν, τό-
 σον ἀθάνατον καθὼς ὁ ἀέρας, τὸ φῶς. Τί λέγει τὸ ἀτελείωτον
 μουρμούρισμα; Ὅτι καμμίαν δὲν ἤμπορεῖς γὰ κρατήσης, πτωχὲ
 θνητέ, ἀπὸ τὰς στιγμὰς ποῦ φεύγουν αἰωνίως;

1923.

3. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΙΚΑΙ.

Ἡ Ἁγία Σοφία.

Ἄλεξάνδρου Μωραϊτίδου.

1

Εἶδον τὸν ἅγιον ναὸν
 τῆς Δόξης καὶ Σοφίας,
 ὃν εὐσεβὴς ποτε αἰὼν
 ἀνήγειρεν εἰς τὸν Θεὸν
 τῆς ἀληθοῦς λατρείας.

2

Ἐπάνω του φύσις θνητῆ
 γὰ προσηλώσῃ ὄμμα
 ἐπὶ πολὺ ἄδυνατεῖ.
 Θαμβοῦται, καὶ τὴν γῆν ζητεῖ,
 τὸ συγγενές της χῶμα!

3

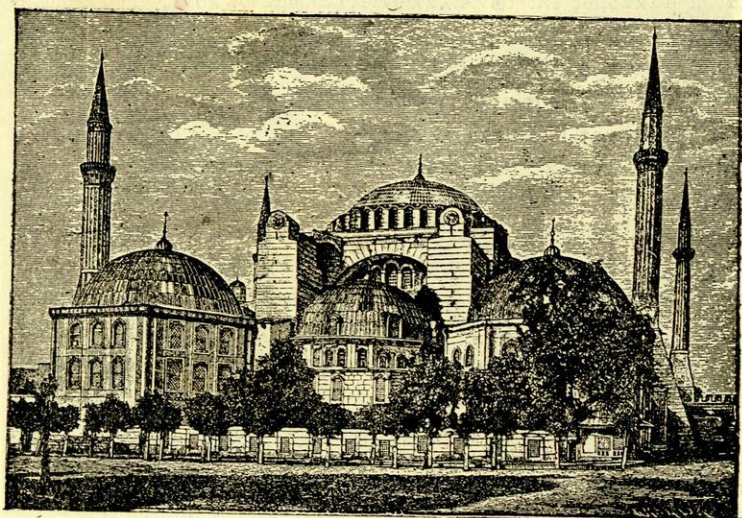
Ὡς ἡμεροπαγεῖς σκηναὶ
 βασιλεία καὶ θρόνοι
 ἐμπρὸς σου σέ, ναὲ κλεινέ,
 ὃ χειροποίητ' οὐρανέ,
 παρήμειψαν οἱ χρόνοι,

4

ὡς ὄδοιπόροι ἀβλαβεῖς
 πλησίον σου περῶντες,
 τοὺς θόλους τοὺς θεοστιβεῖς,
 τὰς καλλονὰς τὰς ἀκριβεῖς
 γὰ θίξουν μὴ τολμῶντες.

Ὡτῶ μεγαλοπρεπῶς ἀρχίζει ὁ γλυκὺς Καρασοῦτσας τὴν ὡ-
 ραίαν ᾠδὴν του εἰς τὸν περίκλυτον ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας.

«Εἶδον τὸν ἅγιον ναόν!» Τὸν εἶδα! Βαρύς, σιωπηλός, κατέ-
 χει τὴν κλιτὸν τοῦ πρώτου λόφου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν μέ-
 σῳ εὐρυτάτης κιγκλιδοφράκτου αὐλῆς, πλήρους ποικιλομόρφων
 οἰκημάτων ὡς κελλίων, ὡς τάφων, ἅτινα ἔτι μᾶλλον βαρύνουσι τὸ
 ἐνδοξὸν οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον ἐσεβάσθησαν δεκατέσσαρες αἰῶνες

Ἡ Ἁγία Σοφία.

καὶ ἡ κερδαλεόφρων ἐπιμέλεια τῶν κατακτητῶν, ἐκμεταλλευσμένων ἐπικερδῶς τὸ εὐσεβὲς αἰσθημα τῶν ὀρθοδόξων καὶ τὸν θαυμασμόν τῶν περιηγητῶν. Σειρὰ παχύςκιος καταπρασίων καστανεῶν περικοσμεῖ τὴν πέριξ πλατεῖαν, ἀνοικτὴν καὶ λειοτάτην, καὶ σκιαῶζει τὴν πλακόστρωτον ὠραίαν αὐλήν.

Ἡ Ἁγία Σοφία! Γλυκύπικρον νανούρισμα τῆς δουλείας καὶ σεμνὸν ἐμδατήριον τῆς ἐλευθερίας! Φακὸς θολόμορφος ἀπέραντος, συγκεντρῶν τοὺς στεναγμοὺς καὶ τὰ δάκρυα τοῦ Γένους τέσσαρας, τῶρα αἰῶνας, τὰ ὁποῖα τόσον πικρῶς ἀποξηραίνει ἢ βαρυτάτη χρυσὴ ἡμισέληνος, ἢ ἐπὶ τῆς αἰθερίας κορυφῆς τοῦ θόλου τοῦ ἐπικαθημένη. Ἡ Ἁγία Σοφία! Βαρὺ καὶ σιωπηλὸν οἰκοδόμημα, προορισθὲν, θαρρεῖς, ὡς ἐν παμμέγιστον νεκρικὸν μνημα μιᾶς ἀπεράντου ἐκλιπούσης αὐτοκρατορίας.

Ποῦ εἶναι τὰ μαρμάρια κωδωνοστάσια νῦν καὶ οἱ ἑκατὸν κώδωνές των; Ποῦ εἶναι ἡ «χρυσή» καμπάνα καὶ οἱ χίλιοι ἱερεῖς σου, ὃ χρυσοῦφαντες ναὲ τοῦ Γένους;

Ἄναρίθμητοι οὐλεμάδες μὲ τὰ βάρεα σαρίκια καὶ τὰς μαλθακὰς ἐμβάδας περιφέρονται εἰς τὴν πλακόστρωτον εὐρείαν αὐλήν, κομβολογοῦντες τὰ μακρὰ κομβολογία των καὶ ἀναμένοντες τὴν ὥραν τοῦ λιπαροῦ πιλαφίου, ὅτε δεικνύουσι κάποιαν ζώην, καθὼς Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

καὶ οἱ μακκρίως ἐπὶ τῶν πλκκῶν ἐξηπλωμένοι κύνες, σωροί-σωροί ἐδῶ κι' ἐκεῖ, μὲ τὰ κυνάρια τῶν, ἔλα φέροντα τὸ αὐτὸ χρῶμα καὶ τὸν αὐτὸν τοῦ βύγγου σχηματισμόν.

—Κάτς γουρούς; (πόσα γρόσια;)

—Μπὲρ μετζίδιε (ἕνα μετζίτι).

—Μπὲρ τσερέκ; (ἕνα τέταρτον;)

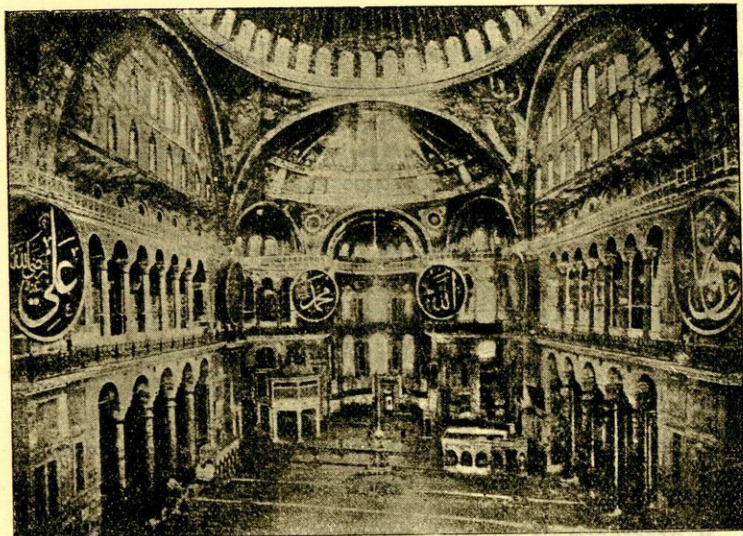
—°Ολμάζ! (Δὲν γίνεται!)

Ὁ διάλογος οὗτος διαμείβεται συνήθως μεταξὺ τῶν ἐπισκεπτομένων τὸν ναὸν ξένων καὶ Ἑλλήνων καὶ τῶν ἐπὶ τῶν εἰσόδων ὠχρῶν οὐλεμάδων, ἕως οὗ, πολλῶν παρελθόντων, προσέλθη κανεὶς συγκαταδακτικώτερος μέχρι δύο τσερεκίων, ἦτοι ἡμίσεος μετζίτιου, ὅτε καὶ φέρουν εὐρυχώρους ἐμβάδας, τὰς ὁποίας φορεῖς μαζί μὲ τὰ ὑποδήματά σου καὶ εἰσέρχεται.

Εἰσερχόμενος διὰ τριῶν θυρῶν εἰς τὸν πρῶτον νάρθηκα εὐρίσκεις ἀμέσως πέντε κατὰ πρόσωπον θύρας, καὶ εἰσχωρεῖς οὕτως εἰς τὸν δεύτερον νάρθηκα. Καὶ οἱ δύο οὗτοι νάρθηκες εἶναι στενοὶ καὶ μακροὶ μὲ τοίχους διαχρύσους ἐκ τῆς ὠραίας μουσειώσεως. Εἶτα εὐρίσκεις ἑννέα μεγαλοπρεπεῖς θύρας, ὧν ἡ μεσαία παμμεγίστη, σκαλιστή, μετάλλινος, φέρουσα γλυφὰς σταυρῶν καὶ ἀγίων... Οὕτως εἰσέρχεται εἰς τὸν ναόν.

Ὅποσον θάμβος, ὁποῖον μεγαλεῖον, ὁποία ἔκστασις! Ἐνώπιόν σου ἔχεις πάραυτα ἐλόκληρον ἐν συνόλῳ τὸν ναόν. Οἱ τέσσαρες ὀγκώδεις τετράγωνοι πεισοί, ἐφ' ὧν στηρίζεται ἢ μάλλον ἐλαφρῶς ἐπακουμβᾶ ὁ αἰθέριος μέγας θόλος, ἄλλος οὐρανὸς ἐπίγειος, θαῦμα τῆς τέχνης ἀμίμητον· αἱ ἀναρίθμητοι ταξοειδεῖς θυρίδες του, δι' ὧν εἰσέρχεται τῆς ἡμέρας τὸ φῶς, γλυκύ, μαλακόν· οἱ χρωματιστοὶ ὠραῖοι κίονες, μὲ κορμούς, ἔλους μονολίθους, μὲ τὰ σκαλιστὰ ὡς δαντελλόπλεκτα κιονόκρανα· τὰ πολύμορφα ἀρχιτεκτονικὰ κοσμήματα τῶν ἀπεράντων στοῶν τῶν μεταρσιῶν κατηχομενεῶν· αἱ πολυσχιδεῖς κόγχαι καὶ αἱ χιβάδες, καὶ ἡ οὐρανοπρεπῆς τῆς Ἀγίας Τραπέζης θολία, ἔλα ταυτοχρόνως ἐρώμενα θαμβῶνουν τὸ βλέμμα σου. Ὁ νοῦς ἰλιγγιᾶ, ἡ καρδία πάλλει, ἡ ψυχὴ συστέλλεται. Καρφώνεται ἀκίνητος, κατάπληκτος, φοβεῖται.

Ἐἰς πολυχρῶμος ἐπιφαίνεται τότε πρὸ τῶν θαμβωμένων ὀφθαλμῶν σου ἡ μακρὰ τοῦ Γένους ἱστορία. Βλέπεις σκιάς μυριάδας μυριάδων. Αὐτοκράτορες καὶ Πατριάρχαι καὶ ἡ πολυώ-

Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας.

νομος χορεία τῆς βυζαντινῆς αὐλῆς καὶ ἄρχοντες ἄλλοι τῆς ἐκκλησίας παρέρχονται ἐνώπιόν σου ὡς φάσματα, ἀκούεις βόμβον συγκεχυμένον ἱερᾶς μουσικῆς, ἐνωτίζεσαι πολυχρονισμῶν καὶ χειρουργικῶν ὕμνων, μετέχεις ἁγίων λιτανειῶν καὶ ἐνδόξων θριάμβων. Εὐρίσκεται ἐν τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ. Νὰ ἡ θέσις τῶν αὐτοκρατορικῶν θρόνων ἀριστερά· νὰ ἡ θέσις τοῦ μεγαλοπρεποῦς Δεσποτικοῦ δεξιᾶ. Ἡ θέσις τῶν χορῶν, τῶν πολυελαίων, τοῦ τεμπλέου, τῆς περιφήμου Ἁγίας Τραπέζης, τοῦ ἁμβωνοῦ. Ὅλα θέσεις! Σῶμα παναρμόνιον, γυμνὸν ὅμως, ἄνευ στολισμῶν καὶ χωρὶς καλωπισμάτων.

Κι' ἐκεῖ ποῦ ἀναθαρρήσας ὀλίγον ἔδλεπες τὴν μειδιῶσαν ἐν τῇ ναῷ χρυσῇ τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς φρικίασιν καὶ ἀνάπαλσιν, κάμνεις τότε νὰ ἰδῆς ἐπάνω, ὡς ἐν οὐρανῷ, τὸν Μέγαν Παντοκράτορα ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ θόλου, καὶ τὸ βλέμμα σου παγώνει κατέναντι τῶν παμμεγίστων τουρκικῶν γραμμάτων, δι' ὧν ἐν τῇ μέσῳ τοῦ θόλου εἶναι κεχαραγμένον ῥητόν τι τοῦ Κορανίου.

Καὶ τότε θεωρεῖς τοὺς κρεμαμένους τοῦ κατακτητοῦ στοργγύλους πίνακας μὲ τὰ χρυσοπράσινα γράμματα εἰς διάφορα μέρη τῶν

τοίχων, τῶν ὁποίων οἰκτρῶς οὕτω ἀπεφράχθη ἡ θαυμασία «ὀρθομαρμάρωσις», θαῦμα ἀπερίγραπτον τῆς βυζαντινῆς τέχνης. Βλέπεις τοὺς εὐτελεῖς στεφάνους τῶν ἀναριθμῆτων κανδηλίων καὶ διακρίνεις τὰς χρυσᾶς τῶν Χερουβειμ καὶ τῶν Σεραφειμ πτέρυγας εἰς τὰς τέσσαρας τριγωνικὰς βάσεις τοῦ θόλου μὲ τὰ ἀπεξεσμένα αὐτῶν πρόσωπα. Βλέπεις καὶ τὸ χρυσοσκαλισμένον προσευχητήριον τοῦ Σουλτάνου τότε, καὶ τοὺς στενοὺς τῆς προσευχῆς τῶν κατακτητῶν ἄμβωνας μὲ τὰς πρασίνας ἱεράς σημαίας των, μόλις συγκρατουμένας ὑπὸ τῆς πολυκαιρίας.

Καὶ θεωρεῖς τότε εἰς διάφορα μέρη τοῦ ναοῦ ἐπὶ τῶν πενιχρῶν ψαθίων γονατιστοὺς τοὺς πιστοὺς μουσουλμάνους κάμνοντας τὸ ναμάζι των καὶ προσκλίνοντας τὴν κεφαλὴν μέχρι τοῦ ἐδάφους, ἐνῷ ἄλλοι μακαρίως κοιμῶνται ὑπὸ τὰς ὑγράς στοάς.

Ἡ καρδιά σου συνθλίβεται νὰ θραυσθῇ... Ὡς ἀπὸ ρεῦμα ἀέρος βαρὺ ὠθεῖσαι ὑπὸ τὰς μουσειωμένας χρυσᾶς στοάς. Ἐξέρχεσαι.

Μ᾽ ἀρέσει ἔξω εἰς τὴν πλατεῖαν, πρὸς τὰ δεξιὰ, νὰ κάθῃμαι ὑπὸ τὰς δροσερὰς καστανέας εἰς τὸ μικρὸν ὀθωμανικὸν καφενεῖον, θεωρῶν τὸν προσφιλῆ μου ναὸν σιωπηλὸν καὶ ἀκίνητον μὲ τὸν οὐρανομήκη ἰθὺλον του, τὰς ἀναριθμήτους θυρίδας του καὶ τὰ πολυώθυμα οἰκοδομήματά του, τὰ μετριάζοντα τὸ ὕψος του. Καὶ ὑπὸ τὸν μεγαλύτερον καύσωνα πνέει δροσερὸς ἐκεῖ ἄνεμος, δροσίζων καὶ τὴν πλέον λυπημένην ψυχὴν.

Μ᾽ ἀρέσει νὰ διέρχωμαι ὥρας μακρὰς ἐκεῖ ἐν τῇ πλατεῖᾳ, ἔχων προσηλωμένους τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὸ προσφιλές μου κτίριον μὲ τοὺς σοβαροὺς μιναρέδες του, σιωπηλοὺς καὶ κατηρεῖς ὡς νεκρῆς κυπαρίσσους, σκιάζοντας τὸ σκυθρωπὸν τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας μνήμα, πολυσχιδὲς καὶ παμμέγιστον, μὲ τὰς ἐρυθρὰς ζῶνας τῶν τοίχων του καὶ μὲ τὸν ἀέρινον θόλον του.

Μ᾽ ἀρέσει, ἀφαιρούμενος ὥρας μακρὰς ἐκεῖ, ὑπὸ τὴν ζωογόνον τοῦ Βοσπόρου δρόσον, ν' ἀναπολῶ τὴν παρφυρογέννητον τοῦ σεμνοῦ οἰκοδομήματος ἱστορίαν, ἐνῷ περὶ ἐμὲ οἱ ὄχροι σαρικοφόροι τῶν κατακτητῶν ἱερεῖς ἀναγινώσκουσι τὰς ἐφημερίδας των καὶ αἱ κλεισταὶ μαῦραι ἄμαξαί μεταφέρουσι τοὺς κακούργους ἐκ τῶν φυλακῶν εἰς τὸ κατέναντι μέγα δικαστήριον τοῦ Ἐκτελεστικῆς.

Καὶ ὅταν τὴν ἐσπέραν ἐμφανιζόμενοι ἐπὶ τῆς στεφάνης τῶν κατηφῶν μιναρέδων οἱ καλλίφωνοι μουεζίνηδες διαλαλοῦσι

πρὸς τὴν ἄτυχον βασιλίδα τῶν πόλεων τὴν ὥραν τοῦ ναμαζίου καὶ πλήττει ὁ ἄνεμος ὑψηλὰ ἔχει τὴν ἰσχυρὰν φωνὴν των, καταβαίνουσιν εἰς τὰ ὠτά μου ὡς ὄλοφυρμὸν καὶ θρήνον, μ' ἀρέσει νὰ αἰσθάνωμαι βρέχον τὰς παρειάς μου πικρὸν δάκρυ, ἀπόσταγμα τῶν ὀδυνῶν συγκινήσεων τῆς θλιθευῆς εἰς τὴν βασιλεύουσαν περιηγήσεώς μου...

Τώρα, ἡ ἐπὶ γῆς εἰκὼν
τοῦ θείου μεγαλείου
τέμενος εἶναι τουρκικόν !
προσκύνημα βαρβαρικόν
ὁ οἶκος τοῦ Κυρίου!...

1902.

Ὁ Ψιψίκος καὶ τὰ τζιτζίκια.

Σπύρου Μελά.

Μία ἠχητική, ὀρμητικὴ βουκέττα, ἕνα συντριβάνι μὲ χρυσοῦς θυσάνους ἀπὸ ἡλιόφως, μεταφρασμένους εἰς ἤχους, ἐτινάχθη ἔξαφνα, κάτω ἀπὸ τὴν ἀχανῆ ὀμπρέλλαν τοῦ λεπτεπιλέπτου ἀτλαζωτοῦ, τὴν ὁποίαν ἐκρατοῦσεν ἀνοικτήν, ἐπάνω ἀπὸ βουνά, δάση, πελάγη, ψαροπούλες ποῦ ταξιδεύουν μὲ κρίνους γιὰ πανιά, συννεφάκια ποῦ πλέουν φορτωμένα μὲ ἀγγελάκια τοῦ Ῥαφαήλου, νησάκια γαλάζια, ἡ ἀθάνατη καλοκαιρινὴ ξαστεριά: Ἦτανε ἡ φωνὴ τοῦ τετράξανθου μεσημεριοῦ, τὸ τσιτσίρισμα τοῦ τζιτζικιοῦ, τὸ ὁποῖον ἀνέβαινε θριαμβευτικὸν ἀπὸ τὸν ἕνα οὐρανὸν εἰς τὸν ἄλλον καὶ ξεπερνοῦσε δένδρα καὶ βουνά καὶ συννεφάκια καὶ ἐπλημμύριζε τὸν θόλον μὲ τὰ φαιδρά του κύματα.

Ὁ Ψιψίκος, ὁ νεαρὸς γάτος, μικροσκοπικός, βραδωτὸς λεόπαρδος, ὁ ὁποῖος ἐκοιμάτο, μὲ κλεισμένον τὸ τόξον τῆς κομψοτάτης γραμμῆς του, εἰς τὸν παχὺν ἤσχιον τοῦ μεγάλου σχοίνου, ἐπάνω εἰς τὸν τεφρόν, ἀπαλὸν τάπητα τῆς ἄμμου, νωχελῆς, μακάριος, ὑπέροχος, θεὸς Αἰγύπτου, ἀπὸ κατάστιλπνον μέταλλον, τεχνουργημένος ἀπὸ κάποιον τεχνίτην παλαιότητος δυναστείας, ἐζωντάνεψε πάραυτα, ἤνοιξε τὰ μάτια, δυὸ παμφώτους μακρούλους σαπφείρους, ἐστήλωσεν αὐτιά καί, ἀπρὸ ἠρεῦνης τὰ πέριξ, διηυθύνθη, μὲ τὸ βελουδένιο περπάτημα τοῦ κυνηγιοῦ καὶ τῆς

ἐνέδρας, εἰς τὴν ῥίζαν τοῦ μεγάλου πεύκου, ἀπὸ τὸ ὅποιον ἐτινάζετο ψηλά ἢ φωνή. Ἐπ' ἐκεῖ, μούσουδο στὸν ἀέρα, μουστακκάκια ψηλά, μάτια ἐμβριθῆ φυσιοδίφου, ἤρχισε νὰ ἔρευνα τὸ δένδρον κλαρί πρὸς κλαρί: Τί διάβολο εἶναι πάλι αὐτὸ;

Ἐφ' οὗτου κατεσκηνώσαμεν εἰς τὸ παραθαλάσσιον δάσος πορεύεται διὰ μέσου βαθυτάτων ἐκπλήξεων. Ἄνεμοι, κύματα, βουές, συριγμοί, ἀεικίνητα δένδρα, πουλιά, πεταλοῦδες, χρυσοκάνθαροι, σερπετά, κάθε εἶδους «μιαρά», ὅπως τὰ λέει ὁ μπάρμπα-Μιχάλης, ὁ πανυψηλός, στιβαρός, γέρο-Κρητικὸς δασοφύλαξ, τὸν ἔχουν ἤλεκτρισεῖ, κουρδίσει, σαστίσει, ξεθεώσει, ἀποκάμει. Τρέχει, φερμάρει, ὄρμα, πηδᾷ, πετᾷ πρὸς ὄλας τὰς διευθύνσεις, ἐπὶ τέλους γίνεται πουλί: τὸν βλέπετε ψηλά, εἰς κάποιον κλάδον, εἰς στάσιν ὑψίστης προσηλώσεως, ὅμοιον μὲ κουκουδάγια, ποὺ τὴν ἐκάρφωσε τὸ φῶς εἰς τὸ τελευταῖον δένδρον τῶν νυκτερινῶν τῆς περιπλανήσεων. Ἄλλ' ἔξαφνα, ἐνῶ παραμονεύει ἕνα πουλί, ἀντιλαμβάνεται ὅτι κάτω στοὺς θάμνους κάτι θροεῖ: Μιὰ σαύρα, ἕνα μικροερπετόν. Ὁ Ψιψῖκος γίνεται ἀστραπή, βρίσκεται κάτω στὸ λεπτό, τρυπώνει γοργὰ στὰ κινούμενα φύλλα, γιὰ νὰ βγῆ πάλιν ἀμέσως ἀπογοητευμένος. Φυσικά: Δὲν ἤμπορεῖ νὰ μυηθῆ κανεὶς εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ Μπυφῶν καὶ τοῦ Φάμπρ ἐντὸς τριῶν ἐβδομάδων!... Καὶ αὐτὸς, βιαστικὸς, πλεονέκτης, νταμαχιάρης, θέλει νὰ συλλάβῃ ὅ,τι πετᾷ καὶ ὅ,τι ἔρπει στὴν περιφέρειάν μας, εἰ δυνατόν, σὲ μιὰ μέρα!... Μετὰ τ' ἄκαρπα κυνηγητά του φεύγει αἰφνης, μὲ παράξενο τρέξιμο, μὲ τοῦμπες στὸν ἀέρα καὶ ἄλλας κινήσεις ἀκατανόητους ἀπὸ τὸ πεδῖον τῆς μάχης: Παραφρονεῖ.

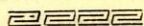
Αὐτὸ τὸ τζι-τζι-τζι ποὺ ἀναβλύζει ἀπὸ τὴν καρδιά τοῦ μεγάλου φουντωτοῦ πεύκου, τοῦ τριβελίζει τώρα τὸ μυαλό. Εἶναι νέα ἐκπληξίς εἰς τὴν ἀνεξάντλητον σειρὰν τῶν ἐκπλήξεων. Ποιὸς κάνει: ἔτσι; Τὸ δένδρον, τὸ κλαρί, τὸ κουκουνάρι, ὁ φλοιός, ὁ ῥόζος, τὸ τενεκεδάκι τοῦ ῥετσινοῦ;

Ὡς ποὺ νὰ προφθάσῃ νὰ δώσῃ μίαν ἀπάντησιν, ἄλλα τζι-τζικοκύμβαλα ὑψώνουν τοὺς ἀρτεσιανούς των κρουνοὺς ἀπὸ τὸ γειτονικὸν πεύκον, τρέχει ἐκεῖ, ἀλλὰ παραπέρα τραγουδοῦν ἄλλοι κορμοὶ καὶ ἄλλοι κλάδοι, καί, ὡς ποὺ νὰ σπεύσῃ πρὸς τὸ μέρος των, ἢ συναυλία φουντώνει ὡς πελωρία πυρκαϊὰ καὶ κυριεύει ὄλον τὸ δάσος, ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον, καὶ ἡ ῥυθμικὴ δόνησις δυναμώνει καὶ θεριεύει καὶ γίνεται ἠχητικὸς ὠκεανὸς—ἕνας

δλόχρυσος πάμφωτος ὠκεανός, τοῦ ὁποίου τὰ τεράστια κύματα πλημμυρίζουν τὸν ἀπέραντον θόλον, συμφωνία θριάμβου, ποῦ ἀνεβαίνει, μ' ἓνα «μαζεστόζο» ἀπερίγραπτον, μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ θόλου.

Ὅριστε κατὰστασις! . . . Ποῦ νὰ πρωτοδιευθυνθῇ ὁ Ψιψικός ; Ποῦ νὰ πρωτοτρέξῃ ; Τί νὰ πρωτοκάμῃ ; Μένει ἐμβρόντητος, μὲ τοὺς δύο μακρουλοὺς σαπφείρους του γεμάτους ἔκστασιν· τέλος ἀρχίζει νὰ νιαουρίζει μὲ τὸ κεφαλάκι πρὸς τὸν ἥλιο : Εἶναι νιαούρισμα ἐσχάτης ἀπογνώσεως.

... Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ὅμως ἐκείνην ἀπέκτησαν ἓνα διώκτην θανάσιμον, οἱ πτωχοὶ φίλοι τοῦ Ἐνακρέοντος. Οὔτε οἱ χειρότεροι ἐχθροὶ τῶν τζιτζικιών, οὔτε αὐτὴ ἡ πράσινη ἀκρίδα, ἡ ὁποία, ὡς γνωστόν, τὰ ξεκοιλιάζει, τὰ κακόμοιρα, ὡς ἐλεεινὸς μαχαιροβγάλτης φιλησύχους ἀστούς, δὲν ἔκαμεν εἰς τὸ φιλόμουσον αὐτὸ γένος τόσην φθοράν. Μόλις συνῆλθεν ἀπὸ τὴν πρώτην ἐκπληξιν, τὰ παρηκολούθησε, τὰ ἐμελέτησε, τὰ ἔμαθεν ἀπ' ἔξω καὶ ἀνακατωτῶτα : Ἐκμεταλλεῦεται θαυμάσια τὴν κουφαμάρα τους, τὰ πλησιάζει, φρίσσων ὀλόκληρος, κάτω ἀπὸ τὸ γυαλιστερὸ τρίχωμά του, καὶ . . . τσάκ ! . . . μὲ μιὰ νυχιὰ τοὺς κόβει τὸ τραγοῦδι διὰ παντός καὶ τὰ τρώει μὲ πολλὴν ὄρεξιν. Οὔτε πλεμόνι, οὔτε σπάρραχνο τοῦ ἀρέσει τόσο. Τὰ βρίσκει μεζὲν νοστιμώτατον. Ὁ ἄθλιος ! πρέπει νὰ τὸν στείλωμε ὀπίσω στὴν Ἀθήνα.

1928.

4. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.

Ὁ Παπᾶ-Νάρκισσος.

Δημητρίου Βικέλα.

— Παπαδιά μου, εἶπεν ὁ παπᾶ-Νάρκισσος, ἀφοῦ ἀπόφαγε καὶ ἔκαμε τὸν σκυρόν του, παπαδιά μου, μοῦ κατεβαίνει ὁ ὕπνος γλυκὰ καὶ γλυκὰ. Μὲ τὴν ἀδειάν σου θὰ τὸν πάρω.

— Νὰ τὸν πάρῃς καὶ νὰ τὸν καλοπάρῃς, παπᾶ μου. Σοῦ ἀξίζει νὰ ἡσυχάσῃς ὕστερα ἀπὸ τόσην κούρασιν σήμερον. Καὶ οὔτε θὰ ἔλθῃ κανεὶς νὰ σὲ ταραξῇ μὲ αὐτὸ τὸ ἥλιοπύρι.

Καὶ ἤρχισεν ἡ παπαδιά νὰ μεταφέρῃ ἀπὸ τὴν τράπεζαν εἰς τὸν νεροχύτην τὰ ὀλίγα πινάκια καὶ τὰ δύο μαχαιροπήρουνα, διὰ Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

νά τὰ καθάρσιον, προτοῦ τὰ τοιοθετήσῃ εἰς τὴν ἐξέχουσιν ἐπὶ τοῦ τοίχου σανίδα, μεταξύ τοῦ νεροχύτου καὶ τῆς ἐστίας. Διότι τὸ δωμάτιον ἐκεῖνο ἦτο συγχρόνως καὶ μαγειρεῖον καὶ ἐστιατόριον καὶ αἴθουσα. Ἡ τράπεζα, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔφαγον τὸ λιτὸν γευμά των, τέσσαρες ξύλινοι καθέκλαι καὶ εἰς ψάθινος καναπές ἦσαν τὰ μόνα ἐπιπλά του. Ὁ καναπές ἦτο ἀντικρυ τῆς ἐστίας. Ἄνωθεν αὐτοῦ ἐκρέματο ἐπὶ τοῦ τοίχου, ἐντὸς μαύρου ξυλίνου πλαισίου (χωρὶς ὅμως ὕαλον), λιθογραφία κιτρίνη ἐκ τῆς πολυκαιρίας, παριστώσα τὴν ἀφιξίν τοῦ βασιλέως Ὅθωνος εἰς Ναύπλιον. Ἀπέναντι τῆς εἰσόδου, εἰς τὴν μὲν πρὸς τὰ δεξιὰ γωνίαν τοῦ τοίχου ἦτο ἡ θύρα τοῦ κοιτῶνος, εἰς δὲ τὴν πρὸς τὰριστερὰ ἡ θύρα τοῦ κήπου. Μεταξὺ τῶν δύο θυρῶν ἔκειτο κιβώτιον ὀγκῶδες πρασίνου χρώματος, ἐπ' αὐτοῦ δὲ τάπης μικρὸς διπλωμένος εἰς τέσσαρα. Τὸν τοίχον ἄνωθεν τοῦ κιβωτίου ἐστόλιζεν ἑτέρα λιθογραφία, ἄνευ πλαισίου αὐτῆ, προσηλωμένη ἐπὶ τοῦ τοίχου διὰ τεσσάρων μικρῶν καρφίων καὶ παριστώσα, ὄχι πολὺ ἐντέχνως, τὴν ἀποψιν τοῦ ἐν Τήνῃ ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας, ἐνθύμημα τοῦτο προδῆλως εὐλαβοῦς τοῦ οἰκοδεσπότου ἀποδημίας εἰς τὸ προσκυνητῆριον ἐκεῖνο.

Κατάντικρυ τοῦ κιβωτίου ἦτο ἡ θύρα τῆς οἰκίας, ἐκατέρωθεν δὲ αὐτῆς δύο παράθυρα, τῶν ὁποίων τὰ φύλλα ἦσαν κλειστά. Ἡ θύρα ἐχωρίζετο ὀριζοντίως εἰς δύο φύλλα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν κάτω ἦτο κλειστόν, τὸ δὲ ἄνω ἀνοικτόν πρὸς τὸν στενὸν ἕξω δρομίσκον, καὶ εἰσῆρχετο δι' αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ δωματίου τὸ ἄφθονον φῶς τοῦ μεσημβρινοῦ ἡλίου.

Ἐν τούτοις ὁ παπα-Νάρκισσος ἐγερθεὶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν κοιτῶνα, ἔφερον ἐκεῖθεν τὸ προσκέφαλόν του, τὸ ἔθεσεν ἐπὶ τοῦ καναπέ, ἔκλεισε καὶ τὸ ἄνω φύλλον τῆς θύρας, διὰ νὰ γίνῃ τὸ δωμάτιον σκοτεινὸν καὶ δροσερόν, καὶ ἐξηπλώθη εἰς τὸν καναπέν. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγα λεπτὰ ἠγέρθη πάλιν, ἐπῆρε τὸν ἐπὶ τοῦ κιβωτίου τάπητα, τὸν ἐξεδίπλωσε, τὸν ἤπλωσε μετὰ προσοχῆς ἐπὶ τοῦ καναπέ καὶ ἐστρώθη μετὰ μεγαλυτέρας ἢ πρότερον εὐχαριστήσεως, ἐνῶ ἡ παπαδιὰ ἐξηκολούθει ἐν σιωπῇ τὴν παρὰ τὸν νεροχύτην ἐργασίαν τῆς.

Ἐδικαιούτο πράγματι ὁ παπα-Νάρκισσος νὰ θέλῃ ἀνάπαυσιν τὴν μεσημβριάν-τῆς Κυριακῆς ἐκεῖνης. Ἦτο ἐπὶ ποδὸς ἀπὸ τὰ ἐξημερώματα. Ἐν ἑλλείψει ἄλλου ἱερέως, ἢ διακόνου, ἢ καὶ ἀναγνώστου, αὐτὸς ἀνέγνωσε κατὰ τὸ σύνθητες τὸν ὄρθρον καὶ ἐτέ-

λεσε τὴν λειτουργίαν εἰς τὴν μόνην ἐκκλησίαν τοῦ μικροῦ χωρίου του. Μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν τῆς ἐκκλησίας μετέβη πεζὸς εἰς ἀπομεμακρυσμένον μέρος τῆς νήσου, μετὰ τοῦ εἰρηνοδίκου καὶ μαρτύρων, πρὸς ἐξακρίβωσιν τῶν ὀρίων ἐνὸς ἐκεῖ ἀγροῦ του, τοῦ ὁποίου ὁ γείτων ἀντεποιεῖτο μίαν λωρίδα. Καὶ ἐπέστρεψε μὲν ἱκανοποιηθεὶς, διότι ἀνεγνωρίσθη τὸ δίκαιον του ἐπισήμως, ἀλλ' ὅμως ὁ δρόμος ἦτο μακρὸς, ὁ δὲ καύσων ὑπερβολικὸς. Εἰχε παρέλθει ἡ συνήθης τοῦ γεύματος ὥρα, ὅτε ἐπανήλθεν εἰς τὴν οἰκίαν του, ὅπου ἡ παπαδιὰ ἐπερίμενεν ἀνησυχουσα μὴ χαλάσῃ τὸ φαγητόν. Ἄλλ' ὁ πεινασμένος παπᾶς τὸ εὔρεν ἐξαίρετον καὶ τὸ ἐτίμησε κατὰ κόρον, πρὸς ἄκραν τῆς συζύγου του εὐχαρίστησιν. Συνετέλεσε δὲ καὶ τοῦτο ἴσως πρὸς αὐξήσιν τοῦ βάρους τῶν βλεφάρων του.

Ὁ μεσημβρινὸς καύσων, εὐαρέστως μετριαζόμενος ἀπὸ τὸ σκότος τοῦ δωματίου, ἡ ἄκρα σιωπὴ, διακοπτομένη ἀπὸ μόνην ἕξω τῶν τεττίγων τὴν μονότονον μουσικὴν, ἐντὸς δὲ τῆς οἰκίας ἀπὸ τὰς ἐλαφρὰς κινήσεις τῆς παπαδιᾶς τοποθετούσης τὰ πινάκια εἰς τὴν θέσιν των, ὁ κάματος τοῦ χορτασθέντος παπᾶ, ὁ ἀπαλὸς ἐπὶ τοῦ καναπέ τάπητος, τὰ πάντα προσεκάλουν τὸν ὕπνον...

Πρὸ τριῶν μόνον ἐτῶν ἀπῆλθυσεν ὁ παπᾶ Νάρκισσος τὴν διπλὴν τιμὴν τοῦ νὰ γίνῃ ἱερεὺς καὶ σύζυγος. Παιδίδεθεν ἐφόρει τὸ ράσον, ταχθεὶς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν προτοῦ εἰσέει γεννηθῆ. Ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων οἱ πρωτότοκοι τῆς μητρικῆς οἰκογενείας του ἐγίνοντο ἱερεῖς, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς ἰδιοκτικτοῦ μικρᾶς ἐκκλησίας τῆς Ὑπαπαντῆς, ἣτις ἦτο τὸ στόλισμα, τὸ καύχημα καὶ τὸ προσκυνητάριον τῆς νήσου. Ἄλλ' ὁ προκάτοχος τοῦ Ναρκίσσου καὶ θεὸς του ἦτο κατ' ἐξαιρέσιν ἄτεκνος. Διὰ τοῦτο, ὅτε ἐνύμφευσεν τὴν νεωτέραν αὐτοῦ καὶ μόνην ἀδελφήν, ἐτέθη ὄρος ῥητὸς εἰς τὸ προικοσύμφωνον, ὅτι ὁ πρῶτος υἱὸς τῆς θὰ γίνῃ ἱερεὺς καὶ κληρονόμος του.

Ἡ χαρὰ τῆς οἰκογενείας, ὅτε ἐγεννήθη ἄρρην, ὑπερέβη τὴν συνήθως ἐκδηλουμένην εἰς τοιαύτας περιστάσεις, πρὸς ἀδικαιολόγητον ὑποτίμησιν τῆς ἀξίας τῶν θηλέων. Ὁ μικρὸς Νάρκισσος ἐθηλάσθη μετὰ σεβασμοῦ, καθὸ μέλλων ἱερεὺς, παιγνιδία του ἦσαν κομβολόγια καὶ σταυροί, ὅτε δὲ ἤρχισε νὰ ὀμιλῇ, πρῶτας λέξεις μετὰ τὰ παγκόσμια παπᾶ καὶ μαμᾶ ἐδιδάχθη νὰ φελλίξῃ τὸ «Κύριε, ἐλέησον», Μόλις ἠδύνατο νὰ περιπατῇ στε-

ρεώς, ὅτε ἔλαβε τὸ προνόμιον τοῦ νὰ κρατῆ τὴν λαμπάδα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ του ἱερουργοῦντος. Οὗτος ἐδίδαξεν εἰς τὸν μικρὸν ἀνεψιὸν του τὸ ἀλφάβητον διὰ τῶν ἐρυθρῶν ψηφίων τοῦ Ὁρολογίου, βραδύτερον δὲ τὴν ἀνάγνωσιν διὰ τῆς Ὀκτωήχου. Ἄλλ' ὅμως ταῦτα πάντα δὲν περιέστελλον τὰς πρὸς τὸ παίζειν ὁρμὰς τοῦ μικροῦ ἱερωμένου, οὐδὲ τὸν ἀπήλλασσον χειροτονίας ἄλλου εἶδους, ὅτε ἤρχετο μὲ τὸ βάσον κατεσχισμένον ἀπὸ τὰς ἀναρριχήσεις εἰς βράχους, ἢ ἀπὸ διαπληκτισμοὺς μετὰ τῶν συνηλικιωτῶν του.

Ἄμα εἰσελθὼν εἰς τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας του ὁ μικρὸς βρασοφόρος ἐξενιτεύθη, διὰ νὰ μὴ ἐξαμβλύνη ἢ πολλὰ σχέσις τὸ σέβας τοῦ ποιμνίου πρὸς τὸν ἐπίδοξον ποιμένα του. Εἰς Ἄνδρον ἰδιώτευε γέρων θεῖος τῆς μητρὸς του, ὅστις χρηματίας ἐπίσκοπος Σαλμαθοῦντος παρητήθη τοῦ ἱεροῦ ἀξιώματος, ἀφοῦ ἀπεθησάρισε τὰ ἀρκοῦντα, ὅπως ζήσῃ ἐν ἀνέσει τὸ λοιπὸν τοῦ βίου. Πρὸς τοῦτον ἀπεστάλη ὁ Νάρκισσος. Ὁ Δεσπότης τὸν προσεδέχθη εὐχαρίστως, παραχωρήσας εἰς αὐτὸν τὴν θέσιν καὶ τὸν τίτλον ἀναγνώστου. Πρὸς δικαίωσιν δὲ τοῦ πρώτου τούτου βαθμοῦ τῆς ἱερωσύνης ὁ Νάρκισσος ἐξηκολούθησε τὰ μαθήματά του ὄχι μόνον εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Ἄνδρου, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὸν πρωτοσύγγελον τοῦ πρῶην Σαλμαθοῦντος, ὅστις ἰδίως τὸν προήλειφεν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά.

Ἐντὸς τῆς αὐτῆς προσφυοῦς ἀτμοσφαίρας προητοιμάζετο ὁ νέος διὰ τὸ στάδιόν του. Μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν τινῶν ὁ ἀναγνώστης ἐπρόκειτο νὰ προχειρισθῇ εἰς διάκονον, ὅτε ἤλθεν εἰς Ἄνδρον ἡ εἰδησις ὅτι ἀπεβίωσεν ὁ θεὸς του, οἱ δὲ συμπολιταὶ του τὸν προσεκάλουν πρὸς παραλαβὴν τῆς ἱεράς διαδοχῆς. Ἦτο νέος εἰσέτι διὰ τὰ καθήκοντα ἱερέως, ἀλλὰ δὲν ἔπρεπε νὰ περιπέσῃ εἰς ξένας χεῖρας τὸ οἰκογενειακὸν προνόμιον. Ὁ πρῶην Σαλμαθοῦντος, καίτοι φέρων βαρέως τὴν στέρησιν τοῦ ἀναγνώστου καὶ μέλλοντος διακόνου του, τὸν ἔστειλε μὲ τὴν εὐχήν εἰς τὴν πατρίδα πρὸς εὐρεσιν νύμφης πρὸ τοῦ τὸν χειροτονήσῃ.

Τοῦτο οὐδαμῶς δυσηρέσται οὔτε ἐδυσκόλευε τὸν Νάρκισσον, καθόσον ἡ ἐκλογὴ ἦτο ἐκ τῶν προτέρων ὠρισμένη. Ἐκ βρεφικῆς σχεδὸν ἡλικίας ἐθεώρει τὴν Ἀρετούλαν ὡς μέλλουσαν γυναῖκά του. Οἱ γονεῖς τῶν δύο παιδίων ἐπεκύρωσαν ἡ παιδιόθεν τὸ συνοικέσιον, κατὰ τὸ ἥμισυ παίζοντες καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ σπουδάζοντες, ἀλλ' ὁ μικρὸς Νάρκισσος παρεδέχθη ἐξ ἀρχῆς τὸ σπου-

δαίον μόνον μέρος τῆς ὑποθέσεως, ὅτε δὲ ἀνεχώρησεν εἰς Ἄνδρον, ἀντήλλαξε μετὰ τῆς μικρᾶς συμπαικτρίας του ὑπόσχεσιν ἀμοιβαίας πίστεως.

Μετὰ ὀκτὼ ἐτῶν ἀπουσίαν εὔρε τὴν Ἀρετούλαν μεταβληθεῖσαν εἰς νέαν κομψὴν καὶ ὠραίαν, ἀλλὰ καὶ ἡ ξανθὴ κεφαλὴ τοῦ Ναρκίσσου δὲν ἠλαττοῦτο ὠραιότητος ὑπὸ τὸν μαῦρον σκοῦφον τοῦ ἀναγνώστου. Ὁ συνοδεύσας τὸν γαμβρὸν Δεσπότης ἠδύλογησε τὸν γάμον, ἐχειροτόνησε τὸν νεανίαν διάκονον καὶ πρεσβύτερον, καὶ ἐπέστρεψε πάλιν εἰς Ἄνδρον.

Πρὸ τριῶν ἡδὴ μηνῶν ὁ Νάρκισσος ἦτο ἱερεὺς, τὰ πάντα δὲ ἔβαινον κατ' εὐχὴν. Οἱ χωρικοὶ ἐφέροντο πρὸς τὸν ἐφημέριόν των μὲ σέβας ἀνώτερον τοῦ ὀφειλομένου εἰς τὴν ἡλικίαν του, ἡ σύζυγός του προητοίμαζε τὸν διάδοχον, οἱ ἀγροὶ του προεμήνουον εὐκαρπλίαν, αἱ πρόσοδοι τῆς ἐκκλησίας δὲν ἠλαττώθησαν. Τί ἄλλο ἠδύνατο νὰ ἐπιθυμήσῃ ;... Καὶ ὅμως ἡ εὐτυχία του δὲν ἦτο ἐντελής. Τὴν ἐπεσκίαζε μεγάλη καὶ διαρκὴς ἀνησυχία : Ὁ ἱερεὺς παραμυθεῖ τοὺς ψυχορραγοῦντας καὶ κηδεύει τοὺς νεκρούς ! Ἴδοὺ ἡ σκέψις, ἡ ὁποία τὸν ἐδασάνιζε, τὸ νέφος, τοῦ ὁποίου ἡ σκιά ἐμαύριζε τὸν φαίδρον ἄλλως ὀρίζοντα τοῦ βίου του.

Ὁ τρόμος τοῦ θανάτου τὸν κατεῖχεν ἀφότου τὸν ἔφερον, μικρὸν ἔτι, ν' ἀσπασθῇ τὰ κλειστὰ ψυχρὰ βλέφαρα τοῦ νεκροῦ πατρός του. Ἀληθῶς παρευρέθη εἰς πολλὰς κηδεῖας ἔκτοτε. Ζῶν πλησίον ἱερέων πάντοτε, ἀνατραφεὶς οὕτως εἰπεῖν ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας, πῶς ἠδύνατο νὰ μὴ παρακολουθῇ καὶ νὰ μὴ λαμβάνῃ καὶ οὗτος τὸ μέρος του εἰς τὰς νεκρωσίμους τελετάς ; Ἀλλ' ὅμως εὗρισκε πάντοτε τὸν τρόπον νὰ ὑπεκφεύγῃ τὴν θέαν τοῦ θανάτου. Προσηλῶν τὰ ὄμματα εἰς τὴν λαμπάδα ἢ εἰς τὸ ψαλτήριον, τὸ ὁποῖον ἐκράτει, κρυπτόμενος τὸ κατὰ δύναμιν ὀπισθεν τῶν ὑψηλοτέρων ὀμηλικῶν του, ποτὲ δὲν ἀνύψωσε τὸ βλέμμα πρὸς τὸ ἄπνον τοῦ νεκροκραβδάτου φορτίου, ποτὲ δὲν ὑπήκουσεν εἰς τὴν σπαραξικάρδιον πρὸς τοὺς ἐπιζῶντας πρόσκλησιν τοῦ νὰ δώσωσι τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸν εἰς τὴν σάρκα, ἐξ ἧς ἀπεχωρίσθη ἡ ψυχὴ.

Ἀλλ' ὅμως, πῶς ἠδύνατο, γενόμενος ἱερεὺς, νὰ ἀποφύγῃ ἐφεξῆς τῆς ἀποσυνθέσεως τὴν ἐπαφήν ; Ἡσθάνετο ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξοικειωθῇ πρὸς τὸ ἀπαίσιον θέαμα. Ἐξωμολόγησεν εἰς τὸν Δεσπότην τοὺς φόβους του, ἐξεμυστηρεύθη τοὺς ἐν-

δοιασμούς του, ἀπεκάλυψε τὴν ἀδυναμίαν του, ἀλλ' ὁ γέρον τὸν ἐνουθέτησε, τὸν ἐπέπληξε, τὸν ἐνεθάρρυνε, τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι θὰ συνηθίσῃ καὶ αὐτός, καθὼς τόσοι ἄλλοι, εἰς τὴν φρίκην τοῦ θανάτου, ἀνύψωσε τὸ φρόνημά του ὑποδεικνύων τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἱερέως παρὰ τὴν κοίτην τοῦ ἀποθνήσκοντος καὶ τὸν λάκκον τοῦ τεθνεώτος. Ὁ Νάρκισσος ἐπέισθη. Ἐπίσθη, ἀλλ' ὁ φόβος δὲν ἐξέλιπεν. Ἐπὶ τρεῖς ἡδὴ μῆνας, ὀψέποτε ἤρχετό τις πρὸς ἐπίσκεψίν του, ἔτρεμε μὴ ἔρχεται φέρων ἀγγελίαν θανάτου. Μέχρι τοῦδε διέφυγε τὴν φοβεράν δοκιμασίαν, ἀλλ' ἐσκέπτετο ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παραταθῇ ἐπὶ πολὺ ἢ μὴ ἐμφάνις τοῦ θανάτου εἰς τὴν νῆσόν του. Καὶ τώρα, ἐνῶ κατέβαινε γλυκὺς ὁ ὕπνος εἰς τὰ βλέφαρά του, μεταξὺ τῶν εὐαρέστων εἰκόνων, ὅσαι ἐπλανῶντο ὡς σκιαὶ ὀνείρων ἐνώπιόν του, ἀνεμιγνύοντο καὶ σκηναὶ ὀδυνηραὶ ἐπιθανάτου ἐξομολογήσεως.

Ἄλλὰ βαθυμῆδὸν αἱ εἰκόνες αὐταὶ ἐθολώθησαν πᾶσαι καὶ ἀπεσβέσθησαν, τὰ ἡμίκλειστα βλέφαρά του ἐκλείσθησαν ἐντελῶς, ἡ χεὶρ ἔπεσε βραεῖα ἐπὶ τοῦ τάπητος, ἡ παρειὰ ἐβυθίσθη εἰς τὸ προσκέφαλον, καὶ ἐντὸς τοῦ σκιεροῦ καὶ ἡσυχου δωματίου ἀντήχησεν ἰσχυρὰ καὶ ἰσόχρονος ἡ ὑγιῆς ἀναπνοὴ τοῦ ἀποκοιμισθέντος ἱερέως.

Ἡ παπαδιά ἐν τούτοις ἀπετελείωσε τὴν ἐργασίαν της, καί, βαίνοσα ἀκροποδητή, διὰ νὰ μὴ ταράξῃ τὸν ἄνδρα της, μετέβη εἰς τὸν κοιτῶνα καὶ μετ' ὀλίγον ἐπανῆλθε φέρουσα μικρὸν δέμα. Ἐκάθισεν εἰς τὸ παρὰ τὴν σδεσθὴν ἐστίαν σκαμνίον, ἤνοιξε τὸ δέμα καὶ ἤπλωσεν ἐπὶ τῶν γονάτων της τὸ ἔν μετὰ τὸ ἄλλο τὰ περιεχόμενα. Ἦσαν βρεφικὰ ἐνδύματα, δανεισθέντα ὡς δεῖγμα διὰ τὰ ἐργόχειρα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐσκόπευε ν' ἀφοσιωθῇ ἐφεξῆς. Καὶ τὰ ἔδλεπεν ἡ παπαδιά μετὰ πόθου καὶ τὰ παρετῆρει μετὰ βραδύτητος, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπεκρύπτετο ἄλλο αἰσθημα ἢ ἡ περὶ τὴν ἐπεξεργασίαν των προσοχή. Καὶ διακόπτουσα τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐνδυμάτων, ἔστρεφεν ἐν τῷ μεταξὺ τὸ βλέμμα καὶ ἔδλεπε βεμβάζουσα τὸν ἡσυχῶς κοιμώμενον σύζυγόν της.

Ἦχος βημάτων βαρέων προχωρούντων πρὸς τὴν οἰκίαν διέκοψεν αἶφνης τὴν ἔξω ἡσυχίαν. Τὰ βήματα διεκόπησαν πρὸ τῆς θύρας, καὶ τὸ ἄνω φύλλον αὐτῆς, ὑπεῖκον εἰς πίεσιν χειρὸς ὠθούσης ἔξωθεν, ἔτριξεν ἐλαφρῶς καὶ ἠνοιχθῆ κατα τὸ ἡμισυ. Τὸ φῶς εἰσῆλθεν ἄφθονον ἐντὸς τοῦ δωματίου, ἡ ἀνα-

πνοή τοῦ ἱερέως μετέβαλε ρυθμόν, ἀλλ' ὅμως δὲν ἔπαυσεν ἀντηχοῦσα, ἢ δὲ παπαδιὰ στρέψασα τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ ἀνοιχθὲν θυρόφυλλον, ἔθεσε τὸν δάκτυλον εἰς τὰ χεῖλη ὅπως ἐπιθάλλῃ σιωπὴν εἰς τὸν ἀνοίξαντα.

Ἐντὸς τοῦ φωτεροῦ τετραγώνου, τοῦ σχηματισθέντος διὰ τοῦ ἀνοίγματος τοῦ ἄνω μέρους τῆς θύρας, προέκυπτε τὸ στήθος καὶ ἡ κεφαλὴ γέροντος χωρικοῦ. Τὸ παλαιὸν φέσιόν του περιέδεε μανδῆλιον βαμβακερόν, τοῦ ὁποίου αἱ λευκαὶ ἄκραι ἐκρέμαντο ὀπισθεν πρὸς φύλαξιν τοῦ ρυτιδωμένου αὐχένος του. Ὑπὸ τὸ φέσιον ἔλαμπον οἱ ζωηροὶ ὀφθαλμοὶ του σκιαζόμενοι ἀπὸ δασείας πολιᾶς ὄφρυς. Ὁ ἰδρῶς ἔσταζεν ἀπὸ τοὺς κροτάφους του. Διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἐκράτει ῥάβδον στηριζομένην ἐπὶ τοῦ ὤμου του, ἀπὸ δὲ τὴν ἄκρην τῆς ῥάβδου ἐκρέματο ἐπὶ τῶν νώτων του καλᾶθιον σκεπασμένον μὲ φύλλα λαχάνων.

Ἡ παπαδιὰ ἐγερθεῖσα ἐπλησίασεν ἀψοφητὶ πρὸς τὴν θύραν.

—Καλὴ μέρα, Γεροθανάση, ἐψιθύρισε. Ὁ παπᾶς κοιμάται.

—Τὸ βλέπω, παπαδιὰ μου, ἀπεκρίθη ὁ γέρον, προσπαθῶν ἀνεπιτυχῶς νὰ καταδιθάσῃ εἰς ψιθυρισμόν καὶ οὗτος τὸν ἤχον τῆς βραγχώδους φωνῆς του. Τὸ βλέπω, ἀλλὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ ξυπνήσῃ.

—Τί τρέχει; τί τὸν θέλεις;

—Δὲν τὸν θέλω ἐγὼ, δόξα σοι ὁ Θεός! Ὁ λεπρὸς τὸν θέλει.

—Κύριε, ἐλέησον! ὁ λεπρὸς! ἐπανέλαβεν ἡ παπαδιὰ.

Καὶ ἀνελογίσθη διὰ μιᾶς τοὺς φόβους τοῦ συζύγου της, —τὴν φρίκην τοῦ ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τὸν λεπρὸν τὴν ἐξάσκησιν τῶν δυσχερῶν καθηκόντων του, —καὶ τὴν ἀπόστασιν ἕως εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς νήσου, ὅπου ὁ δυστυχὴς ἐκεῖνος διήρχετο τὸν ἔρημον βίον του, —καὶ τὸν πολὺν καύσωνα τῆς θερινῆς ἐκεῖνης ἡμέρας.

—Ἐτελείωσαν, μοῦ φαίνεται, τὰ ψωμιά του, ὑπέλαβεν ὁ χωρικός.

—Κύριε, ἐλέησον! ἐπανέλαβεν ἡ παπαδιὰ, μὴ εὐρίσκουσα ἄλλας λέξεις πρὸς ἔκφρασιν τῆς ἀδημονίας της, καὶ στρέφουσα τὰ ἀνήσυχτα βλέμματα πρὸς τὸν καναπέν.

Ὁ ἱερεὺς ἤκουσε τὰ πάντα, ἀλλὰ τὰ ἤκουσεν ὡς εἰς ὄνειρον. Τὸ ἀνοίγμα τῆς θύρας διέκοψε τὸν ὕπνον του, ἀλλ' αἱ αἰσθήσεις του ἔμενον εἰσέτι εἰς νάρκωσιν, αἱ δὲ ἰδέαι συνωθοῦντο συγκεχυμέναι καὶ ἄνευ σειρᾶς ἐντὸς τῆς κεφαλῆς του. Εἶδε διὰ τῶν κλειστῶν βλεφάρων τὸ χυθὲν ἐντὸς τοῦ δωματίου φῶς, ἤκουσε τὴν

γυναϊκά του προσαγορεύουσαν τὸν Γεροθανάσην, ἤκουσεν ὅτι ὁ λεπρὸς τὸν θέλει... Ἄλλ' ἢ τελευταία τοῦ γέροντος φράσις καὶ τὸ δεῦτερον τῆς συζύγου του «Κύριε, ἐλέησον!» τὸν ἀφύπνισαν ἐντελῶς.

Ἄνεκυψε τὴν κεφαλὴν, κατεβίβασε τοὺς πόδας, καί, καθήμενος ἐπὶ τοῦ καναπέ, μὲ τὰς δύο χεῖρας στηριζομένης ἐπὶ τοῦ τάπητος, μὲ τὰ βλέμματα προσηλωμένα πρὸς τὴν θύραν καὶ τὰ χεῖλη ἡμιανοικτά, ἔμενεν ἀκίνητος καὶ σιωπηλός... Ἐσκέπτετο ἄρα γέ; Ὅχι, δὲν ἐσκέπτετο, ἀλλ' ἐφαντάζετο ὅτι βλέπει ἐνώπιόν του τὴν ἐλεεινὴν καλύβην ἐπὶ τῶν βράχων ὑπεράνω τῆς θαλάσσης, ἔπου πρὸ ἐτῶν πολλῶν, ὠθούμενος ὑπὸ παιδικῆς περιεργείας, ἐπλησίασε διὰ τὰ ἴδη τί ἐστὶ λεπρός. Ἐφαντάζετο ὅτι βλέπει τὸν δυστυχῆ τῆς καλύβης κάτοικον, καθὼς τὸν εἶδε τότε καθήμενον κατὰ γῆς εἰς τὴν σκιὰν μιᾶς κέδρου, καθαρίζοντα χόρτα ἄγρια ἐντὸς τῆς πηλίνης χύτρας του καὶ στρέφοντα μετ' ἀπορίας τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν μικρὸν βρασοφόρον. Ἀνεπόλει πῶς, ὅτε εἶδε τὴν ἀποτρόπαιον ἐκείνην μορφήν, ῥίγος φρίκης τὸν κατέλαβε καὶ ἔφυγε δρομικίως πρὸς τοὺς συντρόφους του, οἵτινες ἀτολμότεροι τὸν ἐπερίμεναν μακρὰν τῆς καλύβης...

—Νὰ μὲ συμπαθήσης, παπᾶ μου, εἶπεν ὁ Γεροθανάσης. Σ' ἐξύπνησα. Ἄλλὰ ψυχομαχεῖ ὁ λεπρὸς καὶ σὲ θέλει, καὶ εἶναι πολὺς ὁ δρόμος ἕως ἐκεῖ. Ἴσως δὲν τὸν προφθάσης.

Ὁ παπᾶ-Νάρκισσος ἠγέρθη.

—Παπαδιά, εἶπεν, ἡ δὲ φωνὴ του ἔτρεμεν ὀλίγον. Τὸ καλυμμαύχι καὶ τὸ βᾶσον μου.

Ἐπήκουσεν ἐκείνη σιωπῶσα καὶ ἔφερεν ἐκ τοῦ κοιτῶνος τὰ ζητηθέντα.

—Δὲν θὰ κάμῃς πεζὸς τόσον δρόμον, παπᾶ μου, ὑπέλαβε θωπευτικῶς.

—Ὅχι, ὄχι, εἶπεν ὁ Γεροθανάσης. Πηγαίνω νὰ εὔρω κτήμα, καὶ ἐρχομαι ἀμέσως νὰ τὸν πάρω.

—Θὰ ἔλθῃς μαζί μου; ἠρώτησεν ὁ ἱερεὺς.

—Καὶ βέβαια!

Ὁ γέρον ἀνεχώρησεν ἐσπευσμένως πρὸς εὐρεσίαν κτήματος, ὡς ὀνομάζουον εὐφῆμως τὰ κτήνη των οἱ νησιῶται.

—Ἰδέ, ἔλεγεν ὁ ἱερεὺς πρὸς τὴν σύζυγόν του, ἐνῶ ἔνιπτε τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον εἰς τὸν νεροχύτην. Ἰδέ, ὁ Γεροθανάσης

εἶδε τὸν λεπρὸν καὶ τὸν ἐβοήθησεν, ἔρχεται πεζὸς ἀπ' ἐκεῖ, καὶ εἶναι πρόθυμος νὰ κάμῃ πάλιν τὸν δρόμον μαζί μου. Διαιτί; Χάριν φιλάνθρωπίας. Κι' ἐγὼ συλλογίζομαι τὴν φρίκην τοῦ νὰ παρασταθῶ εἰς τὸ ψυχομαχητὸν ἐνὸς χριστιανοῦ; Ὅθ' διστάσω, ἐνῶ πρόκειται περὶ ἐκτελέσεως τοῦ καθήκοντός μου;

Ἡ παπαδιά τὸν ἤκουε προσπαθοῦντα διὰ τῶν λόγων τούτων νὰ ἀνυψώσῃ τὸ θάρρος του, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα νὰ προσθέσῃ τι καὶ αὐτῇ πρὸς ἐνίσχυσίν του. Ἐπρόσφερεν ἐν σιωπῇ τὸ προσόψιον εἰς τὸν ἄνδρα τῆς, ἐκεῖνος δὲ ἐσπογγίσθη, ἐφόρεσε τὸ βάσον, ἔθεσεν ἐπὶ κεφαλῆς τὸ καλυμμαύχιον, ἐφίλησε τὴν σύζυγόν του εἰς τὸ μέτωπον καὶ ἐξῆλθε κρατῶν εἰς χεῖρας τὰ κλειδιά τῆς ἐκκλησίας.

Ἡ οἰκία τοῦ ἱερέως ἔκειτο, τελευταία καὶ ἀπομονωμένη, εἰς τοὺς πρόποδας τῆς ἀποτόμου κορυφῆς, τῆς ὁποίας τὰ πλευρὰ κατεῖχον αἱ λοιπαὶ οἰκοδομαὶ τοῦ χωρίου, ὑπερκείμεναι ἀλλήλων. Εἰς τὸ μέσον περιπίου αὐτῶν ἦτο ἡ μικρὰ ἐκκλησία τῆς Ὑπαπαντῆς, κτίριον παλαιὸν βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, μὲ τροῦλλον πυργοειδῆ ὑψοῦμενον ὑπεράνω τῶν πέριξ ταπεινῶν οἰκιῶν. Ἀπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ ἱερέως μέχρι τῆς ἐκκλησίας ἡ στενὴ λιθόστρωτος ὁδὸς ἀνέβαινε ἐλικοειδῶς, ὁ δὲ ἥλιος, ἀκτινοβολῶν κατὰ κάθετον, ἀποκαθίστα κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην τὴν ἀνάδρασιν κοπιωδεστέραν τοῦ συνήθους.

Τὰ παράθυρα τῶν ἐκατέρωθεν οἰκίσκων ἦσαν κλειστά, ποῦ καὶ ποῦ ὅμως τὸ ἄνω φύλλον τῆς θύρας ἦτο ἀνοικτόν, ὁ δὲ οἰκοδωσπότης ἦ καὶ ἡ σύζυγος του, στηρίζοντες τοὺς βραχίονας ἐπὶ τοῦ κλειστοῦ κάτω φύλλου, ἐφαίνοντο περιμένοντες τὴν διάβασιν τοῦ ἱερέως. Ὁ Γεροθανάσης διαβαίων διέδωκε τὴν εἰδησιν ὅτι ὁ λεπρὸς ἀποθνήσκει. Καὶ ἐχαιρέτα ὁ ἱερεὺς τοὺς χωρικοὺς: «Καλὴ μέρα, κύρ Γιάννη. — Ὁρα καλὴ, κυρὰ Θάναϊνα. — Ἡ εὐχή σου, παπαῦ μου».

Προφανῶς εἶχον πάντες διάθεσιν δι' ἐκτενεστέραν συνδιάλεξιν, ἀλλ' ὁ παπᾶς ἐβιάζετο. Ἀνῆλθεν ἰδρωμένος εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἤνοιξε τὴν θύραν, εἰσῆλθεν ἐντὸς τοῦ ὄροσεροῦ ναοῦ, ἔλαβεν εὐλαθῶς ἐκ τοῦ ἀναμιάκτου θυσιαστηρίου τὸ ἱερὸν τῆς θείας μεταλήψεως σκευὸς καὶ τὸ εὐχολόγιόν του, τὰ ἐτύλιξεν ἐντὸς τοῦ πετραχηλίου του, περιέδεσε τὸ πετραχήλιον ἐντὸς μαύρης λινῆς ὀθόνης καὶ ἐξῆλθεν.

Ἐκλείε μόλις τὴν θύραν τῆς ἐκκλησίας, ὅτε ἤκουσε τὴν φω-

νήν του Γεροθανάση, παροτρύνοντας τὸ κτήμα. Τὸ ζῶον δὲν ἐφάνετο πρόθυμον εἰς ἐκδρομὴν ἐντὸς τοῦ καύσωνος. Ὁ ἱερεὺς προέβη εἰς προῦπάντησίν του, τὸ ἐθώπευσεν, ἀνέβη εἰς τὴν βράχιν του, ἀφοῦ ἐναπέθεσεν ἀσφαλῶς τὸ δέμα ἐντὸς τοῦ κόλπου του, καὶ ἤρχισεν ἡ πορεία. Ὁ γέροντ χωρικὸς παρηκολούθει πεζός.

Πλειότεραι θύραι ἦσαν ἤδη ἀνοικταί, οἱ δὲ εὐσεβεῖς χωρικοί, γνωρίζοντας τί ἔφερον ἐντὸς τοῦ κόλπου ὁ ἱερεὺς, ἐσταυροκοποῦντο ἐνῶ διήρχετο. Εἰς τὴν θύραν τῆς οἰκίας του ἐπερίμενεν ἡ παπαδιά, σκιαζούσα διὰ τῆς χειρὸς τοὺς ὀφθαλμούς της. Μειδιάμα εὐφρόσυνον ἐπέλαμψεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἱερέως. Ἐκράτησε τὸ ζῶον πρὸ τῆς θύρας καὶ ἠθέλησε ν' ἀποτείνη τὸν λόγον πρὸς τὴν σύζυγόν του, ἀλλὰ δὲν ἀνήρχοντο αἱ λέξεις εἰς τὰ χεῖλη του. Οὔτε ἐκεῖνη ἐπρόφερε λέξιν, ἐνῶ τὸν ἠτένιζε τρυφερῶς προσπαθοῦσα νὰ μειδιάσῃ. Ὁ παπα - Νάρκισσος ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν πρὸς ἀποχαριτισμόν, ἐκτύπησε τὸν λαίμῳ τοῦ δνοῦ διὰ τοῦ σχοινοῦ, τὸ ὅποιον ἐχρησίμευεν ἀντὶ χαλινοῦ, καὶ ἐπροχώρησε μετὰ τοῦ γέροντος. Τὸ βεβιασμένον μειδιάμα τῆς παπαδιάς ἐσβέσθη ἅμα εἶδε τὴν συνοδίαν ἀπομακρυνομένην, καὶ διὰ τοῦ ἀντίχειρος ἀπέμαξεν ἐν δάκρυ ἐκ τῶν βλεφαρίδων της.

Ὁ δρόμος ἐξηκολούθει καταβαίνων ἀναμέσον τῶν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ χωρίου ἀγρῶν καὶ ἀμπελώνων, ἔπειτα ἀνέβαινε πάλιν, διασχίζων πυκνὸν ἐλαιῶνα, μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ ἀπέναντι λόφου, ὅπου τρεῖς ἀνεμόμυλοι ἐπερίμενον πνοὴν ἀέρος, ὅπως κινήσωσι τοὺς ἤδη ἀργοὺς ἰστιοφόρους τροχοὺς των. Ἐκεῖθεν ἠπλοῦτο εὐρὺ ὄροπέδιον κατωφερές, ἀπολήγον εἰς βράχους ἀποκρήμνους πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς νήσου. Ἡ ὁδὸς ἦτο τραχεῖα καὶ ἀπεριποίητος, ἀλλὰ καὶ ὁ Γεροθανάσης καὶ τὸ κτήμά του ἐφαίνοντο συνηθισμένοι εἰς τὰς πέτρας, αἵτινες ἐπηύξανον τὸ δύσβατον τοῦ ἐδάφους. Τοῖχοι χαμηλοί, ξηροτρόχαλοι, ἄνευ πηλοῦ ἢ ἀσβέστου, ἐχώριζον ἐκατέρωθεν τοὺς ἀμπελώνας. Καθ' ὅσον δὲ ἡ ὁδὸς ἀπεμακρύνετο, διεδέχοντο τοὺς ἀμπελώνας ἄγροί θερισθέντες ἤδη. Πέραν τῆς καλλιεργημένης ἐκτάσεως, ἀρσιτερόθεν μὲν τὸ ὄροπέδιον ἀνυψούμενον ἐσχημάτιζε σειρὰν λόφων θημνοσκεπῶν, δεξιόθεν δὲ ἐκλίνε βαθμιαίως πρὸς τὴν παραλίαν, καὶ ἡ κυανῆ τοῦ Αἰγαίου θάλασσα ἐξηπλοῦτο ἐκεῖθεν

ἀπέραντος, ποικιλλομένη ἀπὸ τὰ ἀπέχοντα βουὰ τῶν ἄλλων νή-
σων.

Ἦτο ἀληθῶς ὠραῖον τὸ θέαμα, ἀλλ' ὁ ἱερεὺς δὲν τὸ ἔβλεπεν.
Ἐοὺς τοῦ ἦτο ἀλλαχοῦ προσηλωμένος. Οἱ φόβοι, τοὺς ὁποίους
ἢ συναίσθησις τοῦ καθήκοντος καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ Γε-
ροθανάση εἶχον κατ' ἀρχὰς περιστείλει, ἐπανήρχοντο καὶ πάλιν
ἐντὸς τῆς ψυχῆς του. Αἰ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως προετοιμασαίαι, ἢ
παρουσία τῶν χωρικῶν εἰς τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν των, ἢ θεὰ τῆς
συζύγου του, εἶχον ὅπωςδῆποτε ἀναστηλώσει τὴν κλονιζο-
μένην καρδίαν του. Ἀλλὰ τώρα, εἰς τὴν ἐρημίαν τῆς ἐξοχῆς, ἐν
τῷ μέσῳ τῆς σιωπῆς, τὴν ὁποίαν ἐφαίνετο ἐπιτεινῶν ὁ διπλοῦς
κρότος τῶν πετάλων τοῦ ζώου του καὶ τῶν δημάτων τοῦ
γέροντος χωρικοῦ, ἐνῶ ὁ ἥλιος ἔκαίε τοὺς ὤμους του, εἰκόνας
ἀπαίσια ἐξετυλίσσοντο καὶ πάλιν ἐνώπιον τῶν ἀφηρημένων ὀ-
φθαλμῶν του. Ἐπροσπάθει διὰ τῆς σκέψεως νὰ ὑπερνικήσῃ
τὴν φαντασίαν του, ἀλλ' ἢ σκέψις δὲν ἴσχυεν. Ἐφοβεῖτο, ἐφοβεῖτο
ὁ δυστυχῆς!

Δὲν εἶχεν εἰσέτι ὀμιλήσει, ἀλλ' οὐδ' ὁ συνοδοιπόρος του διέκο-
ψε τὴν σιωπὴν. Ὅτε περιπατεῖ τις ὑπὸ τὸν ἥλιον, ἐπὶ ἐδάφους
δυσκόλου, ἀκολουθῶν μάλιστα τὸ βᾶδισμα ζῶου εὐρώστου, δὲν θε-
ωρεῖ συνήθως τὴν περίστασιν ἀρμόδιον πρὸς συνομιλίαν, καὶ ἂν
ἔτι δὲν ἔχη τὴν ἡλικίαν τοῦ Γεροθανάση... Ἐπὶ τέλους
ὁ ἱερεὺς ἀνέκυψεν ἐκ τῶν ζοφερῶν ῥεμβασμῶν του. Ἦκουσε
τὸν γέροντα ὀπισθὲν του ἀσθμαίνοντα, καί, σύρας πρὸς τὸ στήθος
του τὸ σχοινίον, ἐκράτησε τὸν ὄνον. Ὁ χωρικός ἔσπευσε τὸ δῆ-
μα καὶ ἦλθε πλησίον του.

—Τί ἔπαθες, παπᾶ μου; Τί στέκει;

—Θὰ κατέβω ν' ἀνέβῃς σύ, καὶ ὅταν κουρασθῶ ἀλλάζομεν.

—Καλέ, τί λόγος! Νὰ καθίσω ἐγὼ καὶ νὰ περιπατῆς ἐσύ!

—Εἶσαι κουρασμένος, γέρο μου.

—Ἐγὼ κουρασμένος! Βαστοῦν ἀκόμη τὰ κόκκαλά μου κι' ἔν-
νοια σου! Ποῦ ἠκούσθη νὰ περιπατῆ ὁ παπᾶς μὲ τὰ ἄγια καὶ νὰ
πηγαίνει ἐμπρὸς ὁ ἀγωγιάτης μὲ τὸ κτήμα. Ἐμπρός!

Τὸ πρᾶγμα δὲν ἐπεδέχετο περαιτέρω συζήτησιν. Ὁ ὄνος ὑπεί-
κων εἰς τὴν ἠθικὴν πίεσιν τῆς φωνῆς τοῦ γέροντος καὶ εἰς τὴν
διὰ τοῦ γρόνθου του ἐπικύρωσιν τοῦ ἐκφωνηθέντος «ἐμπρός» ἐ-
πκνέλαθε ζωηρῶς τὴν πορείαν του. Ἀλλ' ὁ ἱερεὺς ἐχαλίνωσε τὴν
ὄρμην του, διὰ νὰ ἀκολουθῆ μετὰ πλειοτέρας ἀνέσεως ὁ πεζὸ
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

γέρων και δια να επαναλάβη την μετ' αὐτοῦ συνομιλίαν.

—Θὰ τὸν προφθάσωμεν ζωντανόν; Τί λέγεις;

—Τί γὰρ σοῦ πῶ; Ὁ ἄνθρωπος εἶναι εἰς τὰ ἔσχατά του.

—Πῶς τὸν ἄφησες; Πῶς ἦτο;

—Πῶς γὰρ εἶναι; Ὡς ἄνθρωπος ποῦ ψυχομαχεῖ.

Τοῦτο ἤθελε γὰρ μάθη ὁ ἱερεὺς: Πῶς εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὅτε ψυχομαχεῖ, ἀλλ' ἢ ἀπόκρισις τοῦ χωρικοῦ δὲν τὸν ἐφώτισεν. Ἐπεθύμει ν' ἀκούσῃ περιγραφόμενον τὸ θέαμα, τὸ ὅποιον ἀπετροπιάζετο, προτοῦ τὸ ἴδῃ. Ἠλπίζεν ὅ,τι ἢ ἐκ τῶν προτέρων περιγραφῆ ἤθελεν ἐξοικειώσῃ αὐτὸν πρὸς ὅ,τι παιδιόθεν ἐφαντάζετο μετὰ φρίκης. Καὶ ἐπάλαιεν ἐντὸς τῆς ψυχῆς του τὸ ἀνόητον αἰσθημα τοῦ φόβου πρὸς τὰ εὐγενῆς αἰσθημα τοῦ καθήκοντος. Ἡ ἀδιαφορία, μετὰ τῆς ὁποίας ὁ γέρων ὠμίλει περὶ τῆς ἀγωνίας τοῦ θανάτου, ἢ προθυμία, μεθ' ἧς ἐπανήρχετο πρὸς τὸν ψυχωραγαῶντα λεπρόν, ἐπηύξανον τὴν ἐνδόμυχόν του ἐντροπήν διὰ τὴν ἀτομίαν του.

—Διατί ἦλθες μαζί μου; ἠρώτησε μετὰ τινα σιωπῆν. Διὰ γὰρ μὲ συντροφεύσης;

—Καὶ διὰ τοῦτο. Ἄλλ' ὄχι τόσο διὰ τοῦτο, ὅσον διὰ γὰρ τὸν παρασταθῶ εἰς τὰ τέλη του. Ἐσύ, παπᾶ μου, γὰρ τὸν μεταλάβης καὶ ἐπειτα γὰρ φύγῃς. Ἐγὼ θὰ μείνω. Ὅλην του τὴν ζωὴν τὴν ἐπέρασεν ἔρημος καὶ μόνος, ὡς ἔχῃ ἓνα χριστιανὸν εἰς τὸ πλευρόν του ἐνῶ ἀποθνήσκει, ὁ κακόμενος!

—Εἶσαι ἀλήθεια καλὸς Χριστιανός, Γεροθανάση. Ὁ Θεὸς γὰρ σ' εὐλογῆσῃ! Ἀλλὰ τὸ χρέος τοῦτο εἶναι ἰδικόν μου, καὶ θὰ τὸ ἐκτελέσω ἐγώ. Ἐγὼ θὰ τοῦ κλείσω τὰ βλέφαρα.

Καὶ ἠσθάνθη τὸν λάρυγγά του στενούμενον ὑπὸ συγκινήσεως. Ἐξηκολούθησαν ἐν σιωπῇ τὴν ὁδοπορίαν. Ἡ ὁδὸς δὲν ἐφράσσετο πλέον ἐκατέρωθεν ὑπὸ τοίχων, ἀλλὰ διέσχισε θάμνους σχοίνων καὶ κομάρων καταβαίνουσα πρὸς τὰ ἀπόκρημνα τῆς νήσου παράλια. Ἐντὸς ὀλίγου ἔκαμψε πρὸς τὰριστερὰ παρὰ τὰς ὑπωρείας γυμνοῦ λοφίσκου καὶ εἶδε μακρόθεν ὁ ἱερεὺς μίαν κέδρον ἐκεῖ μονήρη, ὑπὸ δὲ τὴν σκιάν της τοὺς τοίχους τῆς καλύβης τοῦ λεπροῦ.

Πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν ὑπὸ τοὺς κλῶνας τῆς κέδρου ἐκείνης εἶδεν ὁ Νάρκισσος τὸν δυστυχῆ ἐρημίτην, ὅστις πρὸ πολλῶν καὶ τότε ἐτῶν κἀπύκει ἐκεῖ. Εἰς τὴν ἔσχατιάν ἐκείνην τῆς νήσου, μόνος, ψυχομαχῶν μακρὰν τὴν ὁδὸν ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς Πολιτικῆς

φέρων τὸ βᾶρος προγονικῆς συμφορᾶς, ἀνεύθυνος αὐτός, ζῶν ἄνευ ἐλπίδος, ἄνευ παρηγορίας, ἄνευ σκοποῦ. Ὁρφανός, ἄκληρος, ἄπαρος, κατελήφθη νεώτατος ἔτι ὑπὸ τῆς βδελυρᾶς νόσου. Οἱ ὁμόχωροί του τὸν ἠνάγκασαν νὰ υποβληθῆ εἰς ἀπομόνωσιν, ἀναλαβόντες τὴν υποχρέωσιν τῆς συντηρήσεώς του.

Δὲν ἦτο βεβαίως ὑπέρογκον τὸ βᾶρος, τὸ ὁποῖον ἀνέλαβεν ἡ κοινότης τῆς νήσου. Ὁ Γεροθανάσης, τοῦ ὁποῖου οἱ ὀλίγοι ἄγροι ἔκειντο πέραν τῆς καλύβης τοῦ λεπροῦ, ἀνεδέχθη τὴν μεταφορὰν τῆς ἑβδομαδιαίας προμηθείας ἄρτου. Ἄλλὰ δὲν περιωρίσθη εἰς τοῦτο ἡ ἀγαθότης τοῦ φιλανθρώπου χωρικοῦ. Ἐδοήθει τὸν ἄθλιον ἐρημίτην εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ μικροῦ κήπου του, ἐπισκευάζων τὰ ἐργαλεῖά του, προμηθεύων σπόρους, δίδων συμβουλὰς. Ἐμνενο συνομιλῶν μὲ τὸν ἄσθενῆ, ἐξοικειωθεὶς ἐκ τῆς μακρᾶς συνηθείας πρὸς τὸ ἀπεχθές νόσημά του. Καὶ τὸν ἐπερίμενον ὁ λεπρός, μετρῶν τὰς ἡμέρας καὶ τὰς ὥρας μέχρι τῆς προσεχοῦς ἐπισκέψεως. Ὁ Γεροθανάσης ἦτο ὁ μόνος σύνδεσμος μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ λοιποῦ κόσμου. Οὐδεὶς ἄλλος τὸν ἐπλησίαζεν. Ἐὰν χωρικός τις διέβαινεν ἐκεῖθεν, τὸν προσηγόρευεν ἐνίοτε μακρόθεν, ἐναπέθετεν ἴσως ἐπὶ βράχου ἀπέχοντος τὸν ἐλεημοσύνην του, ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ τὸν ἴδῃ καὶ νὰ τὸν ὁμιλήσῃ ἐκ τοῦ πλησίον.

Ὁ περὶ τὴν καλύβην κήπος τοῦ λεπροῦ περιεκλείετο διὰ φραγῆς ἐκ σπάρτων καὶ κομάρων καὶ ῥοδοδαφνῶν. Ἀπέναντι τῆς θαλάσσης ἡ φραγὴ διεκόπτετο, δύο δὲ λίθοι ὀγκώδεις, ἐν εἵδει παραστάδων, ἐσχημάτιζον τὴν εἴσοδον, ἀλλὰ θύρα μεταξὺ τῶν λίθων δὲν ὑπῆρχεν.

Ἐκεῖ ἐπέξευσε ὁ παπᾶ-Νάρκισσος. Ὁ Γεροθανάσης ἔδεσε διὰ τοῦ σχοιγίου τοὺς δύο ἐμπροσθίους πόδας τοῦ ὄνου, πρὸς περριρισμὸν τῆς ἐλευθερίας, τὴν ὁποίαν τῷ ἔδιδε, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν μικρὸν καλλιεργημένον περίβολον, προχωρῶν πρὸς τὴν καλύβην. Ὁ ἱερεὺς τὸν παρηκολούθει. Μετ' ὀλίγα βήματα ὁ χωρικός ἐστράφη.

—Κάθησε ὀλίγον ἔξω ἐκεῖ εἰς τὴν πέτραν, παπᾶ μου, νὰ ἴδῳ πρῶτα τί γίνεται μέσα ὁ ἄμοιρος αὐτός.

Ὁ ἱερεὺς ὑπήκουσε σιωπῶν. Ἐλαβε τὸ δέμα ἐκ τοῦ κόλπου του, τὸ ἔλυσε μὲ τὰς χεῖρας τρεμούσας ὀλίγον, ἔθεσε τὸ πετραχήλιον μὲ τὰ ἐν αὐτῷ ἐπὶ τῆς πέτρας, ἀπέθεσε ἐκεῖ καὶ τὸ κα-

λυμμάχιόν του, και με γυμνήν τήν κεφαλήν, τὰς χεῖρας σταυρωμένας ἐπὶ τοῦ στήθους, ἐπερίμενον ὄρθιος τὸν γέροντα. Ἦτο κάτωχρος. Μία ἀκούσιος εὐχή, μία ἀμαρτωλὴ ἐπιθυμία εἰσέδουσαν αἴφνης εἰς τὴν ψυχὴν του. «ὦ! Ἐὰν ὁ γέρων ἐπανερχόμενος ἔλεγε: Τετέλεσται!» Ἄλλ' ἀπεδίωξε μετὰ ῥίγους τὸν πονηρὸν στοχασμόν, ἐπεκαλέσθη τὴν ἐξ ὕψους βοήθειαν, ἔκαμε τὸν σταυρόν του, καὶ λαθῶν ἐκ τοῦ διπλωμένου πετραχηλίου τὸ εὐχολόγιον ἤρχισε ν' ἀναγινώσκη τὰς ὠραίας προσευχὰς τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας... Ἀνεγίνωσκε, καὶ ὁμοῦς ὁ νοῦς του ἦτο εἰς τὴν καλύβην. Διὰ τί ἀργεῖ ὁ Γεροθανάσης; Ἠθέλησε νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὴν θύραν τῆς καλύβης, ἀλλ' εἰς τὸ μέσον τοῦ περιδόλου ἐστάθη διστακῶν. Ἠθέλησε νὰ ἐρωτήσῃ ἐκεῖθεν τὸν γέροντα, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησε νὰ ὑψώσῃ τὴν φωνήν.

Ἐπὶ τέλους ὁ γέρων ἐξήλθε τῆς καλύβης. Ὁ ἱερεὺς τὸν ἠτένισε με βλέμμα ἐρωτηματικόν.

— Ἦτον εἰς βύθος. Τὸν ἐξύπνησα με κόπον. Μόλις ἀκούεται ἡ φωνή του. Ἐλαμψαν τὰ σβημένα του μάτια, ὅταν ἤκουσε ὅτι εἶσαι ἐδῶ. Ἐλα, παπᾶ, ἔλα νὰ τὸν μεταλάβῃς.

Ὁ ἱερεὺς ἐπέστρεψε πρὸς τὴν εἴσοδον, περιεβλήθη τὸ πετραχήλιον, ἔλαθεν εὐλαβῶς εἰς χεῖρας τὰ ἅγια, καὶ ἐπορεύθη πρὸς τὴν καλύβην. Ἡ ὠχρότης του μόνη ἐμαρτύρει τὴν ταραχὴν του. Τὸ βῆμά του ἦτο στερεόν, αἱ χεῖρές του δὲν ἔτρεμον καθὼς πρίν, δὲν ἐδίσταζε πλέον, ἐνίκησε τοὺς τελευταίους ἐνδοιασμοὺς τῆς δειλίας ἢ συναίσθησις τῆς ἱεράς ἀποστολῆς του.

Ὅτε ἔφθασεν εἰς τὴν θύραν, ὁ γέρων, ὅστις τὸν ἠκολούθει παρὰ πόδας, ἔθιξεν ἐλαφρῶς τὸ ῥάσον του. Ὁ ἱερεὺς, με τὸν ἕνα πόδα ἐπὶ τοῦ κατωφλίου, ἐστάθη καὶ ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν. Ἡ ξανθὴ του κόμη ἐκυμάτιζε λυτὴ ἐπὶ τοῦ αὐχένου του.

— Παπᾶ μου, μὴ ἐγγίσης τὸ μανδῆλι εἰς τὸ πρόσωπόν του. Ἐκείνος με παρήγγειλε νὰ τὸν σκεπάσω, διὰ νὰ μὴ τὸν ἰδῆς.

— Καλά, εἶπεν ὁ ἱερεὺς σοβαρῶς. Μὴ ἔλθῃς μέσα, ἐὰν δὲν σὲ κράξω.

Καὶ εἰσῆλθεν ἐντὸς τῆς καλύβης.

Ὁ Γεροθανάσης ἐκάθησεν ἐπὶ τῆς πέτρας παρὰ τὴν εἴσοδον καὶ ἐπερίμενον. Ἐμεινεν ἐπὶ ὥραν πολλὴν καθήμενος ἐκεῖ. Ἦπόρει πῶς ὁ ἱερεὺς οὔτε φαίνεται οὔτε ἀκούεται. Εἶχε τὴν περιέργειαν νὰ ὑπάγῃ πρὸς τὴν καλύβην, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα νὰ πλησιάσῃ. Ἐπερίμενον καὶ τὸν ἱερεὺς ἐπέστρεψε πρὸς τὴν εἴσοδον καὶ εἶπε: Ἐλθέτω ὁ γέροντα, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐρωτήσῃ τὸν γέροντα, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησε νὰ ὑψώσῃ τὴν φωνήν. Ἐπερίμενον καὶ τὸν ἱερεὺς ἐπέστρεψε πρὸς τὴν εἴσοδον καὶ εἶπε: Ἐλθέτω ὁ γέροντα, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησε νὰ ὑψώσῃ τὴν φωνήν.

θάλασσαν ρυτιδουμένην ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, ὅστις ἐγειρόμενος ἤρχιζε νὰ δροσίζη τὴν ἀτμόσφαιραν. Οἱ περίξ θάμνοι ἀνέδιδον εὐωδίαν ζωογόνον, αἱ σιπαρήθραι πετώσαι ὀρμητικῶς πρὸς τὰ ὕψη ἐπλήρουν τὸν ἀέρα μὲ τὸ κελάδημά των, ἡ φύσις ἐφαίνετο φαιδρὰ ἅλη καὶ εὐτυχίης, ἐνῶ ὁ λεπρὸς ἀπέθνησκεν ἐντὸς τῆς καλύβης του.

Αἴφνης ὁ γέρων χωρικὸς ἤκουσε βηματισμὸν πλησίον του ἐλαφρόν. Ἐστράφη ἀπορῶν καὶ εἶδεν ἐρχομένην πρὸς τὴν καλύβην τὴν γυναῖκα τοῦ ἱερέως. Ἠγέρθη ἀμέσως καὶ προέβη εἰς προὔπαντήσιν της.

—Τί σοῦ ἦλθε νὰ κάμῃς τόσον δρόμον πεζή, παπαδιά;

—Ἐνόμιζα ὅτι θὰ σὰς ἀπαντήσω εἰς τὰ μισὰ τοῦ δρόμου καὶ ὀλίγ' ὀλίγον ἦλθα ἕως ἐδῶ. Ποῦ εἶναι ὁ παπᾶς;

—Μέσα, μὲ τὸν λεπρόν.

—Ζῆ ἢ ἀπέθανε;

—Ὅ,τι καὶ ἂν σοῦ πῶ σὲ γελῶ.

—Δὲν πηγαίνεις νὰ ἰδῆς;

—Μοῦ τὸ ἔχει ἐμποδισμένον ὁ παπᾶς.

Ἡ παπαδιά ἐσιώπησεν ἐπ' ὀλίγον, καὶ ἔπειτα ἐπανέλαβε μετὰ τινος ἀνησυχίας:

—Θὰ νυκτωθῆτε ἐδῶ.

—Δὲν πειράζει. Ἐχει φεγγάρι. Μόνον ἐσύ, τί ἤθελες νὰ ἔλθης;

—Ἐφερα τὸ ράσον.

Καὶ ἔδειξε κρεμάμενον ἐπὶ τοῦ βραχιόνος της ἐπιμελῶς διπλωμένον τὸ καλὸν ράσον τοῦ παπᾶ-Ναρκίσσου.

—Τί τὸ ἔφερες; Μὴ εἶναι κρύον, νὰ τὸ φορέσῃ ἐπανωτά;

—Ἴσως χρειασθῆ, εἶπεν ἡ παπαδιά.

Μετὰ τινα σκέψιν ὁ Γεροθανάσης ἐπρόσθεσε:

—Μὴ δὲν τὸ θέλεις τὸ ἄλλο ἀπὸ φόβον;

—Ἐεῦρω κι' ἐγώ; Ἄρρώστεια εἶναι. Ὅποιοι φυλάγει τὰ ρούχα του ἔχει τὰ μισά.

Καὶ λέγοντες ταῦτα ἔφθασαν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ περιβόλου.

—Κάθισ' ἐδῶ, παπαδιά, εἰς τὴν πέτραν. Θὰ εἶσαι κουρασμένη.

—Ὅχι, δὲν ἐκουράσθηκα. Νὰ πάγω μέσα, Γεροθανάση;

—Νὰ μὴ θυμώσῃ ὁ παπᾶς.

Ἡ παπαδιά ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς πέτρας. Ἄνὰ πᾶσαν στιγμὴν

ἔστρεφε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν καλύβην· ἡ ἀνησυχία ἐξωγραφίζετο εἰς τὸ πρόσωπόν της. Ὁ γέρον τὴν ἐλυπήθη, ἢ συνεμερίζετο ἴσως καὶ αὐτὸς τὴν ἀνυπομονησίαν της.

—Μὴ χολοσκάνης, εἶπε. Πηγαίνω σιγὰ σιγὰ νὰ ἴδω.

Ἐπροχώρησε βραδέως πρὸς τὴν καλύβην, τείνων τὰ ὦτα ἀνὰ πᾶν βῆμα. Δὲν ἤκουε τίποτε. Ὅτε ἔφθασεν εἰς τὴν θύραν, ἐστάθη. Ὁ ἱερεὺς ἔλεγέ τι ταπεινῇ τῇ φωνῇ. Μόλις ἠδύνατο ν' ἀκούσῃ ὁ γέρον. Ἐκυψε τὴν κεφαλὴν ἐντὸς τῆς καλύβης. Τοῦ λεπροῦ ἡ κεφαλὴ δὲν ἐφαίνετο. Τὴν ἀπέκρυπτον τὰ νῶτα τοῦ ἱερέως, ὅστις, γονατιστὸς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, κλίνων τὸν αὐχένα πρὸς τὸν λεπρόν, προσήχητο. Ἡ λευκὴ ὀθόνη, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Γεροθανάσης εἶχε καλύψει τὸ πρόσωπον τοῦ ἀσθενοῦς, ἔκειτο ἐκεῖ ἐρριμμένη παρὰ τοὺς πόδας του.

Ὁ χωρικός ἀπεσύρθη ἡσυχῶς καὶ ἐπέστρεψε πρὸς τὴν εἴσοδον. Ἡ παπαδιά, ἀκίνητος ἐπὶ τῆς πέτρας, ἀκολουθοῦσα διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὰς κινήσεις του, ἐπερίμενε τὴν ἐπιστροφὴν του.

—Τί εἶδες; ἠρώτησε.

—Τίποτε.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὁ ἱερεὺς ἐξῆλθε τῆς καλύβης καὶ μετὰ βῆματα ἀργὰ διέσχισε τὸν κῆπον. Δὲν ἐφόρει τὸ ῥάσον του. Εἰς τὰς ἀνυψουμένας χεῖρας ἐκράτει τὸ εὐχολόγιον καὶ τὸ ἄρτοφόριον. Ἐδάδιζε μετὰ ὀρθίαν καὶ ἀκίνητον τὴν κεφαλὴν, μετὰ τὸ βλέμμα ἤρεμον, ἐνῶ ἔσειεν ὁ ἄνεμος τὴν λυτὴν κόμην του. Ἐφαίνετο ἄλλος ἤδη ἄνθρωπος.

Ἐπλησίασε πρὸς τὸν γέροντα καὶ πρὸς τὴν σύζυγόν του, χωρὶς οὐδεμίαν νὰ ἐκφράσῃ ἀπορίαν διὰ τὴν ἔλευσίν της. Ἀμφότεροι ἐκείνοι δὲν ἐκινήθησαν πρὸς προὑπάντησίν του. Τὸν ἐπερίμενον νὰ ἔλθῃ. Δὲν ἀπηύθυναν ἐρώτησιν πρὸς αὐτόν. Ἐπερίμενον νὰ ὁμιλήσῃ.

—Ἀνεπαύθη, εἶπεν ὁ ἱερεὺς.

Ὁ Γεροθανάσης καὶ ἡ παπαδιά ἔκαμαν ἐν σιωπῇ τὸν σταυρόν των.

—Αὔριον τὸ πρωὶ θὰ ἔλθωμεν νὰ τὸν θάψωμεν, ἐξηκολούθησεν.

Ἡ φωνὴ του εἶχε τι τὸ σοβαρὸν, τὸ ἐπιδαλλόν. Οὐδέποτε ἡ σύζυγός του τὸν ἤκουσεν ὁμιλοῦντα οὕτω. Τὸν ἤκουε καὶ τὰ δάκρυα ἀνέβαινον ἡσυχῶς εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της. Ἡσθάνετο ἐτι ἡ δοκιμασία αὕτη ἐνίσχυσε διὰ παντὸς τὴν ψυχὴν του.

—Νὰ μείνω ἐδῶ τὴν νύκτα; ἠρώτησεν ὁ Γεροθανάσης.

—Μείνε. Θὰ ἔλθω πολὺ πρωί.

Καὶ βλέπων τὴν σύζυγόν του, ἦτις ἔτεινε πρὸς αὐτὸν τὸ ῥά-
σον:

—Καλὰ ἔκαμες καὶ μοῦ τὸ ἔφερρες, εἶπε. Ἐσκέπασα μὲ τὸ ἄλ-
λο τὸν νεκρόν.

Καὶ βαδίζοντες ὁ εἰς παρὰ τὸν ἄλλον ἐπέστρεψαν εἰς τὴν αἰ-
κίαν των περὶ ὁ ἱερεὺς καὶ ἡ σύζυγός του.

1881.

Ἡ Σταχομαζώχτρα.

Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη.

Μεγάλην ἐξέφρασεν ἔκπληξιν ἡ γειτόνισσα, τὸ Ζερμπινιώ, ἰδοῦ-
σα τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων τοῦ 187... τὴν θειά Ἀχτίτσα φο-
ροῦσαν καινούργη μανδύλαν, καὶ τὸν Γέρο καὶ τὴν Πατρώνα μὲ
καθαρὰ ὑποκαμισάκια καὶ μὲ νέα πέδιλα.

Τοῦτο δὲ διότι ἦτο γνωστότατον ὅτι ἡ θειά Ἀχτίτσα εἶχεν ἰδεῖ
τὴν προῖκα τῆς κόρης τῆς πωλουμένην ἐπὶ δημοπρασίας πρὸς
πληρωμῶν τῶν χρεῶν ἀναξίου γαμβροῦ, διότι ἦτο ἔρημος καὶ χή-
ρα, καὶ διότι ἀνέτρεφε τὰ δύο ὄρφανὰ ἔγγονά τῆς μετερχομένη
ποικίλα ἐπαγγέλματα. Ἦτον (ἃς ἦτο μοναχὴ τῆς!) ἀπ' ἐκείνας
ποῦ δὲν ἔχουν στὸν ἥλιο μοῖρα. Ἡ γειτόνισσα, τὸ Ζερμπινιώ, ὤ-
κτειρε τὰς στερήσεις τῆς γραίας καὶ τῶν δύο ὄρφανῶν ἄλλὰ μή-
πως ἦτο καὶ αὐτὴ πλουσία, διὰ νὰ ἔλθῃ αὐτοῖς ἀρωγὸς καὶ πα-
ρήγορος:

Εὐτυχὴς ὁ μακαρίτης, ὁ μπάρμπα-Μιχαλιός, ὅστις προηγέθη εἰς
τὸν τάφον τῆς συμβίας Ἀχτίτσας, χωρὶς νὰ ἴδῃ τὰ δεινὰ τὰ ἐπι-
κείμενα αὐτῇ μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἦτο καλῆς ψυχῆς—ἃς εἶχε
ζωή!—ὁ συχωρεμένος. Τὰ δύο παιδιά «τὰ ἀδιαφόρετα», ὁ Γε-
ώργης καὶ ὁ Βασίλης, ἐπνίγησαν βυθισθείσης τῆς βρατσέρας των
τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους 186... Ἡ βρατσέρα ἐκεῖνη ἀπωλέσθη αὐ-
τανδρος,—τί φρίκη! τί καημός! Τέτοια τρομάρα καμμιάς καλῆς
χριστιανῆς νὰ μὴν τῆς μέλλῃ.

Ὁ τρίτος ὁ γυιὸς τῆς, ὁ σουρτούκης, τὸ χαμένο κορμί, ἐξενι-
τεύθη καὶ εὗρίσκειτο, ἔλεγαν, εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Πέτρα ἔρριξε
πίσω του. Μήπως τὸν εἶδε; Μήπως τὸν ἦκουσεν; Ἄλλοι πάλιν

πατριώτες είπαν ότι ένυμφεύθη είς εκείνα τὰ χώματα, κι' έπήρε λέει, μιὰ Φράγκα, μιὰ Έγγλεζοπούλα, ένα ξωθικό, που δέν ήξευρε νά μιλήση ρωμέικα. Μή χειρότερα! Τί νά πη κανείς! ήμπορεί νά καταρασθή τὸ παιδί του, τὰ σωθικά του, τὰ σπλάχνα του:

Ἡ κόρη της απέθανεν είς τὸν δεύτερον τοκετόν, ἀφείσα αὐτῇ τὰ δύο ὄρφανὰ κληρονομίαν. Ὁ πατεριασμένος τους, έξούσε ἀκόμα (πού νά φτάσουν τὰ μαντάτα του ὦρα-τήν-ώρα!) μὰ τί νοικοκύρης, τὸ πρόκοψε ἀλήθεια! Χαρτοπαίκτης, μέθυσος, καί μὲ ἄλλας ἀρετάς ἀκόμη. Εἶπαν πὼς ξαναπαντρεύτηκε ἀλλοῦ, διὰ νά πάρη καί ἄλλον κόσμον είς τὸν λαίμόν του, ὁ ἀσυνείδητος! Τέτοιοι ἄνδρες! Ἔκαμε δὰ κι' αὐτῇ ένα γαμπρό, μὰ γαμπρό (τὸ λαμπρό τ' νά βγῇ!).

Τί νά κάμη; Ἐδालε τὰ δυνατά της, κι' έπροσπαθοῦσε ὅπως-ὅπως νά ζήση τὰ δύο ὄρφανά. Τί ἀξιολύπητα, τὰ καημένα! Κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ έτους, έβοτάνιζεν, ἀργολογοῦσε, ἐμάζωνε ἐλιές, ἐξενοδοῦλευε. Ἐμάζωνε κούμαρα, καί τὰ ἔβγαζε ρακί. Μερικὰ στέμφυλα ἀπ' ἐδῶ, κάμποσα ὀτόσια ἀραβόσιτον ἀπ' ἐκεῖ, ἔλα τὰ ἐχρησιμοποίει. Εἶτα κατὰ Ὀκτώβριον, ἀμα ἡνοιγον τὰ ἐλαιοτριβεῖα, ἔπαιρνεν ένα εἶδος πῆχυν, ένα πενηντάρι ἐκ λευκοσιδήρου, μίαν στάμναν μικράν, κι' ἐγύριζεν είς τὰ ποτόκια, ὅπου κατεστάλαζον αἱ ὑποστάθμαι τοῦ ἐλαίου, κι' ἐμάζωνε τὴν μούργαν. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ὀκονόμει ἔλῶν τὸ ἐνιαύσιον ἔλαιον τοῦ λυχαρίου της.

Ἀλλὰ τὸ πρῶτιστον εἰσόδημα τῆς θεῖα - Ἀχτίσας προήρχετο ἐκ τοῦ σταχομαζώματος. Τὸν Ἰούνιον, κατ' ἔτος, ἐπεβιδάζετο είς πλοῖον, ἔπλεεν ὑπερπόντιος καί διεπεραιούτο είς Εὐβοίαν. Περιεφρόνησε τὸ ὄνειδιστικὸν ἐπίθετον τῆς «καρὰ-θωμένης», ὅπερ ἐσφενδόνιζον ἄλλα γυναῖκα κατ' αὐτῆς, διότι ὄνειδος ἐθεωρεῖτο τὸ νά πλέη γυνή είς τὰ πελάγη. Ἐκεῖ, μετ' ἄλλων πτωχῶν γυναικῶν, ἠσχαλεῖτο συλλέγουσα τοὺς στάχους, τοὺς πίπτοντας ἀπὸ τῶν δραγμάτων τῶν θεριστῶν, ἀπὸ τῶν φορτωμάτων καί κάρρων. Κατ' ἔτος, οἱ χωρικοὶ τῆς Εὐβοίας καί τὰ χωριατόπουλα, ἔρριπτον κατὰ πρόσωπον αὐτῶν τὸ σκῶμμα: «Νά! οἱ φ'στάνες! μᾶς ἤρθαν πάλι οἱ φ'στάνες!» Ἄλλ' αὐτῇ ἔκυπτεν ὑπομονητικῇ, σιωπηλῇ, συνέλεγε τὰ ψιχία ἐκεῖνα τῆς πλουσίας συγκομιδῆς τοῦ τόπου, ἀπήρτιζε τρεῖς ἢ τέσσαρας σάκκους, ὀλόκληρον ἐνιαυσίαν ἐσοδείαν δι' ἑαυτὴν καί διὰ τὰ

δύο ὄρφανά, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἐμπιστευθῆ ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὰς φροντίδας τῆς Ζερμπινιώσ, καὶ ἀποπλέουσα ἐπέστρεφεν εἰς τὸ παραθαλάσσιον χωρίον τῆς.

Πλὴν ἐφέτος, δηλ. τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ἀφορία εἶχε μαστίσει τὴν Εὐβοίαν. Ἀφορία εἰς τὸν ἔλαιῶνα τῆς μικρᾶς νήσου, ὅπου κατῴκει ἡ θειά-Ἀχτίτσα. Ἀφορία εἰς τὰς ἀμπέλους, καὶ εἰς τοὺς ἀραβοσίτους, ἀφορία σχεδὸν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ κούμαρα, ἀφορία πανταχοῦ.

Εἶτα, ἐπειδὴ οὐδὲν κακὸν ἔρχεται μόνον, βαρὺς χειμῶν ἐνέσκηφεν εἰς τὰ βορειότερα ἐκεῖνα μέρη. Ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μηνός, χωρὶς σχεδὸν νὰ πνεύσῃ νότος καὶ νὰ πέσῃ βροχή, ἤρχισε νὰ χιονίζῃ. Μόλις ἔπαυεν εἰς νιφετὸς καὶ ἤρχετο ἄλλος. Ἐνίοτε ἔπνεε ξηρὸς βορρᾶς, σφίγγων ἔτι μᾶλλον τὰ χιόνια, τὰ ὁποῖα δὲν ἔλειωναν εἰς τὰ βουνά. «Ἐπερίμεναν ἄλλα».

Ἡ γραῖα μόλις εἶχε προλάβει νὰ μεταφέρῃ ἐπὶ τῶν ὤμων τῆς, ἀπὸ τῶν φαράγγων καὶ δρυμῶν, ἀγκαλίδας τινὰς ξηρῶν ξύλων, ὅσαι μόλις θὰ ἤρχουν διὰ δύο ἐβδομάδας ἢ τρεῖς, καὶ βαρὺς ὁ χειμῶν ἐπέπεσε. Περὶ τὰ μέσα Δεκεμβρίου μόλις ἐπῆλθε μικρὰ διακοπή, καὶ δειλαί τινες ἀκτίνες ἡλίου ἐπεφάνησαν, ἐπιχρυσούσαι τὰς ὑψηλοτέρας στέγας. Ἡ θειά-Ἀχτίτσα ἔτρεξεν εἰς τὰ «ὄρμάνια» ἵνα προλάβῃ καὶ εἰσχομίσῃ καυσόξυλά τινα. Τὴν ἐπαύριον ὁ χειμῶν κατέσκηφεν ἀγριώτερος. Μέχρι τῶν Χριστουγέννων, οὐδεμία ἡμέρα εὐδίας, οὐδεμία γωνία οὐρανοῦ ὄρατῆ, οὐδεμία ἀκτίς ἡλίου.

Κραταῖος καὶ βαρὺπνοος βορρᾶς, «χιονιστής», ἐφύσα κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἀγίας ἡμέρας. Αἱ στέγαι τῶν οἰκιῶν ἦσαν κατὰφορτοὶ ἐκ σκληρυνθείσης χιόνος. Τὰ συνήθη παίγνια τῶν ὁδῶν καὶ τὰ χιονοβολήματα ἔπαυσαν. Ὁ χειμῶν ἐκεῖνος δὲν ἦτο φιλοπαίγμων. Ἀπὸ τῶν κεράμων τῶν στεγῶν ἐκρέμαντο ὡς ὄρμιαι καρποὶ σπιθαμιαῖα κρύσταλλα, τὰ ὁποῖα οἱ μάγkαι τῆς γειτονίας δὲν εἶχον πλέον ὄρεξιν νὰ τρώγουν.

Τὴν ἐσπέραν τῆς 23ης, ὁ Γέρος εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὸ σχολεῖον περιχαρῆς, διότι ἀπὸ τῆς αὖριον ἔπαυαν τὰ μαθήματα. Πρὶν ξεκρεμάσῃ τὸν «φύλακα» ἀπὸ τῆς μασχάλης του, ὁ Γέρος πεινασμένος ἦνοιξε τὸ δουλάπι, ἀλλ' οὐδὲ ψιχίον ἄρτου εὔρεν ἐκεῖ. Ἡ γραῖα εἶχεν ἐξέλθει ἴσως πρὸς ζήτησιν ἄρτου. Ἡ ἀτυχῆς Πατρώνα ἐκάθητο ζαρωμένη πλησίον τῆς ἐστίας. Ἄλλ' ἡ ἐστία ἦτο σβηστή. Ἐσκάλιζε τὴν στάκτην, νομίζουσα ἐν τῇ παιδικῇ ἀφε-

λεία της (ἦτο μόλις τετραετὲς τὸ πτωχὸν κοράσιον), ὅτι ἡ ἐστία εἶχε πάντοτε τὴν ιδιότητα νὰ θερμαίνει, καὶ ἄς μὴ καίη. Ἄλλ' ἡ στάκτη ἦτον ὑγρά. Σταλαγμοὶ ὕδατος, ἐκ χιόνος τακείσης ἴσως διὰ τινος λαθραίας καὶ παροδικῆς ἀκτίνος ἡλίου, εἶχον βέουσαι διὰ τῆς καπνοδόχου. Ὁ Γέρος, ὅστις ἦτο ἐπταετὲς μόλις, ἔτοιμος νὰ κλαύσῃ, διότι δὲν εὔρισκε ψυχίον τι πρὸς κορεσμόν τῆς πείνης του, ἤνοιξε τὸ μόνον παράθυρον, ἔχον τριῶν σπιθαμῶν μήκος. Ὁ οἰκίσκος ὄλος, χθαμαλός, ἡμιφάνωτος, μὲ εἶδος σοφᾶ, εἶχεν ὕψος δύο ἴσως ὀργυιῶν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι τῆς ὀροφῆς.

Ὁ Γέρος ἀνεβίβασε σκαμνίον τι ἐπὶ τοῦ λιθίνου ἐρείσματος τοῦ παραθύρου, ἀνέβη ἐπὶ τοῦ σκαμνίου, ἐστηρίχθη διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἐπὶ τοῦ παραθυροφύλλου ἀνοικτοῦ, ἐστηλώθη μετὰ τολμῆς πρὸς τὴν ὀροφήν, ἀνέτεινε τὴν δεξιάν, καὶ ἀπέσπασεν ἕν κρυσταλλον ἐκ τῶν κοσμοούντων τοὺς «σταλαγμοὺς» τῆς στέγης. Ἦρχισε νὰ τὸ ἐκμυζᾷ βραδέως καὶ ἡδονικῶς, καὶ ἔδιδε καὶ εἰς τὴν Πατρώναν νὰ φάγῃ. Ἐπείνων τὰ κακόμοιρα.

Ἡ γραῖα Ἀχτίσα ἐπανῆλθε μετ' ὀλίγον φέρουσα πράγμα τι τυλιγμένον εἰς τὸν κόλπον της. Ὁ Γέρος, ὅστις ἐγνώριζεν ἐκ τῆς παιδικῆς του πείρας, ὅτι ποτὲ ἄνευ αἰτίας δὲν ἐφούσκωναν οἱ κόλποι τῆς μάμμης του, ἀναπηδήσας ἔτρεξεν εἰς τὸ στῆθός της, ἐνέβαλε τὴν χεῖρα, καὶ ἀφῆκε κραυγὴν χαρᾶς. Τεμάχιον ἄρτου εἶχεν «οἰκονομήσει» καὶ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ἢ καλὴν, καίτοι ὀλίγον αὐστηρὰ μάμμη, τίς οἶδεν ἀντὶ ποίων ἐξευτελισμῶν, καὶ διὰ πόσων ἐκλιπαρήσεων!

Καὶ τί δὲν ἤθελεν ὑποστῆ, πρὸ ποίας θυσίας ἡδύνατο νὰ ὀπιθοδρομήσῃ, διὰ τὴν ἀγάπην τῶν δύο τούτων παιδιῶν, τὰ ὁποῖα ἦσαν δις παιδιὰ δι' αὐτήν, καθόσον ἦσαν τέκνα τοῦ τέκνου της! Ἐν τούτοις δὲν ἤθελε νὰ δεικνύῃ αὐτοῖς μεγάλην ἀδυναμίαν, καὶ «ἡμερο μάτι δὲν τοὺς ἔδιδε». Ἐκάλει τὸν ἄρρενα «Γέρον», διότι εἶχε τὸ ὄνομα τοῦ ἀληθοῦς «γέρου» της, τοῦ μακαρίτου μπάρμπα-Μιχαλιῦ, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα τῆς ἐπόμενῃ ν' ἀκούσῃ ἢ νὰ προφέρῃ. Τὸ ταλαίπωρον τὸ θῆλυ τὸ ἐκάλει Πατρώναν ἠθευτικῶς, καὶ ὀλίγον «σὰν ἀρχοντοξεπεσεμένη πού ἦτον», μὴ ἀνεχομένη ν' ἀκούῃ τὸ Ἄργυρῶ, τὸ ὄνομα τῆς κόρης της, ὅπερ ἐδόθη ὡς κληρονομία εἰς τὸ ὄρφανόν, λεχοῦς θανούσης ἐκείνης. Πλὴν τοῦ ὑποκορισμοῦ τούτου, οὐδεμίαν ἄλλην ἐπι-

δεικτικὴν τρυφερότητα ἀπένεμεν εἰς τὰ δύο πτωχὰ πλάσματα, ἀλλὰ μᾶλλον πρακτικὴν ἀγάπην καὶ προστασίαν.

Ἡ ταλαίπωρος γραῖα ἔστρωσε διὰ τὰ δύο ὄρφανά, ἵνα κοιμηθῶσιν, ἀνεκλίθη καὶ αὐτὴ πλησίον των, τοῖς εἶπε νὰ φυσῶσιν ὑποκάτω τοῦ σκεπάσματός των διὰ νὰ ζεσταθοῦν, τοῖς ὑπεσχέθη ψευδομένη, ἀλλ' ἐλπίζουσα νὰ ἐπαληθεύσῃ, ὅτι αὐριοῦ ὁ Χριστὸς θὰ φέρῃ ξύλα καὶ ψωμί καὶ μίαν χύτραν κοχλάζουσαν ἐπὶ τοῦ πυρός, καὶ ἔμεινεν ἄυπνος πέραν τοῦ μεσονυκτίου, ἀναλογιζομένη τὴν πικρὰν τύχην τῆς.

Τὸ πρωί, μετὰ τὴν λειτουργίαν (ἦτο παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων), ὁ παπᾶ-Δημήτρης, ὁ ἐνορίτης τῆς, ἐπαρουσιάσθη αἴφνης εἰς τὴν θύραν τοῦ πενιχροῦ οἰκίσκου.

— Καλῶς τὰ δέχθης, τῆς εἶπε μειδιῶν.

«Καλῶς τὰ δέχθη» αὐτῆ; Καὶ ἀπὸ ποῖον ἐπερίμενε τίποτε;

— Ἐλαβα ἓνα γράμμα διὰ σέ, Ἄχτίτσα, προσέθηκεν ὁ γέρον ἱερεὺς, τινάσσων τὴν χιόνα ἀπὸ τὸ βᾶσον καὶ τὸ σάλι του.

— Ὅριστε, δέσποτα!... Καὶ μακάρι: ἔχω τὴ φωτιά, ἐπιθύρισε πρὸς ἑαυτὴν, ἣ τὸ γλυκὸ καὶ τὸ βακί νὰ τὸν φιλέψω;

Ὁ ἱερεὺς ἀνέβη τὴν τετράβαθμον κλίμακα καὶ ἐλθὼν ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ σκαμνίου. Ἠρεύνησε δὲ εἰς τὸν κόλπον του καὶ ἐξήγαγε μέγαν φάκελλον μὲ πολλὰς καὶ ποικίλας σφραγίδας καὶ γραμματόσημα.

— Γράμμα εἶπες, παπᾶ, ἐπανέλαβεν ἡ Ἄχτίτσα, μόλις τότε ἀρχίσασα νὰ ἐννοῇ τί τῆς ἔλεγεν ὁ ἱερεὺς.

Ὁ φάκελλος, ὃν εἶχεν ἐξαγάγει ἀπὸ τοῦ κόλπου του, ἐφαίνετο ἀνοιχτὸς ἀπὸ τὸ ἓν μέρος.

— Ἀπόψε ἔφθασε τὸ βαπόρι, ἐπανέλαβεν ὁ ἐφημέριος ἐμένα μοῦ τὸ ἔφεραν τώρα, μόλις ἔβγαίνα ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν.

Καὶ ἐνθεῖς τὴν χεῖρα ἔσω τοῦ φακέλλου ἐξήγαγε διπλωμένον χαρτίον.

— Τὸ γράμμα εἶνε πρὸς ἐμέ, προσέθηκεν, ἀλλὰ σὲ ἀποβλέπει.

— Ἐμένα; ἐμένα; ἐπανέλαβεν ἐκπληκτος ἡ γραῖα.

Ὁ παπᾶ-Δημήτρης ἐξεδίπλωσε τὸ χαρτίον.

— Εἶδεν ὁ Θεὸς τὸν πόνον σου καὶ σοῦ στέλλει μικρὰν βοήθειαν, εἶπεν ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς. Ὁ γυῖός σου, σοῦ γράφει ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν.

— Ἀπ' τὴν Ἀμέρικα; ὁ Γιάννης! ὁ Γιάννης μὲ θυμήθηκεν; ἀνέ-

κραξε περιχαρής, ποιούσα τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ἢ γραῖα.

Καὶ εἶτα προσέθηκε :

—Δόξα σοι ὁ Θεός!

Ὁ ἱερεὺς ἔβαλε τὰ γυαλιά του καὶ ἔδοκίμασε ν' ἀναγνώσῃ.

—Εἶναι κακογραμμένα, κι' ἐγὼ δυσκολεύομαι νὰ διαβάζω αὐτὲς τὲς τζίφρες ποὺ ἔβγαλαν τώρα, ἀλλὰ θὰ προσπαθήσωμεν νὰ βγάλωμεν νόημα.

Καὶ ἤρχισε μετὰ δυσκολίας, καὶ σκοντάπτων συχνά, ν' ἀναγινώσκῃ :

«Παπα-Δημήτρη, τὸ χέρι σου φιλῶ. Πρῶτον ἐρωτῶ διὰ τὸ αἴσιον κτλ. κτλ. Ἐγὼ λείπω πολλὰ χρόνια καὶ δὲν ἤξεύρω αὐτοῦ τί γίνονται, οὔτε ἂν ζοῦν ἢ ἀπέθαναν. Εἶμαι εἰς μακρυνὸν μέρος, πολὺ βαθιά, εἰς τὸν Παναμᾶν, καὶ δὲν ἔχω καμμίαν συκοινωνίαν με ἄλλους πατριῶτες ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Πρὸ τριῶν χρόνων ἐντάμωσα τὸν (δεῖνα) καὶ τὸν (δεῖνα), ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἔλειπαν χρόνους πολλούς, καὶ δὲν ἤξευραν τί γίνεται εἰς τὸ σπῆτι μας.

«Ἐὰν ζῆ ὁ πατέρας, ἢ ἡ μητέρα μου, εἶπέ τους νὰ με συγχωρήσουν, διότι διὰ καλὸ πάντα πασχίζει ὁ ἄνθρωπος καὶ εἰς κακὸ πολλὰς φορὰς βγαίνει. Ἐγὼ ἀρρώστησα δύο φορὰς ἀπὸ κακὰς ἀσθένειες τοῦ τόπου ἐδῶ καὶ ἕκαμα πολὺν καιρὸν εἰς τὰ σπιτάλια. Τὰ ὅ,τι εἶχα καὶ δὲν εἶχα ἐπῆγαν, καὶ μόλις ἐγλύτωσα τὴν ζωὴν μου. Εἶχα ὑπανδρευθῆ πρὸ δέκα χρόνων κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ τόπου ἐδῶ, ἀλλὰ τώρα εἶμαι ἀπόχηρος καὶ ἄλλο καλύτερον δὲν ζητῶ, παρὰ νὰ πιάσω ὀλίγα χρήματα νὰ ἔλθω εἰς τὴν πατρίδα, ἂν προφθάσω τοὺς γονεῖς μου νὰ μ' εὐλογήσουν. Καὶ νὰ μὴν ἔχουν παράπονον εἰς ἐμέ, διότι ἔτσι θέλει ὁ Θεός, καὶ δὲν ἠμποροῦμε ἕμεις νὰ πᾶμε κόντρα. Καὶ νὰ μὴ βαρυγνωμοῦν, διότι, ἂν δὲν εἶναι θέλημα Θεοῦ, δὲν ἠμπορεῖ ἄνθρωπος νὰ προκόψῃ.

«Σοῦ στέλλω ἐδῶ ἐσωκλείστως ἕνα συνάλλαγμα ἐπ' ὀνόματί σου, νὰ ὑπογράψῃς ἢ ἀγιωσύνη σου, καὶ νὰ φροντίσουν νὰ τὸ ἐξαργυρώσουν ὁ πατέρας ἢ ἡ μητέρα, ἐὰν ζοῦν. Καὶ ἂν, ὁ μὴ γένοιτο, εἶναι ἀποθαμένοι, νὰ τὸ ἐξαργυρώσῃς ἢ ἀγιωσύνη σου, νὰ δώσῃς εἰς κανένα ἀδελφόν μου, ἐὰν εἶναι αὐτοῦ, ἢ εἰς κανένα ἀνίψι μου, καὶ εἰς ἄλλα πτωχά. Καὶ νὰ κρατήσῃς καὶ ἡ ἀγιωσύνη σου, ἐὰν οἱ γονεῖς μου εἶναι ἀποθαμένοι, ἐν μέρος τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ διὰ τὰ σαρανταλείτουργα...».

Πολλά ἔλεγεν ἡ ἐπιστολὴ αὕτη καὶ ἐν σπουδαῖον παρέλειπε. Δὲν ἀνέφερε τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων, δι' ὅσα ἦτο ἡ συναλλαγματική. Ὁ παπᾶ-Δημήτρης, παρατηρήσας τὸ πρᾶγμα, ἐξέφερε τὴν εἰ-
κασίαν, ὅτι ὁ γράφας τὴν ἐπιστολὴν, λησμονήσας, νομίζων ὅτι
εἶχεν ὀρίσει τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων παραπάνω, ἐνόμισε πε-
ριττὸν νὰ τὸ ἐπαναλάβῃ παρακάτω, διὸ καὶ ἔλεγε «τοῦ ποσοῦ
αὐτοῦ».

Ἐν τούτοις ἄφατος ἦτο ἡ χαρὰ τῆς Ἀχτίτσας, λαβούσης μετὰ
τόσα ἔτη εἰδήσεις περὶ τοῦ υἱοῦ τῆς. Ὡς ὑπὸ τέφραν κοιμώμε-
νος ἀπὸ τόσων ἐτῶν ὁ σπινθὴρ τῆς μητρικῆς στοργῆς ἀνέθορεν
ἐκ τῶν σπλάγχθων εἰς τὸ πρόσωπόν τῆς, καὶ ἡ γεροντική, ρί-
κνῆ, καὶ ἐρρυτιδωμένη ὄψις τῆς ἠγλαύσθη μὲ ἀκτίνα νεότητος καὶ
καλλονῆς.

Τὰ δύο παιδιὰ, ἂν καὶ δὲν ἐνόουν περὶ τίνος ἐπρόκειτο, ἰδόντα
τὴν χαρὰν τῆς μάμμης των, ἤρχισαν νὰ χοροπηδῶσιν.

Ὁ κύρ-Μαργαρίτης δὲν ἦτον ἰδίως προεξοφλητῆς, ἢ τοκιστῆς,
ἢ ἔμπορος, ἦτον ὅλα αὐτὰ ὁμοῦ. Ἐνα φόρον ἐπιτηδεύματος ἐπλή-
ρωνεν, ἀλλ' ἔκαμνε τρεῖς τέχνας.

Ἡ γραῖα Ἀχτίτσα, εἰς φοβεράν διατελοῦσα ἔνδειαν, ἔλαβε τὸ
παρὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἀποσταλὲν γραμματίον, ἐφ' οὗ ἐφαίνοντο γράμ-
ματα κόκκινα καὶ μαῦρα, ἄλλα ἔντυπα καὶ ἄλλα χειρόγραφα, ἐξ
ῶν δὲν ἐνόει τίποτε οὔτε ὁ γηραιὸς ἐφημέριος, οὔτε αὐτή, καὶ με-
τέδῃ εἰς τὸ μαγαζὶ τοῦ κύρ-Μαργαρίτη.

Ὁ κύρ-Μαργαρίτης ἐρρόφησε δραμίδα ταμβάκου, ἐτίναξε τὴν
βράκκαν του, ἐφ' ἧς ἐπιπτε πάντοτε μέρος ταμβάκου, κατεβίβασε
μέχρι τῶν ὀφρῶν τὴν σκούφιαν του, ἔδαλε τὰ γυαλιά του, καὶ ἤρ-
χισε νὰ ἐξετάζῃ διὰ μακρῶν τὸ γραμματίον.

— Ἐρχεται ἀπ' τὴν Ἀμέρिका; εἶπε. Σ' ἐθυμήθηκε, βλέπω, ὁ
γυιὸς σου. Μπράβο, χαίρομαι.

Εἶτα ἐπανέλαθεν :

— Ἐχει τὸν ἀριθμὸν 10, ἀλλὰ δὲν ξέρομε τί εἶδους μονέδα νὰ
εἶναι, δέκα σελλίνια, δέκα ρούπιες, δέκα κολωνάτα, ἢ δέκα... Διε-
κόπη. Παρ' ὀλίγον νὰ ἔλεγε «δέκα λίρες».

— Νὰ φωνάξουμε τὸ δάσκαλο, ἐμορμύρισεν ὁ κύρ-Μαργα-
ρίτης· ἴσως ἐκεῖνος ξεῦρει νὰ τὸ διαβάσῃ. Τί γλῶσσα νὰ εἶναι
τάχα;

Ὁ διδάσκαλος, ὅστις ἐκάθητο βλέπων τοὺς παίζοντας τὸ κιάμο

εις παράπλευρον καφενειον, παρακληθείς μετέβη εις τὸ μαγαζὶ τοῦ κύρ-Μαργαρίτη. Εἰσήλθεν ὀρθός, δύσκαμπτος, ἔλαβε τὸ γραμμάτιον, παρεκάλεισε τὸν κύρ-Μαργαρίτην νὰ τὸν δανείσῃ τὰ γυαλιὰ του καὶ ἤρχισε νὰ συλλαβίζῃ τοὺς λατινικοὺς χαρακτῆρας.

—Πρέπει νὰ εἶναι ἀγγλικά, εἶπεν, ἐκτὸς ἂν εἶναι γερμανικά. Ἐπὶ ποῦ ἔρχεται αὐτὸ τὸ δελτάριον;

—Ἄπ' τὴν Ἀμερική, κύρ δάσκαλε, εἶπεν ἡ θειὰ Ἀχτίτσα.

—Ἄπὸ τὴν Ἀμερικὴν; τότε θὰ εἶναι ἀγγλικόν.

Καὶ ταῦτα λέγων προσεπάθει νὰ συλλαβίσῃ τὰς λέξεις: ten pounds sterling, ἃς ἔφερε χειρογράφους ἢ ἐπιταγῆ.

—Sterling, εἶπε sterling θὰ σημαίνει τάλληρα, πιστεύω. Ἡ λέξις φαίνεται νὰ εἶναι τῆς αὐτῆς ἐτυμολογίας, ἀπεφάνθη δογματικῶς.

Καὶ ἐπέστρεψε τὸ γραμμάτιον εἰς χεῖρας τοῦ κύρ-Μαργαρίτη.

—Αὐτὸ θὰ εἶναι, εἶπε, καὶ ἐπειδὴ ὑπάρχει ἐπὶ τῆς κεφαλίδος ὁ ἀριθμὸς 10, θὰ εἶναι χωρὶς ἄλλο γραμμάτιον διὰ δέκα τάλληρα. Τὸ κάτω-κάτω, ὀφείλω νὰ σὰς εἶπω ὅτι δὲν γνωρίζω ἀπὸ χρηματιστικά. Εἰς ἄλλα ἡμεῖς ἀσχολούμεθα, οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων.

Καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐπειδὴ ἠσθάνθη ψῦχος εἰς τὸ πλακόστρωτον καὶ κατάψυχρον μαγαζεῖον τοῦ κύρ-Μαργαρίτη, ἐπέστρεψεν εἰς τὸ καφενεῖον, ἵνα θερμανθῇ.

Ὁ κύρ-Μαργαρίτης εἶχεν ἀρχίσει νὰ τρίβῃ τὰς χεῖρας καὶ κάτι ἐφαίνετο σκεπτόμενος.

—Τώρα, τί τὰ θέλεις, εἶπε στραφεὶς πρὸς τὴν γριάν; οἱ καιροὶ εἶναι δύσκολοι, μεγάλα κεσάτια. Νὰ τὸ πάρω νὰ σοῦ τὸ ἐξαργυρώσω, ξέρω πὼς εἶναι σίγουρος ὁ παρὰς μου, ξέρω ἂν δὲν εἶναι καὶ ψευτικό; Ἐπὶ κεῖ κάτω, ἀπ' τὸν χαμένον κόσμον, περιμένεις ἀλήθεια; Ὅλες οἱ ψευτιές, οἱ καλπουζανιές, ἀπὸ κεῖ μᾶς ἔρχονται. Γυρίζουν τόσα χρόνια οἱ σουρτούκηδες (μὲ συγχωρεῖς, δὲν λέγω τὸ γυιό σου), ἐκεῖ ποῦ φένει ὁ ἥλιος τὸ ψωμί, καὶ δὲ νοιάζονται νὰ στείλουν ἕναν παρὰ, ἕνα σωστὸν παρὰ, μονάχα στέλνουν παλιόχαρτα.

Ἐφερε δύο βόλτες περὶ τὸ τεράστιον λογιστήριόν του καὶ ἐπανέλαβε:

—Καὶ δὲν εἶναι μικρὸ πρᾶγμα αὐτό, νὰ σὲ χαρῶ, εἶναι δέκα τάλληρα. Νὰ εἶχα δέκα τάλληρα ἐγώ, παντρεύομαι.

Εἶτα ἐξηκολούθησε :

—Μὰ τί γὰρ σοῦ πῶ ; σὲ λυποῦμαι, ποῦ εἶσαι καλὴ γυναῖκα, κι' ἔχεις καὶ κεῖνα τὰ ὄρφανά. Νὰ κρατήσω ἐγὼ ἐνάμισυ τάλλαρο διὰ τοὺς κινδύνους ποῦ τρέχω, καὶ γιὰ τὰ ὀχτώμισυ πλιά... Καὶ γιὰ νᾶμαστε σίγουροι, μὴ γυρεύης κολωνάτα, νὰ σοῦ δώσω πεντόφραγκα, γιὰ νᾶμαστε μέσα... Ὅχτώμισυ πεντόφραγκα λοιπόν... Ἄ! ξέχασα!...

Τοῦναντίον, δὲν εἶχε ξεχάσει ἅπ' ἀρχῆς τῆς συνεντεύξεως αὐτὸ ἐσκέπτετο.

—Ὁ συχωρεμένος ὁ Μιχαλιός, κάτι ἔκανε νὰ μοῦ δίνη, δὲ θυμοῦμαι τώρα.

Καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸ λογιστήριόν του.

—Μὰ κι' ἐκεῖνος ὁ τελπεντέρης ὁ γαμπρός σου, μοῦ ἔφαγε δυὸ τάλλαρα, θαρρῶ...

Καὶ ὠπλίσθη μὲ τὸ πελώριον κατάστιχόν του.

—Εἶναι δίκιο νὰ τὰ κρατήσω... ἐσένα ἔσα σοῦ δώσω, θὰ σοῦ φανοῦν χάρισμα.

Ἦνοιξε τὸ κατάστιχον. Αἱ κατάπυκνοι καὶ μυροβολοῦσαι σελίδες τοῦ καταστίχου τούτου ὠμοιάζον μὲ πύονας ἀγρούς, μὲ γῆν ἀγαθὴν. Ὁ,τι ἔσπειρέ τις ἐν αὐτῷ, ἐκαρποφόρει πενταπλασίως. Ἦτο, ὡς νὰ ἔκοπτέ τις τὰ φύλλα τοῦ δενδρουλλίου ἐκάστοτε, ὅτε ἐγένετο ἐξόφλησις κονδυλίου τινός, ἀλλ' ἢ ῥίζα ἔμενεν ὑπὸ τὴν γῆν, μέλλουσα καὶ πάλιν ν' ἀναβλαστήσῃ.

Ὁ κύρ-Μαργαρίτης εὔρε παρευθὺς τοὺς δύο λογαριασμούς.

—Ἐννιὰ καὶ δεκαπέντε, μοῦ χρωστοῦσε ὁ μακαρίτης ὁ ἄντρας σου, εἶπε, καὶ δυὸ τάλλαρα δανεικὰ κι' ἀγύριστα τοῦ γαμπροῦ σου γίνονται...

Καὶ λαθὼν κάλαμον ἤρχισε νὰ ἐκτελῇ τὴν πρόσθεσιν πρῶτον καὶ τὴν ἀναγωγὴν τῶν ταλλήρων εἰς δραχμάς, εἶτα τὴν ἀφαίρεσιν ἀπὸ τοῦ ποσοῦ τῶν δέκα γαλλικῶν ταλλήρων.

—Κάνει νὰ σοῦ δίνω... ἤρχισε νὰ λέγῃ ὁ κύρ-Μαργαρίτης. Τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ εἰσηλθε νέον πρόσωπον.

Ἦτόν ἔμπορος Συριανός, παρεπιδημῶν δι' ὑποθέσεις εἰς τὴν μικρὰν νῆσον.

Ἄμα εἰσελθὼν διηυθύνθη μετὰ μεγίστης ἐλευθερίας καὶ θάρρους εἰς τὸ λογιστήριον, ὅπου ἴστατο ὁ κύρ-Μαργαρίτης.

—Τί ἔχουμε, κύρ-Μαργαρίτη;... Τ' εἶν' αὐτό; εἶπεν ἰδὼν πρόχειρον ἐπὶ τοῦ λογιστηρίου τὸ γραμματίον τῆς πτωχῆς γραΐας.

Καὶ λαβὼν τοῦτο εἰς χεῖρας:

—Συναλλαγματικὴ διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας ἀπὸ τὴν Ἄμερικὴν, εἶπε καθαρᾷ τῇ φωνῇ· ποῦ εὐρέθη ἐδῶ; Κάμνεις καὶ τέτοιες δουλειές, κύρ-Μαργαρίτη;

—Γιὰ δέκα λίρες! ἐπανέλαβεν αὐθορμήτως ἡ Ἀχτίτσα, ἀκούσασα εὐκρινῶς τὴν λέξιν.

—Ναί, διὰ δέκα ἀγγλικὰς, εἶπε καὶ πάλιν, στραφεὶς πρὸς αὐτὴν ὁ Ἑρμουπολίτης. Μήπως εἶναι δικό σου;

—Μάλιστα.

Ἡ θειά-Ἀχτίτσα, ἐν καταφάσει, ἔλεγε πάντοτε ναί, ἀλλὰ νῦν ἠπόρει καὶ αὐτὴ πῶς εἶπε «μάλιστα» καὶ ποῦ εὔρε τὴν λέξιν ταύτην.

—Γιὰ δέκα ναπολεόνια θὰ εἶναι ἴσως, εἶπε δάκνων τὰ χεῖλη ὁ κύρ-Μαργαρίτης.

—Σοῦ λέγω διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας, ἐπανέλαβε καὶ αὐθις ὁ Συριανὸς ἔμπορος. Παίρνεις ἀπὸ λόγια;

Καὶ ἔρριψε δεῦτερον μακρὸν βλέμμα ἐπὶ τοῦ γραμματίου.

—Εἶναι σίγουρος παραῶς, ἀρζάν-κοντάν, σοῦ λέγω. Θὰ τὸ ἐξοφλήσῃς, ἢ τὸ ἐξοφλῶ ἀμέσως;

Καὶ ἔκαμε κίνημα νὰ ἐξαγάγῃ τὸ χρηματοφυλάκιόν του.

—Μπορεῖ νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς γιὰ ἐννέα λίρες... γαλλικές, εἶπε δισταζὼν ὁ κύρ-Μαργαρίτης.

—Γαλλικές;... τὸ παίρνω ἐγὼ διὰ ἐννιά ἀγγλικές.

Καὶ στρέψας ὀπισθεν τὸ φύλλον τοῦ χάρτου, εἶδε τὴν ὑπογραφήν, ἣν εἶχε βάλει ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς, παρέβλαβεν αὐτὴν μὲ τὸ ὄνομα τὸ φερόμενον ἐν τῷ κειμένῳ καὶ τὴν εὔρε σύμφωνον.

Καὶ ἀνοίξας τὸ χρηματοφυλάκιον, ἐμέτρησεν εἰς τὴν χεῖρα τῆς θειά-Ἀχτίτσας, καὶ πρὸ τῶν ἐκθάμβων ὀφθαλμῶν αὐτῆς ἐννέα στυλπνοτάτας ἀγγλικὰς λίρας.

Καὶ ἰδοὺ διατὶ ἡ πτωχὴ γραΐα ἐφόρει τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων καινουργῆ «ἄβολην» μανδήλαν, τὰ δὲ δύο ὀρφανὰ εἶχον καθαρὰ ὑποκαμισάκια διὰ τὰ ἰσχνὰ μέλη των καὶ θερμὴν ὑπόδεσιν διὰ τοὺς παγωμένους πόδας των.

Ο Ίππότης τοῦ Ἄστρου.

Νικολάου Καρβούνη.

Ὅλη τὴν ἡμέρα τὸ κάστρο τῆς Γλαρέντζας ἀντηχοῦσε ἀπὸ τὸ ποδοβολητὸ τῶν ἀλόγων καὶ τὶς φωνῆς τῶν ἵπποκόμων καὶ τὰ τραγούδια τῶν βασάλων καὶ τὰ προστάγματα τῶν ἵπποτῶν στοὺς ἀνθρώπους των. Ὁ ἥλιος τώρα εἶχε κρυφθῆ πίσω ἀπὸ τὴν ἄκρη τῆς Ζακύνθου καὶ ξεψυχοῦσαν μ' ἄργους ἀναπαλμούς τὰ γλυκὰ κοκκινόχρυσα χρώματα τῶν συννέφων, ποὺ μαζεῦονταν πρὸς τὸ δυσμικὸ τὸν οὐρανὸ.

Τὸ πέλαγος ἦταν ἤρεμο. Στὸ λιμάνι τοῦ Ἁγίου Ζαχαρία οἱ γαλέρες εἶχαν ἀπλωμένα τὰ πανιά τους γιὰ νὰ στεγνώσουν ἀπὸ τὴ δυνατὴ νεροποντὴ τῆς περασμένης ἡμέρας, ποὺ ἦταν τὸ ξέσπασμα μιᾶς περαστικῆς φουρτούνας. Οἱ παλιοὶ καπετανεῖοι, κοιτάζοντας τὸν ὀρίζοντα ἀνάμεσα Ζακύνθου καὶ Κεφαλλονιάς, ἐβεβαίωναν ὅτι τὸ ταξίδι τοῦ πρίγκιπα καὶ τῆς κυρᾶς θάταν ἀτάραχο.

Οἱ μποργέζοι τῆς Γλαρέντζας καὶ ὅσοι ἀπὸ τὴν ἀκολουθία τῶν βαρῶνων καὶ τῶν ἵπποτῶν εἶχαν βρῆ καταλύματα στὴν πολιτεία, ἐκλείνονταν στὰ σπίτια τους. Μόνο στὸ κάστρο τριγύρω ἀναθάν μεγάλες φωτιές οἱ ἀνθρώποι τῶν θαρῶνων, καὶ γιὰ νὰ ξαπλωθοῦν οἱ ὑπηρέτες κοντὰ στὴν πύρα τους ἔλη τὴ νύχτα, καὶ γιὰ νὰ δείχνουν τὸ μέρος τοῦ λιμανιοῦ στὶς πριγκιπικὲς τὶς γαλέρες, ἂν ἦταν νὰ φθάσουν πρὶν ἀπὸ τὴν αὐγὴ μὲ πρίμο πονέντε.

Μέσα στὶς θολωτὲς τὶς στοῆς τοῦ κάστρου ἔλαμπεν ὅλη ἡ ἀρχοντιά τοῦ πριγκιπάτου τοῦ Μωρέως. Εἶδοποιημένοι ἀπὸ τὸν ἀφέντη τῆς Βοστίτσας, ποὺ ἦταν θάλλος πληρεξούσιος τοῦ βασιλιᾶ Καρόλου τῆς Νεαπόλεως, καὶ ἀδελφοῦ τοῦ καλοῦ καὶ ἁγίου βασιλιᾶ τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου (πεθαμένου σὲ χῶματα ἀγαρηνὰ ἔδῳ καὶ δεκαεννέα χρόνια), εἶχαν μαζευθῆ οἱ ἄρχοντες καὶ ἀπὸ τὶς δώδεκα τὶς βαρωνίες. Ἐπίσκοποι, θαρῶνοι, ἵππότες, σεργέντες καὶ ἄλλοι λίκιοι τῶν θαρωνιῶν, ἀπὸ τὴν Ἄνδραβίδα καὶ τὰ Καλάβρυτα, ἀπὸ τὴν Καρύταινα καὶ τὴν Ἄκοβα, ἀπὸ τὴ Χαλανδρίτσα καὶ τὴ Βελίγροστη, ἀπὸ τὸ Νίκλι καὶ τὴν Καλαμάτα, καὶ ἀπὸ

τὴν Πάτρα καὶ ἀπὸ τὸν Τρεμουλιᾶ, ὁ καστελλάνος τοῦ Ματαγκριφὸν καὶ ὁ προβεοῦρος ἀκόμη τῶν καστρῶν—τέτοια «κούρτη» εἶχε πολὺν καιρὸ νὰ συναχθῆ.

Ἐπρόσμεναν ἔλοι τὴν Κυρὰ τοῦ Μωρέως, τὴν πριγκηπέσσα Ἰσαβέλλα, χήρα τόσα χρόνια στὴν Νεάπολη, ἔπου ὁ βασιλεὺς Κάρολος τοῦ Ἀνζού τῆς ἔδωκε τώρα γιὰ ἄνδρα τὸν κοντόσταυλο τῆς Σικελίας καὶ καπετάνο τῶν Κορρῶν, τὸ Φλωρέντιο, καὶ τὴν ἔστειλε νὰ παραλάβῃ, μαζί με τὸν ἄνδρα τῆς, τὸ πριγκιπᾶτο τῆς. Καὶ ὁ βάλιος τοῦ βασιλεῖα εἶχεν ἐτοιμάσει, μαζί με τοὺς δεσποτάδες, τὴν ἐκκλησία τῶν Φρεμεντουρίων, στόλισμα τῆς Γλαρέντζας, ἔπου θὰ συνάζονταν ἡ κούρτη τῶν βαρῶνων καὶ τῶν ἀρχόντων γιὰ νὰ δεχθῆ τὸν ἔρκο τοῦ νέου πρίγκιπα καὶ νὰ τοῦ δώσουν οἱ βαρῶνοι καὶ οἱ λίκιοι τὸν δικό τους τὸν ἔρκο.

Ὅταν στὰ πλούσια τραπέζια ἐλαμπύρισαν τὰ γενναῖα κρασιὰ τῆς Ἀχαΐας, οἱ καμάρες τοῦ κάστρου ἀντιβούισαν χαρούμενες φωνές καὶ τραγοῦδια. Μόνον σὲ μιὰ μακρουλή, καμαρωτὴ σάλα, κατὰ τὸ μέρος τῆς αὐλῆς, ἡ συντροφιά δὲν εἶχε τραγουδήσει. Ἦσαν ἐκεῖ μαζεμένοι νέοι ἱππότες, ποὺ δὲν εἶχαν ἀκόμη θέσῃ κοντὰ στοὺς μεγαλύτερους των—παιδιὰ ἀρχόντων σὲ τιμάρια βαρωνιῶν, ὁ Ἀντέλμος ἀπὸ τὴν Ἀκοβα, ὁ Γυλιᾶμος ἀπὸ τὴν ἀκολουθία τοῦ ἀφέντη τῆς Κερπινῆς, ὁ Ὠδεβέρτος ἀπὸ τὸ Νίκλι, ὁ Ὄθων καὶ ὁ Ματθαῖος ἀπὸ τὰ τιμάρια τῆς Καρύταινας καὶ ὁ μικρότερος ἀπ' ἔλους, ὁ Βάλθερος, ἀπὸ τὴν Ἀκοβα καὶ αὐτός, ἔπως ὁ Ἀντέλμος.

Ὁ Ἀντέλμος, ψηλός, ξανθός, ὀρηκτικός, περήφανος καὶ ἀκατάδεχτος, εἶχε ψυχράνει ἔλους τοὺς συντρόφους του μὲ τὰ σκληρὰ του λόγια. Περισσότερο ἀπ' ἔλους ἑμῶς, ἐπροσπαθοῦσε νὰ πειράξῃ θανάσιμα τὸν Βάλθερο. Τὸν ἐμισοῦσε ἀπὸ τὰ δάθη τῆς καρδιάς του. Ἡ κόρη τῆς κυρᾶς τῆς Ἀκοβας, ἡ ξανθὴ Μαργαρίτα, ἐκοκκίνιζεν ὅταν ὁ Βάλθερος ἐδιάβαινε ἀπὸ κοντὰ τῆς, ἐνῶ δὲν ἔδειχνε καμμιά προσοχὴ στὸν Ἀντέλμο. Καὶ προχθὲς ἀκόμη, ὅταν οἱ δύο νέοι, ξεκινῶντας γιὰ τὴν Γλαρέντζα, ἐπῆγαν στὸ κάστρο γιὰ νὰ κάμουν τὸ χρέος τους στὴν κυρὰ τῆς Ἀκοβας, ἡ Μαργαρίτα, ὀρθια δίπλα στὴ μητέρα τῆς, ἔτρεμε σὰν τὸ φύλλο τῆς λεύκας ὅταν ὁ Βάλθερος τὴν ἀποχαιρέτισε μὲ μιὰν ὑπόκλιση βαθεῖα, χλωμός, μὲ χαμηλωμένα τὰ μάτια. Καὶ ὁ Ἀντέλμος δὲ μπορούσε νὰ τὸ ξεχάσῃ...

—Μερικοί από μᾶς θάπρεπε νάχαν μείνει με τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς ψαλτάδες των, εἶπε με συρτή φωνή ὁ Ἁντέλμος, σάν νά μιλοῦσε με τὸν ἑαυτὸ του.

—Γιὰ ποιὸς τὸ λέτε; —πετάχτηκε πειραγμένος ὁ δυνατὸς ὁ Γυλιάμος ἀπὸ τὴν Κερπινή.

—Γιὰ ὄσους δὲν ἐκράτησαν ποτέ τους κοντάρι, καβάλλα σὲ ἀλογο κατάφραχτο, στὰ κονταροχτυπήματα τοῦ Νικλιοῦ—εἶπε βιαστικὰ ὁ Ἁντέλμος, κοιτάζοντας κατάματα τὸ Βάλλθερο.

Ἐὼς τὰ μάτια καρφώθηκαν διὰ μιᾶς ἀπάνω στὸ μελαχροινὸ αὐτὸ παιδί τῆς Ἀκοβας, ποὺ δὲν ἦταν δλόττελα Φράγκος ὅπως αὐτοί, γιατί ἡ μητέρα του ἦταν ἀπὸ τὰ ντόπια σπίτια τοῦ Μωρέως, ἀπὸ τοὺς μποργέζους ποὺ ὠρίζαν τὸν τόπο ὅταν τὸν ἐκυβερνοῦσαν οἱ δεσπότες καὶ οἱ σεβαστοκράτορες τοῦ Ῥωμαίου Βασιλέως τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ Βάλλθερος ἐχλώμιασε, ἀλλὰ ἐκοίταξεν ἤρεμα τὸν Ἁντέλμο καὶ τοῦ εἶπε με ἀτάραχη φωνή:...

—Δὲν εἶναι μόνο οἱ τζόστρες τοῦ Νικλιοῦ ποὺ δείχνουν τοὺς ἱππότες, Ἁντέλμε. Καὶ ὁ Θεὸς δὲν μᾶς ἄφησε ἀκόμη νά δοκιμάσουμε τὴν καρδιά μας σὲ πόλεμο ἀληθινό.

—Ἐχει δίκιο ὁ Βάλλθερος, εἶπε ὁ Ματθαῖος. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐκούνησαν τὰ κεφάλια ἐπιθεβαιωτικὰ. Ὁ Ἁντέλμος ἀναψε.

—Ἐνας ἱππότης δὲν ἔχει ἀνάγκη νά τραυήξῃ πρὸς τὴν χώρα τῶν Σαρακηνῶν γιὰ νά δείξῃ τὴν ἀξιωσύνη του. Ὅταν μέσα στίς φλέδες του τρέχει αἷμα ζεστὸ καὶ γενναῖο κι' ὅταν ἔχῃ σπαθί, ὅλος ὁ κόσμος εἶναι κάμπος καλὸς γιὰ νά κρατήσῃ τὴν τιμὴ του...

Ἐσταμάτησε μιὰ στιγμή σὰ νά δίσταζε· κι' ὕστερα ἐπρόσθεσε με φωνὴ πνιγμένη ἀπὸ μῖσος:

—Ἐκτὸς ἂν εἶναι γασμοῦλος, μ' αἷμα ξενικό...

Ἐὼς ἐπετάχτηκαν ὄρθιοι. Ὁ Ἁντέλμος ἔψαχνε γιὰ τὴ λαβὴ τοῦ μαχαιριοῦ ποὺ εἶχε στὴ μέση του. Ὁ Βάλλθερος εἶχεν ἀκουμπήσει στὸν τοῖχο, ἔσταύρωσε τὰ χέρια καὶ κοιτοῦσε τὸν Ἁντέλμο ἤρεμα καὶ μ' ἓνα βλέμμα τόσο βαθύ, ποὺ ἐκεῖνος ἐκατέβαε τὰ μάτια κι' ἐκρέμασε τὰ χέρια, ὠργισμένος μαζὶ καὶ ντροπισμένος. Ἐγνοῖθε ὅτι δὲν εἶχε φερθῆ οὔτε ἀντρίκια, οὔτε εὐγενικά. Ἀλλὰ μέσῃ του ἔβραζε τὸ φαρμάκι τῆς ζήλειας καὶ τὰ μελίγγια του σφυροκοποῦσαν δυνατὰ.

Ὁ γέρο - Ῥοβέρτος, ὁ λίζιος τῆς Βελίγιστης, ὁ μόνος ἡλικιωμένος πού ὀρισκόταν μέσα σ' αὐτὴ τὴ συντροφιά τῶν νέων ἵπποτῶν, ἔσυρε τότε τὸ κάθισμά του ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους, σὲ τρόπον ὥστε νὰ ἔχη δεξιά του, πρὸς τὸ τραπέζι, τὸν Ἀντέλμο, καὶ ἀριστερά του, πρὸς τὸν τοῖχο, τὸν Βάλθερο. καὶ εἶπε :

—Καλοὶ μου ἄγουροι, ἀκοῦστε μιὰν ἱστορία. Ὁ Θεὸς νὰ σᾶς δώσῃ δόξες καὶ τιμὲς σὲ δίκαιους πολέμους. Ἐμεῖς ἐκάμαμε τὸ χρέος μας ὅσο μπορούσαμε. Καὶ τὸ ξέρετε πῶς ὁ ἅγιος Θεὸς μ' ἀξίωσε νὰ ὑπηρετήσω στὸ φουσαῖτο πού ἔφερε ὁ βασιλιάς Λουδοβίκος, ὁ ἅγιος ἐκεῖνος βασιλιάς, στὴν Παλαιστίνη καὶ στὴν Αἴγυπτο.

Οἱ νέοι ἵππότες εἶχαν ὅλοι μεγάλο σεβασμὸ στὸ γέρο Ῥοβέρτο. Ἡ ἀνδρεία του ἦταν γνωστὴ καὶ οἱ εὐγενεῖς τοῦ τρόπου τὸν ἔκαναν ἀγαπητὸ μέσα σ' ἕλες τίς βαρωνίες, στὰ καστέλλια καὶ τ' ἀρχοντικά. Ἐκάθισαν τριγύρω του καὶ ἀκούγαν σιωπηλοί.

—Θάναι ἀπὸ τότε τριανταεννιά-σαράντα χρόνια, ἀρχίνησε ὁ Ῥοβέρτος. Ἦταν τὸ πρῶτο ταξίδι πού ἔκανε ὁ βασιλιάς ὁ Λουδοβίκος στοὺς Ἀγίους Τόπους. Εἶχανε ξεκινήσει τὰ καράβια γεμάτα στρατὸ καὶ ἄλογα. Οἱ γαλέρες τοῦ βασιλιά τραύηξαν μπροστὰ μὲ πρίμον ἀγέρα, εὐλογημένες ἀπὸ τοὺς ἁγίους· καμπόσες ἔμειναν πίσω· σὲ μιὰν ἀπ' αὐτὲς ἦμουν καὶ ἐγώ. Ἀρμενίζαμε δύσκολα, γιατί, φαίνεται, ἦμαστε πολὺ ἀμαρτωλοί. Πότε ἔπεφτεν ὁ ἄνεμος ὀλό-τελα, πότε φυσομανοῦσε ξαφνικὰ ἀπὸ τὴν τραμουντάνα καὶ ἀπὸ τὸ γρέγο καὶ ἀπὸ τὸν πουνέντε καὶ ἀπὸ τὴν ὄστρια—σὰ νάχαν τρελ-λαθῆ τὰ στοιχεῖα—καὶ τὰ κύματα ἔτραννοῦσαν τὴ γαλέρα μας, πού ἔτριξε σὺξυλη.

«Κάποτε φθάσαμε ἀντικρὺ ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Μπαρμπαρίας. Στὴ δεξιά μας τὴ μάσκα πυργωνόταν ἓνα θεόρατο μαῦρο βουνό. Ἦτανε Σάββατο καὶ ἦτανε ἡ ὥρα τοῦ ἑσπερινοῦ. Ὅλη νύχτα ἀρμενίζαμε μὲ καλὸν ἄνεμο καὶ θὰ πήραμε λευγες πολλές. Μόλις ἔφεξε, νὰ το πάλι τὸ θεόρατο μαῦρο βουνό πλάγι μας στὴ δεξιά μας τὴ μάσκα, σὰν νὰ μὴν εἶχαμε κουνηθῆ καθόλου ἀπὸ τὸ περασμένο τὸ θράδυ. Ὅλη τὴν ἡμέρα μᾶς ἀκολουθοῦσε καὶ ὄλοζύγωνε, σὰν νὰ μὴν ἀρμενίζαμε καὶ νὰ μὴν ἀκούγε τιμόνι ἢ γαλέρα μας.

«Ὁ καπετάνιος εἶπε στοὺς ἀρχοντες πού εἶχε στὸ πλοῖο του,

ὅτι αὐτὸ τὸ μαῦρο βουνὸ δὲν ἦταν στεργιὰ καὶ ὅτι κακὰ μάγια ἐθαράιναν τὸ καράβι. Οἱ ἄρχοντες ἐκάμανε συμβούλιο μὲ τοὺς παπάδες, ποὺ ταξιδεύαν μαζί μας, καὶ ἀποφάσισαν νὰ γίνῃ μεγάλη λιτανεὶα τὴν ὥρα τοῦ ἑσπερινοῦ. Οἱ παπάδες, μπροστά, ἔψελναν κι' ἐρράντιζαν τὸ πλοῖο μ' ἁγιασμό· καὶ ἀκολουθοῦσαν οἱ ἄρχοντες κι' οἱ ἱππότες κι' οἱ βασσάλοι καὶ οἱ ναυτικοὶ μὲ μεγάλην εὐλάβεια. Ἔτσι ἐκάμαμε ὅλοι μας τρεῖς φορές τὸ γῦρο τοῦ μεγάλου καταρτιοῦ. Καὶ μόλις εἶπαν οἱ παπάδες τὸ «ἀμήν», τὸ μαῦρο βουνὸ χάθηκε σὰν νάτανε ἀπὸ σκοτεινὴ καταχνιὰ καὶ τὸ πέλαγος ἀστραποβόλησε στὶς τελευταῖες ἀχτίδες τοῦ ἡλίου, στρωτὸ καὶ χαρούμενο. Μὲ πρίμον καιρὸ φθάσαμε στὴν Κύπρο, ὅπου εἶχε βγῆ, μέρες πρωτύτερα, ὁ καλὸς ὁ βασιλεὺς Λουδοβίκος.

«Μεῖναμ' ἐκεῖ μερικὲς βδομάδες περιμένοντας καὶ τᾶλλα τὰ φουσσᾶτα τῶν καθαλλαρέων. Μιὰ βραδιά, ποὺ καθόμουνα κοντὰ στὶς σκηνές μας καὶ θυμῶμον τὸ πατρικὸ μου στὴ μακρυνὴ τὴ Βουργουνδία καὶ παρακαλοῦσα τὴν Ἁγία Παρθένα νὰ μ' ἀξιῶσῃ νὰ γυρίσω μὲ τ' ἄρματα μου τιμημένα ἀφοῦ θὰ διώχναμε τοὺς Σαρακηνοὺς ἀπὸ τὸν Ἅγιο Τάφο τοῦ Χριστοῦ, βλέπω νὰ στέκεται δίπλα μου ἓνας νέος ἱππότης. Τὸ πρόσωπό του δὲ μοῦ ἦταν ἄγνωστο, ἀν καὶ ἤμουνα βέβαιος ὅτι δὲν ἦταν ἀπὸ τὸ δικό μας τὸ φουσσᾶτο. Τὸν κοιτοῦσα κι' ἐπροσπαθοῦσα νὰ θυμηθῶ ποῦ νὰ τὸν εἶχα ἰδῆ καὶ ποῦ νὰ τὸν εἶχα γνωρίσει. Ξαφνικὰ μοῦ ἤλθε στὸ νοῦ, πῶς τὴ βραδιά ποῦ μὲ τὴ λιτανεὶα μας πάνω στὴ γαλέρα ἐσωθήκαμε ἀπὸ τὰ μάγια τοῦ Πονηροῦ, οἱ πιὸ τέλειοι καὶ καλοὶ ἱππότες ποὺ ταξιδεύαν στὸ πλοῖο μᾶς ἔλεγαν ὅτι φάνηκε στὴν πλώρη γιὰ λίγες στιγμὲς ἓνας νέος ἱππότης, ποῦ ἢ ἀρματωσιά του φεγγαβολοῦσε καὶ στὸ σκοτάρι του ἀστραφε ἓνα ἄστρο. Ἀπὸ κείνη τὴ στιγμή κάτι σὰν θεῖα εὐλογία εἶχε ἀπλωθῆ πάνω στὴ γαλέρα καὶ μέσα στὶς καρδιὰς ὅλων ποὺ ταξίδευαν. Σηκώθηκα μὲ μιᾶς κι' ἔκαμα νὰ μιλήσω στὸν ἱππότη ποῦ στεκόταν πάντα δίπλα μου.

«Τί ἦταν ἐκεῖνη ἡ ἀστραποβολὴ ποῦ μὲ θάμπωσε; Πάνω στὸ σκοτάρι του ἔλαμπε τὸ ἄστρο μὲ γλυκύτατο φῶς, ποῦ μοῦ φάνηκε ὅτι ἔλουζε τὴν ψυχὴ μου μὲ τὴ δροσιὰ μιᾶς ἀνέκφραστης χαρᾶς. Μ' ἐκοίταζε μέσα στὰ μάτια. Κι' ἐνῶ τὰ χεῖλη του δὲν ἐσίλευαν, ἄκουσα τὴ φωνὴ του—γνώριμη καὶ μελωδικὴ φωνή—σὰν ν' ἀνέβαινε ἀπὸ τῆς ψυχῆς μου τὰ βᾶθη: «Τὸ χρέος, Ῥο-
 Φηλοποίηση καὶ ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκκλησιολογικῆς Παιδείας

θέρτε, τὸ χρέος! Ἐπὸ τὸν καιρὸ πού φόρεσες τὸ σταυρό, ὕπη-
ρετεῖς τὸν Κύριον εἶχες ὡς τώρα τὸ προγονικό σου στὴ Βουρ-
γουνδία· τώρα πιά ἡ πατρίδα σου πλάτυνε ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τοῦ
κόσμου καὶ τοῦρανοῦ...»

Κι' ἔπειτα ὁ παράξενος ἱππότης χάθηκε... Ἐνάμεσα στίς σκη-
νές μας; Μέσα στοὺ σκοτάδι τῆς νύχτας; Δὲν ξέρω νὰ πῶ. Ἐ-
να μόνο, καλοὶ μου νέοι ἱππότες, ξέρω νὰ σᾶς πῶ: πῶς ὁ ἀντί-
λαλος αὐτῆς τῆς φωνῆς ξυπνᾷ κάπου-κάπου μέσα μου, ἔταν τύ-
χη νὰ βλέπω φίλους νὰ ξεχνοῦν, σὰν βράζῃ ἀπὸ τὸ αἷμα στίς
φλέβες τους, ὅτι οἱ κύρηδες καὶ οἱ παπποῦδες των ἐφόρεσαν
τὸ σταυρό. Καὶ δὲν τὸν ἐφόρεσαν γιὰ νὰ μοιράζουσαν φέουδα καὶ
καστέλλια...».

Αἱ νέοι εἶχαν ἀκούσει τὴν ἱστορία τοῦ γέρο-Ῥοβέρτου μὲ πολ-
λὴ προσοχή. Εἶχε ἰδῆ τόσα καὶ τόσα στὴν Παλαιστίνη καὶ στὴν
Αἴγυπτο καὶ στὰ μέρη τῆς Μπαρμπαραῖας... Τὸ τέλος τῆς, ὅμως,
σὰν νὰ πείραζε μερικούς... Ὁ Ἄντέλμος μάλιστα, εἶπε σιγανά, σὰν
νὰ μονολογοῦσε:

—Ἄν δὲν ἐμοίραζαν οἱ κύρηδες καὶ οἱ παπποῦδες μας τίς βα-
ρωνίες καὶ τὰ φέουδα μὲ τὴν ἀξιοσύνη τοῦ σπαθιοῦ των, δὲ θὰ
βρισκόμαστε τώρα σὲ παραμονὴ μεγάλης κούρτης γιὰ τὸν ἐρχομὸ
τοῦ νέου μας πρίγκιπα...

Ἄνοιξεν ἄξαφνα ἡ πόρτα καὶ πέρασαν ἀπὸ τὴ μέσα στοὺ πρὸς
τὴν ἐμπροσθίαν τῆς αὐλῆς μερικοὶ ἱππότες. Κάποιος ὕπηρέτης εἶπε
πῶς κάτω στοὺ λιμάνι τοῦ Ἁγίου Ζαχαρία ἔφτασε μιὰ γαλέρα τοῦ
κόντε παλατινοῦ τῆς Κεφαλλονιάς μὲ μιντατοφόρους καὶ σκουτά-
ρηδες, γιὰ νὰ χαιρετίσουν τὸ βάλιο.

Ὅταν πέρασαν ὅλοι, κάποιος ἔμεινε μέσα στὴ σάλα μὲ τίς κα-
μάρες. Ὁ Γουλιέλμος τὸν ἐκοίταξε περίεργα, καθὼς ἐκεῖνος ἐκά-
θισε ἀμίλητος κοντὰ στὸν τοῖχο, ἀφοῦ ἀκούμπησε τὸ σκουτάρι του
σὲ μιὰ γωνιά.

Ὅλοι ἐπροσπάθησαν νὰ ἰδοῦν τί λογῆς ἄρματα εἶχε εἰκoni-
σμένα τὸ σκουτάρι τοῦ ξένου. Ἄλλὰ δὲν εἶχε τίποτε... Γυμνὸ, χω-
ρὶς οἰκόσημο, οὔτε τοῦ κόντε Ῥιτσιάρδου, οὔτε τοῦ δούκα, οὔτε
βαρῶνου κανενός. Βέβαια, δὲν ἦταν ἀπὸ τὴ γαλέρα τοῦ κόν-
τε παλατινοῦ τῆς Κεφαλλονιάς· οὔτε, πάλι, ναπολιτάνικη γα-
λέρα εἶχε ἀράξει στοὺ λιμάνι. Ἄλλὰ κι' ἂν ἦταν ἀπὸ τὴ Νεά-

πολη, θάχε στο σκουτάρι του τ' ἄρματα τὰ βασιλικά τοῦ σπι-
τιοῦ τοῦ Ἄνζου. Ποιὸς νάταν;

Ἐνῶ οἱ ἱππότες, κουρασμένοι πιά, γιατί ἦταν περασμένα
τὰ μεσάνυχτα κι' εἶχαν ἀδειάσει γενναῖα σταμνιά κρασί, δὲν ἔ-
διναν πλέον προσοχὴ στὸν ξένον ἱππότη, ὁ Βάλλθερος ἔνοιωθε
τὴν καρδιά του νὰ φτεροκοπᾶ δυνατά. Τί εἶχε νὰ κάμη μέσα
στὴν ἀλαζονεία τῶν νέων αὐτῶν, ποὺ εἶχαν γιὰ σκοπὸ τῆς
ζωῆς των νὰ στερεώσουν τὰ φέουδά των στὸν ἀρπαγμένο τὸν
τόπο τῆς γενιᾶς τῆς μητέρας του; Ὁ κύρης του ἦταν ἱππότης
διαφορετικός: ἂν ἡ τύχη τὸν εἶχε φέρει στὸ Μωρέα, ὅμως ἐκεῖ-
νος ἐλογάριαζε πάντα νὰ τραυήξῃ γιὰ τὴν Ἱερουσαλήμ κι' εἶχε
μαντατοφόρο πάντα στὴ Μεθώνη, γιὰ νὰ τοῦ παραγγείλῃ ἂν θὰ
περνοῦσε ἀπὸ κεῖθε πλοῖο λατινικὸ σταυροφόρο... ὦ! νὰ μπορού-
σε ν' ἀφευγε κι' αὐτός, τώρα ἀμέσως, γιὰ τὴ μεγάλη τὴν Ἱερου-
σαλήμ!...

— Ἐλα λοιπόν!

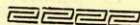
Ποιὸς εἶχε μιλήσει; Γύρω οἱ νέοι ἱππότες, ἄλλοι ἀκκουμπι-
σμένοι στὸ τραπέζι, ἄλλοι στ' ἀποτραυηγμένα τὰ σαμνιά τους,
ἐσιωποῦσαν, νυσταγμένοι. Μόνον ὁ γέρο — Ῥοβέρτος ἐκοιτοῦ-
σε, σὰν ἐκστατικός, κάποιον ποὺ ἐπροχωροῦσε πρὸς τὴ θύρα ἡ-
συχᾶ καὶ ἀθόρυθα.

Ὁ Βάλλθερος τὸν ἐκοίταξε καὶ αὐτός. Γύρω του περίχυτη ἦτανε
μὴ φεγγοβολὴ παράξενη. Καὶ στὸ σκουτάρι του, τὸ ἴδιο τὸ σκου-
τάρι τὸ γυμνὸ, τὸ δίχως ἄρματα, ποὺ ἦταν ἀκκουμπισμένο πρὶν
στὴ γωνιά, ἄστραφτε τώρα ἐν' ἄστρο.

Ὁ Βάλλθερος, σὰν νὰ τὸν τραυοῦσαν τὰ γλυκὰ τὰ μάγια
μᾶς πρωτάκουστης μουσικῆς, ἐσηκώθηκε καὶ τὸν ἀκολούθησε...

Τὸ μεσημέρι τῆς ἄλλης ἡμέρας, ἀπὸ τὴν κούρτη τὴν λαμπρο-
στόλιστη, ποὺ ὠρκίστηκε στὸν καινούργιο τὸν πρίγκιπα Φλωρέντιο
καὶ στὴν Κυρὰ τὴν Ἰσαβέλλα, μέσα στὴν ἐκκλησίᾳ τῆς Γλαρέν-
τζας, ἔλειπε μόνο ὁ Βάλλθερος.

— Γασμούλος δὲν εἶναι; ἐμουρμούριζε ἀνάμεσα στὰ δόντια του
ὁ Ἀντέλμος, θυμούμενος τὴ Μαργαρίτα, τὴν ξανθὴ τὴν κόρη τῆς
κυρᾶς τῆς Ἀκοβας.

5. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ.

Α'. ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ.

‘Ο Ίουστινιανός.

Κωνσταντίνου Παπαρηγοπούλου.

... Τοιαύτη υπήρξεν ἡ μακρὰ καὶ πολυειδῶς ἀξιωμαθὴ βασιλεία τοῦ Ίουστινιανοῦ. Βεβαίως ὁ βασιλεὺς οὗτος ἔσφαλεν, ἐπιχειρήσας τὴν ἀνάκτησιν τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἰσπανίας, διότι κατηνάλωσεν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ τοὺς πόρους τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀσφαλίσῃ αὐτὸ ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν ἀρκτῶν βαρβάρων, δὲν ἠδυνήθη νὰ περιστείλῃ τὸν βασιλέα τῆς Περσίας, καὶ ἔνεκα τούτων πάντων ἠῤῥῆξε τὰς συμφορὰς, τὰς ὁποίας ἐπήνεγκε παράδοξος συνδρομὴ πολλῶν φυσικῶν δυστυχημάτων. Ὁμολογοῦμεν ὡσαύτως ὅτι, ἔνεκα τῶν ἀπέιρων αὐτοῦ καὶ δαπανηρῶν οἰκοδομικῶν ἔργων, ἐξηγλήθησαν ἔτι μᾶλλον αἱ ἀνατολικαὶ ἐπαρχίαι. Δὲν ἀρνούμεθα τελευταῖον ὅτι, ἐπιζητήσας τὴν ἀπόλυτον θρησκευτικὴν τοῦ κράτους ἐνότητα, ἠῤῥῆξε τοὺς περισπασμοὺς αὐτοῦ, καὶ ὅτι, περὶ τὰ τέλη μάλιστα τῆς βασιλείας αὐτοῦ, πολλὴ ἐπεκράτησεν εἰς ἕλην τὴν διοίκησιν, καὶ ἰδίως εἰς τὸν στρατόν, παραλυσία. Ἀλλὰ πολὺ ἀπέχοντες τοῦ νὰ ἀποκρύψωμεν τὰ ἁμαρτήματα τοῦ ἀνδρός, πῶς νὰ μείνωμεν ἀναίσθητοι πρὸς τὸ κλέος, ὕπερ περιεποίησαν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ τὰ κατορθώματα τοῦ Βελισσαρίου καὶ τοῦ Ναρσῆ; Πῶς νὰ μὴ θαυμάσωμεν τὸν μέγαν ναόν, ὃν ἤγειρεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅστις εἶναι ἀναμφισβητήτως τὸ κάλλιστον τῆς τέχνης ἔργον ὀλοκλήρου τοῦ μέσου αἰῶνος καὶ ἀπέδῃ ἐπὶ πέντε καὶ δέκα αἰῶνας τὸ σύμβολον τῆς πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐνότητας; Πῶς νὰ μὴ ὁμολογήσωμεν χάριτας εἰς τὸν ἄνδρα, τὸν διατάξαντα τὴν σύνταξιν τῶν νομικῶν ἐκείνων συλλογῶν, αἵτινες ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας ἐρρῦθμισαν τὰς ἀστικὰς σχέσεις τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἀποτελοῦσι τὴν βᾶσιν πάσης σπουδαίας τοῦ ἀστικοῦ νόμου μελέτης;

Εἶναι ἀληθές ὅτι καὶ ὡς πρὸς τοῦτο πολλὰ ἐξετοξεύθησαν κατὰ τοῦ Ίουστινιανοῦ βέλη. Ἀλλὰ σημειωτέον ὅτι μέχρι τῆς σήμερον ὑπάρχουσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος ἀντίθετοι δοξασίαι· ἡ μὲν πρεσβεύει ὅτι ἡ

τῶν νόμων κωδίκευσις εἶναι χρήσιμος καὶ ἀπαραίτητος μάλιστα ἵνα ὀρισθῇ, διευκρινηθῇ, ἀπαλλαγῇ ἀντιφάσεων καὶ κατασταθῇ ὅσον ἐνδέχεται προσίτον εἰς τὸν μέγαν τῶν ἀνθρώπων ὄμιλον τὸ θετικὸν δίκαιον, ἢ δὲ ἀξιοῖ ὅτι ἢ τῶν νόμων κωδίκευσις εἶναι ἐπιβλαβής, καθὸ διακωλύουσα αὐτογνωμόνως τὴν φυσικὴν καὶ ἱστορικὴν τοῦ δικαίου ἀνάπτυξιν. Δὲν προσήκει νὰ ἀκριβολογήσωμεν ἐνταῦθα περὶ τῶν ἐπιχειρημάτων, ὅσα ἔχει νὰ προτείνῃ ὑπὲρ ἑαυτῆς ἑκατέρω τῶν δύο τούτων σχολῶν, ὧν ἢ μὲν ἐκλήθη φιλοσοφική, ἢ δὲ ἱστορική. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι τὰ ἔθνη εὐγνωμονοῦσι πρὸς τοὺς ἡγεμόνας, οὔτινες, καθαρίσαντες καὶ τακτοποιήσαντες τὸν ὄχλον τῶν ἀπ' αἰῶνος σωρευθέντων νόμων καὶ ἐθίμων καὶ συναρμολογήσαντες τὸ κληρονόμημα τοῦτο τοῦ παρελθόντος πρὸς τὰς ἀνάγκας, τὰς δοξασίας, τὰς περιστάσεις καὶ τὴν ὄλγην ἠθικὴν καὶ ὕλικὴν πρόοδον τῶν νεωτέρων γενεῶν, ἀπῆρτισαν τὸν ὀριστικὸν κανόνα τὸν ῥυθμίζοντα τὰς κοινωνικὰς τῶν ἀνθρώπων σχέσεις· ὅτι πολλοὶ τῶν νεωτέρων βασιλέων ἐκτῆσαντο διὰ τοιούτων ἔργων κλέος ἀθάνατον, ἐξαιρέτως δὲ ὁ Ναπολέων Α', ὁ δημιουργὸς τοῦ γαλλικοῦ ἀστικοῦ κώδικος· ὅτι αἱ περιστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας εὕρισκτο τὸ δίκαιον ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, κατέστησαν, ὡς ἄλλοτε διὰ μακρῶν ἐξηγήσαμεν, ἀπαραίτητον τὴν σύνταξιν τῶν κωδίκων αὐτοῦ· ὅτι, ἂν τινες τῶν ἀρχαιοτέρων νόμων καὶ νομολογιῶν ἀπωλέσθησαν διὰ τὴν ἀχρησίαν, εἰς ἣν περιέπεσον ἕνεκα τῆς ἐπελθούσης κωδικεύσεως, πολλοὶ πλειότεροι νόμοι καὶ νομολογίαι ἤθελον ἀπολεσθῆναι, ἐὰν δὲν ἐσώζοντο διὰ τῆς ἐπισήμου αὐτῶν κωδικεύσεως, καὶ ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Ἰουστινιανοῦ δὲν διεκώλυσε τὴν ἀνάπτυξιν τῆς νομικῆς ἐπιστήμης. ἀλλ' ἐξ ἐναντίας συνετέλεσεν, ὡς προείπομεν, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐπιστήμης ταύτης. Ὅθεν πᾶσαι αἱ κατὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ μεμψιμοιρίαι καὶ ὕβρεις τῶν ὀπαδῶν τῆς ἱστορικῆς τοῦ δικαίου σχολῆς δὲν θέλουσιν ἰσχύσει νὰ ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ αὐτοῦ τὸ δικαίωμα ὅπερ ἐκτῆσατο εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην τοσούτων γενεῶν διὰ τῶν μεγάλων αὐτοῦ νομοθετικῶν ἔργων.

Ἡ πῶς νὰ λησμονήσωμεν τὴν δεξιότητα αὐτοῦ περὶ τὴν εὐρεσιν τῶν ἀνθρώπων τῶν ἐπιτηδείων εἰς ἑκάστην τῶν παικίλων τῆς κυβερνήσεως χρειῶν; Κατὰ τοῦτο ὁ Ἰουστινιανὸς εὐστόχως παρεβλήθη πρὸς τὸν μέγαν βασιλέα τῆς Γαλλίας Λουδοβίκον ΙΔ', πρὸς τὸν ὁποῖον εἶχε καὶ ἄλλας τινὰς ὁμοιότητας προτερημάτων ἅμα

καὶ ἐλαττωμάτων· διότι ἀμφότεροι ὑπῆρξαν ἐξ ἴσου φιλεργοί, ἐξ ἴσου καρτερικοί, ἐξ ἴσου κενόδοξοι· ἀμφότεροι ἐπεδίωξαν, διὰ πάσης θυσίας τῶν πόρων τοῦ λαοῦ, τὴν ἐπιτέλεσιν τῶν ἰδίων βουλευμάτων, καὶ ἀμφότεροι ἐξαίρετως ἠυδοκίμησαν περὶ τὴν ἐκλογὴν ἐπιτηδειοτάτων λειτουργῶν. Καθὼς ὁ Λουδοβίκος ΙΔ' ἀνεῦρε καὶ ἀνέδειξε τὸν Τυρέν, τὸν Βωμπάν, τὸν Λούξεμβουργ, τὸν Κολμπέρ, τὸν Λουδοῦά, καὶ τὸν ἄλλον θίασον τῶν ἀνδρῶν, ὅσοι τοσοῦτον ἐκλείσαν τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, οὕτως ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνεῦρε καὶ ἀνέδειξε τὸν Βελισσάριον, τὸν Ναρσῆν, τὸν Τριβωνιανόν, τὸν Ἰωάννην Καππαδόκην, τὸν Ἀνθέμιον τὸν Τραλλιανόν, τοὺς δύο Ἰσιδώρους, καὶ τοσοῦτους ἄλλους διαπρεπεῖς ἄνδρας, ὧν ἐκ διαλειμμάτων ἐλάβομεν ἀφορμὴν νὰ ἀναφέρωμεν τὰ ὀνόματα καὶ τὰς πράξεις. Τὸ δὲ τοιοῦτον τῶν ἡγεμόνων προτέρημα εἶναι διττῶς λόγου ἄξιον· δὲν συντελεῖ μόνον εἰς τὴν εὐδῶσιν τῶν διανοημάτων αὐτῶν καὶ ἐπιχειρήσεων, συντελεῖ εἰς τὸ νὰ καταδείξῃ τὰς δυνάμεις, τὰς ὁποίας περιέχει ἡ κοινωνία, καὶ αἵτινες, μάλιστα εἰς χρόνους, καθ' οὓς ἡ τῶν ἀνθρώπων ἐπίδοσις ἐξαρτᾶται ἀπὸ τῆς τοῦ ἡγεμόνος προστασίας, ἤθελον παρέλθει ἀφανεῖς καὶ ἀκατανόμαστοι ἄνευ τῆς προστασίας ταύτης. Ὑποθέσωμεν τῶντι ἔτι, ἀντὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἐκάθητο τότε ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τῶν μετρίων ἐκείνων ἀνθρώπων, οὓς οὐχὶ σπανίως θέλομεν λάβει ἀφορμὴν νὰ ἀναφέρωμεν ἐν τῇ παρουσίᾳ ἱστορίας. Ὑπὸ τοιούτους ἡγεμόνας οἱ ἔξοχοι τοῦ Ἰουστινιανοῦ λειτουργοὶ δὲν ἤθελον προκύψει πιθανῶς εἰς μέσον, ἢ δὲ ἱστορία, πλανηθεῖσα ἐκ τούτου, δὲν ἤθελε δυνηθῆ νὰ σχηματίσῃ ἀκριθεῖ ἔννοιαν περὶ τῆς καταστάσεως τῆς κοινωνίας ἐκείνης· ἐνῶ ἤδη ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν ἔτι τὸ ἔθνος τὸ ἀναδείξαν τοιούτους στρατηγούς, τοιούτους πολιτικούς ἄρχοντας, τοιούτους ἀριστοτέχνους, οἳ οἱ ἦσαν οἱ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἀκμάσαντες, δὲν ἦτο βεβαίως ἄξιον τῆς ὀλιγωρίας καὶ τῆς περιφρονήσεως, μεθ' ἧς ἔνεκα προλήψεων καὶ κακῶς νενοημένων πολιτικῶν συμφερόντων, γίνεται συνήθως λόγος περὶ αὐτοῦ.

Ἐπὶ πᾶσι δέ, καὶ μὲν ὁ Ἰουστινιανὸς καθυπέβαλε τοὺς κατοίκους τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους εἰς θυσίας βαρυτάτας πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν πολεμικῶν αὐτοῦ βουλευμάτων, ἀλλ' ἀπ' ἐτέρου μὴ λησμονήσωμεν ἔτι μετεχειρίσθη πολλοὺς τῶν πόρων τούτων εἰς θεράπειαν συμφορῶν τοῦ ἔθνους ἀναποδράστων, εἰς ἐμφύχωσιν τῆς

τέχνης, εἰς ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας· ἰδίως δὲ διὰ τῆς ἐπιμελείας αὐτοῦ γενομένης εἰσχωγῆς ἐν τῷ ἀνατολικῷ κράτει τῆς καλλιιεργείας τῆς μετάξης, παρήγαγε νέον πλουτισμοῦ πόρον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου τὸ κράτος τοῦτο ἔμελλε νὰ δρέψῃ ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας θαυσιλῆ ὠφελήματα... Ἔτι πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὡς καὶ ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας μετέπειτα, τὸ ἀνατολικὸν κράτος εἶχε λόγῳ τῶν βιομηχανικῶν αὐτοῦ ἐργοστασίων ὡς πρὸς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην, ὅπως ἔχει σήμερον ἡ Ἀγγλία πρὸς τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ κόσμου· πᾶσα ἡ Εὐρώπη ἦτο ὑποτελής τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους, διότι ἐν αὐτῷ καὶ μόνῳ ὑπῆρχον ἐργοστάσια μαλλίνων, λινῶν, πορφυρῶν καὶ μεταξωτῶν ὑφασμάτων, καὶ ἀπ' αὐτοῦ καὶ μόνου ἐπρομηθεύοντο πρὸ καιροῦ καὶ μετέπειτα τὰ ὑφάσματα ταῦτα πάντα τὰ πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς δυσμὰς κείμενα ἔθνη. Ἀλλὰ μέχρι τῶν χρόνων τούτων, ἐπειδὴ ἡ προμήθεια τῆς πρώτης ὕλης τῆς μετάξης ἦτο σφόδρα δυσχερὴς καὶ πολυδάπανος, ἡ ἐξεργασία τῶν μεταξωτῶν ὑφασμάτων ἦτο ἀναγκαιῶς περιωρισμένη. Ἀφοῦ ὅμως ἀπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἤρχισε νὰ παράγεται ἐνταῦθα ἡ πρώτη ὕλη, ἐπειδὴ τὸ ἀνατολικὸν κράτος ἐξηκολούθει νὰ ἔχῃ τὸ μονοπώλιον τῆς ἐξεργασίας τῆς ὕλης ταύτης, πρόδηλον ὅτι ἐπολλαπλασιάσθησαν ἢ τε παραγωγή καὶ ἢ κατανάλωσις τῶν μεταξωτῶν ὑφασμάτων, ὑπερηύξησαν δ' ἐκ τούτου οἱ ἔθνικοι πόροι τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους.

1886.

Λέων ὁ Γ'.

Κωνσταντίνου Παπαρηγοπούλου.

Ὁ Λέων ἀπεβίωσε περὶ τὰ μέσα τοῦ ἔτους 741, βασιλεύσας ἔτη 25 περίπου. Καὶ ἤδη, προκειμένου νὰ ἐκφέρωμεν τὴν τελευταίαν κρίσιν ἡμῶν περὶ τοῦ ἀνδρός, ὡς συμπέρασμα τοῦ βίου αὐτοῦ βίου καὶ πολιτευματος, ὁμολογοῦμεν ὅτι ἡ κρίσις αὕτη δὲν ἡμπορεῖ νὰ εἶναι οὔτε πλήρης, οὔτε ἀκριβής. Περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ αὐτοῦ βίου τοσοῦτον ἀτελεῖς περιεσώθησαν εἰς ἡμᾶς εἰδήσεις, ὥστε δὲν ἠξεύρομεν ἀσφαλῶς οὔτε ποῦ ἐγεννήθη. Οἱ μὲν ἔλεγον αὐτὸν ἐξ Ἰσαυρίας καταγόμενον, οἱ δὲ ἐκ τῆς πόλεως Γερμανικείας, κειμένης εἰς τὴν θόρειον Συρίαν. Καὶ ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

διαφωνία υποφαίνεται ήδη ή πάλη, ήτις έμελλε νά συγκροτηθή περί ελου αυτού του βίου· διότι οί έχθροί αυτού πρό πάντων ισχυρίζοντο ότι πατρίδα είχε την Ίσαυρίαν, νομίζοντας ότι θέλουσιν ελαττώσει τό αξίωμα του άνδρός, άν επικρατήση ή γνώμη ότι έγεννήθη εις χώραν, τής όποίας οί κάτοικοι έφημίζοντο ιδίως διά τόν τραχύν και ληστρικόν αύτων χαρακτήρα· τούτου δ' ένεκα ειθίσαι παρά τε τοίς σφζομένοις χρονογράφοις και έν αύτ ή τή επισήμω γλώσση τών καταβαλόντων την μεταρρύθμισιν βασιλέων νά ονομάζωνται Ίσαυροι ού μόνον ό αρχηγέτης, αλλά και άπαντες οί βασιλείς τής μεταρρυθμίσεως εκείνης, τά δέ νομοθετήματα αύτων νά αποκαλώνται «φληναφία παρά τών Ίσαύρων εκτεθεισαι».

Τό περιεργότερον είναι ότι ούδ ή τό όνομα του Λέοντος άκριβώς γνωρίζομεν· διότι οί αντίπαλοι αυτού χρονογράφοι αξιοϋσιν ότι κατ' αρχάς ελέγετο Κόνων, και έπειτα μετωνομάσθη Λέων, μη έξηγουντες πόθεν προήλθεν ή μεταβολή αύτη. Άλλοι προγενέστεροι Ίσαυροι είχαν τή όντι μεταβάλει τά αρχικά αύτων όνόματα εισελθόντες εις την ύπηρεσίαν του κράτους, αλλά τούτο διότι τά όνόματα ταύτα ήσαν παντελώς θάρβαρα, ένφ τό όνομα Κόνων ήτο έπίσης έλληνικόν, όσον και τό Λέων. Πλήν τούτου ό Θεοφάνης ιδού πώς ιστορεί τόν τρόπον, καθ' όν έγνωσθη κατά πρώτον τό αρχικόν εκείνο του Λέοντος όνομα. "Ότε ό βασιλεύς, καλέσας τόν πατριάρχην Γερμανόν, έπεχείρησε, λέγει, νά μεταπέσ η αύτόν ώς πρός τό ζήτημα τών εικόνων, ό αρχιερεύς άπεκρίθη: «τήν μέν καθαίρεισιν τών άγιών και σεπτών εικώνων άκούομεν έσσεσθαι, άλλ' ούχ έπί τής σής βασιλείας· τούτου δέ έπαναγκάσαντος ειπείν έπί τίνος βασιλείας, έφη· έπί Κόνωνος. "Ό δέ έφη· τό βαπτιστικόν μου όνομα έν άληθειά Κόνων έστιν. "Ό δέ πατριάρχης έφη· μη γένοιτο, Δέσποτα, διά τής σής βασιλείας τό κακόν τούτο τελεσθίγαι». "Άλλ' είναι άρά γε πιθανόν ότι, ένφ ό Λέων ήτο πρό εικοσαετίας εις τά δημόσια πράγματα και εις τά ύπατα τών αξιωμάτων, ό έστι γνωστότατος άνθρωπος, πρό επταετίας δέ και βασιλεύς, τότε κατά πρώτον άπεκαλύπτετο ότι τό βαπτιστικόν του όνομα ήτο άλλο παρ' εκείνο, τό όποιον έφερεν; "Ό Νικηφόρος δέν μνημονεύει παντάπασι του όνόματος Κόνων. Τό δέ καθ' ήμάς δέν έχρονοτριβήσαμεν έπ' όλίγον εις τό άλλως άσήμαντον τούτο ζήτημα, ειμή ίνα φέρωμεν νέαν απόδειξιν τών άμφιβολιών, αΐ-

τινες προκύπτουσιν ἅμα θελήσῃ τις νὰ ἐξακριβώσῃ τὰ κατὰ τὸν Λέοντα.

Ὅτι μόνον φαίνεται βέβαιον εἶναι ὅτι οἱ γονεῖς τοῦ Λέοντος ἦσαν πένητες ἄνθρωποι, ὅτι μετόκησαν ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς τὴν Θράκην, καὶ ὅτι, κατασταθέντες εἰς τὴν πόλιν Μεσημβρίαν, ἐκτίσαντο περιουσίαν τινὰ διὰ τοῦ ἐμπορίου τῶν ζώων. Ἐκεῖ εὗρισκοντο, ὅτε, στρατεύσαντος τοῦ Ἰουστινιανοῦ Β' κατὰ τῶν Βουλγάρων, ἔπαθεν ὁ στρατὸς ἔνδειαν τροφῶν, ὁ δὲ Λέων, ὅστις ὑπηρετεῖ ἐν αὐτῷ, προέτρεψε τὸν πατέρα του νὰ πέμψῃ τῷ βασιλεῖ δῶρον πεντακοσίων προβάτων· ἐντεῦθεν ὁ Λέων ἠξιώθη τῆς εὐνοίας τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὅστις προήγαγεν αὐτὸν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ σπαθαρίου. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ὁ ὑποπτος ἐκεῖνος βασιλεὺς ἀπεμάκρυνεν αὐτὸν ἐκ τῆς αὐλῆς καὶ ἐξέπεμψεν εἰς δυσχερεστάτην τινὰ περὶ τὰ Καυκάσια ὄρη στρατείαν, ἐπ' ἐλπίδι ὅτι οὐδέποτε θέλει ἐπανέλθει ἐκεῖθεν. Ὁ Λέων ἔμως, πολυμήχανος ὢν, ἐσώθη, καὶ ἐπιστρέψας εἰς Κωνσταντινούπολιν προεχειρίσθη ὑπὸ τοῦ τότε βασιλεύοντος Ἀρτεμίου στρατηγὸς τῶν ἀνατολικῶν ἀπὸ δὲ τοῦ ἀξιώματος τούτου ὀρμώμενος κατέλαβε τῷ 717, ὡς γνωρίζομεν ἤδη, τὴν ὑπερτάτην ἀρχήν. Τοιαῦτα εἶναι τὰ μόνα ἀσφαλῆ ὀπωσοῦν γεγονότα, ὅσα γινώσκομεν περὶ αὐτοῦ πρὶν βασιλεύσῃ. Ἀφοῦ δὲ ἐβασίλευσεν, οὐδὲν ἀναφέρουσιν οἱ χρονογράφοι περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ αὐτοῦ βίου καὶ χαρακτῆρος. Ἀλλ' ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων εἰδήσεων δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ Λέων, γεννηθεὶς εἰς τὰς ἀνατολικὰς τοῦ κράτους ἐπαρχίας, ὅπου πρὸ ἐνὸς μάλιστα αἰῶνος τὸ θρησκευτικὸν ζήτημα ἔλαβε σπουδαιότατον χαρακτῆρα διὰ τὸν συνεχῆ σχεδὸν θρίαμβον τοῦ μωαμεθανικοῦ κηρύγματος καὶ τὴν οὐδὲν ἤττον συνεχῆ ὑποχώρησιν τοῦ χριστιανικοῦ δόγματος, ἦτο φυσικὸν νὰ κυριευθῇ ἐκ νεότητος ἀπὸ τὴν ἐκεῖθεν προκύψασαν ἰδέαν τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ ἐπανέλθῃ θρησκευτικῆ τις καὶ κοινωνικῆ μεταρρύθμισις ἐντὸς τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου. Τούτου ἕνεκα προθύμως συνετάχθη μετὰ τῆς μερίδος, ἣτις ἐξεπροσώπει τὴν ἰδέαν ταύτην ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Ὅποια τις ἦτο ἡ παιδεία αὐτοῦ ἄδηλον. Ἀλλ' ἐν τῇ στρατιωτικῇ ὀηρησίᾳ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν πολλῶν καὶ δυσχερῶν περιπετειῶν, εἰς τὰς ὁποίας εὗρέθη ὡς στρατηγός, προσεκτήσατο τὸ πρακτικὸν ἐκεῖνο πνεῦμα, τὸ ὅποιον, ἂν δὲν ἀναπληροῖ πάντοτε τὴν θεωρίαν, εἶναι ἕμως πολλὰκις χρησιμώτερον αὐτῆς, μάλι-

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

στα εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν κεκλημένον νὰ διευθύνῃ τῆς πολιτείας τὰ πράγματα. Βεβαίως ἦτο ἀγαθὸς σύζυγος, ἀγαθὸς πατὴρ καὶ ἐν γένει ἀγαθὸς ἄνθρωπος. Οἱ χρονογράφοι οὐδεμίαν ἀποδίδουσιν αὐτῷ καθ' ὅλα ταῦτα κακίαν, ἐνῶ εἶναι ἀναμφίβολον ὅτι ἤθελον προθύμως διασαλπίζει καὶ τὴν ἐλαχίστην κηλίδα τοῦ χαρακτήρος αὐτοῦ, ἂν ἠδύναντο ν' ἀνακαλύψωσι τοιαύτην ἐν τῷ κατ' ἰδίαν βίῳ τοῦ ἀνδρός. Ἐπὶ πᾶσιν ἠξέυρομεν ὅτι ἦτο «καλὸς τῷ εἶδει καὶ εὐμήκης τῷ σώματι», διότι παρ' ἐλπίδα ὁ Κεδρηνὸς ἔλαβε τὴν εἰλικρίνειαν νὰ μᾶς πληροφορήσῃ περὶ τούτου. Ὅταν ἀνορῶντες τὴν γῆν τῆς Ἑλλάδος ἵνα ἀνακαλύψωμεν ὅσα τυχὸν ὑπάρχουσιν ἔτι ἐντὸς αὐτῆς λείψανα τῆς ἀρχαίας τέχνης, εὐρίσκομεν ἐνίοτε ἀγαλμα συντετριμμένα, τὸ ὁποῖον προσπαθοῦμεν νὰ ἀναπλάσωμεν συναρμολογοῦντες ὅσον ἔνεστι τὰ σφῆζόμενα αὐτοῦ μέρη· ἐκ τῆς διασκευῆς ταύτης δὲν προκύπτει δυστυχῶς εἰς μέσον ἀκέραιον τὸ ἀρχαῖον ἀριστούργημα, ἀλλὰ καταφαίνεται ἐν μέρει τοῦλάχιστον ἡ χάρις, ἡ εὐφυΐα, ἡ βῶμῃ αὐτοῦ. Τοιαύτη τις ἀτελής, ἀλλ' ὅχι ἐντελῶς ἀμέτοχος τοῦ πρωτοτύπου χαρακτήρος εἶναι ἡ εἰκὼν τοῦ Λέοντος ὡς ἀνθρώπου, ἣν ἱχνογραφήσαμεν ἐνταῦθα ἐκ τῶν κλασμάτων, τὰ ὁποῖα ἠδυνήθημεν νὰ ἀνεύρωμεν ἐντὸς τῶν βιβλίων τῶν χρονογράφων ἐκείνων, οἵτινες ἀνηλεῶς κατεκερμάτισαν καὶ παρεμόρφωσαν τὴν εἰκόνα ταύτην.

Ἡξέυρει δὲ ἤδη ὁ ἀναγνώστης ὅτι καὶ ἡ πολιτεία τοῦ Λέοντος οὐδὲν ἦττον δεινῶς ἠλλοιώθη καὶ ἠχρωτηριάσθη. Οἱ ἀντίπαλοι αὐτοῦ δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἀρνηθῶσι τὴν πολεμικὴν τοῦ ἀνδρός δεξιότητα, οὐδὲ νὰ ἀποκρύψωσι τὴν ὑποχώρησιν, εἰς ἣν κατηνάγκασε τοὺς πολιορκήσαντας τὴν Κωνσταντινούπολιν Ἄραβας, τὴν κατατρόπωσιν τῆς μεγάλης στάσεως τοῦ Κοσμά, τὴν γενναίαν ἀμυναν τῆς Νικαίας καὶ τὸ περὶ Ἀκροῖνόν τρόπιον. Ἀλλὰ πάντα ὅσα ἔπραξε πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς μεταρρυθμίσεως διεστράφησαν μὲν καθ' ὅσον ἦσαν δεκτικὰ διαστροφῆς, ἀπεισιπήθησαν δὲ ὁσάκις ἦσαν ὁμολογουμένως εὐεργετικά. Εὐτυχῶς αἱ δεινότεραι τῶν συκοφαντιῶν ἐπενοήθησαν ὑπὸ μεταγενεστέρων χρονογράφων· οἱ ἀρχαιότεροι, καὶ μάλιστα ὁ Νικηφόρος, ὑπῆρξαν μετριώτεροι περὶ τὰς κατακρίσεις αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τούτων δὴ τῶν ἀρχαιοτέρων χρονογράφων ἐπερειδόμενοι δυνάμεθα θαρροῦντως νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι οὔτε τὸ ἀνώτατον ἐκκλησιαστικὸν ἐκπαιδευτήριον τῆς Κωνσταντινουπόλεως

μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ διδασκάλων καὶ βιβλίων ἐπυρπόλησεν, οὔτε τὸν πατριάρχην ἐρράπισε καὶ ἐξώρισεν, οὔτε εἰς φοβερὰ βασανιστήρια ἐξετραχηλίσθη, ἀλλ' ἀποφασίσας ἅπαξ νὰ διαπράξῃ τὴν μεταρρυθμισὶν ἀνεδείχθη περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ τολμηροῦ αὐτοῦ βουλευμάτος ὅσον ἦτο δυνατόν ν' ἀναδειχθῇ μετριοπαθῆς εἰς τοιαύτας δυσκόλους περιπετείας.

Τί δὲ νὰ εἴπωμεν περὶ τῆς ποικίλης βίαις, δι' ἧς ἠγωνίσθησαν νὰ ἀφαιρέσωσιν ἐκ μέσου τὰς καλλίστας τῶν διατάξεων αὐτοῦ; Ἐξεθέσαμεν ἀνωτέρω τί φρονοῦμεν περὶ τῶν ἀποδιδομένων εἰς τὸν Λέοντα βασάνων· ἀλλ' ἐὰν ἀπατώμεθα, ἂν εἶναι τῷ ὄντι ἀληθές ὅτι ὁ καλὸς κάγαθος οὗτος ἀνὴρ, παρελαυνόμενος ὑπὸ τῆς πεπρωμένης φορᾶς πάσης σχεδὸν θρησκευτικῆς καινοτομίας, ἐξώκειλέ ποτε εἰς τὸν διὰ προσωπικῆς πίεσεως καταναγκασμὸν τῶν συνειδήσεων, δεόν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι οἱ ἀντίπαλοι αὐτοῦ ἀνταπέδωκαν αὐτῷ μυριοπλάσιον τὴν ἀδικίαν ταύτην διὰ τοῦ τρόπου καθ' ὃν παρέστησαν τὰ τῆς βασιλείας ταύτης γεγονότα. Διότι δὲν βασανίζεται μόνον τὸ σῶμα· λαμβάνομεν, λέγει πού εἰ Φώτιος, ἐπὶ ψυχὴν αὐτὴν πληγὰς χαλεπωτέρας τῶν ἐπὶ σώματος καταφερομένων πληγῶν, οὐδεὶς δὲ τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς ἱστορίας ἠκρωτηριάσθη ἤθικῶς οἰκτρότερον τοῦ Λέοντος. Καθὼς πολλάκις εἴπομεν, τὰ μᾶλλον ἐνδοξα αὐτοῦ ἔργα, οἱ νόμοι, δι' ὧν ἀπεπειράθη νὰ εἰσαγάγῃ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἡμῶν τὰς χριστιανικωτέρας περὶ οἰκογενείας ἀρχάς, οἱ νόμοι, δι' ὧν κατήγγησε τὴν δουλοπαροικίαν, οἱ νόμοι, δι' ὧν πιθανώτατα ἀφήρεσεν ἀπὸ τὸν κλῆρον τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν καὶ παρέδωκεν αὐτὴν εἰς τοὺς λαϊκοὺς, οἱ νόμοι ἐνὶ λόγῳ, δι' ὧν ἀνεδείχθη τοσοῦτο καθυπέρτερος τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ, οἱ νόμοι οὗτοι ἄπικτες ἠκυρώθησαν, περιυδρίσθησαν, ἀπεσιωπήθησαν, ἠφανίσθησαν. Ὁ μεγαλοφυέστερος τῶν νομοθετῶν παρεστάθη εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ὡς ὁ ἀθλιώτερος τῶν κακούργων. Καὶ αὐτοὶ οἱ ἀσπαζόμενοι τὸ θρησκευτικὸν αὐτοῦ δόγμα δὲν ἤξευρον μέχρι χθὲς ὅπως ἐδικαιοῦντο νὰ θυμᾶσωσι τὸν ἀνδρα· διότι ἠγνόουν ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἐπὶ τέλους δὲν ἐπεχείρησε μόνον ν' ἀφαιρέσῃ τὰς εἰκόνας ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ ἄλλο πολὺ σπουδαιότερον καὶ γενναϊότερον ἐπεχείρησε· νὰ δώσῃ ψυχὴν, νὰ δώσῃ ζωὴν, νὰ δώσῃ ἐλευθερίαν πνεύματος καὶ γενναϊότητα φρονήματος εἰς τὴν κοινωνίαν ἐκείνην, ἣτις, ἀφοῦ κατήντησε νὰ μὴ ἔχῃ ἄλλο ἠθικὸν ἐλατήριον εἰμὴ τὸ θρησκεῦμα, κατήντησεν ἔπειτα νὰ νομίζῃ

ἔτι τὸ θρησκευμα συνίσταται εἰς τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων καὶ εἰς τὸν μοναχικὸν βίον.

Τί πρᾶγμα παράδοξον εἶναι ἡ δόξα τοῦ κόσμου τούτου! Πόσα δὲν ἐγράφησαν περὶ τῶν νομοθετικῶν ἔργων τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τοῦ Τριθωνιανοῦ, ἐγκώμια καὶ ὕδρεις, πάντα ὁμοῦ συντελεστικὰ εἰς τὸ νὰ καταστήσωσι πολύκροτα τὰ ὀνόματα ἐκεῖνα! Τίς δ' ἐμνημόνευσεν ἕως τῶρα τοῦ Λέοντος ὡς ἐξόχου νομοθέτου; ἢ τίς ἤξευρε καὶ τὰ ὀνόματα τοῦ Νικήτα, τοῦ Μαρίνου καὶ τοῦ Νόννου; Καὶ ὁμοῦ τὰ νομοθετήματα τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τοῦ Τριθωνιανοῦ οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἢ εὐμέθοδος κατάταξις προηγουμένων ἀρχῶν καὶ διατάξεων, ἐνῶ τὰ ἔργα τοῦ Λέοντος, τοῦ Νικήτα, τοῦ Μαρίνου καὶ τοῦ Νόννου καθιέρωσαν τὴν ριζικωτέραν τῶν μεταβολῶν, ἐξακοντίσαντα ἀκτίνας ἀληθείας, αἰτινες, σκιασθεῖσαι ἐπὶ δέκα ἑκατονταετηρίδας ὑπὸ τῆς πλάνης καὶ τῆς ἀμαθείας, ἐμελλον νὰ φωτίσωσι καὶ νὰ θερμάνωσι τὰς εὐτυχεστέρας τῶν καθ' ἡμᾶς αἰώνων γενεάς.

Ἄλλ' ἐπέστη τελευταῖον ἡ ὥρα ν' ἀποδοθῇ δικαιοσύνη εἰς ἕνα τῶν μεγλυτέρων ἡγεμόνων τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους, εἰς ἕνα τῶν εὐεργετῶν τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ Λέων παρέλαβε τὴν ἀρχὴν ἐνῶ ἡ μὲν πρωτεύουσα ἐπολιορκεῖτο ὑπὸ τῶν Ἀράβων, ὁ δὲ στρατὸς εἶχεν ἐντελῶς παρχλύσει, τὸ ταμεῖον ἦτο κενόν, τὸ ἔθνος εἶχε περιέλθει εἰς τὴν ἐσχάτην ἀθυμίαν, καὶ ἡ ἀναρχία ἠπέλειε τὴν διάλυσιν τοῦ κράτους· ὅτε δὲ, μετὰ εἴκοσι καὶ πέντε ἔτων βασιλείαν, πρᾶξωκε τὸν θρόνον εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον, οἱ μὲν Ἀραβες ἦσαν τεταπεινωμένοι, ὁ δὲ στρατὸς ἄριστα ὀργανωμένος καὶ πειθαρχῶν, τὸ ταμεῖον πλήρες, ἡ δημοσία εἰρήνη ἀσφαλής· καὶ πλὴν τούτων, διὰ νόμων θρησκευτικῶν, ἀστικῶν, γεωργικῶν, οἰκονομικῶν, κατετέθησαν τὰ σπέρματα ἀναμορφώσεως, ἧτις, ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ συνδεθῇ ὑπὸ ἀποχρώσεως ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ, ἤθελεν ἀναδείξει τὸν ἐλληνοσμὸν πρωταγωνιστοῦντα αὐθις ἐν τῷ κοσμῷ κοινωνικῶς, διανοητικῶς καὶ πολιτικῶς.

Β'. ΤΥΠΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ.

Ο μεμψίμοιρος.

Ἀνδρέου Λασκαράτου.

Ὁ μεμψίμοιρος, κοινῶς λεγόμενος κλαούνης, εἶναι ὁ ἀντίθετος, ὁ ἀντίπους τοῦ παινεσιάρη, καὶ πάντα κλαίεται πῶς δὲν ἔχει. Ἦθελε τὸν εἰπῆ κανεῖς φιλάργυρον, ἀλλὰ δὲν εἶναι τέτοιος. Ὁ κλαούνης κλαίεται γιὰ νὰ κλαίεται: ἐπειδὴ ἔτσι τῶχει ἢ μοῖρα του.

Κάνει ἑκατὸ χιλιάδες σταφίδα; — «ὦχ! μὲ τὲς τιμὲς ὁποῦ τρέχουνε, ἢ σταφίδα τῶρα εἶναι διὰ τοὺς ἐμπόρους. Οἱ φτωχοὶ ἰδιοχτῆτες δὲν ἔχουν παρὰ τὲς ἔγνοιες τῆς».

Ἔχει πενήντα χιλιάδες τάλλαρα σὲ διάφορες τράπεζες; — «Ἄι, μοιρασμένα μιὰ μέρα σὲ τόσα παιδιὰ, τί θὰ κάμουμε!»

Ἔχει λιστάσια; — «Οἱ ἐλιὲς δὲ δίνουνε, πάρι κάθε δεῦτερο χρόνο!».

Βάνει τριάντα βουτσιὰ κρασί; — «Ἐδὰ τὸ κρασί εἶναι προῖον ἀπάνου στὸ ὁποῖον νὰ θασισθῆ ἓνας οἰκογενειάρχης;!».

Ἔχει καράβια; — «Καὶ ποιός, ἔχοντας καράβια, μπορεῖ νὰ πῆ πῶς τὰ ἔχει! Τὰ καράβια εἶναι παίγνια τῶν κυμάτων».

Ἐπῆρε μὲ τῆ γυναικίκα του μίαν πλούσια προῖκα; Σοῦ λέει: «Χρωστάω! χρωστάω τὸ προικιδὸ τῆς γυναικός μου!»

Ἔχει θέση κυβερνητικῆ, ἢ ἐμπορικὴν ἄλλη καὶ λαβαίνει χοντροὺ μισθό; — «Ἄι, λέει, ὅσο εἶναι τοῦτο, κάτι πάει κι' ἔρχεται. Μ' ἂν λείψῃ τοῦτο;...».

Ἔχει ἐπιστήμην, ἢ ἔργον, ἀπὸ τὰ ὁποῖα πορίζεται νὰ ζῆ, καὶ ἴσως καὶ νὰ πλουτίζῃ; — «Ἄι, λέει πάλε, ὅσο εἶμαι καλά, πάει καλά, ἀλλ' ἂν μοῦ τύχῃ ἀρρώστια!».

Ὁ κλαούνης τοῦτος ἔχει κοινὴν τῆ φύση τῆς κλαουνιάς μὲ τὸν φιλάργυρον, χωρὶς νὰ εἶναι φιλάργυρος. Ἐπειδὴ κλαούνης καὶ φιλάργυρος εἶναι καταδικασμένοι ἀπὸ τῆ μοῖρα τους νὰ κλαῖνε πάντοτε, καὶ πάντοτε στενὰ νὰν τὰ θρίσκουνε.

Ὁ ἐνάρετος.

Ἀνδρέου Λασκαράτου.

Ὁ ἐνάρετος δὲν ἀρκεῖται εἰς τὴν ἀσκησὴν τῆς μόνης δικαιοσύνης. Ἡ δικαιοσύνη δὲν εἶναι παρὰ ἢ μὴ ἀδικία. Εἶναι τὸ μὴδὲν εἰς τὸ θερμόμετρο τῆς ἀρετῆς. Ὁ ἐνάρετος ὅθεν, ὑποθέτεται νὰ ἔχη ὄλες τὲς ἀνώτερες τῆς δικαιοσύνης ἀγαθὲς ποιότητες.

Ἀκεραίου χαρακτῆρος ἄνθρωπος ὁ ἐνάρετος, ἔχει εὐγένειαν αἰσθημάτων, γενναϊότητα φρονημάτων, ἀφοσίωσιν σὲ κάθε τι φιλανθρωπικόν, καὶ θυσιαζέται διὰ κάθε ἀγαθοέργειαν.

Ἔτσι ὁ ἐνάρετος εἶναι ἠθικῶς ἀνώτερος τῶν ἄλλων μὴ ἐναρέτων. Ἄλλ' ἐνταυτῷ ὁ τοιοῦτος εἶναι, ἄνθος ὠραῖο, τοῦ ὁποίου συνήθως ἡ γῆ ἀρνεῖται τὸ θρέψιμό της.

Οἱ ἄνθρωποι ἀγαποῦνε τὴν ἀρετὴν τοῦ πλησίον τους, δι' ὅσον ἡ ἀρετὴν τοῦ ἡμπορεῖ νὰν τοὺς ὠφελήσῃ· ἀλλὰ δυσκόλως ἤθελε συνεργασθῶνε μὲ αὐτὸν πρὸς ὠφελείαν τους. Τίποτε κοινὸν μεταξὺ ἀρετῆς καὶ κέρδους διὰ πάσης θυσίας. Ἔτσι ὁ ἐνάρετος ζῆ συνήθως ἀποσυνάγωγος καὶ ἀμελημένος μέσα στὸν τόπο του. Ἐπειδὴ συμπάθεια δὲν ἡμπορεῖ νὰ εἶναι παρὰ μεταξὺ ὁμοίων.

Ἄλλ' ἂν ὁ ἐνάρετος εἶναι ἀτυχῆς εἰς τὰς σχέσεις του μὲ τοὺς ἄλλους, εἶναι ὁμοῦς εὐτυχῆς εἰς τὰς σχέσεις του μὲ τὸν ἑαυτό του. Καὶ ὁ ἑαυτὸς του εἶναι Κόσμος καὶ ἐκεῖνος, καὶ Κόσμος περισσύτερου ἐνδιαφέροντος καὶ περισσότερης ἀξίας.

Ὁ ἐνάρετος ἄνθρωπος εἶναι ἅγιος ἄνθρωπος... Κλείνοντας τὰ μάτια του εἰς τὸν τρικυμιώδη κόσμον τῆς βλακειᾶς καὶ τῆς ἐξαχραιώσεως, ἐμβδύει στὸν ἑαυτό του, ὅπου βρῖσκει γαλήνην, εὐγένειαν, ἀνωτερότητα, ὕψος.

Δὲν ἔχει χρεῖαν νὰ τὸν τιμήσουν οἱ ἄλλοι. Αὐτὸς τιμᾷ τὸν ἑαυτό του καὶ τοὺς ἄλλους. Δὲν φοβεῖται τὲς συκοφαντίας, ἐπειδὴ ἡ ἀρετὴν του εἶναι βράχος, ἐπάνω στὸν ὅποιον οἱ ἀκαθαρσίες ὅπου τοῦ ῥίχνονται ἀπ' ἔξω, γλιστροῦν καὶ πέφτουν· ἡ δὲ ἐναντία τύχη τὸν λυπεῖ λιγώτερον, ἀπ' ὅ,τι λυπεῖ τοὺς ἄλλους· ἐπειδὴ σὲ κάθε του ἀτύχημα, ἡ ἀρετὴν τοῦ γένεται παρήγορος.

Ἐπόθηκε: Ἐνας ἐνάρετος ἄνθρωπος εἶναι ἓνα δῶρον θεῖον.

1886.

Ὁ ταπεινός.**Ἀνδρέου Λασκαράτου.**

Ὁ ταπεινός εἶναι ἀγαθὸς ἄνθρωπος. Ταπεινοσύνη καὶ ἀγαθότητα εἶναι συνώνυμα.

Ταπεινοσύνη χωρὶς ἀγαθότητα, δὲν εἶναι ἀληθινὴ ταπεινοσύνη. Εἶναι κούφια γῆ σκεπασμένη με ἄνθη. Μὴν πατήσης ἀπάνου.

Τὴν ταπεινοσύνη συχνὰ μιμοῦνται ἄλλοι χαρακτῆρες, ἐπειδὴ ἡ ταπεινοσύνη εἶναι ὠραιότης, τὴν ὁποῖαν καθέννας ὀρέγεται, καὶ τὴ φορεῖ σὰν ὁμορφὴ προσωπίδα στὸ ἐλάττωμά του.

Ὁ ταπεινός δὲν εἶναι δειλός. Ἡ δειλία συγγενεὺς μᾶλλον με τὴν αὐθάδεια.

Ὁ καλοκάγαθος ταπεινός ἀφήνει συχνὰ νὰ χάνῃ τὸ δίκιο του, διὰ τὴν πολλή του ἀγαθότητα.

Υἱορίζομενος στρέφει καὶ λυπεῖται μέσα του, ἀδυνατώντας νὰ ἀντυδρίσῃ.

Ὁ ταπεινός εἶναι ὁ ἀντίπους τοῦ ὑπερήφανου καὶ ἔχει διὰ τὸν ἑαυτὸ του ἰδέα κατώτερην ἴσως τῆς πραγματικῆς του ἀξίας.

Καταδέχεται ὅλα τὰ τιμίως ταπεινά, ὅσα δὲν καταδέχεται ὁ ὑπερήφανος, καὶ τὰ καταδέχεται ἀγογγύστως. Τὰ καταδέχεται με καλωσύνη, με εὐγένεια, με καλὴ καρδιά, καὶ ἔτσι τὰ ἐξευγενίζει καὶ τὰ ὑψώνει.

Ὁ ταπεινός εἶναι σεμνός καὶ εὐσχημος· ἐπειδὴ ἡ ταπεινοσύνη εἶναι ἠθικὴ ὠραιότης, ἡ ὁποία ἐξωτερικεύεται εἰς τὸ πρόσωπο, καὶ εἰς ὅλη τὴν συμπεριφορὰ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ταπεινοσύνη εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς χρωματισμοὺς τῆς ἐξευγενίσεως· καὶ ὁ ταπεινός, ἢ εἶναι ἤδη ἐξευγενισμένος ἄνθρωπος, ἢ ἔχει στὸν χαρακτῆρα του τὴν βάσιν ἐπὶ τῆς ὁποίας οἰκοδομεῖται καὶ λαμπρύνεται ἡ ἐξευγένισή του.

Τύπος ταπεινοσύνης ὁ Φιλοποίμην, δὲν ἀπαξίωσε νὰ πάρῃ νὰ σκίση ξύλα στὸ σπίτι· ὅπου ἐκαλεῖ το εἰς γεῦμα!

1886.

Ὁ κόλακας.**Ἀνδρέου Λασκαράτου.**

Ὁ κόλακας προσωποποιεῖ στὸ ἄτομον ὅπου κολακεύει, τὸ συμφέρον ὅπου ἐπιδιώκει. Ἔτσι, στὰ μάτια του, ὁ Κυβερνήτης

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

είναι θέση, ἢ βουσφέτι· ὁ διαθέτης, κληρονομία· ὁ πλούσιος, χρήματα.

Συμβαίνει δὲ κάποτε πού ὁ κόλακας, ἐνῶ κολακεύει, ἐπιθυμεῖ καὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ κολακευόμενου του. Ὡς τοῦτο συχνὰ θὰ συμβαίνει τοῖς κολακευόμενοις διαθέτες.

Ὁ διαθέτης, εἰς τὰ μάτια τοῦ κολακεύοντος κληρονόμου εἶναι καρδί, τοῦ ὁποίου ὁ κόλακας ἐπιθυμεῖ τὸ τσάκισμα, γιὰ νὰ φάῃ τὸ μουμούδι.

Ὁ κόλακας σχεδιάζει ἀπάνου στὸν κολακευόμενο, καθὼς σχεδιάζει ἀπάνου σὲ σπιτότοπο γιὰ νὰ χτίσῃ σπίτι. Τὸν ἔχει χαμοθεό του καὶ τὸν προσκυνεῖ. Εἶν' ἔτοιμος νὰ θυσιασθῇ γι' αὐτόν· καὶ στὴν περίστασι πραγματικῶς θυσιάζεται, ἐνῶ δὲν τὸν ἀγαπᾷ διόλου· ἐπειδὴ δὲν εἶναι καθ'αυτὸ διὰ τὸν κολακευόμενον ὅπου θυσιάζεται, ἀλλὰ διὰ τὸ σκοπούμενο τῆς κολακείας του.

Παρατηρεῖ καὶ σπουδάζει τὰ ἀδύνατα μέρη τῆς ψυχῆς τοῦ κολακευόμενου του, τὰ χαϊδεύει, τὰ κυριεύει, καὶ βάνεται νὰ τὰ ἐκμεταλλεύσῃ. Ἔτσι, τὸν εὐρίσκει φιλάργυρο; Γένηται φίλος τῆς οἰκονομίας τοῦ σπιτιοῦ του καὶ ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ τοῦ κάνει καὶ χαρισματάκια, τὰ ὁποῖα τὸν ἀπαλλάττουν ἀπὸ τὴν δυσἀρέσκεια τοῦ νὰ ἐξοδεύῃ διὰ τὸν ἀγοράζῃ. Τὸν ἔννοεῖ φιλόδοξο; Παίρνει τότε τὸ θυμιατό, καὶ καίει μέσα ὅσα εὖσομα πηγαίνουν εἰς τὴν ἐπιθυμία τοῦ θυμιαζόμενου εἰδώλου του. Τὸν βλέπει ποιητεῦντα; Ἀποστηθίζει πλῆθος τεμάχια τῶν στιχουργημάτων του, καὶ τ' ἀπαγγέλλει ἐμπρός του ἐνθουσιῶντας. Ὁρχίζει δὲ ὅτι ὁ ποιητὴς του ἔχει τὴν ἀφθονία τοῦ Ὁμήρου, τὴ φαντασία τοῦ Ἀριστοῦ, τὴ δύναμη τοῦ Δάντου, κλπ.

Ἄλλὰ κατεβαίνοντας καὶ σ' ἄλλα πράγματα παρακατινά· ἂν ὁ κολακευόμενος ἔχει κανένα θέλημα, εἰς τὸ ὅποιο νὰ μπορῇ ὁ κόλακας νὰν τοῦ εἶναι ὠφέλιμος, ἐννοεῖται ὅτι εἶναι ἔτοιμος καὶ πρόθυμος. Καὶ τὰ γράμματά του νὰν τοῦ τὰ πάῃ στὸ Ταχυδρομεῖο... καὶ νὰν τοῦ φωνίσῃ ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ μαγαζὶ πού ὁ ὑπηρετὴς του ἴσως δὲν γνωρίζει... καὶ νὰ κοιτάξῃ νὰν τοῦ εὐρῆ ὑπηρετριά... καί, καί, καί... σ' ὅλα εἶναι πρόθυμος νὰν τότε δουλέψῃ. Ἐπειδὴ ὁ κόλακας καλλιεργεῖ τὸ δέντρο, γιὰ νὰ φάῃ τὸν καρπὸ του.

Ὁ περιποιητικός.

Ἀνδρέου Λασκαράτου.

Ὁ φύσει περιποιητικός εἶναι ἴσως πάντα καλὸς ἄνθρωπος.

Ἡ φύση βάνει βέβαια τὸ περισσότερο μέρος εἰς τὴν ζύμη τοῦ εὐγενοῦς τούτου χαρακτήρος· ἀλλὰ καὶ ἡ καλὴ ἀνατροφή καὶ ἡ συναναστροφή μετ' ἐξηγουσιμένους ἀνθρώπους, συντελοῦν πολὺ στὴν τελειοποίησίν του.

Ἡμερος, γλυκώτροπος, ἔτοιμος νὰ ὑποταχθῆ, ἔτοιμος νὰ ὑπηρετήσῃ, νὰ εὐχαριστήσῃ, μετ' ἅλα ὅσα μέσα φύση καὶ ἀνατροφή τοῦ ἐχαρίσανε.

Πηγαίνει γυρεύοντας τὰς περιστάσεις νὰ ὑποχρεώσῃ μετ' ἐγκάρδιες εὐγενικὰς περιποιήσας του. Ἡθελ' ἴσως τὸν εἰπῆς κόλακα. Ἐπειδὴ τὰ ἀγαπητὰ του περιποιητικὰ φερσίματα τὰ μιμεῖται ἅλα ὁ κόλακας. Ἀλλὰ διαφέρει τόσον ἀπὸ τὸν κόλακα, ὅσο τὸ γνήσιο ἀπὸ τὸ κίβδηλο.

Φύσει περιποιητικός, μετ' εὐγενικοὺς χαριτωμένους τρόπους, ἐμπνέει ἐμπιστοσύνη καὶ ἀγαπητὴν οἰκειότητα. Τίποτε σ' αὐτὸν τὸ μὴ θέλγον.

Ὁ συστάσιμος τοῦτος χαρακτήρας αὐτοσυσταίνεται σ' ἄλλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἀποχτᾶ τὴν συμπάθειαν ἄλλων. Καὶ στὴν περίστασιν, ὠφελεῖ μυριοτρόπως τὸν περιποιητικόν· ἐπειδὴ καθέναν βοηθεῖ, εὐχαρίστως τὸν συμπαθητικόν του.

Εἶναι δὲ πάντοτε εὐπρόσδεχτος ὁ τοιοῦτος, ὅπου μίαν φοράν ἐπαρουσίσθηκε· καὶ ἀφήνει πάντοτε ἀποζήτεια, ὅταν ἀναχωρῆ ὅθεν ἐγνωρίσθηκε.

1886.

Ὁ μικροπρεπής.

Ἀνδρέου Λασκαράτου.

Ὁ μικροπρεπής εἶναι τοιοῦτος καὶ ἂν φτωχός, καὶ ἂν πλούσιος. Εἰς τὸν πλούσιον μάλιστα ἡ μικροπρέπεια κάνει μεγαλύτερη φάνταξιν.

Σταυρώνει κάθε μέρα τοὺς πωλητὰς εἰς τὴν ἀγορά, στὸ παζάρισμα, ἔστω καὶ διὰ ἓνα λεπτόν.

Ἀγοράζει μετόχι διὰ χιλιάδες τάλλαρα; Ἐπιμένει νὰ βαστή-

Ξη ένα φράγκο από τὸ συμφωνημένο ἢ καὶ νὰν τὸ συμφωνήσῃ
ἕνα φράγκο λιγώτερο.

Ἐὖ καίεται τὸ σπίτι; Πηγαίνει καὶ μαζώνει μέσ' ἀπὸ τῆ στά-
χτη τὰ μικρὰ παλιοσίδερρα.

Στέλνει τὸ παιδί του στὸ σχολεῖο; Τὸ πρῶτο μηνιάτικο τὸ πλη-
ρώνει τὲς πέντε τοῦ ἀκόλουθου μῆνα· τὸ δεύτερο τὲς δέκα· τὸ
τρίτο τὲς δεκαπέντε... κι' ἐξακολουθεῖ ἔτσι, ὥστε κάθε τόσους
μῆνας ὠφελεῖται ἕνανε!...

Πρόκειται νὰ σοῦ πληρώσῃ ἕνα του χρέος; Βρίσκει κάποια πρό-
φαση διὰ νὰ πασχίσῃ νὰ σοῦ βασιτάξῃ λίγα ὄβολα. Ἄν πεισιμώσῃς
καὶ δὲν τοῦ τ' ἀφήνης, σὲ παρακαλεῖ νὰν τοῦ τὰ χαρίσῃς.

Ἐποσχέθηκε νὰ δώσῃ ἕνα τάλληρο σὲ μία συνδρομὴ διὰ φτω-
χοῦς; Στέλνει στὰ μαγαζιά ἕνα δίστηλο, ζητώντας ἕνα πεντό-
φραγκο, τὸ ὁποῖο δίνει στὴ συνδρομὴ, καὶ ὠφελεῖται ὀχτὼ
ὄβολα.

Ζητεῖ δὲ πάντοτε χάρες ἀπὸ τοὺς φτωχοὺς γείτονές του.

Ἄδιακριτεῖ καὶ καταχράται τὸν ἐλευθέριο χαραχτήρα τῶν ἄλ-
λων, πολλαπλασιάζοντας τὲς χαμερπεῖς του παράκλησες εἰς αὐ-
τοὺς, ὡς εἰς εὐκολο μεταλλεῖο.

Χαιρετᾷ δουλοπρεπῶς τοὺς πλούσιους καὶ ἄλλους δυνατοὺς τῆς
ἡμέρας, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ἐλπίζει ἢ φοβεῖται κάτι.

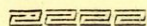
Σὲ χοντρὸ λογαριασμὸ ἀνάμεσό σας, ἀπαιτεῖ νὰ λογαριασθῇ
καὶ τὸ παγωτὸ ποῦ ἔλαβες μὲ κοινὰ χρήματα.

Ἐν γένει ἂν ποτὲ ἀναγκάζεται σὲ κάτι τι ὁμοιάζον γενναιοῦτη-
τα, τὸ συντροφεύει πάντα μὲ κάποια μικροπρέπεια, μὲ τὴν ὁποία
σμικρύνει τὴν ἀξία τῆς καλῆς πράξεως, καὶ ἐνθυμίζει τὸν μικρο-
πρεπῆ χαραχτήρα του.

Ὁ μικροπρεπῆς τοῦτος ἄνθρωπος φεύγει ἀπὸ σιμά σου μὲ κά-
ποια ἐλεεινὴν ὠφέλεια, καρδεμένη μὲ τὴν ὀχληρὴν ἐπιμονή του·
καὶ σὲ ἀρῆνει ναυτιασμένο διὰ τῆ συχαντερῆ μικροπρέπειά του.

Ὁ χαραχτήρας τοῦτος, ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους χαραχτή-
ρες, εἶναι ὅ,τι τὸ ἐμετικὸ ἀνάμεσα στ' ἄλλα φάρμακα στὸ φαρ-
μακεῖο.

1886.

6. ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ.

Ὁ θάνατος τῆς μητρός μου.

Δημητρίου Βικέλα.

... Ἐπὶ τρία σχεδὸν ἔτη διέκοψα τὴν συνέχειαν τῶν ἀναμνήσεών μου. Ὀλὴν μου τὴν ἐργατικότητα, ὅλας μου σχεδὸν τὰς ἔβδους ἀφιέρωσα, κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, εἰς τὴν Ἰδρυσιν καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ «Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων». Ἡ περὶ αὐτοῦ φροντίς δὲν ἔπαυσεν, ἀλλ' ὁ νοῦς καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐπαναφέρονται σήμερον πρὸς τὰ ὀπίσω τόσον μᾶλλον, καθόσον ὁ μέγας κρίκος, ὁ ὁποῖος μὲ συνέδεε πρὸς τὸ παρελθόν, ἐκόπη. Ἡ μήτηρ μου ἀπέθανε τὴν 13ην Ἀπριλίου 1901.

Πολλοί, θέλοντες νὰ μὲ παρηγορήσουν, μ' ἐνθυμίζουν τὴν γεροντικὴν τῆς ἡλικίας. Ἀλλὰ δὲν ἐννοοῦν ὅτι, καθόσον τὰ ἔτη παρήρχοντο, ἐγίνετο στενώτερος ἔτι καὶ στερεώτερος ὁ μεταξὺ μας δεσμός· δὲν σκέπτονται ὅτι, ὅσον παλαιότερα ἡ ἀγάπη, τόσον πικρότερος ὁ πόνος τοῦ χωρισμοῦ· καὶ δὲν γνωρίζουν ὅτι, καθὼς εἰς τὴν παιδικὴν μου ἡλικίαν, οὕτω σχεδὸν καὶ τώρα, ὅτε συνηγάσασμεν καὶ οἱ δύο, ἡ μήτηρ μου ἦτο ὁ πολικὸς ἀστήρ ὁ διευθύνων καὶ ρυθμίζων τὰ βήματά μου εἰς τὸν δρόμον τῆς ζωῆς, ὅτι ἦτο τὸ κέντρον, περὶ τὸ ὁποῖον ἐστρέφετο ἡ ὑπαρξίς μου. Τὸ αἰσθημα τοῦτο δὲν δύναται νὰ συμμερισθῇ οὔτε νὰ κατανοήσῃ ὁ ἔχων ἰδικὴν του οἰκογένειαν, ὁ γενόμενος κέντρον καὶ αὐτὸς κύκλου ἐξαρτωμένου ἀπὸ τὴν ὑπαρξίς του. Ἀλλ' ὁ διερχόμενος τὴν ζωὴν μόνος, καὶ ἔχων μητέρα ὡς τὴν ἰδικὴν μου, εἰς αὐτὴν προσκολλᾶται ὡς εἰς τελευταῖον καταφύγιον. Παραβάλλομαι πρὸς πλοῖον στερεῶς ἄλλοτε ἐλλιμενισμένον ἐπὶ δύο ἀγκυρῶν, καὶ τώρα σκλερόμενον ἐπὶ τῶν κυμάτων, χωρὶς ἀγκυραν. Ἡ πρώτη ἔσπασεν ὅτε ἀπέθανεν ἡ σύζυγός μου· ἡ τελευταία ἐχάθη ἀφοῦ ἔχασα τὴν μητέρα μου.

Ἀλλὰ δὲν εἶμαι ἀγνώμων· δὲν εἶμαι ἀναίσθητος πρὸς τὴν ἀγάπην, ἡ ὁποία καὶ ἐκ τοῦ πλησίον καὶ μακρόθεν μὲ περικυκλῶνει. Ἐλαθὼ κατ' αὐτάς, παρεκτός τῶν τυπικῶν συλλυπητηρίων, ἐπιστολὰς τόσον πλήρεις ἀληθοῦς φιλίας, ὥστε θαθεῶς μὲ συνεκίνησαν. Ὁ ἔχων φίλους δὲν μένει μόνος. Ἡ φίλια εἶναι μέγα στήριγμα·—τὸ μόνον ἐφεξῆς στήριγμά μου. Ὅχι τὸ μόνον. Ἐνόσφ

δύναται τις ἐργαζόμενος νὰ φρονῆ ὅτι ἡ ἐργασία του δὲν εἶναι ἄσκοπος καὶ ἄχρηστος, — καὶ ἂν εἴ ἀπατάται ὡς πρὸς τὸν θαθμὸν τῆς χρησιμότητός της, — δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ θεωρῆ βάρος τὴν ζωὴν.

Καὶ οὔτε εἶναι αὐτὰ μόνα.

Ἐνῶ γράφω, ὁ ἄνεμος σείει μίαν μεγάλην λεύκην ἄντικρυ τοῦ παραθύρου μου, εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Κηφισιάς. Διακόπτω τὸ γράψιμον καὶ βλέπω τοὺς κλώνους τῆς ἁρμονικῶς κινουμένους. Καὶ ἀστράπτουν ὑπὸ τὰς ἀκτίνας τοῦ ἡλίου τὰ δίχροα φύλλα της. Καὶ ἀκούω τὸν συριγμὸν των, ἄλλοτε ἠχηρὸν καὶ ἄλλοτε σιγαλόν, ἀναλόγως τῆς πνοῆς τοῦ ἀνέμου. Καὶ ἐνθυμοῦμαι παλαιὰν ἐπιστολὴν γέροντος θείου μου, τοῦ ἀδελφοῦ τῆς μάμμης μου: «Ἐνόσω», ἔγραφεν, «ἐδρίσκω τέρψιν εἰς τὸ θέαμα τῆς φύσεως ἢ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν καλοῦ βιβλίου, αἰσθάνομαι ὅτι ἡ ζωὴ ἀξίζει τὸν κόπον νὰ τὴν διέλθῃ τις, ὅσον καὶ ἂν ἐπλήρωσεν ἀκριδὰ τὰ διόδια της».

Διατί εἰς τὰς ἀπολαύσεις αὐτὰς νὰ μὴ προστεθῆ καὶ ἡ ἀπόλαυσις τῶν ἀναμνήσεων, ἔστω καὶ ὅταν εἶναι ἀναμνήσεις ὀδύνης καὶ θρήνων;

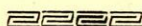
Μεταξὺ τῶν ὀλίγων πραγμάτων τῆς μητρός μου, ὅσα ἔκρυπτεν ὡς ἱερὰ κειμήλια, εὐρέθη παλαιὰ φωτογραφία τοῦ νεκροῦ τῆς θυγατρὸς της Εὐφροσύνης, — ἐκείνης τὴν ὁποίαν τόσον ἐθρήνησε πρὸ πενήντοντα ἐτῶν. Ἡ εἰκὼν παριστᾷ τὴν νεκρὰν εἰς τὸ φέρετρόν της, μὲ στέφανον ἀνθέων εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ μὲ τὰς νεκρικὰς λαμπάδας ἐκατέρωθεν. Καθὼς ἔκρυπτεν ἡ μήτηρ μου τὰς σελίδας, ὅπου ἔχουσε τότε τὸν πόνον τῆς ψυχῆς της, οὕτω ἔκρυπτε καὶ τὴν εἰκόνα, — μολοντί κατὰ τὰ τελευταῖά της ἔτη δὲν τὴν ἔβλεπαν πλέον οἱ τυφλοὶ ὀφθαλμοὶ της. Τὴν εἶχε τυλιγμένην, ὁμοῦ μὲ μίαν ξανθὴν πλεξίδα τῆς ἀγαπητῆς θυγατρὸς της, ἐντὸς μαύρου πενθίμου ὑφάσματος. Ἡ μητρικὴ τῆς καρδιά διετήρησε πάντοτε ζωντανὴν τὴν μνήμην τοῦ πένθους της. Ἄλλ' ὁ χρόνος δὲν κατεπράυνεν ἄρᾳ γὰρ τὸν πόνον της; Ὅταν ἤνοιγε τὸ ἱερόν της ἐκεῖνο περιτύλιγμα, — ἐνόσω ἀκόμη ἔβλεπε, — δὲν ἀνεμύνητο αἰσθημα γλυκὺ εἰς τὰς θλιβεράς της ἀναμνήσεις; Ἡ ἀνάμνησις συμφορᾶς πικρῆς δὲν ἦτο ἀπόλαυσις διὰ τὴν μητέρα μου;

Ἀπέθανε πλήρης ἡμερῶν. Ἄλλ' ὁ νοῦς της ἦτο τόσον ἀκμαῖος, τόσον τρυφερὰ ἡ καρδιά της, καὶ τόσον εὐρωστος ἡ καρ-

οίς τις, ὥστε δὲν ἐφάνταζόμενην ἀναχωρῶν, ὅτι ἐκεῖνος ὁ χωρισμός μας θὰ ἦτο ὁ τελευταῖος. Μόλις εἶχα φθάσει πρὸ τεσσάρων ἡμερῶν εἰς τὰ Παρίσια, ὅτε ἔλαβα τηλεγράφημα τοῦ ἀδελφοῦ μου, ὅτι ἀσθενεῖ βαρέως. — Διατί δὲν ἦλθεν ἀνώδυνον τὸ τέλος της;

Ἐφθασα εἰς Ἀθήνας ὀλίγας ὥρας πρὸ τοῦ θανάτου της. Αἱ φράσεις της ἦσαν διακεκομμένοι, αἱ λέξεις ἐξήρχοντο συγκεχυμένοι ἀπὸ τὰ χεῖλη της. Ἀλλὰ μοῦ ἔσφιγγε τόσον τὴν χεῖρα! Εἶμαι βέβαιος ὅτι με ἠσθάνετο πλησίον της.

4 Ἰουνίου 1901.

7. ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΙ.

Ἡ προέλευσις καὶ ἡ ἀξία τῶν δημοτικῶν ἁσμάτων.

N. Γ. Πολίτου.

Τὴν ποίησιν τῶν δημοτικῶν ἁσμάτων ἡ κοινὴ συνείδησις ἀποδίδει εἰς ἓνα ἀπρόσωπον καὶ ἀνώνυμον ποιητὴν, τὸν ἑλληνικὸν λαόν, καὶ ἡ δημώδης ποίησις θεωρεῖται ὄχι μόνον κτῆμα τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ δημιουργημα αὐτοῦ· οὕτω δὲ μόνον, ἂν θεωρήσωμεν δηλ. δημιουργημα τοῦ λαοῦ τὴν δημοτικὴν ποίησιν, καθίσταται εὐεξήγητον πῶς ἐν αὐτῇ συναισθανόμεθα παλλομένην τὴν καρδίαν, ἐκδηλουμένους τοὺς μυχιούς πόθους, διατυπούμενον ἀκίβδηλον τὸν χαρακτήρα τοῦ λαοῦ. Διότι τίς ἄλλος θὰ εἶχε ποτε τὴν δύναμιν νὰ συγκεντρώσῃ τὰ συναισθήματα καὶ τὰ ιδεώδη τοῦ ἔθνους σύμπαντος εἰς μίαν ἐστίαν, ἀκτινοβολοῦσαν πιστὸν ὁμοίωμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Ἐπιφαίνονται βεβαίως ἐνίοτε εἰς ἡ καὶ πλείονες δαιμόνιοι ἄνδρες, οἵτινες αἰρόμενοι ὑπὲρ τὸ πάτριον ἔδαφος γίνονται ἐξάγγελιοι καὶ ὑποφήται ὑψηλοτέρων καὶ εὐγενεστέρων ἰδεωδῶν, ἀπροσίτων εἰς τὸ πολὺ πλῆθος, διὰ τῶν δεσμῶν δέ, δι' ὧν ἐξακολουθοῦν νὰ συνδέωνται ἀρρήκτως πρὸς τὸ ἔθνος των, ἀποβαίνουν σὺν τῷ χρόνῳ τροφεῖς καὶ διδάσκαλοι αὐτοῦ καὶ ἀνασύρουσιν αὐτὸ μέχρι τοῦ ὕψους, ἐφ' οὗ ἴστανται· καὶ οὕτω τὸ ἔθνος ἐγκολποῦται τὰ ιδεώδη τοῦ δαιμονίου ἀνδρός καὶ λαμβάνει τὴν ἐξέλιξιν καὶ πᾶσι τῶν ἐκείνου κτῆματων ὅτι ἐκείνος ἀνακηρύσ-

σεται διερμηνεὺς τῶν ἐθνικῶν ἰδεωδῶν. Μακάρια τὰ ἔθνη, τὰ ἑποῖα ἠδμοῖρησαν νὰ γεννήσουν τοιαύτους μεγαλοφυεῖς ποιητάς! Οὕτως ὁ Ὅμηρος, διὰ νὰ περιορισθῶμεν εἰς ἓν μόνον, ἀλλ' ἐνδεικτικώτατον παράδειγμα, ὁ ποιητὴς ὁ ἐκπροσωπῶν ἐν ἀρχῇ τὴν διανόησιν μικρᾶς ἐπιλέκτου μερίδος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, τῆς τάξεως τῶν ἀριστέων, ἔγινε σὺν τῷ χρόνῳ, προαγομένον τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ὁ ποιητὴς ὀλοκλήρου τοῦ ἔθνους. Ἄλλ' οἱ μεγάλοι οὗτοι ποιηταί, ἔταν δημιουργοὺν τὸ ἔργον των, ἀσθενεστάτην ἔχουν ἐπαφήν πρὸς τὸν λαόν, εἶναι σχεδὸν κεχωρισμένοι αὐτοῦ, καὶ μόλις διακρίνονται εἰς τοὺς στίχους των ἀμυδρόταται ἀπηχῆσεις τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς· μόνον δ' ἔταν προῖ- ὄντος τοῦ χρόνου ὀγκωθῆ ἢ ἐπίδρασις τοῦ ποιητοῦ εἰς τὴν διανόησιν τοῦ λαοῦ, εἰς ὑστερωτέραν περίοδον ἀναπτύξεως, ὁ λαὸς διαπλάσσεται οὕτως, ὥστε νὰ εἰσδέχεται καὶ διασπείρη τὴν ἀνταύγειαν τῆς αἴγλης τοῦ ποιητοῦ. Ἡ δημοτικὴ ποίησις τοῦ- ναντίον οὔτε προάγει οὔτε μεταβάλλει τὸν λαόν, δὲν ἐξυ- φώνει, δὲν ἐξωραΐζει αὐτόν, ἀλλ' οὐδὲν ἦττον προβάλλει εἰκό- να αὐτοῦ ἀπαράμιλλον, κατοπτρίζουσα πιστὸν ἴνδαλμα τῆς ἐθني- κῆς ψυχῆς.

Διὰ τίνος θαυμασίας δυνάμεως γίνεται τοῦτο κατορθωτόν, καὶ εἰς τίνα πρέπει νὰ ἀποδώσωμεν τὴν συντέλειαν ἔργου τοσοῦ- το μεγάλης ἐπιβολῆς; Δυνάμεθα ἄρά γε νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ποιη- τῆς τῶν δημοτικῶν ἄσμάτων εἶναι αὐτὸς ὁ λαός, ἐν συνεργασίᾳ κατὰ τρόπον ἀκατάληπτον φιλοτεχνήσας τὴν ποίησιν αὐτοῦ, ἢ ὀ- φειλομεν ν' ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ἄνθρωποι κοινοὶ καὶ ἄσημοι, οὐδὲν ἔχοντες ἰδιάζον γνώρισμα, τὸ ἐξαίρον αὐτοὺς ὑπὲρ τοὺς πολλούς, ἀπειργάσθησαν ἰδίᾳ ἕκαστος ἐν ἧ ἔστω καὶ πλείονα τῶν δημοτικῶν ἄσμάτων, χωρὶς ν' ἀποτυπώσουν εἰς αὐτὰ τὴν σφραγίδα τῆς ἰδίας αὐτῶν προσωπικότητος, χωρὶς νὰ διασπάσουν τὴν ἐνότητα καὶ ὁμοιομορφίαν τῆς δημοτικῆς ποίησεως, ἀλλ' ἐν τούτοις μετ' ἴσης ἀριστοτεχνικῆς δεξιότητος διαγράψαντες εἰς τὰ ἔργα των τοὺς χα- ρακτῆρας, ἐκφράσαντες τὰ πάθη καὶ προσδώσαντες μορφὴν συγκε- κριμένην εἰς τὰ ὄνειρα τοῦ λαοῦ;

Κρίνομεν ἀναγκαῖον νὰ ἐξετάσωμεν ὅσον ἔνεστι διὰ βραχυτά- των τὸ ζήτημα τοῦτο, νὰ προσπαθῶμεν δηλ. νὰ εὕρωμεν πόθεν ἀναβλύζουν οἱ κρουνοὶ τῆς δημώδους ποίησεως καὶ νὰ διακρίνω- μεν ποῦ προπάντων ἔγκειται ἡ ἀρετὴ αὐτῆς.

Ἐκ τῶν προτέρων δυνάμεθα νὰ κηρύξωμεν ὡς δόγμα ἀνεπίδεκτον ἀμφισθητήσεως, ὅτι ὁ λαός, ὡς λαός, ὡς σύνολον, εἶναι ἀνίκητος νὰ συνθέσῃ ποίημα. Ἡ ὁμαδικὴ ποίησις εἶναι πρᾶγμα ἀδύνατον. Παρουσιάζουν μὲν αἱ λογοτεχνίαι πολλῶν ἐθνῶν παραδείγματα ἔργων προελθόντων ἐκ κοινῆς συνεργασίας, ἀλλ' εἶναι ταῦτα ἐξαίρεσεις, ἐλέγχουσαι παρέκκλισιν ἀπὸ κανόνων ἀπαραβάτων τῆς ποιητικῆς δημιουργίας, γεννήματα ἀνάγκης τινὸς ἢ περιστάσεων ἀσχέτων πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς τέχνης, καὶ διὰ τοῦτο δὲν δικαιοῦνται νὰ προβάλλουν ἀξιώσεις ἔργων τέχνης.

Πῶς δὲ γεννῶνται τὰ δημοτικὰ ἄσματα; Εἰς τῶν πολλῶν, ἔχων τὸ χάρισμα τῆς στιχοουργικῆς δεξιότητος καὶ τὸ μουσικὸν αἰσθημα ἀνεπτυγμένον, ὑπέικων εἰς ἐσωτερικὴν ὄθησιν, ἐν στιγμῇ ἐξάρσεως, συνθέτει τὸ ἄσμα, ταυτοχρόνως ἐξευρίσκων τὸν ῥυθμὸν καὶ τὸ μέλος, ἢ προσαρμόζων εἰς γνωστά. Τὸ ἄσμα τοῦτο εὐκόλως παραλαμβάνει ἄλλος τῆς αὐτῆς μορφώσεως καὶ ἐπαναλαμβάνει ὅταν διατελῇ εἰς παρομοίαν ψυχικὴν [διάθεσιν, διότι διαβλέπει ἐν αὐτῷ ἀποτύπωσιν τῶν σκέψεων καὶ τῶν συναισθημάτων του, ἐπιφέρων ἐνίοτε εἰς αὐτὸ ἀσημάντους μεταβολάς, διὰ ν' ἀποκαταστήσῃ πληρεστέραν τὴν συμφωνίαν αὐτοῦ πρὸς τὰ ἴδια συναισθήματα. Οὕτω δ' ἀπὸ στόματος εἰς στόμα διαδιδόμενον καθίσταται κοινὸν κτήμα· ἕκαστος τραγουδιστῆς ἰδιοποιεῖται αὐτὸ τρόπον τινὰ ἀνεπιγνώστως, τὸ ἰδιοποιεῖται ἀπλούστατα καὶ φυσικώτατα καθόσον φέρεται ἀδέσποτον, καί, ὅπερ σπουδαιότερον, καθόσον εὐρίσκει ἐν αὐτῷ τὰ πάντα γνώριμα, οὐδὲν δὲ ξένον ἢ ἀνώτερον τῶν ἰδίων νοημάτων καὶ συναισθημάτων, ἢ καὶ ἀν εὖρη τι τυχὸν ἀλλότριον ἢ ἀπρόσιτον εἰς αὐτόν, τὸ μεταβάλλει ἢ τὸ ἀποβάλλει. Εἶναι δὲ ἀδέσποτον τὸ τραγούδι διότι ὁ πρῶτος δημιουργὸς αὐτοῦ δὲν κατείχετο ὑπὸ τοῦ πόνου νὰ καταστήσῃ γνωστὸν τὸ ὄνομά του, ἀλλ' ἀμοιρῶν φιλολογικῆς φιλοδοξίας τὸ ἐποίησε, διότι τοῦ τὸ ἐπέδραλεν ἀνάγκη τῆς καρδίας του. Καὶ ἠδύνατο ὡς ὁ Τραγουδιστῆς τοῦ Γκαϊτε νὰ εἴπῃ: «Τραγουδῶ καθὼς κελαδεῖ τὸ πουλὶ πού φωλιάζει στὰ κλαριά· τὸ τραγούδι πού βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα μου εἶναι πλούσια ἀμοιβή μου». Ὁ δ' ἐπαναλαμβάνων τὸ ἄσμα, ἰδιοποιούμενος αὐτό, κυρίως εἶπεῖν δὲν σφετερίζεται ξένον πλοῦτον, ἀλλὰ μᾶλλον κάμνει χρῆσιν κοινοῦ κτήματος. Διότι ὁ ποιητῆς καὶ τὰ συστατικὰ τοῦ ἄσματος καὶ τοὺς τρόπους τῆς ἐξωτερικῆς διαπλάσεως αὐτῶν

παραλαμβάνει ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ ταμείου τῶν παραστάσεων, τῶν γνώσεων, τῶν ἐμπειριῶν, καί, συναρμολογῶν σποράδην κεχυμένα ὕλικά, ἀφομοιωῶν καὶ ἀναχωνεύων αὐτά, δημιουργεῖ, προσθέτων ἀσήμαντά τινα μόρια εἰς τὸν ἐθνικὸν θησαυρὸν τῶν παραδεδομένων, ὅταν κατὰ τὸ μέτρον τῆς δυνάμεώς του διασκευάζῃ ἢ μεταπλάσῃ τὰ εἰλημμένα ἢ καὶ πλουτίσῃ αὐτά. Μεταβολὰς ἐπιφέρουν, ὡς εἴπομεν, καὶ οἱ ἐπαναλαμβάνοντες τὸ ἄσμα, μέχρις ὅτου λάβῃ τοῦτο τὴν τελειωτικὴν διάπλασιν αὐτοῦ, ἔθεν εὐλόγως δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι ὁ λαὸς ἀπεργάζεται τὴν ὀριστικὴν μορφήν τῶν δημοτικῶν ἄσμάτων. Ἄλλ' αἱ μεταβολαὶ αὗται ἔχουν χαρακτηῖρα οὐσιωδῶς ἀρνητικόν, συνιστάμεναι εἰς διορθώσεις, ἀφαιρέσεις ἢ ἐναρμογάς. Οὕτω δὲ ὁ λαὸς παρουσιάζεται ὄχι ὡς παραγωγὸς δύναμις, ἀλλ' ὡς φθαρτικὴ, πάντοτε εἰσδεχόμενος καὶ οὐδέποτε δίδων, διότι ἡ κυριωτάτη συμμετοχὴ αὐτοῦ εἰς τὴν δημόδιην ποίησιν εἶναι ἡ ἀποκάθαρσις αὐτῆς ἀπὸ τῶν μὴ ὁμογενῶν στοιχείων. Ἡ παραγωγὴ εἶναι ὁ κληρὸς τῶν ὀλίγων, οἱ ὅποιοι ὡς δημιουργοὶ χωρίζονται ἀπὸ τὸν μὴ παραγωγὸν λαόν, καὶ δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται πρὸς αὐτόν, ἂν καὶ ἐξέρχονται ἐκ τῶν σπλάγγων του.

Πολλῶ μείζων εἶναι ἡ συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ εἰς τὴν ποίησιν, διατηροῦσα τὸν ἀρνητικὸν χαρακτηῖρα αὐτῆς πάντοτε, εἰς δύο περιπτώσεις. Πρῶτον μὲν ὅταν παραλαμβάνῃ ἔργα τῆς τεχνικῆς ποιήσεως, ἐξερχόμενα τῆς περιοχῆς τῶν συνήθων αὐτῷ παραστάσεων, ἄσματα ἀνώτερα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τῆς ἀντιλήψεώς του. Ὁ λόγος, δι' ὃν παραλαμβάνει τιαυτὰ ἄσματα, εἶναι τὸ μέλος αὐτῶν. Ἐλκυσόμενος ὑπὸ τῆς μουσικῆς προσπάθει νὰ καταστήσῃ εὐληπτα καὶ τὰ διὰ τῶν στίχων ἐκφραζόμενα νοήματα, ποῦ μὲν παραλείπων τὰ παντελῶς ἀκατάληπτα, ποῦ δὲ ἀπλοποιῶν, καὶ ὄχι σπανίως παρανοῶν καὶ διαφθείρων· οὕτως ὥστε συμβαίνει ἐνίοτε μόνον ὄρθιον ν' ἀπομένῃ τὸ μέλος, οἱ δὲ στίχοι νὰ ἐπέχουν θέσιν ἐπουσιώδους ἐπικουρήματος τῆς μουσικῆς, μεταβαλλόμενοι εἰς ἀδιανόγητα τερετίσματα. Δευτέρα δὲ περίπτωση, ἀντίθετος ὅλως, παρουσιάζεται, ὅταν τὸ ἄσμα εἶναι ἔργον ἀνθρώπου τοῦ λαοῦ, ὑστεροῦντος εἰς στιχουργικὴν δεξιότητα καὶ εἰς σκφήνειαν ἐκδηλώσεως τῶν συναισθημάτων. Διαδίδεται μὲν τὸ ἄσμα, ὅταν δὲν στερῆται ἐνδιαφέροντος, ἀλλὰ πάντες οἱ ἐπαναλαμβάνοντες φιλοτιμοῦνται νὰ συντελέσουν εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν του, διορθῶντες καὶ περιοσμῶντες αὐτό. Ἄν δὲ

καί μεθ' ἄλλας τὰς συντελεσθείσας μεταβολάς, ἐναπολειφθῶν πλημμέλειαι, ἔχουν συνειδήσιν τῆς ἀτελείας τοῦ ἔσματος οἱ τραγουδοῦντες, καί ὁμολογοῦν ὅτι δὲν ἔλαβε τὴν τελειωτικὴν διάπλασιν αὐτοῦ. Φίλος καθηγητής, ἀκούσας ποτὲ ἐν Τήνῳ τοιοῦτον ἄξεστον καί ἀκατάσκευον ἔσμα, ἔλαβε περίεργον ἐξήγησιν τῆς ἀπορίας του: «Ἀκόμα δὲν τὸ ταίριασαν οἱ κοπέλλες τὸ τραγοῦδι· θὰ τὸ ταϊριάσουν τὸν ἄλλο χρόνον» ὅτι δηλαδὴ μόλις τὸ ἐπόμενον ἔτος θὰ λάβῃ τὸ τραγοῦδι τὴν ὀριστικὴν του διατύπωσιν.

Πλὴν τῶν ἔσμάτων, ὅσα ὁ λαὸς ἐνστερνίζεται καί θεωρεῖ κτήμᾳ του, εἰς τὴν δημῶδη ποίησιν καταλέγονται καί ἔσματα εἰς στενωτάτην περιοχὴν κυκλοφοροῦμενα, διερμηνεύοντα δὲ τὰς ἰδέας καί τὰ φρονήματα ἢ πληροῦντα ἀνάγκας μικρᾶς ομάδος, ἐλαχίστου μορίου τοῦ ὅλου ἔθνους. Τὸ λοιπὸν ἔθνος ἐνδέχεται νὰ εἶναι ξένον ἢ ἀδιάφορον πρὸς τὰς ἀνάγκας, ὧν τὴν πληρῶσιν ζητοῦν, νὰ μὴ συμμερίζεται τὰς ἰδέας, τὰς ὁποίας ἐκφράζουσι, ἀλλ' ὅμως ὡς οἰκεῖα πρὸς τὴν διανόησιν τοῦ λαοῦ καί συνθεθεμένα κατὰ τοὺς ὅρους τῆς δημῶδους ποιήσεως, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ χωρισθῶν τῶν κατ' ἐξοχὴν δημοτικῶν ἔσμάτων. Τοιαῦτα λ. χ. εἶναι τὰ ἐργατικά ἔσματα, τὰ διὰ τοῦ ῥυθμοῦ ἐπιδοθηθῶντα εἰς ταχυτέραν συντέλειαν τῆς ἐργασίας εἰς τινα ἐπιτηδεύματα καί κανονίζοντα τὴν τάξιν αὐτῆς· τὰ ἐπιχώρια, τοπικοῦ ἐνδιαφέροντος ἔσματα, εἰς τὰ ὁποῖα δυνάμεθα νὰ τᾶξωμεν καί τὰ στασιωτικά ἢ φατριαστικά, ἔσματα συνήθως ἐφήμερα καί θνησιγενῆ, ἀλλὰ μὴ ἀμοιροῦντα ἀξίας, ὅταν συμπέσῃ ὁ ποιητὴς αὐτῶν, ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ, νὰ ἐκφράσῃ σθεναρῶς τὰ συναίσθηματά τῆς λαϊκῆς ομάδος, εἰς τὴν ὅποιαν ἀνήκει.

Διότι τὸ κυριώτατον γνῶρισμα τοῦ δημοτικοῦ ἔσματος εἶναι ἡ συμφωνία αὐτοῦ πρὸς τὴν διανόησιν τῶν πολλῶν. Οὐδὲν πρέπει νὰ περιέχῃ τὸ ὑπερεξέχον τοῦ κοινοῦ ἐπιπέδου τῆς μορφώσεως, οὐδὲ τὸ μαρτυροῦν τὴν παρέμβασιν τῆς προσωπικότητος τοῦ ποιητοῦ, προσωπικότητος χωριστῆς καί ἀνωτέρας. Ὁ ποιητὴς τοῦ δημοτικοῦ ἔσματος πρέπει νὰ εἶναι ὁ εἰς τῶν πολλῶν, δυσδιακρίτως συγχεόμενος εἰς τὸ ἀνώνυμον πλῆθος. Ἄλλὰ τούτου δεδομένου, πῶς ἐξηγεῖται τὸ κάλλος καί ἡ δύναμις τῆς δημοτικῆς ποιήσεως; Πῶς τὰ ἔργα ἀπαιδεύτων καί ἀμορφῶτων ἀνομολογοῦνται πολλάκις ὑπέρτερα τῶν δημιουργημάτων καλλιτεχνῶν τοῦ λόγου, οἵτινες τὸ ποιητικὸν χάρισμα αὐτῶν ἐκαλλιέρηφιόποιήθηκ' ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

γῆσαν καὶ ἐνίσχυσαν διὰ τῆς παιδείας καὶ τῆς μορφώσεως; Ποῖον τὸ μυστήριον τῆς τοιαύτης ὑπεροχῆς;

Ἡ ὑπεροχὴ τῆς δημώδους ποιήσεως ὀφείλεται εἰς τὴν ἐκφαινομένην ἐν αὐτῇ ἀπλότητα καὶ ἀλήθειαν. Ἐχει τὸ ἀνεπιτήδευτον καὶ τὴν εἰλικρίνειαν, τὴν ἀρετὴν, ἢ ὁποῖα ἐν ἄλλῃ περιοχῇ τῆς τέχνης, ἐν τῇ ἀρχαϊκῇ ἑλληνικῇ τέχνῃ ἢ ἐν τῇ προγραφηλικῇ, καταθέλλει τοὺς λεπτοὺς τεχνοκρίτας. Ἐκ τῶν ἀμέσων καὶ διαυγεστάτων πηγῶν τῆς γλώσσης ἢ δημώδης ποίησις ἀντλεῖ φραστικὴν δύναμιν καὶ ἐνάργειαν, ἐγγύτερον δὲ προσκειμένη εἰς τὴν φύσιν, δέχεται ἀκραιφνεστέραν τὴν ἀπὸ ταύτης ἐντύπωσιν. Οὐδὲν ἐν αὐτῇ τὸ ψευδὲς ἢ τὸ περίτεχνον. Ἡ μὲν παρατήρησις τῶν πραγμάτων τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου εἶναι ἀπλή, ἀλλ' ἀκριθής, ἢ δ' ἐκφρασις τῶν παθῶν ἀπερικόσμητος, ἀλλὰ βαθεῖα καὶ ἀληθινή.

Ὅταν μεγάλα γεγονότα, ὅταν δειναὶ συμφοραὶ ἢ ἀπροσδόκητοι εὐτυχαὶ γεννοῦν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου πάθη σφοδρὰ, ὅταν ἐξαιρετικὴ τις περίστασις ἐπιφέρει ὑπερεκχειλίσιν προσωπικῶν συναισθημάτων, ἢ εἰλικρινῆς καὶ ἀπείριτος ἐκδήλωσις αὐτῶν συγκινεῖ ἰσχυρῶς. Ἡ δύναμις τῶν πραγμάτων ἀναπληρῶνει τὴν ἐλλείπουσαν τέχνην ἢ δὲ προσπάθεια ἐντονωτέρας ἐκδηλώσεως αὐτῶν διὰ τῶν ἀτελῶν μέσων, τὰ ὁποῖα ἡμπορεῖ νὰ διαθέσῃ πρωτογενῆς καὶ ἄμορφος τέχνη, ἀποτυγχάνει τοῦ σκοποῦ, ἐνίοτε μάλιστα συμβαίνει νὰ φέρῃ ἀντίθετον ἀποτέλεσμα. Ἀπὸ τὸν Θρήνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸν ἀποδιδόμενον εἰς τὸν Ἐμμανουὴλ Γεωργιᾶν, τὸν ὁποῖον πάντως συνέθεσε σύγχρονος τῆς ἀλώσεως λόγιος στιχογράφος, ἀπὸ ὅλου τοῦ ἄλλου θρήνου τῶν συγχρόνων, τοὺς ὁποῖους ἀνεύθρον εἰς κώδικας βιβλιοθηκῶν καὶ ἔφερον εἰς φῶς ὁ Σπ. Λάμπρος, ὁ Κρουμβάχερ, ὁ Ρούσσος καὶ ἄλλοι, πολλῶ ἀνώτερον καὶ ἐκφραστικώτερον εἶναι τὸ δημοτικὸν ἄσμα, τὸ ἀρχόμενον μὲ τὴν ὀδυνηρὰν κραυγὴν τῆς ἀπογνώσεως:

Πῆραν τὴν Πόλην, πῆραν τὴν, πῆραν τὴ Σαλονίκη,
πῆραν καὶ τὴν Ἁγιά Σοφιά, τὸ μέγα μοναστήρι!
καὶ τελειῶνον μὲ τὴν ἐξαγγελίαν τῆς θείας ὑποσχέσεως περὶ πληρώσεως τῶν ἐλπίδων τοῦ δυσμοίρου ἔθνους:

Πάλε μὲ χρόνους, μὲ καιροὺς, πάλε δικὰ σας εἶναι!

Τοιαῦτα δημιουργήματα ἔχουν ἐν ἑαυτοῖς τὴν δύναμιν νὰ
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ἐπιζήσουν τοῦ ποιητοῦ αὐτῶν, καὶ ἐπὶ γενεᾶς ἀπὸ στόματος εἰς στόμα μεταδιδόμενα, νὰ συγκλονοῦν τὰς ψυχὰς.

Ὅμοίαις συγκινήσεις μόνον μεγάλοι ποιηταὶ δύνανται νὰ προκαλέσουν· δυσκόλως δὲ ἡ τέχνη καὶ δοκιμωτάτων ποιητῶν παρέχει ἀποτελέσματα, ὅποια δι' ἀπλῶν μέσων ἐπιτυγχάνει ἀνεπιγνώστως ὁ λαϊκὸς ποιητής.

1916.

Ἡ συνάντησις τοῦ Ἑκτορος καὶ τῆς Ἀνδρομάχης.

(Ἰλιάδος Ζ, στ. 369—392).

Δημητρίου Γουδῆ.

Ἐν τῇ διαδρομῇ τῶν ἡμηρικῶν ἀνθῶνων θὰ σταματήσωμεν σήμερον τὸ βῆμα πρὸ θαλερᾶς πρασιᾶς, τῆς ὁποίας τὰ δροσερὰ ἄνθη ἠυλόγησαν τὴν ἱερότητα τοῦ γάμου: πρὸ τῆς συναντήσεως τοῦ Ἑκτορος μετὰ τῆς συζύγου του Ἀνδρομάχης.

Ἡ σκηνὴ ὑπόκειται οὐχὶ ἐν τῇ γαλήνῃ τοῦ οἴκου, ἀλλ' ἔξω παρὰ τὰς Σκαιᾶς Πύλας, ὅπου ἡ ὁδὸς ἄγει εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης καὶ τοῦ κινδύνου· ἐντεῦθεν ὁ διάλογος γίνεται περιπαθήστερος, ἐπειδὴ ὁ κίνδυνος ἀμεσώτερον προσπίπτει εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς συζύγου. Τὸ περιπαθὲς ἐπιτείνει ὅτι ὁ γάμος αὐτῶν εἶναι νωπός, εὐλογηθεὶς διὰ τῆς ἀποκτήσεως καὶ μικροῦ τέκνου· καὶ τοῦτο ἐποιήθη σκοπίμως ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ, διότι ἤδη ὁ Ἑκτωρ ἔχει βαρυτέρας ὑποχρεώσεις, δὲν εἶναι ἀπολύτως ἐλεύθερος νὰ ῥυθμίζῃ τὰ καθ' ἑαυτὸν ὅπως αὐτὸς θέλει. Ἀλλ' ὁ ὕμναιος εἶχεν ἐνώσει αὐτοὺς ἐν πολέμῳ, ὅστις μαινεται ἔτι ἐν τῇ χώρᾳ· τὸ κρίσιμον τοῦ παρόντος, τὸ ἀβέβαιον τοῦ μέλλοντος ζοφοῦσι τὴν αἰγλήσσαν εὐδαιμονίαν τῶν δύο συζύγων. Μοιραῖαι θύελλαι εἶχον ῥίψει τὴν βασιλόπαιδα εἰς τὴν ἀγκάλῃν τοῦ Ἑκτορος. Ἐπὶ τῶν ῥερίπων τῆς φίλης πατρίδος τὰ πανύψηλα τῆς Πλάκου δένδρα, κλίνοντα τὴν κεφαλὴν, ψάλλουν τὸ αἰώνιον ἄσμα τοῦ θανάτου, αἱ πτελέαι θρηνοῦν μελαγχολικὰ περὶ τὸν τάφον τοῦ βασιλέως πατρὸς, ὁ ἄνεμος ψυχρὸς σκορπίζει τῆδε κακεῖσε τὴν τέφραν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐπτὰ ἀδελφῶν τῆς. Πόσον ψηλασπὴν ἡ δυστυχία περιβάλλει αὐτήν! Μὴ καὶ αὐτὴ θὰ εἶναι τὸ

ἔσχατον τῶν θυμάτων, εἰς ἃ οἱ θεοὶ εἶχον προορίσει τὴν οἰκογένειάν της :

Ἡ ὄλη σκητὴν ὑποδιαιρεῖται εἰς τρία μέρη, εἰς τὸ πρὸ τῆς συναντήσεως, εἰς τὴν συνάντησιν καὶ τὸν διάλογον τῶν δύο συζύγων, καὶ εἰς τὸν ἀποχωρισμὸν.

Ἡ Ἀνδρομάχη δὲν εὐρίσκεται ἐν τῷ οἴκῳ οὐδ' ἔπρεπε νὰ εὐρεθῆ ἐκεῖ, διότι τότε θὰ παρίστατο ἡμῖν ἀμέριμνος καὶ ἀδιάφορος σύντροφος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν φιλόστοργον ἄνδρα, ὅστις, παρὰ πᾶσαν τὴν σπουδὴν αὐτοῦ, ἀναβάλλει πρὸς στιγμὴν τὴν κάθοδον εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης, μόνον καὶ μόνον ἵνα ἴδῃ τοὺς οἰκείους, «ἄλοχόν τε φίλην καὶ νήπιον υἷόν» (στ. 366). Οὐδὲ μετέχει τῆς ἰκεσίας τῶν ἄλλων Τρωάδων, μολονότι θὰ εἶχε κληθῆ ὅπως καὶ πᾶσαι αἱ εὐγενεῖς τῆς πόλεως δέσποιναι, ἀλλ' ἡ ἀπαισία εἰδησις ὅτι οἱ Τρῶες πιέζονται εἶχε ρίψει αὐτὴν ἔξω τῆς οἰκίας καὶ τῆς ἐργασίας εἰς τὰ τεῖχη, ἵνα ἐκεῖθεν κλαίουσα καὶ ὀλοφυρομένη περισκοπήσῃ τὴν τύχην τοῦ φιλάτου. «Ἐπειγομένη καὶ μαινομένη εἰκυῖα» (στ. 388—389) ἔφθασεν εἰς τὸ τεῖχος, «θέουσα» (στ. 394) ἔρχεται πρὸς συνάντησιν τοῦ Ἑκτορος, καὶ κατὰ τὰς στιγμὰς ταύτας τῆς ἀλλοφροσύνης ἀκολουθεῖ αὐτὴν ἢ τροπὸς μετὰ τοῦ μικροῦ τέκνου, διότι ἦτο ἀδύνατον τοῦτο νὰποχωρισθῆ τῆς μητρὸς. Οὕτως ὁ ἀριστοτέχνης ποιητὴς διὰ δύο μόνον στίχων (372—3, 388—9), ἀπέδωκε τὴν ἐναγώνιον σύζυγον καὶ τὴν φιλόστοργον μητέρα.

Ἀκολουθεῖ ἡ συνάντησις. Ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ παιδίου θερμαίνεται ἡ καρδία τοῦ πατρὸς καὶ μειδίᾳ. Καὶ ὁ λόγος τῆς Ἀνδρομάχης καὶ ὁ λόγος τοῦ Ἑκτορος ὑποδιαιροῦνται εἰς δύο μέρη, εἰς τὸ συναισθηματικὸν καὶ εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ καθήκοντος. Ἐν τῷ α' μέρει, ἐξαίρουσα δι' ἀδρῶν χρωμάτων ἡ Ἀνδρομάχη τοὺς κινδύνους τοῦ ἀνδρός, διαβλέπει ἐν τῷ αἰσθήματι ἐκείνῳ τῆς τιμῆς καὶ τοῦ καθήκοντος, ὅπερ μόνον κατευθύνει τοῦ Ἑκτορος τὸ βῆμα, τὸ φιλοπόλεμον μόνον, τὴν ἀκατάσχετον αὐτοῦ δρμὴν, ἣτις ἀνεπίσχετος φέρει αὐτὸν καὶ εἰς τὸν τάφον. Πόσον ἀληθινὴ καὶ ὠραία διεγρᾶφη ἡ ἀντίθεσις πρὸς τὴν Ἑλένην! Ἐνῶ ἐκείνη, θέλουσα ἐν τῇ γυναικεῖᾳ φιλοτιμίᾳ νὰ βλέπῃ λευκὸν τὸ μέτωπον τοῦ ἀνδρός, διὰ λακτισμάτων ὠθεῖ αὐτὴν αὐτὸν εἰς τὴν μάχην, ἡ Ἀνδρομάχη τοῦναντίον ζητεῖ νὰ συγκρατήσῃ

τὸν Ἐκτορα, ἐκχύνουσα ἐν λυγμοῖς ἔλην τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην, ὡς ἀληθῆς γυνὴ μεριμνώσα ὑπὲρ τοῦ οἴκου, ὑπὲρ αὐτοῦ τούτου καὶ τοῦ τέκνου, διὰ τῶν ὤραιότερων καὶ περιπαθεστέρων λέξεων, ὅσας εὗρέ ποτε πάσχουσα γυναικεία καρδία, πρὸς ἐκεῖνον, ὅστις ἐν-σαρκῶνει δι' αὐτὴν, τὴν ἔρημον, πᾶν ὅ,τι ἠγάπησεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, καὶ πατέρα ἔτι καὶ μητέρα καὶ ἀδελφούς, τοὺς ὁποίους πάντας σκληρὰ μοῖρα ἐσάρωσεν. Δὲν κλαίει τὴν μοῖραν τῆς πόλεως, ἐὰν πέσῃ τὸ μόνον ἕρκος αὐτῆς· δὲν κλαίει τὴν μοῖραν τῶν πολιτῶν, ἐὰν πέσῃ ὁ πρῶτος πολίτης· οὐδὲ διὰ μιᾶς λέξεως ὑπομιμνήσκει αὐτὴν· κλαίει μόνον τὴν ἰδίαν μοῖραν, ἐὰν ἔχανε τὸν μόνον σύντροφον τοῦ βίου της. Εἶναι ὁ ἀπεριόριστος ἐγωισμὸς τῆς ἀγάπης.

Ἡ Ἄνδρομάχη εἶναι τὸ ὠραῖον καὶ εὖσομον ἄνθος ἐν μέσῳ πενθίμου ἐρημίας, τὸ ὁποῖον, μόλις ἤνοιξε τὰ πέταλά του πρὸς τὸν ἥλιον τῆς εὐτυχίας του, ἄνευ ἐλπίδος σωτηρίας θὰ κλίνῃ καὶ θὰ κλείσῃ, ὅταν δύσῃ ὁ ἥλιός του. Συγκλονίζει μυχίως ἢ χειμαρρῶδης ἔκφρασις, ἢ διαύγεια τῆς σκέψεως, ἢ ἀλήθεια τοῦ αἰσθημάτος, ἢ συχνὴ μνεῖα τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀχιλλέως· αὐτὸς ἐφόνευσε τὸν πατέρα, αὐτὸς τοὺς ἀδελφούς, αὐτὸς ἠχημαλώτισε τὴν μητέρα· ἄχ! ἐὰν ἐγνώριζεν ἢ δύσμοιρος ὅτι ὁ ἴδιος ἔμελλεν ἐν βραχεῖ νάποσπάσῃ ἀπ' αὐτῆς καὶ τὸ ὕστατον ἔρεισμα, τὸν ἄνδρα! Ἡ Ἄνδρομάχη εἶναι ὁ τέλειος τύπος τῆς συζύγου καὶ ἡ τελείωσις τῆς μητρικῆς ἀγάπης· ὅτε συγκλονίζει τὸν ἄνδρα, σκέπτεται πρῶτον τὴν τύχην τοῦ τέκνου καὶ εἶτα τὴν ἰδίαν ἑαυτῆς (στ. 408, 432). Τὸ α' μέρος τοῦ λόγου αὐτῆς εἶναι ὕμνος πρὸς τὴν ἱερότητα τοῦ γάμου (τῆς μονογαμίας), ὅτε τὸ ἐν ἡμῖς εἶναι τὸ τιμιώτατον διὰ τὸ ἕτερον ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ.—Τί λοιπὸν πρέπει νὰ πράξῃ ὁ σύζυγος; Ἐν τῷ β' μέρει τοῦ λόγου (στ. 431 κέ.) ἡ πονοῦσα καὶ πάσχουσα σύζυγος, συμφώνως καὶ πρὸς τὴν ἀληθῆ γυναικείαν φύσιν, τὴν περίεργον καὶ πολυπράγμονα (πρὸς τὸν σημερινὸν ἀγῶνα τοῦ φεμινισμοῦ), παρέχει καὶ στρατηγικὰς συμβουλὰς, ὅσας ὑπαγορεύει ἢ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ οἴκου ἐναγῶνιως μέρμινα αὐτῆς (στ. 432).

Ἀκολουθεῖ ὁ λόγος τοῦ Ἐκτορος, ὅστις εἶναι κράμα σιδηροῦ βεαλισμοῦ, συνήθους εἰς στρατιωτικούς, πειθαρχοῦντας ἀτέγκτως εἰς τὴν φωνὴν τοῦ καθήκοντος, καὶ περιπαθοῦς τρυφερότητος. Ἐπιλαμβανόμενος τοῦ β' μέρους τοῦ λόγου τῆς συζύγου ἀποκρούει μετὰ παρρησίας καὶ ὀξύτητος, συνήθων ἄλλως καὶ εἰς

τὴν ἀφελῆ ἁμερικὴν φύσιν, τὰς στρατηγικὰς συμβουλὰς, διότι οὔτε ὁ ὑπολογισμὸς τῆς κοινῆς γνώμης, οὔτε ἡ στρατιωτικὴ του τιμὴ θὰ ἠνείχοντο τοῦτο· κωλύει αὐτὸν ἢ αἰδῶς μὴ δακτυλοδεικτεῖται καὶ ὑπὸ τῶν γυναικῶν ὡς δειλός, διευθύνων τὴν μάχην ἀπὸ τῆς κρύπτῃς τῶν τειχῶν· εἶναι ἕξις πλέον δι' αὐτὸν νὰ μάχεται ἐν τοῖς προμάχοις, μολοντί· γινώσκει καλῶς ὅτι χάριν δόξης καὶ τιμῆς μόνον ἀγωνίζεται, οὐχὶ χάριν τοῦ Ἰλίου, τὸ ὁποῖον εἶναι προγεγραμμένον ὑπὸ τῶν θεῶν. Ἐν τῷ ἀνυπερβλήτῳ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ μεγαλείῳ κηρύττει, ὅτι ἡ μὲν νίκη πλέκεται πολλάκις διὰ τῶν νημάτων τῆς Μοίρας καὶ εἶναι δῶρον τῆς τυφλῆς τύχης, ἀλλὰ τὸ προμαχεῖν εὐγενῶν ἰδανικῶν καὶ πίπτειν ὑπὲρ αὐτῶν εἶναι ὁ κληρὸς μόνον τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν· καὶ στέφει μὲν τὸν νικητὴν μείζων δόξα, ἀλλὰ τιμᾷ τὸν ἡττημένον ὁ εὐγενέστερος σκοπός.

Ἐὰν ὁ λόγος τοῦ Ἔκτορος ἔληγεν ἐνταῦθα, περιλαμβάνων τὴν ἔννοιαν τοῦ καθήκοντος, ὅπως αὐτὸς ἀντιλαμβάνεται αὐτό, θὰ ἦτο χωλὸς καὶ δυσάρμοστος πρὸς τὸν τρυφερὸν καὶ περιπαθῆ λόγον τῆς συζύγου. Ἄλλ' ὁ Ἔκτωρ δὲν εἶναι ἀπαθὴς καὶ ἀδιάφορος, εἶναι ἀντάξιός τῃ συζύγῳ τῆς Ἀνδρομάχης. Καὶ ἰδοῦ, εἰσερχόμενος εἰς τὸ β' μέρος, τὸ συναίσθηματικόν, διανοίγει ὄλην του τὴν καρδίαν καὶ ἐκρήγνυται παφλάζουσα ἢ θερμῇ καὶ περιπαθῆς ἀγάπῃ, ἣτις ἄφωνος μέχρι τοῦδε ὤφειλε νὰ πειθαρχῇ εἰς τὴν αὐστηράν του στρατιώτου σκέψιν· ὁ ἀνὴρ, ὃν ἡ τιμὴ ἠνάγκαζε νὰ κωφεύῃ εἰς τὰς συγκινητικὰς τῆς συζύγου παρακλήσεις, ἀποτείνει ἐν συγνοτάτῃ βαρυθυμίᾳ ἐπὶ τῇ πικρᾷ προαισθήσει τοῦ προώρου θανάτου αὐτοῦ τοὺς παρηγόρους ἐκείνους λόγους, τοὺς ὁποῖους δὲν θὰ εὖρη ἴσως ἄλλην εὐκαιρίαν ν' ἀποτείνῃ πρὸς τὴν λατρευτὴν σύζυγον, βεβαιῶν καὶ κηρύττων χιλιετηρίδα ὄλην πρὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ὅτι ἀγαπᾷ αὐτὴν ὑπὲρ τοὺς Τρῶας, ὑπὲρ τοὺς ἀδελφούς, ὑπὲρ τὸν γέροντα πατέρα, ὑπὲρ αὐτὴν τὴν θηλάσασαν μητέρα, καὶ ὅτι τὸ ἀπαίσιον τῆς χηρείας καὶ τῆς ὀρφανίας φάσμα αἰωρεῖται καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Ἰδίου· ἀλλ' αὐτὸς βλέπει εὐρύτερον, βλέπει καὶ ἄλλα θλιβερά, τὰ ὁποῖα ἐκείνη δὲν ἔθιξε, δὲν ἐτόλμησε νὰ θίξῃ· καὶ καθ' ἣν στιγμήν ἡ ψυχὴ του σπαράσσεται ἐντός, μὲ δακρυδρέκτους ὀφθαλμούς, μὲ καρδίαν περιπαθῶς παλλομένην ὁμιλεῖ περὶ τῆς δουλείας τῆς, περὶ τῆς ἀνάγκης νὰ ὑπαίνη καὶ ὑδροφορῇ κατ' ἐπιταγὴν καὶ νὰ κλαίῃ καθ' ὁδόν, ὅταν αἱ διαβάται δακτυ-

λοδεικτοῦντες αὐτὴν θὰ μνημονεύουν τὸ ὄνομά του· ἀλλὰ θὰ ἡῤ-
 χετο νὰ ἦτο νεκρὸς κατὰ τὴν ἀποφράδα ἐκείνην ἡμέραν, καθ' ἣν
 ἦν ἀπαγομένην αὐτὴν εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν δὲν θὰ δύναται νὰ λυ-
 τρώσῃ...

Ὡς τὼς ὁ ἀνὴρ, ὅστις πρὸ ὀλίγου ἐδείχθη τόσον ἐπεικῆς καὶ αἰ-
 δήμων πρὸς δύο ἀμαρτωλοὺς, ἀδελφὸν καὶ νόμφην, συντριβει τὴν νε-
 αρὰν σύζυγον, διότι πιστεύει ὅτι ἐν τῇ ἀπεριορίστῃ πρὸς αὐτὴν ἐμ-
 πιστοσύνη ὀφείλει νὰ νοιώξῃ εἰς αὐτὴν τὴν καρδίαν του καὶ νὰ μὴ
 ἀποκρύψῃ ἀπ' αὐτῆς τὴν μυχαιατῆν του ἀπόγνωσιν· δι' αὐτὴν
 εἶναι προτιμότερον νὰ συμερισθῇ μετὰ τοῦ ἀνδρὸς ὄλην του τὴν
 βαθυτάτην ψυχικὴν ἀγωνίαν, ἢ νάγνωσῃ μίαν καὶ μόνην τῶν σκέ-
 ψεῶν του· ἀπὸ τῶν φιλιτάτων δὲν πρέπει νὰποκρύπτωμεν τὴν ἀ-
 λήθειαν, ὅσον πικρὰ καὶ ὠμὴ καὶ ἄν εἶναι αὕτη.

Ὡς εἰ προησθάνοντο ὅτι τὸ ὕστατον ἐμελλον νὰ ἴδωσιν ἀλλή-
 λους, ὁ διάλογος αὐτῶν σπαράσσει τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν· αἱ
 γλυκεῖαι καὶ περιπαθεῖς ὁμολογίαι τοῦ ἀμοιβαίου ἔρωτος ἀνταλ-
 λάσσονται ὡς ἐνέχυρα τῆς πλήρους ἀμοιβαίας ἀφοσιώσεως συζυγι-
 κῆς ἀγάπης, τὰ ὁποῖα ὡς προσφιλέσταται ἀναμνήσεις θὰ θαλασα-
 μώνωσι τὴν αἰμάσσουσαν ψυχὴν ἐκείνου, ὅστις θὰ ἐπιζήσῃ ἐὰν ὁ
 ἕτερος δὲν ἴδῃ πλέον τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Ὁ ποιητής, ἵνα κατα-
 στήσῃ ἡμῖν αἰσθητοτέρην τὴν ὑπότυπον ταύτην ἀμοιβαίαν συζυ-
 γικὴν ἀγάπην, ἐδημιούργησε προηγουμένως τὴν θαυμασίαν ἀφορ-
 μὴν νὰ παρασκευάσῃ ἰσχυρὰν ἀντίθεσιν· ἀπ' οὗ ἐπέρασεν ἡμᾶς
 πρῶτον διὰ τοῦ οἴκου τοῦ Πάριδος, ὅπου εἶδομεν πανταχοῦ ἠθι-
 κοὺς βύπους, εἰσάγει ἤδη ἡμᾶς εἰς τὴν ἐρασίαν λευκότητα καὶ
 ἀγνότητα τοῦ τιμίου οἴκου τοῦ Ἐκτορος, ὃν περιβάλλει ἀίδιον τι-
 μῆς φωτοστέφανον. Πόσον ἐξάιρονται ἀμοιβαίως αἱ δύο ἀντίθετοι
 εἰκόνας!

Δύσελπι πένθος ἔχει περιχυθῆ ἤδη περὶ τὸ ζεῦγος, καὶ τὰ δά-
 κρυα τὰ περιλούοντα τὰ πικραμμένα αὐτῶν πρόσωπα συνέχου-
 σιν ἡμᾶς ἐν πηγερᾷ φρικιάσει καὶ στυγνῇ ἀγωνίᾳ. Καὶ ὅμως ἡ
 δαιμονία τέχνη τοῦ ὑπερφουδοῦς καλλιτέχνου γινώσκει νὰ μετάγγῃ
 τοὺς μέχρι θανάτου τεθλιμμένους συζύγους καὶ ἡμᾶς, τοὺς ἀφώ-
 νως συμπενοσθύντας, εἰς ζωηρὰν χαρὰν, εἰς χρυσὴν ἐλπίδα· αἰ-
 φνης στρέφεναι ἀπλοῦστατα πρὸς τὴν ἀγνὴν καὶ ἄδολον φύσιν τοῦ
 ἀθῶου παιδίου, τοῦ μακαρίως οὐδὲν αἰσθανομένου, πρὸς τὴν εὖ-
 ελπιν ἐπιτολὴν τοῦ νέου ἀστέρος, καὶ ἀποδίδει δι' αὐτοῦ εἰς τὴν

ζωὴν πατέρα καὶ μητέρα καὶ ποιεῖ τοὺς μέχρι θανάτου περι-
 λυπούς νὰ καυχᾶσθαι μάλιστα! Οὕτω πολλάκις καὶ ἀσήμαντον
 γεγονός, ὡς ἐνταῦθα ὁ τρόμος τοῦ μικροῦ, κρυπτομένου ἐν
 τῷ κόλπῳ τῆς τροφῆς, λυεῖ καὶ τὴν ζοφερωτάτην διάθεσιν εἰς ἐγ-
 κάρδιον γέλωτα, διότι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ζητεῖ νὰ ἀμύνεται κατὰ
 τῆς θλιβεραῶς δυστυχίας. Οὕτω μεταβαίνομεν εἰς τὸ 6' μέρος
 τῆς σκηνῆς τοῦ διαλόγου, ἔπου ὁμιλεῖ μόνος ὁ Ἔκτωρ, καὶ ὀρ-
 θῶς· διότι ἡ Ἀνδρομάχη, ἀφ' οὗ ἐξέφρασε τὸν κόσμον τῶν ἰδίων
 συναισθημάτων, ὀφείλει νὰ σεβασθῇ τὴν βαρύτητα τῶν δικαίων
 τοῦ ἀνδρός καὶ—σιωπᾶ. Ὁ Ἔκτωρ ἐν τῇ μεταστροφῇ τῆς δια-
 θέσεως ἀποτείνει δύο ἀποχαιρετιστηρίους προσφωνήσεις πρὸς τοὺς
 δύο ἀπομένοντας, παρέχων δι' ἀμφοτέρων θερμὴν παρηγορίαν
 πρὸς τὴν χρῆζουσαν τοιαύτης σύζυγον. Χορεύων καὶ φιλῶν
 τὸν παῖδα εὐχεται εἰς τοὺς θεοὺς· καὶ ἡ θέα τοῦ γελῶντος, τοῦ
 εὐέλπιδος Ἐκτορίδου, διαλύει ἀπὸ τῆς θολωμένης αὐτοῦ ψυχῆς
 πάντα τὰ μαῦρα νέφη τῆς στυγνῆς ἀπαισιοδοξίας· ὁ πατὴρ βλέ-
 πει ἤδη φαιδρὸν παρὸν καὶ λαμπρὸν μέλλον· λησμονεῖ ἐπὶ τῇ
 θεᾷ αὐτοῦ τὴν πτώσιν τοῦ Ἰλίου, λησμονεῖ τὴν τραγικὴν τύχην
 τῆς Ἀνδρομάχης, καὶ εὐελπὶς ὄνειροπολεῖ τὸν υἱὸν κρείττονα
 ἑαυτοῦ (διότι οὐδέποτε ὁ φθόνος πρὸς τὸν υἱὸν εὔρε θέσιν ἐν οὐ-
 δεμιᾶ πατρικῇ καρδίᾳ), ὄνειροπολεῖ νίκας καὶ θριάμβους τοῦ ἠθά-
 κινητικωτάτη πρὸς τὴν Ἀνδρομάχην παρηγορία, διασκεδάζουσα
 τῆς συζύγου τὰς μερίμνας διὰ τῶν ἐλπίδων τῆς μητρὸς!
 Πόσον ταχεῖαν παραίσθησιν ὑπέστησαν οἱ σύζυγοι ἀπλού-
 στατα καὶ φυσικώτατα, διὰ τῆς ἀγαθοποιοῦ ἐπεμβάσεως τοῦ Ἀ-
 στύνακτος! Πόσον δαιμόνιος ὡς ψυχολόγος εἶναι ὁ Ὀμηρος!
 Μεθ' οὗ ὁ Ἔκτωρ παραδίδει οὐχὶ εἰς τὴν τροφὸν, ἀλλ' εἰς τὴν
 μητέρα τὸ χάριμα αὐτῶν, τὸν κληρονόμον τῶν ἐνδόξων παραδό-
 σεων τοῦ ἀνδρός, τὸν ἐπίδοξον τῆς Τροίας ἀμύντορα, τὸ πολύτι-
 μον τῆς μητρὸς ἔρεισμα, πρὸς ἰσχυρὰν αὐτῆς παρκαμυθίαν. Καὶ ἡ
 μητρικὴ καρδιά σκιρτᾷ ἐξ εὐφροσύνου ἀγαλλιᾶσεως, ἐν ᾗ τὸ συ-
 ζυγικὸν ἄλλος ἐκρήγγυται καὶ πάλιν ἐπὶ τῇ θεᾷ τοῦ ἐτοιμαζομέ-
 νου πρὸς ἀναχώρησιν συζύγου. Ὁ κλαυσίγελως τῆς συζύγου συγ-
 κινεῖ τὸν Ἔκτορα, ὅστις θωπεύων αὐτὴν συνιστᾷ ψυχραιμίαν
 α') διὰ σεβασμοῦ πρὸς τὰς ἀναποτρέπτους βουλὰς τῆς Μοίρας·
 πρὸ τῆς μοιραίας ἡμέρας οὐδεὶς θὰ φονεύσῃ αὐτὸν καὶ οὐ-
 δεὶς γινώσκει πότε αὕτη θὰ ἔλθῃ· βεβαίως θὰ ἔλθῃ ἄπαξ, ὡς

διὰ πάντα θνητόν· ἀλλὰ διὰ τί σήμερον ἀκριβῶς νὰ ἔλθῃ αὕτη; καὶ β) διὰ τῆς ἀπασχολήσεως περὶ τὰς οἰκιακὰς ἐργασίας. Οἱ ὠραῖοι καὶ βαρεῖς οὗτοι λόγοι, οἱ ἐγκλείοντες ἕλον τὸ ἄρωμα τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς ἀρχαιότητος, ἕλον ἐκείνον τὸν θρησκευτικὸν πρὸς τὴν εἰμαρμένην σεβασμὸν, εἶναι αἱ τελευταῖαι πρὸς τὴν Ἀνδρομάχην παρηγορίαι· προσβάλλουσιν ἴσως τὴν λεπτὴν εὐαισθησίαν τῆς σημερινῆς κοινωνίας, ἣτις ζῶσα ἐν μέσῳ κλοιοῦ συμβατικῆς ἐθιμοτυπίας, προτιμᾷ νὰ διαθρύπτηται μᾶλλον διὰ τῆς ὠραίας λέξεως ἢ νὰ βλέπῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων, ἀλλ' εἶναι αἱ μόναι φεῦ! τελεσφόροι καὶ ἀληθῶς πραϋνουσαι τὴν ψυχὴν, οὐδ' ἐπενόησεν ἄλλας δραστικωτέρας αὐτῶν ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου μέχρι σήμερον.

Ἡ σκηνὴ τοῦ ἀποχωρισμοῦ εἶναι βραχεῖα, στερουμένη τοῦ κυρίου ἀποχαριετισμοῦ. Ἄλλ' ἀφ' οὗ αἱ καρδίαι ἐξεφράσθησαν, οὐδεμίαν πλέον χρεῖα περαιτέρω συμβατικῶν τύπων, ὅπως γινώσκει ὁ σημερινὸς βίος. Καὶ ὅμως πόσῃν πικρὰν ὀδύνην καὶ πόσῃν τρυφερὰν στοργὴν ἐγκλείουσιν οἱ συχνοὶ ἐντροπαλισμοὶ τῆς συζύγου, τὰ κρύφια βλέμματ' αὐτῆς πρὸς τὸν εὐθὺ βαίνοντα τὴν ὁδὸν τῆς τιμῆς σύζυγον, ἐν τῇ ἀπαισίᾳ προαισθῆσαι ὅτι ἀπεχωρίζοντο διὰ παντός! Βαθεῖα καὶ παθητικὴ ὀδύνη, ἀληθὴς ὀδύνη εἶναι ἢ ἄφωνος, ἢ συναισθανομένη μὲν βαθέως ὅτι σύρεται εἰς τὸ βάραθρον, τὸ ὅποιον θὰ διανοίξῃ ἢ τραγικὴ τοῦ ἀνδρὸς συμφορὰ, ἀλλ' ὅμως μὴ ὑπερβαίνουσα τὰ ὅρια τῆς κοσμιότητος, μηδὲ ταραττοῦσα ἡμᾶς διὰ τῶν παραφορῶν τοῦ ὀρμεμφύτου. Ἡ σκηνὴ τέλος κλείεται διὰ τοῦ γοεροῦ θρήνου τῆς ὑπηρεσίας ἐν τῷ αἴκῳ τοῦ κυρίου, ὃν οὐδέποτε πλέον θὰ ἐπανίδη. Διὰ τί νὰ παρατείνῃ αὐτὴν ὁ ποιητής, ἀφ' οὗ θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ συγκινήσῃ ἡμᾶς βαθύτερον;

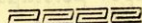
Δικαίως ἢ συνάντησις τοῦ Ἑκτορος καὶ τῆς Ἀνδρομάχης ὑμνήθη διὰ πάντων τῶν αἰώνων. Εἶναι ὁ ἀριπρεπέστατος ὕμνος τῆς ἱερότητος τοῦ γάμου, ὅστις οὐδέποτε ὑμνήθη δι' ἀπλουστερίων, ἀλλὰ καὶ βαθυτέρων τόνων· πᾶσα ἀνθρωπίνη εὐτυχία καὶ δυστυχία ἐνταῦθα ἔχει τὸ τέλειον αὐτῆς ἔκτυπον. Ἡ ἐνόησις ἐγκλείει καὶ πλησμονὴν ὠραίων πλαστικῶν συμπλεγμάτων: τὸν ἀρήριον Ἑκτορα συναντῶντα τὴν ἀλλόφρονα Ἀνδρομάχην καὶ ρίπτοντα ἄφωνον τρυφερὸν μεῖδιωμα ἐπὶ τὸν παῖδα· τὸν τρόπον τοῦ τέχνου κρυπτομένου ἐν τῷ κόλπῳ τῆς τροφοῦ ἐπὶ τῇ

θέα τοῦ κορυθαίολου πατρὸς καὶ τὸν γέλωτα τῶν γονέων· τὸν Ἔκτωρα, ἅφ' οὗ ἀπέθηκε τὸ κράνος, πάλλοντα τὸ τέκνον ἐπὶ τῶν χειρῶν καὶ ἐπαίροντα τὸ βλέμμα ἰκετευτικὸν πρὸς τὸν οὐρανόν· τὴν Ἀνδρομάχην παραλαμβάνουσαν τὸ τέκνον ἐν κλαυσιγέλωτι· τοὺς ἐντροπαλισμοὺς τῆς συζύγου· πινακοθήκην ὄλην ζωντανῶν εἰκότων, περιέχουσαν ὄλην ἀπλήν, πλουσίαν καὶ θελκτικὴν, δυναμένην νὰ ἐμπνεύσῃ πάντα δημιουργοῦντα καλλιτέχνην. Ἄλλὰ καὶ διαθέσεων πλήμμυρα περιλούει καὶ λικνίζει ἡμᾶς μετὰγουσα ἐπὶ τὰ ποικιλώτατα τῶν συναισθημάτων· θρῆνος τῆς συζύγου καὶ στοργὴ τῆς μητρὸς, ἐπίπληξις τρυφερὰ πρὸς τὸν ἄγαν θαρραλέον σύζυγον, ἀπελπὶς ὀδύνη, ἰκεσία, πολυπραγμοσύνη, ἀρρενωπὴ ἀκαμφία τοῦ συζύγου πρὸ τοῦ καθήκοντος, περιπαθεῖς ἐκδηλώσεις ἀρρήτου ἀγάπης πρὸς τὴν σύζυγον, πικρὰ ὀδύνη ἐπὶ τῇ μοίρᾳ τοῦ μέλλοντος, γέλωσ τῶν γονέων ἐπὶ τῷ τρόμῳ τοῦ παιδίου, χαρὰ καὶ ἐλπίς ἐν τῇ εὐχῇ, δάκρυα καὶ χαρὰ τῆς συζύγου, τρυφερὰ παρηγορία τοῦ συζύγου, ἄφωνος ὀδύνη τῆς ἀποχωριζομένης γυναικὸς, γοεροὶ θρῆνοι τῆς ὑπηρεσίας, συναισθήματα ἐξελισσόμενα φυσικῶς, ἀδιάστως, καὶ συνέχοντα σφικτὰ τὴν ψυχὴν ἡμῶν. Ἐκτωρ καὶ Ἀνδρομάχῃ ἴστανται μετὰξὺ ἡμῶν ζῶντες καὶ ἀληθινοὶ καὶ γελῶμεν καὶ κλαίμεν μετ' αὐτῶν.

Διὰ τὰς πολλὰς καὶ μεγάλας ταύτας ἀρετὰς αὐτῆς ἡ σκηνὴ εἶναι ἐξ ἐκείνων, αἵτινες ἀπαξ μόνον ἐποικήθησαν ἐν τῷ κόσμῳ. Πόσον δὲ ἀμερόληπτος, πόσον εὐγενὴς ἀναδείκνυται ἡ ποιητῆς ἐμφανίζων ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν ἐθνικῶν ἀντιπάλων Τρώων τὸ ἰδανικὸν ζεῦγος, εἰς ὃ ἄδει τὸ ἄσμα τοῦτο τῆς ἀμαράντου καλλονῆς!

Τὰ θαυμάσια ταῦτα ἔπη οὐδέποτε θὰ γηράσωσι· ἐφ' ὅσον θὰ κατοικῆ ἐπὶ τοῦ πλανήτου αἰσθανομένη καὶ διανοουμένη ἀνθρωπότης, τὰ ἀστείρευτα τῆς ὀμηρικῆς Μούσης νάματα θὰ δρασιζοῦν τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν καὶ θὰ ποτίζουσι τὸν ἀμάραντον λειμῶνα, ἐν μέσῳ τῶν πρασιῶν καὶ ἀνθῶνων τοῦ ὁποίου θὰ λησμονῶμεν τὰς πικρίας τοῦ βίου, ἐντρυφῶντες ἀπλήστως εἰς τὸ ἀειθαλὲς κάλλος τῶν χρωμάτων καὶ τὸ θεσπέσιον ἄρωμα, ἐν ᾧ τὰ ἄνθη τοῦ ἀγροῦ καὶ τῶν κήπων ἐφήμερα ἔρχονται καὶ παρέρχονται.

1916.

8. ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΚΑΙ ΓΝΩΜΑΙ.

Στοχασμοί.

Ἀνδρέου Δασκαράτου.

Τὸ νὰ κλειοῦμε τὰ μάτια μας σ' ἐκείνους ὅπου μᾶς ὑβρίζουνε, εἶναι συχνὰ γενναιότητα. Τὸ νὰν τὰ ἀνοίγωμε καλὰ σ' ἐκείνους ὅπου μᾶς ἐπαινοῦνε, εἶναι πάντοτε φρονιμάδα.

Δὲν δικαίει νὰ ἀποχτοῦμε καὶ νὰ ἔχουμε ἰδέες. Χρειάζεται, διὰ τὴ στερέωσή τους εἰς τὸ πνεῦμα μας, καὶ νὰν τὲς διατυπώνωμε μὲ φράσεις ῥητὲς καὶ γραφτὲς. Ἐπειδὴ μόνον εἰς τὴ διατύπωσή τους ξεκαθαρίζονται καλύτερα, γένονται φανερώτερες, ἀκριβέστερες· καὶ ἡμεῖς γενόμεσθε περισσότερο κύριοι αὐτῶν.

Ὁ φιλάργυρος, μὴν ἠξέροντας νὰ ἐκτιμήσῃ τὰ μέσα τῆς ζωῆς, τὰ χρήματα, κατὰ τὴν ἀληθινήν τους ἀξίαν, ζῆ πάμπτωχος μεταξὺ σωρευμένου πλοῦτου.

Ἀπ' ὅσους σὲ γνωρίζουνε, ὁ λιγώτερος πὺ σὲ γνωρίζει εἶσαι σὺ.

Ὅποιος σὲ φθονάει, σὲ τιμάει· ἐπειδὴ θὰ πῆ ὅτι σ' ἐκτιμάει.

Ὁ μὴ εἰλικρινῆς προφυλάττεται νὰ μὴν ἐννοηθῇ ἢ ἀνειλικρίνειά του, καὶ ζημιώνεται διπλάσιως· ἐπειδὴ, καὶ ἢ ἀνειλικρίνειά του ἐννοεῖται, καὶ ἢ προφύλαξή του.

1884.

Θρύψαλα.

Δημ. Γρ. Καμπούρογλου.

Ὁ ἄνεμος ἐρώτησε τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοῦ εἶπαν νὰ μὴ φυσᾷ τόσον πολὺ. Ἐρώτησε τὰ ψάρια καὶ τοῦ εἶπαν: «φύσα ὅσο μπορεῖς πὺ δυνατόν». Ἐρώτησε τὰ βουναὶ καὶ τοῦ εἶπαν: «δὲν κάνεις, εὐλογημένε, ὅ,τι θέλεις;»

‘Ο ἐγωιστής ἄνθρωπος, ὅταν περιπατῆ, κοιτάζει ἢ ψηλά ἢ χαμηλά. Ἴσως δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ κοιτάξῃ. Ἄς προσέξουν οἱ ἄλλοι νὰ μὴ πέσῃ ἀπάνω τους.

Διὰ νὰ αἰσθανθῆ κανεὶς τὴν ἰδικήν του εὐτυχίαν πρέπει νὰ παύσῃ ἐνοχλούμενος ἀπὸ τὴν εὐτυχίαν τῶν ἄλλων.

Δὲν ἤμποροῦσα νὰ ἐξηγήσω διατί ἕνας μεγάλος σκύλος, ὅταν τὸν γαυγίζῃ ἕνα σκυλάκι, φοβισμένος τὸ βάζει στὰ πόδια. Μιά μέρα ὅμως, πού ἕνας πολυλογᾶς μὲ διαπεραστικὴν καὶ ψηλὴν φωνὴν μοῦ ὑπεστήριξε κάτι παραδοξολογίες του: «ἔχεις δίκαιο, ἔχεις δίκαιο», τοῦ ἐφώναξα, καὶ ἔφυγα τρεχάτος. Τότε ἐθυμήθηκα τὸν σκύλον, λυπηθεὶς ὅτι δὲν ἤμποροῦσα καὶ νὰ οὐρλιάσω κι’ ἕλας, διὰ νὰ ξεθυμάνω, ὅπως ἐκεῖνος.

«Βοήθησέ με», λέγει τὸ ἐρημοκκλήσι εἰς τὸν Χρόνον· «πύκνωσέ μου τίς μυρτιῆς πού μὲ ἀγκαλιάζουν, θέργιωσέ μου τὴν βελανιδιὰ πού μοῦ κρατεῖ συντροφιά, τὸν πεῦκο πού μουρμουρίζει τὸ τραπάρι μου, τὸν πλάτανο πού μὲ δροσίζει. Προφύλαξέ μου ἀπὸ τὸν κεραυνὸ τὸ ψηλὸ κυπαρίσσι· πού μέσα στὰ πυκνόκλαδά του κρύβεται τὸ στοιχεῖό μου—στὸ κυπαρίσσι αὐτὸ εἶναι κρεμασμένο καὶ τὸ σήμαντρό μου... Ἔτσι θὰ ἔλθῃ κανένας διαδάτης νὰ ξεκουρασθῆ καὶ ἴσως μπῆ καὶ μέσα νὰ προσκυνήσῃ. Ἐκεῖνο ὅμως πού περισσότερο σὲ παρακαλῶ, Χρόνε, εἶναι νὰ χρυσώσῃς τοὺς τοίχους μου μὲ τὸ χνούδι σου, νὰ παλιώσῃς καὶ τίς εἰκόνες μου· ἔτσι θάρθῃ καὶ καμμιά καλλιτεχνικὴ ψυχὴ, ἀπ’ αὐτὲς πού γνωρίζουν νὰ προσεύχωνται.

1920.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΠΟΙΜΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ.

1. ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

Α'. ΜΕΓΑΛΑ ΕΠΗ.

Ἡ συνάντησις τοῦ Ἑκτοροῦ καὶ
τῆς Ἀνδρομάχης.

Ὀμήρου (Ἰλιάδος Ζ).

Εἶπε¹, καὶ φεύγει σείνοντας πὰ στήν κορφή τῆ φοῦντα.
Κι' ἔπειτα φτάνει γλήγορα στ' ἀρχοντικό του σπίτι. 370
Μὰ μέσα δὲν τὴν πέτυχε τὴν ὄμορφη Ἀντρομάχη,
μὸν κείνη ἀπάνου στέκουνταν στὸν πύργο μὲ τὴ βάγια
καὶ τὸ παιδί της, κι' ἔκλαιγε μὲ πόνο καὶ βογκοῦσε.
Καὶ σὰ δὲ βρῆκε πουθενὰ τὸ λατρευτὸ του τέρι,
πάει στὴ μπασὰ καὶ στέκεται, καὶ κράζει στὶς γυναῖκες : 375
«Γιὰ ἀκοῦστε, σκλάβες, μιὰ στιγμή καὶ πέστε τὴν ἀλήθεια :
Ποῦθε ἢ κυρά σας ἔκανε σὰ βγῆκε ἀπ' τὸ παλάτι ;
Μὴν πάει στὶς συννυφάδες της ἢ σὲ καμμιά ἀντραδέρφης ;
γιὰ ἀνέβηκε στὴν ἐκκλησὰ τῆς σεβαστῆς Παρθένας,
ὅπου κι' οἱ ἄλλες Τρώισσες μὲ τὶς λαμπρὲς πλεξοῦδες
στὴν κόρη πῆγαν τοῦ Διὸς νὰ περικαλεστοῦνε ;» 380

Τότες γυρίζει ἢ σερπετὴ πιστάτρα καὶ τοῦ κάνει :
«Σὰ θές, ἀφέντη, καὶ καλὰ ν' ἀκούσης τὴν ἀλήθεια,
δὲν πάει στὶς συννυφάδες της ἢ σὲ καμμιά ἀντραδέρφης,
κι' οὔτε ἔσυρε στὴν ἐκκλησὰ τῆς σεβαστῆς Παρθένας,
ὅπου κι' οἱ ἄλλες Τρώισσες μὲ τὶς λαμπρὲς πλεξοῦδες
στὴν κόρη πῆγαν τοῦ Διὸς νὰ περικαλεστοῦνε» 385

μὸν πῆγε στ' ἀψηλὸ πυργί, γιατί εἶπαν πὼς οἱ Τρῶες
εἶναι σφιγμένοι κι' οἱ ὄχτροι νικᾶν μεγάλη νίκη.
Ἐκεὶ πηγαίνει, τρέχοντας σὰ νάχασε τὸ νοῦ της,
καὶ πάει κι' ἢ βάγια ἀπὸ κοντὰ μὲ τὸ παιδί στα χέρια».

- 390 Εἶπε· κι' ἐκεῖνος ἔφυγε ξανὰ τὸν ἴδιο δρόμο
καὶ τὰ καλόφτιαστα στρατιὰ περνοῦσε πιλαλῶντας.
Καὶ τὴ στιγμὴ πού διάβαινε τὴ χώρα, καὶ θωροῦσε
τὸ Ζερβοπόρτι, ὅθ' ἦτανε ὄξω νὰ βγῆ στὸν κάμπο,
νὰ κι' ἀπ' ἀγνάντια πρόβαλε τρεχάτη ἡ Ἄντρομάχη,
- 395 τ' Ἄιτιοῦ τοῦ λιονταρόκαρδου ἢ μυριοπλοῦσια κόρη,
τ' Ἄιτιοῦ πού βασιλιᾷ ἄλλοτες τὸν εἶχαν οἱ Κιλικιοὶ
πέρα στὴ Θήβα, στὰ ῥιζὰ τῆς δασωμένης Πλάκος.
Ἦταν μ' ἐκεῖνου ὁ Ἐχτορας τὴν κόρη παντρεμένος.
Καὶ τότε ἐκεῖ τὸν ἔσμιξε, κι' ἡ βάρια ἀπὸ κοντά της
- 400 περπάταε κι' εἶχε τὸ παιδί γυρομένο ἀπὰς στὸν κόρφο,
ἔτσι δὰ ἀθῶο καὶ μωρό, τὸ μοσκαναθρεμμένο
Ἐχτορουδάκι, ποῦλαμπε σὰν τῆς αὐγῆς τ' ἀστέρι.
Σκαμαντρινὸ ὁ πατέρας του τὸν εἶχε βαφτισμένο,
μὰ Μοναφέντης κράζουνταν ἀπ' τοὺς λοιποὺς τοὺς Τρωῆς,
τὶ μόνος τοὺς διαφέντευε ὁ Ἐχτορας τὸ κάστρο.
Καὶ τότε ἐκεῖνος σιωπηλὸς κοιτάζει τὸ παιδί του
- 405 μονάχα καὶ χαμογελᾷ· κι' ἐκεῖθε ἡ Ἄντρομάχη
ἦρθε κοντὰ καὶ στάθηκε μὲ μάτια φλογισμένα,
καὶ τότε σφιχτογαλίασε καὶ τοῦπε μὲ λαχτάρα·
«Καημένε, τὸ φιλότιμο θὰ σ' ἀφανίσῃ ἐσένα,
καὶ τὸ παιδί τ' ἀνήλικο δὲν τὸ πονᾶς, κι' ἐμένα
τὴ μαύρη πού παντέρημη σὲ λίγο θὰ μ' ἀφήκῃ»
- 410 τὶ γλήγορα ὅλοι οἱ Λαναοὶ θὰ τρέξουν νὰ σὲ σφάξουν.
Μὰ ἂν εἶναι νὰ σὲ στερηθῶ, καλύτερα γιὰ μένα
νὰ μὲ σκεπάσῃ ἡ μαύρη Γῆς! Γιατὶ ἄλλο πιὰ ἀντιστύλι
δὲ θὰ μοῦ μείνῃ, μὸν καημοί, τὰ μάτια σὰ σφαλίσῃς.
Κι' οὔτε ἔχω τὸν πατέρα μου καὶ τὴ γλυκεῖά μου μάννα.
Τὸ δόλιο αὐτὸν τὸν σκότωσε ὁ ἄξιος Ἄχιλλεας,
- 415 κι' ἔκαψε καὶ τῶν Κιλικῶν τὴ μυριοπλοῦσια χώρα,
τὴ Θήβα τὴν τρανόπορτη· καὶ σφάζοντάς τον ὅμως
δὲν τὸν ξαομάτωσε, ὡς αὐτοῦ δὲ βάσταξε ἡ καρδιά του,
μὰ σὰν τὸν ἔκαψε μαζὶ μὲ τὴν ἀοματωσά του,
τοῦχτισε μνημα, καὶ φτελιῆς φυτέψανε τριγύρω
- 420 καλῆς νεραίδες τοῦ βουνοῦ, τοῦ Δία θυγατέρες.
Κι' ἑφτά μου ἀδέρφια π' ἄφησα στὸ πατρικό μας σπίτι,
μέσ' σὲ μιὰ μέρα κι' οἱ ἑφτά κατέβηκαν στὸν Ἄδη,

ἐκεῖ πού βόσκαν τ' ἄσπρα ἀρνιά, τὰ τραχηλάτα βόδια.
 Ἡ μάννα μου πού στά ῥιζά βασίλευε τῆς Πλάκος, 425
 αὐτὴν ἐδῶ τὴν ἔφερε μὲ τᾶλλο βιὸς ἀντάμα,
 μὰ τὴ λευτέρωσε ἔπειτα γιὰ ξαγορὰ μεγάλη,
 κι' ἡ Ἄρτεμη τὴ θέρισε στὸ πατρικό της σπίτι.
 Ἐχτορα, τώρα ἐσὺ γονιὸς κι' ἐσὺ γλυκειά μου μάννα,
 ἐσύ'σαι ἔμένα κι' ἀδερφὸς καὶ τρυφερό μου τέρι, 430
 μὸν πιά λυπήσου με, κι' αὐτοῦ στὸν πύργο μεῖνε ἀπάνου,
 μήπως μὲ ῥίξης σὲ χεριά καὶ τὸ παιδί σ' ἀρφάνια.
 Καὶ στῆσ' το στὸν ἀρνὸ κοντὰ τ' ἄσκέρι, πὺ πατιέται
 ἐκεῖ πιὸ ὁ τοῖχος εὐκόλα κι' ἀνεβατὴ ἔναι ἡ χώρα.
 Γιατὶ ἀπὸ κεῖ ἦρθαν τρεῖς φορὸς καὶ πάσκισαν νὰ μποῦνε 435
 τ' Ἀτρέα ὁ γυιὸς κι' οἱ Αἰήδες μὲ διαλεχτοὺς νομάτους,
 κι' ὁ φημισμένος Δομενιάς κι' ὁ φοβερός Διομήδης.
 Γιὰ κάποιος τοὺς ἀρμήνεψε καλὸς στὶς προφητεῖες,
 γιὰ καὶ μονάχους ἡ ψυχὴ τοὺς τὸ ζητάει καὶ θέλει».

Τότε ὁ μεγάλος Ἐχτορας τῆς ἀπαντάει δυὸ λόγια : 440
 «Γυναῖκα, ναὶ κι' ἐγὼ ὅλα αὐτὰ στὸ νοῦ μου τ' ἀναδεύω·
 ὅμως ντροπὴ ἀπ' τὶς Τρώισσες, ντροπὴ ἔναι κι' ἀπ' τοὺς Τρῶες
 νὰ σέρονουμαι ἔτσι σὰν κιοτῆς ἀλάργα ἀπ' τοὺς πολέμους...
 κι' οὔτε τὸ θέλει μου ἡ καρδιά! τί πάντα παλικάρη
 ἔμαθα νᾶμαι καὶ μπροστὰ στὶς κονταριῆς νὰ τρέχω, 445
 τὸ γονικό μας θέλοντας νὰ διαφεντέψω θρόνο.
 Τὶ μοῦ τὸ λέει ἀλάθευτα ἔμένα αὐτὸ ἡ ψυχὴ μου,
 θὰ φέξῃ ἡ μέρα μιὰ φορὰ πὺ θὰ χαθῆ ἡ πατρίδα,
 κι' ὁ βασιλιάς ὁ Πριάμος, κι' ὁ ἔρακουστός λαὸς του·
 μὰ δὲ μοῦ σφάζει τὴν καρδιά, τῶν Τρῶων σὰ λογιᾶζω 450
 τὰ πάθια, ἢ καὶ τῶν μαύρων γονιῶν μου, μήτε τόσο
 τῶν ἀδερφῶν μου, πὺ πολλοὶ μέσ' στά χρυσᾶ τους νιᾶτα
 θὰ κυλιστοῦν στὸ αἶμά τους σφαγμένοι ἀπ' τοὺς Ἀργῆτες,
 ὅσο γιὰ σένα, ὅταν κανεῖς ἀπ' τῶν ὀχτρῶν τ' ἄσκέρι
 σὲ σέρνει σὲ πικρὴ σκλαβιά στὰ δάκρυα βουτημένη. 455
 Καὶ στ' Ἄργος πέρα ἄλλη κυρὰ νὰ φαίνης θὰ σὲ βάζῃ,
 καὶ μὲ τὴ στάμνα ἀπ' τὴν πηγὴ νερὸ θὰ πᾶς νὰ φέρνης,
 ἄθελα, δόλια, μὰ σκληρὴ θὰ σὲ στενεύῃ ἀνάγκη.
 Καὶ σὰ σὲ βλέπουν νὰ περνᾶς ἀγνή καὶ δακρυσμένη,
 «Νά το», θὰ λέν, «τοῦ Ἐχτορα τὸ τέρι, πὺ τῶν Τρῶων 460
 ἦταν τὸ πρῶτο αὐτὸς σπαθὶ στῆς Τροίας τοὺς πολέμους».

- Ἔτσι ἴσως ποῦν· κι' ὁ πόνος σου θὰ ξανανοίγη ἐσένα
 πού κεῖ δὲ θάναι ἀπ' τὴ σκλαβιά κανεῖς νὰ σὲ γλυτώσῃ.
 Μὰ θέλω νὰ μὲ φάῃ ἡ γῆς, ἡ μαύρη πλάκα θέλω,
 465 πριχοῦ σὲ δῶ νὰ δέρονεσαι καὶ σκλάβα νὰ σὲ σέρνουν!»
- Ἔτσι τῆς εἶπε, κι' ἀπλωσε τὰ χέρια στὸ παιδί του·
 μὰ πίσω γέρνει τὸ παιδί στὸν κόρφο τῆς βυζάχτρας
 μὲ τὶς φωνές, τὶ τῶσκιαζε ἡ ὄψη τοῦ γονιοῦ του,
 σὰν εἶδε κι' ἄστραφτε ὁ χαλκὸς σπιθόβολα ἀπ' τὸ κράνος,
 470 κι' ἀπάνου σάλευε ἀγριοπὴ ἡ ἀλογήσα φοῦντα.
- Γέλασε τότε ἀπ' τὴν καρδιά κι' ἡ μάννα κι' ὁ πατέρας,
 κι' ἔβγαλ' ἀπ' τὸ κεφάλι εὐθύς ὁ Ἐχτορας τὸ κράνος
 κι' ὀλόλαμπρο τ' ἀπίθωσε καὶ πλουμισμένο χάμου·
 καὶ τὸ μονάκριβό του γυιὸ σὰν πῆρε ἀπ' τὴ βυζάχτρα
 καὶ σὰν τὸν γλυκοφίλησε καὶ χόρεψε στὰ χέρια,
 475 στὸ Δία κι' ὄλους τοὺς θεοὺς θερμοπερικαλιέται :
- «Περικαλῶ σε, Δία μου, θεοί, περικαλῶ σας, [Τρωῆς
 ἄς δώσῃ ἡ χάρη σας κι' αὐτὸς—ὁ γυιὸς μου—μέσ' στοὺς
 ὅπως κι' ἐγὼ νὰ ξακουστῇ, ἔτσι ἀντρειωμένος πάντα
 κι' ἄξιος τῆς Τροίας βασιλιάς. Κι' ἄς ποῦν γι' αὐτὸν μιὰ μέρα :
 «Αὐτὸς ἀπ' τὸν πατέρα του πολὺ πιὸ παλικάρι»,
 480 καθὼς γυρῶν ἀπ' τὸν πόλεμο· καὶ ματωμένα ἄς φέρῃ
 στὸ σπίτι λάφυρα, ἀπ' ὄχτρο πὸν σκότωσε παρμένα,
 πὸν νὰν τὸν δῆ ἡ μαννούλα του καὶ νὰ χαρῆ ἡ καρδιά της».
- Εἶπε, καὶ βάζει τὸ παιδί στῆς γυναικὸς τὰ χέρια,
 κι' ἐκεῖνη πίσω τῶγυρε στὸ μυρισμένον κόρφο
 καὶ πικροχαμογέλασε μὲ μάτια δακρυσμένα.
- Καὶ σὰν τὴν εἶδε κι' ἐκλαιγε, τὴν πόνεσε ἡ ψυχὴ του,
 485 καὶ τήνε χάιδεψε γλυκά, καὶ μὲ καημὸ τῆς εἶπε :
- «Μὴ μοῦ βαριοπικραίνεσαι, γυναῖκα, καὶ κανέναν,
 ἂν δὲν τὸ γράφῃ ἡ μοῖρα μου, στὸν Ἄδη δὲ μὲ στέλνει.
 Εἶδ' ἀπ' τὸ ῥιζικὸ κανεῖς δὲν θὰ σωθῇ ποτές του,
 θὲς ἀντρειωμένος, θὲς δειλὸς, μιὰ πὸν βρεθῇ στὸν κόσμο.
 490 Μὸν σπίτι τώρα πῆγαινε νὰ κάτσης στὶς δουλειές σου,
 στὴ ῥόκα καὶ στὸν ἀργαλιό, καὶ βάλε καὶ τὶς σκλάβες·
 καὶ γιὰ τὸν πόλεμο πὸν λές, οἱ ἄντρες θὰ φροντίσουν,
 ὅλοι, κι' ἀπ' ὄλους πρῶτα ἐγώ, ὅσοι κι' ἄ ζοῦν στὴν Τροία!»
- 495 Εἶπε, καὶ τότες σήκωσε τὸ κράνος του ἀπὸ χάμου.
 Κι' ἡ Ἄντρομάχη κίνησε στὸ σπίτι νὰ γυρίσῃ

τηρῶντας πίσω, κι ἔχυνε πικρὰ καὶ μαῦρα δάκρυα.

Σὲ λίγο σίμωσε ἔπειτα στ' ἀρχοντικό τ' ἀντρός της,

στοῦ Ἐχτορα τ' ἀντροφονιά, καὶ μέσα μαζωμένες
βρῆκε τὶς σκλάβες, κι ἔπιασαν ὅλες μαζί τὸ κλάμα.

Αὐτὲς ἀκόμα ζωντανὸ στὸ σπίτι του τὸν κλαῖγαν·

500

καὶ λέγανε ἀπ' τὸν πόλεμο ξανά δὲ θὰ γυρίση

κι ἀπ' τῶν ὀχτρῶν δὲ θὰ σωθῆ τὴ λύσσα καὶ τὰ χέρια.

Ἡ μετάφρασις ὑπὸ τοῦ Ἀλεξ. Πάλλη ἐδημοσιεύθη τὸ 1892.

Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴ «Φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ».

Κωστή Παλαμᾶ.

Εἰσαγωγή: Καθὼς διηγεῖται ὁ Γεώργιος Παχυμέρης, εἰς τὴν σύγχρονόν του, ἀπὸ τοῦ 1255—1308, ἱστορίαν, ἡμέραν τινα ἐπὶ τῆς βασιλείας Μιχαήλ τοῦ Παλαιολόγου, τινὲς τῶν οἰκείων τοῦ βασιλέως μετὰ τοῦ Λογοθέτου τῶν οἰκιακῶν αὐτοῦ, περιοδεύοντες, ἤλθον τυχαίως εἰς τὴν ἔξω τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἡρειπωμένην πλέον μονὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἣτις ἐχρησίμευε τότε εἰς καταφύγιον βουκωνίων. «Αἰφνης ὄρωσι κατὰ γωνίαν ἰστάμενον ἀνδρὸς πάλαι τεθνεώτος λείψανον ὀλόκληρον καὶ τὸ πᾶν ὀλομελές, γυμνὸν ἐς πόδας ἐκ κεφαλῆς. Εἶχε δὲ καὶ ἐπὶ στόματος καλάμην ποιμενικῆς σύριγγος, εἰς χλεύην τινῶν οὕτω ποιησάντων, οἷς ἔμελε θρεμμάτων. Ὡς δὲ διηπόρουσιν, ὄρωσιν ἐκ δεξιῶν κενήριον (=κενὸν τάφον), καὶ ἐπ' αὐτοῦ γεγραμμένους στίχους, δηλοῦντας τὸν κείμενον Βασιλεῖον εἶναι τὸν Βουλγαροκτόνον ἐκεῖνον».

Ὁ ποιητὴς ἐκ τῆς εἰδήσεως ταύτης ἐνεπνεύσθη μακρὸν ἐκ 5000 περίπου στίχων ἔπος. Ὁ Λογοθέτης ἀπλῶς νὰ τραυήξῃ ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ νεκροῦ τὴ φλογέρα. Ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασε. Ἡ φλογέρα ἤρχισε νὰ μιλή: εἶναι ἡ φλογέρα ποὺ τραγουδεῖ ἀπὸ τ' ἀρχαῖα χρόνια ὡς τὰ σημερινὰ τὶς δόξες καὶ τὶς πίκρες τὶς ἑλληνικῆς. Κάποιος ἐχθρὸς, φαίνεται, τῶν Ἑλλήνων εἶχεν ἀνοίξει τὸ μνήμα καὶ τὸ ἐσύλησε· μὴ ἀρκεσθεῖς δὲ εἰς τοῦτο, ἔβγαλε τὸν νεκρὸν, τὸν ἔστησεν ὄρθιον καὶ ἔβαλε στὸ στόμα του τὸ καλάμι, πρὸς ἐμπαιγμόν. Ἀλλ' ἐκεῖ ἡ φλογέρα ἐστοίχειωσε· καὶ τώρα ἀρχίζει νὰ φάλλῃ τὴν βασιλείαν τοῦ μεγάλου νεκροῦ βασιλέως.

Ἐκ τοῦ ποιήματος, ὅπερ ἀποτελεῖται ἀπὸ 12 Λόγους, παραφθοροποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τίθεται τὸ Προοίμιον, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ ποιητὴς διεσκεύασε ποιητικῶς ἐπεισόδιόν τι τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς μακεδονικῆς δυναστείας Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα, ὅπερ γνωρίζομεν ἀπὸ τὸν βιογράφων ἔργων αὐτοῦ Κωνσταντῖνον τὸν Πορφυρογέννητον ("Ἴδε εἰς τὸ Γ' Μῆρος τοῦ βιβλίου τὸ κεφ. Ὁ Βασίλειος αἰχμάλωτος ἐν Βουλγαρίᾳ ἐν σελ. 215 κ. ἐ.), καὶ τὸ τέλος τοῦ τρίτου Λόγου.

A'.

Ὁ γυιὸς τῆς χήρας.

"Ἐβγαλε διὰ τὰ ὁ Κρούταγος, τῆς Βουραγιαῖς ὁ τσάρος.

- Δίνει στοὺς δούλους λευτεριά καὶ στοὺς ξενιτεμένους
 δίνει πατρίδα ἀνάθεμα σὸ σκλαβωτῆ, στὸν Κρούμο !
 Εἴκοσι χρόνους λειώνανε στᾶχαρα ξένα, κι' οἱ ἄντρες
 5 γεράσαν, ἄντρες γίνηκαν οἱ νιοί, λεβέντες τώρα
 καὶ τὰ παιδιὰ, μητέρες οἱ παιδοῦλες. Ὅλα φεύγουν.
 Τρισάθλια τὰ γεράματα, κακόμοιρα τὰ νιάτα
 ποὺ ἀνθοῦνε καὶ καρπίζουνε στὰ ξένα, σκλαβωμένα.
 Μὰ τώρα ἀλλάξαν οἱ καιροί, τὸν Κρούμο ἡ γῆ τὸν τρώει,
 10 στὴν Πόλη τώρα Θεόφιλος ὁ συνετὸς ὀρίζει,
 τώρα τοῦ Κρούμου τὸ σπαθὶ κρέμεται καὶ σκουριάζει.
 "Ἐβγαλε διὰ τὰ ὁ Κρούταγος, τῆς Βουραγιαῖς ὁ τσάρος.

- Κοπαδιαστὰ περνᾶν, ἀργά· καὶ οἱ δοῦλοι ἀργὰ καὶ οἱ ξένοι,
 πᾶνε. Ψηλάθε ἀπὸ θρονὶ ξαγναντευτῆς ὁ τσάρος.
 15 Καὶ εἶναι γυναῖκες μὲ παιδιὰ καὶ μὲ ἄβδιδιὰ γερόντοι,
 κι' ἀπὸ τὸ βαρὺ φῶρτωμα σκεβρώνεται καὶ γέρνει,
 λεβέντη μου, ὁ καλόχτιστος ὁ τοίχος τοῦ κορμιοῦ σου,
 καὶ εἶν' ἡ παρθένα στὴ ντροπὴ καὶ στὰ ξεσιδιὰ μέσα.
 Πεῖνα περνᾶ καὶ δυστυχιὰ καὶ γύμνια καὶ τρομάρα.
 20 Κι' οἱ ὀλόδροσοι τῆς ὁμορφιάς ἀνθοὶ ἀπὸ τὸ λιοπύρι
 σκληρὰ καμένει τῆς σκλαβιάς καὶ χοντροδουλευτάδες
 οἱ ἀρχόντοι, παραλλάματα κι' ἀπὸ τὴν κακοπάθεια.
 Ῥόδα κι' ἂν εἶχε ὁ σκλαβωτῆς, γιὰ τοὺς δικούς του τὰ εἶχε,
 καὶ μόνο τὰ τριβόλια του πάντα ἔννοιωθε κι' ὁ σκλάβος.
 25 Κι' ὁ γήλιος πῶς τοὺς φλόγιζε χωρὶς νὰ τοὺς ζεσταῖνη,

κ' ἔσῦ, ἦσκιε, πῶς τοὺς πάγωνες χωρὶς νὰ τοὺς δροσίξεις!
 Κι' ὄλο περνᾶν, κι' ὄλο περνᾶν οἱ σκλαβωμένοι ἐμπρὸς του,
 κοὶ πότε ἀναστενάζουνε καὶ πότε ἀχογελάνε,
 καὶ σμίγουν πόνος τῆς σκλαβιάς κι' ἐλπίδα τῆς πατρίδας
 μέσα στ' ἀναστενάσματα καὶ μέσα στ' ἀχογέλια. 30
 Κάμετε ἀκόμα ὑπομονὴ καὶ πάρτε ἀκόμα δρόμο,
 καὶ κάτου ἀπ' ἄλλους οὐρανούς ἄλλη γῆ θὰ πατῆστε,
 θὰ κόψτε τὰ τριαντάφυλλα, θὰ σᾶς ζεστάνη ἢ ζέστα
 τοῦ ἡλιοῦ σὰν κόρφος μητρικός, θὰ τὸ δουφήχτε μάνα
 τὸ δρόσος! Πᾶσαν ὁμορφιά, Πατρίδα, ἐσὺ τὴν ἔχεις. 35

Εἰδωλολάτρης ἄκαρδος ὁ Κρούταγος, ὁ τσάρος.
 Ψῆς ἦταν πού τὸ Μανουήλ, τὸν ἅγιο τὸ Δεσπότη,
 μαρτυρικὸ τοῦ φόρεσε στεφάνι τοῦ Δεσπότη.
 Μὰ τώρα ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ σὰ νὰ τὸν ἔχη ἀγγίξει,
 μέρεψε, καὶ τὸ χαίρεται κρυφὴ χαρὰ του, πού εἶναι 40
 τῆς λευτεριάς ὁ μοιραστής, τᾶχαρου σκλάβου κόσμου
 προσκύνημα. Μπρὸς του περνᾶν καὶ γονατᾶν καὶ σκύβουν.

Μόν' ἓνας μπρὸς του σὰν περνᾶ, δὲ γονατᾶ, δὲ σκύβει.

Δράκος δὲν εἶναι στὸ κορμί, στὰ χρόνια δὲν εἶν' ἄντρας,
 ψῆς ἦταν πού παιγνίδιζε μὲ τὰ παιγνίδια ἀγόρι. 45
 Νάτος! Ψηλὸς καὶ ἀλύγιστος, κι' εὐγενικός καὶ ὄραϊος,
 καὶ στρατοκόπος ξέγνοιαστος, λεβέντης γαυριασμένος,
 κι' ἡ φορεσιά του ἀρχοντικιά, κι' αὐγερινή του ἢ ὄψη,
 καὶ χρυσαῖτοὶ ὀλοτρόγυρα τοῦ σάκκου του κεντίδια.
 Τὸν ἀγναντεύεις, καὶ νογᾶς πὼς δὲν τὸ ξέρει ἐκεῖνος 50
 τὸ σκύψιμο τοῦ δουλευτή, καθὼς τὸ ξέρουν οἱ ἄλλοι,
 τὸν ἀγναντεύεις καὶ νογᾶς, καθὼς ὀλόανθος εἶναι,
 πὼς δὲν τὸν ἤρε πουθενὰ νὰ τὸν πυρώση ὁ γῆλιος.
 Στοῦ ἡλιοῦ τὴν πύρη δούλευαν γιὰ κείνον οἱ ἄλλοι κι' οἱ ἄλλοι,
 καὶ φτωχοντύνονταν γι' αὐτόν, γιὰ νὰ τὸν ἔχουν πάντα 55
 ντυμένο στὰ λαμπριάτικα, καὶ σὰ νὰ καρτεροῦσαν
 ἀπ' αὐτόν καὶ τὸ κύλισμα τῆς πέτρας καὶ τὸ ἀνάστα.
 Στῆ λεβεντιά του πέτεται κι' ἄς εἶναι μὲ τοὺς σκλάβους.
 Δὲ λὲς πὼς πάει στὸν τόπο του ὁαγιας ἀπὸ τὰ ξένα,
 λὲς ἀπὸ πόλεμο γυρνᾶ καὶ θρόνος τὸν προσμένει. 60

Μόνος αὐτὸς δὲ γονατᾶ, μόνος αὐτὸς δὲ σκύβει.
 Κι' ὁ βασιλιᾶς ξαφνίζεται, ὄρωτᾶ : «Ποιὸς εἶν' ἐκεῖνος
 ποῦ δὲ μὲ προσκυνᾶ, ποιὸς εἶναι ;—Εἶναι τῆς χήρας
 ὁ γυιὸς, μονόκλωνος βλαστὸς.—Γιὰ φέρετε τον μπροστά μου».

- 65 Σὰν ἔρθῃ ἀπὸ βροχόνερο μανιωμένο ποτάμι
 καὶ πλημμυρίσῃ καὶ χυθῆ καὶ πελαγώσῃ ὁ κάμπος
 καὶ συνεπάρῃ τὰ δεντρὰ καὶ τὰ σπαρτὰ σκεπάσῃ,
 κι' ὁπῶχει τὴν καλύβα του κατάμεσα τοῦ κάμπου
 ξυπνώντας νύχτα ἀνέλπιστα βουῖτὸ χαμοῦ γροικίῃσῃ
- 70 καὶ δὲν μπορεῖ νὰ πάῃ μπροστὰ καὶ μήτε πάει καὶ πίσω,
 γιατί μπροστὰ εἶναι κύματα καὶ ῥέματα εἶναι πίσω,
 καὶ ἀχνίζει καὶ βουβαίνεται καὶ τρέμει καὶ ἀπομένει,—
 στοῦ λυτρωμοῦ τὴν πόρτα ὁμπρὸς ὅμοια ὁ λαὸς ὁ σκλάβος
 ἀχνίζει καὶ βουβαίνεται καὶ τρέμει καὶ ἀπομένει.
- 75 Ἄπάντεχο τὸ μπόδισμα τοῦ ἀκριβογυιοῦ τῆς χήρας !
 Καὶ δὲν μπορεῖ νὰ πάῃ μπροστὰ, γιατί τοῦ λείπει ἐκεῖνος,
 καὶ πίσω ἀνήμπορος νὰ πάῃ, γιατί ἡ σκλαβιά εἶναι πίσω.
 Κι' ἀκούστηκε πνιχτὴ φωνή : «Μπῶ ! μπῶ ! καημένα ἀδέροφια,
 ὁ κανακάρης κι' ὁ ἀκριβὸς δὲ θὰ γυρίσῃ πίσω,
- 80 στοῦ Βούργαρου τὴ δούλεψῃ θὰ φάῃ τὰ νιάτα, ὦϊμένα !»
 Ἡ μάννα του σωριάζεται σὰν ἀστροποκαμένη
 κι' ἀκοῦς ἀναστενάσματα καὶ οὐρλιάσματα σπαράζου
 ταυτιά, γροθιὲς τεντώνονται καὶ σφίγγονται καὶ δέρον
 τᾶδειο, καὶ ξεχωρίζονται τὰ χέρια καὶ σπαράζου
- 85 καὶ ξερορίζου τὰ μαλλιά, καὶ μύριες ματιὲς πέφτου
 πρὸς τὸ θρονὶ τοῦ Κρούταγου καὶ γγίζου τὸν τσάρο
 βουβὰ παρακαλόντας τον καὶ σὰν ἀπελπισμένα.
 «Δὲ θέλουμ' ἐμεῖς λεύτεροι, κι' ὁ νιὸς μακριὰ μας, δοῦλος !
 κάλλιο νὰ φᾶν τὰ σίδερα γιὰ πάντα τὴ ζωὴ μας !»
- 90 Κι' ἔπιασε ὁ λόγος ὁ γοργὸς κι' ἄπλωσε πέρα ὡς πέρα.
 Ἔτσι τὰ κύματα ὁ βοριάς τῶνα πὰ στᾶλλο ἀπλώνει :
 «Παρὰ μακριὰ του λεύτεροι, κάλλιο μαζί του σκλάβοι !».

Ποιὸς εἶναι ὁ γυιὸς τῆς χήρας, ποιὸς, ὁ μωσκαναθρεμμένος,
 προσκυνητᾶρι ἑνὸς λαοῦ κι' ἑνὸς λαοῦ λαχτάρα,
 95 κι' ἂν τὸν χοστήσῃ ὁ Κρούταγος, καὶ τί κατὸ θὰ κάμῃ ;

(Κόψε, κιθάρα μου ἐπική, τὸ δρόμο σου, καὶ πάρε
τὸ μονοπάτι ἐνὸς καιροῦ πρωτύτερου, καὶ τραύα).

*

Ἦτανε μέρα θερισμοῦ, μεσημεριοῦ ὥρα ἦταν,
ὁ κάμπος ὁ κατάσπαρτος μόλις γλυκοσαλεύει,
σὰν ἓνα κοίμισμα παιδιοῦ ξανθότατου στὴν κούνια. 100

Τὸ κόψανε γιὰ μιὰ στιγμή τὸ θέρισμα κι' οἱ ἀργάτες
καὶ δὲν ἀκούγεται λαλιά καὶ δὲ γροικιέται γούζλα·
τῆς μέρας εἶναι ἡ ζωγραφιά, τῆς νύχτας ἡ γαλήνη.
Τὰ περιστέρια ταιριαστὰ φωλιάζουν καὶ κοιμοῦνται
καὶ κάποια σὰ χιονόβολα πὺν δὲν τὰ λειώνει ἡ φλόγα. 105

Μέσ' στὰ χωράφια πὺν καὶ πὺν καὶ οἱ παπαροῦνες γέρονου
στεγνὲς τὶς πορφυρόμαυρες θωριές τους πρὸς τὸ χῶμα,
σὰ νὰ ζητᾶν ἀπὸ τὴ γῆ τὸ δρόσος πὺν δὲ βρίσκουν.
Κι' ἀπὸ τὴ λαύρα [στέκονται σωμένες οἱ ἀγελάδες
μὲ τὰ μεγάλα μάτια τους τὰ μαῦρα πὺν γυαλίζουν, 110
κι' ἀπὸ μακριὰ σὰν πλάσματα φαντάζουνε πετρεῖνα
κι' ἀπὸ τὸ διάβα τοῦ καιροῦ μαυροκιτρινασμένα.

Τὸν ἦσκιο τους ἀνώφελο ξαπλώνουν τὰ πλατάνια
καὶ σὰ νὰ καρφωθῆκανε τὰ φύλλα στὰ κλαδιά τους.
Στυλώνει ὁ γῆλιος τὴ ματιά, ματιὰ πυρὴ φειδίσια, 115
τὴ γῆ, τὸ μυριοπλούμιστο πουλί, γιὰ νὰ βασκάνῃ·
καὶ κάθε τι καλό, γερό, καὶ λυγερό καὶ μέγα,
σωπαίνει καὶ ὀνειρεύεται καὶ δένεται ἀπὸ μάγια.

Νὰ πάρη λίγη ἀνάπαψη δὲν πρόφτασε καὶ ἡ χήρα,
στὸν τόπο της ἀρχόντισσα καὶ στὴ σκλαβιά θερίστρα, 120
καὶ τρέμει, καὶ σηκώνεται, καὶ τρέχει στὸ παιδί της.
Μαραζωμένος ὁ ἄντρας της ἀπὸ τὴν καταφρόνια,
καὶ ἀπόμενε μὲ τὸ παιδί, μονάκριβο βλαστάρι.

Κρεββάτι λευκοπράσινο, κι' ὅσο νὰ πάσῃ ὁ θέρος,
τοῦ στρώνει γιὰ νὰ κοιμηθῇ, μὲ κάποια χλόη σὰ θᾶμα 125
μέσα στὴ βράση, καὶ μ' ἀνθοὺς πὺν σὰ νὰ ξεψυχοῦσαν,
κάτου ἀπὸ δάφνης ἦσκιομα, στὸ δῖζωμα τῆς δάφνης.

Μὰ εἶναι κοντούλι τὸ δεντρί, καὶ νὰ! ψηλώνει ὁ γῆλιος
κι' οἱ ἀχτίδες του κατάσταυρα τὸ ἀγόρι της χτυπᾶνε·
καὶ τὰ γναντεύει· πααίνοντας γιὰ νὰ τὸ πάρη, βλέπει 130

- κάτι σὰ μέγα σύγνεφο πού γοργοχαμηλώνει
 και παίρνει και ζυγιάζεται ἴσ' ἀπάνου ἀπὸ τὸ βρέφος,
 και νὰ τὸ κρύψη πολεμᾷ και νὰ τὸ πάρη τοῦ ἡλίου
 κοιμίζοντάς το πιδ βαθιὰ στήν πυκνεράδα τοῦ ἡσκιου.
- 135 Ξαφνιάζεται και λαχταρᾷ και ξεφωνίζει ἡ χήρα.
 Δὲν εἶναι μέγα σύγνεφο, δὲν εἶναι ἀγνοῦ μαυρίλα.
 Νάτος! αἰτὸς κυνηγητής, αἰτὸς καμαρομύτης,
 μετὰ τὰ τετραπλάτα φτερά, τὰ κλαδωμένα πόδια,
 και τὸ κορμὶ τὸ παρδαλό, τὸ κίτρινο, ἄσπρο, μαῦρο.
- 140 Στῆς γυναικὸς τὰνάκρασμα τρέχουν κι' ἀκόμα τρέχουν
 θεορίστρες, θεοριστάδες, λαός, ἀπὸ παντοῦ κι' οἱ ἀργάτες,
 κι' ἀνάπτουν πετροπόλεμο νὰ διώξουν τ' ἀγριοπούλι,
 και τ'ἀγριοπούλι φεύγει μιὰ και μιὰ ξανασιμώνει,
 κι' ἑφτὰ φορὲς τὸ κυνηγᾷν κι' ἑφτὰ φορὲς γυρίζει
- 145 πάνου ἀπ' τὸν ὕπνο τοῦ παιδιοῦ ν'ἀπλώση τὰ φτερούγια.

- Και νά! ἕνας γέρος δουλευτής πού κάτεχε ἀπὸ μάγια
 κι' ἀπὸ μανιέματα ἔννοιωθε, πρόβαλε και εἶδε και εἶπε :
- «Μεγάλη ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ και δόξα στὸνομά του
 κι' ὁ σταυραῖτὸς εἶναι σταλτὸς ἀπὸ τὸ θέλημά του.
- 150 Τὸν ἐρχομὸ τῆς ἀνοιξης μᾶς δείχνει τὸ λελέκι,
 κι' ἐσύ, χυνόπωρο, μᾶς λὲς ἡ κυκλαμιὰ πὼς ἦρθε,
 μᾶς λέει τῆ μοῖρα τὴν τρανὴ κι' ὁ αἰτὸς ὁ μακρομάτης,
 ἡ κουκουβάγια ὅπου ἀκουστῆ τῆ συφορὰ μηνάει,
 τὸ χελιδόνι ὅπου σταθῆ τὴν εὐτυχία μοιράζει,
- 155 κι' ὅποιον ἡσκιώση σταυραῖτός, αὐτὸς θὰ βασιλέψη».

- Τὸ λόγο δὲν ἀπόσωσε, κι' ἄλλος τὸ λόγο παίρνει,
 γραμματικὸς, πνευματικὸς τῶν περασμένων, και εἶπε :
- «Ἀκόμα δὲ σωθήκανε τὰ πεντακόσια χρόνια,
 πού οἱ Βάνταλοι και οἱ Βάνταλοι χυθήκανε τοῦ κόσμου,
- 160 τῆ Ῥώμη διαγουμίζουνε, τὴν Πόλη φοβερίζουν.
 Ὁ Γεξερίχος ὤγηγας τους, τοῦ Ἄττιλα σταυραδέφρι,
 χυμᾷ, χτυπᾷ, σκορπᾷ, νικᾷ, καίει, σφάζει, ξολοθρεύει,
 τὰσκέρι τὸ βασιλικὸ τὸ σφιχτοκλεῖ, τὸ ἀδράχνει
 στα ξόβεργα τὰ δυνατά, στα σιδερένια βρόχια.
- 165 Κοπαδιαστὰ μακρόσυρτοι περνᾷν ἀπὸ μπροστά του

καὶ οἱ σκλάβοι· ἀπὸ τὸ ψήλωμα τοὺς βλέπει ὁ Γεξερίχος·
 Ὁ Γεξερίχος πρόσταξε: «Σ' ὄλους φωτιά! μαχαίρι!»
 καὶ τὸ τζελάτη καρτεροῦν ἀραδιασμένοι οἱ σκλάβοι,
 κι' ἐνᾶ σκλαβάκι μοναχὰ δὲν καρτεροῦ, κοιμᾶται,
 κι' ἐνὸς αἰτοῦ τὰ δλάνοιχτα φτερούγια τὸ σκεπάζουν. 170
 Κι' ὁ Βάνταλος ξαφνιαῖζεται, καινούργια διάτα βγάζει:
 «Μὴ τὸν πειράζετε τὸ νιὸ τὸ γλυκοκοιμισμένο,
 τῷγραψε ἡ Μοῖρα βασιλιᾶς νὰ στυλωθῆ σὲ θρόνο».
 Κι' ἀντὶ μαχαίρι καὶ φωτιά, τὴν ἀγκαλιὰ τοῦ ἀνοίγει.
 Κι' ἔστρεξε ὁ λόγος, βασιλιᾶς θρονιαῖστηκε καὶ ὁ σκλάβος. 175

Κι' ἦρθε καὶ ἡ μάνα, κι' ἔσκυψε πρὸς τὸ παιδί της καὶ εἶπε:
 «Σοῦ πρόπει, ἐσένα, ἀγάπη μου, βασιλικὸ στεφάνι·
 ἐσένα εἶναι πατρίδα σου τ' Ἀλέξαντρου ἡ πατρίδα,
 τοῦ πιὸ μεγάλου βασιλιᾶ, ποὺ τοῦ Βουκέφαλου ἦταν
 ὁ καβαλλάρης, κι' ὕστερα τοῦ κόσμου ὁ καβαλλάρης. 180
 Κι' ἦταν ἐσὲ ὁ πατέρας σου χρυσοῦ δεντροῦ κλωνάρι,
 καὶ πέτρα ἐγὼ σκοταδερὴ κορώνας ἀγιασμένης.
 Αἶμα στίς φλέβες σου κρατᾶς ἀγιοκωσταντινάτο.
 Τὸ δέντρο τῶν Ἀρσάκηδων κλώνια κι' ἀκόμα κλώνια
 σὲ δύση καὶ σ' ἀνατολὴ βασιλικά θὰ σπείρη». 185

Κι' ἀκόμ' ἀεροζυγιάζοταν ὁ αἰτὸς μὲ τὰ φτερά του.

Τέτοια δροσιὰ ζωντάνεψε καρδιὲς μαραζωμένες,
 κι' ἄς ἔκαιε τὸ μεσημερνὸ τοῦ Θεριστὴ λιοπύρι,
 καὶ τέτοια ἀυγὴ προφητικὰ τὸ γλυκοχάραμά της
 μέσα στὸ νοῦ τὸ ξάπλωσε τᾶχαρου σκλάβου κόσμου. 190
 Τῷθριο τὸ μακροφτέρουγο φτερούγιασε καὶ πάει,
 ὅμως τὸ μάγεμα ἔστεκε τοῦ ἥσκιου του γιὰ πάντα.
 Κι' ἔτσι ἀπὸ κείνη τὴ στιγμή κι' ἀπὸ τὴ μέρα κείνη
 τὸ νιὸ τὸν εἶχαν κόνισμα καὶ τότε προσκυνοῦσαν.

(Ἔβγα, κιθάρα μου ἐπική, μέσ' ἀπ' τὸ μονοπάτι 195
 ποὺ πῆρες, κι' ἀκολούθησε τὸ δρόμο σὰν καὶ πρῶτα).

*

Καὶ τοῦ μιᾶ κι' ὁ Κρούταγος, τῆς Βουργαριᾶς ὁ τσάρος:
 «Ποιὸς εἶσαι, ἐσὸν ὁ περήφανος, ὁ ἀρχοντομαθημένος;
 —Ὁ γυιὸς τῆς χήρας εἰμ' ἐγώ, μονάκοιβή της κλήρα.

200 — Πές μου, και ποιός ὁ τόπος σου, πῶς τὸ λέν τὸ χωριό σου ;
 — Μακεδονίτης εἶμ' ἐγώ, και τὸ χωριό μου ἡ Νίκη.
 — Ἐρχεσαι στοῦ παλάτι μου, παιδόπουλο δικό μου,
 νὰ μοῦ βαστᾶς τὴ βέργα μου, τᾶραματα νὰ μοῦ ζώνης,
 νὰ μοῦ βοηθᾶς τὸ ντύσιμο, νὰ μοῦ σελλώνης τὸ ἄτι,
 205 νᾶχης περίσσια τᾶγαθά, καντάρια τὸ χρυσάφι ;

— Πολλοί σου οἱ χρόνοι, ῥήγα μου, κι' ἡ χάρη σου μεγάλη,
 μὰ ὅπου τὸ χῶμα ἀσκλάβωτο, και τὸ παλάτι μου εἶναι,
 δουλεύω μόνο ὅπ' ἀγαπῶ κι' ὅπου μὲ λαχταρᾶνε,
 κι' ἐγώ εἶμαι τὸ παιδόπουλο στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό μου.
 210 Ῥήγα, βαρειά εἶν' ἡ βέργα σου γιὰ τὰ δικά μου χέρια,
 κι' ὄντας μοῦ τύχη ἀρματωσιά, τὴ ζώνω τοῦ κορμιοῦ μου.
 Ἡ μάννα μου δὲ μ' ἐμάθε τὴν τέχνη τῆς στολιστρας
 και μέσα στοῦ χρυσάφι σου τὸν ὕπνο μου θὰ χάσω».

Ἄπο τοῦ Κρούταγου τοῦ τσάρου,
 215 τὰ λόγια τὰ λεβέντικα τὰ εἶπε γλυκὰ σὰν κόρη
 και τοῦ ἔλαμψε στοῦ πρόσωπο τριανταφυλλένια λάμψη.
 Και συγνεφιάζει ὁ βασιλιάς και οἱ πρῶτοι του φρενιάζουν,
 φέροθηκε ὁ νιὸς ἀπόκοτα και θάνατος τοῦ πρέπει.
 Κρούταγε, ἀπὸ τὸ θρόνο σου τινάζεσαι, και δλόρθος
 220 φιλεῖς τὸ νιὸ στοῦ μέτωπο, τοῦ λὲς παλικαρισία :
 «Γύρισε στὴ μητέρα σου και τρέξε στοὺς δικούς σου,
 και γλέντησε τὴ νιότη σου, χάρου τὴν ἀφοβία σου·
 κι' ἂν εἶσαι λιονταρόπουλο, κι' ἐγώ εἶμαι λιόντας. Εἶπα».

Σὰν ἀγριέψη ἡ θάλασσα και σηκωθῆ ἡ φορτοῦνα
 225 και τὸ καράβι πάη κι' ἡ ξέρα τριψάλο τὸ κάμη
 κι' οἱ ταξιδιώτες μαζωχοῦν ἔρμοι σὲ μιὰ βαρκοῦλα
 και φέρνονται και δέρνονται μερόνυχτα και πᾶνε
 και μιὰν ἀπέραντη ἔρημιὰ μαύρου νεροῦ τοὺς τρώει,
 κι' ἔξαφνα, ἀπάντεχα, βαθιὰ λευκὸ πανὶ ἀντικρύσουν
 230 ποὺ ὄλο σαλεύει, ἀνοίγεται, κι' ἔρχεται και σιμώνει,
 δὲ χαίρονται τέτοια χαρά, μὲ τέτοιο δὲ μεθᾶνε
 μεθύσι, δὲν τὰ δέρνουνε τὰ γῦρο τους μὲ τέτοιο
 βουιτὸ πανηγυριώτικο, τὰ χέρια δὲν ὑψώνουν
 πρὸς τὰ οὐράνια δλόκαρδα, δὲν τραγουδᾶν τὴ νίκη,

σάν τῆ βοῇ καὶ τῆ χαρᾷ καὶ τῆ γιορτῇ τοῦ κόσμου 235
 ποῦ ὁ νιὸς τοῦ ξαναδόθηκε, ποῦ νίκησε ὁ λεβέντης.

Κι' ἀκούστη τότε ἓνα πουλί κρυμμένο σ' ἓνα δέντρο,
 κι' ἀκούστη καὶ τραγούδαγε πασίχαρο τραγούδι·
 δὲν κελαιδᾷ σάν τὸ πουλί, σάν ἄνθρωπος μιλάει :

«Ψὲς ποῦ γλυκοκοιμήθηκα, μέσ' στ' ὄνειρό μου τί εἶδα; 240
 Τῆς Πόλης εἶδα τὸ ἱερό, τὸ μέγα τὸ Παλάτι,
 καὶ τῆς αὐλῆς τοῦ Παλατιοῦ κατὰμεσα ἓνα δέντρο,
 δέντρο κυπαρισσόδεντρο, χρυσά ἦταν τὰ κλαδιά του,
 χρυσά τὰ φύλλα του, χρυσὴ καὶ ἡ ῥίζα καὶ ἡ κορφὴ του,
 καὶ στὴν κορφῇ καθότανε περήφανος λεβέντης· 245
 γειά σου χαρὰ σου, γυιέ μου ἐσύ, τῆς χήρας τὸ καμάρι!
 Πέρηφανέψου, Ἀνατολή, καὶ ζηλοφτόνα, Δύση,
 κι' ἐσύ, Κωνσταντινόπολη, βάλε τὰ γιορτερά σου.
 Γένος μακεδονίτικο φυτρώνει καὶ καρπίζει,
 βλαστοὺς καὶ παραβλάσταρα ξαπλώνει βασιλιάδες, 250
 κι' εἶναι τῆς χήρας τὸ παιδί τὸ πρωτοβλάσταρό του.
 Ἄνοίγει καὶ ἡ Χρυσόπορτα διάπλατη καὶ προσμένει
 τοὺς βασιλιάδες, νὰ διαβοῦν μὲ τὶς χρυσὲς κορῶνες.
 Σκίστε τῆ γῆ καὶ μέσα της κρυφτῆτε ντροπιασμένοι,
 Σαρακηνοὶ καὶ Νορμανοὶ καὶ Βούργαροι καὶ Ῥοῦσοι!» 255
 1906.

Β'.

« Προσκυνητής... »

Εἰσαγωγή : Ὁ Βασιλεῖος, ἀφοῦ συνέτριψεν ὀλοσχερῶς με-
 τὰ τόσοις ἀγῶνας τοὺς ἐχθρούς, θέλει νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν Πανα-
 γίαν, τῆς ὁποίας τὸ εἰκόνησιμα πάντοτε ἔφερεν εἰς τὸ στήθος του,
 ὡς ἐγκόλπιον, καὶ ἡ ὁποία ὑπῆρξε πάντοτε ἡ προστάτις του. Ποῦ
 νὰ πάῃ νὰ τὴν προσκυνήσῃ :

Στῆς χώρας τῆς Ἐφτάλοφης ἀπάνου τὰ μουράγια
 γυρίζει ἡ Βλαχερνιώτισσα πιὸ δυνατὴ ἀπὸ κεῖνα, 180
 μετρώντας τα, τρομάζοντας μὲ τὴν περπατησιά της
 τὰγερικὰ καὶ τὰστρικὰ καὶ γῆ καὶ πέλαο γῦρο.

- Σὰν ἀρχαγγέλικο σπαθὶ στᾶχραντα χέρια σφίγγει
 τὸ ἀστραφτερὸ θαματουργὸ μαφόρι, ἔτοιμη πάντα
 185 στὸ κῆμα τοῦ Κατάστενου τὴν ἄκρη του νὰ βρέξει
 καὶ νὰ ξυπνήσῃ ἀνεμικές, νὰ ξαπολύσῃ μπόρες
 γιὰ νὰ ῥουφήξουν ἄλλη μιὰ φορὰ καὶ μιὰ γιὰ πάντα
 τὸν Ἄβαρο, τὸ Βούργαρο, τὸν Ἄραβα, τὸ Ῥοῦσο,
 κι' ὅποιον μὲ τὰ μονόξυλα κι' ὅποιον μὲ τὰ καράβια
 190 θὰ ξεμυτίσῃ ὄχτρος τῆς γῆς ποῦ ἡ Παναγιὰ φυλάγει.
 Ἐκεῖ ποῦ στέκει ὁ Ἄθωνας, βιγλάτορας ταξιάρχης
 μπρὸς στοῦ μακεδονίτικου παράδεισου τὸ ἔμπα,
 κορώνα τοῦ μοναστηριοῦ καὶ σκέπη τ' Ἁγιονόρους,
 νά τὴν ἡ Πορταίτισσα! Στὸ γόνα τῆς ἀπάνου
 195 βρέφος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ. Στὰ μάτια τῆς Παρθένος
 ὄλος ὁ κόσμος, οὐρανὸς καρδιάς καὶ ἀγάπης, ὄλος,
 ἀπὸ τὰ κρίνα τῆς Ἐδέμ ὡς τὰ τσεγγέλια τοῦ Ἄδῃ.
 Ἄν κουνηθῆ τὸ χέρι τῆς, ὄλα θὰ τὰ βλογήσῃ,
 πλουσίους, φτωχοὺς, δίκιους, κακοὺς, ἀπὸ τὸ ζιζήκα ἴσα
 200 μὲ τὴν πλατεία τὴ θάλασσα τὴ σμαραγδοσπαρμένη
 ποῦ ἀπλώνεται στὰ πόδια τῆς καὶ ποῦ τὴν ἅγιασε, ὅταν
 ἀπὸ τῆς Νίκαιας τοὺς γιालοὺς ἔφτασε θάμα, θάμπος,
 πύρινος στύλος, χορευτῆς τοῦ ἀφροῦ καὶ τοῦ κυμάτου.
 Μὰ ὁ νικητῆς καὶ ὁ βάρβαρος τὸ νοῦ του δὲ στυλώνει
 205 στὴ Βλαχερνιώτισσα, μηδὲ στὴ δόξα τῶν Ἰβήρων.
 Τὴ Δέσποινα τῶν οὐρανῶν θὰ πάη νὰ προσκυνήσῃ
 ποῦ τὸ κάστρο τῆς ἔχτισε στὸ βράχο τῆς Ἀθήνας
 κι' ἀπὸ τὰ τετραπέρατα κι' ἀπὸ τὴ Θούλα ὀλόαρη
 τοῦ πιστοῦ δέχεται τάγνὸ πρόσφορο καὶ τὸ τάμα,
 210 κι' ὕστερ' ἀπὸ τὴν Ἀθηνα τὴν πολεμόχαρη ἦρθε
 καὶ μὲ τὸ ἴδιο ἀνάστημα καὶ μὲ τὸν ἴδιο ἀέρα,
 μὰ γαληνόχαρη, χωρὶς κοντάρι καὶ σκουτάρι.
 Κοντάρια εἶναι τὰ χέρια τῆς, γιὰ νίκες, καὶ σκουτάρια,
 καὶ εἶν' ἄβλαβο τὸ φοβερὸ τῆς Μέδουσας κεφάλι
 215 μπροστὰ στὸ γκόρφι, τοῦ ἄυλου κόρφου τῆς κρεμαστάρι,
 ποῦ ζωγραφίζει τὸ Χριστό, τὸλόγλυκο παιδί τῆς.

Πίσω στὰ χίλια δεκοχτώ. Μπρὸς, πίσω, πάαινε κι' ἔλα,
 λάλα, φλογέρα βάρβαρη καὶ στοιχειωμένη γλῶσσα
 στὸ στόμα τοῦ βρικόλακα, ποῦ κράζει κι' ὁ ἐρχομὸς του

πὼς ἂν ἡ δόξα εἶναι καπνός, ἡ δόξα εἶναι καὶ βράχος. 220
 Γιατὶ δὲ δύνεσαι νὰ πῆς, καθὼς θωρεῖς τον ἔτσι,
 σκιαχθεο γιὰ τὰναγέλασμα, πὼς εἶν' ἐκεῖνος ὁ ἴδιος·
 καὶ μῆτε πού μπορεῖ νὰ πῆς πὼς εἶναι κάποιος ἄλλος,
 τί κι' ἔτσι πού τότε τηρᾶς, μὲ τὸνομά του μόνο
 πέφτεις καὶ τότε προσκυνᾶς. Ἐγὼ ἡ φλογέρα, ἡ μία, 225
 σὸ ἀχείλι τοῦ βροχόλακα, ἀπ' τὴ νυχτιὰ τῆς ἄβυσσος σταλμένος,
 τοῦ κάτου κόσμου, ἀπ' τὴ νυχτιὰ τῆς ἄβυσσος σταλμένος,
 ζῆ τὴ ζωὴ πιὸ δυνατὰ καὶ πιὸ φωτολουσμένα
 κι' ἀπ' τῶν ἀνθρώπων τὴ ζωὴ πού χαίρονται τὸν ἥλιο.
 Ἐγὼ, φλογέρα βάρβαρη, κι' ἀγιάζω τὸ σκοπό μου, 230
 καὶ παίρνω ἄερα σίβυλλας καὶ γίνομαι μαντεύτρα,
 κι' ὁμορφὴ ἀπὸ τὴν ὁμορφιὰ καὶ τῶν αἰῶνων ὄλων,
 σιμῶνω ἐγὼ τὰ μακρυνά, καὶ τὰ θαφτὰ ξεθάφτω,
 τὸ πρωτινὸ τὸ νόημα στάνόητα ξαναδίνω,
 καὶ ξεσκεπᾶστρα ταῦριανοῦ, ξένου ἤχου ξεφωνήτρα, 235
 σοφοῦ, πού σάν πρωτάκουστος ξεσπᾶ καὶ σᾶς ξαφνιάζει,
 τὰ ὀρέγομαι ὅλα τὰγαθὰ, τὰληθινά, τὰ ὥραϊα,
 τὰ χαίρομαι, τὰ χαιρετῶ, καὶ πολεμῶ νὰ κάμω
 νὰ χαιρετίσετε κι' ἔσεῖς κι' ἔσεῖς νὰ τὸ χαρῆτε
 ξεχωριστά, καὶ πιὸ πολὺ ἀπὸ τᾶλλα, ἀπάνου ἀπ' ὅλα, 240
 τὸ εὐγενικώτατο ἀγαθό. Σᾶς πάω πρὸς τὴν Ἀθήνα.

Ἐσ' εἶσαι πού κορώνα σου φορεῖς τὸ Βράχο; Ἐσ' εἶσαι,
 Βράχε, πού τὸ ναὸ κρατᾶς, κορώνα τῆς κορώνας;
 Ναέ, καὶ ποιός νὰ σ' ἔχτισε, μέσ' στοὺς ὥραιους, ὥραϊο,
 γιὰ τὴν αἰωνιότητα, μὲ κάθε χάρη Ἐσένα; 245
 Σ' ἐσὲ ἀποκάλυψη ὁ ὄυθμός, κάθε γραμμὴ, καὶ Μοῦσα·
 λόγος τὸ μάρμαρο ἔγινε, κι' ἡ ἰδέα τέχνη, καὶ ἦρθες
 στὴ χώρα τὴ θαματοουργὴ πού τὰ στοχάζεται ὅλα
 μὲ τὴ βοήθεια τῶν Ὁρῶν τῶν καλομετρημένων,
 ἦρθες ἀπάνου ἀπ' τοὺς λαοὺς κι' ἀπάνου ἀπ' τὴς θεησκείες
 κυκλώπειε, λυγερόκορμε, καὶ σὰ ζωγραφισμένε.
 Ὅμοια τὰ πολυτίμητα παντοτινὰ μαγνάδια,
 ἴδια στὴ στέγνια, στὴ νοτιὰ, σὸ φῶς καὶ σὸ σκοτάδι,
 πού χέρι δὲν ξεῦφαίνει τα, καὶ χρόνια δὲν τὰ φθειροῦν,
 καὶ μάτι δὲ μπορεῖ νὰ βρῆ πῶς ἀπ' ἀρχῆς πλεχτήκαν, 255
 κι' ἀνήμερο' εἶναι ἡ μαστοριὰ νὰ τὰ ξαναρχινήση,

- στοιχειά γιατί τὰργάστηκαν ἀπὸ δροσοσταλίδες
καὶ νέραϊδοι μὲ τοὺς ἀφροὺς καὶ ἀγγέλισσες μὲ ἀχτίδες.
Ἔτσι κι' ἐσύ. Οὐτε δύνουσιν ἄλλου, ναέ, νὰ ζήσης,
260 παρὰ ὅπου πρωτοφύτρωσες. Ἄνθος, κι' ἡ Ἀθήνα γάστρα.
Ἐδῶ τοῦ ἀθάνατου ἡ πηγὴ, τῆς ἐρμιάς τώρα ἡ κλάψα.
Στὴν ἴδια γῆ, στῶν ἴδιω σου θεῶν τὸ κατατόπι,
καθὼς φυτρῶναν ἀπὸ τῶν ἀθάνατων τὰ δάκρυα
καὶ ἀπὸ μακάρων αἵματα, ποὺ στάζαν ἐδῶ κάτω
265 καὶ βοήθαγαν τὴ γέννα τους, φύτρωσες ὡς φυτρῶναν
οἱ νάρκισσοι κι' οἱ ὑάκινθοι καὶ οἱ δάφνες κι' οἱ ἀνεμῶνες
κι' ὅσα ἀπ' τάνθρωπου τὸ κορμὶ στοῦ λουλουδιοῦ περνοῦσαν.
Κι' ὅπου σοῦ πήρανε βλαστὸ καὶ σπόρου ὅπου σοῦ κλέψαν,
τὸ ξαναφύτρωμα ἄμοιαστο, γιὰ πάει τοῦ κάκου ὁ σπόρος.
270 Ναέ, τὰ θέμελά σου ἐσὲ δὲν εἶναι ὄϊζωμένα
σὰ νὰ τὴ γγίξαν τρίςβαθα τὴν τέλειωση τοῦ κόσμου,
μηδὲ τὸ μέτωπό σου ἐσὲ πάει πέρα ἀπὸ τὰ γνέφια
σὰν πυραμίδας κολοσσὸς ἀπάνου σ' ἐρμοτόπι
τῆς Ἀφρικῆς. Ἀνάλαφρα κρατῶν ἐσὲ στοῦ ἀέρα
275 τὴ διαφανάδα τὴ γλαυκὴ τῶν Ὀλυμπίων τὰ χέρια.
Κι' ἡ ἀρχοντικὴ κορφή σου ἐσὲ δίχως θρασὰ νὰ πάη
γιὰ νὰ χαθῆ στὰ ἀπέραντα ποὺ μάτι δὲν τὴ φτάνει,
τὸ Πνέμα πρὸς τ'ἀπέραντα ξέρει ἀπαλὰ καὶ φέρνει.
Ἐσένα δὲ σὲ χτίσανε τυραγνισμένων ὄχλοι,
280 καματερὰ ἀνθρωπόμορφα σπρωχμένα ἀπ' τὴ βουκέντρα
φαρμακερὰ καὶ ἀλύπητα δυνάστη αἱματοπότι η.
Ἐσένα μὲ τὸ λογισμὸ κι' ἐσὲ μὲ τὸ τραγοῦδι
σὲ ὑψῶσαν τῶν ἐλεύτερων οἱ λογισμοὶ ἐκεῖ ὅπου
καὶ ὁ Νόμος σὰν πρωτόγινε τῆς Πολιτείας προστάτης,
285 μὲ τὸ ὕμνημὸ πρωτόγινε, κι' ἦταν κι' αὐτὸς τραγοῦδι
καὶ ὁ δαμαστής σου, μάρομαρο, ναέ, καὶ ὁ πλαστοουργός σου,
δίχως νὰ ἰδρῶση νικητῆς, δίχως ἀγῶνα πλάστης.
Κι' ἀκούστε! Πρέπει κι' ὁ ἄνθρωπος, κάθε φορὰ ποὺ θέλει
νὰ ξαναβοῆ τὰ νιάτα του, νάρχεται στὸ ποτάμι
290 τῆς Ὁμορφιάς νὰ λούζεται. Σ' ὅλα μπροστὰ τὰ ὠραῖα
νὰ στέκεται ἀδιαφόρευτα καὶ γκαρδιακὰ νὰ σκύβη
προσκυνητῆς, ἐρωτευτῆς, τραγουδιστῆς, διαβάτης.
Κι' ἀφοῦ ὅλων πάη ταξίματα καὶ μεταλάβη ἀπ' ὅλα,
πάλι καὶ πάντα νὰ γυρνᾷ σ' ἐσένα μ' ἓναν ὕμνο.

Μ' ἔσένα τὸ ξανάνιωμα τοῦ κόσμου ν' ἀρχινᾷ, 295
τοῦ κόσμου τὸ ξανάνιωμα μ' ἔσὲ νὰ παίρῃ τέλος.

Ποῦ νὰ τὴ βρῶ, καὶ σὰν τὴ βρῶ, ποῦ νὰ τὴν καταλάβω
τῆς καλλονῆς σου τὴν ψυχὴ, ναέ, καὶ τῆς ψυχῆς σου
τὸ μυστικὸ πῶς νὰ τὸ πιῶ, τί δάχτυλα, ποιά χέρια
θὰ μοῦ τὸ παίξουνε, καὶ ποιά πνοὴ θὰ μοῦ κυλίσῃ 300
τὸ μυστικὸ σου μέσα μου σὰ ὁδοκόκκινο αἷμα
γιὰ νὰ τὸ κάμω λάλημα, ποὺ νὰ τ' ἀξίξῃ ἔσένα ;

1910.

Ἄ Ο Φωτεινός.

Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου.

Εἰσαγωγή. Τὸ ποίημα τοῦτο εἶναι τὸ τελευταῖον ποῦ ἔγραψεν ὁ Βαλαωρίτης. Ὁ ποιητὴς ὑπέφερεν ἤδη ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἀπὸ νόσημα τῆς καρδίας καὶ εἶχεν ἀποσυρθῆ εἰς τὴν Λευκάδα. Ἡ σύζυγός του ἔλειπεν: ἐνοσῆλευεν ἐν τῇ νήσῳ Μαδέρα τὸν νεαρὸν υἱὸν των Αἰμίλιον, ὅστις, μετὰ λαμπρὰς ἐν Γερμανίᾳ σπουδὰς, παθὼν τὸ στήθος, εἶχε καταφύγει ἐκεῖ, κατὰ τὴν συμβουλήν τῶν ἰατρῶν, πρὸς ἀνάρρωσιν· (ὁ νέος ἀπέθανεν ἐν Μαδέρα ἐκ τῆς νόσου, εἰκοσιπενταετῆς μόλις, τὸ 1882). Τὴν κατάστασιν τῆς υγείας τοῦ ποιητοῦ (ὅστις διήρχετο συχνότατα τὰς νύκτας ἄγρυπνος, συντροφεύμενος ἀπὸ τὸν υἱὸν τοῦ Ἰωάννην, ἐπειδὴ λόγῳ τῆς δυσπνοίας του δὲν ἤμποροῦσε πλέον νὰ κατακλίνεται, ἀλλ' ἀνεπαύετο ἐπὶ ἀνακλίντρου), ἐπεδεινωνον αἱ διαδεχόμεναι ἀλλήλας ἐνίοτε εὐάρεστοι, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δυσάρεστοι εἰδήσεις περὶ τοῦ υἱοῦ, αἵτινες προεκάλουν εἰς αὐτὸν διαρκεῖς μεταπτώσεις ἀπὸ τῆς ἐλπίδος εἰς τὴν ἀπελπισίαν καὶ τὰνάπαλιν. Ἡ ἀγγελία ὅτι παρεχωρήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα μέρος τῆς Ἡπείρου ὑπὸ τοῦ Βερολινεῖου Συνεδρίου, καθὼς καὶ ἐπιστολαὶ τῆς συζύγου του, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1879, αἵτινες ἐβεβαίωσαν ὅτι ἐβελτιώθη ἡ υγεία τοῦ Αἰμιλίου, ἐνεκαρδίωσαν τὸν Βαλαωρίτην, ὅστις ἠσθάνθη, ὅπως ἔγραψεν εἰς τὴν σύζυγον καὶ τὸν υἱὸν του, νὰ ἐξυπᾷ μέσα του ἀχμαιοτάτος ὁ ποιητικὸς του οἶστρος, καὶ ἤρχισε τότε νὰ γράφῃ τὸν Φωτεινόν. Δυστυχῶς δὲν ἐπρόφθασε νὰ τὸν τελειώσῃ, διότι ἡ ἀσθένειά του τὸν κατέβαλε τὴν 24ην Ἰουλίου 1879.

Τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ποιήματός του ὁ Βαλαωρίτης ἤντησεν ἀπὸ ἐν ἐπεισόδιον τῆς ἐποχῆς τῆς Φραγκοκρατίας.

Εἴκοσιν ἔτη μετὰ τὸν ὑπὸ τῆς Καταλωνικῆς Ἐταιρείας φόνον τοῦ Δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν Οὐαλτέρου Α΄ ἐν τῇ παρὰ τὸν Κηφισὸν μάχῃ (1311) καὶ τὴν ὑπ' αὐτῆς κατάληψιν τοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Οὐάλτερος Β΄ ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐκ Νεαπόλεως ἵνα ἀνακτήσῃ τὸ πατρικὸν δουκάτον. Εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην συνεστράτευσεν μετ' αὐτοῦ ὁ ἐκ τῆς εὐγενοῦς ἐνετικῆς οἰκογενείας τῶν Τζώρτζηδων Γρατιανὸς Τζώρτζης, ὅστις, πλούσιος ἔμπορος ὢν, παρέσχεν εἰς αὐτὸν πλοῖα καὶ χρήματα διὰ τὴν εὐόδωσιν τῆς ἐκστρατείας.

Ὁ Οὐάλτερος καθ' ὁδὸν προσέβαλε καὶ ἐκυρίευσεν (1331) τὴν Λευκάδα, ἣτις μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων εἶχε μὲν ἐπιδικασθῆ εἰς τοὺς Ἐνετούς, κατείχετο ὅμως τότε ἀπὸ τὸν δεσπότην τῆς Ἠπείρου. Καὶ τὴν μὲν κατὰ τῆς Ἀττικῆς ἐκστρατείαν ὁ Οὐάλτερος δὲν ἔφερεν εἰς πέρας· τὴν δὲ Λευκάδα, ἀφοῦ διέφυγεν ἐκ τῆς Νεαπόλεως (ὅπου ἐπανήλθεν ἐπιστρέψας ἐξ Ἑλλάδος) διὰ τινων πιστῶν εἰς αὐτὸν διοικητῶν, παρεχώρησε τέλος τὸ 1355 ὡς τιμάριον εἰς τὸν Γρατιανὸν Τζώρτζην καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ. Οὗτος ἐγκατεστάθη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Νικολάου εἰς τὸ φρούριον τῆς Ἁγίας Μαύρας καὶ ἤρξε τῆς χώρας εἰρηνικῶς ἐπὶ τινα χρόνον. Ἀλλὰ τὸ 1357 οἱ ὑπήκοοι αὐτοῦ ἐπανεστάτησαν, καὶ συνέκλεισαν τὸν Τζώρτζην εἰς τὴν πρωτεύουσάν καὶ τὸ φρούριον αὐτῆς. Οὗτος, λαθῶν ἐν τῷ μεταξὺ ἐπικουρίας, ἐξῆλθε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ ἐπετέθη κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν, οἵτινες εἶχον συγκεντρωθῆ καὶ ὀχυρωθῆ πλησίον τοῦ φρουρίου Ἐπισκοπῆ. Οἱ Ἕλληνες, γενναϊότατα ἀγωνισθέντες, ἐνίκησαν τοὺς ἐπελθόντας καὶ συνέλαβον αἰχμαλώτους τὸν τε Γρατιανὸν καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Νικόλαον, τοὺς ὁποίους καὶ παρέδωκαν δεσμίους εἰς τὸν κόμητα τῆς Κεφαλληνίας Νικηφόρον. Ἀλλὰ, φονευθέντος μετ' ὀλίγον τοῦ Νικηφόρου ἐν μάχῃ πρὸς τὸν καλούμενον βασιλέα τῆς Ἀλβανίας Κάρολον Θώπιαν (1357), ὁ τελευταῖος οὗτος ἀπηλευθέρωσε τὸν Γρατιανὸν καὶ ἀποκατέστησεν ἐκ νέου αὐτὸν εἰς τὴν Λευκάδα, ὅπου καὶ ἤρξεν οὗτος μέχρι τοῦ θανάτου του (1362). Τότε ὅμως οἱ ὑπήκοοι αὐτοῦ, μὴ θέλοντες νὰ ὑπακούωσιν εἰς τὸν διαδεχθέντα αὐτὸν υἱὸν του Βερνάρδον, τὸν ἐξεδίωξαν καὶ παρέδωκαν τὴν νῆσον εἰς τὸν κόμητα Κεφαλληνίας Λεονάρδον Α΄ τὸν Τόκκον.

Εἰς τὴν κατὰ τὸ 1357 ἐξέγερσιν ταύτην τῶν Λευκαδίων κατὰ τῶν Φράγκων δυναστῶν ἀναφέρεται τὸ ἔπος.

ΑΣΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

ΦΩΤΕΙΝΟΣ Ο ΖΕΥΓΟΛΑΤΗΣ.

«Πάο' ἓνα σβῶλο, Μῆτρο,

καὶ διῶξε ἐκεῖνα τὰ σκυλιά, πού μου χαλοῦν τὸ φύτρο.
 Ὁ χερουλάτης ἔφαγε τ' ἄχαρα δάχτυλά μου,
 καὶ στὴν ἀλετροπόδα μου ἐλειῶσαν τὰ ἥπατά μου.
 Δυὸ μῆνες ἔρρεψα ἐδεδῶ, ἐσάπησα στὴ νώπη 5
 μ' ἀρρώστια, μὲ γεράματα! Βάσανα, νήστεια, κόποι
 γι' αὐτὸ τὸ ἔρμο τὸ ψωμί! καὶ τώρα πού προβαίνει
 σγουρό, χολᾶτο ἀπὸ τὴ γῆ, πού πρὶν τὸ φᾶν χορταίνει
 τὰ λιμασμένα μου παιδιά, νὰ τὸ πατοῦν ἐμπρός μου
 μὲ τόση ἀπίστευτη ἀπονιά οἱ δυνατοὶ τοῦ κόσμου!... 10
 Ἐξέχασες καὶ δὲ μ' ἀκοῦς;... ἐσένα κραῶζω, Μῆτρο,
 διῶξε, σοῦ λέγω, τὰ σκυλιά, πού μᾶς χαλοῦν τὸ φύτρο...
 —Εἶναι τοῦ Ῥήγα, δὲν κοτῶ... Γιὰ κοίταξ' ἔκει πέρα
 νὰ ἰδῆς τί θρὸς πού γίνεται, τί χλαλοή, πατέρα!
 —Τί Ῥήγας, τί Ῥηγόπουλα! Εἶν' ὁ καινούριος κύρης, 15
 πού πλάκωσε μὲ ξένο βιὸ νὰ γένη νοικοκύρης.
 Παλιόφραγκοι, πού πέφτουνε σὰν ὄρνια στὰ ψοφίμια,
 ἐκεῖνοι πάντα κυνηγοὶ καὶ πάντα ἐμεῖς ἀγορίμια.
 Καὶ σὺ τοὺς τρέμεις, βούβαλε! Παιδὶ μέσ' στὴ φωτιά σου,
 πού τρίβεις στουρναρόπετρα μ' αὐτὰ τὰ δάχτυλά σου, 20
 πῶχρὲς τετραάδιπλα νεφρὰ καὶ ῥιζιμιὸ τὰ στήθια,
 τοὺς βλέπεις καὶ σὲ σκιαζοῦνε! Ὁ δοῦλος, εἶν' ἀλήθεια,
 λίπο ποτάζει μοναχά, ψυχὴ κι' αἷμα δὲν ἔχει...».

Κι' ὁ γέροντας μ' ἀπίδρομο σὰν παλικάρι τρέχει
 κι' ἀρπάζει τὴ σφεντόνα του. Ἔχει χολὴ στὰ μάτια. 25
 Μὲ τὸ σφυρί του ἓνα γουλι τὸ σπᾶ σὲ δυὸ κομματία
 καὶ τὸ σταφνίζει στὸ καυκί. Γοργὰ τὴν ἀνεμίξει
 καὶ τήνε σκάει μὲ δύναμη. Ἀνοίγει τὸ λιθάρι
 καὶ θυμωμένο ἓνα σκυλι πληγώνει στὸ ποδάρι,
 καὶ ἔν' ἄλλο χτυπάει στὸ κοῦτελο καὶ τὸ φαλάγγε χάμου. 30

«Βλέπεις, ἐγὼ δὲν τοὺς ψηφῶ, μὲ τὰ γεράματα μου.

—Πατέρα, τ' εἶναι πῶκαμες!

—Περίδρομος, κεφάλια,

μὴ βλαστημήσω τὸ βυζί, ποὺ σῶδακε τὸ γάλα.

Δὲ νοιώθεις πῶς τοὺς σχαίνομαι! Ὅλην αὐτὴν τὴν ψώρα,

35 ὀπῶρεται κάθε φορὰ καὶ μᾶς δαγκάει τὴ χώρα,
ὅπως εἶν' ἕνας ὁ Θεὸς κι' ἐγῶμαι Λευκαδίτης,
τὴν ἔπαιρνα ὅλη ἐπάνω μου κι' ἐπνίγομουν μαζί της.

Καὶ σύ, τοῦ γέρου Φωτεινοῦ μονάκριβο βλαστάρι,
τοῦ λύκου τάνυπόταχτου, ἀγγόνι τοῦ Θειοχάρη,

40 π' ἄλλη τροφή δὲν ἔλαβες νὰ φᾶς καὶ νὰ χορτάσης
γιὰ νὰ σοῦ βάψη τὴν καρδιά καὶ νὰ ῥιζοδοντιάσης
παρὰ τὴν ἔχτρα τὴν παλιά, ποῦναι θεμελιωμένη
σκληρή, πατροπαράδοτη, ἀφθαρτη, στοιχειωμένη,

γιὰ κάθε ξένην ἀφεντιά βαθιὰ μέσ' στὴ γενιά μας,

45 ἐσύ, θελέσι, στέκεσαι καὶ βλέπεις τὴ σπορά μας
νὰ τὴν πατοῦν οἱ ἀλλόφυλοι καὶ χάσκεις σὰ λουρίτης...
Οὔ! νὰ χαθῆς! Μ' ἐντροπίασες, δὲν εἶσαι Λευκαδίτης.
—Μὴ μὲ προπαίρνεις ἄδικα, πατέρα μου, εἶναι τόσο!
περνοῦν σὰ μαῦρος σίφουνας... σφιχτὰ μᾶς ἔχουν ζῶσει.

50 Ἐπιάσαν ἄλλοι τὰ ῥιζὰ κι' ἄλλοι χτυποῦν τὴ λάκκα
ξεθεμελιώνουν σχοιναριές, δὲν ἄφησαν ἀσφάκα,
φωνές καὶ χλιμιτίσματα, ἀλαλαγμὸς καὶ χτύποι...

Πᾶνε τοῦ γέρου Δημουλᾶ οἱ παινεμένοι κῆποι,
πᾶνε καὶ φράχτες καὶ λιθιές! Σὰ νᾶταν λυσσασμένοι

55 μὲ τ' ἄλογά τους τοῦ ῥιχτοῦ ὠρμήσαν μανιωμένοι
νὰ φθάσουν ἕνα δύστηχο, πατέρα, μισολάγι,
ποὺ τῷφεραν κυνηγητὰ οἱ σκύλοι ἀπὸ τὸ πλάγι.

Λὲς κι' εἶναι ἀνεμοστρόβιλος! Ἐμπρός... ἐμπρός ἀπ' ὅλους
ἐν' ἄλογο σιδέριχο σκορπᾶ λιθάρια, σβώλους,

60 καὶ στὴ χουσιῇ τὴ σέλα του βαστᾶ ἕναν καβαλλάρη
ὀποῦ πετᾶ σὰν αἰτὸς καὶ ποὺ κρατεῖ κοντάρι...

Πῶ! Πῶ! πατέρα, χαλασμὸς γιὰ μιὰ νεροχελώνα
δὲν εἶναι μεγαλύτερο... πῆρε τὸν ψυλλιθρῶνα
καὶ τῶχασαν τὸ πάτημα... Ὀλόγυρα ἀλωνίζου

65 ἀμέτρητα λαγωνικά κι' ἀναποδογυρίζου
τ' ἀμπελοφύτια τοῦ Χτενᾶ, τοῦ Κούρη τὰ λινάρια.

Πῆραν ξελάκου μιὰ κοπὴ καὶ σφάζου τὰ κριάρια

οἱ σκύλοι τους, πὸν ἐμάνιωσαν....

—Κι' ἀκόμα δὲν τοὺς τρῶμε!

Τὸ βλέπεις ἂν εἶμ' ἄδικος ὅταν τοὺς καταριῶμαι.

—Πατέρα μου, ἐσταμάτησαν... ὦ δυστυχιά μου! Ἐφθάσαν καὶ τὰ σκυλιὰ πὸν ἐλάβωσες! Οἱ κυνηγοὶ τὰ πιάσαν καὶ τᾶφεραν στὸν ἀρχηγό! Μᾶς εἶδανε, πατέρα...

Ἐχούμισαν ἐπάνω μας... ἦρθ' ἡ στερονὴ μᾶς μέρα...

—Νὰ μὴ σαλέψης ἀπ' ἐδῶ, μὴν ἀνασάνης λέξη
νὰ ἰδοῦμε αὐτὸς ὁ πόταμος ὡς πόσο θὰ νὰ τρέξῃ. 75

Πιάσε τὰ βόϊδια μὴ σκιαχτοῦν... Ἄ Μῆτρο, χέρι, χέρι...

Μόχτα, μωρέ, κι' ἐπλάκωσαν... Πρόσεχε τὸ Λευτέρη».

Ἐολόρθος μένει ὁ γέροντας, θολὸς στὸ πάτημά του,
καὶ καρτερεῖ τὸ σίφουνα, πὸν μούγκριζ' ἐμπροστὰ του.

Κάτασπρο τὸ κεφάλι του, πυκνὸ, μακρὸ τὸ γένι 80

στὰ λιοκαμένα στήθια του ἀφροῦτο κατεβαίνει

σὰν ἀνθισμένη ἀγρόαμπελη, πὸν πέφτει ἀπὸ κοτρῶνι.

Τοῦ χρόνου τᾶσπλαχνο γενὶ καὶ τῆς σκλαβιάς οἱ πόνου

τὸ μέτωπό του αὐλάκωσαν, τοῦ τῶχαν κατακόψει.

Ἐὸ ἥλιος τοῦ φθινόπωρου τοῦ ῥόδιζε τὴν ὄψη 85

ἐτύλωνε τὴ φλέβα του, τοῦ πύρωνε τὰ χεῖλη

σὰν ἀπιοιοιο νὰ ξεφτύλιζε, νάναβε τὸ κανδήλι

τῆς συντριμμένης του ζωῆς κι' ἔρριχνε στὴν καρδιά του

τῆς νιότης ὄλον τὸ θυμὸ καὶ τὰ παλιὰ ὄνειρά του.

Ἐένος ζυγὸς δὲν ἔγειρε τοῦ Φωτεινοῦ τὴν πλάτη. 90

Γι' αὐτόν, γιὰ τοὺς συντροφούς του, τὰ Σταυρωτὰ κι' ἡ Ἐλάτη

ἦσαν λημέρια ἀπάτητα κι' ἐκεῖθ' ἐρορολοῦσαν

καὶ καθ' ἔχτρο, πὸν φύτρωνε, τὴ νύχτα ἐπελεκοῦσαν.

Τὸ δέμα τοῦ Σαρακηνοῦ, τᾶγριο Δημοσάρι

χίλιες φορὲς τὰ χόρτασε μὲ φράγκικο κουφάρι, 95

κι' ἦταν σωρὸς τὰ κόκκαλα, πὸν στὴν Κουφὴ Λαγκαδά

καὶ στὴ Νεράιδα ἀσπρίζανε γυμνά στὴν πρασινάδα.

Μόνος ἀκόμ' ἀπόμεινε. Τὸ Γήταυρο, τὸν Πάλα,

τὸ Διγενῆ, τὸ Ῥουπακιά, τοὺς ἔφαγε ἡ κρεμάλα,

κι' ἄλλους ἐσύτρωψε ὁ τροχός. Μιὰ μέρα στὸ χορτάρι 100

μ' ἕναν παλιὸν παλικάρι, τὸ γέρο Θειοχάρη,

ἐτρώγαν ἕνα λιάνωμα κι' ἐρώτησε τὴν πλάτη.

- Κανείς ποτέ δὲν ἔμαθε τί ξάνοιξε τὸ μάτι
 πάνου σ' αὐτὸ τὸ κόκκαλο, κι' εὐθύς τοῦ λέει: «Πατέρα,
 105 μού δίνεις τὴν Ἀργύρω σου;» Τὴν εἶχε θυγατέρα
 ὁ προεστὸς μονάκριβη καὶ πολυγυρεμένη...
 «Νάναι, παιδί μου, ὦρα καλὴ καὶ τρισευλογημένη!»
 Καὶ τῷδωσε τὸ χέρι του καὶ τὴν εὐχὴ του ὁ γέρος.
 Ἄπο τὰ τότε ἡμέρῃσε. Εἶχεν ἀρχίσει ὁ θέρος
 110 κι' ἐξήλεψε χερόβολα κι' ἀθεμωνιές κι' ἄλωνι.
 Εἶδε οἱ καιροὶ ποῦσαν κακοί, φαρμακεμέν' οἱ χρόνοι,
 ὀλόγουρά του συγνεφιά... Χίλιων λογιῶν θεριά
 ἐξέσχισαν τὸ γένος τοῦ καὶ παντοχὴ καμμία.
 Συντρίμματα καὶ χαλασμοί. Γαύρα παντοῦ καὶ λύσσα!
 115 Κανένα γλυκοχάραμα, νύχτα, σκοτάδι, πίσσα.
 Ἄρνήθηκε τὴν κλεφτουριά, τὰ φλογερά ὄνειρά της,
 κι' ἔγινε ζευγολάτης.

- Κι' ὁ καταροάχτης τοῦ βουνοῦ ἀντὶ μὲ τ' ἄρματά του
 πέτεται μὲ τὰ σύνεργα, μὲ τὰ καματερά του.
 120 Ἦθελε βόϊδια κάτασπρα, μεγάλα, τραχηλάτα,
 νάναι στεφανοκέρατα, κοντόσφαγα, κοιλᾶτα.
 Τ' ἄλῆτρι σύμμετρο, βαρὺ. Τὰ ξύλα του κομμένα
 πάντα σὲ χάση φεγγαριοῦ δὲν εἶχανε κανένα
 ποτέ τους ὅζο ἢ σκέβρωμα. Ἦθελ' ἀπὸ πριναρί
 125 τὸ χερουλάτη, τὰ φτερά, τὸν κέρο, τὸ σταβάρι
 ζυγὸ καὶ σπάθη ἀπὸ φτελιά. Κι' ἦθελ' ἀπ' ἀργιλίδα
 νάναι χυτὲς οἱ ζεύγες του. Μόνο ψωμί του, ἐλπίδα
 ἦτανε τὸ ζευγάρι του. Μόνη κυρά του ἀφέντρα
 στὰ χέρια του ἡ βουκέντρα.

- 130 Γέροντα τὸν ἐλάτρευε πάντα κρυφὰ ἡ Λευκάδα,
 τὸν εἶχε πολεμάχο της, χωρὶς νὰ πάρη ἀχνάδα
 ξένος κανείς τοῦ μυστικοῦ. Κι' ὅταν ὁ ζευγολάτης
 μέσα σὲ κόσμο ἐπρόβαινε, μεριάζαν τὰ παιδιά της
 κι' ἐπροσκυνοῦσαν ξήσκεπα' τὸν εἶχε βασιλιᾶ του
 135 φτωχός, πανόρφανος λαὸς καὶ τᾶσπρα τὰ μαλλιά του
 στὸ μέτωπό του ἐλάμπανε τὸ βαρυπληγωμένο
 ὡσὰν κορώνα ἀτίμητη, σὰ φλάμπουρο ὑψωμένο.

Πάνου σ' αὐτὸ τὸ εἶδωλο σ' αὐτὸν τὸν ἀσπρομάλλη

ἀκράτητη ὄλ' ἡ φράγκικη ὠρμοῦσε ἀνεμοζάλη
 κι' ἐκεῖνος μένει ἀσάλευτος σὰ βράχος, πού προσμένει 140
 στὰ στήθια του τὰ δλόγυμνα τῆ θάλασσα ὠργισμένη.

Τὸν ἔζωσαν τὰ κύματα κι' ἔβραζε γύρα γύρα
 μελανιασμένη, ἀκράτητη ἡ ἀνθρώπινη πλημμύρα,
 σὰν νᾶθε νὰ τὸν καταπιῇ. Ἀπάνου του ἐχτυποῦσαν
 φοβέρες καὶ περιέγλα. Ἐγρούζανε, ἀλυχτοῦσαν 145

οἱ σκύλοι μέσ' στὰ πόδια του κι' αἱμάτωναν τὸ δόντι
 εἰς τῆ σκληρῇ τῆ σάρκα του. Καὶ συριγμοὶ καὶ βρόντοι
 σὰν ναῦραν ἀγριογούρουνο, πού μέσ' ἀπ' τῆ μονιά του
 δὲν ἤθελε νὰ πεταχτῇ. Τ' ἄχαρο φόρεμά του
 ῥεῦει κομμάτια κατὰ γῆς. Τ' ἄλογα χλιμιτοῦσαν [σαν

κι' ἀπάνου στ' ἄσπρα του μαλλιά βραστοὺς ἀφροὺς σκορποῦ-
 κι' ἐδέρναν μὲ τῆ γλῶσσά τους στὸ χαλινὸ στὸ στόμα
 κι' ἐφρύμαζανε κι' ἔσκαφταν τοῦ χωραφιοῦ τὸ χῶμα.

Ἔμεν' ὁ γέροντας βουβός. Τὸ φλογερό του μάτι
 ἔγινε μόνο τῆς ψυχῆς ἀπόκρυφο παλάτι 155

κι' ἐκεῖθ' ἀστράφτει ὄλ' ἡ φωτιά, πού καίει τὰ σωθικά του.

Λὲς κι' ἔβλεπες τὸ Γένος του μ' ὄλη τῆ δυστυχία του,
 τῆ φτώχεια, τὰ γεράματα, τὴν καταφρόνησή του,
 ὄλορθο ν' ἀντρειεύεται καὶ μὲ τῆ δύναμή του
 τῆ μαγική, τὴν ἄμετρη, γυμνό, κατακομμένο, 160

νὰ δείχνῃ πάντ' ἀνίκητο τὸ μέτωπο στὸν Ξένο...

Μ' αὐτὸν τὸν ἥλιον ἔλαμπε κι' αὐτὸς ὁ ἔβδομηντάρης!

Μέσ' ἀπ' τῆ μαύρη καταχνιά βγαίνει ἓνας καβαλλάρης
 καὶ τ' ἄλογό του σταματᾷ ἐμπρὸς στὸ ζευγολάτη... 165

«Ἐσὺ μοῦ πετροβόλησες, παλιόγερε, χωριάτη,
 τὰ δυὸ μου τὰ λαγωνικά;—Μόνος ἐγὼ κι' ὄχι ἄλλοι.

—Μίλει μου ταπεινότερα... Λύγισε τὸ κεφάλι,
 προσκύνᾳ τὸν ἀφέντη σου, ἐσέκλιαρη, διακονιάρη!»

Κι' ὁ Φράγκος τ' ἄσπρα του μαλλιά χτυπᾷ μὲ τὸ κοντάρι.

«Κι' ἐγνώριζες ὅτ' ἦτανε κείνα σκυλιά δικά μου; 170

—Τὰ γνῶριζα καὶ τᾷδιῶξα μέσ' ἀπὸ τῆ σπορά μου.

—Ποῦθε κατάγεσαι, μωρέ;—Ἐδῶθε.. Σφακισιᾶνος.

—Κι' ἐγὼ, σκουλήκι ἀγνώριστο, ὁ Τζώρτζης ὁ Γρατζιάνος,

ἀφέντης σου παντοτινός, τύρανος ἄρχοντάς σου.

- 175 Αὐτὸ τὸ χῶμα πὸν πατῶ, οἱ πέτρες, τὰ νερά σου,
 ἡμερο κι' ἄγριο κλαρί, τ' ἄγρι σου, ἡ ψυχὴ σου,
 τὰ ζωντανά σου, τὰ παιδιά, τὸ αἷμά σου, ἡ τιμὴ σου,
 ὅλα δικά μου, μάθε το. Βουνοῦ καὶ λόγγου ἀγρίμι,
 εἶτ' ἔχει τρίχα, εἶτε φτερό, σιχαμερὸ ψοφίμι,
- 180 τὸ διαβατάρικο πουλί σ' ἐμὲ μονάχ' ἀνήκει
 κι' ἀξίζει τὸ κεφάλι σου λαγόπουλο ἢ περδίκι.
 Γι' αὐτ' ὅθε θέλω θὰ περῶ κι' ἐγὼ καὶ τὰ σκυλιά μου·
 τίποτε δὲν ὀρίζετε κι' εἶναι κι' αὐτὴ σπορά μου.
 Κι' οὐτ' ἄλλη τύχη ἀξίζετε. Γενιὰ καταραμένη,
- 185 δειλὴ, κακογεράματη, στὸν κόσμον ἀκόμα μένει
 γιὰ νὰ πομπεύῃ τῶνομα καὶ τὴν κληρονομιά της!...».

- Καὶ στὰ στερνὰ τὰ λόγια του ἐννοίωσε ὁ ζευγολάτης·
 ὅτι ἓνα δάκρυ ἐνότιζε τ' ἄσπράδι τοῦ ματιοῦ του
 κι' ὀλόρθες ἀναδεύονται οἱ τρίχες τοῦ κορμιοῦ του.
- 190 «Ἄν ξεραθῆ τὸ κλαρί, πάντα χλωρὴ εἶν' ἡ ῥίζα·
 καὶ μένει πάντα ζωντανὸ ἢ ῥόδι φάγ' ἢ βρίζα
 αὐτὸ τὸ βόιδι τὸ μανό, π' ὅσο βαθιὰ ῥουχνίζει,
 τόσο εὐκόλα μυγιάζεται κι' ἀνεμοστροβιλίζει,
 καὶ πὸν τὸ κράζουνε Λαό. Θὰ σπᾶση τὸ καρίκι
- 195 καὶ θὰ προβάλλῃ μὲ φτερὰ μιὰ μέρα τὸ σκουλήκι.
 Τότε, πουλί τὸ σερπετὸ ποιός ξέρει ποῦ θὰ φτάσῃ!...
 —Δεῖξέ μου αὐτὸ τὸ λείψανο, πὸν θὰ βρικολακιάσῃ.
 —Ἐγώ... ὁ φτωχὸς ὁ Φωτεινός, ὁ γέρος, ὁ ξεσκλιάρης,
 πὸν ῥίχνω ἐδῶ τὸ σπόρο μου γιὰ νὰ μοῦ τότε πάρῃς,
- 200 ἐγώ, πὸν μὲ τὸν ἴδρωτα τὰ χῶματα ζυμώνω
 γιὰ νὰ τρώγῃ ἄλλος τὸ ψωμί, πὸν τρέχω καὶ κεντρώνω
 τὴν ἀγριλίδα τοῦ βουνοῦ καὶ πὸν δὲν ἔχω λάδι
 ν' ἀνάφτω τὸ καντήλι μου καὶ ζῶ μέσα στὸν ἄδη·
 ἐγώ, πὸν μὲ τὰ νύχια μου ἀναποδογυρίζω
- 205 τὸ λόγγο καὶ τὰ ῥιζιμιὰ γιὰ νὰ σᾶς τὰ στολίζω
 μὲ κλήματα, πὸν δὲν τρυγῶ καὶ πὸν ποτὲ δὲν ἔχω
 λίγο κρασί κεφαλιακὸ τῆ γλώσσά μου νὰ βρέχω·
 ἐγ' ὁ φτωχὸς ὁ μυλωνᾶς, πὸν ζῶ σ' αἰώνια ζάλη
 καὶ παίρνω κέρδο, πληρωμὴ, προσφάγι τὴν πασπάλη,
- 210 πὸν δὲν ὀρίζω τὸ παιδί, πὸν πάντα ζῶ μὲ τρόμο
 καὶ πὸν δὲ βρίσκω ἐδῶ στῆ γῆ γιὰ νὰ μὲ κρίνῃ νόμο·

αὐτός, αὐτὸς εἶν' ὁ Λαός. Τ' ἄψυχο τὸ κουφάρι
αὐτὸ ἔναι τὸ καματερό, τὸ ψόφιο τὸ κραιάρι...

Μὴ ῥίξις ἄλλο φόρτωμα στήν ἔρμη του τὴν πλάτη...

— Συμμάζωξε τὴ γλῶσσα σου τὴ φιδινή, χωριάτη, 215

μὴ μοῦ ξανάφτης τὴ χολή. Γονάτισε ἔμπροστά μου
καὶ ζήτησε συχώρεση γιὰ τὰ λαγωνικά μου...

Δὲ θές, ἀνάρτη, δὲν ἀκοῦς;

— Καλύτερα τὸ βρόχο

παρὰ τὰ γόνατα στὴ γῆ... Ἄρα κατάρα τῶχω...

Θᾶφηναν λάκκωμα βαθὺ καὶ θᾶταν μέγα κῶϊμα, 220

τιμὴ νὰ θάψω κι' ὄνομα μέσα σ' αὐτὸ τὸ μνήμα.

— Τώρα θὰ ἰδῆς, παλικάρᾶ... Ἀκοῦστέ με, συντρόφοι,

καὶ μὴ θυμῶστε ἂν λυπηθῶ αὐτὸν τὸν ἄγριον ὄφι...

Νὰ μᾶς πλερώσῃ τὰ σκυλιὰ μὲ τὰ καματερά του,
καὶ γιὰ τὴν τόλμη, πῶλαβαν τὰ πέντε δάχτυλά του 225

νὰ σφεντονίσουν κατ' ἐμᾶς, ἐκεῖ στὸ χερουλάτη

νὰ συντριφοῦν μὲ τὸ σφυρί... Σ' ἀρέσει, ζευγολάτη;».

Καὶ δυὸ σκιαδες πάραυτα ὠρμήσανε κι' ἀρπάξαν

τὰ βόιδια, ποῦταν στὸ ζυγὸ. Δυὸ ἄλλοι τὸν ἀδράξαν

κι' ἐδέσανε τὸ χέρι του στὸ φοβερὸ χερουλί 230

μὲ τὴ σφεντόνα πῶβρανε. Ὑστερα μὲ τὴ σκούλη

ἀρχίσαν τοῦ κοντόσπαθου ἀργὰ νὰ πελεκᾶνε

τ' ἀντρειωμένα δάχτυλα καὶ νὰ περιγελᾶνε.

Ὅλο τ' ἀλέτρι ἐβάφηκε τὸ μαῦρο τὸ παιδί του
στὸ χῶμα δίπλα ἐμούγκριζε σὰν νᾶβγαине ἡ ψυχὴ του. 235

Κι' ἐκεῖος ὁ γέρο δράκοντας χωρὶς οὔτε ν' ἀχίστη

ἐκοίταζε τὸ αἷμά του, πὸν πότιζε σὰ βρῶση

τὴ γῆ του τὴν ταλαίπωρη, καὶ μέσα στήν καρδιά του,

μὲ μιᾶς ἀστράψαν τὰ παλιὰ τ' ἀνδραγαθήματά του,
κι' ἐσπιθοβόλησε στὸ νοῦ χουσόφτερο ἢ ἐλπίδα 240

μὲ τὴ δική του ἐκδίκηση νὰ σώσῃ τὴν πατρίδα...

Τὸ Φραγκολόγι ἐσχόρησε βουβὸ κι' ἐντροπιασμένο

κι' ἀφήνει ἐκεῖ τὸ Φωτεινὸ στ' ἀλέτρι του δεμένο.

«Παιδί μου, Μῆτρο, ἀπέθανες ;... Πῶς σέρνεσαι στὸ χῶμα ;...

— Πατέρα, οἱ λύκοι ἐφύγανε ;... καὶ ζῆς, καὶ ζῆς ἀκόμα ; 245

- Σίγα, καὶ λῦσέ με ἀπ' ἐδῶ... Μὴν κλαῖς, ἦταν γραμμένο...».
 Καὶ τὸ παιδί τὸ δύστυχο, παράλυτο, σκιασμένο,
 ξεδένει τὸν ἀφέντη του, φιλεῖ τὰ δάχτυλά του
 καὶ τὸ δεξιὸ τὸ χέρι του κρεμᾷ στὴν τραχηλιά του
 250 μὲ τὴ σφεντόνα, πῶσταζεν αἱματοποτισμένη.
 «Μῆτρο, τὸ βλέπεις; Τίποτε, τίποτε δὲ μᾶς μένει,
 οὔτε ζευγάρι, οὔτε σπορά. Κρέμονται στὰ λουλούδια,
 πὺ παραστέκουν μαρτυριά, τὰ νύχια, τὴ μελούδια,
 τὸ αἷμα τοῦ πατέρα σου. Καὶ στὰ γεράματά μου
 255 εὐρέθη χέρι ἀνθρώπινο νὰ δείρη τὰ μαλλιά μου...
 Νοιώθεις βαθιὰ στὰ σωθικά τ' ἄσπλαχν' αὐτὰ περῶνια;...
 —Δὲ θὰ σθηστοῦν ἀπ' τὴν καρδιά, κι' ἂν ζήσω χίλια χρόνια.
 —Τ' ὀρκίζεις μ' ὄλην τὴν ψυχὴ;... Μοῦ τάξεις, τὴ σφεντόνα,
 πὺ βράχηκε στὸ αἷμα μου νὰ τὴ φορῆς εἰκόνα
 260 καὶ φυλαχτὸ παντοτινὸ γιὰ νὰ κρατῆ ἀναμμένο
 τὸ πάθος μου τ' ἀκοίμητο, πῶχω γιὰ κάθε ξένο;...
 —Τὸ τάζω... Σοῦ τ' ὀρκίζομαι.
 —Σοῦ δίνω τὴν εὐχὴ μου
 δεμένη μὲ τὴν ἔχτρα μου... Πᾶμε ἀπ' ἐδῶ, παιδί μου».

- Ἔρριξε ὁ Μῆτρος τ' ὄρφανὸ τ' ἀλέτρι του στὸν ὄμο
 265 σὰν νᾶταν κούφια καλαμιὰ, καὶ τοῦ χωριοῦ τὸ δρόμο
 παίρνει μὲ πάτημα ἑλαφρὸ καὶ μὲ βαρεῖα τὴ φρένα.
 Ἀκολουθοῦσε ὁ Φωτεινός. Μὲ μάτια θερμασμένα
 κοιτάζει γύρου τὰ βουνὰ καὶ λὲς πὺν ξεθυμαίνει
 θωρῶντας τὴν Ἑλάτη του ἢ πύρη, πὺν τὸν ψένει.
 270 Πόσο ἐμεγάλωσε μὲ μιᾶς! Περνᾷ μὲ τὴ βουκέντρα
 καὶ φαίνεται ψηλότερος ὅτ' εἶναι ἀπὸ τὰ δέντρα.

ΑΣΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

- Φωλιάζουν οἱ σταυραῖτοὶ στοῦ βράχου τὰ στεφάνια,
 ἐφώλιασε κι' ὁ Φωτεινὸς στὸν ἐγκρεμὸ τοῦ Κόντρον.
 Τέσσαροι τοῖχοι κάτασπροι, ὁ κάτοικας, τ' ἀχούρι,
 ἢ μάντρα γιὰ τὰ πρόβατα, μιὰ δεκαριά κυβέρτια,
 5 πλατὺς καθάριος ὄβροδὸς ζωσμένος διπλολίθι
 ὅπου ἐπρασίνιζε πυκνὸς ὁ νύλακας, τὸ μύρτο,
 τ' ἀγιόκλιμα, ἢ μελετινὴ, κι' ὅπου ἄπλωνε ἕνας φράξος

τὰ δροσερὰ κλωνάρια του σφιχτὰ περιπλεγμένα
 μ' ἓνα φτακοίλι καρπερὸ καὶ μ' ἓνα βοϊδομάτη,
 εἶν' τὸ βασίλειο τοῦ φτωχοῦ. Τάρσεε πάντα ἐκεῖθε 10
 νὰ χαίρεται τὴ θάλασσα, π' ὅσο πλατύτερο εἶναι
 τόσο σοῦ κλέφτει τὴν καρδιά, τόσο τὸ νοῦ σοῦ πνίγει.
 Τὴν ἔβλεπε χίλιες μορφές ν' ἀλλάζῃ, χίλιες ὄψεις,
 πότε νὰ γλύφῃ τὸ γυαλὸ προσκνημένη δούλα,
 καὶ πότε νὰ τὸν μάχεται τρελλή, ξεστηθωμένη, 15
 μ' ἀνεμοσκόρπιστα μαλλιά καὶ μ' ἀφρισμένο στόμα.
 Κι' ἦταν ἡ ἔρμη ἑλληνική! Κι' ὑπόφερε νὰ νοιώθῃ
 τὰ φράγκικα τὰ κάτεργα τὴ ὄσχη τῆς νὰ ὀργώνουν
 καὶ νὰ τῆς δέρῃν τὰ πλευρὰ μὲ τὰ κουπιά του ὁ ξένος!...

Ἦρθε στὴν Κόκκινη Ἐκκλησιὰ ἐξήντα χρόνους πίσω 20
 ἓνας σοφὸς καλόγερος φευγάτος ἀπ' τὴν Πόλη
 κι' ἔμειν' ἐκεῖ κι' ἀσκήτεψε. Τὸν ἔκραζαν Νικητά.
 Ἦξερε γράμματα πολλὰ κι' ἐγιάτρευε τοῦ κόσμου
 μὲ ζόρκια καὶ μὲ βότανα τὰ χίλια μύρια πάθη:
 τὸ ὄϊμα, τὸ κακὸ σπυρί, τὴ φάγουσα, τὸ λέφα, 25
 τὸ μαλαθράκι, τὸ καρφί, τὴ λιόκριση, τὴ λύσσα.
 Στὸ πρόσταγμα τοῦ τὰ κουφὰ ἐφεύγανε, οἱ ἀκρίδες,
 ἀπὸ τὰ πρόβατα ὁ χαμός, ἀπὸ τὰ γίδια ὁ ἥσκιος,
 Τὸν ἔλατρευάν τὰ χωριά, κι' ὁ Φωτεινός, ὁποῦταν
 στὸ μοναστήρι δόκιμος καὶ τὸν ἀκολουθοῦσε 30
 ὅταν τὸν ἔστελναν νὰ βγῇ γιὰ διακονιὰ τριγύρω,
 ἔμαθε λίγο διάβασμα κι' ἄκουσε κι' ἱστορίες
 ἀπὸ τὸν ἅγιον ἀσκητή, πὺν τοῦχανε κεντήσει
 τὸ λογισμό τοῦ τὸν ὀκνὸ καὶ τὴ σκουριὰ ξεπλύναν,
 ὁποῦ ἔτρωγε κάθε καρδιά σ' αὐτὰ τὰ στεῖρα χρόνια. 35

Ἐκεῖνος τοῦπε μιὰ φορὰ, πὺν βρέθηκαν μονάχοι
 νὰ κάθωνται ἀπολείτουργα, στὸ κίτρινο πεζοῦλι
 τοῦ Ἁϊ-Λιαῖ στὴν Ἐγκλουβή, τὴν περασμένη δόξα
 καὶ τ' αἰμετρα τὰ βάσανα τοῦ δύστυχου τοῦ Γένους. 40
 Τοῦπε τὸ πῶς ἀνάμεσα σὲ τρίβολα κι' ἀγκάθια
 μιὰ μέρα ἠθέλησε ὁ Θεὸς νὰ σπείρῃ ἓνα λουλούδι
 ὁποῦχε χίλιες ὁμορφιές καὶ χίλιες εὐωδίες,
 κι' ὅπου, ὅταν ἐμεγάλωσε κι' ἐπρόβαλε δροσάτο,

- δεύτερος ἤλιος ἔλαμψε, καὶ τὴν ψυχὴ τοῦ κόσμου,
 45 π^ο οὔτε δὲν εἶχε ἀνάκαρα κουφὰ ν^ο ἀναστενάξει,
 τὴ ζέστανε, τὴ στόλισε μ^ο ἀκούραστα φτερούγια,
 τὴν ἔμαθε πῶς νὰ πετᾷ. Καὶ τὸ λουλούδι ἐκεῖνο,
 πῶπρεπε νᾶναι ἀμάραντο, τὸ βάφτισεν Ἑλλάδα.
 Τοῦπ^ο ὅτ' ἐκεῖν^ο ἢ θάλασσα ἢ φραγκοπατημένη
 50 εἶχε θουφήξει λαίμαργα τ^ο ἀνθρώπινα κοπάδια,
 ποὺ μ^ο ἕναν Ξέροη βασιλιά ἐχύθηκαν νὰ φᾶνε
 τ^ο ἀστάλωτο τὸ λούλουδο: Τ^ο ἀκολουθοῦσε νύχτα
 ὕπνος, νεκρίλα, σίδερα, κι^ο ἐγλύτωσε τὸν κόσμο.
 Τοῦπε πῶς ἐξεφύτρωσαν ἀδελφικὲς ἀμάχες,
 55 ποὺ ἐφτεῖραν σάρκα καὶ ψυχὴ καὶ πῶς ἐμπῆκε σφῆνα
 στοῦ δέντρον τὴν πεντάνοιχτη τὴ χαραμάδα ὁ Ξένος
 κι^ο ἄνοιξε ἀγιάτρευτη τομὴ γιὰ νὰ μορῆ καθένας
 νὰ μπήγη τὸ πελέκι του καὶ νὰ χωρίζη σχίζες.

- Τῶδειξ^ο ἐκεῖ παράμερα τὴ Σάλτενη, τὸν Κόροφο,
 60 καὶ τοῦπε πῶς ἐσιμῖξανε καὶ πῶς κριαρωθῆκαν
 μέσα σ^ο αὐτὸ τὸ στένωμα γιὰ τὴ σκλαβιά τοῦ κόσμου
 δυὸ πολεμάρχοι φοβεροί· καὶ πῶς ὁ νικημένος
 ἀπὸ δυὸ λάμπες, πῶβλεπε ν^ο ἀστράφτουν ἐμπροστά του,
 τῆς Κλεοπάτρας τὴ ματιὰ κι^ο ἕνα μεγάλο θρόνο,
 65 ἐδιάλεξε τὴν ὁμορφιά κι^ο ἐσβήστηκε μαζί της.
 Καὶ τοῦπε πῶς ὁ νικητής, γιὰ νὰ φυλάξῃ πάντα
 τὴ δόξα του ὀλοζώντανη καὶ τὴ χρυσῆ του μοῖρα,
 ἐξεθεμέλιωσε σκληρὰ χῶρες, χωριὰ καὶ τάφους,
 κι^ο ἔχτισε τὴ Νικόπολη, κουφάρι μὲ κουφάρια,
 70 σύντριμμα μὲ συντριμματα, κι^ο ἦταν σεισμός ὁ χτίστης.
 Ἀπὸ τὰ τότε ἐσκέπασε κάμπους, βουνὰ καὶ κῆμα
 θολοῦρα μαύρη καὶ πυκνὴ γιὰ τετρακόσους χρόνους,
 σαπίλα κι^ο ἀποκάρωμα. Κανένας ἄλλος χτύπος
 τὸν ὕπνο δὲν ἐδιάκοψε σι^ο ἀπέραντο τὸ μνήμα,
 75 παρὰ θοχάλισμα βαθὺ καὶ τ^ο ἄσπλαγνο τοῦ χρόνον
 τὸ δαγκανάρι, πᾶλαθε τὴ νεκρωμένη πλάση
 κι^ο ἐτοίμαζε ἄλλο ζύωμα μὲ τὴν παλιὰ τὴ σκόνη.

Τοῦπε πῶς ἕνας βασιλιάς, ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος,
 τὴν πρώτη μέρα πῶδραξε στὰ χέρια τὴν κορῶνα

ἐξάνοιξε ὅτι ἐπάνω της πηχτὴ πηχτὴ σὰν αἷμα 80
 τὴν ἐσκοτίδιαζε ἢ σκουριὰ καὶ θὰ τὴν ἔτρωγε ὅλη
 ἂν δὲν τῆς ἔδιδε βαφὴ καὶ βάφτισμα καὶ χρίσμα
 τῆ λάμπη τῆς Ἀνατολῆς, τὸ φῶς τοῦ Σταυρωμένου,
 καὶ τοῦ Βοσπόρου τὰ νερά. Καὶ πάραυτα φυτρῶνει 85
 στὸ πρόσταγμα τοῦ γίγαντα μέσ' ἀπ' τὰ κύματά μας
 τὸ Κράτος τὸ Βυζαντινὸ, πῶζῃσε χίλια χρόνια
 χωρὶς ἓνα ξανάσασμα, ξεσπαθωμένο πάντα,
 γιὰ νὰ κρατῇ τὴν ἄβυσσο, ποὺ μούγκριζε νὰ πνίξῃ
 τὴ Δύση τὴν ἀχάριστη. Κι' ὡς τόσο μιὰν αὐγὴ 90
 Φράγκοι φονιάδες Χριστιανοὶ μὲ προδοσιά, μ' ἀπάτη
 τοῦ φόρεσαν τὰ σίδηρα, τοῦ σάλεψαν τὴ ῥίζα,
 καὶ τὸ κατάκοψαν σκληρὰ σ' ἀμέτρητες λουρίδες.
 Ὑστερα πάλι ἀνάζησε κι' ἔθρενε λίγο λίγο
 σὰν πλάτανος, ποὺ ἀλίωσε καὶ βλέπει κάθε μέρα
 κατάξεροι νὰ πέφτουνε οἱ κλώνοι του ἓνας ἓνας 95
 μὲ κάθε βαρυνειμωνιά, καὶ ποὺ δὲ συγκρατιέται
 γιὰτ' ἔχει κούφια τὴν καρδιά, παρὰ μὲ λίγη φλούδα.

Τὰ γνώριζ' ὅλα ὁ Φωτεινὸς κι' ὅταν ἐκεῖθ' ἐπάνου
 ὀλόγουρά του ἐκοίταζε κι' ἔβλεπ' αὐτοὺς τοὺς τάφους,
 ὅλον αὐτὸν τὸν ξεπεσμό, ὅλην αὐτὴν τὴν νέκρα, 100
 ἔμενε σὰν παράλυτος καὶ γιὰ νὰ διώξῃ ὁ μαῦρος
 τὴν καταχνιά, ποὺ πλάκωνε στὴν ἄκακη ψυχὴ του,
 ἔφευγε τὸν ἀπέραντον, τὸν πεθαμένον κόσμον
 κι' ἐγύρευε παρηγοριὰ στὰ κατορθώματά του,
 ποῦταν ἀκόμα ζωντανά, κι' ἐστύλωνε τὸ μάτι 105
 μ' ἀνεκφραστὴ κρυφὴ χαρὰ στοῦ Καλαβροῦ τὰ πλάγια,
 στὴ λαγκαδιὰ τῆς Μέλισσας, στὶς Σπαθαριές, στὸν Κάπρο,
 στὰ χίλια τὰ λημέρια του· καὶ τότε, ἀναπαμῆνος,
 ἔθριχνε λίγο κριθῖνο ψωμὶ μέσ' στὸ σακκούλι,
 ἔβανε ἔμπρὸς τὰ βόδια του κι' ἔτρεχε στὸ χωράφι. 110

Μέσα δὲν εἶχε χώρισμα ὁ φτωχικὸς ὁ πύργος
 κι' ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη εἶν' ἀνοιχτός. Ὀλόγουρα στὸν τοῖχο
 κρέμονται τὰ δοξάρια του, μὲ τὸ σπαθὶ μιὰ ζώστρα,
 ἓνα πελέκι σκαλιστὸ σιδεροστελιασμένο,
 τ' ἀκοίμητο κανδήλι του ἔμπρὸς σὲ μιὰν εἰκόνα, 115

Ἄ. Γ. Σαρῆ, Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Ε' γυμν.—Ἐκδ. γ'. 1932. 8

- πῶδειχνε τὴν Ἀνάσταση, κι' ἔφερνε κρεμασμένη
 σὰν τάμα, σὰν προσκύνημα τῆ φοβερῆ σφεντόνα,
 καὶ σκορπισμένα ἐδῶ κι' ἐκεῖ χίλιων λογιῶν συγύρια
 ἀρήλογος, πινακωτὴ καὶ πλάστης καὶ δρυμόνι,
 120 ἡ ἀνέμη μὲ τὰ γνέματα, τὸ τυλιγάδι, ἡ δροῦγα,
 ὁ οἶκος μὲ τὰ μάλλινα τὰ παρδαλὰ διπλάρια
 καὶ μιὰ κρεμάθα μὲ πιτιὲς σιμὰ στὸν καπνοδόχο
 κι' ὁ λυχνοστάτης στὴ γωνιὰ κι' ἕνας ἀλατολόγος
 καὶ τοῦ φτωχοῦ τὸ χάλκωμα καὶ λιναροσκουλίδες
 125 καὶ τοῦ γεωργοῦ τὰ σύνεργα, βουκέντρες, καρπολόγοι
 καὶ δικριάνια ἕνα σωρὸ καὶ δέμα μὲ ἀντιροάβδια
 καὶ δυὸ κουλούφια ἀτάραγα μὲ γέννημα, πού οἱ φίλοι
 μαζί μὲ δυὸ καματερὰ στὸ ζευγολάτη ἔστειλαν
 ὅταν ἐμάθαν τὸ κακό, πὺ ἀνέλπιστα τὸν ἤρθε.
 130 Κι' ἐπάνω στὰ καταχυτὰ φωλιὲς χιλιδονίσες,
 πὺ δὲν ἐπείραζε κανεὶς κι' ἔφερναν κάθε χρόνο
 μέσα σ' αὐτὴν τὴν κιβωτὸ χαρὰ, ζωὴ κι' ἐλπίδες.

- Τῶμεν' ἀκόμ' ἀνύπαντρη μιὰ μόνη θυγατέρα,
 ἡ ὄμορφ' ἡ Θωδούλα του, γλυκὸ του στερνοπαίδι.
 135 Δὲν εἶχε κλείσει δεκαπτὰ κι' ἄμεστο ἔμοσχοβόλα
 τοῦ λόγγου τ' ἀγριολούλουδο. Ποτὲ παρόμοιο μάτι
 τῆ δύση δὲν ἐφώτισε πατέρα ἑβδομητάρη
 οὔτε τ' ἀγέρι τοῦ Μαγιοῦ τόση δροσιὰ καὶ γλύκα
 χύνει ποτὲ σὲ σωθικὰ μυριοφαρμακωμένα,
 140 ὅση ἔσκορποῦσε ὀλόγυρα μὲ τὸν ἀνασασμὸ τῆς
 αὐτῆ τοῦ Κόντρου ἡ ἀπάθθηνη περήφανη παιδούλα.
 Μὲ τὸ τραγούδι κάθεται στὸν ἀργαλειὸ κι' ὑφαίνει,
 μὲ τὸ τραγούδι διάζεται, μὲ τὸ τραγούδι φέρνει
 τὴ στάμνα στὸ κεφάλι τῆς μὲ τοῦ Φρηᾶ τὸ κρού,
 145 τὸ κρού ταῦρετο νερό. Στὸ βότανο, στὸ θέρο,
 παντοῦ, στὸ στεριολόγημα, στὸν τρύγο, στὸ κοπάδι,
 ὅθε περάση, τῆς καρδιάς τὰ σύγγεφ' ἀποδιώχνει
 καὶ βασιλεύει ὅπου σταθῆ παρηγοριὰ καὶ γέλοιο...

- «Ρίξ' ἕνα ξύλο στὴ φωτιὰ νὰ πέσουν δέκα θράκια,
 150 νὰ πυρωθοῦν τὰ πόδια μου, κι' ἐξύλιασαν, Θωδούλα.
 Καλοκαιριὰ τῆς Παπαντῆς, μαρτιάτικος χειμῶνας,

θυμᾶσαι πὸν σᾶς τῶλεγα ;... Σαράντα χρόνους πίσω
 παρόμοια μ' ἤϋρηκε χιονιά. Ἦμαστ' ὄχτῳ συντροφοί
 κρουμμένοι μέσα στ' Ἄλατρο. Μᾶς πρόδωκ' ἕνας γύφτος
 καὶ μᾶς ἐκλεῖσαν ἄξαφνα τριάντα τόσοι Φράγκοι 155
 ἐσκοτώσα τὸν ἀρχηγὸ κι' ἔχασα τὸ Χαρίτο,
 ποῦτανε πύργος ζωντανός. Μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι
 περάσαμ' οἱ ἄλλοι ἀνέγγιχτοι... Μᾶς πήρανε ξελάκου,
 ἐχιόνιζε πυκνὰ-πυκνὰ καὶ τὰ πατήματά μας
 ἐσκέπαζαν ἐσπλαχνικὰ τὰ γνέφη κι' ἦ μαυρίλα. 160
 Φτάνω στὰ Χαραδιάτικα. Μοῦ τᾶχανε πιασμένα.
 Περονῶ τὸ Γένι κι' ἔρχομαι ὡς κάτου στοῦ Δαισιήμου.
 Ἦταν ὁ τόπος ἀνοιχτός... Χωρὶς νὰ ξανασάνω
 ἐμπρός, ἐμπρός στὰ Σύβοτα. Ἐκεῖθε στ' Ἀλεχτώρι
 καὶ μιὰ καὶ στὸ Λειψόπυργο. Στὴν Εὐγερὸ ἀνεβαίνω 165
 καὶ παίρνω ἐκεῖθε τὸ Σκληρό. Περονῶ Μαραντοχώρι,
 Κοντάραινα καὶ Βουρνικά, τρῶμε ψωμί στὸ Σύβρο·
 εἶχαμε γίνει δεκοχτώ. Ποιὸς μὲ κρατοῦσε τότε ;
 Ἄνέβηκα στὸν Ἄϊ Λιά, κι' ἀπὸ τὸ Λαγηνάκι
 μέσ' στὸ Νιοχώρι ὀβολῶ. Οἱ Φράγκοι μεθυσμένοι 170
 στοῦ Λογοθέτη ἐπλάγιαζαν... Κι' ἀπὸ τὰ τότε ἀκόμα,
 Θωδούλα, δὲν ἐξύπνησαν... Τὰ χιόνια κι' ὁ χειμῶνας
 μοῦταν, παιδί μου, σύντροφοι καὶ τὰ στοιχειὰ μ' ἐτρέμαν...
 Τώρα, πὸν ὁ λύκος γέρασε, τότε δαγκᾶν οἱ σκύλοι...
 Ἦ δὲ μ' ἀκοῦς, Θωδούλα μου ;... Μὴ ὀίχνης τόσα ξύλα, 175
 πίσω εἶν' οἱ μέρες τῆς γριᾶς...

—Βλέπεις φωτιά, πατέρα ;

Οὔτε χριστουγεννιάτικη! τὴν πάντρεψες ὁ ἴδιος
 τὸ βράδου τὴν παραμονή, τὴν πότισες μὲ λάδι,
 τὴ ὀάντισες κρασί παλιό... Δὲ λησμονεῖ τὴ χάρη,
 καὶ τώρα πὸν τὴν ἐκραξες ἀναγαλλιάζει ἐμπρός σου. 180
 Τί ξυλοχάλαση εἶν' αὐτή! Ἦν ταῦρηκ' ἦ Τρωάδα
 τ' ἄχαρα χιλιδόνια μου !... Πατέρα, νὰ σ' ἀλλάξω.

—Κατέβασε τὰ λάχανα, Θωδούλα, μὴ μοριάσουν
 καὶ φέρε λίγο ἀνάλατο. Μ' αὐτὸ τ' ἀγριοκαίρι
 ἐθύμωσε τὸ χέρι μου καὶ νοιώθω ὅτι μὲ σφάζει... 185
 Τάχα νὰ ξεφεγγάρωσε ;... Παιδί μου, θάλλθη ἀπόψε
 ὁ γέρο Φλώρος ὁ Χτενᾶς...—Ἀπόψε ; δὲν προβαίνουν

- ὄχι ὁ Χτενάς, πατέρα μου, ἀλλ' οὔτε οἱ βρικολάχοι.
 Χαρά σ' ἐκείνον ποῦξερε ποῦ παραδέρνει ὁ Μῆτρος.
- 190 —Καί γιά τὸ Λάμπρο δὲ ὄωτῶς ;...Μοῦ κρύβεσαι, Θωδοῦλα.
 —"Ὁχι, πατέρα, μὴν τὸ λές... Γιατί νὰ μὲ πικραίνης ;
 Για σὲ δὲν ἔχω ἀπόκρυφα κι' εἶσαι πνευματικός μου.
 —Μὴ μοῦ χολοταράζεις... "Ἐλ', ἀλλαξέ με πρῶτα,
 κι' ὕστερα τὰ συβάζομε. Θὰ ἰδῆς πῶς λαχταρίζει
- 195 γιά σὲ τοῦ γέρου σου ἡ καρδιά.. Βλέπεις, μ' αὐτὰ τὰ χιόνια
 πῶς μοῦ φλογίστηκε ἡ πληγή ; Τώρα μαθαίνω ὅτ' ἔχει
 πατέρ' ὁ Χάρος τὸ Βοριά καὶ μάννα του τὴν πάγρα...
 Κακὰ ποῦν' τὰ γεράματα ! "Ἐχομε πέντε μῆνες
 μ' αὐτὰ τὰ παλιοδάχτυλα ! "Ἄλλη φορὰ θὰ νάταν
- 200 λησμονημένα τρεῖς φορές... Μικρότερο μοτάρι
 βάλε σ' ἐκείνην τὴ σπηλιά. Σπρωξέ το πάρα μέσα,
 Θωδοῦλα, μὲ τὸ μίλι μου... δὲ μοῦ πονεῖ... μὴν τρέμης...
 Καλύτερ' ἀπ' ἀρομὸ σ' ἀρομὸ νὰ μ' ἤθελαν συντροῦφι,
 παρὰ τὴν ἀτιμὴ ξυλιά, πὸ μῶχει καταφέρει
- 205 ἔδῳ, Θωδοῦλα, στὰ μαλλιά τὸ φράγκικο θρασήμι...
 Τὴ νοιώθω ἐπάνω μου βαρειά ὡσὰν τὸ Μέγα "Ὅρος
 καὶ τόσο μ' ἐξεμάτισε, τόσο βαθιά, παιδί μου,
 ἐσκύλαψε τὴ σάρκα μου, π' ἀκόμα τρομασμένως
 στὸν ὕπνο μου ὄνειρεύομαι συχνὰ τὸ δοκανίκι,
- 210 πῶδειρε τὸ κεφάλι μου καὶ σὰν ἀστροπελέκι
 τὸ βλέπω πάντοτ' ἔτοιμο νὰ πέση νὰ μὲ κάψη.
 Δὲ θὰ μὲ λειώση ἡ μαύρη γῆ, ἂν δὲν ξεπλύνω πρῶτα
 αὐτό μου τὸ μελάνωμα...

—Πατέρα, θὰ τὸ πλύνης.

- Καὶ ποῦθε τῶμαθες ἐσύ ;...Ποῦ τᾶκουσες ;...Πῶς ξέρεις ; .
- 215 —Πατέρα, μὴν εἶσ' ἄγχιος... Μοῦ τῶπεν ἡ καρδιά μου,
 μάστρας ἡ σφεντόνα σου...

—Κι' ὄχι κανένας ἄλλος ;...

- Δὲ σοῦπε ὁ Μῆτρος τίποτε ;... Τίποτε κι' ὁ Λαμπράκης ; .
- Πατέρα μου, δὲ μ' ἀγαπᾶς... Τί ; σκιάζεις ἐδῶ μέσα ; .
- Μὴν κλαῖς, Θωδοῦλα μου, μὴν κλαῖς. Τὸ ξέρεις, στὸ λαιμό μου
- 220 κρεμάστηκ' ὄλος ὁ λαός... 'Αλίμονον, παιδί μου,
 ἂν προδοθῆ τὸ μυστικό !

—Πατέρα μου, ἀπὸ μένα ; . . .

— Ὅχι, ἀξετίμωτο παιδί. Ἄν μέμφωμαι τὸν ἥλιο,
 πὸς μου ζεσταίνει τὴν ψυχὴν, τ' ἄκακο χιλιδόνι,
 πὸς μου γλυκαίνει τὴ ζωὴν μὲ τὸ κελάδημά του
 κι' ἐπάνωθ' ἐμοὶ στεί φωλιά, τ' ἀγέρι τὸ δροσάτο, 225
 Θωδοῦλα, τὴν εἰκόνα μου, π' Ἀνάστασις μου τάζει
 γιὰ τὸ νεκρὸν τὸ Γένος μου καὶ γιὰ τὸ λειψανὸν μου,
 μπορῶ νὰ μέμφωμαι κι' ἐσέ... Μὴν κλαῖς, συμπάθησέ με...»
 Κι' ὁ γέρος, πὸς μετάνοιωσε, μὲ τὸ ζερβὶ τὸ χέρι
 ἀνασηκῶνει τρυφερὰ τ' ἀγγελικὸν κεφάλι 230
 ποῦταν γυρμένο στὴν πληγὴν, στὴν ἀγκαλιὰ τὸ σφίγγει
 καὶ τ' ἀνασπάζεται γλυκά... Μὲ δακρυσμένο μάτι
 ἐκοίταζε τὸν οὐρανὸν καὶ μὲ φωνὴν πνιμμένην
 ὁ μαῦρος εἶπε σιγαλά: «Θεὲ μου, εὐτύχησέ την!»

«Βλέπεις, Θωδοῦλα, δὲν μπορῶ, κι' ὅση κι' ἂν ἔχω ζώρη, 235
 αὐτὲς τὲς δυὸ βροχίδες σου, μὲ μιᾶς νὰ χερακώσω.
 Ζέρεις γιατί, παιδάκι μου;

— Πατέρα μου, σοῦ μοιᾶζω.

— Ἡ σχωρεμένη ἡ μάννα σου (νᾶχωμε τὴν εὐχὴν της!)
 τὰ πρῶτα σῶκοψε μαλλιά καὶ τᾶρριξε στὸ βάτο...
 — Στοχάσου τί παρᾶλλαμα πὸς θᾶγινα, τί σκιάχτρο! 240
 — Κι' ὕστερα μὲ φιδόντυμα σ' ἔτριβε αὐγὴ καὶ βράδου...
 Σὲ σταύρωσα, Θωδοῦλα μου, μ' αὐτὸ τὸ ἔρμω χέρι,
 νᾶθε κοπὴ καλύτερα... Μὴ μοῦ τὸ παρασφίγγης.
 Τ' ἀνάλατο μ' ἐγλύκανε... Ὡς τότε θὰ περάση...»
 Κι' ἡ περδικούλα τοῦ βουνοῦ μὲ τὴν χαρὰν ἐπὶ χεῖλη 245
 σὰν νᾶταν ἄγια λείψανα φιλεῖ τὰ λαβωμένα
 τὰ δάχτυλα τοῦ Φωτεινοῦ, ποῦχε γιαιτρολογίσει,
 καὶ τὰ σταυρῶνει τρεῖς φορές...

— Πατέρα, θέλεις ἄλλο;

ἀκοῦς ἡ Λάμια μου ἀλυχτᾶ, ζητᾶ κι' ἐκεῖνη δεῖπνο.
 — Σίγα, Θωδοῦλα, μιὰ στιγμὴ ν' ἀκουραστῶ τὴ σκύλα... 250
 Δὲ σ' ἀνακαρᾶζει γιὰ ψωμί... Βαθιὰ περνᾶ διαβάτης
 ἢ νοιώθει λύκου διάνεμα... Κάθισ' ἐδῶ σιμά μου.
 — Καλύτερα γονατιστὴ... πρόσταζε... τί μ' ὀρίζεις;
 — Θωδοῦλα, ὅταν σωριαζῶνται τὰ γνέφη στὴν Ἐλάτη
 κι' ἀντίκρου ἀστράφτη ὁ Ζάλογγος κι' ἐρθῆ τὸ χρυσοπούλι 255
 καὶ τὰ σπονογιτία ἀνταριαστεῖν στὴν κόρυθα τους τὸ βράδου

- καὶ βιαστικὲς οἱ μέλισσες ἀφήσουν τὴ βοσκή τους,
μακρὰ δὲν εἶναι ἡ χειμωνιά. Βουνὸ συγνεφιασμένο
εἶμαι κι' ἐγὼ, Θωδοῦλα μου. Φωλιάζουν στὰ μαλλιά μου
- 260 ἀστροπελέκια φλογερὰ καὶ τῆς καρδιάς μου οἱ χτύποι
εἶναι βροντὲς ἀπόκρυφες. Κι' ἔννοιωσες πρὶν ξεσπᾶση
καὶ σύ, γλυκειά μου μέλισσα. Παιδί μου, ἡ ὥρα σφίγγει.
Θὰ σηκωθοῦμε στ' ἄρματα κι' ἐγὼ φτωχὸς καὶ γέρος
θὰ νὰ πιαστῶ μὲ μιὰ Φραγκιά. Ἐπόψε θάρθη ὁ Φλώρος.
- 265 Καὶ τὰ παιδιὰ, πὺν λείπουνε, ὡς αὔριο θὰ φτάσουν·
θὰ τᾶκλεισε ἄσφαλτα ἡ χιονιὰ μέσα στὸ μοναστήρι
τ' Ἀϊ-Νικόλα στὴν Ἡρά. Αὐτὴ ἡ βοή θὰ φέρη
γοργὰ-γοργὰ καὶ τὸ σεισμό... Ὅτ' εἶπε ὁ Θεὸς θὰ γίνη!...
Θωδοῦλα μου, εἶν' ὁ πόλεμος τοῦ Χάρου τὸ μεθύσι.
- 270 Προβαίνει τότε ὁ θεριστὴς μὲ τὸ τυφλὸ δρεπάνι
μέσ' στὴν ἀνθρώπινη σπορά, κι' ὅσα κι' ἂν δρᾶξη στάχυα
εἶτε μεστὰ εἶτ' ἄμεστα τὰ κόβει, γιὰ ν' ἀρπάξη
διπλὸ τριπλὸ τὸ γήμορο, πὺν τοῦ χρωστᾶει ὁ κόσμος.
Ποιὸς ξέρει τί μοῦ μέλλεται, τί μέλλεται τοῦ Μήτρου;
- 275 Θωδοῦλα, ἂν μείνης ὀρφανή;... Μὴν κλαῖς... ἐσύ, παιδί μου,
ἔβύζαξες ἀπὸ μικρὴ παρόμοιες ἱστορίες...
Δὲ θὰ σ' ἀφήσω ξήσκητη... Θωδοῦλα, ποιόνε θέλεις;
—Πατέρα μου, κανένανε.
—Ὅτ' εἶπα θὰ νὰ γίνη.
—Πατέρα, μὲ βαρέθηκες;
—Εἶναι μεγάλο κοῦμα
- 280 νὰ φαρμακεύης ἄδικα τώρα τὰ ὑστερά μου.
—Πατέρα, μὴ ταράξεις... Ὅποιοι θελεῖς δός μου.
—Σ' ἀρέσει... ὁ Μιχὸς ὁ Ριζᾶς;
—Πατέρα, ἀκοῦς τὴ Λάμια;
Νὰ πάω νὰ ἰδῶ τί γένηται;
—Θὰ ῥίξη δυὸ χαλίγια
ἂν εἶν' ὁ Φλώρος πῶρχεται, σ' αὐτὸ τὸ παραθύρι.
- 285 Μὴ βιάζεσαι, ἀποκρίσου μου... Θωδοῦλα μου, μὴ θέλῃς
τὸ Φύλη, πῶχει βιὸ πολὺ καὶ γράμματα καὶ γνώση;
—Ἡ σκύλα τρώει τὰ σίδηρα... Ἄλλ' ὄνομα δὲν ἔχεις;
—Σκύψε κρυφὰ νὰ σοῦ τὸ πῶ... Θωδοῦλα μου, τὸ Λάμπρο;
—Τὸ Λάμπρο... ναί... πατέρα μου.
—Ἐνα μαχαιροβγάλτη,

τοῦ Φλώρου τ' ἀγριόπαιδο, τὸ βραχοκαταλύτη 290
 ποῦ μ' ἕνα γρόθο ἐσοκότωσε τριέτικο δαμάλι
 γιατί εἶχε ἀψὺν τὸν κάματο, ποῦ ξενυχτᾷ στὸ λόγγο
 γιὰ νὰ σκοτώσῃ ἕνα λαγό, ποῦ κράτησ' ἕνα λύκο
 μὲ τῶνα χέρι ἀπ' τὴν ὄρᾳ καὶ τῶσχισε μὲ τ' ἄλλο
 πέρα καὶ πέρα τὴν κοιλιά... Αὐτὸν τὸ Λάμπρο θέλεις; 295
 —Ναί... ναί... πατέρα μου γλυκέ... ἂν εἶν' ἡ βούλησή σου.
 —"Ὅσ' εἶν' τ' ἀστέρια τ' οὐρανοῦ κι' ὁ ἄμμος τοῦ πελάγου,
 τόσες εὐχές, παιδάκι μου, καὶ τόσες εὐλογίες
 νᾶχετε τοῦ πατέρα σας!... Θὰ πολεμήσω τώρα
 χίλιες φορὲς καλύτερα... Εἶναι φτωχὸς ὁ Λάμπρος 300
 κι' ἄλλον δὲν ἔχει θησαυρὸ παρὰ τὴ λεβεντιά του
 καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ λαοῦ... Θωδοῦλα μου, σοῦ πρέπει.

"Ἄκου, μιὰ πρώτη λιθαριά... Δὲ σοῦπα ὅτ' εἶν' ὁ Φλώρος;
 "Ἐχει γερὸ τὸ κόκκαλο καὶ δὲν ψηφᾷ τὰ χιόνια.
 "Ἐννοίωσες καὶ τὴ δεύτερη;... Θὰ πάγω ἐγὼ ν' ἀνοίξω 305
 αὐτὴ τὴν ὥρα τὰ παιδιὰ δὲν δείχνονται στὴ θύρα...».
 Πετάχτηκεν ὁ Φωτεινὸς σὰ σπύθ' ἀπ' τὴ γωνιά του,
 καὶ πιάστηκε ἀπ' τὸ μάνδαλο.

«Ποιὸς εἶσαι καὶ τί φέρνεις;
 —'Ὁ Φλώρος!... τὴ σφεντόνα σου...».

Πάραυτ' ἀνοίγ' ἡ θύρα
 τοῦ πολεμάρχου διάπλατη καὶ χιονισμένους πέφτει 310
 στὴν τραχηλιὰ τοῦ Φωτεινοῦ ὁ νυχτοπεζοδρομὸς.
 "Ἀγκαλιασμένους, κάτασπρους τοὺς δυὸ παλικάραδες
 δένει σφιχτὰ παμπάλαιη, σιδερωμένη ἀγάπη
 κι' ἔμπρὸς εἰς τὴν ἀναλαμπή, ποῦ ἐπάνω τους σκορποῦσαν
 τὰ φλογισμένα τὰ δαυλιά, σοῦ φαίνεται πὼς στέκουν 315
 σὰ δυὸ κοτρονία κλειδωτὰ καὶ θολογουρισμένα
 ἔτοιμα νὰ κρατήσουνε χωρὶς νὰ ξεχωρίσουν
 ὄλον τὸ μαῦρο χαλασμό, ποῦ βράζει ὀλόγυρά τους.

«Φλώρο, τὸ ξέρεις, ἔδωκα τὸ Λάμπρο στὴ Θωδοῦλα...
 "Ἐλα, παιδί μου, φίλησε τ' ἀνδρειωμένο χέρι 320
 τοῦ δεύτερου πατέρα σου καὶ πάρε τὴν εὐχή του.

—Παιδί μου, καλορρίζικη... "Ἦταν δική μου μοῖρα
 νὰ ἰδῶ μὲς' στὸ καλύβι μου νὰ λάμψῃ τέτοια ἀχτίδα.

—Θωδούλα μου, ἡ κρυφὴ χαρὰ σοῦ κλείδωσε τὸ στόμα
325 κι' εἶναι τὰ μάτια σου θολά, πνιμμένα μέσ' στὸ δάκρυ.

Στρῶσε μας νὰ δειπνήσουμε καὶ πλάγιασε, παιδί μου.

—Εἶν' ἔτοιμο, πατέρα μου... Σ' ἀφήνω καλὴ νύχτα».

Κι' ἡ Λάμια ἡ Περατιανή, πού'χε σκληρὸ τὸ δόντι
ὄσ' εἶχε πίστη ἀπάτητη, σὰν νά'θε καταλάβει

330 τί λούλουδο ξεφύτρωνε μέσ' ἀπ' τὰ φυλλοκάρδια
τῆς κόρης, ποὺ τὴν ἔτρεφε, καὶ ποιά πηγὴ, θαμμένη

στὸν κόρφο τὸν παρθενικό, ἔδιν' ἐκεῖα τὰ δάκρυα,

ποὺ στὰ πυκνά της βλέφαρα ἐλάμπαν κρεμασμένα

κι' ἔτρεμαν ἑτοιμόρροπα, ἡ Λάμια ἡ δόλια δλόρθη
335 τὰ μπροστινὰ τὰ πόδια της στοὺς ὄμους τῆς Θωδούλας

ἔστύλωσε ξερβιά δεξιά, καί, πρὶν δεχτῆ τὴ σφήνα

ὁποῦ τῆς πρόσφερε ἡ κυρὰ ἀπὸ ψωμί καθάριο,

τῆνε φιλεῖ γλυκὰ γλυκὰ καὶ ξελαγανιασμένη

πετιέτ' εὐθύς στὸν ὄβορό... Τί θησαυροὶ κρυμμένοι

340 μέσ' στὴ φωλιά τῆ φτωχικῆ τοῦ γέρου ζευγολάτη!

Ἐμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα της ἡ Θάδω γονατίζει

καὶ νοιώθει μέσα στὴν καρδιά κρυφὴ, κρυφὴ λαχτάρα,

ποὺ ὡς τότε δὲν ἐγνώριζε... «Χριστέ μου», λέγει ἡ κόρη,

«Ἐσύ, ποὺ δίνεις στοίχειωμα στὸν πλάτανο, στὸν πρίνο,

345 καὶ τοὺς διατάξεις τὸ θυμὸ τοῦ σίφουνα νὰ σβοῦνε

ὄταν ὀρμᾶ θεότυφος ν' ἀρπάξῃ τὰ λουλούδια,

π' ὀλόγυρά τους φύτρωσαν, τὸ γέροντά μου βόηθα,

Ἐσύ, πατέρα τοῦ φτωχοῦ, καὶ δόσε του ἕνα τρίμμα,

Χριστέ δικαιοκρίτη μου, ἀπὸ τὴ δύναμή σου!

350 Τὸ δέντρο π' ὀλομόναχο μὲ τὰ πυκνά του φύλλα

σκεπάζει τώρα τὰ φτωχὰ τὰ παραβλάσταρά του,

ὄταν ξεσπάσῃ ἡ χειμωνιά, Χριστέ μου, μὴ τ' ἀφήσῃς

νὰ γονατίσῃ κατὰ γῆς... Θὰ συνεπάρῃ τόσους!...»

Κι' ἐπλάγιασε πρώτη φορὰ χωρὶς νὰ βασιλέψουν

355 τὰ μάτια της τὰ φωτεινὰ στὰ βάθη τοῦ πελάγου

ποὺ πλημμυρεῖ γλυκὰ-γλυκὰ τῆς νιότης τὸ κρεββάτι,

καὶ πῶχει κύματα κι' ἀφρούς, ὄνειράτα κι' ἐλπίδες.

Στὰ χεῖλη της τὰ δροσερὰ δὲ φαίνεται ἀπλωμένο

τ' ἀγγελικοῦ προσώπου της, καθὼς μετὰ τὴ δύση 360
 φωτίζ' ἢ λάμψη τοῦ ἡλιοῦ καὶ τ' οὐρανοῦ τὸν ὕπνο.
 Ὅσο κι' ἂν κλῆ τὰ βλέφαρα, μονάχ' ἀνοιγοκλοῦνε
 κι' ὁ κόρφος της ἐσάλευε μὲ τὸν ἀνασασμὸ της,
 πρώτη φορὰν, ἀνήσυχος ἀπὸ κρυφὸ χεϊμῶνα,
 ὅπως σαλεύει κάποτε, χωρὶς ἀνεμοζάλη, 365
 ποὺ νὰ τὸ δέρνη φανερά, τὸ κῦμα στ' ἀκρογιαλὶ.
 Μέσα σ' ἐκείνην τὴν καρδιά, π' ὡς τότε σφραγισμένη
 δὲν ἔννοιωθε τὸ κέντημα τοῦ πόνου καὶ τὴν πίκρα,
 μιὰ μελισσοῦλα παρδαλή, ποὺ τήνε λέν' Ἀγάπη,
 κι' ἀντὶ τὰ δεντρολίβανα νὰ βόσκη καὶ τὰ ῥόδα, 370
 βυζαίνει ἀνθρώπινες ψυχές, κι' ἐκεῖθε πίν' ἢ κλέφτρα
 ὄση ἂν εὐρῆ μοσχοβολιά, ὄση ἂν εὐρῆ γλυκάδα,
 εἶχε φωλιάσει μυστικά κι' εἶχε ξυπνήσει τώρα.
 Κι' ἐνῶ τῆς ἐκατάβρεχε τὰ σπλάχνα μὲ τὸ μέλι,
 π' ἀκούραστη ξεδιάλεγε μέσα σὲ τέτοιον κῆπο, 375
 χωρὶς νὰ θέλῃ κάποτε, στὴν τρέλλα, στὸ θυμὸ της,
 τὴ μαύρη τὴν ἐλόχευε σκληρὰ μὲ τὸν ὄσκρὸ της.
 Ἄλλὰ τοῦ Μάη τὰ σύγνεφο φεύγει μὲ μιᾶς καὶ σβηθῆται
 ἅμα τοῦ ἡλιοῦ στὰ βουνὰ προβάλουν οἱ ἀχτίδες.
 Ποιὰ λάμψη τάχα τῆς φτωχῆς τὴν καταχνιά θὰ διώξῃ; ...380
 Τ' ἀνήσυχτα τὰ μάτια της στηλώνει στὴν εἰκόνα,
 ποὺ ἐπάνωθ' ἐκείνης κρέμεται, κοιτάζει τὸ κανδήλι,
 ποὺ τὴ φωτίζει ἀκοίμητο, κι' εὐθὺς στὸ μέτωπό της
 ἀστράφτει πάλ' ἢ ἑαστεριά καὶ κατεβαίνει ὁ ὕπνος
 στὰ βλέφαρά της ἑλαφρός. Τὰ πικραμμένα χεῖλη 385
 στολίζει τὸ χαμόγελο καὶ σὰ βυζασταροῦδι
 μονάχη ναναρίζεται σιγὰ μὲ τὸ τραγούδι :

1

Σὲ παράμερο λαγκάδι
 κατεβαίνει μιὰν αὐγὴ
 διψασμένο ἕνα κοπάδι
 καὶ ξανοίγει μιὰ πηγὴ.

2

Λὲν ὅτ' ἦταν μαγεμένη
 κι' εἶχε φίλο ἕνα στοιχειό,
 ποὺ τὴν ἤθελε κλεισμένη
 νὰ μὴ βλέπῃ οὐτ' οὐρανό.

3

Μέρα νύχτα ἐκεῖ σιμά της
 τὴ σκεπάζει μὲ κλαριά,
 δὲν ἀφήνει στὰ νερά της
 νὰ βραχοῦν οὔτε πουλιά.

4

Μαραμμένα ὀλόγυρά του
 θεῖουν ἀνθη καὶ φυτά.
 Ἄλλα χεῖλη ἀπ' τὰ δικά του
 δὲν ἐγλύκαινε ἢ δροσιά.

- 5
Κι' όταν εἶδε στὰ πλευρά του Ἐχω κόρη αὐτὴ τὴ βρούση,
μὲ θουθούνια τεντωτὰ π' ἀγαπᾶς τόσον καιρό,
νὰ φρουμάζουν τὴν κυρά του ἔλα πιὲ νὰ σὲ δροσίση
χίλια τέρατα φριχτά, τὸ παρθένο τῆς νερό».
- 6
νὰ θεκάζουν λυσσασμένα 11
τὰ κουδούνια νὰ χτυποῦν, Τότε ἀπλώνει μέσ' στὰ βάρη
νὰ ζητοῦν δαιμονισμένα τὸ καλόβουλο στοιχειό,
τὴν πηγὴ νὰ καταπιοῦν, τὸν ἀφρό τῆς παίρνει, πλάθει,
δίνει σάρκα στὸ νερό.
- 7
στρέφει ἀνήσυχο τὸ μάτι 12
τῆ βρουσούλα του νὰ ἰδῆ Κι' ἡ παιδούλα του προβαίνει
ἀν κοιμᾶται στὸ κρεβάτι, δροσοστάλαχτη, ξανθὴ·
ἀν τρομάζη, ἀν ἀρουπνῆ. φέγγ' ἡ χώρα φωτισμένη
ἀπὸ τέτοια ἀναλαμπή.
- 8
Κι' ἀντὶ βλέπει στὸν καθρέφτη 13
τοῦ νεροῦ κρυφὰ κρυφὰ Τοῦ βοσκοῦ μὲ μιὰ στὴν πλάτη
τὸ βοσκὸ τὸν ψυχοκλέφτη, σὰν πορφύρα βασιλιᾶ
ποὺ τῆς ἔροιχνε φιλιὰ. λάμπει ὀλόχρυση ἡ φλοκάτη
καὶ σὰ σκῆπτρο ἡ λαγουδιὰ.
- 9
Τὸν ἀνάκραξ' ἀπ' τὴ θάχῃ 14
καὶ τοῦ λέει· «Παιδὶ τρελλό, Φεύγει τ' ἄγριο τὸ κοπάδι,
μὴ μοῦ κρούβεσαι, κι' ἀμάχη χίλια δέντρα ἀνθοβολοῦν,
ἀπὸ σένα δὲ ζητῶ. χίλιες βρούσες τὸ λαγκαδί
τὸ ξερὸ δροσολογοῦν.
- 15
Ἐλυθήκανε τὰ μάγια!
Στὸ πλευρὸ τοῦ βασιλιᾶ
ἐκαμάρωναν τὰ πλάγια
τὴ γλυκειὰ τους τὴν κυρά.

Περίληψις τῶν ἐπομένων : Εἰς τὸ Γ' ἄσμη (τὸ ὁποῖον φαίνεται, δὲν ἐπρόλαβε νὰ ἐπεξεργασθῆ τελείως ὁ ποιητής), ὁ Φωτεινὸς καὶ ὁ γηραιὸς Φλῶρος ἐν ᾧ δειπνοῦν, ἀποφασίζουσιν νὰ γίνουσι οἱ γάμοι τῶν τέκνων των συντόμως, μετὰ ἓνα μῆνα, κατὰ τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ. Εἰς τὸν γάμον θὰ προσέλθουν ὅλοι οἱ μισοῦντες τοὺς τυράννους Λευκάδιοι ὠπλισμένοι κρυφίως, καί, ἐὰν οἱ Φράγχοι, (οἵτινες, ὑποπετευθέντες τὴν μελετωμένην ἐξέγερασι

τῶν Ἑλλήνων, εἶχον ἤδη ἀρχίσει νὰ λαμβάνωσι τὰ κατάλληλα μέτρα καὶ δὴ νὰ ὀχυρώνωσι διὰ χάνδακος τὴν Ἐπισκοπὴν), τοὺς ἐπιτεθῶσι, θὰ ἀντεπιτεθῶσι κατ' αὐτῶν, ἄλλως ὁ Φωτεινὸς θ' ἀρχίσῃ πρῶτος τὴν ἐπίθεσιν. Μετ' ὀλίγον ἔρχονται ὁ Μῆτρος καὶ ὁ Λάμπρος, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἀποστείλει ὁ Φωτεινὸς πρὸς τελικὴν συνεννόησιν μετὰ τοῦ κόμητος τῆς Κεφαλληνίας Νικηφόρου (ὅστις κατήγετο ἐκ μητρὸς ἐκ τῶν Παλαιολόγων, καὶ τὸν ὁποῖον ὑπελόγιζον οἱ Ἕλληνες ν' ἀναγορεύσουσιν ἄρχοντα τῆς χώρας μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Φράγκων)· οὗτοι ἀναγγέλλουν ὅτι ὁ Νικηφόρος εἶναι σύμφωνος, καὶ μετὰ ἓνα μῆνα ἀκριδῶς θὰ εἶναι ἕτοιμος καὶ θὰ ἔλθῃ εἰς ἐπικουρίαν. Μετὰ τοῦτο ὁ Φλῶρος καὶ ὁ Λάμπρος ἀναχωροῦν ἐν τῇ μέσῃ τῆς νυκτὸς ἀπὸ τὸ καταφύγιον τοῦ Φωτεινοῦ.

Εἰς τὸ Δ' ἄσμα ὁ ποιητὴς ἐσκόπευε (ὅπως ἐκθέτει ὁ συγγραψας τὸν βίον τοῦ υἱὸς τοῦ Ἰωάννης) νὰ περιγράψῃ τὸν γάμον τῆς Θωδοῦλας καὶ τὰ ἐν τοιαύταις περιστάσεσιν ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν χωρικῶν τῆς Λευκάδος, ἐν ᾧ ὁ γάμος θὰ διεκόπτετο ἀπὸ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπιθέσεως τῶν Φράγκων. Τὸ δὲ Ε' καὶ τελευταῖον ἄσμα θὰ εἶχεν ὡς θέμα τὴν ἐν τῇ Ἐπισκοπῇ τῶν Σφακιωτῶν μάχην μεταξὺ τῶν Λευκαδίων καὶ τῶν Φράγκων, καθ' ἣν οὗτοι ἐνίκηθησαν κατὰ κράτος, ὁ δὲ Γρατιανὸς Τζῶρτζης συνελήφθη αἰχμάλωτος. Θὰ ἐπιπτε δὲ ἐν ταύτῃ ὡς ἐξιλαστήριον θῦμα ὁ Φωτεινὸς ὑπὲρ πατρίδος.

Τὸ ποίημα ἐδημοσιεύθη κατὰ πρῶτον τὸ 1881.

Ἄπο τὴν « Χίον δούλην ».

Θεωδώρου Ὁρφανίδου.

Εἰσαγωγή : Κατὰ τὸ 1346 μ. Χ. μερικοὶ πλούσιοι εὐγενεῖς τῆς Γενοῦης, ὑπὸ τὸν Σίμωνα Βιγνόζον, ἐπωφελούμενοι τῆς ἀδυναμίας τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, ἐξώπλισαν στόλον ἀπὸ 29 πλοῖα καὶ ἐπελθόντες κατὰ τῆς Χίου κατάρθρωσαν, ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς καὶ πεισματώδεις πρὸς τοὺς ἐγχωρίους μάχας, νὰ κυριεύσωσιν αὐτήν. Ἡ νῆσος διωκῆθη κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπὸ τῶν ἐπιδρομέων, μετὰ τινα δὲ ἔτη περιῆλθεν εἰς τὸν ἐπιφανῆ οἶκον τῶν Ἰουστινιάνων. Οὗτοι μετεχειρίσθησαν τοὺς δυστυχεῖς Χίους ὡς εἴλωτας, καταναγκάζοντες αὐτοὺς εἰς φόρους βαρεῖς καὶ παντὸς εἴδους ἀγγαρείας, αὐστηρῶς δὲ τιμωροῦντες πάντα ἀποπειρώμενον νὰ φύγῃ ἐκ τῆς νήσου. Οἱ αὐτῶς ἔπαινον θρόνος τιμωροῦμενο, ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν

Μητροπολίτην, συνώμοσαν καὶ ἐπεδίωξαν νὰ ἐλευθερωθῶσι, φονεύοντες ὄλους τοὺς Ἰουστινιάνας κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα τῶν Δυτικῶν, ὅτε οὗτοι συνήρχοντο εἰς δεξίωσιν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ὑπάτου (= Διοικητοῦ) τῆς νήσου. Ἀλλὰ δυστυχῶς τὰ σχεδιαζόμενα ἐπροδόθησαν ἀπὸ ἓνα ἐκ τῶν μεμυημένων, οἱ δὲ Ἰουστινιάναι, συλλαβόντες τοὺς συνωμότες, τοὺς μὲν πρωταιτίους ἀπηγγέρονισαν, τοὺς δὲ λοιποὺς αὐστηρότατα ἐτιμώρησαν, δημεύσαντες καὶ τὰς περιουσίας των, τὸν δὲ Μητροπολίτην ἐξώρισαν, καταργήσαντες καὶ τὸ ἀξίωμά του. Κατὰ τινα ὅμως παράδοσιν, διασωθεῖσαν μέχρις ἐσχάτων, τὴν συνωμοσίαν ἀπεκάλυψεν ὄχι συνωμότης, ἀλλὰ μία νεᾶνις, ἣτις ἠγάπα ἓνα ἀπὸ τοὺς Ἰουστινιάνας καὶ ἠθέλησε νὰ τὸν προφυλάξῃ ἀπὸ τὸν κίνδυνον.

Τὴν ἀτυχῆ αὐτὴν ἐξέγερσιν τῶν Χίων κατὰ τῶν τυράννων αὐτῶν, χρησιμοποιήσας καὶ τὴν τελευταίαν ταύτην παράδοσιν, ἀνέπτυξεν ὁ Ὀρφανίδης εἰς ποίημα ἐκ πέντε «ἄσμάτων» (1800 περίπου στίχων), τὸ ὁποῖον ἐπέγραψε «Χίος δούλη». Ἐνταῦθα παρατίθεται τὸ τέλος τοῦ γ' ἄσματος.

Κατὰ τὸν ποιητὴν, τὴν συνωμοσίαν εἶχεν ὀργανώσει ἓνας ἰσχυρὸς προύχων τῆς Χίου, ὁ Μηνᾶς, ὁ ὁποῖος ἔφερε βαρύτατα τὴν δουλείαν τῆς πατρίδος του καὶ τοῦ ὁποῖου τὸν ἀδελφὸν πρὸ ὀλίγου ὄλως ἀναιτίως εἶχεν ἀπαγχονίσει ὁ Ὑπάτος. Τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα τοῦτον ἔσπευσε νὰ βοηθήσῃ καὶ ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐτοκράτωρ, ἀποστείλας 300 ἄνδρας καὶ 4 πλοῖα, ἅτινα περιεπόλουν παρὰ τὰς Οἰνούσας νήσους, ἀναμένοντα ἓνα ἐκ τῶν συνωμοτῶν, ὅστις ἔμελλε νὰ ὀδηγήσῃ αὐτά. Ὡς τοιοῦτος εἶχεν ὀρισθῆ ὁ ἴδιος ὁ Μηνᾶς. Ἀλλ' ἡ κόρη τοῦ Μηνᾶ Μαρία ἠγάπα περιπαθῶς τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Ὑπάτου Ἰωάννην, καί, ἀγωνιώσα διὰ τὴν τύχην του, ἐκέτευσε νὰ μὴ παραστῆ εἰς τὴν κατὰ τὸ Πάσχα δεξίωσιν. Τοῦτο ἐνέβαλεν εἰς ὑποψίας τὸν Ἰωάννην, ὅστις, καταλλήλως καὶ τάχιστα ἐνεργήσας, ἀνεκάλυψε τὴν συνωμοσίαν, καί, καθ' ἣν ὥραν ἀκριβῶς ὁ Μηνᾶς ἀπεχαιρέτα τὴν κόρην του ἓνα μεταδῆ καὶ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐν Οἰνούσαις στόλου, περικυκλώνει μὲ ὀπλοφόρους τὸν οἶκόν του.

230 . . . Αἴφνης ἡ θύρα βαρύγδουπος ἤνοιξε τότε,

δέκα δ' εἰσῆλθον ξιφῆρεις, κί' ὄρκος ὑπὸ μέγαν μανδύαν,
ὁ Ἰωάννης, τοῦ οἴκου ὁ φίλος, ὁ εὔνους τῆς κόρης.

Εἰς τὴν ἀπαισίον ταύτην στιγμήν ὁ Μηνᾶς ἐξεπλάγη·

ἐν προεχώρησε βῆμα, καὶ ἔστη νεκρὰ ἡ Μαρία,
καὶ σιωπὴ ἐπεκράτει, γνησίᾳ θυγάτηρ τοῦ φόβου. 235

«Τί, Ἰωάννη, εἰς ὥραν τοιαύτην ζητεῖς δι' ἐνόπλων;»
εἶπεν ὁ γέρον Μηνᾶς, ἀδεξίως τὸν τρόμον του κρύπτων.
«Φίλε μου», εἶπε ψυχρῶς τῆς Γενούης τὸ ὑπουλον τέκνον,
«νὰ σ' ἀπαλλάξω σκοπεύω τοῦ κόπου νὰ τρέχῃς τὴν νύκτα
εἰς τὰς Οἰνούσας!... Καὶ πρὶν ἐπιστρέψῃς ῥαγδαίως στολάρχης, 240
σὲ συλλαμβάνω ἀντὶ τοῦ πρὸς ὥραν ἀπόντος Ἰπάτου.

Ἄκρως λυποῦμαι... ἀλλ' ἂν θεωρῆς ὡς καθῆκον σπουδαῖον
πάντα νὰ σφάξῃς ἐχθρόν σου, κι' ἐγώ, πρὶν σφαγῶ, ἐκδικούμαι,
καὶ ἀλυσόδετον πέμπω ἐντὸς τῆς εἰρκτῆς τὸν σφαγέα».

Πρὸς τοὺς ὀπλίτας δὲ στρέψας, μ' ἀγέρωχον ἦθος προσεῖπε: 245
«Δέσαντες τοῦτον τὸν ἄνδρα, ἐντὸς τοῦ φρουρίου χωρεῖτε!»

Εἰς τῶν δεσμῶν του τὴν θέαν ὁ γέρον ἐφρούαζεν ὅλος·
ἀπελπισίας καπνοὶ τὰς θολὰς του ἐσκοτίσαν φρένας·
πῦρ διεξέλαμψ' ὀργῆς φοβερᾶς εἰς τὸ λάβρον του βλέμμα,
κι' ἔκραξεν: «Ὁχι! ποτὲ τὸν Μηνᾶν δὲν θὰ δέσουν ὡς κτῆνος. 250
Φθάνει ὅτ' ἔζησε δοῦλος!» καί, ξίφος ἀρπάσας, ῥαγδαίως,
τοῦ Ἰωάννου τὸ στήθος σχεδὸν διαμπαῖξ θὰ ἐπέρα,
ἂν ἡ Μαρία δὲν ὤθει τὸ ξίφος ταχὺ παρεμβάσα.

Τότε πολλὰ κατ' αὐτοῦ ἀνυψώθησαν στραπτοντα ὄπλα·
ἀλλ' ἡ Μαρία, ἀφεῖσα κραυγὴν, μὲ τὸ τρέμον της σῶμα 255
τὸν ἐν κινδύνῳ πατέρα καλύπτει, καί, κλίνας γόνυ:

«Μή, πρὸς Θεοῦ! Ἰωάννη μου, μή! τὸν πατέρα μου!», εἶπε.
«Εἰς τὸν ἀγνὸν ἔρωτά μας σ' ὀρκίζω νὰ μὴ λησμονήσῃς
ὅτι, ποθοῦσα νὰ σ' ἴδω ἐκτὸς τοῦ μεγάλου κινδύνου,
ἴσως ἐπρόδωκα χρέη, πατρίδα, τιμὴν, καὶ πατέρα». 260

Ὡς ὁ καθεύδων ποιμὴν εἰς σκιὰν πυκνοφύλλου ἐλάτης,
ἂν κεραυνὸς ἐπισκήψῃ βαρύγδουπος σείων τὸ ὄρος,
αἴφνης ἐγείρεται, τρέμει, καὶ στρέφει περίφοβον βλέμμα,
καὶ εἰς μεταίχμιον ἔχει τὸν νοῦν ἀληθείας κι' ὄνειρου,
πλὴν συνελθὼν, μετὰ φοίρης ἀφήνει τὴν γῆν τοῦ κινδύνου· 265
οὔτω κι' ὁ γέρον Μηνᾶς, ὁ ἐνάρετον βίον βιώσας,
μόλις ἀκούσας τῆς νέας Μαρίας τὴν ἔνοχον φλόγα,
μόλις νοήσας, φρενήρης σχεδόν, τὸ φορικτὸν ἔγκλημά της,

ὄρθοτριχίασεν ὄλος, με βλέμμα φρικῶδες τὴν εἶδε,
270 κι' ἀπεμακρύνθη ὠθήσας αὐτὴν με τὰς χεῖράς του, κραζῶν :

«Φύγε! μακράν! μὴ μ' ἐγγίξεις, ἀκάθαρτε δαῖμον τοῦ Ἄδου!
Τίγρις λυσσώδης, Ἰούδα κακέ, ἰοβόλον θηρίον!...

—Πάτερ μου! Πάτερ!» θρηνοῦσα ἐφώνησ' ἡ δύστηνος κόρη.
Ἄλλ' ὁ ἀσάλλων πατὴρ ἀγριώτερον ἔκραξε τότε :

275 «Σίγα! καὶ μὴ βεβηλώνης τὸ ὄνομα τοῦτο· ἂν ἤρκει
τῆς πατρικῆς μου καρδίας ποτὲ τοὺς παλμοὺς νὰ ταχύνῃ,
νὰ με νεκρώσῃ ἀρκεῖ, πρὶν ἐλθῆ ἡ ἐσχάτη μου ὥρα».

Καὶ πρὸς τὸν νέον στραφεὶς Ἰωάννην, καὶ ῥίψας τὸ ξίφος :
«Ἰουστινιάνη! ἐχθρέ! τῆς πατρίδος μου τύραννε!» εἶπεν,
280 «ἄγωμεν· εἴμ' εὐπειθῆς δέσμιός σου καὶ πρόθυμον θῦμα!...

Εἴν' ἡ ζωὴ περιττὴ εἰς αἰσχρῶς προδοθέντα πατέρα!...

Εἰς τὴν μεγάλην τοῦ κόσμου παλαιστραν ἀντίπαλοι βαίνουν
ὁ φαντασθῆεις ἐλευθέραν πατρίδα, κι' ὁ τύραννος ἄρχων·
πίπτει ὁ εἷς, καὶ ὁ ἄλλος ὀρθοῦται· ἀλλ' ὅστις νικήσῃ,

285 τοῦ νικηθέντος ἐκκόπτων τὸν λάουγγα, λέγεται μέγας!

Εἴν' ἰσχυρὸν τὸ σχοινίον ἀκόμη, δι' οὗ ἀπεπνίγη
ὁ ἀδελφός μου προχθές, καὶ τοσοῦτοι ἀθῶοι πολῖται.

Ὅταν νεκρὸν δι' αὐτοῦ με ἀφήσῃς, κι' ἀκίνδυνον ὄλος,
τὴν θυγατέρα μου κράξε νὰ μ' ἴδῃ, κι' εὐφρανθήτε τότε!

290 Δώσατε φίλημα εἰς πρὸς τὸν ἄλλον ἐνθέρμου ἀγάπης! [πουν!
Τοὺς βλοσυροὺς ὀφθαλμοὺς μου μὴ τρέμετ'! αὐτοὶ δὲν θὰ βλέ-
Εἰς τὴν ἀγρίαν μου ὄψιν μὴ φορίζετ'! ὀργὴ δὲν τὴν θλίβει!
Καὶ τὸν πικρὸν μορφασμὸν τοῦ προσώπου μου μὴ φαντασθῆτε
ὡς τῶν νεοτέρων μορφήν τιμωροῦσαν ἐγκλήματα ζώντων!...

295 Ὅλολυγμὸς δυνατὸς τὴν Μαρίαν κατέλαβε τότε

καὶ ὁ Μηνᾶς, πρὸς ἐκείνην στραφεὶς καὶ σταυρώσας τὰς χεῖρας,
μετὰ μακρὰν σιωπὴν, καὶ φωνὴν γλυκυτέραν, προσεῖπε :

«Κι' ἦσο τὸ μέλημα σὺ τῆς ζωῆς μου! Τῶν πόθων μου κέντρον!
Τῶν χρυσοπτέρων ἐλπίδων μου ὄναρ!... Ἦγορύνουν σιμά σου

300 μήπως ὁ κώνωψ ταράξῃ τὸν ὕπνον σου!... Καύσων, ἢ ψῦχος,

μήπως ὡς ἄνθος λεπτὸν σὲ μαράνη!... Γλυκὰ ἐκοιμᾶσο
εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτάς, καὶ γλυκύτερον φίλημ' ἀγάπης

ἀσοφητί, ὡς χιόνος νιφάς, ἐπανέθετον τότε

εἰς τὸ ἀγνὸν μέτωπόν σου!...» Ὅργιλὼς δ' ἀνέκραξε πάλιν :

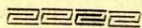
«Κατηραμένη νὰ εἶναι ἡ ὥρα καθ' ἣν ἐγεννήθης! 305
 Κατηραμένον τὸ πρῶτον μειδίαμα τέκνου τοιούτου!
 Κατηραμένον τὸ φίλτρον! τὸ κάλλος! ὁ ἔρωσ! ὁ κόσμος!»

Εἰς τὰς ἀρὰς τοῦ πατρὸς ἡ ὠχρὰ καὶ θρηνηῦσα Μαρία
 ἐνηγαλίσθη τὰ γόνατ' αὐτοῦ, καὶ περίλυπος εἶπε:
 «Ναί! καταράσου με, πάτερ! τὸ στήθός μου πλήξον με ξίφος!
 Οἴμοι! ἐγὼ σὲ προδίδω!... ἐγὼ ἡ μωρὰ σὲ φονεύω!...
 —«Ὅχι! ἐμὲ δὲν προδίδεις, ἀθλία! ἐπρόδωκες ἄλλο
 πολυτιμότερον», εἶπεν ὁ γέρον με βλέμμα φλογῶδες·
 «τὴν δυστυχή σου πατριδα προδίδεις, τοὺς φίλους σου σφάζεις,
 καὶ τῶν τυράννων ἐγείρεις τὸν θρόνον ἐπάνω πτωμάτων. 315
 Σὲ συγχωρῶ ὡς πατὴρ σου! ὡς ἄνθρωπος ἄκρως σ' οἰκτίρω...
 Ἄλλ' ὡς πολίτης σ' ἐχθαίρω, καθὼς τοὺς δημίους τὸ θῦμα.
 Τὴν τρομεράν μου κατάραν νὰ ἔχῃς! πνοή σου νὰ εἶναι
 τῶν κολασμένων ἡ φλόξ! Ἐρινὺς συνειδότος ἀγρία
 εἰς τῆς νυκτὸς τὴν σιγὴν νὰ ταράττῃ τὸν ὕπνον σου πάντα! 320
 Εἰς τὴν ἐσχάτην σου ὥραν μ' ὀρθότροιχα κόμην νὰ ἴδῃς
 καθημαγμένα κι' ὠχρὰ τὰ φαντάσματα τόσων θυμάτων.
 Χεῖρ νὰ μὴ κλείσῃ παρήγορος κἂν τοὺς νεκροὺς ὀφθαλμούς σου!
 Κι' εἰς τοῦ δικαίου Θεοῦ μας τὸ βῆμα ὀπότεν θὰ ἔλθῃς,
 τῶν ἀδελφῶν σου οἱ θρηνοὶ πενθίμως τὸ οὖς σου νὰ πλήξουν,
 ὡς φοβερὰ ν' ἀντηχήσουν βοὴ μαινομένου πελάγους,
 καὶ τοῦ μεγάλου Κριτοῦ νὰ ζητήσουν τὴν μέλαιναν ψῆφον!...
 Εἶπα· ὑπῆρξα πατὴρ· ὁ Θεὸς με ἀκούει· καὶ τώρα,
 μὲ τοῦ πατρὸς σου τὴν νύκτα ἔλθῃ νὰ χορτάσῃς τὰς σάρκας». 330
 Εἶπε· κι' ἀγρίως γελῶν μεταξὺ τῶν ἐνόπλων ἐτέθη.

Ἦκουσ' ἡ κόρη, καὶ πᾶσαν ἀπόλεσεν αἰσθησιν τότε,
 κι' ἔπεσ' ὡς ἄνθος ὠχρόν, ἐκκοπὲν εἰς μανίαν θυέλλης.
 Εἶχε τὴν μαύρην τῆς κόμην λυτὴν, δακρυσμένον τὸ ὄμμα,
 ἔσταυρωμένας τὰς χεῖρας στὸ στήθος, καὶ ἔκειτο ἄπνους.
 Σπαραξικάρδιος ὄντως εἰκὼν μετανοίας καὶ λύπης. 335

Περίληψις τῶν ἐπομένων: Ἡ συνωμοσία οὕτω ἀπέτυχε.
 Ὁ Μηνᾶς μετ' ἄλλων εἴκοσιν ἀπηγγονίσθη, ἡ δὲ θυγάτηρ του
 παρεφρόνησε.

1858.

2. ΜΙΚΡΑΙ ΕΠΙΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

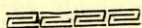
Α. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΘΕΜΑ.

Τὸ κρούσος τῆς Ἀντριάνοπόλεως.

Δημοτικόν.

Εἰσαγωγή (κατὰ τὸν Ν. Πολίτην). Τὸ ἄσμα τοῦτο, δημοσιευθὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοῦ Pashley τὸ 1837, ἔστις ἠκουσεν αὐτὸ ἐν Κρήτῃ, δὲν ἀναφέρεται πάντως εἰς τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως κατ' Αὐγούστον τοῦ 1829 ὑπὸ τῶν Ῥώσων, ἧτις ἄλλως ἐγίνεν ἀμαχητὶ καὶ ἐθεωρήθη ὡς λύτρωσις ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ. Ἴσως διεκτραγωδεῖ τὴν ἄλωσιν ὑπὸ τοῦ Ἀμουράτ κατὰ τὸ 1361, ἧς προηγῆθη κατὰ τὸ 1353 ἢ δῆλωσις ὑπὸ τῶν συμμάχων τοῦ βασιλέως Καντακουζηνοῦ Τούρκων. Τότε θὰ διετηρεῖτο ἀκόμη νωπὴ ἡ μνήμη τῶν ἀλλεπαλλήλων ἀλώσεων καὶ καταστροφῶν τῆς πρώτης μετὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν πόλεως τῆς Θράκης κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΙ' αἰῶνος ὑπὸ Φράγκων, Βουλγάρων καὶ Ἑλλήνων, ἀφοῦ μάλιστα τρεῖς τούτων ἐγίναν ἐντὸς δύο ἐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ σχεδὸν ἄνευ ἐξαιρέσεως τὰ ἱστορικὰ ἄσματα εἶναι σύγχρονα τῶν γεγονότων, τὸ ἄσμα τοῦτο δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς τὸ παλαιότατον τῶν ἱστορικῶν δημοτικῶν ἁσμάτων μας.

- Τ' ἀηδόνια τῆς Ἀνατολῆς καὶ τὰ πουλιὰ τῆς Δύσης
 κλαίγουν ἀργά, κλαίγουν ταχιά, κλαίγουν τὸ μεσημέρι,
 κλαίγουν τὴν Ἀντριάνοπόλιν τὴν πολυκρουσεμένην,
 ὅπου τήνε κρουσέψανε τὶς τρεῖς γιορτὲς τοῦ χρόνου :
- 5 Τοῦ Χριστουγέννου γιὰ κηρί, καὶ τοῦ Βαγιοῦ γιὰ βάρια,
 καὶ τῆς Λαμπρῆς τὴν Κυριακὴν γιὰ τὸ Χριστὸς ἀνέστη.
 1361.

Β' ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΜΥΘΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (ΘΡΥΛΟΙ, ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ, ΚΤΛ.).

Τοῦ Κάστρου τῆς Ὠριᾶς.

Δημοτικόν.

Εἰσαγωγή (κατὰ τὸν Ν. Πολίτην). Εἰς πλείστους ἑλληνικοῦς τόπους ὑπάρχουν φρούρια καλούμενα Κάστρα τῆς Ὠριᾶς ἢ τῆς Σουριᾶς, καὶ πρὸς τὰ φρούρια ταῦτα συνάπτονται παραδόσεις

περί ἀλώσεως αὐτῶν διὰ δόλου ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ αὐτοκτονίας τῆς βασιλοπούλας, ἢ ὁποῖα ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἠρωικῶς ἀνθίστατο ἐγκλεισμένη ἐν αὐτῷ· ἀναφέρεται δὲ εἰς ἕκαστον αὐτῶν καὶ ἄσμα δημοτικόν, τοῦ ὁποίου πολυάριθμοι ὑπάρχουν παραλλαγαί. Ἡ ἀνὰ πάσας τὰς ἑλληνικὰς χώρας διάδοσις τοῦ δημοτικοῦ ἄσματος καὶ τῶν παραδόσεων τούτων ὑποδεικνύει, ὅτι προῆλθεν ἐκ παλαιοῦ τινος προτύπου· σφόδρα δ' ἀμφίβολον ὅμως φαίνεται, ὅτι τοῦτο ἀφετηρίαν εἶχεν ἱστορικόν τι γεγονός· ἀλλ' οὐδ' ὁ τόπος ἢ τὸ φρούριον, εἰς ὃ ἀνεφέρετο τὸ ἀρχέτυπον, εἶναι εὐκολον νὰ ἐξακριβωθῇ, αἱ δὲ ἐξενεχθεῖσαι περὶ τούτου εἰκασίαι ἐλέγχονται ἀτυχεστάται. Πρόδηλον τὸναντίον εἶναι, ὅτι τὸ ἀρχέτυπον ἄσμα ἀπηρτίσθη ἐκ στοιχείων μυθικῶν καὶ ἱστορικῶν, κοινῶν καὶ εἰς τὴν δημώδη ἑλληνικὴν ποίησιν καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους μύθους. Καὶ ἡ μεταμπίεσις τοῦ ἔραστοῦ εἰς καλόγηρον ἢ γυναῖκα, ὅπως κατακτήσῃ ἐξαπατήσας τὴν ἀγαπωμένην νγυναῖκα, ἐπαναλαμβάνεται συχνάκις ἐν αὐτοῖς, καθὼς καὶ ἡ μεταμπίεσις πολεμιστῶν εἰς γυναῖκας πρὸς χεῖρωσιν πολεμίων ἀνυπόπτων. Βασιλοπούλαι ἐπίσης κρημνίζουσιν ἑκυτάς ἀπὸ τῶν τειχῶν τοῦ ἀλωθέντος φρουρίου ὅπως μὴ πέσωσιν εἰς χεῖρας τῶν πολεμίων. Καὶ ὁ γυαλένιος πύργος, ἐν ᾧ κατὰ τινὰς παραλλαγάς οἰκεῖ ἡ κόρη, εἶναι συνήθης μυθολογικὴ εἰκὼν.

“Ὅσα κάστρα κι’ ἂν εἶδα καὶ περπάτησα,
σὰν τῆς Ὠριᾶς τὸ κάστρο δὲν ἐλόγιασα.
Κάστρο θεμελιωμένο, κάστρο ξακουστό,
σαράντα ὄργυιές τοῦ ψήλου, δώδεκα πλατύ,
μολύβι σκεπασμένο, μαρμαροχυτό, 5
μὲ πόρτες ἀτσαλένιες κι’ ἄργυρὰ κλειδιά,
καὶ τοῦ γυαλοῦ ἡ πόρτα στράφτει μάλαμα.

Τοῦρκος τὸ τρογουρίζει χρόνους δώδεκα,
δὲν μπόρει νὰ τὸ πάρῃ τὸ ξερημόκαστρο.
Κι’ ἓνα σκυλί Τουρκάκι, μιᾶς Ῥωμιᾶς παιδί, 10
στὸν Ἄμιρᾶ του πάει καὶ τὸν προσκυνάει.
«Ἀφέντη μ’ Ἄμιρᾶ μου καὶ σουλτάνε μου,
ἂν πάρω γὼ τὸ κάστρο, τί εἶν’ ἡ ὀόγα μου ;
—Χίλια ἄσπρα τὴν ἡμέρα κι’ ἄλογο καλό,
καὶ δυὸ σπαθιά ἀσημένια γιὰ τὸν πόλεμο. 15

—Οὐδὲ τᾶσπρα σου θέλω κι' οὐδὲ τὰ φλωριά,
οὐδὲ καὶ τᾶλογο σου κι' οὐδὲ τὰ σπαθιά,
μόν' θέλω γὼ τὴν κόρη, ποῦναι στὰ γυαλιά.
—'Ωσὰν τὸ κάστρο πάρης, χάρισμα κι' αὐτή».

20 Πράσινα ροῦχα βγάζει, ῥάσα φόρεσε.
Τὸν πύργο πύργο πάει καὶ γυροβολάει,
στὴν πόρτα πάει καὶ στέκει καὶ παρακαλεῖ:
«Γιὰ ἀνοιξε ἀνοιξε, πόρτα, πόρτα τῆς 'Ωριᾶς,
πόρτα τῆς μαυρομάτας τῆς βασιλίσσας.

25 —Φεύγα ἀπ' αὐτοῦ, βρὲ Τοῦρκε, βρὲ σκυλότουρκε.

—Μὰ τὸ σταυρό, κυρά μου, μὰ τὴν Παναγιή,
ἐγὼ δὲν εἶμαι Τοῦρκος οὐδὲ Κόνιαρος,
εἶμαι καλογεράκι ἀπ' ἀσκηταριό.

30 Δώδεκα χρόνους ἔχω ὅπ' ἀσκήτενα,
χορτάρι ἐβοσκοῦσα σὰν τὸ πρόβατο,
κι' ἦρθα νὰ πάρω λάδι γιὰ τὶς ἐκκλησιές.
Γιὰ ἀνοιξέτέ μου νᾶμπω τοῦ βασιόμοιρου.

—Νὰ ῥίξουμε τσιγγέλια νὰ σὲ πάρουμε.

—Τὰ ῥάσα μου εἶναι σάπια καὶ ξεσχίζονται.

35 —Νὰ ῥίξουμε τὸ δίχτυ νὰ σὲ πάρουμε.

—Εἶμαι ἀπὸ τὴν πεῖνα κι' ἀντραλίζουμαι.»

Γελάστηκε μὴ κόρη, πάει, τὸν ἀνοιξε.

40 Ὅσο ν' ἀνοιξη ἢ πόρτα, χίλιοι ἐμπήκανε,
κι' ὅσο νὰ μισανοίξη, γέμισ' ἢ αὐλή,
κι' ὅσο νὰ καλοκλείση, ἢ χώρα πάρθηκε.

Ὅλοι χυθῆκαν στᾶσπρα, ὅλοι στὰ φλωριά,
καὶ κείνος εἰς τὴν κόρη, ποῦναι στὰ γυαλιά.

Κι' ἡ κόρη ἀπὸ τὸν πύργο κάτω πέταξε:

μήτε σὲ πέτρα πέφτει, μήτε σὲ κλαριά,

45 παρὰ σὲ Τοῦρκου χέρια καὶ ξεψύχησε.

Τοῦ Μαροῦς τὸ Κάστρο.

Δημοικὸν (Καππαδοκίας).

Εἰσαγωγή. Τὸ ἄσμα εἶναι καππαδοκικὴ παραλλαγή τοῦ πανελληνίου ἄσματος τοῦ κάστρου τῆς Ὠριάς.

Κάτω στὸν Ἄη Γιάννη, τὸ Θεόλουγο,
πολλὰ κάστρα ἀντελάστα μίκρα ἢ μέγαλα,
σὰν τοῦ Μαροῦς τὸ κάστρο κάστρο δέν εἶδα.
Διπλὸν, τριπλὸν χτισμένον, μολυβόχτιστον,
σιδηρογκαρφωμένον κι' ἐνπαράδιτον. 5
Σ' ἴλοι τὸ παρακάτσαν χρόνους δώδεκα,
οὐδὲ μποροῦν τὸ παίρνουν, οὐδ' ἀφήνουν ντο.

Κι' ὁ εἷς ἀπ' τοὺς στρατιῶτες ἐκαυκήστηκε :
«Κι' ἐγὼ ἂν μαρῶ τὸ κάστρο, τ' εἶν' τὰ δῶρα μου ;
—Ξαθὰ ξαθὰ κοράσια ἃς εἶν' οἱ δοῦλοι σου, 10
τᾶμορφα παλικάρια ἃς εἶν' οἱ σκλάβοι σου,
καὶ τὴν Μαροῦ τὴ λὲν ἃς εἶν' ἡ κάλη σου.

—Ἄνοιξε, Μάρου μ', ἄνοιξε, ὁ ξενος νὰ μπῆ.
Βαί βαί, ἐμὲ τὸν ξένο καὶ τὸν ἔρημο,
καὶ τὸν ἀπαινεσμένο ποῦ νὰ βραδιαστῶ, 15
ποῦν' τὰ βουνὰ γιομάτ' ἀπὸ στρατέματα,
κι' οἱ στράτες σκοτωμένοι ἀπὸ τ' ἀδέρφια μου.

Ἄνοιξε, Μάρου μ', ἄνοιξε, ὁ ξενος νὰ μπῆ,
τὴ νύχτα τ' νὰ περάση, νὰ μὴ σκοτωθῆῃ». 20
Ἄνοιξε κι' ἡ Μάρου, μπῆκεν ὁ ξενος,
Στὸν ξένο καταπόδι σ' ἴλοι σέμπανε.

Ἐβγαλε τὰ τσαγγιά της, τσάρουχα φορεῖ,
ἔβγαλε τὴ ζωστή της, ῥάμμα ζώνεται,
στοὺς φύργους ἀνατρέχει καὶ μοιριολογᾷ :
«Τὸ κάστρο μ' σὰν ἐπάρτη, τί θέλ' τὴν ζωὴ ;» 25
καὶ κάτω ἐκρημνίστην καὶ σκοτώθηκε.

Ὁ θάνατος τοῦ Διγενῆ.

Δημοτικά.

Εἰσαγωγή. (Κατὰ τὸν Ν. Πολίτην). Κατὰ τὸ ἀκριτικὸν ἔπος, ὁ Διγενῆς Ἀκρίτας, καθυποτάξας πάσας τὰς ἄκρας καὶ κατασχὼν πλείστας πόλεις καὶ χώρας ἀνταρτῶν, ἔκτισε παρὰ τὸν ποταμὸν Εὐφράτην θαυμαστὸν τὸ κάλλος παλάτιον, ὅπου διέμεεν. Νοσήσας δὲ δεινοτάτην νόσον καὶ αἰσθανόμενος ἐπικείμενον τὸν θάνατον, ἐκάλεσε πλησίον του τὴν σύζυγόν του, ὅτε δ' ἐψυχορράγει, ἀπέθανε καὶ αὕτη ἐκ τῆς λύπης τῆς. Εἰς δὲ τὰ δημοτικά ἄσματα ὁ Διγενῆς ἀποθνήσκει, ἡττηθεὶς ἐν πάλη πρὸς τὸν Χάρον· ἀλλ' αἱ διάφοροι παραλλαγὰὶ τοῦ γενικωτάτου σχήματος τούτου ἐκφαίνουσι ποικίλους τύπους τοῦ θανάτου τοῦ ἥρωος, τῶν ὁποίων ἕχνη τινὰ διακρίνονται καὶ εἰς τὰς διασκευὰς τοῦ ἔπους. Κατὰ τὰς πληρεστέρας παραλλαγὰς, καταπαλαισθεὶς ὑπὸ τοῦ Χάρου ὁ Διγενῆς κατάκειται εἰς τὴν κλίνην, ἀναμένων τὸν θάνατον, περιστοιχίζουσι δ' αὐτὸν τὰ παλικάρια του, εἰς τὰ ὅποια ἀφηγεῖται ἀνδραγαθίας αὐτοῦ. Κατ' ἄλλας παραλλαγὰς ὁ Χάρος ἐλλοχεύει πανταχοῦ τὸν Διγενῆν, ἢ ὁ Διγενῆς κτίζει κάστρον διὰ νὰ μὴ τὸν εὕρῃ ὁ Χάρος, ἀλλ' οὐδὲ οὕτω τὸν ἀποφεύγει, ἢ ἀκούσας παρὰ φίλων του ὅτι ἐπεφάνη ἄγνωστος ἥρωος (εἶναι δ' οὗτος ὁ Χάρος), ἀν καὶ ἐπιθάνατος, προκαλεῖ αὐτὸν εἰς ἀγῶνα καὶ ἡττᾶται. Εἰς τὴν δημοσιευομένην κατωτέρω πρώτην κρητικὴν παραλλαγὴν τοῦ ἄσματος περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Διγενῆ εἶναι καταφανεστάτη ἡ ἐπίδρασις τῶν κρητικῶν παραδόσεων. Ὁ γενναῖος Ἀκρίτας προσέλαβεν ἐν Κρήτῃ τὰς διαστάσεις Τιτᾶνος, σχεδὸν οὐδὲν διατηροῦντος πλέον τὸ ἀνθρώπινον. Καὶ εἰς τὸ ἄσμα τοῦτο, ὡς εἰς τὰς παραδόσεις, ὁ Διγενῆς διασκελίξει ὄρη, διασκεύει μὲ ὀγκῶδεις λίθους, ἀνασπᾷ ὄραχους, νικᾷ εἰς τὸν δρόμον ἐλάφους καὶ αἰγάγρους. Ὁ Χάρος δὲν τολμᾷ νὰ παλαίσῃ μετ' αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸν πληγώνει ἐξ ἐνέδρας.

Α'.

Ὁ Διγενῆς ψυχομαχεῖ κι' ἡ γῆ τότε τρομάσσει.
Βροντᾷ κι' ἀστράφτει ὁ οὐρανὸς καὶ σειέτ' ὁ ἀπάνω κόσμος,
κι' ὁ κάτω κόσμος ἀνοιξε καὶ τρίζουν τὰ θεμέλια,

κι' ἡ πλάκα τὸν ἀνατριχιῶ πῶς θὰ τόνε σκεπάση,
πῶς θὰ σκεπάση τὸν αἰτὸ τῆ γῆς τὸν ἀντρειωμένο. 5

Σπίτι δὲν τὸν ἐσκέπαζε, σπῆλιο δὲν τὸν ἐχώρει.
Τὰ ὄρη ἐδιασκέλιζε, βουνοῦ κορφὸς ἐπήδα,
χαράκι' ἀμαδολόγανε καὶ ῥιζιμιὰ ξεκούνειε.
Στὰ βίτσιμιά πιανε πουλιά, στὸ πέταμα γεράκια,
στὸ γλάκιο καὶ στὸ πήδημα τὰ λάφια καὶ τὰ γρύμια. 10

Ζηλεύγει ὁ Χάρος, μὲ χωσιά, μακρὰ τόνε βιγλίζει,
κι' ἐλάβωσέ του τὴν καρδιά καὶ τὴν ψυχὴ του πῆρε.

B'.

(Κατὰ τὸ ἐπόμενο ἀσμα, ἐπιχωριάζον εἰς πολλὰ μέρη, ὁ Διγενῆς ἀποθνήσκει, νικηθεὶς ἐν πάλλῃ πρὸς τὸν Χάρον. Ὁ φοβερὸς ἀντίπαλος αὐτοῦ περιγράφεται κατὰ τὸ πρότυπον τῶν παραστάσεων τοῦ ψυχοπομποῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ ἐν ταῖς ἀγιογραφίαις τῶν ἐκκλησιῶν).

Τρίτη ἐγεννήθη ὁ Διγενῆς καὶ Τρίτη θὰ πεθάνῃ.
Πιάνει καλεῖ τοὺς φίλους του κι' ὄλους τοὺς ἀντρειωμένους,
νᾶρθῃ ὁ Μηνᾶς κι' ὁ Μαυραϊλῆς, νᾶρθῃ κι' ὁ γυιὸς τοῦ Δράκου,
νᾶρθῃ κι' ὁ Τρεμαντάχειλος, πὺν τρέμει ἡ γῆ κι' ὁ κόσμος.
Κι' ἐπῆγαν καὶ τὸν ἠῦρανε σιὸν κάμπο ξαπλωμένο. 5
Βογγάει, τρέμουν τὰ βουνά, βογγάει, τρέμουν οἱ κάμποι.

«Σὰν τί νὰ σ' ἠῦρε, Διγενῆ, καὶ θέλεις νὰ πεθάνῃς ;
— Φίλοι, καλῶς ὠρίσατε, φίλοι κι' ἀγαπημένοι,
συχάσατε, καθήσατε κι' ἐγὼ σᾶς ἀφηγειέμαι.
Τῆς Ἀραβίνας τὰ βουνά, τῆς Σύρας τὰ λαγκάδια, 10
πὺν κεῖ συνδυὸ δὲν περπατοῦν, συντρεῖς δὲν κουβεντιάζουν,
παρὰ πενήντα κι' ἑκατό, καὶ πάλε φόβον ἔχουν,
κι' ἐγὼ μονάχος πέρασα πεζὸς κι' ἀρματωμένος,
μὲ τετραπίθαμο σπαθί, μὲ τρεῖς ὄργυιες κοντάρι.
Βουνά καὶ κάμπους ἔδειρα, βουνά καὶ καταράχια, 15
νυχτιὲς χωρὶς ἀστροφεγγιά, νυχτιὲς χωρὶς φεγγάρι.
Καὶ τόσα χρόνια πού'ζησα δῶ σιὸν ἀπάνου κόσμου
κανένα δὲ φοβήθηκα ἀπὸ τοὺς ἀντρειωμένους.
Τώρα εἶδα ἕναν ξυπόλυτο καὶ λαμπροφορεμένο,
πῶχει τοῦ οἴσου τὰ πλουμιά, τῆς ἀστροπῆς τὰ μάτια' 20

μὲ κράζει νὰ παλέψωμε σὲ μαρμαρένια ἀλώνια,
κι' ὅποιος νικήσῃ ἀπὸ τοὺς δυό, νὰ παίρῃ τὴν ψυχὴ του».

Κι' ἐπῆγαν κι' ἐπαλέψανε στὰ μαρμαρένια ἀλώνια·
κι' ὅθι χτυπᾷ ὁ Διγενῆς, τὸ αἷμα αὐλάκι κάνει,
25 κι' ὅθι χτυπᾷ ὁ Χάροντας, τὸ αἷμα τράφο κάνει.

Γ'.

(Τὸ ἐπόμενον ἄσμη προέρχεται ἐκ τῆς Κερκύρας).

Ψυχομαχάει ὁ Διγενῆς κι' ἡ γῆς ἀνατρομάζει.
Τὸ μάθανε τρεῖς φίλοι του, τρεῖς μπιστεμένοι φίλοι,
κι' ὁ ἓνας τοῦ φέρνει κροῦ νερό, ὁ ἄλλος ἀφράτο μύσχο,
ὁ τρίτος τὸν ἀντίψυχο, νὰ μὴν ψυχομαχήσῃ.

- 5 Στὴν τάβλα, ποὺ καθοῦντανε καὶ ποὺ ψωμὶν ἐτροῶγαν,
ἀθιβολὴ δὲν εἶχανε κι' ἀθιβολὴν εὐρῆκαν: [νοι,
«Τρεῖς ἀντρειωμέν' εἰμάστενε κι' οἱ τρεῖς καλ' ἀντρειωμέ-
μὰ σὰν τὸν ἄντρα, ποῦδα χτὲς στοῦ Δράκου τὸ λειβάδι,
κανένα δὲ φοβήθηκα ἀπὸ τοὺς ἀντρειωμένους.
10 Σὰ βράχος εἶν' οἱ πλάτες του, σὰν κάστρο ἡ κεφαλὴ του,
καὶ τὰ πλατεῖα τὰ στήθια του τοῖχος χορταριασμένους...»

Σὰν κάπως τᾶκουσε ὁ νεκρὸς καὶ βαριαναστενάξει:
«Φέрте μου ἄδω κρασί νὰ πιῶ, φέрте ψωμὶ νὰ φάω,
καὶ σύ, γραμματικόπουλε, κατέβασ' τὸ σπαθὶ μου
15 καὶ τὸ βασιδὸ κοντάρι μου, ν' ἀναστηθῇ ἡ καρδιά μου!»
Κάνει τὰ χέρια βασταριό, ἀντρειώθῃ κι' ἐσηκώθῃ.
Ντύνεται τζάρκους δώδεκα καὶ δεκαπέντε δίπλες,
καὶ χάλκινο πουκάμισο καὶ σιδερένιο πόσι,
κι' ἐπῆγε καὶ τὸν εὔρηκε στὸν κάμπο ποὺ ἐκυνήγα:

- 20 «Ποιὸς εἶσαι σύ, ποὺ κυνηγᾷς στοῦ Δράκου τὸ λειβάδι;
— Ἀφέντης σου καὶ κύρης σου κι' ἀφέντης τᾶφεντός σου.
— Βάρει μου σύ, νὰ σοῦ βαρῶ, κροῦε με, νὰ σὲ κρούω!»
Σὰν ἀστραπὴ τὸ μάτι του καὶ σὰ βροντὴ ἡ φωνὴ του.

Μιὰ πρώτη τοῦ κατέβασε, μιὰ δευτέρη τοῦ δίνει

Κι' ὅλος ὁ κόσμος ἔτρεξε νὰ ἰδῆ τὸ λαβωμένο :
 «Χαρά στον τὸν κοιτάμενο, τὸ μισαπεθαμένο,
 Χαρά ἔς καὶ τέτοιονε γιατρό, πὺ νεκροθεραπεύει !...»

Δ'.

Τὸ τραοῦν τοῦ Διενῆ.

(Τὸ ἄσμη προέρχεται ἐκ τῆς Κύπρου).

Ὁ Χάρος μαῦρα φόρησεν, μαῦρα καβαλλισ' εὐκει,
 μαῦρα σκλαβούνικα φορεῖ νὰ πᾶ στὺ παναῦριν.
 Στὴν νάκραν τοῦ παναῦροκοῦ ἠῦρεν τοὺς ἀροκόπους,
 στὴν μέση τοῦ παναῦροκοῦ ἠῦρεν τοὺς τρωὶν τσ' αἰ πίνουν.
 «Καλῶς ἦρτεν ὁ Χάροντας νὰ φά, νὰ πκῆ μιτὰ μας, 5
 νὰ φάη ἄγριν τοῦ λαοῦ, νὰ φά ὄφτον περτίτσ' ἰν,
 νὰ πκῆ γλυκόποτον κρασίν, πὺ πίνουφ φουμισμένοι,
 πὺ πίνουσιν οἱ ἄρρωστοι τσ' αἰ βρέθονται γιαμμένοι.
 — Ἐν ἦρα γιῶ, ὁ Χάροντας, νὰ φά, νὰ πκιῶ μιτὰ σας,
 νὰ φάω ἄγριν τοῦ λαοῦ, νὰ φά ὄφτον περτίτσ' ἰν, 10
 μηὲ γλυκόποτον κρασίν, πὺ πίνουφ φουμισμένοι,
 μόνον ἦρα ὁ Χάροντας τὸν κάλλιος σας νὰ πάρω.
 — Τσ' αἰ πκοιός ἐνὶ ὁ κάλλιος μας, ἀπούρτες γιὰ νὰ πάρης ;
 — Τσ' εἶνος ὁ χοντροδάκτυλος, τσ' εἶνος ὁ ναροχοδόντας,
 τσ' εἶνον τὸ παλικάριας σας, πῶνι στὸ παναθύριν». 15

Πὺ τὸν γροικᾶ ὁ Διενῆς ἀρκώθην τσ' ἔθυμώθην.
 «Γιὰ μὲν τὸ λέεις, Χάροντα, γιὰ μὲν τὸ συντυχάννεις».

Σ'ερκῆς, σ'ερκῆς ἐπκιάσασιν καὶ στὴν παλιώστραν πάσιν.
 Τσ' αἰ τσ' εἶνι πὺ παλιώνναςιν τρεῖς νύκτες, τρεῖς ἡμέρες.
 Τσ' εἰ πῶπκιαννεν ὁ Χάροντας τὰ γαίματα πιτοῦσαν, 20
 τσ' εἰ πῶπκιαννεν ὁ Διενῆς τὰ κόκκαλα ἔλειοῦσαν.

Τσ' εἰ πῶνωσην ὁ Χάροντας, πῶς ἔννα τον νιτσ' ἴση,
 ἐπολοήθην τσ' εἶπεν του τοῦ Διενῆ, τσ' αἰ λέει :
 «Τσ' αἰ χάμνα, χάμνα, Διενῆ, γιὰ νὰ μεταπκιαστοῦμεν.»
 Τσ' ἐχάμνισεν ὁ Διενῆς γιὰ νὰ μεταπκιαστοῦσιν. 25

Χρυσὸς ἀτὸς ἐγένηκεν, στοὺς οὐρανοὺς τσ'ἔξέην,
τσ'ἄνοιξεν τὲς ἀλάτες του τσ'αὶ τὸθ Θεὸδ δοξάζει.

«Δοξάζω σε, καλὲ Θεέ, πούσαι στὰ ψηλωμένα.

Καμμιά βουλή ἔγ γίνεται μὲ δίχως σου ἐσένα.

- 30 Ἄνδρειωρκὲς πού τῶδωσες καὶ πῶς νὰ σοῦ τὸφ φέρω ;
—Τσ'αὶ πκιάσε, πκιάσε, Χάροντα, τ'σαὶ τούτην τῆθ θεότην,
τοῦ Διενῆ τὴν ἔπαρε τσ' ἔρκεται τὰπισώσ σου».
Τσ'αὶ πκιάννει, πκιάνν' ὁ Χάροντας τσ'αὶ τούτην τῆθ θεότην
τοῦ Διενῆ τὴν ἔδειξεν, τσ'αὶ ππέφτει στὸ κρεββάτιν.

- 35 Ἄπλεξωθκιόν του στέκονται τρακόσ'οι δκνὸ νομάτοι,
θέλουν νὰ μποῦσιν νὰ τὸδ δοῦν τσ'αὶ κόμα κροφοοῦνται
τσ' ἕναν κοντόν, κοντούτσικον, καὶ χαμηλοβρακῆτον
στέκεται, νεπουγκώννεται, καὶ μπαίνειν τσ' ἄρωτῶ τον :

- 40 «Ἄπλεξωθκιόσ σου στέκονται τρακόσ'οι δκνὸ νομάτοι,
θέλουν νὰ μποῦσιν νὰ σὲ δοῦν τσ'αὶ κόμα κροφοοῦνται.
— Πέ τους νὰ μποῦσιν νὰ μὲ δοῦν, πέ τους νὰ μὲφ φοοῦνται».

Στήνει τους τὰβλαν ἄρκουρήν, ποτήριν τσ'αὶ τσ'ερνᾶ τους.

«Τρῶτε καὶ πίννετ', ἄρκοντες, τσ'ἔγιῶ νὰ σᾶς ξηοῦμαι.

- Τσ'αὶ πὲς μας, πέ μας, Διενῆ, πὰ στὲς παλικάρκὲς σου,
45 πάνω στὲς παιδικιωσύνες σου, τσ'αὶ τὲς ἀντρειωρκὲς σου.

—Πάνω στὲς παιδικιωσύνες μου, καὶ τὲς παλικάρκὲς μου
ἦτον τὰγκάθθιν πιθαμῆ καὶ τὸ τριόλιν δόλιν.

Κάτω στὲς νάκρες τῶν νακρῶν, στὸν ἄρκοκαλαμιῶναν,
τσ'εὶ μέσα ἔν πού γύριζα τσ'αὶ νύχταν τσ'αὶ ἡμέραν.

- 50 Εἶχα τσ'αὶ τὴν καλίτσαμ μου πίσω μου πὰ στὸμ μαῦρον,
τσ'ἔφέγγαν μου τὰ κάλλη της τὴν νύχταν νὰ γυρίζω.

Τσ'αὶ πὰ στὰ γλυκοξίφωτα, πού πά νὰ ξημερώση,
στσ'ιαστῆκασιν τὰμμάδκια μου τσ' ἕναν μεγάλοφ φίν'
ἔξῆντα τσ'ύκλους ἔκαμνεν, βδομηνηταδκνὸ καμάρες,

- 55 τσ' ἀκόμα δκνὸ τσ'υκλίσματα τὸν Ἐλενον νὰ φάη.
Μὲ τοῦ Θεοῦ τῆθ δύναμιν, μὲ τοῦ Θεοῦ τῆχ χάριν,
μπαίνω τσ'αὶ σαίττεύκω τον στήμ μεσατσ'ῆν καμάραν.

Πού τὸ φαρμάτσ'ιν τοῦ φιδκιοῦ ἐδίψασεν ὁ μαῦρος
τσ'αὶ στὸν Ἄφροίτην ποταμὸν πάω νὰ τὸν ποτίσω

- 60 πὰ τσ'ἠῦρα τὸς Σαρατσ'ῆνόν, τσ'ἔβλεπεν τὸν Ἄφροίτην.

Σὰν τὸ βουνὸν ἐκάθετον, σὰν τ' ὄρος ἐκοιμάτον,
καὶ πάνω στὴν ῥαχούλλαν του στ' ὄλος λαὸν ἐβούραν,
πάνω στὴν τσ'εφαλούλλαν του περτίτσια κακκαρίζαν,
καὶ μέσα στὰ ῥουθούνια του ἀππάρκα ξισταβλίζαν.

Τσ'αὶ πού τὸν εἶδεδ Διενῆς γοιὸν νὰ τὸν κροφοθήτην· 65
τσ'αὶ στέκει, δκιαλοῖζεται πῶς νὰ τὸς σ'αιρετήση.

Ἄτε ἄς τὸς σ'αιρετήσωμεν γοιὸν πρέπει, γοιὸν ταιρκάζει.

«Καὶ γειά σου, γειά, Σαρατσ'ηνέ, γλεπάτουρε τοῦ τόπου,
νάκκον νερὸν σ' ἐρκάστηκα τὸν μαῦρον νὰ ποτίσω».

Τοῦτος νερὸν ἐζήτησεν, τσ'εἶνος σπαθὶν ἐταύραν. 70

Ὁ Διενῆς ὁ γλήορος ἄρπαξεν τὸ ῥαβτίν του,
τσ'αὶ μιὰ ξυλιὰν τοῦ ξύλωσεν, τσ'αὶ μιὰ ξυλιὰν τοῦ βκάλλεν.

Τσακκίζει τ' ὄχτῶ κόκκαλους, κι' ἐξηνταδκνὸ παῖες,
τσ' ἄλλους δκνὸ μονοκόκκαλους, τσ'εἶνη ν' ἢ ἄρρωστσιά του.

Ξέην τὸ νάχος τῆς ῥαβκιᾶς ἐξηνταπέντε μίλλια. 75

Ἄρκοντες ἐν πότρωσιν μέσ' στοῦ ῥηὸς τὰ σπίδκια,
καὶ τὴν ξυλιὰν ἀκούσασιν τσ' οὔλοι μπρουμουτιστήκαν.

«Κάπου στράφτει, κάπου βροντᾶ, κάπου χαλάζιο ῥίβκει,
γιὰ θέλησεν ὁ πλάστης μου τὸν κόσμον του νὰ χάση!»

Ννάσιν τσ'αὶ τὸν Παλιοπαπποῦν πού τσ'ειαχαμαὶ καὶ ῥάσσει.

«Τρῶτε καὶ πίννετ', ἄρκοντες, τίποτες μέφ φοῶστε,

τσ' ἐνι ξυλιὰ τοῦ Διενῆ, τσ' ἄλί του πού τὴν ἔφαν,

τσ'αὶ πού τὴν ἔφαν τσ' ἐξησεν, καλλιόν του παλικάρην».

Ννάσου τσ'αὶ τὸς Σαρατσ'ηνόν, τσ' ἔρχετον κοντζυστῶντα,

τσ'αὶ πού τὲς ποκοντζύστρες του ἐστσ'ειοῦνταν τὰ παλάδκια.

Τσ' ἕναν κοντὸν κοντούτσικον καὶ χαμηλοβρακάτον

στέκεται, νεπουγκώννεται, τσ'αὶ μπαίννει τσ' ἄρωτᾶ τον :

«Τσ'αὶ πέ μας, πέ, Σαρατσ'ηνέ, εἶντα ν' ἢ ἄρρωστσιά σου ;

—Σαράντα χρόνους ἔβλεπα τὸν γέρημον Ἄφριτην·

μήτε πουλλὶν ἐδκιάλλασεν, μήτ' ἄνθρωπος ἐπέραν· 90

τσ' ἕνας νερὸ μὸζήτησεν, τσ' ἐγὼ σπαθὶν ἐταύρουν·

τσ'εἶνος ἀπού τον γλήορος ἄρπαξεν τὸ ῥαβτίν του,

τσ'αὶ μιὰ ξυλιὰν μοῦ ἔδωσεν, τσ'αὶ μιὰ ξυλιὰν μοῦ βκάλλεν,

τσακκίζει μου δκνὸ κόκκαλα, τσ'αὶ δεκοχτῶ παῖες,

τσ' ἄλλους δκνὸ μονοκόκκαλους, τούτη ν' ἢ ἄρρωστσιά μου.

Σηκοῦτε τὴν κουτάλα μου, νὰ δῆτε τὴν ῥαβκιάν μου».

Σηκῶσαν τὴν κουτάλαν του, νὰ δοῦσιν τὴν ῥαβκιάν του,

σηκῶσαν τὴν κουτάλαν του, τσ' ἐφάνην τὸ φλαντζίν του,

τῶν αἰ τῶν πόνον τὸν πολλὸν ἐξέην ἢ ψυχὴ του.»

- 100 Τῶν αἰ πολλοῦτ' ὁ Διενῆς τῆς κάλης του τῶν αἰ λείι :
 «Ἐλα ὦδε, καλίτσα μου, νὰ ποσ'αιρειτιστοῦμεν.
 Τὸν Γιάννην ἐσοῦ μὲν παρης, τῶν ἔπαρ' τὸν Κωσταντῖνον.
 —Ὁ Γιάννης ἄντρας μου ἦτουν, πάλε τὸν Γιάννην παίρνω.
 —Ἐλα, ὦδε, καλίτσα μου, νὰ ποσ'αιρειτιστοῦμεν»
 105 θέλεις τὸν Γιάννην ἔπαρε, θέλεις τὸν Κωσταντῖνον».
 Ἐπῆεν τῶν ἢ καλίτσα του νὰ ποσ'αιρειτιστοῦσιν,
 σταγκάλια του τὴν ἔσφιξεν τῶν ἐξέην ἢ ψυχὴ τους.

- Δοξάξω σε, καλὲ Θεέ, πού ὄσαι στὰ ψηλωμένα,
 ὁπού γινώστωσ'εις τὰ κρυφὰ τῶν αἰ τὰ φανερωμένα,
 110 ποπίσω πᾶν τὰ ζωντανά, τῶν ὀμπρὸς τὰ ποθαμμένα.
 Ζωὴν τῶν αἰ χρόνους νὰ χουσιν ὅσοι τῶν ἄν τ' ἀγρικουῶσιν,
 τῶν ἄν ἐν ἢ χνώμη τους καλή, πρέπει νὰ μᾶς τῶν ερονουῶσιν.

Οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀνδρονέκου.

Δημοτικόν.

Εἰσαγωγή. Ἀνδρονέκος (Δούκας), ὡς γνωστόν, εἶναι κατὰ τὰ ἀκριτικὰ ἔπη ὁ ἐκ μητρὸς πάππος τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα. Ἀγνωστον ὅμως ἂν ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ πρόκειται περὶ αὐτοῦ. Γερμανὸς φιλόλογος ἐνόμισεν ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονέκου τοῦ Κομνηνοῦ (1183—1185), ὅστις ἦτο γιγαντιαῖος τὸ ἀνάστημα, ὁ δὲ βίος αὐτοῦ ἦτο πλήρης περιπετειῶν καὶ ἐπεισοδίων καταλλήλων πρὸς ἐπικὴν διάπλασιν.

Τὸ τραγοῦδι ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Emile Legrand τὸ 1870. Εὐρέθη μεταξὺ τῶν ἐγγράφων τοῦ Γάλλου Villoison, ὅστις περιηγήθη τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ 1785—1788, βραδύτερον δὲ ἐδίδαξεν ὡς καθηγητὴς ἐν τῇ Σχολῇ τῶν ζωντανῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἐν Παρισίοις. Φαίνεται ὅτι ὁ V. τὸ ἤκουσεν ἐν Ἑλλάδι ἢ τοῦ τὸ ἔγραψε κανεὶς Ἑλληνα κατὰ τὴν περιοδείαν του. Παραλλαγαὶ αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν μία (κυπριακὴ) ὑπὸ Α. Σακελλαρίου ἐκ στίχων 100 καὶ τρίτη ἐκ χειρογράφου μονεμβασιακοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Βέη ἐκ στίχων 83. Ἡ ἐνταῦθα παρατιθεμένη εἶναι ἡ τοῦ Villoison.

Τὸ ποίημα ἐν τῇ σημερινῇ μορφῇ αὐτοῦ εἶναι τὸ πολὺ τοῦ 17ου αἰῶνος, κυπριακῆς προελεύσεως, ὡς δεικνύουσι μερικαὶ λέξεις, ἡ φηφιοποιήθηκε ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ἀλλὰ τὸ ἀρχέτυπον αὐτοῦ ἀνέρχεται μέχρι ἰσως τοῦ 11ου αἰῶνος, δηλ. τῶν χρόνων τῆς γενέσεως τῶν ἀκριτικῶν ἐπῶν.

Κουρσεύουν οἱ Σαρακηνοί, κουρσεύουν οἱ Ἀραβῆδες,
κουρσεύουν τὸν Ἀνδρόνικον καὶ παίρνουν τὴν καλὴν του,
ἐγγαστρομένη ἐννιά μηνῶν, τῆς ὥρας νὰ γεννήσῃ.

Στὴ φυλακὴν τὸ γέννησε, στὰ σίδερα τὸ θρέφει.

Ἡ μάinna του τὸ τάγιζε ψιχούδια μὲ τὸ γάλα, 5

ἢ μίρισσα τὸ τάγιζε ψιχούδια μὲ τὸ μέλι.

Ἡ μάinna του τοῦ ἔλεγε: «Ἄ, υἱέ μου τ' Ἀνδρονίκου».

Ἡ μίρισσα τοῦ ἔλεγε: «Ἄ, υἱέ μου τ' ἄμιρᾶ μου».

Χροنيὸς ἐπιάσε τὸ σπαθί, καὶ διέτης τὸ κοντάρι,
κι' ὅταν ἐπάτησε τοὺς τρεῖς, κρατιέται παλικάρι. 10

Ἐβγη καὶ διαλαλήθηκε: κανένα δὲν φοβάται,

μήτε τὸν Πέτρον τὸν Φωκᾶν, μήτε τὸν Νικηφόρον,

μήτε τὸν Πετροτράχηλον, τὸν τρέμ' ἢ γῆ κι' ὁ κόσμος,

κι' ἂν εἶναι δίκαιος πόλεμος, μήτε τὸν Κωνσταντῖνον.

Ἐτραύηξαν τὸν μαῦρον του' πηδᾶ, καβαλλικεύει' 15

φερτιστηρῶν τοῦ χάρισεν, πάνω σ' βουνὴν ἐβγαίνει'

καὶ βρῖσκει τοὺς Σαρακηνοὺς, δικίμιν ἀπηδοῦσαν'

«Δικίμιν ποὺ πηδᾶτε σεῖς, πηδοῦν το κι' οἱ γυναῖκες,

ὄχι γυναῖκες ἄτροφες, μόνον ἀγγαστρομένες.

Οἱ μαῦροι σας εἶναι ἐννιά, κι' ἕνας δικός μου δέκα. 20

Δῆστε κι' ἀξαγκωνιάστε με τρεῖς δίπλες τ' ἄλυσιδιν,

θάψετε τὰ ματάκια μου τρεῖς δίπλες τὸ ἑαφίδιν,

βάρτε κι' εἰς τὲς μασχάλες μου τρικάνταρον μολύβιν,

καὶ βάρτε κι' εἰς τὰ πόδια μου δυὸ σιδερένιες κλάπες».

Δένουν κι' ἀξαγκωνιάζουν τον τρεῖς δίπλες τ' ἄλυσιδιν, 25

θάφτουνε τὰ ματάκια του τρεῖς δίπλες τὸ ἑαφίδιν,

βάλλουν κι' εἰς τὲς μασχάλες του τρικάνταρον μολύβιν,

καὶ βάλλουν κι' εἰς τὰ πόδια του δυὸ σιδερένιες κλάπες.

Ἀφοῦ τοῦ τὰ ἐκάμασι, Σαρακηνοὶ λαλοῦν του:

«Ἄ, βρὲ μωρὸν κι' ἀνήλικον, ἔπαρ' τὴν λευτεράκην σου!» 30

Κρανοίγει τὰ ματάκια του κι' ἔκοψεν τὸ ἑαφίδιν,

τινάσσει τὰ χεράκια του κι' ἔκοψε τ' ἄλυσιδιν,

ἔσεισε τὲς μασχάλες του κι' ἔπτεσε τὸ μολύβιν.

καὶ δυὸ πηδήματ' ἔκαμε καὶ βγήκασιν οἱ κλάπες,
 35 κι' ἀπὸ τοὺς μαύρους τοὺς ἐννια εὐρέθη στὸν δικόν του·
 φτεροιστηρὸν τοῦ χάρισε, στὸν κάμπον κατεβαίνει.

Ἡ μάνα του τοῦ ἔλεγεν ἀπὸ τὸ παραθύρι:
 «Υἱέ μου, ἂν πᾶς στὸν κύρην σου, στάσου νὰ σοῦ συντύχω:
 οὔλες οἱ τέντες κόκκινες, καὶ τοῦ κυροῦ σου ἴν' μαύρη·
 40 κι' ἂν δὲν σοῦ μόσουν τρεῖς φορὲς, μὴ γύρης νὰ πεξεύσης».

Καὶ σὰν τοῦ εἶπεν ἔκαμεν καὶ σὰν τοῦ παραγγέλλει
 οὔλες οἱ τέντες κόκκινες, καὶ τοῦ κυροῦ του μαύρη·
 καὶ τρεῖς γυροὺς τὲς ἔδωκεν καὶ πόρταν δὲν εὐρῆκεν,
 καὶ μ' ἓνα κλότζον δυνατὸν ἔξω ἔβω τον κι' ἔσω βρέθη.

45 Ἄνδρόνικος πού τὸν θωρεῖ, βγαίνει καὶ χαιρετᾷ τον·
 νὰ κατεβῆ τὸν προσκαλεῖ, ὄρωτᾷ, ξαναρωτᾷ τον:
 «Ἄ, βρὲ μωρὸν κι' ἀνήλικον, πόθεν ἔν' ἡ γενιά σου,
 καὶ πόθεν ἔν' ἡ ὄϊζα σου, καὶ τὰ γεννητικά σου;
 —Ἄν δὲν μοῦ μόσης τρεῖς φορὲς, δὲν γύρνω νὰ πεξεύσω.
 50 —Ἄν πιάσω τὸ σπαθάκι μου, καλὰ θέλω σοῦ μόσω.
 —Ἄν πιάσης τὸ σπαθάκι σου, ἔχω κι' ἐγὼ δικόν μου.
 —Ἄν πιάσω τὸ κοντάρι μου, καλὰ θέλω σοῦ μόσω.
 —Ἄν πιάσης τὸ κοντάρι σου, ἔχω καὶ γὼ δικόν μου.
 —Μὰ τὸ σπαθὶ πού ζώνομαι καὶ πάγ' ὀμπρὸς καὶ πίσω,
 55 εἰς τὴν καρδιάν μου νὰ μπηχτῆ, ἂν σὲ κακαδικήσω».

Ἄκρόγυρεν καὶ πέξευσεν ἀπὸ τὸν μαῦρον κάτω·
 τότε καταρωτῆσεν τον πόθεν ἔν' ἡ γενιά του,
 καὶ πόθεν ἔν' ἡ ὄϊζα του καὶ τὰ γεννητικά του·
 κι' αὐτὸς ἀπολογήθηκεν πού τὴν ἄρχην καὶ λέγει:
 60 «Κουρσεύουν οἱ Σαρακηνοί, κουρσεύουν οἱ Ἀραβῆδες, κτλ.»
 Ἄνδρόνικος πού τὸν θωρεῖ ἐλούστη τῶν κλαμάτων,
 σηκώνει τὰ χεράκια του, καὶ τὸν Θεὸν δοξάζει:
 «Δοξάζω σε, γλυκὲ Θεέ, καὶ δευτέρον καὶ τρίτον.
 ὁποῦμουν μονοξίφτερος κι' ἔκαμα δυὸ ξιφτέρια!...»

65 «Θεέ, κι' ἂν εἶμαι πλάσμα σου, Χριστέ, κι' ἐλάκουσέ μου:
 νὰ δῶσεν νὰ ξανέφανεν ἓνα μικρὸν φουσσᾶτον,
 Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ὅσον ἐξήντα φλάμπουρα τῶν ἑκατὸν χιλιάδων!»
 Ὁ υἱὸς σὰν νᾶταν ἅγιος, Θεὸς ἐπάκουσέ του:
 ἔδωσεν καὶ ξανέφανεν ἓνα μικρὸν φουσσᾶτον,
 μήτε πολλὰ μικρὸν ἦτον, μήτε πολλὰ μεγάλον, 70
 ὅσον ἐξήντα φλάμπουρα τὸν ἑκατὸν χιλιάδων·
 ὅσ' ἄστρον ἔχει ὁ οὐρανός, φύλλα ᾗχουσι τὰ δένδρη,
 καὶ ἄμμον ἔχ' ἡ θάλασσα, καὶ κεῖν' ἦτον περὶττου.
 Τὲς ἄκρες ἄκρες ἔπιασεν, κί' οἱ μέσες καταλυοῦνταν·
 κί' εἰς τὰ κλωθογουρίσματα βρῖσκει τὸν Κωνσταντῖνον: . 75
 «Καὶ βλέπου, βλέπου, Κωνσταντᾶ, νὰ μὴ σὲ ἀδικήσω,
 κί' ἡ φοῦχτα μου πυρομαχῆ καὶ τὸ σπαθί μου στράφτει,
 κί' ἀκόμη ὁ μεγαλιῶνας μου δὲν ἤυρε νὰ χορτάσῃ».
 Καὶ πολοᾷτ' ὁ Κωνσταντᾶς τ' ἀνήλικου καὶ λέγει:
 «ἔχει πολλὰς ἀγροσκιλίλιες κί' ἄμε νὰ κατακόψῃς!» 80

Σμίγουν οἱ δυὸ τοὺς μαύρους τους, σμίγουν τὰ χαλινάρια,
 σμίγουν τὰ μουττοκόνταρα, καὶ τοῦ κυροῦ τους πᾶσιν,
 σκύφτουν, φιλοῦν τὸ χέρι του, καὶ παίρνουν τὴν εὐχή του.

Ὁ αἰχμάλωτον.

Δημοτικὸν (Κερασσοῦντος).

Εἰσαγωγή (κατὰ Ν. Πολίτην). Τὸ ἄσμα εἶναι παραλλαγή τοῦ ἀκριτικοῦ ἄσματος τῶν υἱῶν τοῦ Ἀνδρονίκου, ἀδιαφθορωτέρα τῶν ἄλλων παραλλαγῶν καὶ πλειότερον, καθὼς φαίνεται, προσεγγίζουσα πρὸς τὸ ἀρχέτυπον ἄσμα. Ὁ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ γεννηθεὶς υἱὸς τοῦ Ἀνδρονίκου, ὅστις ἐτράφη ὑπὸ τοῦ αἰχμαλωτίσαντος τὴν μητέρα του Σαρακηνοῦ Ἐμίρ Ἀλῆ, ἠλικιωθεὶς φεύγει, ὅπως μεταβῆ εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας (τὴν Ῥωμανίαν), πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ πατρὸς του. Καθ' ὁδὸν συναντᾷ τὸν πατέρα του καὶ τὸν ἀδελφόν του, μονομαχεῖ πρὸς τοῦτον, ὅταν δὲ εἶναι ἐγγὺς νὰ καταβάλλῃ αὐτόν, ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τοῦ πατρὸς, ὅστις, χαίρων διὰ τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ δευτέρου υἱοῦ του, εὐχεται νὰ συναντήσουν στράτευμα ἐχθρῶν διὰ ν' ἀναδειχθῇ ἡ ἀνδρεία των. Ὅντως δὲ κατανικῶσι στρατὸν διοικούμενον ὑπὸ τοῦ Ἐμίρ Ἀλῆ, τὸν ὁποῖον ἐξ εὐγνωμοσύνης σώζει ὁ αἰχμάλωτος υἱὸς τοῦ Ἀνδρονίκου.

- Οἱ Τοῦρκ' ὄνταν ἐκούρσευαν τὴμ Πόλ', τὴ Ῥωμανίαν,
ἐπάτνανε τὰ ἐγκλησιὰς κι' ἐπαίρναν τὰ εἰκόνας,
ἐπαίρνανε χουσὰ σταυρούς, ἀργύρα μαστραπάδες,
ἐπῆραν καὶ τὴ μάνναμ μου, ὅς ἐμὲν ἔμποδος ἔτον.
- 5 Ἐπῆγεν καὶ νέποϊκε με στ' Ἐμιρ Ἀλῆ τὰ σκάλας.
Ἐμὲν αὐτὸς πεσλέεβεν μὲ τὸ μέλ', μὲ τὸ γάλαν,
μὲ τὸ μέλιν, μὲ τὸ γάλαν καὶ μὲ τὰρνι' τὸ κρέας.
Στὰ φανερά ταντάνιζεν, στὰ κρύφα διαρμηνεύει:
«Υἱέ μ', ἄν ζῆς καὶ γίνεσαι, στὴ Ῥωμανίαν φύγον.
- 10 Ἐκεῖ χεν κύρ' Ἀνδρόνικον καὶ ἀδελφὸν Ξαντίνον».
- Ἐγέντον ὁ αἰχμάλωτον, ἐγέντον κι' ἐρματῶθεν.
Ἐπαῖρεν τέλαφρον σπαθὶν κι' ἔλλενικὸν κοντάριν.
Τοιμάσ'κεται ὁ αἰχμάλωτον καὶ τῆ Δενῆς τὴν στρατάν.
«Ἀστρίτσια μ', χαμηλώσετεν, φεγγάρι μ', κάθα ἔλα,
- 15 γιὰ δεῖξετέ με τὴ στρατὴν, ντὸ πάει στὴ Ῥωμανίαν».
Οἱ ἄστροι ἐχαμέλεναν, οἱ φέγγοι κάθα ἔρθαν,
ἐδειξαν ἄτον τὴ στρατὴν, ντὸ πάει στὴ Ῥωμανίαν.
Ἄς τὸ ἐπαρακούρσεψεν, τὰ γαίματα λουσμένος,
κύρην κι' υἷὸν ἐπέντεσεν ἅπᾶν' στὸ σταυροδορὸμιν.
- 20 Ὁ κύρης ἐκοιμήθηκεν, ὁ γιόκας ἔν στα ξύπνα.
Διαβαίν', καλημερίζει ἄτον, καλήμεραν ἄ' ἐπαῖρεν.
Ἐσυραν τὰ σπάθια τουν, νὰ κροῦγγε τ' ἕναν τᾶλλο.
Τσακῶθαν τὰ σπαθία τουν, ἄ' κροῦγγε τ' ἕναν τᾶλλο.
Ἐσυραν τὰ κοντάρια τουν, νὰ κροῦγγε τ' ἕναν τᾶλλο.
- 25 Τσακῶθαν τὰ κοντάρια τουν, ἄ' κροῦγγε τ' ἕναν τᾶλλο.
Ἐρχονται κι' ἀνταμούντανε καὶ κροῦγγε μουστουνέας.
Ἄς τοῦ μουστι' τὸ χτύπεμαν ἐγνέφιξεν ὁ κύρ' ὅς αὐ'.
- «Υἱέ μ', κανεῖς ἄ' ἐντῶκε σε, ἐσὲν κανεῖς ἄ' κρούγει,
κατὰ π' ἐλέπν τ' ὀμμάτια μου, ἄτὸς ἔει σε καὶ πάγει.
- 30 Γιὰ στὰ κι' ἄς ὀρωτοῦμ' ἄτον τὰ γονικά τ' ἀπόθεν. [θεν;
«Στὸν θιόσ σ', στὸν θιόσ σ', αἰχμάλωτε, τὰ γονικά σ' ἀπό-
—Κ ἔξερς, ὄνταν ἐκούρσευαν τὴμ Πόλ' τὴ Ῥωμανίαν,
ἐπάτνανε τὰ ἐγκλησιὰς κι' ἐπαίρναν τὰ εἰκόνας,
ἐπαίρνανε χουσὰ σταυρὰ κι' ἀργύρα μαστραπάδες,
- 35 κούρσευαν τὸν Ἀνδρόνικον κι' ἐπαίρνανε τὴ μάννα μ',
ἐπαῖρναν ἄτεν κι' ἔφυγαν ὅς Ἐμιρ Ἀλῆ τὰ σκάλας.
—Παιδὶν ἔμνε κι' ἐγέρασα, ζευγάρ' γεράκια ἄ' εἶχα,

- κί ἄτώρα, ἄς τ' ἐγέρασα, ζευγάρ' γεράκια χτέθα».
 Ἄς τὴν χαρὰν ἄτ' τὸ πολλά, κατήβανε τὰ δάκρυα τ',
 κατήβανε τὰ δάκρυα του Καλομηνᾶ χαλάτσια. 40
 Κλώσ'εται στὴν Ἀνατολήν, κάμει τρία μετάνοιας.
 «Χριστέ μ', ἂν ἐκατέβαιεν στὸ πέραγκα φουσοῦτον,
 μουδὲ πολλά, μουδέ λιγον, ἔννεα χιλιάδες,
 ν' ἐπαίρνα τὰ γεράκια μου, ἐγὼ ἐκεῖνα ντοῦνα».
- Τὸ λόγον ἄτ' κ' ἐπλέρωσεν, τὸ λόγον ἄτ' κ' ἐξεῖπεν, 45
 ὄνταν τερεῖ τὸ πέραγκα, φουσοῦτον κατιβαίνει,
 μουδὲ πολλά, μουδέ λιγον, ἔννεα χιλιάδες.
 Ἐπῆρεν τὰ γεράκια του, ἐκείντς ἐκεῖ ἐντῶκεν.
 Ἐκεῖ πὸν κρούει ὁ Ξάντινον, τὸ γαῖμαν οὖς τὴ μέσην.
 Ἐκεῖ πὸν κρούει ὁ αἰχμάλωτον, τὸ γαῖμαν οὖς τὴ γοῦλαν. 50
 «Ὅπισ', ὀπίσ', Ἐμίρ Ἀλῆ, ὀπίσ' κ' ἐσὲν μὴ κρούγω.
 Τὸμμάτια μ' ἐθαμπούρωσαν καὶ τὸ σπαθίμ μ' ἐχ' ἄφναν.
 Ἄν κρούγω, καὶ σκοτώνω σε, θὰ λέγνε μ' ἐν φονέας,
 κὶ κρούγω, κὶ σκοτώνω σε, θὰ λέγνε ἐφοβέθεν.
 Καλλίον κὶ σκοτώνω σε, κὶ ἄς λέγνε ἐφοβέθεν». 55

Τοῦ μικροῦ βλαχόπουλου.

Δημοτικόν.

Εἰσαγωγή. (Κατὰ τὸν Ν. Πολίτην). Τὸ ἀκριτικὸν τοῦτο ἄσμα, τὸ ζητοῦν νὰ παραστήσῃ τεραστίαν τὴν πολεμικὴν ἀρετὴν τῶν Ἀκριτῶν, συνδέεται στενῶς μετὰ τοῦ ἄσματος τῶν υἱῶν τοῦ Ἀνδρονίκου. Ὁ Κωνσταντῖνος ὁ μικρὸς εἶναι ὁ πολλακίς εἰς τὰ ἀκριτικὰ ἄσματ' μνημονευόμενος υἱὸς τοῦ Ἀνδρονίκου, τὸ μικρὸ Βλαχόπουλον εἶναι τὸ αἰχμάλωτον τέκνον αὐτοῦ, καὶ ὁ Ἀλέξης ἴσως ὁ Ἀλέξανδρος ἄλλων ἀκριτικῶν ἄσμάτων. Καὶ τὸ τέλος τῶν δύο ἄσμάτων συμπίπτει. Ὁ ἥρωας, μεθυσθεὶς ἐκ τοῦ χυθέντος αἵματος καὶ ἀδυνατῶν νὰ διακρίνῃ τὸν φίλον ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ, φωνάζει εἰς τοὺς συντρόφους του νὰ προφυλαχθοῦν, ὅπως μὴ ἐν τῇ παραφορᾷ του τοὺς φονεύσῃ. Τὸ ἄσμα εἶναι πανελληνίον, ἐνιαχοῦ δὲ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος τραγουδεῖται κατὰ τὰς ἀπόκρως πρὸς ἰδιόζοντα χορόν, τὸν λεγόμενον «κουνητόν».

- Ὁ Κωσταντίνος ὁ μικρὸς κι' ὁ Ἀλέξης ὁ ἀντρωιωμένος,
καὶ τὸ μικρὸ Βλαχόπουλον, ὁ καστροπολεμίτης,
ἀντάμα τρῶν καὶ πίνουνε καὶ γλυκοκουβεντιάζουν,
κι' ἀντάμα ἔχουν τοὺς μαύρους τῶν στὸν πλάτανο δεμένους.
5 Τοῦ Κώστα τρῶει τὰ σίδηρα, τ' Ἀλέξη τὰ λιθάρια,
καὶ τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου τὰ δέντρα ξερορίζανει.

- Κι' ἐκεῖ ποὺ τρώγαν κι' ἔπιναν καὶ ποὺ χαροκοποῦσαν,
πουλάκι πῆγε κι' ἔκατσε δεξιά μεριά στὴν τάβλα·
Δὲν κελαῖδοῦσε σὰν πουλί, δὲν ἔλεε σὰν ἀηδόνι,
10 μόν' ἐλαλοῦσε κ' ἔλεγε νᾶθρωπινὴ κουβέντα.
«Ἔσεῖς τρῶτε καὶ πίνετε καὶ λιανοτραγουδάτε,
καὶ πίσω σᾶς κουρσεύουνε Σαρακηνοὶ κουρσάροι.
Πῆραν τ' Ἀλέξη τὰ παιδιὰ, τοῦ Κώστα τὴ γυναῖκα,
καὶ τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου τὴν ἀρραβωνιασμένη».
- 15 Ὡστε νὰ στρώσῃ ὁ Κωσταντῆς καὶ νὰ σελλώσῃ ὁ Ἀλέξης,
εὐρέθη τὸ Βλαχόπουλο στὸ μαῦρο καβαλλάρης.
«Γιὰ σύρε σύ, Βλαχόπουλο, στὴ βίγλα νὰ βιγλίσης·
ἂν εἶν' πενήντα κι' ἕκατό, χύσου μακέλλεψέ τους,
κι' ἂν εἶναι περισσότεροι, γύρισε μίλησέ μας».
- 20 Ἐπῆγε τὸ Βλαχόπουλο στὴ βίγλα νὰ βιγλίση.
Βλέπει Τουρκιὰ Σαρακηνοὺς κι' Ἀράπηδες κουρσάρους·
οἱ κάμποι ἐπρασινίζανε, τὰ πλάγια κοκκινίζαν·
ἄρχισε νὰ τοὺς διαμετράῃ, διαμετρημοὺς δὲν εἶχαν.
Νὰ πάῃ πίσω ντρέπεται, νὰ πάῃ ἔμπρὸς φοβᾶται.
- 25 Σκύβει, φιλεῖ τὸ μαῦρο του, στέκει καὶ τὸν ῥωτάει·
«Δύνεσαι, μαῦρε μ', δύνεσαι στὸ γαῖμα γιὰ νὰ πλέξης·
—Δύνομαι, ἀφέντη, δύνομαι στὸ γαῖμα γιὰ νὰ πλέξω,
κι' ὅσους θὰ κόψῃ τὸ σπαθί, τόσους θενὰ πατήσω.
Μόν' δέσε τὸ κεφάλι σου μ' ἓνα χρυσὸ μαντήλι,
30 μὴν τύχῃ λάκκος καὶ ῥιχτῶ καὶ πέσης ἀπ' τὴ ζάλη.
—Σαῖττες μου ἀλεξαντρινές, καμμιὰ νὰ μὴ λυγίσῃ,
καὶ σύ, σπαθί μου διμισκί, νὰ μὴν ἀποστομώσῃς.
Βόηθα μ', εὐχὴ τῆς μάννας μου καὶ τοῦ γονιοῦ μου βλόγια,
εὐχὴ τοῦ πρώτου μ' ἀδερφοῦ, εὐχὴ καὶ τοῦ στερνοῦ μου.
- 35 Μαῦρε μου, αἴντε νὰ μποῦμε, κι' ὅπου ὁ Θεὸς τὰ βγάλλῃ!»

Στὰ ἔμπα του μπῆκε σὰν αἰτός, στὰ ξέβγα σὰν πετρίτης·
στὰ ἔμπα του χίλιους ἔκοψε, στὰ ξέβγα δυὸ χιλιάδες,
καὶ στὸ καλὸ τὸ γύρισμα κανένα δὲν ἀφήνει.

Πῆρε τ' Ἀλέξη τὰ παιδιὰ, τοῦ Κώστα τὴ γυναῖκα,
καὶ τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου τὴν ἀρραβωνιασμένη. 40
Προσγονατίζει ὁ μαῦρος του καὶ πίσω του τοὺς παίρνει.

Στὸ δρόμον ὅπου πήγαινε σέρνει φωνὴ περίσσα :
«Ποῦ εἶσαι, ἀδερφέ μου Κωσταντᾶ κι' Ἀλέξη ἀντρωιωμένε ;
"Ἄν εἶστε ἐμπρός μου, φύγετε, κι' ὀπίσω μου, κρουφτῆτε,
τὶ θλόωσαν τὰ μάτια μου, μπροστά μου δὲ σᾶς βλέπω, 45
καὶ τὸ σπαθὶ μου ἐρράγισε, κόβοντας τὰ κεφάλια,
κι' ὁ μαῦρος λιγοκάρδισε πατώντας τὰ κουφάρια.

Ὁ Κωσταντῆς.

Δημῶδες (τῆς Καρπάθου).

Εἰσαγωγή. Τὸ τραγοῦδι εἶναι μία ἀπὸ τὰς πολλὰς περιω-
θείσας παραλλαγὰς ἄσματος, τὸ ὁποῖον ὕμνει τὴν ἀνδρείαν ἄλ-
λου ἀκριτικοῦ ἥρωος, τοῦ Πορφύρη.

Ὁ Κωσταντῆς ὁ μικρός, ὁ μικρο-Κωσταντῆς
στὶς τρεῖς ἐτζώστη τὸ σπαθὶ, στὶς πέντε τὸ οὐξάρι,
κι' εἰς τὶς ἑπτὰ καυκήστηκε πὼς ἦτοπ παλικάρι.

Κι' ὁ ἀσιλεὰς ὡς τ' ἄκουσε πολὺ τοῦ κακοφάνη,
κι' ἄς ἤβγαλε διαλαλημὸ ἔς οὐλους τοὺς ἀντρωιωμένους. 5
«Ποιὸς εἶν' ἄξιος καὶ υνατὸς τὸν Κωσταντῆ νὰ πιάση ;»
Κιένας ἐν εὐρέθηκε γιὰ νὰ τ' ἀποφασίσῃ,
μόνον ἓνας κοντούτσικος, τῆς χήρας ὁ Γιαννάκης.
«Ἐγὼ μ' ἄξιος καὶ υνατὸς τὸν Κωσταντῆ νὰ πιάσω,
μὰ θέλω χίλιους ἀπ' ὀμπρὸς καὶ χίλιους ἀπὸ πίσω 10
καὶ χίλιους ἔπου τὴ μιὰ μερεὰ καὶ χίλιους ἔπου τὴν ἄλλη».
Δίννει του χίλιους ἀπ' ὀμπρὸς καὶ χίλιους ἀπ' ὀπίσω
καὶ χίλιους ἔπου τὴ μιὰ μερεὰ καὶ χίλιους ἔπου τὴν ἄλλη.

Στὴ στράταν ὅπου γιάνεινε τὸθ Θεὸν ἐπαρεκάλει :

«Χριστέ, καὶ νὰ ἴν' ὁ Κωσταντῆς στὰ δοῦχα νὰ κοιμᾶται,

καὶ τὰ σπαθιά του στοῦ σπαθᾶ κι' ὁ μαῦρος του στόκ κάμπο.

Καὶ βρίσκουσι τὸκ Κωσταντῆ στὰ ῥοῦχα καὶ κοιμᾶτο
 κι' ἔρράψασι τὰ μμάτια του μὲ τρίκλωνο μπρισίμι
 καὶ ἔσα καὶ τὰ χέρια του τρεῖς γίπλες ἄλυσία,
 20 ἔάλα κι' εἰς τὶς πλάτες του τριῶμ μυλῶλ λιθάρια.

«Σηκώσου πάνω, Κωσταντῆ, κι' ὁ ἀσιλεᾶς σὲ θέλει.

— Πῆτε μ' ἄν εἶγ' γιὰ πόλεμο νὰ ἄλω τ' ἄρματα μου,
 κι' ἄν εἶγ' γιὰ ἄμο γῆ χαρὰ νὰ ἄλω τὰ λινά μου.

— Ἄ, γειά σου, γειά σου, Κωσταντῆ, κι' ὅ,τι φορεῖς καλὰ ναι'
 25 κατάϊκος σὲ παίρνονσι στοῦ ἀσιλεᾶ, καμένε.

— Π' οὔλες τὶς πόρτες πάρτε με, π' οὔλες γυρίσετέ με,
 πὸν τῆς βασιλοπούλλας μου ἀνεῦρίσετέ με».

Καὶ κεῖνοι γιὰ πεισματικά πὸ κεῖ τότε περνοῦσι.

Ἀσιλοπούλλα πρόαλεν ἀπὸν τὸ παραθύρι.

30 «ἔσ σου λεα γώ, Κωσταντῆ, νὰ μὴμ πολλυκαυχειέσαι,
 κι' ὁ ἀσιλεᾶς εἶγ γυνατός, στέλλει καὶ πιάννουσί σε;»

Τὰ μμάτια του νεντράνισε καὶ κόβγει τὸ μπρισίμι,
 εἰτίναξε τὰ χέρια του καὶ κόβγει τ' ἄλυσί,
 τὶς πλάτες του ξετίναξε καὶ ὀίχτει τὰ λιθάρια,

35 καὶ σύρνει πὸν τῆμ μέσητ του ἕνα μικρὸ λατζάκι
 στὰ νὰ μπη χίλιους ἤκοψε, στὰ νὰ βγη δυὸ χιλιάες,
 καὶ τὸ Γιαννάκην ἤπιασε καὶ κόβγει καὶ τ' αὐτιά του.
 «Ἄμε, μωρὲ Σκουρογιαννε, νὰ πῆς τοῦ ἀσιλεᾶ σου
 ἄν ἔχη κι' ἄλλα πρόατα ὀγια νὰ μοῦ τὰ στείλη...».

Ἄ κρητικὸς στραθιώτης κατὰ τῶν Ἑνετῶν.

Δημοτικόν.

Χήρας ὑγιὸς ἐγεύγετο σὲ μαρμαρένια τάβλα
 χρουσᾶ ἦταν τὰ πηρούνια του κι' ὀλάργουρα τὰ πιάτα,
 κι' ἡ κόρη ὀπὸν τονὲ κερνᾶ ἀσημοκουκλωμένη.

Κι' ἡ μάννα του στὴ μιὰ μεριά φτάνει ξαργιγεμένη :

5 «Γεύγεσαι, γιέ μου, γεύγεσαι, κι' οἱ Φράγκοι σὲ πλακῶσαν.
 — Πρόβαλε, μάννα μου, νὰ ἰδῆς πόσες χιλιάδες εἶναι'

κι' ἂν εἶναι δύο, νὰ χαίρωμαι, κι' ἂν εἶναι τρεῖς, νὰ πίνω,
κι' ἂν εἶναι περισσότερες, σελλώσετε τὸ Μαῦρο.

— Ἐβγῆκα, γιέ μου, κι' εἶδα τσι, μὰ μετρημὸ δὲν ἔχουν.

— Σελλώσετε τὸ Μαῦρο μου, καλογιγλώσετε τὸν, 10

καὶ δός μου, μάννα, τὸ σπαθὶ τ' ἀγιοκωνσταντινάτο
νὰ βγῶ νὰ ἰδῶ τὸν πόλεμο, ποὺ κάνουνε οἱ Φράγκοι.

— Μαῦρέ μου, γοργογόνατε κι' ἀνεμοκυκλοπόδη,

πολλὲς φορὲς μ' ἐγλύτωσες ἀπὸ βαρειῆς φουρτοῦνες·

κι' ἂν μὲ γλυτώσης κι' ἀπ' αὐτῆ, θὰ σὲ μαλαματώσω· 15

τὰ τέσερά σου πέταλα χρυσᾶ θὰ σοῦ τὰ κάμω,

τὰ δαχτυλίδια τῆς ξανθῆς σκάλες καὶ χαλινάρια·.

Στὸ ἔμπα χίλιους ἔκοψε, στὸ ἔβγα δύο χιλιάδες,

κι' εἰς τᾶλλο στρηφογύρισμα δὲν ἤρρηκε νὰ κόψη.

Κι' ὁ οὐρανὸς ἐσειστήκε, κι' ἡ θάλασσα μουγκίστη. 20

Τῆς Ἁγιᾶς Σοφίᾶς.

Δημοτικόν.

Σημαίνει ὁ Θεός, σημαίνει ἡ γῆς, σημαίνουν τὰ ἔπουράνια,

σημαίνει κι' ἡ Ἁγία Σοφία, τὸ μέγα μοναστήρι,

μὲ τετρακόσια σήμαντρα κι' ἑξήντα δύο καμπάνες·

κάθε καμπάνα καὶ παπᾶς, κάθε παπᾶς καὶ διάκος.

Ψάλλει ζεορβὰ ὁ βασιλιᾶς, δεξιὰ ὁ πατριάρχης. 5

Σιμὰ νὰ βγοῦνε τ' ἅγια κι' ὁ βασιλιᾶς τοῦ κόσμου,

φωνῆ τοὺς ἤρθε ἔξ οὐρανοῦ κι' ἀπ' ἀρχαγγέλου στόμα :

« Πάψετε τὸ χερουβικὸ κι' ἄς χαμηλώσουν τ' ἅγια !

Παπάδες, πάρτε τὰ ἱερά, καὶ σεῖς, κεριά, σβηστήτε !

γιατὶ εἶναι θέλημα Θεοῦ ἡ Πόλη νὰ τουρκέψη. 10

Μὸν στείλτε λόγο στὴ Φραγκιά, νάρθοῦν τρία καράβια·

τὸνα νὰ πάρη τὸ σταυρὸ καὶ τ' ἄλλο τὸ βαγγέλιο,

τὸ τρίτο τὸ καλύτερο, τὴν ἅγια τράπεζά μας,

μὴ μᾶς τὴν πάρον τὰ σκυλιὰ καὶ μᾶς τὴ μαγαρίσουν·.

Ἡ Δέσποινα ταράχτηκε, κι' ἐδάκρυσαν οἱ εἰκόνες· 15

« Σώπασε, κυρὰ Δέσποινα, καὶ μὴν πολυδακρύξης·

πάλι, μὲ χρόνους, μὲ καιρούς, πάλι δικὰ σας εἶναι·.

Τὸ πάρεσιμο τῆς Πόλης.

Δημοτικὸν (τῆς Τραπεζοῦντος).

Εἰσαγωγή (κατὰ τὸν Ν. Πολίτην). Οἱ τραπεζουντιακοὶ θρηῖ-
νοι περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς βεβηλώσεως
τῆς Ἁγίας Σοφίας παρουσιάζουν σπουδαίας διαφορὰς ἀπὸ τοῦ γνω-
στοῦ πανελληνίου θρήνου. Ἐκ τῶν δύο τύπων, οἵτινες παρατίθεν-
ται κατωτέρω, ὁ μὲν πρῶτος, κατὰ τὰλλα ὁμοιότατος πρὸς τὸν
πανελλήνιον θρήνον, συμπληρῶνει αὐτὸν διὰ τῆς περιγραφῆς τοῦ
ἥρωικοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου Παλαιολόγου. Ὁ δὲ
δεύτερος ἀποδίδει εἰς προδοσίαν ἀπίστου στρατηγοῦ τὴν ἄλωσιν
ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἐκφράζει τὴν ἐλπίδα περὶ ἀνακτήσεως τῆς
Ἁγίας Σοφίας. Εἰς μίαν ἄλλην παραλλαγὴν συμφύρονται ἀμφό-
τεροι οἱ τύποι καὶ ἀναφέρεται ὅτι πούλι ἐκόμισε τὸ ἄγγελμα εἰς
Τραπεζοῦντα, εἰς τὰνάκτορα τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Τραπεζοῦντος
Δαθιδ Κομνηνοῦ («εἰ σοὶ κῦρ Δαβῆς τὸν οἶκον»).

Α'.

- Τὴν Πόλην ὄντες ὥριζεν ὁ Ἕλλεν Κωσταντίνον,
μὲ δεκαπέντε σήμαντρα, μὲ δεκοχτὼ καμπάνες,
μὲ διάκους, μὲ ἀρχιερεῖς, τριπλάσιους παπάδες,
ψαλτάδες ὄνταν ἔψαλλαν, εὐχαριστεῖτ' ὁ Θεὸς μου.
- 5 Σιτ ἔψαλλαν, σιτ ὥριζαν τὴμ Πόλ' τῆρ Ῥωμανίαν,
σημαίν' ἡ γῆ, σημαίν' ὁ Θεὸς, σημαίνουν τὰ οὐράνια,
σημαίνει κι' ἡ Ἁγιά Σοφία, τὸ μέγαν μοναστήριν.
Ἐ τὴν ἔμπαν τοῦ ἡλίου μου στέκεν ὁ πατριάρχης,
ἔς τὴν ἔβγαν τοῦ ἡλίου μου στέκεν ὁ βασιλεάς μου,
- 10 ὁ βασιλεάς, ὁ βασιλεάς, ὁ Ἕλλεν Κωσταντίνον.
Ψάλλουν τὸ ἅγιος ὁ Θεὸς καὶ τὴν τιμιωτέραν.
Ἐρθεν πούλιν κι' ἐκόνεψεν τ' Ἁγί Σοφιάς τὴμ πόρταν.
Τὸ ἕναν τὸ φτεροῦλιν ἄθε ἔς σὸ γαῖμαν βουτεμένον,
ἔς σὸ ἄλλο ἔς σὸ φτεροῦλιν ἄθε χαρτὶν βαστᾶ γοαμμένον.
- 15 Ἀτὸ κανεῖς κι' ἀνάγνωσεν, κανεῖς ἄ ἔξερ' ντὸ λέγει,
μουδὲ κι' ὁ πατριάρχης μου μὲ ὄλους τοὺς ποπάδες.
Ἐναν παιδὶν, καλὸν παιδὶν ἔρχεται κι' ἀναγνώθει.
Σιτ ἀναγνώθ', σιτ ἔκλαιγεν, σῦτιν ἄτους νὰ λέγη :

«Νᾶηλι ἐμᾶς, νὰ βαίῃ ἐμᾶς, οἱ Τούρκ' τὴμ Πόλ' ἐπαῖραν,
ἐπαῖραν τὸ βασιλοσκᾶμν', ἐλλάγεν ἡ ἀφεντία!» 20

Μοιρολογοῦν τὰ ἐγκλησιᾶς, «ἐλλάγεν ἡ ἀφεντία!»,
μοιρολογᾷ καὶ ἡ Ἁγὶ Σοφιά, τὸ μέγαν μοναστήριον.

Ὁ βασιλεᾶς, ὁ βασιλεᾶς, παργόριαν κὶ παῖρνε.

Ἐπαῖρνε τ' ἐλαφρὸν σπαθίν, τ' ἔλληνικὸν κοντάριν,

τσοῖ Τούρκους κροῦγγεν 'ς σὸ σπαθίν, τσοῖ Τούρκους 'ς σὸ
[κοντάριν.

Τριακόσ'ους Τούρκους ἔκοψεν καὶ δεκατρεῖς πασ'άδες,
τσακῶθεν τὸ σπαθίν αὐτου κὶ ἐστίγεν τὸ κοντάριν.

Ὅντεν ἐκαλοτέρεσεν, ἀπὲς' τσοῖ Τούρκς ἐπέμνεν,

κὶ ὄντεν ἐκαλοτέρεσεν, καὶ μοναχὸς ἐπέμνεν.

Κὶ αὐτοῖν αὐτόναν ἔθαψαν 'ς σὸ χλοερὸν τιουσ'έκιν. 30

B'.

Τὴμ Πόλῃν ὄνταν ὠρίζεν ὁ Ἕλλεν Κωσταντῖνον,
εἶχε πορτάρους δίκλοπους, ἀφέντους φοβετσίάρους.

εἶχεν ἀφέντην σερασκέρ' τὸμ μέγαν Ἰωάννην.

Ἐκεῖνος εἶχε σύνοδον Ῥωμαίους δωδεκάραν,

ἐκεῖνος εἶχε μεκχμεν Ῥωμαίους ἀφεντάδες. 5

Ἐκεῖν' κ' ἐκρίνναν δίκαια, ἐδῶκαν τὰ κλειδιά.

Ἐκλείδωσαν τὰ ἐγκλησιᾶς καὶ τὴν Ἁγὶ Σοφίαν.

Ἀπ' οὐρανοῦ κλειδὶν ἐρθεν 'ς σ' Ἁγὶ Σοφιάς τὴμ πόρταν.

Χρόνους ἐρθαν καὶ πέρασαν, καιροὶ ἐρθαν καὶ δέβαν,

νεσπάλθεν τὸ κλειδὶν ἄθες, καὶ πέμνεν κλειδωμένον. 10

Θέλ' ἀπ' οὐρανοῦ μάστοραν καὶ ἀπὸ τὴν γῆν ἀργάτεν.

Ὁ Διγενῆς καὶ ὁ Χάροντας.

Κωστή Παλαμά.

1	4
Καβάλλα πάει ὁ Χάροντας τὸ Διγενῆ στὸν Ἄδην καὶ ἄλλους μαζί. Κλαίει, δέρονται τὸ ἀνθρώπινο κοπάδι.	«Ὁ Ἀκρίτας εἶμαι, Χάροντα. Δὲν περῶ μὲ τὰ χρόνια. Μὲ ἄγγιξες καὶ δὲ μὲ ἔνοιωσες στὰ μαρμαρένια ἀλώνια;
2	5
Καὶ τοὺς κρατεῖ στοῦ ἀλόγου του δεμένους τὰ καπούλια τῆς λεβεντιᾶς τὸν ἄνεμο, τῆς ὁμορφιάς τὴν πούλια.	Εἶμ' ἐγὼ ἡ ἀκατάλυτη ψυχὴ τῶν Σαλαμίνων. Στὴν ἐφτάλοφην ἔφερα τὸ σπαθὶ τῶν Ἑλλήνων.
3	6
Καὶ σὰ νὰ μὴν τὸν πάτησε τοῦ Χάρου τὸ ποδάρι, ὁ Ἀκρίτας μόνο ἀτάραχα κοιτάει τὸν καβαλλάρη:	Δὲ χάνομαι στὰ Τάρταρα, μονάχα ξαποσταίνω. Στὴ ζωὴ ξαναφαίνομαι καὶ λαοὺς ἀνασταίνω».

1897.

Κώνστας.

Ἰωάννου Πολέμη.

Εἰσαγωγή. (Κατὰ τὸν Γεώργιον Κεδρηνόν, ἐν τῇ Συνόψει Ἱστοριῶν αὐτοῦ, σελίς 726 τοῦ Β' τόμου τῆς ἐν Βόννῃ ἐκδόσεως).

Κόσμου ἔτος ρρλδ', τῆς θείας σαρκώσεως ἔτος χμ'. Ῥωμαίων βασιλεὺς Κώνστας, ὁ υἱὸς Κωνσταντίνου, υἱοῦ Ἡρακλείου, αἰρετικὸς, ἔτη κζ'...

Τῷ ιη' ἔτει ἀνείλε Κώνστας ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιον τὸν ἴδιον ἀδελφόν· σκανδαλιζόμενος γὰρ εἰς αὐτὸν ἔκειρε πρότερον αὐτὸν διὰ Παύλου πατριάρχου διάκονον, ὃς καὶ μετέδωκε τῷ βασιλεῖ τῶν ἀχράντων μυστηρίων ἐν ἀγίῳ ποτηρίῳ. Ὅς μετὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ καθ' ὕπνου συχνῶς ἐφαίνετο αὐτῷ, διακόνου φορῶν στολήν, καὶ ἐπιτιδοὺς ποτήριον αἵματος ἔλεγε: «πίε, ὦ ἀδελφέ». Ὅθεν ἐκκακῆσας ὁ ἄθυμος ταῦτα ὄραν ἐσκέφατο κατελθεῖν ἐν Σικελίᾳ. Καταλιπὼν οὖν ἐν τῇ πόλει τὴν τε γυναῖκα καὶ τοὺς τρεῖς υἱούς, καὶ

εἰσελθὼν εἰς ἓνα τῶν δρομώνων καὶ ἀναχωρῶν, στραφεὶς ἐνέ-
πτυσε τῇ βασιλευούσῃ πόλει, καὶ οὕτως ἀπέπλει. Ἄλλ' οὐδὲ ἐν
Σικελίᾳ διατρίβοντι ἀπέπτῃ ὁ ὄνειρος ἀπ' αὐτοῦ...

1

Διαμάντια ἀστράπτουν στὸ χρυσὸ κλινάρι·
ἔξω ὁ παρακοιμώμενος προσμένει
τὸ βασιλιά πού ἀργοπατώντας μπαίνει
καὶ σβήνει τ' ἀργυρόχουσο λυχνάρι.

2

Τὸν ἀδερφό του πιά δὲν τὸν φοβάται.
Στὸ μοναστήρι πού τὸν εἶχε βάλει
πρόσταξε καὶ τοῦ πήραν τὸ κεφάλι.
Στὸν τάφο τώρα ἀξύπνητα κοιμάται.

3

Ἄμοιραστος, δικός του πλέον ὁ θρόνος,
ἀκέρια κι' ἡ κορώνα κι' ἡ πορφύρα.
Τὴν εὐτυχία, πού ἴσως μοίραζεν ἡ Μοῖρα
σὲ δυὸ ἀδερφούς, τὴ χαίρεται αὐτὸς μόνος.

4

Καὶ σβήνει τὸ λυχνάρι καὶ πλαγιάζει
νὰ κοιμηθῆ. Μὰ πρὶν τὰ μάτια κλείση,
τὴ σκοτεινιά ποιο φῶς ἔχει σκορπίσει;
Ἄλόρθος ὁ ἀδερφός του τὸν κοιτάζει.

5

Ἄλόρθος, ὄρασοφόρος. Στὸ ἓνα χέρι
κρατεῖ ποτήρι, αἶμα ἀχνιστὸ γεμάτο·
μὲ τ' ἄλλο, δείχνοντάς το, κράζει: «Νά το,
πίε, ἀδελφέ· γιὰ σένα τ'ὄχω φέρει.

6

Ἐγώ, δὲ θὰ ξυπνήσω ἐγὼ ποτέ μου,
μὰ ἐσένα ὕπνος ποτέ δὲ θὰ σὲ πάρη.
Θὰ σβήνης τ' ἀργυρόχουσο λυχνάρι
κι' ὄλορθο θὰ μὲ βλέπης. Πίε, ἀδελφέ μου».

1919.

Τὸ χρυσὸ δαχτυλίδι.

Ἰωάννου Πολέμη.

1

Τὸ χρυσὸ δαχτυλίδι τοῦ στερονοῦ βασιλιᾶ
κάποιο ἀθώρητο χέρι τοῦ τὸ πῆρε. (Παλιά,
θλιβερά παραμύθια).

—Τὸ χρυσὸ δαχτυλίδι τοῦ στερονοῦ μας, ποιὸς ξέρει
ποῦ τὸ πῆγε τὸ ἀθώρητο χέρι ;
"Ἄς μᾶς πῆ τὴν ἀλήθεια.

2

—Τὸ χρυσὸ δαχτυλίδι μὲ θουμπίνια ἀχνιστά,
νά, τὸ ἀθώρητο χέρι μιὰ στιγμή τὸ βαστᾶ,
καὶ στ' ἀχνὰ δάχτυλά του
τὸ συντρίβει μὲ πόνο καὶ σὲ δυὸ τὸ χωρίζει.

"Ἐστ' ἢ Μοῖρα προστάζει κι' ὀρίζει
τοῦ ἀθανάτου θανάτου.

3

Τῶνα τῶρριξε δῶθε, τᾶλλο τῶρριξ' ἐκεῖ
τῶνα πῆγε στὸν πόντο ποῦ βαθιὰ κατοικεῖ
τοῦ Ἀλεξάνδρου ἢ Γοργόνα,

τ' ἄλλο πῆγε στοὺς κάμπους, στὰ βουνά, ποῦ ἀπομένει
τοῦ Ἀκρίτα ἢ ψυχῆ, στοιχειωμένη,
ζωντανῆ στὸν αἰῶνα.

4

Κάθε νύχτα, ποῦ τ' ἄστρα τρεμοφέγγουν στρωτά,
ξαφνιασμέν' ἢ Γοργόνα τὸν Ἀκρίτα ὤτα :

«Ἦρθαν ; . . . —"Ὁχι. Οἱ δικοί σου :

—"Ὁχι ἀκόμα . . . μὰ θᾶρθουν, ὅταν ἔρθη κι' ἀράξη
τὸ καράβι, κι' ὁ ναύκληρος κρᾶξη :
«Καιρὸς εἶναι ἐκδικήσου!»

5

Μαγεμένο ἀρμενίζει, μύριους κάβους περνᾶ,
τ' ἄγρια κύματ' ἀφορίζουν, χιονισμένα βουνά,
τὸ σηκώνουν στὰ νέφη,
τὸ σηκώνουν στὰ νέφη, τὸ τινάζουν στὰ βύθη,

τοῦ χτυποῦν τὰ πλευρά καὶ τὰ στήθη,

6

Στ' ἀνοιχτὰ θὰ παλαίψη, στὰ στενὰ θὰ δαρθῆ,
τὰ βρεγμένα πανιά του θὰ σκιστοῦν· μὰ θάρθῃ!

Κάποια ἀγῆ θὰ χαράξη

μὲ ψαλμούς καὶ τραγούδια, μ' ὠσαννά καὶ μὲ βάγια...

Τότε πιά θὰ λυθοῦνε τὰ μάγια

καὶ θ' ἀράξη, θ' ἀράξη.

7

Βουτηχτάδες θὰ πέσουν στὸ γαλάζιο νερό,

τὸ μισὸ δαχτυλίδι θὰ τὸ βροῦν λαμπερὸ

μέσ' στοῦ πόντου τὰ βάθη·

πεζοδρόμοι θὰ δράμουν ὅπου βράχοι καὶ κάμποι,

θαῦρον τ' ἄλλο μισὸ πού θὰ λάμπη

κάτω ἀπ' ἄγριο ἀγκάθι.

8

Χρυσικός θὰ τὰ σμίξη μὲ μιὰ τέχνη σοφή,

μὲ μιὰ ἀλάθευτη τέχνη, πού ἀπομένει κρυφῆ

κι' αὐτὸς ὁ μόνος τὴν ξέρει.

Ὁ στεγνὸς βασιλιᾶς μας θὰ ξυπνήση καὶ πάλι,

τὸ χρυσὸ δαχτυλίδι θὰ βάλῃ

στὸ δεξί του τὸ χέρι.

1919.

Οἱ δύο καθαλλάρηδες.

Γεωργίου Δροσίνη.

1

Μεσάνυχτα ἦταν—μαῦρο τ' ἄλογο

καὶ μαύρ' ἢ νύχτα σὰν τὸν Ἄδη.

Μεσάνυχτα ἦταν—ἄσπρο τ' ἄλογο

κι' ἔν ἄστρο λάμπει στὸ σκοτάδι.

2

Ἀπὸ βοριά τὸ μαῦρο τ' ἄλογο

καὶ τ' ἄσπρο τ' ἄλογο ἀπὸ νότο.

Σὰν ποιὸ θὰ φτάση γοργοπόδαρο

Στὴ σφαλιστὴ τὴν πόρτα ἀπόμερα
κοίτεται ἡ κόρη ἡ πονεμένη.

Θὰ ζήση, ἂν φτάση τ' ἄσπρο τ' ἄλογο,
τὸ μαῦρο ἂν ἔφτανε, πεθαίνει!

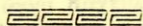
Ἄλογο μ' ἄλογο ἀντικρούστηκαν
δαγκώνοντας τὰ χαλινάρια.

Κι' ἀπάνω ἀπ' τ' ἄλογα σταυρώθηκαν
δυὸ καβαλλάρηδων κοντάρια.

Ὡς τὴν αὐγὴ κονταροπάλεψαν
ἀθάνατοι κι' ἀντρειωμένοι :

Ἄι Γιώργης νίκησε τὸν Χάροντα
κι' ἔζησ' ἡ κόρη ἡ πονεμένη.

1919.

Γ'. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ.

Τρελλὴ χαρά.

Ἰωάννου Γρυπάρη.

Μὲ γυμνὸ πόδι στὰ πλούσια τὰ λουλούδια
μὲ ξέπλεγα στὶς αὔρες τὰ μαλλιά της
πετᾶ ἡ τρελλὴ Χαρά μὲ τὰ τραγούδια,
παιδούλα δροσερὴ σὰ μωσχολιάτης.

Σὰν πεταλούδα βελουδένια χνούδια
τινάζει ἀπ' τὰ πολύχρωμα φτερά της
καὶ στὰ τετράξανθά της τὰ πλεξούδια
κάτι ἀντιφέγγει σὰ μεσημεριάτης.

Καὶ τὴ χαρὰ της δὲν κρατᾶει στὰ στήθια,
μὰ ἐκεῖ ποὺ τρελλὰ κράζει : «τί μοῦ λείπει ;»
νά σου πετιέται ἀπὸ τὰ κουφολίθια

ἡ γοιὰ ἡ Ἥχὼ καὶ τῆς φωνάζει : «Ἡ λύπη!
Εἶμαι γοιὰ καὶ ξέρω· μόνο ἂν πάθης,
μπορεῖς καὶ τί νὰ ἦ χαρὰ νὰ μάθης.»

1918.

Τὸ νησιωτάκι.

Ἀριστομένους Προβελεγγίου.

1

Μ' ἀποσταμένο πρόσωπο, μὲ θολωμένα μάτια,
 στὸν ὄμο του σηκώνοντας βαρύτερη προαμία,
 σταυρὸ τοῦ μαρτυρίου,
 τὸ νησιωτάκι τριγυρνᾷ στοὺς δρόμους καὶ τρικλίζει
 μέσ' στὸ καταμεσήμερο, πού καίει καὶ πού ζαλίζει
 ἢ φλόγα τοῦ ἡλίου.

2

Τοῦ ἰδρωτὸς του οἱ σταλαματιῆς κυλοῦν καὶ τὸ τυφλώνουν·
 τὰ στενοροῦμια, τὰ ψηλὰ τὰ σπίτια τὸ πλακώνουν,
 καὶ μὲ φωνὴ σβησμένη
 τὸ ἐμπόρευμά του διαλαλεῖ. Διψᾷ καθάριο ἄγερα,
 γιὰτὶ ἔχει γιὰ πατρίδα του τοῦ πόντου θυγατέρα,
 στ' ἀρώματα λουσμένη.

3

Ἄκαρδα, μόλις σέροντας τὰ βήματά του, φθάνει
 στὴ σκάλα πού τὸ εὐρύχωρο ξανοίγεται λιμάνι,
 καὶ σταματᾷ. Κι' ἀστράφτει
 τὸ μάτι ἀπὸ κορυφὴ φωτιά. Βλέπει κατάρτια μύρια,
 βαπόρια καὶ τρικάρταρα, γολέττες, τρεχαντήρια,
 βασίλειο τοῦ ναύτη.

4

Ἀκούει φωνὲς θαλασσινές, τραγούδια ἀγαπημένα,
 καὶ λαχταρᾷ τὸ στήθος του, καὶ μέσ' ἀπὸ τὰ ξένα
 τὸν παίρνει μιὰ μαγεία.

Ξεχάνει καὶ τὸν ἄγριον ἀφέντη πού δουλεύει
 καὶ τὸ βαρὺ του φόρτωμα. Βαθειὰ τοῦ κυριεύει
 τὰ σπλάχνα νοσταλγία.

5

Καὶ σὰν εἰκόνα ὀλόφωτη στὸ πνεῦμά του διαβαίνει
 μιὰ σμαραγδένια θάλασσα, νησοῦλα μαγεμένη,
 ἀκύμαντο ἀκρογιάλι.

Παίζουνε νησιωτόπουλα χωρὶς λαχάρα κι' ἔννοια,
 χαρούμενα κι' ὀλόδροσα, μέσα στὴν ἀμμουδένια
 πλατεία στρωμένη ἀγκάλη.

Μέσ' στὴν καρδιά του αἰσθάνεται τὸ ἀθάνατο μελτέμι,
 ποδὲ ἢ λυγαριά χαρούμενη στὸ χᾶϊδεμά του τρέμει
 στὴ ρεματιά ἐκεῖ κάτω.

Ἄσάλευτο τὸ μάτι του μπροστά του τὸ στυλώνει,
 κι' ἓνα ἔλαφρὸ χαμόγελο στὴν ὄψη του ξαπλώνει,
 εὐδαιμονία γεμάτο.

Ἄλλ' ἢ μαγεία ἐπέρασε καὶ τῶραμὰ του ἐχάθη...
 καὶ σὰν ν' ἀγουροξύπνησε, τινάχτηκε, κι' ἐστάθη
 καὶ βλέπει ὀλόγυρά του.

Καὶ πύρινο ἀναστέναγμα στὰ χεῖλη του ἀνεβαίνει
 καὶ κλαίοντας σωριάζεται στὴ γῆ τὴν πυρωμένη,
 πὺν λαίμαργη, ῥουφᾷ τὰ δάκρυά του.

1916.

Σαβανωμένοι οἱ δρόμοι.

Ἀριστομένους Προβελεγγίου.

Σαβανωμένοι οἱ δρόμοι ἀπὸ τὸ χιόνι.
 Βογκᾷ τ' ἀγριοβόρι στὰ κλαδιὰ ψηλά.
 Τῶν φαναριῶν ἡ λάμψη, πὺν ἄστατη κυλᾷ,
 νομίζεις πὺς κι' αὐτὴ παγώνει.

5 Ἐνας διαβάτης, ἔρημος στὴ γῆ,
 μὲ σκοτεινὴ στὸ σπίτι του ἔρημία,
 μ' ἀγιάτρευτη στὸ στήθος του πληγή,
 γυρνᾷ στὰ χιόνια καὶ στὴν τρικυμία.

10 Ἀθόρυβα σὰν φάντασμα διαβαίνει,
 σὰν ἥσκιος, μέσ' στὸ χιόνι τὸ παχύ.
 Καὶ πότε στέκεται, βαριανασαίνει,
 πότε μὲ βῆμα προχωρεῖ ταχύ.
 Ἐάφνω σὰν ἀπολιθωμένος σταματᾷ:
 ἀπὸ ἕνα ὑπόγειο παρᾶθυρο πετᾷ

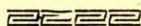
15 λάμψη γλυκεῖα καὶ λούει τὸ διαβάτη.

Λευκοστροωμένο, δλόφωτο τραπέζι·
 γύρω γονεῖς, γύρω παῖδιά·
 χαρές, φωνές καὶ γέλια ἀπ' τὴν καρδιά·
 σπιθίζ' ἢ φλόγα στὴ γωνιά καὶ παίζει.

Βλέπει τῆς εὐτυχίας του τὴ ζωσα εἰκόνα, 20
 τῆς εὐτυχίας, ποὺ τὴν σκέπασε τὸ χῶμα·
 τρέμει, λυγίζει τὸ βαρὺ του γόνα
 στῆς γῆς τὸ παγωμένο στρωμα.

Κοιτάζει ἀχόρταγα, τὰ χέρια ἀπλώνει
 κι' ἀπὸ τὴν παραγαμένη του ψυχὴ 25
 στοὺς ξένους ψιθυρίζει μιὰν εὐχὴ
 καὶ φεύγει, ἐνῶ τὸ δάκρυ τὸν τυφλώνει.

1920.

Β'. ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

1. ΚΥΡΙΩΣ ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

Α'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ.

Εἰς Ἑλευθερίαν.

Ἀνδρέου Κάλβου.

1
 Δυστυχισμένα πλάσματα
 τῆς πλέον δυστυχισμένης
 φύσεως, τελειώνομεν
 ἕνα θρηῖνον καὶ εἰς ἄλλον
 πέφοτομεν πάλιν.

2
 Ἡμεῖς κατεδικάσθημεν
 ἄθλιοι, κοπιασμένοι,
 πάντα νὰ κατατρέχωμεν,
 ἀλλὰ ποτὲ δὲν φθάνομεν
 τὴν εὐτυχίαν.

3
 Ἴσως (ἂν δὲν μὲ τρέφῃ
 ματαιαῖα ἔλπις) εὐρίσκειται
 μετὰ τὸν θάνατόν μου
 γλυκυτέρα ζωὴ
 καὶ μὲ προσμένει.

4
 Ὅμως, διατί ἔαν ἔσπειρε
 παντοῦ εἰς τὴν οἰκουμένην
 τὴν χαρὰν μὲ τὴν θλίψιν
 τοῦ ἐπουρανίου πατρὸς
 τὸ δίκαιον χέρι,

5

διατί κι' ἔδῳ ὅπου μ' ἔρριψεν
εἰς τὴν ἀέριον σφαῖραν,
μίαν νὰ μὴν εὔρω τρέχουσιν
διὰ μέ, μόνην μίαν, βρύσιν
παρηγορίας :

6

Βρύσιν!—Καὶ τὰ θαυμάσια
τῆς Ἀρετῆς ἀέναα
νερὰ δὲν βλέπω; Χύνονται
ποταμηδὸν τριγύρω μου,
τὴν γῆν σκεπάζουν.

7

᾽ὦ θνητοί, ποτισθῆτε.
Ἐὰν τὸ θεῖον πίετε
θεῦμα, ὁ πόνος μὲ δάκρυα
τὴν τράπεζαν, τὸ στρῶμά σας
ἄς βρέξῃ τότε.

8

᾽Ας ἔλθῃ τότε, ἄς ἔλθῃ
νὰ σᾶς περικυκλώσῃ
μὲ σκοτεινά, βρονταῖα,
πεπυκνωμένα σύννεφα
ἢ δυστυχία.

9

Μία δύναμις οὐράνιος
εἰς τὴν ψυχὴν σας δίδει
πτερὰ ἑλαφρά, καὶ ὑψώνεται
λαμπρὸν τὸ μέτωπόν σας
ὑπὲρ τὴν νύκτα.

10

Ἀπὸ τὰ δλύμπια δώματα
δροσερὸν καταβαίνει
χαρᾶς, ἑλαίου φύσημα,
καὶ στεγνώνει τὰ δάκρυα·
τὸν ἰδρωτὰ σας.

11

Ἐκεῖ ὅπου ἐπατήσατε,
ἰδοὺ οἱ καρποὶ φυτρώνουν,
καὶ τ' ἄνθη ἰδοὺ σκορπίζουσι
τὰ κύματα εὐτυχῆ
τῆς μυρωδιάς.

12

Τῆς φιλίας οἱ Χάριτες,
καὶ τοῦ Ὑμεναίου, συμπλέκουσι
χορῶν πλουσίους στεφάνους·
βωμὸν ἔχουν τὸν θρόνον σας
καὶ τὸν δοξάζουν.

13

Ἄν εἰς δικαίους ἔλθῃτε
πολέμους, ἢ ἓνα μνημα,
μνημα τίμιον εὐρίσκετε,
ἢ τῶν θριαμβῶν τ' ἄσματα,
καὶ τὰ κλωνάρια.

14

Τὰ πολύχρυσα πέπλα,
καὶ τ' ἀρώματα ὁ Πλοῦτος,
γλυκὴ ἢ Σοφία τὸ φίλημα
σᾶς χαρίζει, ἐὰν εἶναι
μὲ σᾶς ἢ εἰρήνη.

15

᾽ὦ Ἀρετή! πολύτιμος
θεά, σὺ ἠγάπας πάλαι
τὸν Κιθαιρῶνα· οἴμερον
τὴν γῆν μὴ παραιτήσης,
τὴν πατρικὴν μου.

1824.

Στὸ σταυραῖτό.

Κώστα Κροστάλλη.

Ἐπὶ μικρὸ κι' ἄπ' ἄφαντο πουλάκι, σταυραῖτέ μου,
 παίρνεις κορμί με τὸν καιρὸ καὶ δύναμη κι' ἀγέρα,
 κι' ἀπλώνεις πῆγες τὰ φτερά καὶ πιθαμὲς τὰ νύχια
 καὶ μέσ' στὰ σύγνεφα πετᾶς, μέσ' στὰ βουνὰ ἀνεμίξεις.
 Φωλιάζεις μέσ' στὰ κράκουρα, συγνομιλᾶς με τ' ἄστρα, 5
 μὴ τῆ βροντῆ ἔρωτεύεσαι, κι' ἀπιδρομᾶς καὶ παίζεις
 με τᾶγρια τ' ἀστροπέλεκα· καὶ βασιλιᾶν σὲ κρᾶζουν,
 τοῦ κάμπου τὰ πετούμενα καὶ τοῦ βουνοῦ οἱ πετροίτες.

Ἔτσι ἐγεννήθηκε μικρὸς κι' ὁ πόθος μου στὰ στήθη.
 Κι' ἄπ' ἄφαντο, κι' ἄπ' ἄπλερο πουλάκι, σταυραῖτέ μου, 10
 μεγάλωσε, πῆρε φτερά, πῆρε κορμί καὶ νύχια,
 καὶ μοῦ ματώνει τὴν καρδιά, τὰ σωθικὰ μοῦ σκίζει.
 Κι' ἔγινε τώρα ὁ πόθος μου αἰτός, στοιχειὸ καὶ δράκος
 κι' ἐφώλιασε βαθιὰ βαθιὰ μέσ' στ' ἄσαρκο κορμί μου
 καὶ τρώει κρυφὰ τὰ σπλάχνα μου, κουφοβοσκάει τὴ νιότη. 15

Μπεξέρισα νὰ περπατῶ στοῦ κάμπου τὰ λιοβόρια.
 Θέλω τ' ἀψήλου ν' ἀνεβῶ· ν' ἀράξω θέλω, αἰτέ μου,
 μέσ' στὴν παλιά μου κατοικιά, στὴν πρώτη τῆ φωλιά μου.
 Θέλω ν' ἀράξω στὰ βουνά, θέλω νὰ ζῶ μ' ἔσένα.
 Θέλω τ' ἀνήμερο καρδί, τ' ἀρκουδί, τὸ πλατόνι, 20
 καθημερινή μου καὶ ἀκριβὴ νὰ τᾶχω συντροφιά μου.
 Κάθε βραδούλα, κάθε αὔγη, θέλω τὸ κρῦο τ' ἀγέρι
 νᾶρχεται ἀπὸ τὴ λαγκαδιά, σὰν μάννα, σὰν ἀδέρφι,
 νὰ μοῦ χαιδεύῃ τὰ μαλλιά καὶ τ' ἀνοιχτά μου στήθη.
 Θέλω ἢ βρυσούλα, ἢ ὀρεματιά, παλιὲς γλυκὲς μου ἀγάπες, 25
 νὰ μοῦ προσφέρουν γιαντρικὸ τ' ἀθάνατα νερά τους.
 Θέλω τοῦ λόγγου τὰ πουλιά με τὸν κελαϊδισμό τους
 νὰ με κοιμίζουν τὸ βραδύ, νὰ με ξυπνοῦν τὸ τάχιν.
 Καὶ θέλω νᾶχω στρωμά μου, νᾶχω καὶ σκέπασμά μου,
 τὸ καλοκαίρι τὰ κλαδιά καὶ τὸ χειμὸ τὰ χιόνια. 30
 Κλωνάρια ἄπ' ἀγριοπρίναρα, φουρκάλες ἀπὸ ἐλάτια
 θέλω νὰ στρώνω στοιβανιὲς κι' ἀπάνου νὰ πλαγιάζω,
 ν' ἀκούω τὸν ἦχο τῆς βροχῆς καὶ νὰ γλυκοκοιμιέμαι.

- Ἐπὶ ἡμερόδενηρον, αἰτέ, θέλω νὰ τρώω βαλάνια,
 35 θέλω νὰ τρώω τυρὶ ἀλαφιοῦ καὶ γάλα ἀπ' ἄγριο γίδι.
 Θέλω ν' ἀκούω τριγύρω μου πεῦκα κι' ὄξιες νὰ σκούζουν.
 Θέλω νὰ περπατῶ γκρεμούςς, ῥαϊδιά, ψηλά στεφάνια,
 θέλω κρεμάμενα νερὰ δεξιὰ ζερβιά νὰ βλέπω.
 Θέλω ν' ἀκούω τὰ νύχια σου νὰ τὰ τροχᾶς στὰ βράχια,
 40 ν' ἀκούω τὴν ἄγρια σου κραυγή, τὸν ἥσκιο σου νὰ βλέπω.

- Θέλω, μὰ δὲν ἔχω φτερά, δὲν ἔχω κλαπατάρια,
 καὶ τυραννιέμαι καὶ πονῶ καὶ σβήμεν νύχτα μέρα.
 Παρακαλῶ σε, σταυραῖτέ, γιὰ χαμηλώσου ὀλίγο,
 καὶ δός μου τὶς φτερούγες σου καὶ πάρε με μαζί σου,
 45 πάρε με ἀπάνου στὰ βουνά, τί θὰ μὲ φάη ὁ κάμπος!
 1893.

Δικό μου φῶς.

Ἰωάννου Γρυπάρη.

Μεσουρανὶς ἢ ὀλόφεγγη ἢ Σελήνη
 λαμποκοπᾷ κι' ἀστράφτει πέρα ὡς πέρα·
 τὸ φῶς τῆς μέσ' στὸν ἔρημον αἰθέρα
 τῆς νύχτας ὅλα τᾶλλα φῶτα σβήνει.

Μὰ ἐκεῖ βαθιὰ πὺν ὁδοφέγγει ἡ μέρα
 ὅταν μικρὴ ζωὴ στὴ νύχτα μείνη,
 ἔν' ἄστρο λίγο μὰ δικό του χύνει
 φῶς τρέμιο ἀπὸ τὴν ἄγνωστή του σφαῖρα.

Κι' εἶπα: «τέτοιο καλὸ μακριὰ ἔπὸ μένα,
 ἀφοῦ κοντὰ σὲ μεγαλεῖα ξένα
 ὅ,τι σιμώνει τὸ δικό του χάνει.

Καλύτερα μακριὰ καὶ μοναχὸς μου!
 Σὲ μιὰ ἄγνωστη κρυφὴ γωνιά τοῦ κόσμου
 λίγο μὰ καὶ δικό μου φῶς μὲ φτάνει».

1918.

Ἕπνος.

Ἰωάννου Γρυπάρη.

Ἐλα, ὕπνε, καὶ πάρε με· στήν κλίνη
 πὸν σῶμα καὶ ψυχὴ σοῦ παραδίνω,
 κάμε, παρηγοριά μου, ν' ἀπαλύνη
 ὁ μαῦρος πόνος πὸν στὰ στήθη κλείνω.

Μέσ' στή βαθειὰ πὸν σοῦ ζητῶ γαλήνη
 σὰ νὰ μὲ πῆρε ὁ ἀδερφός σου ἄς γίνω,
 κι' ἀπ' τὴ ζωὴ, πὸν λαχταρῶ, ἄς μοῦ μείνη
 τόση, ὅση ἀνασαίνει σ' ἓναν κρίνο.

Σ' ἓναν κρίνο λευκὸ σὰν τὸ χαλάζι,
 πὸν ὅταν στὸ νέο τὸ φῶς π' ἀσπροχαράζει,
 ἀναγαλιάζει ὁ οὐρανὸς κι' ἡ γῆ,

μιὰ ψυχούλα θάρθη τὰ πέταλά του
 φιλῶντας νὰ τοῦ ἀνοίξη τὴν ἀγῆ
 μ' ἓνα κόμπο δροσιᾶς μέσ' στήν καρδιά του.

1918.

Ὁ κηπουρὸς τοῦ μοναστηριοῦ.

Στεφάνου Δάφνη.

1

Στὸ περβόλι, στὰ χωράφια,
 νύχτα μέρα τριγυρνῶ.
 Σκάβω, σπέρνω καὶ κλαδεύω
 καὶ μαζεύω τὸν καρπό.

2

Ὁ Θεὸς τὴν εὐλογαίει
 τοῦ ξωμάχου τὴ δουλειά.
 ῥίχνω μέσ' στὴ γῆ τὸ σπόρο,
 κι' ἔχω μιὰ κρυφὴ χαρά,

3

πὼς στὸ μοναστήρι ἐτοῦτο
 μὲ τὸν ἰδρωτά μου ζῶ.
 Γιὰ τὴν Ἁγία Τράπεζά του
 φέρνω πλούσια δῶρα ἐγώ :

4

Φέρνω τὸ ξανθὸ σιτάρι,
 τὸ σταφύλι τοῦ ἀμπელიοῦ,
 γιὰ νὰ γίνουνε τὸ Σῶμα
 καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ !

5

Στὰ γεράματά μου βοῆκα
 τὸ λιμάνι τῆς ζωῆς.
 Ἀνεβάζω τὴν ψυχὴ μου
 στὰ φτερὰ τῆς προσευχῆς.

6

Κι' ὅταν ἔρθῃ ὁ Ἄγγελός μου
 νὰ τὴν πάη στὸν οὐρανὸ ,
 στοῦ μοναστηριοῦ τὸν ἥσκιο
 δίκαιος θ' ἀναπαυτῶ !

1919.

Τέχνη καὶ νεότης.

Ἀριστομένους Προβελεγγίου.

Ἡ Τέχνη καὶ ἡ Νεότης.

Τῆς γῆς τὰ δῶρα τὰ ὠραιότερα.

Τῆς μιᾶς περνοῦν τὰ χρόνια της γοργόφτερα.

Τῆς Τέχνης ἄφθαρτο τὸ θέλημα τῆς.

5

Λάμπ' ἡ Νεότης

στὴ ῥόδινη τῆς κόρης τὴ μορφή,

καὶ στὸ παρθενικὸ χαμόγελό της,

ποὺ τόσοι πόθοι ἀνθίζουνε κρυφοί.

10

Λάμπ' ἡ Νεότης καὶ μαγεύει

στοῦ νέου τὴν τολμηρὴ ματιά,

στὴ δύναμη, στὴ λεβεντιά,

ποὺ μέσ' στὸν κόσμον βασιλεύει.

15

Τ' ἄνθη της ὅμως τὰ μαραίνουνε

ἀλύπητα τὰ χρόνια

καὶ τὴ φωτιά της τὴν ψυχραίνουνε

τοῦ γήρατος τὰ χιόνια.

Κι' εἶναι τῆς Τέχνης ἡ νεότης αἰωνία.

Ζῆ καὶ θάλλει

μ' ἄφθαρτα κάλλι

20

στῆς μουσικῆς τὴν μαγεμένην ἁρμονία.

Ζῆ καὶ πάλλει

μέσ' στὴ θεόπνευστη τοῦ ψάλτη λύρα

ποὺ ἀνοίγει κόσμων θαυμαστῶν τὴ θύρα

καὶ τὰ μυστήρια τῆς καρδιάς φωτίζει,

25

καὶ τὴ χαρά της ψάλλει,

καὶ μ' ἄνθη ἀμάραντα τὸν πόνο της στολίζει.

Ζῆ στὸν αἰῶνα

μέσ' στὴν εἰκόνα,

μέσ' στῶν γραμμῶν καὶ τῶν χρωμάτων

τὴν ἁρμονίαν τῆ χροσῆ, 30
 πὸν ἑταίριασε μὲ τέχνη περισσῆ
 χέρι ζωγράφων ἀθανάτων.

Λάμπει καὶ θάλλει
 μέσα στὸ μάρμαρο πὸν πάλλει 35
 ἀπ' ὁμορφιὰ κι' ἀπὸ ζωὴ
 στὴ δημιουργικὴ πνοή,
 πὸν χύνει' ἀπὸ τὴν ψυχὴ τῆς Τέχνης τὴ μεγάλη.

Ἡ ἀμάραντη νεότης,
 ἡ ἀφθαρτὴ ὠραιότης, 40
 τὰ θεῖα τῆς ἀνθρωπότητος ἰδανικά,
 τὰ ὄνειρατα τὰ μυστικά,
 τὰ ὄνειρατα τὰ παραδείσια,
 τῶν οὐρανῶν ἢ νοσταλγία
 ζοῦν μέσ' στὴν Τέχνη τὴν ἀγία,
 μέσα στῆς Τέχνης λάμπουνε τὰ Ἡλύσια! 45

1916.

Ὁ θάνατος τοῦ ποιητοῦ.

Ἀριστομένους Προβελεγγίου.

1

Ἐγειρ' ἐκεῖ στ' ἀγαπημένο περιγιάλι
 κι' ἀφῆκε τὴν πνοή του τὴ στερονή.
 Κοντὰ του ἡ λύρα του. Τὸ κῦμα παίζει ἀγάλι
 καὶ λάμπουν οἱ ἀστροφώτιστοι οὐρανοί.

2

Κι' ἔρχοντ' ἀπὸ τὰ βάθη τῶν κυμάτων
 καὶ κάθονται τριγύρω του γαλανοφόρες,
 τοῦ βάλλον για προσκέφαλο τὰ γόνατά των,
 οἱ ἀφρογεννημένες νεροκόρες.

3

Δὲν τὸν μοιρολογοῦν, δὲν κλαῖνε·
 ἕνα τραγούδι μαγεμένο, σιγανὸ
 ἅπ' τὸν μυστηριώδη ὠκεανὸ
 στὸν ἄψυχο τραγουδιστὴ τῶν λένε :

4

«Εἶμεθα τὰ θαλασσινά σου τ' ἄσματα,
 δικά σου ὄνειρατα, δικά σου πλάσματα.
 Εἶμεθα ἐμεῖς τῆς ἁρμονίας ἡ ψυχὴ,
 ποὺ μέσ' ἅπ' τὴ γλυκειά σου λύρα ἐχύθη,
 σὰν νᾶρχεται ἅπ' τῆς θάλασσας τὰ βύθη,
 σὰν μέσ' ἀπὸ τοὺς βράχους ν' ἀντηχῆ».

5

Φθάνουν νεράιδες ἀπὸ λόγγους καὶ βουνά,
 ἀγέρινες, μ' ὀλόχλωρα στεφάνια,
 μ' ἀρώματα, παρμέν' ἀπὸ βοτάνια,
 ποὺ τὰ χαϊδεύ' ἡ πεταλούδα καὶ περναῖ.

6

Δὲν τὸν μοιρολογοῦν, δὲν κλαῖνε·
 ἄσμα, ποὺ μοιάζει σὰν ἀνέμου στεναγμός,
 ὡσὰν βαθύσκιωτης νεροσυρμῆς μουρμουρισμός,
 στὸν ἄψυχο τραγουδιστὴ τῶν λένε :

7

«Εἶμεθα τοῦ βουνοῦ, τοῦ λόγγου τ' ἄσματα,
 δικά σου ὄνειρατα, δικά σου πλάσματα.
 Εἶμεθα ἐμεῖς τῆς ἁρμονίας ἡ ψυχὴ,
 ποὺ μέσ' ἅπ' τὴ γλυκειά σου λύρ' ἀπλώθη
 καὶ μυστικά μέσ' στὰ λαγκάδια κλώθει
 καὶ στῆς πηγῆς, στοῦ δέντρου τὸ μουρμούρισμα' ἀντηχεῖ».

8

Ὅνειροφάνταστες παρθένες ἅπ' τ' ἀστέρια,
 μὲ φωτοβόλα στέφανα στὰ χέρια,
 πλεγμέν' ἀπὸ τοῦ Γαλαξία τὶς ἀκτίνες,
 ἔρχονται στὸν τραγουδιστὴ κι' ἐκεῖνες.

9

Δὲν τὸν μοιρολογοῦν, δὲν κλαῖνε·
 ἡ ἀσύλληπτη, χρυσόπλοκη, αἰωνία,
 σεραφικὴ τῶν ἄστρον ἁρμονία,
 αὐτό εἶναι τὸ τραγούδι ποὺ τοῦ λένε :

«Εἴμεθα τὰ ὑπερκόσμιά σου τ' ἄσματα,
δικά σου ὄνειρατα, δικά σου πλάσματα.
Εἴμεθα ἔμεις τῆς ἁρμονίας ἡ ψυχῆ,
πὺν μέσ' ἀπ' τῆ γλυκειά σου λύρα ἐχύθη
ἕως στ' ἀνεξερεύνητα τῶν ἄστρον πλήθη,
σὰν ἔκστασις, σὰν ὕμνος καὶ σὰν προσευχή».

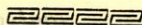
1920.

Σιβροὶ - Χισσάρ.

Γεωργίου Ἀθήνα.

- Στῶν σουβλερωῶν του βράχων τὴν ἀγκάλῃ
ἔρημα τοῦ Σιβροὶ-Χισσάρ τὰ σπίτια.
Ὄρθάνοιχτα παράθυρα καὶ πόρτες.
Ἐδῶ ἔχει ὁ Τοῦρκος ὄλους ξεκληρίσει
5 ὄσους ἡ πίστη ὀδήγαε στὴ μεγάλη
ἁρμένικη ἐκκλησιά, πὺν ἀπάνω στέκει.
Καὶ μόνο σ' ἕνα σπίτι ἔχει ἀπομείνει
σὰν ξεχασμένη ἀπὸ ζωὴ καὶ χάρο,
ἀπὸ ζωὴ καὶ χάρο, μιὰ γριούλα!
10 Δὲν βλέπει, δὲν ἀκούει, δὲν ξεφωνίζει.
Στῆς πόρτας τὸ κατώφλι καθισμένη
κλαίει, καὶ βουβὰ τὰ δάκρυά της σταλάζου
ἀπὸ ἐρυθρὰ καὶ πονεμένα μάτια
στὰ βαθουλὰ τὰ ὀργώματα τῆς ὄψης...
15 «Κλαῖγε, ὀημαδιακὸ κουφάρι ἀνθρώπου!
Στερονὴ εὐτυχία γιὰ σὲ μένει τὸ κλάμα.
Ἄλιμονό σου, ἂν κάποτε στερφέψη
καὶ ζήσης δυὸ στιγμὲς περσότερό του...».

1929.

Β'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ.

Ἡ τρελλή μάμμα.

Διονυσίου Σολωμοῦ.

1

Τώρα πού ἡ ξιάστερη
νύχτα μονάχους
μᾶς ἤθε ἀπάντεχα,
καὶ ἐκεῖ στοὺς βράχους
σχίζεται ἡ θάλασσα
σιγαλινά.

5

Δύο ἀδέλφια δύστυχα
κοιμοῦνται κάτω
τὸν ἀνεξέπνητον
ὑπνον θανάτου,
κι' ἔχασε ἡ μάμμα τοὺς
τὰ λογικά.

2

Τώρα πού ἀνοίγεται
κάθε καρδιά
στὴ λύπη, ἀκούσετε
μιὰν ἱστορία,
πού τὴν αἰσθάνονται
τὰ σωθικά.

6

Τὰ μαῦρα! ἐπαίζανε
ἐκεῖ ὅπου στέκει
ὁ πύργος· κι' ἔπεσε
τ' ἀστροπελέκι,
κι' ἄψυχα τ' ἄφησε,
τὰ θλιβερά.

3

Σὲ κοιμητήριο
εἶναι στημένα
δὺο κυπαρίσσια
ἀδελφωμένα,
πού πρασινίζουνε
μέσ' στοὺς σταυροὺς.

7

Ῥοδοστεφάνωτα
ἀσπροεντυμένα
τὰ κατεβάσανε
ἀγκαλιασμένα
μέσα εἰς τὴν ὕστερη
ἀλησμονιά.

4

Ὅταν μεσάνυχτα
καταβουίζουν
οἱ ἀνέμοι, ἂν τᾶβλεπες
πῶς κυματίζουν,
ἔλεες πὼς κράζουνε
τοὺς ζωντανούς.

8

Δὲν ἄκουες βάβυσμα
χαμένου σκύλου·
πουλιοῦ δὲν ἄκουες
λάλημα, ἢ χεῖλου,
ἢ κλωνοφλίφλισμα
νὰ πνέη τροπνά.

9

Νερομονομούρισμα
 ὁποῦ ἀναβρούζει,
 καὶ τ' ἐπιτύμβιες
 πέτρες δροσίζει,
 μόλις ἀντίσκοβε
 τὴ σιγαλιά.

10

Θανῆς δὲν ἔμνεσκαν
 ἄλλα σημεῖα,
 πάρεξ τοῦ λίβανου
 ἢ μυρωδία,
 ὁποῦ ἐχυνότουνε
 στὴν ἔρημιά.
 (Ἡ δύστηνη μητέρα ἔρχε-
 ται ἐκεῖ τρέχοντας).

11

Στέκει, μυρίζεται
 εἰς τὸν ἄερα,
 καὶ συλλογίζεται,
 —μαύρη μητέρα! —
 σὰν κάτι νὰ θελε
 νὰ θυμηθῆ.

12

Στὸν τοῖχο σύρριζα
 σκύφτει, κοιτάει,
 γλυκολυπούμενη
 χαμογελάει
 κατὰ τὰ ἐντάφια
 χόρτα πικρά.

13

Κατὰ τὰ σύγνεφα,
 κατὰ τ' ἀστέρια,
 τρεμομανιάζοντας
 ῥίχτει τὰ χέρια,
 καὶ κλαίει καὶ θυάζεται
 τρομαχτικά.

14

Τῆς πέφτουν ἔπειτα,
 καὶ ληθαογίζει,
 καὶ πάλε ἀρχίναε
 νὰ τριγυρίζη
 τὸ περιτείχισμα
 πασπατευτά.

15

Γύριζε, γύριζε
 τέλος ἔμπαίνει
 στὸ σημαντρήριο,
 καὶ τ' ἀνεβαίνει
 τὰ ἴχνη ἀλλάζοντας
 σπουδαχτικά.

16

Ἦτον στὴν ἀλαλή
 τὴ μοναξία
 στρογγυλοφέγγαση
 φωτοχυσία,
 σὰν τὴ λαμπρόπλαστη
 πρωτονυχτιά.

17

Ὅμως ἡ δύστηνη,
 ξεφρενωμένη,
 κοιτάζει ὀλόγυρα
 τετρομασμένη
 πράχνει τὰ σήμαντρα,
 κρᾶζει σφιχτά :

18

«Γλήγορα ἄς φύγουμε
 ἀπ' τὰ λαγκάδια
 κειὰ τὰ φριχτότατα
 πυκνὰ σκοτάδια.
 Ἄχ! μὲ πλακώνουνε
 μὲς² στὴν καρδιά»

19

Γλήγορα ἄς φύγουμε,
δὲν τὰ πομένω·
μοιάζουνε, μοιάζουνε
μὲ τὸ σχισμένο
ῥοῦχο, πὺν σκέπασε
τὰ δύο παιδιά».

20

Γ κ λ ἄ ν, γ κ λ ἄ ν, τὰ σήμαντρα
τῆς ἐκκλησίας,
γ κ λ ἄ ν, γ κ λ ἄ ν, οἱ ἀντίλαλοι
τῆς ἐρημίας
ἀποκρινόντανε
φοριχτὰ φοριχτὰ.

21

«Ἐπὸ τὴν ἔρημη
Ἐναφωνήτρα,
πὺν ἔναι εἰς τοὺς δύστυχοις
παρηγορήτρα,
εἶχαν δυὸ ξέμετρα
τὰ δυὸ παιδιά.

22

Τᾶχω στὸν κόρφο μου,
καὶ τὰ φυλάω·
μὲ αὐτὰ τὰ ξέμετρα
θὲ νὰ μετράω
τὰ δυὸ τοὺς μνήματα
καθημερνά».

23

Γ κ λ ἄ ν, γ κ λ ἄ ν, τὰ σήμαντρα
τῆς ἐκκλησίας,
γ κ λ ἄ ν, γ κ λ ἄ ν, οἱ ἀντίλαλοι
τῆς ἐρημίας
ἀποκρινόντανε
φοριχτὰ φοριχτὰ.

24

«Βραχνὸ τὸ ψάλσιμο·
τὰ κεριά ἀχνίζουν·
τοῦ νεκροκρέββατου
τὰ ξύλα τρίζουν·
ἀργὰ τὰ σήμαντρα
καὶ τρομερὰ.

25

Ναί, ναί, ἀπεθάνανε·
μέσα στὸ σκότο
τὰ κατεβάσανε,
—ἀκούω τὸν κρότο—,
τὰ κατεβάσανε
βαθιὰ βαθιὰ».

26

Γ κ λ ἄ ν, γ κ λ ἄ ν, τὰ σήμαντρα
τῆς ἐκκλησίας,
γ κ λ ἄ ν, γ κ λ ἄ ν, οἱ ἀντίλαλοι
τῆς ἐρημίας
ἀποκρινόντανε
φοριχτὰ φοριχτὰ.

27

«Γιατὶ τινάζετε
πάνω τοὺς χώματα·
μὴ, μὴ σκεπάζετε
τὰ μικρὰ σώματα
πὺν ἀποκοιμήθηκαν
γλυκὰ γλυκὰ.

28

Αὔριο θὰ κόψουμε
κάτι λουλούδια.
Αὔριο θὰ ψάλουμε
κάτι τραγούδια,
εἰς τὴν πολὺανθη
προτομαγιά».

29

Γ κ λ ά ν, γ κ λ ά ν, τὰ σήμαντρα
τῆς ἐκκλησίας,
γ κ λ ά ν, γ κ λ ά ν, οἱ ἀντίλαλοι
τῆς ἐρημίας
ἀποκριόντανε
φοριχτὰ φοριχτά.

30

Γ κ λ ά ν, γ κ λ ά ν, παράδερενε
μὲ τὰ γλωσσίδα,
κι᾽ ἔματαρχίναε,
κι᾽ ἔλεε τὰ ἴδια,
ὡς πὸν ἐβράχνιασε
θανατερό.

31

Νά, πὸν δροσόβολη
αὔρα ξυπνάει,
καὶ ψιθυρίζοντα
μοσχοβολαίει
ἀπὸ τὰ ἀρώματα
τ᾽ αὐγερινά.

32

Στὰ φύλλα ἐπέρναε
καὶ τῆς καρδίας,
σὰν τὰ κινήματα
τῆς φαντασίας
πὸν ζωγραφίζουνε
τὴν εὐτυχιά.

33

Ἐκεῖν᾽ ἡ δύστυχη
τραυαίει τὴν ἄχνα,
βαθιὰ τὰ αἰσθάνθηκε
μέσα στὰ σπλάχνα,
Ἄχ! κι᾽ ἐκατέβηκε
στὴν ἐρημιά.

34

Μὲ λύπη ἐγκάρδια
ἐθεωροῦσε
ὄλα τὰ μνῆματα,
καὶ τὰ μετροῦσε,
μὲ τ᾽ ἀργὸ κίνημα
τῆς κεφαλῆς.

1822.

Θαλασσεῖνὸ μοιρολόι.

Γεωργίου Ἀθάν.

1

Σήκω, πατέρα, ν᾽ ἀγναντέψης
τὸ πέλαγο καὶ τὴ στεριά
νὰ ἰδῆς ἂν εἶν᾽ καλοκαιριά,
καλοκαιριά νὰ ταξιδέψης,
νὰ πᾶς ἀντίκρου στὸ Μωριᾶ.
Σήκω, πατέρα, ν᾽ ἀγναντέψης
τὸ πέλαγο καὶ τὴ στεριά!

2

Γιατί δὲ θέλεις νὰ παρακάρης;
πῶς ἄξαφνα ἔχεις φοβηθῆ;

Μὰ εἶναι ἡ βασκούλα μας γοργή

καὶ ξέρεις νὰ τὴν κουμαντάρης.
Πάντα ὁ Ἅϊ Νικόλας σὲ βοηθεῖ.
Γιατί δὲ θέλεις νὰ μπαρκάρης ;
Πῶς ἄξαφνα ἔχεις φοβηθῆ ;

3

Οὔτε μ' ἀκοῦς, οὔτε σαλεύεις !
Καινούργια βάρκα κυβερνᾷς
κάβο σὲ κάβο προσπερνᾷς,
σὲ μαῦρο κῦμα ταξιδεύεις,
καὶ πᾶς, καὶ πᾶς, καὶ δὲ γυρνᾷς.
Οὔτε μ' ἀκοῦς, οὔτε σαλεύεις !
Καινούργια βάρκα κυβερνᾷς...

4

Τοῦ κάκου θὰ σὲ περιμένω
νάρθης κι' ἀπ' τὸ ταξίδι αὐτό,
κι' ἄλλο στὸν κάβο θὰ κοιτῶ !
Ὡϊμέ, πανάκι ἀγαπημένο
δὲν ξαναβλέπω πιά ἀνοιχτό !
Τοῦ κάκου θὰ σὲ περιμένω
νάρθης κι' ἀπ' τὸ ταξίδι αὐτό...

5

Μὰ ποῦ, μὰ ποῦ τὴν ὄρφανούλα
ποῦ τὴν ἀφήνεις μοναχὴ ;
Ἄς εἶναι ἀχώρητη, ὄχητή,
μέσα στοῦ Χάρου τὴ βαρούλα
πάρε κι' ἐμένα τὴ φτωχὴ.
Πατέρα, ποῦ τὴν ὄρφανούλα
ποῦ θὰ μ' ἀφήσης μοναχὴ ;

6

Σήκω, πατέρα, ν' ἀγναντέψης,
πρίμα φυσάει δὲ σὲ γελῶ.
Πάρε τὴ βάρκα μας γιαλὸ
γιαλὸ-γιαλὸ νὰ ταξιδέψης,
νὰ πᾶς, πατέρα, στὸ καλό !
Δὲ θέλω μέσ' στὴ γῆ νὰ ῥέψης,
θέλω νὰ πᾶς γιαλὸ-γιαλό !

Γ'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ.

Εἰς Δόξαν.

Ἀνδρέου Κάλβου.

1

6

Ἐσφαλεν ὁ τὴν δόξαν
ὀνομάσας ματαίαν,
καὶ τὸν ἄνδρα μαινόμενον
τὸν πρὸ τοιαύτης καίοντα
θεᾶς τὴν σμύρναν.

καθ' ἡμέραν κοιτάζει
τοὺς πολλοὺς τῶν δυστήνων
πνιγομένων θνητῶν,
καὶ ποῖος ποτὲ τὸν ἤκουσε
παραπονοῦντα :

2

7

Δίδει αὐτὴ τὰ πτερά·
καὶ εἰς τὸν τραχύν, τὸν δύσκολον
τῆς Ἀρετῆς τὸν δρόμον,
τοῦ ἀνθρώπου τὰ γόνата
ἰδοῦ πετάουνα.

Θερμότατον τὸν πόθον
ἐφύτευσας τῆς δόξης
εἰς τὴν καρδίαν τῶν τέκνων σου,
ὦ Ἑλλάς, καὶ καλεῖσαι
μήτηρ ἠρώων.

3

8

Μικρὰν ψυχὴν, κατάπτυστον,
κατάπτυστον καρδίαν
ἔτυχ' ὅστις ἀκούει
τῆς δόξης τὴν παράκλησιν
καὶ δειλιάζει.

Καθὼς ἀπὸ τὸ σπῆλαιον
ἐκβὰς ὁ λέων πληγώνει,
σκοτώνει, διασκορπίζει
τολμηρῶν κυνηγῶν
πλῆθος Ἀράβων·

4

9

Ποτέ, ποτὲ μὲ δάκρυα
δὲν ἔβροξεν ἐκεῖνος
τῶν φίλων του τὸ μνημα,
οὔτε τὸ χῶμα ἐφίλησε
τῶν συγγενῶν του.

καθὼς εἰς τὸν χειμῶνα
τὸ νερὸν ὑπερήφανον
τοῦ χειμάρρου κυλίσται,
καὶ τὰ χωράφια χάνονται,
βοσκοὶ καὶ ζῶα·

5

10

Εἰς τὸν ἠγριωμένον
βαθὺν ὠκεανόν,
ὅπου φυσάει μὲ βίαν
καὶ ὀργίζεται τὸ πνεῦμα
τῆς πικρᾶς τύχης,

ἢ καθὼς τὴν αὐγὴν
ἐξαπλώνει ὁ ἥλιος,
καὶ τ' ἄστρα τ' ἀναρίθμητα
ἀπὸ τὸν μέγαν Ὀλυμπον
πάντα ἔξαλείφει,

11

οὕτω τὰ μύρια τάγματα
ἔχυσεν ὁ Ἀράξης,
ἀλλὰ, ὦ Ἀσπίς Ἑλλάδος,
σὺ ἐπὶ τοὺς Πέρσας ἄστραψες,
κι᾽ ἔγινον κόνις.

12

Περίφημοι ψυχαὶ
τριακοσίων Λακώνων,
ψυχαί, αἶ ποὺ ἐδοξάσατε
τὸν Ἀσωπὸν καὶ τ᾽ ἄλλος
τοῦ Μαραθῶνος·

13

εὐφραине μὲ τὸ ἀθάνατον
μέτρον τὰς Ἀχαιίδας
χήρας ὁ θεῖος Ὀμηρος,
καὶ τὸ πνεῦμά σας ἀναπτε
τὸ ἴδιον μέλος.

14

Τοῦ καρτεροῦ Αἰακίδου
τὴν φήμην ἐξηλεύσατε,
(αἰμίμηστος, θαυμάσιος
ζῆλος) καὶ τ᾽ αἶμα ἐχύσατε
διὰ τὴν Ἑλλάδα.

15

Κι᾽ ἐγώ, κι᾽ ἐγὼ τὸ σίδηρον
γυρεύω· ποῖος μοῦ δίδει
τὰς βροντὰς τοῦ πολέμου·
ποῖος μ᾽ ὀδηγεῖ τὴν σήμερον
εἰς τὸν ἀγῶνα·

16

Φοβερόν, μυσαρὸν
θρέμμα σκληρᾶς Ἀσίας,
Ὀθωμανέ, τί μένεις;
τί νοεῖς, τί δὲν φεύγεις
τὸν θάνατόν σου·

17

Ἐφθασ' ἡ ὥρα· φύγε,
ἀνέβα τὴν ἀγρίαν
ἀραβικὴν φοράδα·
νίκησον εἰς τὸ τρέξιμον
καὶ τοὺς ἀνέμους.

18

Ἐπὶ τὸν Ὑμηττὸν
ἐβλάστησεν ἡ δάφνη,
φύλλον ἱερὸν στολίζει
τὰ ἠρειπωμένα λείψανα
τοῦ Παρθενῶνος.

19

Νέοι, γυναῖκες, γέροντες,
ἑλληνικὰ θηρία,
φιλοῦσιν, ἀποσπάουσι
τοὺς κλάδους, στεφανώνουσι
τὰς κεφαλὰς των.

20

Ἀνέβα τὴν ἀράβιον,
Ὀθωμανέ, φοράδα·
τὴν φυγὴν κατεγκρήμισον·
Ἑλληνικὰ θηρία
σὲ κατατρέχουν.

21

Τὴν λάμπιν τῶν ὀργάνων
ἀρειμανίων ἴδε·
ἄκουσον τὴν βοὴν
τῶν θάνατον πνεόντων
ἢ ἔλευθερίαν.

22

Νοεῖς; «Τρέξατε, δεῦτε
οἱ τῶν Ἑλλήνων παῖδες·
ἦλθ' ὁ καιρὸς τῆς δόξης,
τοὺς εὐκλεεῖς προγόνους μας
ἅς μιμηθῶμεν.»

23

Ἐὰν τὸ ἀκονίση ἢ δόξα,
τὸ ξίφος κεραυνοῖ·
ἐὰν ἢ δόξα θερωῶση
τὴν ψυχὴν τῶν Ἑλλήνων,
ποῖος τὴν νικάει;

24

Τί τρέμεις; τὴν φοράδα
κτύπα, κέντησον, φύγε,
Ὀθωμανέ· θηρία
μάχην πνέοντα, δόξαν,
σὲ κατατρέχουν.

25

ᾠ δόξα, διὰ τὸν πόθον σου
γίνονται καὶ πατρίδος,
καὶ τιμῆς, καὶ γλυκείας
ἐλευθερίας, καὶ ὕμων
ἄξια τὰ ἔθνη.

1824.

Ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ.

Ἀριστομένους Προβελεγγίου.

1

Σὺ ποὺ πνέεις, σὺ ποὺ λάμπεις,
στὴν ἀνατολὴ τοῦ κόσμου
καὶ μαγεύεις τὰ ὄνειρά μου,
σύ, ποὺ σὲ μαντεύω ἔμπρός μου
στὰ γαλάζια τοῦρανοῦ μας
καὶ τῆς θάλασσάς μας πλάτη,
στοιχειωμένη μέσ' στ' ἀρχαῖο
μισογκρομένιστο παλάτι,
ἑλληνικὴ ψυχὴ.

2

Κόσμος ὁμορφιάς κι' ἀλήθειας
στὴν πνοή σου ἐγεννήθη,
ὁμορφιά κι' ἀλήθεια κρύβουν
ὡς κι' οἱ θαυμαστοὶ σου μῦθοι.
Στῆς ζωῆς τὸ βῆμα στρώνεις
τ' ἄνθη τῆς χαρᾶς τὰ θεῖα,
καὶ χαρίζεις στοὺς θεοὺς σου
τὴ δική σου ἀθανασία,
ἑλληνικὴ ψυχὴ.

3

Δίνεις τὴν παντοτινὴ σου
τὴν νεότητα στὴν Ἥβη,
στὸν Ἀπόλλωνα, τὸ φῶς σου,
καὶ στὸν Ἄρη, τὴν ὀρμή σου.
Καὶ τὴν αἰθερία σου αἴγλη—
τὸ παντέλειο τοῦ τεχνίτη
ὄνειρο—στὴν Οὐρανίαν
ἐνσαρκῶνεις Ἀφροδίτη,
ἑλληνικὴ ψυχὴ.

4

Μὲ λαχτάρα σὲ θωπεύω
στὸ μαρμάρινό σου πλάσμα,
ποὺ κλεισμένη ζῆς καὶ πάλλεις,
σὰν κρυσταλλογέννητο ἔσμα.
Καὶ σὲ ἀκούω μέσ' στοῦ Ὀμήρου
τὴν ἀθάνατη ἀρμονία,
μέσ' στὸ πύρινο τὸ κλάμα
τῆς Σαπφῶς, ὦ αἰωνία
ἑλληνικὴ ψυχὴ.

5

“Όταν μέσα σὲ ἄγρια χρόνια
ψηλαφοῦσε ἡ ἀνθρωπότης
κι’ ἴδρωνεν ἀπὸ ἀγωνία
τὸ θρασὺ τὸ μέτωπό της,
σὲ καὶ πάλιν ἐκαλοῦσε
μέσ’ στὰ βάρβαρά της σκότη,
σέ, τὴ βρούση τῆς σοφίας,
σέ, τὸν νοῦ τὸν φωτοδότη,
ἑλληνικὴ ψυχὴ.

6

Καὶ φιλόφθωπη κατέβης
ἅπ’ τ’ ὀλύμπιό σου δῶμα
τοῦ Χριστοῦ γιὰ νὰ φιλήσῃς
τὸ θεόπνευστο τὸ στόμα.
Κι’ ἀπὸ κεῖ μὲ νέαν ὄψη,
κι’ ἀπὸ κεῖ μὲ λάμψη νέα
νὰ χυθῆς στὴν οἰκουμένη
ὅσο ἀγία, τόσο ὠραία,
ἑλληνικὴ ψυχὴ.

7

Ἔσπειρες στῆς γῆς τὰ ἔθνη
τὰ θαυματουργά σου δῶρα,
ἔγινες ψυχὴ τοῦ κόσμου!
Κι’ ἦλθε μέρα κι’ ἦλθεν ὦρα,
ἄχ, πὺ πέταξες, κι’ ἀφήκες
τὴν πατρίδα σου τὴν πρώτη.
Κι’ ἐνῶ φώτιζες τὰ ξένα,
τὴν ἐσκεπάζαν τὰ σκότη,
ἑλληνικὴ ψυχὴ.

8

Ἔφυγες. Ἄλλ’ ἔχει μείνει
ὁ ζωοποιός σου σπόρος
καὶ στὰ βάθη ἀνατριχιάζει
γιὰ ν’ ἀνθίσῃ νικηφόρος.
Ἔφυγες. Μ’ ἂν τ’ ἄρωμά σου
τὸ σκορπᾶς στὴν οἰκουμένη,
ὅμως ἡ βαθιὰ σου ῥίζα
ἐδῶ βόσκει ἀντρειωμένη,
ἑλληνικὴ ψυχὴ.

9

Κι’ ὅλη ἡ ὁμορφιά σου ἐχύθη
μέσ’ στοῦ Γένους τὸ τραγούδι,
τῶν αἰώνων μας τῶν στείρων
ὀλοπάρθενο λουλούδι.
Κι’ ὅλη ἐκεῖν’ ἡ περηφάνεια
κι’ ἡ παλιά σου δόξα πάλι
μέσ’ στῆς λευτεριᾶς ἐφάνη
τ’ ἀστροπόβολα τὰ κάλλη,
ἑλληνικὴ ψυχὴ!

1916.

Ῥῆμος τῶν προγόνων.

Γεωργίου Δροσίνη.

1

Ἐσεῖς, πού πρωτοσπείρατε
τῆς λευτεριάς τὸ σπόρο,
λαχταρισμένο δῶρο
στὴ σκλαβωμένη γῆ,
ἔσεῖς, κι' ὅταν ὠρίμασαν
τὰ στάχυα καρποφόρα,
τοῦ θερισμοῦ τὴν ὥρα
μᾶς γίνατε ὁδηγοί.

2

Σὰν ἤσκιοι μεγαλόκορμοι
κι' ἀπείραχτοι ἀπ' τὰ χρόνια
σέροντε ἑμᾶς τ' ἀγγόνια
στὸ δρόμο τῆς τιμῆς,
κι' ὅπου πολέμου κραξιμο
κι' ὅπου τῆς μάχης κρότοι,
ἔσεῖς περνᾶτε πρῶτοι
κι' ἀκολουθοῦμ' ἑμεῖς.

3

Στὴ μνήμη σας ἀνάβομε
χρυσᾶ λιβανιστήρια,
γιὰ σᾶς τὰ νικητήρια
τὰ χεῖλη μας ὑμνοῦν,
καὶ πλέκοντας τὰ χέρια μας
τῆς δόξας τὰ στεφάνια
δική σας περηφάνεια
στοὺς τάφους σας κρεμοῦν.

1921.

Ἐ σαλπιγχτής.

Γεωργίου Ἀθάνια.

1

Στερονὸς ἀπ' ὅλους δούπησε κι' ὁ σαλπιγχτής στὸ χῶμα.
Τῆς σάλπιγγας του ὁ ἀντίλαλος δὲν εἶχε σβῆσει ἀκόμα.
Τῆς Μικρασίας ξετροχώντας τὰ πλάτη πέρα ὡς πέρα
πότε ἀντηχοῦσε σὰν λυγμὸς καὶ πότε σὰ φοβέρα.

2

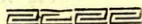
Ἄθαφτος λειώνει ὁ σαλπιγχτής μέσ' στὶς βροχές. Παρέκει
ἢ σκουριασμένη σάλπιγγα πιστὰ τοῦ παραστέκει.
Μὲ τοῦ χιονιοῦ τὸ σάβανο τοὺς σκέπασε ὁ χειμῶνας
κι' ἦταν βαρὺς σὰν κόλαση, μέγας σὰν αἰῶνας.

Μὰ τί κι' ἂν ἦρθε ἡ ἀνοιξη ; Μέσα στὸ νέο χορτάρι
δὲ φαίνεται οὔτε σάλπιγγα, οὔτε σκεβρὸ κουφάρι.
Μόνο ἀπὸ νύχτα σὲ νυχτιὰ βγαίνει τὸ φάντασμά του
καὶ ψάχνει στὰ χαμόκλαδα νὰ βρῆ τὴ σάλπιγγά του...

4

Μὴν ἀποκάμης, Σαλπιγγητή, καὶ μὴ λιγοπιστήσης !
Χιλιάδες νύχτες θὰ διαβοῦν, νύχτες σιγῆς καὶ φρίκης..
Μὰ θᾶρθη, θᾶρθη ἓνα πρωὶ πού ἐσὺ θὰ τοὺς χτυπήσης
μὲ τὴν παλιά σου σάλπιγγα τοὺς νέους σκοποὺς τῆς Νίκης !

1929.

Δ'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑ.

« Ἀδελφοί ».

Ἀριστομένους Προβελεγγίου.

« Ἀδελφοί... ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματός ἐστιν
ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, πραότης ».
(Ἐπιστολὴ Παύλου πρὸς Γαλάτας, Δ').

1

Ἦσουν ἀκτῖνα χαροπὴ,
πού τὰ σκοτάδια ἐφίλησες ;
Ἦσουν Ἀγάπης ἀστροπή,
πού μέσ' στὴν ἔχθρα ἐκύλισες ;

2

ᾧ λέξεις θεία, ἐστάλαξες
ἀπ' τὴν πηγὴ τῶν οἰκτιρωμῶν
κι' εὐθύς τὴν ὕψιν ἄλλαξες
τῆς γῆς αὐτῆς τῶν στεναγμῶν.

3

Ἡ σκοτεινὴ ψυχὴ τῆς γῆς,
πού τόσο ἐβαρβαρώθηκε,
μὲ τὰ λουλούδια ἐστρώθηκε,
νέας, χαρμόσουνης αὐγῆς.

4

Σὺ τῶν τυράννων τὴν καρδιά
τὴν πέτρινην ἡμέρωσες,
κι' ἀπ' τὴν ἀλύτρωτη σκλαβιά
τοὺς δούλους ἐλευθέρωσες.

5

Κι' ἐδάμασεν ὁ ἡμερος, ὁ ἀδελφοποιὸς Σταυρὸς
τὰ φλογερά, τὰ ματωμένα ξίφη
τὰ ξίφη ἐταπεινώθηκαν στὸ θεῖο σύμβολον ἔμπρός,
στῆς ἀνθρωπότητος τὴν ἀειπάρθενη τὴ Νύφη!

6

Τὰ χεῖλη τοῦ πολεμιστοῦ πὺν ἀφρίζανε
ἀπὸ θυμὸν κι' ἀπὸ χολὴν καὶ δίψαν αἵματος,
λόγους ὑποταγῆς ἐψιθυρίζανε
ἐνώπιον τοῦ πατριαρχικοῦ τοῦ στέμματος!
Τοῦ ταπεινοῦ καλόγερου τὰ χέρια τὰ φιλοῦσαν,
τὰ παντοδύναμα, γιατί τὴν χάριν ἐσκορποῦσαν!

7

ὦ θεία λέξις «Ἀδελφοί!»
πὺν τῆς Ἀγάπης τὸ εὐαγγέλιον ἐκήρυξες,
καὶ τὴν κρυφὴν ἐλπίδα ποῦχαν οἱ σοφοὶ
μὲ θορίαμβον στὸν κόσμον τὴν ἐστήριξες.

8

Σὰν ποιά χαρὰ παρήγορη, χαρᾶς φοικίαση
ἔνοιωσαν στὴν καρδιά των οἱ πιστοί,
κι' ἄνοιξε διάπλατ' ἡ ψυχὴ των ἡ κλειστή,
μὲ ἀγαλλίασι,

9

ὅταν μέσ' στὰ ὕγρα τὰ καταχθόνια,
μέσα στὸν πρῶτο τῶν κατακομβῶν ναό,
τὸν ἄκτιστο, πὺν προσκυνοῦσαν τὸ Θεό,
ἀντήχησες γλυκεῖα καὶ παναρομῶνια!

10

Κι' εὐθύς οἱ θόλοι ἀνοιῖξαν οἱ βαριόκτιστοι,
κι' οἱ τρομαγμένες με μιᾶς ἀνοιξαν καρδιές,
καὶ κατεβῆκαν ἄγγελοι με ψαλμουδιές,
κι' οἱ οὐρανοὶ χαμήλωσαν οἱ ἀστροφώτιστοι!

11

ὦ θεία λέξις «Ἀδελφοί!». Σὺ ἀναγέννησες
τὸν ἄνθρωπο τὸν παλαιό,
σὺ τὸν ἀνύψωσες
στὸν Ἄγνωστο Θεό!

12

Τὸ πνεῦμά του σὺ ἐπλάτυνες,
τὸ πνεῦμά του σὺ ἐβάθυνες,
καὶ στὴν καρδιά του σὺ τὴν ἀνειρήνευτη
ἀνοιξες νέας χάριτος πηγῆ,
πηγὴν ἀστείρευτη!

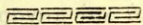
13

Κι' ἀνάβρυσαν χρυστάλλινα καὶ φωταυγῆ
τὰ πλούσιά της κύματα,
κι' ἐδρόσισαν, ἐπότισαν, ὁμόρφηναν τὴ γῆ
με νέα ἰδανικά, με νέα αἰσθήματα,
με νέας τέχνης κι' ἐπιστήμης κόσμους φωτεινούς,
με νέας εὐτυχίας οὐρανοὺς!

14

ὦ θεία λέξις «Ἀδελφοί!»
Κι' ὅταν ὁ κόσμος νοιώσῃ τὴ μαγεία σου,
τὴ χάρη σου, τὴ δύναμή σου τὴν κορυφή,
καὶ ξαπλωθῇ στὴν οἰκουμέν' ἡ βασιλεία σου,
ἀπ' τὰ παλάτια ὡς τὴν καλύβη τὴ φτωχή,
τότε τοῦ κόσμου ἡ πολυπλόκητη ψυχὴ
θὰ φθάσῃ στῶν ὀνείρων της τὴν κορυφή!

1916.

Ε'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΙΑΝ.

Μία καλή ψυχή.

Γερασίμου Μακροῦ.

1

ὦ κόσμε πού μ' ἐδέχτηκες,
 για μὲ δὲν εἶσαι ξένος·
 ἀπὸ τῆ γῆ σ' ἀγνάντευε
 ὁ νοῦς μου ἐρωτημένος.
 Ὅλα τῆς γῆς τὰ θέλητρα
 μὲ βλέμμα κρύο θωροῦσα,
 μόνον στὰ κάλλη ἐξοῦσα
 πού μ᾽δειχνες ἐσύ.

2

Ὅχι, δὲν ἦταν ὄνειρο,
 γλυκειά, πλανήτρα ἐλπίδα·
 ζῶ καὶ ἀναπνέω τὲς αὔρες σου
 παντοτινὴ πατρίδα!
 Λάμπη χρυσοῦ, ἀβασίλευτη
 τριγύρω πλημμυρίζει·
 μοσχοβολάει καὶ ἀνθίζει
 τὸ ἀμάραντο κλαρί.

3

Ἀδέλφια, πού στὸ μνήμα σας,
 ἡ γῆ δακρῶζει ἀκόμα,
 πού, σὰν ἀγγέλοι, ἐπήροτε
 καθάριο φῶς για σῶμα,
 ἀποδεχτήτε, ἀνοίγοντας
 τὸν κύκλο πού σᾶς δένει,
 κι' ἄλλη ψυχή, φτασμένη
 ἀπὸ τὴ μαύρη γῆ.

4

Μὴ φύγη ἀπὸ τὴν ὄψη σας
 ἡ οὐρανικὴ γαλήνη,
 ἂν ἓνα πνεῦμα βλέπετε
 δάκρυα θεοῦ νὰ χύνη·
 ἐδῶ πετώντας, ἄφηκα
 στὴ γῆ τοὺς ποθητούς μου,
 γι' αὐτὸ μὲ λύπη ὁ νοῦς μου
 ξαναγουρίζει ἐκεῖ.

5

Καὶ πῶς, καὶ πῶς τὴν ὕστερη
 στιγμή νὰ λησμονήσω,
 σὰν τοῦ κορμιοῦ ἐπολέμουνα
 τὴ φυλακὴ ν' ἀφήσω;
 Ἄχ! τὰ παιδιὰ μου βλέποντας,
 για τ' οὐρανοῦ τὸ δρόμο
 ἄκουα βαριά στὸν ὄμο
 τὰ ὀλάνοιχτα φτερά.

6

Στὴ φλόγα τῆς ἀγάπης του
 τότε ὁ Θεὸς μ' ἀνάβει·
 τοῦ κόσμου κάθε μέριμνα
 σ' ἐμὲ για λίγο παύει.
 Φεύγω· κι' ἀκούω τὰ τέκνα μου
 πού ἀπὸ τὸν κάτω ἀέρα
 «Πατέρα μου! Πατέρα!»
 φωνάζουν θλιβερά.

Καὶ σεῖς δὲν ἀγροικίσετε
 ὅμοια φωνή, τὴν ὥρα
 πὸν χάρη θεία σᾶς ἔφερε
 μέσ' στὴν αἰώνια χώρα ;
 Ἄγγέλων ὕμνοι ἰλόχαροι
 ποτέ τους δὲ θὰ φτάσουν
 τὲς κλάψες νὰ σκεπάσουν
 τῆς χήρας, τ' ὄρφανοῦ.

Δεμένος εἶναι ἀχώριστα
 ὁ κόσμος μὲ τὸν Ἄδη.
 Ἄνθια οἱ καλοὶ στὰ μνήματα
 σκορποῦνε αὐγὴ καὶ βράδυ.
 Κι' ἐμεῖς διαλέμε, πλέκομε
 στὸν οὐρανὸ γιὰ ἐκείνους
 τριαντάφυλλα καὶ κρίνους
 τ' ἀθάνατου Ἀπριλιοῦ.

Σ' Αὐτόν, ὅπου μού γλύκανε
 τοῦ Χάρου τὸν ἀγῶνα,
 νὰ κλίνω, ἀδέλφια, πάρτε με
 καὶ μέτωπο καὶ γόνα.
 Ὅπου ψυχὲς περιίλυπες
 ἔχει στὸν κόσμον ἀφήσει,
 μαζί μου ἄς γονατίση
 στὸ θρόνο του ὀμπροστά :

«Σύ, πὸν γιὰ μᾶς ἀνθρώπινη
 σάρκα εἶχες πάθει κι' αἷμα,
 στ' ἀγαπημένα πλάσματα
 γύρε γλυκὰ τὸ βλέμμα
 νὰ λάμψη ἐκεῖ στὸ πέλαγο
 τοῦ κόσμου σὰν ἀστέρι,
 καὶ ἀγάλια νὰ τὰ φέρη
 στὴ θεία ἀκρογιαλιά».

1892.

Σὺ εἶσαι ὁ Θεός μου.

Ἀριστομένους Προβελεγγίου.

Σ' εἶς' ὁ Θεός μου

Θεὸς τοῦ κόσμου.

Σ' ἔχω ἀγαπήσει

μαζί με τῆς ζωῆς τὸ γλυκοξύπνημα,

μαζί με τοῦ φωτὸς τὸ πρῶτο φίλημα.

Μὲ τὴν ἀγάπη Σου μ' ἔχει ποτίσει

τῆς μάννας μου τὸ γάλα. Ἀγάπη μυστική,

ποὺ μοῦδειχνε τὴ γῆ στὸ παιδικό μου μάτι

μέσα σὲ λάμψη μαγική,

ἀπὸ τὴν παρουσία Σου γεμάτη.

Σὲ νοιώθω στῆς ζωῆς τὸ κάθε βῆμα,
 στὴν ἀνθοστόλιστη τοῦ Ἀπριλῆ γῆ,
 μέσ' στ' ἀφρογάλανο τὸ κῆμα,
 μέσ' στὴ δοδολοσμένη αὐγή.
 Σὲ νοιώθω στὶς νυκτερινές μου ἐκστάσεις, 15
 ὅταν τῶν ἄστρον τὰ μυστήρια μελετῶ.
 Ὅταν μέσ' στὶς μυριόφωτες ἐκτάσεις
 τὸ φωτεινὸ Σου θρόνο ἀναζητῶ.
 Σὲ καθ' ἐπίσημη στὸ σπῖτι μας ἡμέρα,
 ἢ σὲ γιορτές, ἢ σὲ χαρές, 20
 ἢ σὲ σκηνές τοῦ πένθους θλιβερές,
 Σὲ νοιώθομεν ἀνάμεσά μας σὰν πατέρα.

Σ' εἶς' ὁ Θεός μου

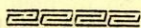
Θεὸς τοῦ κόσμου.

Εἶς' ὁ Θεὸς ἁγίων προπατόρων. 25

Εἶν' ἡ λατρεία σου τὸ δῶρον,
 πὺ σὰ παιδιά των ἔχουν παραδώσει,
 δῶρον, πὺ τ' ἅγιασαν αἰῶνες τόσοι,
 αἰῶνες διωγμοῦ ἀγρίου,
 αἰῶνες πίστεως καὶ μαρτυρίου. 30

Ἡ πίστις! Θεία δύναμις, πὺ ἐλευθερώνει
 τὸ πνεῦμ' ἀπὸ τὸν δαίμονα τῶν δισταγμῶν
 καὶ γαληνεύει καὶ ἡμερώνει
 τοῦ στήθους τὸν συνταραγμόν.
 Καὶ μέσ' ἀπὸ τὸ θάνατο καὶ τὴ φθορὰ 35
 ὑψώνει' ἡ ψυχὴ στῆς πίστεως τὰ φτερὰ
 πρὸς τ' ἄλλο ὑποσχεμένο περιγιάλι,
 πρὸς τ' ἄφθαρτά Σου κάλλη.

1920.

ΣΤ'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ.

Χινοπωριάτικος ἀγέρας.

Δάμπρου Πορφύρα.

1

Στὰ δέντρα, ἀγέρα, ποῦσμιγαν καὶ φύλαγαν κρυμμένο
τοῦ δάσους τὸ Θεό,
μ' ἀνοιξες πόρτες νὰ περνῶ καὶ δρόμους νὰ διαβαίνω
στὸν ἅγιο του ναό.

2

Σ' ἀκούω νὰ τρέχης στὶς νυχτιές στ' ἄτι σου καβαλλάρης·
κάτω ἀπὸ τὰ κλαδιά,
σ' ἀκούω στὸ μύλο νὰ ζητᾷς μιὰ λέξη νὰ τοῦ πάρης
ἀπ' τὴ νεκρὴ καρδιά.

3

Κι' ἂν, καβαλλάρη, κουραστῆς, δένεις στὸ δέντρο τ' ἄτι
κι' ἀποκοιμῆσαι πιά·
τότε ὅσα δὲ μπορεῖς νὰ πῆς—κραυγὴ θυμὸς γιομάτη—
τ' ἀκούω στὴ σιγαλιά.

4

Ἀκούω σ' αὐτὴ τὴ σιγαλιά, τὸ φύλλο πὸν πεθαίνει,
τοῦ ἐντόμου τὴ βοή,
κι' ἀκόμ' ἀκούω τὴν Ἀνοιξὴ βαθιὰ στὴ γῆς νὰ ὑφαίνη
ἀνθούς γιὰ τὴ ζωή.

1900.

Χειμῶνας στὸ λιμάνι.

Δάμπρου Πορφύρα.

1

Οἱ καταχνιές πὸν ὑφαίνουνε τὸ ῥοῦχο τοῦ χειμῶνα
ἐδιῶξαν τὶς Νεράιδες μὲ τὴ στερονή ἀλκυόνα·
ἄγριο τὸ κῦμα τῆς Νοτιᾶς τώρα χτυπᾷ ὀλοένα
κι' ὁ ἀντίλαλός του στὴ σπηλιὰ βαθιὰ βογγάει θλιμμένα.

2

Θαλασσινὸ φθινόπωρο στὸν πάτο ἔχει σκεπάσει
τὶς ἀστραπὲς τῶν κοχυλιῶν καὶ τῶν φυκιῶν τὰ δάση·
καὶ μιὰ θολοῦρα ἀδιάκοπη, ποιός ξέρει ποῦχει πάρει
τὸ τοξόλισμα τοῦ κάρβουρα, τῶν ἀγινιῶν τὸ σμάρι.

3

Σὰν κάστρα πὺν ὀημάξανε τὰ βράχια στὸ λιμάνι·
μόνο τῆς μπόρας ἔμειναν οἱ γλάροι καπετάνοι·
κι ἡ χειμωνιάτικη νυχτιὰ μονάχ' αὐτὴ τὸ δίχτει
στὴν κυματοῦσα θάλασσα τὸ σκοτεινὸ τῆς δίχτυ.

1902.

Τὸ καράβι.

Στεφάνου Δάφνη.

1

Σὲ τραγουδῶ φτωχὸ καράβι ἀπόμαχο
καὶ ξένο ἀπὸ τοῦ πέλαγου τὰ μάκρη,
πὺν οἱ μελαφοὶ νησιῶτες ἓνα ἀπόβραδο
στοῦ λιμανιοῦ σὲ ἀνάσυραν τὴν ἄκρη.

2

Θυμᾶμαι, κάθε χρόνο ὅταν ἐγύριζες,
μὲ τὴ γοργόνα ὀρθὴ στὴν πλώρη πάλι,
τί πανηγύρι ἐβρόνταε στὸ νησάκι μας,
μέσ' στὸ λιμάνι ὡς ἔμπαινες ἀγάλι!

3

Καὶ στοῦ γιαλοῦ τὸν κάβο τότε δλόχαση
κατέβαινε ἡ ψηλὴ γλυκειὰ παρθένα,
ἓνα μαντήλι ὠραῖα σὲ καληνῶριζεν
καὶ δυὸ ματάκια σ' ἔβλεπαν κλαμένα.

4

Τώρα, στὰ ξένα ἐχάθη ὁ καπετάνιος σου,
καὶ οἱ δόξες καὶ οἱ χαρὲς σου δὲ γυρνᾶνε·
μιὰ νύχτα θλιβερὰ ἡ καμπάνα ἐσήμανε
καὶ τὰ ματάκια ἐσβήσανε καὶ πᾶνε.

5

Καὶ σένα στὸ μουράγιο σὲ τραυήξανε,
καὶ σ' ἔχουνε, ὦ φτωχὸ, παροατημένα,
κι ὀμοοῦνε τὰ ψηλὰ ἀφορισμένα κύματα
κι ἀρπάξουν τὰ μαδέρια σου ἓνα—ἓνα...

1911.

Τῆς φτωχῆς τὸ ξόδι.

Στεφάνου Δάφνη.

1

Ἀπόβροδο κι' ἀπόβροχο. Τοῦ χινοπώρου ἡ θλίψη
μ' ὄλο τὸ κλάμα τοῦρανοῦ ὄλη τὴ γῆ ἔχει νίψει.
Σὰν κρέπια μαῦρα κρέμονται τὰ σύγνεφα ἀπ' τὰ ὕψη.

2

Στὸ δρόμο τὸ γυαλιστερό, τὸ μακρυνό, περνανε
τὸ ξόδι ἀγάλια μιᾶς φτωχῆς γυναίκας, καὶ τὴν πᾶνε.
Γλυκὸς ἀπόψε ὁ ὕπνος τῆς πρώτη φορὰ θὲ νᾶναι.

3

Κι' εἶναι τὸ ξόδι τῆς φτωχῆς: μιὰ ἀσπροντυμένη κάσσα,
ἓνας παπᾶς, πιὸ γέροντας μέσ' στὰ λευκά του ῥάσα,
τρεῖς μαυροφόρες, πὸν κρατοῦν τοῦ πόνου τὴν ἀνάσα.

4

Γύρω εἶν' ὄγρο τ' ἀπόβροχο· μέσα οἱ καρδιὲς σπαράζουν.
Κάποιοι διαβάτες στέκονται κι' ἀδιάφορα κοιτάζουν.
Γέρονουν τὰ κλώνια τῶν δεντρῶν στὴν ἄσφαλτο καὶ στάζουν.

5

Κι' ἐνῶ οἱ θλιμμένες σιωπηλὰ τὸ ξόδι ἀκολουθοῦνε,
κάτου οἱ σκιὲς τοὺς ἀλαφρὲς στὴν ἄσφαλτο γλιστροῦνε,
σὰν τὶς ψυχὲς πὸν τῶν νεκρῶν τὴ λίμνη ἀργὰ περνοῦνε...

1921.

Τοῦ σπιτιοῦ ἡ φωτιά.

Γεωργίου Δροσίνη.

Τὸ κρεμαστὸ λυχνάρι μας τρεμόφεγγο θὰ καίη
καὶ στὴ γωνιά μας ἡ φωτιά θὰ τραγουδῆ, θὰ λέη:

—Δὲν εἶμαι ἡ ἄσβηστη ἡ φωτιά, πὸν πλάστρα καὶ χαλάστρα
φτάνει ἀπ' τῆς γῆς τὰ τάραρα στὰ μακρινώτερα ἄστρα.

5 Μηδὲ ἡ φωτιά ἡ δρακόντισσα, πὸν μὲ θεριὰ παλεύει,
πὸν φέγγει τὰ τρισκότεινα, τ' ἀσάλευτα σαλεύει.

Δὲν εἶμαι ἡ ξωτικὴ φωτιά, πὸν μὲ τὸ μάγο στόμα
κάνει τὴν πέτρα σίδηρο καὶ μάλαμα τὸ χῶμα.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ἐγὼ εἶμαι τοῦ σπιτιοῦ ἢ φωτιά: παράγκωνα ἀναμμένη,
 κοντόφλογη, λιγόφεγγη, σὲ στάχτη θρονιασμένη, 10
 παίρνω ἀπ' τὶς ῥίζες τὶς ξερὲς κι' ἀπ' τὰ κομμένα ξύλα
 τὸν ἥλιο πού ἤπιαν τὰ κλαδιὰ τοῦ δάσους καὶ τὰ φύλλα
 καὶ τάζω μέσ' στῆς χειμωνιάς τὶς παγωμένες ὄρες
 ὄρες ἀνθοστεφάνωτες κι' ὄρες πρασινοφόρες.

Τῆς μοναξιάς συντρόφισσα, τῆς εὐτυχίας φυλάχτρα, 15
 διώχνω μακριὰ ἀπ' τὴν πόρτα σας τοὺς ἥσκιους καὶ τὰ σκιάχτρα·
 σκορπῶ ὀλογύρω ζεστασιὰ γλυκειὰ σὰ μάννας χάρη
 κι' ἔχω μοναχοπαίδι μου τὸ σπιτικὸ λυχνάρι.

1922.

Ἡ βρυσούλα.

Γεωργίου Δροσίνη.

Ὅταν μὲ τὸ ξερόκαμα τοῦ ἀνάβροχου Ἀλωνάρη
 τριζολογάη ὁ τζιτζικας σ' ἀπόκορφο κλωνάρι
 καὶ λιομεθᾶ στὰ λióκαντα τοῦ κάμπου μονοπάτια
 ἢ σαύρα ἢ πρασινόστηθη μὲ τὰ χρυσὰ τὰ μάτια,
 νεροῦ δροσιὰ καὶ γλωρσιὰ μαρτιάτικη κρυμμένη 5
 στὰ βάθη τῆς ἀνήλιαγης ἡεματαριάς θὰ μένη.

Ἐκεῖ, ἀπὸ στόμα καλαμιοῦ δετὸ σ' ἔν' ἀκροτοίχι,
 στεφανωμένη μὲ κισσό, μούσκλη καὶ πολυτρίχι,
 τὸ κορφογέννητο νερὸ ἢ βρυσούλα ἀργοσταλάζει
 διάφανο σὰν τὸ κρύσταλλο καὶ κρῦο σὰν τὸ χαλάζι. 10

Κι' ἔρχονται ἐκεῖ ἀσπροθώρητες ἀπ' τοῦ χωριοῦ τὸ δρόμο,
 τὴ στάμνα ἀναστυλώνοντας χεροπιαστὴ στὸν ὄμο,
 ψηλές, χυτές, καμαρωτές, οἱ νιόνυφες κι' οἱ κόρες,
 σὰν ἀπ' ἀρχαῖα ἀνάγλυφα φευγαῖτες νεροφόρες.

Κι' ἔμεις, ἀπ' τοῦ καλοκαιριοῦ τὴ λάβα διψασμένοι, 15
 πόσες φορὲς θάρχώμαστε, βρυσούλα ἀγαπημένη,
 κι' ἀπλώνοντας τὸ χέρι μας στὴν ἄκρη ἀπ' τὸ καλάμι
 σκυφτόκορμοι, θὰ πίνουμε νερὸ μέσ' στὴν παλάμη!

1922.

Στοχασμοὶ τοῦ ἀγρότη.

Γεωργίου Ἀθάνα.

1

Τὸ πατρικὸ χωράφι μου στὴ γῆ τὴν ποθητὴ
κάτω ἀπ' τὸν ἥλιο ἀπλώνεται σὰν ἀρχοντιᾶς κιτάπι·
κι' ἄλλη καμμιὰ δὲ ζήλεψα περγαμηνὴ ἀπ' αὐτῆ,
ποὺ τὴν ξηγῶ μὲ τ' ὄργωμα καὶ μὲ τὸ σκαλοτσάπι.

2

Μέσ' στῆς δουλειᾶς μου τὴ σειρὰ μου ἄρῃσει νὰ θωρῶ,
κι' ὅταν οἱ μπλάνες τρίβονται κι' ὅταν θροοῦν τὰ στάγια,
τῆς χαμηλῆς μου τῆς γενιᾶς τὸν τιμημένο ἰδρὸ,
τῶν ταπεινῶν προγόνων μου τὰ κουρασμένα χνάγια.

3

Καὶ δὲ φιλοδοξῶ παρὰ, τὴν ὄμορφη αὐγινὴ,
ποὺ κελαῖδουνε τὰ πουλιὰ κι' ἀνθοῦν οἱ ματζουράνες,
ἔγὼ νὰ μπήχνω μέσ' στὴ γῆ βαθύτερα τὸ ὑνί,
καὶ πέρα ὡς πέρα νὰ τραυῶ ἴσες, ὀλοῖσες δράνες.

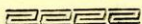
4

Στὴ χειρολάβα τοῦ ἀλετριοῦ περήφαν' ἀκκουμπῶ,
κάθε φορὰ ποὺ τὸ πλατὺ χωράφι μου ξακρίζω,
καὶ νοιώθω ἓνα λαχτάρισμα μεγάλο καὶ κρυφὸ
συντελειωμένο τὸ ἔργο μου μπροστά μου ὡς ἀντικρούζω.

5

Στὴ ρίζα γέρονω τῆς ἐλιᾶς, κι' ἄθελα πάει ὁ νοῦς
στὸ σπίτι, καὶ στὴ φαμελιά, καὶ στὸ χωριό, κι' ἀκόμα
σ' ὅλη τὴ χώρα μας καὶ στοὺς ποὺ κυβερνοῦν τρανοὺς
καὶ λέω πὼς θάπρεπε κι' αὐτοὶ νὰ ὀργώνουνε τὸ χῶμα!

1929.

2. ΣΑΤΙΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

Πάει ν' αγοράσῃ χτένια.

Δημοτικόν.

Ἦρθαν τρεῖς σπανοὶ ἀπ' τὴν Πόλῃ,
 πέντε τρίχες εἶχαν ὅλοι·
 ἦρθε κι' ἓνας Τηνιακός,
 πέντε τρίχες μοναχός.
 Οἱ σπανοὶ ὅταν τὸν εἶδαν, 5
 πῆγαν καὶ τὸν συνεπῆραν.
 «Βρὲ καλὸ στὸν πολυγένη,
 κι' ἀπὸ ποῦθε κατεβαίνει ;
 — Ἀπ' τὴν Πόλῃ κατεβαίνω
 καὶ στὴ Βενετιὰ πηγαίνω, 10
 θέλω ν' αγοράσω χτένια,
 γιὰτὶ μ' ἔφαγαν τὰ γένεια».

Τὸ ἀμπέλι τοῦ μύρμηκα.

Δημοτικόν (τῆς Καρπάθου).

Ὁ μέρμηκας μοῦ πάντηξε στὸ ἱλοστενορούμι
 κι εἶχ' ἄρματα νεκροεμαστά καὶ πίσω τὰ μαλλιά του,
 καὶ τὰ στιανοβοράκκια του καλὰ νεσκουμπωμένα.
 «Ποῦ πᾶς, ἀφέντη μέρμηκα, κι' εἶσαι σφιχτὰ τζωσμένος,
 σὰν ἄστακός με τ' ἄρματα ἄρματοφορτωμένος ; 5
 — Ἀμπέλιν ἔχω στὰ Κρουσσιὰ καὶ πᾶ' νὰ τὸ τρυήσω,
 κι' ἐκεῖνο τὸ παντέρημον ἐγεώργησεν ἐφέτι,
 πού τὴν πολλὴ τὴ γεώργησιν ἦκαμε πέντε ῥῶες·
 τὴν μιὰ νὰ φάω νὰ χαρῶ, τὴν ἄλλῃ νὰ χαρίζω,
 τὶς τρεῖς θὰ ἄλω νὰ ἴλιαστοῦν κι' ὕστερα νὰ πατήσω, 10
 νὰ κάμω μοῦστο καὶ κρασί τὸν κόσμον νὰ ἐμώσω.
 Νὰ δηγλίσω τρὰ πιθάρια,
 νὰ μεθοῦ τὰ παλικάρια,
 νὰ υφίτζου τὰ λιθάρια
 μὲ τὰ ῥάπενα κοντάρια. 15

Τὸ μοιρολόγι τοῦ Χάρου.

Γερασίου Μαροῦ.

1
Σ' ἐνὸς γιαιτροῦ τὸ λείψανο
μὲ πατρικὴ λαχτάρα,
θρηνοῦσε ὁ Χάρος κι' ἔλεγε:
«Κακὴ μου στραβομάρα!

2
Στῆ μέση ἀπὸ τ' ἀμέτρητο,
πλούσιο τῆς γῆς κυνήγι,
ᾧ δὲ δύνει' ἄνθρωπος
ἢ ψύλλος νὰ μοῦ φύγη,

3
τί πειρασμὸς μ' ἐπάταξε,
ποιὰ τύφλα μ' ἔχει φέροι
νὰ στρώσω αὐτόν, ὁποῦτανε
σὰν τὸ δεξι μου χέρι!

4
Ἄλήθεια, ἐλπίδα μένετε
στὸν ἄτυχον πατέρα
ἔσεῖς, τὰ δύο κορίτσια μου,
Πανοῦκλα καὶ Χολέρα.

5
Ἄλλὰ μία τέτοια βάνετε
στὸ θέρισμά σας βία,
ὅπου μακρὸ ξανάσαμα
στερνὰ σᾶς κάνει χρεία.

6
Μὲ γνώση ἀντὶς καὶ μ' ἄσγητα,
σὰν ἔμπειρος τεχνίτης,
νὰ κόβῃ δὲν ἀπόσταινε
ποτέ του ὁ μακαρίτης.

7
Ἔκοψε γέρους, ἔκοψε
σπαργανωτὰ παιδάκια,
ἀγόρια πρωτοξουρίστα,
λεβέντες μὲ μουστάκια.

8
Ἐγὼ τὸν ἔκαμάρωνα,
καί, ὡς νᾶχα ξαστοχήσει
ποῦ τοῦ θανάτου εἶμ' ἄγγελος,
ἐφώναζα: «νὰ ζήση!»

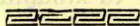
9
Ἄλλ' εἶχε πάρει ἀπόφαση
ἢ τύχη στὴν ὀργή της
γιὰ μοναχὸ μου φταίξιμο
νὰ μείνω ξεκληρίτης.

10
Ἄς εἶναι! Ὁ λίκκος ἀνοιξε
καὶ τὴ θροφή του θέλει.
Πέτρα λευκὴ γιὰ σκέπη του
προβόδησε ἡ Πεντέλη:

11

Καὶ ἀπάνου θὰ διαβάζωνται
δυὸ σκαλιστὲς ἀράδες:
«Στὸ Μέγαν Εὐεργέτη τους
οἱ δύστηχοι παπάδες!»

1890.

3. ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ.

Εἰς ἱατρόν.

Ἰ. Ρίζου Νερούλου.

Αὐτὸς ποὺ τὸ ἀνθρώπινον δολοφονοῦσε γένος,
ὁ ἱατρὸς Γεώργιος, ἐδῶ εἶναι θαμμένος.
Φυλάξου, μὴ τὸν δέχεσαι στὸν Ἄδη, Περσεφόνη·
εἶν' ἱκανὸς καὶ τοὺς νεκροὺς νὰ ξαναθανατώη.

1820.

Εἰς φιλάργυρον.

Κ. Σκόκου.

Εἶδ' ὄνειρο πὼς μπήκανε κλέφτες στὴν κάμαρά του,
καὶ τρομαγμένος ξύπνησε καὶ μέτραε τὰ λεφτά του.

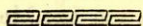
1915.

Εἰς φιλάργυρον θαθύπλουτον.

Κ. Σκόκου.

Τί ἄσχημα παίζει μ' ἐσὲ ἢ τύχη ἢ ἀστεία!
Σ' ἐφόρτωσεν εἰρωνικά μὲ ξένη περιουσία.
Τὴν κουβαλᾶς γιὰ νὰ τὴν πᾶς σὲ ἄλλον νοικοκύρη,
κι' οὔτε τὸ χαμαλίκι σου κερδίζεις, κακομοίρη!

1915.

Γ'. ΕΠΙΚΟΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

Μαυρίκιος.

Ἰωάννου Πολέμη.

Εἰσαγωγή. (Κατὰ τὸν Θεοφύλακτον Σιμοκάτην, ἐν τῇ Οἰκου-
μενικῇ Ἱστορίᾳ αὐτοῦ, σελίς 334 κέ. τῆς ἐν Βόννη ἐκδόσε-
ως)... Ἐπεὶ καὶ πομπαῖς εἴθισται τοῖς αὐτοκράτορσι τὰς ὁμοζύγους
ἀναγορεύειν, ἐπιφανῶς τιμήσας τὸ ἔθος ὁ τύραννος (ὁ Φωκάς), τὴν
Λεοντίαν βασιλείαν ἠξίου θριαμβεύειν. Γίνεται τοίνυν κατὰ ταύ-
την τὴν ἡμέραν τοῖς δημοτικοῖς περὶ τῆς στάσεως ἀμιλλα. Ἦν γὰρ
αὐτοῖς ἢ περὶ τῶν τόπων θέσις ἐπίμαχος· τῶν γὰρ Πρασίνων ἐθε-
λόντων ἐν τῇ λεγομένῃ Ἀμπελίῳ (προαύλιον δὲ τοῦτο τῆς βασι-
λέως οἰκίας) τὴν στάσιν ποιήσασθαι καὶ τὴν βασιλίδα τοῖς εἰω-
θόσι κρότοις ὑμνεῖν, ὁ τῶν Βενέτων δῆμος ἀντέλεγεν· ἔδοξε γὰρ
αὐτοῖς ἄηθες τοῦτο πεφυκέναι καὶ ξένον. Μεγίστου τοιγαροῦν γε-
νομένου ταράχου, τὸν Ἀλέξανδρον εἰσπέμπει ὁ τύραννος κατευνά-
σαι τῶν ἀμφισθητουμένων τὴν ἔριν· ἦν δ' οὗτος ὁ Ἀλέξανδρος ἀνὴρ
πονηρός, τῶν κατχαστασιασάντων Μαυρικίου τοῦ αὐτοκράτορος
λίαν ἐπίσημος. Ὁ μὲν οὖν Κοσμάς, ὁ τὴν δημαρχικὴν περικει-
μενος ἐπιστάσιον, Ἀλεξάνδρου τοῖς λόγοις ἀντέτεινεν. Ὁ δὲ Ἀλέ-
ξανδρος, γαῦρον καὶ τυραννικὸν κεκτημένος τόλμην, ὕδρεσιν ἔβαλ-
λε τὸν Κοσμά, εἶτα καὶ χεῖρας ἐπὶ τὸ στέρνον ἐπιβαλὼν τοῦ-
τον ἐξώθησεν· ὁ δὲ Κοσμάς ὑπὸ τῆς ὠθήσεως ἀνατρέπεται. Ἐπὶ
τούτοις οἱ Βένετοι χαλεπαίνοντες κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐξώ-
θουον δημῶδεις βοάς. Ἄ δ' εἶπον ἐκεῖνοι, ταῦτά ἐστιν· καλὸν γὰρ
καὶ τῆς ἰδιώτιδος φωνῆς μνήμην ποιήσασθαι: «ὔπαγε, μάθε τὴν
κατάστασιν· ὁ Μαυρίκιος οὐκ ἀπέθανεν». Ὁ δὲ τύραννος, τού-
των ἀκηκῶς, ἀποπαύει τὰ πλήθη καθυλακτοῦντα περὶ τῶν μὴ
καίριων, τῇ δ' ἐπαύριον πρὸς τὸν φόνον τοῦ αὐτοκράτορος ἐκβα-
χεύεται... Στρατιώτας τοίνυν ἐκπέμψας ἐς τὸ ἀντιπέραν τῆς βα-
σιλίδος τῶν πόλεων, ἐν ἧ καὶ ἡ Χαλκηδὸνος πόλις καθίδρυται, ἀ-
ναιρεῖ τὸν Μαυρίκιον ἐς τὸν λεγόμενον Εὐτροπίου λιμένα. Προανα-
ροῦνται τοιγαροῦν ἐπ' ὄψεσι τοῦ βασιλέως οἱ παῖδες οἱ ἄρρενες, ἐν-
τεῦθεν τῇ τῆς φύσεως ξίφει, τῇ φόνῳ τῶν παιδῶν προκολάζοντες
οἱ φονεῦται τὸν Μαυρίκιον. Ὁ μὲν οὖν Μαυρίκιος, φιλοσοφῶν τὸ
δυστύχημα, τὸν ἐπὶ πάντων ἀνεκαλεῖτο Θεὸν καὶ πυκνότερον

ἐπεφθέγγετο: δίκαιος εἶ, Κύριε, καὶ δικαία ἡ κρίσις σου». Γίνεται γοῦν καὶ τὸς παρανόμως ξίφους, ἀποτομὴν τῆς κεφαλῆς ὑποστάς, ἐπιτάφιον ὡσπερ τῶν τέκνων τὴν ἐς ὕστερον ἑαυτοῦ ἀναίρεισιν κληρωσάμενος, προεπιδειξάμενος τὴν ἀρετὴν ἐν τῷ μεγέθει τῆς συμφορᾶς. Τῆς γὰρ τιθῆνης ὑποκλεψάσης ἐν τι τῶν βασιλικῶν μαιρακίων καὶ πρὸς ἀποσφαγὴν τὸ ἑαυτῆς ὑπομάξιον παραδόσης, κηρύττει λόγος ἀληθῆς Μαυρίκιον τὸ ἀπόρρητον ἐξείπειν τοῖς φονεῦσιν καταμηνῦσαί τε τὴν ἀποκρυβὴν τοῦ παιδός, καὶ μὴ δίκαιον εἶναι κατισχυρίζεσθαι τὸν φόνον παρανοθεύεσθαι τῇ ὑποκλοπῇ τοῦ υἱοῦ. Οὕτω μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς καὶ νόμων φύσεως ὑψηλότερος γεγωνὼς ὑπαλλάττει τὸν βίον...

Ὁ δὲ Ἰωάννης Ζωναρᾶς, ἐν τῇ Ἐπιτομῇ Ἱστοριῶν αὐτοῦ (τόμος Γ', σελίς 198 τῆς ἐν Βόννῃ ἐκδόσεως) προσθέτει:

Λέγεται δὲ καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Θεοδόσιον ἀπιόντα πρὸς Χοσρόην κατασχεθῆναι, καὶ ἀχθέντα πρὸς Φωκᾶν ἀναιρεθῆναι καὶ τὴν βασίλισσαν Κωνσταντίναν καὶ τὰς τρεῖς θυγατέρας αὐτῆς, καὶ ταφῆναι ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Μάμαντος, τῷ πλησίον τοῦ τείχους.

Ἐπεγράφησαν δὲ τῷ τάφῳ αὐτῆς τὰ ἠρωελεγεῖα ταῦτα:

Ἄδ' ἐγὼ ἡ τριτάλαινα καὶ ἀμφοτέρων βασιλῶν

Τιβερίου θυγάτηρ, Μαυρικίου δὲ δάμαρ,...

κεῖμαι σὺν τεκέεσσι καὶ ἡμετέρῳ παρακοίτῃ

δήμου ἀτασθαλίῃ καὶ μανίῃ στρατιῆς.

Τῆς Ἑκάβης ἔτλην πολὺ χεῖρονα, τῆς τ' Ἰοκάστης,

αἶ αἶ τῆς Νιόβης ἐμπνοός εἰμι νέκυς.

Ναὶ ναὶ τὸν γενέτην' τί μάτην τὰ νεογνὰ ἔκτειναν,

ἀνθρώπων κακίης μηδὲν ἐπιστάμενα;

Ἄμετέροις πετάλοισι κατάσκιος οὐκέτι Ῥώμη

οἷζα γὰρ ἐκλάσθη θρηκίσις ἀνέμοις.

1

Τῆς φυλακῆς σου ἡ θύρα ἀνοίγοντας

δείχνει δυὸ μᾶτια ξαναμμένα:

«Ὁ βασιλιᾶς προστάζει θάνατον

γιὰ τὰ παιδιά σου καὶ γιὰ σένα».

2

Δὲν ἀνατόχιασες, δὲ δώτησες,

ὦ βασιλιᾶ, ξεθρονισμένε:

«ἂν ὁ πατέρας, των σᾶς ἔφταιξε,

τ' ἀθῶα παιδιά του τί σᾶς φταῖνε;»

3

Μόνο γονάτισες και σταύρωσες
τὰ χέρια μὲ ταπεινοσύνη,
κι' ἄτρομος κι' ἄφοβος ψιθύρισες :
«Θεέ μου, τὸ θέλημά σου ἄς γίνη!»

4

Καὶ λάμπει κι' ἀναλάμπει ἡ ὄψη σου
καὶ δένεται σφιχτὰ ἡ καρδιά σου·
καὶ ξανανοίγ' ἡ θύρα τρίζοντας,
καὶ νὰ τὰ τέσσερα παιδιά σου.

5

Τὰ τέσσερα ; ὄχι· τὸ μικρότερο
δὲν τὸ γνωρίζεις· εἶναι ξένο.
«Τί γίνηκε τὸ στερνοπαίδι μου,
τὸ πλέον ἀπ' ὅλα ἀγαπημένο ;»

6

Δειλὰ ἡ φωνὴ τῆς παραμάννας του
σοῦ ψιθυρίζει : «Βασιλιᾶ μου,
τ' ἀγαπημένο στερνοπαίδι σου
τὸ χρυσα ἐγὼ στὴν ἀγκαλιά μου,

7

καὶ τὸ παιδί μου τὸ μονάκριβο,
τὸ γέννημά μου καὶ τὸ θρέμμα,
τ' ὄφρα, τ' ὄβαλα στὴ θέση του,
νὰ χύση τὸ δικό του τὸ αἷμα».

8

Ἐσὺ τὸ ἀπόδιωξες καὶ πρόσταξες
νὰ φέρη τὸ δικό σου ἐκείνη·
κι' ἦρθε, κι' ἀδάκρυτος ψιθύρισες :
«Θεέ μου, τὸ θέλημά σου ἄς γίνη!...»

9

Ἄψυχοι τοῖχοι, ἂν ἴσως ἔχετε
μάτια, σφαλίστέ τα. Φρίκη!
Ἄστραφτερό, βαρὺ, ἀνυπόμονο
προβάλλει τὸ σπαθὶ ἀπ' τὴ θήκη!...

Στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Μάμαντος
εἶν' ἓνα μνημα, ἔρημο μνημα.

Στάσου, διαβάτη, σκύψε, διάβασε
στὴν πλάκα του γραφτὸ τὸ κρῖμα :

« Ἄν ὁ πατέρας των σᾶς ἔφταιξε,
τ' ἀθῶα παιδιά του τί σᾶς φταῖνε ;

Στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Μάμαντος
κι' οἱ πέτρες κλαῖνε.

1922.

Τὰ χέρια τοῦ Πιλάτου.

Στεφάνου Δάφνη.

Εἰσαγωγή. Πόθεν κατήγето και πότε ἐγεννήθη ὁ Πόντιος Πιλάτος ἀγνοοῦμεν. Γνωστὸν εἶναι μόνον ὅτι ἐνουμφεύθη τὴν Κλαυδίαν Πρόκλαν, ἐκ τοῦ εὐγενοῦς γένους τῶν Κλαυδίων, ἐξ οὗ κατήγето και ὁ αὐτοκράτωρ Τιθέριος, χάρις δὲ εἰς τὸν γάμον τοῦτον διωρίσθη ἡγεμὼν τῆς Ἰουδαίας, περὶ τὸ 26 μ. Χ. Ἡ σύζυγός του ἔγινε, φαίνεται, Χριστιανή.

Ὀλίγον μετὰ τὴν καταδίκην τοῦ Ἰησοῦ ὁ Πιλάτος, καθ' ἃ παραδίδει ὁ Ἑβραϊὸς ἱστορικὸς Ἰώσηπος, κατηγορήθη εἰς τὴν Ῥώμην ὡς ἀναιτίως καταπνίξας δι' αἵματος ἡσυχὸν τινα συνάθροισιν Σαμαρειτῶν, τὴν ὁποίαν ἐξέλαθεν ὡς στρεφομένην κατὰ τοῦ καθεστῶτος. Ἐνῶ δὲ μετέβαινεν εἰς τὴν Ῥώμην ἵνα ἀπολογηθῆ αὐτοπροσώπως, ὁ Τιθέριος ἀπέθανε και ὁ Πιλάτος οὕτως ἠναγκάσθη ν' ἀπολογηθῆ πρὸ τοῦ Καλιγούλα. Τί ἀπέγινε δὲν λέγει ὁ Ἰώσηπος, ἐκ τῶν ἀποκρύφων ὁμῶς εὐαγγελίων και ἄλλων παραδόσεων φαίνεται ὅτι κατεδικάσθη εἰς θάνατον ἢ εἰς ἐξορίαν. Κατὰ τινα ἐκ τῶν παραδόσεων τούτων ὁ Πιλάτος ἐν τῇ ἐξορίᾳ ἐζήτηει νὰ κρύψῃ τὴν θλιψίν του εἰς τὸ παρά τὴν λίμνην τῆς ἐλβετικῆς πόλεως Λυκέρνης μέγα και διαρκῶς χιανοσκεπὲς ὄρος, ὕπερ διὰ τοῦτο ἔκτοτε καλεῖται «Βουνὸ τοῦ Πιλάτου»· ἐκεῖ δὲ βασιανίζόμενος ἀπὸ τὰς τύψεις ἐρρίφθη τέλος εἰς τὴν ζοφερὰν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους λίμνην, ἐν ἣ και ἐπνίγη. Οἱ ἐντόπιοι πιστεύουν ὅτι συχνὰ

φαίνεται: αναδυομένη ἀπὸ τὰ σκοτεινὰ ὕδατα τῆς λίμνης μία μορφή, ἣτις νίπτει ἐν αὐτῇ τὰς χεῖρας· κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον νέφρη σκοτεινῆς ὁμίχλης συμπυκνοῦνται περὶ τὴν λίμνην καὶ μετ' ὀλίγον, περικαλύπτοντα τὴν ὅλην κορυφὴν τοῦ ὄρους, ἐκρήγγουνται εἰς λαίλαπα σφοδρὰν. Ἐκ τῆς παραδόσεως ταύτης ἐνεπνεύσθη ὁ ποιητής.

1

Γέρος, ἐξόριστος, κατατρεγμένος ἀπὸ τὴ Ῥώμη,
μὲ τῆς μετάνοιας τὸ κρῦο σκουλήκι μὲς' στὴν καρδιά,
πάει σὰν ἀλήτης... Πολλὲς τὸν δέχονται χῶρες καὶ δρόμοι,
περὶ ἃ ὁ Πιλᾶτος σκυφτὸς καὶ πίσω του ἀλυχτοῦν σκυλιά.

2

Παρηγορήτρα του πιά δὲν ἀπόμεινε ψυχὴ κοντὰ του,
οὔτε ἡ γυναίκα του Κλαυδία Πρόκλα, ἡ ἀγαπημένη.
Μετὰ ἀπὸ τ' ὄνειρο ἦρθε κι' ὁ ἄγγελος τοῦ Θανάτου
καὶ τὴν ἐπῆγε στὸ Ναζωραῖο τῆς μακαρισμένη.

3

Χωρὶς πορφύρα, μὲ δίχως δύναμη, μὲ δίχως γνώμη,
στῶν Τιγγερίων τᾶγρια ἄουμάνια φτάνει ὁ Πιλᾶτος,
καὶ πάει... Χιόνια καὶ τροχάλα κι' ἀγκάθια οἱ δρόμοι.
Κι' ὄλο τὸ Θάνατο κραῖζει σωτήρα του, λίκρα γεμάτος...

4

Κι' ἔτσι ἓνα βράδυ, σὲ κάποια λίμνη ποῦ ἦταν φτασμένος,
—βαθειά ἦταν κι' ὕπουλη σὰν ἁμαρτία σκοταδερῆ,—
μέσ' στὰ νερά τῆς πέφτει ὁ Πιλᾶτος ἀπελπισμένος,
πεθαίνει τέλος—μὰ τὴ γαλήνη δὲ θὰν τὴ βροῖ.

5

(Δικαιοσύνη! νὰ ζῆς αἰώνια, θυμὲ τῆς Πλάσης,
ἄχραντο πνεῦμα, Δικαιοσύνη τῶν οὐρανῶν!
Στὴ ζυγαριά σου ὅλη τὴν Πλάση κι' ἂν ἀνεβάσης,
πάντα βαρύτερο θὰ εἶναι τὸ δάκρυ τῶν ταπεινῶν!)

6

Πέθανε ὁ Πόντιος, μὰ τὴ γαλήνη δὲν βροῖκε ἀκόμη...
Σὲ κάποιες νύχτες ποῦ τρέμουν τ' ἄστρα σὰ φοβισμένα,
σταχτὸ ἓνα φάντασμα βγαίνει ἀπ' τὴ λίμνη ποῦ εἶν' ὄλο τρομοί,
κι' ὄλο ἀνεβαίνει, κι' ἔχει τὰ χέρια του ὄλο ὑψωμένα.

7

Μακρὸν ἔνα φύσημα μέσ' στὸ σκοτιάδι περνάει τὰ φύλλα,
—σέρονται ἀνήμποροι μέσ' στοὺς αἰῶνες ὀλολυγμοί,—
κι' ἔπειτα σκύβει, γέρνει τὸ φάντασμα μ' ἀνατριχίλα
καὶ μέσ' στὴ λίμνη πλένει τὰ χέρια του : « Ἀ θ ῶ ο ς εἰ μί... »

8

Τότε σηκώνονται πίσω ἀπ' τὴν ἄλπειν τὴν χιονισμένην
μαῦρα τὰ σύγνεφα στὸν καταξάστερον οὐρανό,
πύρινες λόγχεις σπαθίζουσι τ' ἄπειρο ξεγυμνωμένες
καὶ κατακέφαλα παίρνει τὸ φάντασμα τὸν κεραυνό.

9

Τότε τῆς λίμνης φροιάζουν κόκκινα νερὰ καὶ φύλλα,
τ' ἄγρια τὰ κύματα πνίγουν τὸ φάντασμα : « Ἀ θ ῶ ο ς εἰ μί... »
Τὰ χέρια δέρονται γιὰ λίγο ἀκόμη τ' ἀπελπισμένα,
σέρονται ἀνήμποροι μέσ' στοὺς αἰῶνες ὀλολυγμοί...

Δέση.

«Κύριε, Κύριε τοῦ ἐλέους, τῶν οἰκτιρῶν,
Χριστέ, ἐπουράνια ἀγάπη, λύτρωσέ τον!
Μακριὰ ἀπὸ τὴν κοιλάδα τῶν δαρυῶν
στὸν ἥσχιον ἐνὸς Σταυροῦ Σου κοιμίσέ τον,
καὶ λύσε ἀπ' τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας
τὸν ἄντρα τῆς καλῆς, δικαίας Κλαυδίας!».

1927.

= 691 =

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΔΕΙΓΜΑΤΑ ΛΑΪΚΩΤΕΡΑΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ.

ΤΜΗΜΑ Α΄.

ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ.

Ἀποσπάσματα ἐκ τῆς «Χρονογραφίας»
τοῦ Ἰωάννου Μαλάλα.

Εἰσαγωγή: Ὁ Μαλάλας εἶναι ὁ κυριώτερος, ἢ μᾶλλον ὁ μόνος χρονογράφος (συγγραφεὺς δηλαδή Παγκοσμίου Ἱστορίας) τῶν πρώτων βυζαντινῶν αἰῶνων.

Περὶ τοῦ βίου του οὐδὲν σχεδὸν γνωρίζομεν. Κατήγετο ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν, φαίνεται δὲ ὅτι ἦτο Σύρος ἐξελληνισθεὶς, καὶ ἔζησε πιθανῶς κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Ἡ Χρονογραφία του περιῆλθεν εἰς ἡμᾶς ἀπὸ ἓν καὶ μόνον ἀντίγραφον (τοῦ 12ου αἰῶνος), καὶ τοῦτο ἔλλιπες ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τέλει. Ἀρχίζει ἀπὸ τὴν μυθικὴν ἱστορίαν τῶν Αἰγυπτίων καὶ φθάνει ἕως εἰς τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ (563 μ. Χ.).

Ὁ Μαλάλας, ἀμέτοχος ὁ ἴδιος πάσης παιδείας, δὲν ἔγραψε δι' εὐπαιδευτοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ διὰ τὸ πολὺ πλῆθος τῶν μοναχῶν καὶ τῶν λαϊκῶν, οἵτινες ἐζήτουν ἄνετον καὶ διασκεδαστικὴν διδασκαλίαν περὶ τῶν γεγονότων τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, διατεθειμένοι ὄντες νὰ πιστεύσουν καλοκαγάθως ὅ,τι προσφέρεται εἰς αὐτούς. Διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ δὲ ἀκριβῶς τοὺς ἀναγνώστας του, ὁ συγγραφεὺς διηγεῖται μέγα πλῆθος γεγονότων, καὶ δὴ μετὰ τῆς ἰδίας σοβαρότητος σημαντικὰ καὶ ἀσήμαντα πράγματα, ἐπιπῆς συνεχείας τοῦ ὅλου, μάλιστα δὲ περὶ παντὸς πράγματος, τὸ ὁποῖον κινεῖ τὴν περιέργειαν, καὶ δύναται νὰ θέλῃ καὶ νὰ

ἐλκύση τὸν ἀναγνώστην. Εἶναι λοιπὸν ἡ χρονογραφία του μία λαϊκὴ ἱστορία.

Τὸ ἔργον τοῦ Μαλάλα διακρίνεται διὰ τὴν ἔλλειψιν πάσης ἐν γένει ἐπιστημονικότητος, καθὼς καὶ διὰ τὴν φοβερὰν ἀφέλειαν καὶ ἐπιπολαιότητα τοῦ συγγράφαντος αὐτό· τοῦτο ἄλλως τε δυστυχῶς συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς περισσοτέρους ἐκ τῶν βυζαντινῶν χρονογράφων.

Περὶ τῆς ἱστορικῆς ἀκριβείας τῶν ὑπ' αὐτοῦ γραφομένων διὰ τοὺς παρελθόντας μάλιστα χρόνους δὲν δύναται νὰ γίνῃ οὐδ' ὁ ἐλάχιστος λόγος. Πάντα ταῦτα εἶναι εἰς αὐτὸν ἀσυνάρτητα καὶ τερατωδῶς συγκεχυμένα. Συμφύρει καὶ ἀναμιγνύει τὴν ἱστορίαν τῶν Ἰσραηλιτῶν, τὴν ἑλληνικὴν μυθολογίαν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Αἰγύπτου. «Ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Οἰδίποδος», γράφει π.χ., «ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰάφεθ, ἐγεννήθη ὁ Σερούχ, ὅστις ἐνήρξατο πρῶτος τοῦ ἑλληνισμοῦ διὰ τοῦ δόγματος τῆς εἰδωλολατρείας». Τὸν Πάριν φαντάζεται ὡς συγγραφέα: «Πάρις ἐλλόγιμος καὶ εὐπαίδευτος ἐγένετο, καὶ ἐξέθετο λόγον ἐγκωμιστικὸν εἰς τὴν Ἄφροδίτην, λέγων μείζονα αὐτῆς θεὰν μὴ εἶναι, μήτε τὴν Ἥραν, μήτε τὴν Ἀθηᾶν... Ὁ Θέμις (=ὁ Θέσπις) καὶ ὁ Αὐλέας (=ὁ Αἰσχύλος) ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι τραγικοὺς χοροὺς δραμάτων συγγράφαντες». Μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν τάσσεται ὑπ' αὐτοῦ ὁ Θαλῆς, ὁ Κάστωρ, καὶ ὁ Πολύβιος, καὶ μετ' αὐτοὺς ὁ Ἡρόδοτος!.. Ἄξιος ὅμως προσοχῆς καθίσταται ὁ Μαλάλας ὅταν ἐξιστορῇ γεγονότα τῶν χρόνων του· διότι, ἐπειδὴ νομίζει ὅτι πᾶν οἰονδήποτε συμβάν εἶναι καὶ λόγου ἄξιον, ἀναγράφει, πρὸ πάντων ὅταν πρόκειται περὶ τῆς Ἀντιοχείας, τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος του, πολλὰς μικρὰς εἰδήσεις, αἵτινες οὐδεμίαν μὲν σημασίαν ἔχουσιν ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν, δεικνύουσιν ὅμως εἰς ἡμᾶς τὸν βίον καὶ τὰ ἦθη κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα.

Σπουδαιότητα δὲ μεγάλην ἔχει ὁ Μαλάλας διὰ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ. Αὕτη εἶναι τὸ κάτοπτρον τῆς καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολὴν διαδεδομένης κοινῆς καὶ τὸ ἔργον του εἶναι τὸ πρῶτον εὐμέγεθες (400 περίπου ἔντυποι σελίδες) μνημεῖον τοῦ δημῶδους λαϊκοῦ ἰδιώματος, ὃ λαὸς ἐννοοῦσεν ἀκόπως καὶ ἀνεγίνωσκεν εὐχαρίστως τὴν ἱστορίαν αὐτήν, ὃ δὲ Μαλάλας ἀπέβη τάχιστα προσφιλέστατος συγγραφεύς. Ἄλλ' ἐκτὸς τούτου, ἥσκησεν ἐπίσης μεγίστην ἐπιροὴν ἐπὶ τῶν μεταγενεστέρων, διότι ἐγένετο τὸ πρό-

τυπον τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῶν Ἀνατολιτῶν καὶ τῶν Σλαύων
χρονογράφων, ὡς καὶ αὐτῶν τῶν Δυτικῶν ἀκόμη.

Ἐνταῦθα παρατίθενται τέσσαρα μικρὰ ἀποσπάσματα τῆς
Χρονογραφίας, κατὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς Βόννης.

Α'. Ὁ Κροῖσος ἐρωτᾷ τὴν Πυθίαν.

(ἐκ τοῦ βου Λόγου = βιβλίου).

... Ὁ δὲ Κροῖσος, βασιλεὺς Λυδῶν, ἐπιλεξάμενός τις ἐκ τῶν
ἰδίων αὐτοῦ ἀνθρώπων πιστοὺς, καὶ δοὺς αὐτοῖς δῶρα εὐτελεῖ καὶ
ἕτερα δῶρα βασιλικά, ἀποστέλλει εἰς Δελφοὺς εἰς τὸ μαντεῖον, εἰ-
ρηκῶς αὐτοῖς ὅτι «Ἀλλάξατε τὸ σχῆμα ὑμῶν καὶ φορέσατε αἰγύ-
πτιον σχῆμα, καὶ ἀνελθόντες εἰς τὸ μαντεῖον ἐπίδοτε τὰ εὐτελεῖ δῶ-
ρα τῷ ἱερεῖ, λέγοντες αὐτῷ, ὅτι Αἰγύπτιοί ἐσμεν, καὶ ἤλθομεν ἐπε-
ρωτῆσαι τὴν Πυθίαν, καὶ ἐκ τοῦ μήκουσ τῆς ὁδοῦ ἐληθαργήσαμεν
διὰ τί ἤλθομεν ἐπερωτῆσαι ἢ αἰτήσαι· ἀλλ' εὖξαι καὶ ἐπερώτη-
σον τὴν θεὰν διὰ τί ἤλθομεν. Καὶ εἰ μὲν εἴπη ὑμῖν διὰ τί ἤλθετε,
δότε καὶ τὰ βασιλικά δῶρα καὶ εἶπατε τῷ ἱερεῖ μαθεῖν εἰ νικῶ
τὸν βασιλέα Περσῶν τὸν Κύρον». Οἱ δέ, λαβόντες τὰ δῶρα, ἀπήλ-
θον εἰς Δελφοὺς εἰς τὸ ἱερόν, καὶ ἔδωκαν τὰ δῶρα τὰ εὐτελεῖ, καὶ
εἶπον ἑαυτοὺς Αἰγυπτίους, καὶ ὅτι «Ἐληθαργήσαμεν δι' ὃ ἤλθομεν».
Καὶ ἀκούσας ὁ ἱερεὺς ἐξεπλάγη, καὶ δεξάμενος τὰ δῶρα τὰ εὐτελεῖ,
εἰσελθὼν ἠῤῥξαστο, καὶ ἔλαβε τὴν ἀπόκρισιν ταύτην παρὰ τῆς
Πυθίας: «Οἶδα ψάμμου τὸν ἀριθμὸν καὶ μέτρα θαλάττης· οὐ λα-
λέοντος δὲ ἀκούω καὶ κωφοῦ ξυνίημι· παίζειν δὲ με πειράται Κροῖ-
σος ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ τούτου Λυδοί». Καὶ ἐξελθὼν ὁ ἱερεὺς εἶπεν
αὐτοῖς: «Οὐκ ἐστὲ Αἰγύπτιοι, ἀλλὰ Λυδοί, καὶ οὐκ ἐληθαργήσατε,
ἀλλὰ παίζοντες τὰ θεῖα εἰρήκατε ταῦτα». Κοὶ ἐπιδέδωκεν αὐτοῖς
γράψας τὸν χρησμὸν ἐν διπτύχοις εἰς τὸ εἰδέναι Κροῖσον τὸ θαῦμα.
Ἐκπλαγέντες δὲ οἱ ἀπελθόντες ἐπιδεδώκασιν καὶ τὰ ἄλλα βασιλικά
δῶρα τῷ ἱερεῖ, εἰπόντες αὐτῷ ὅτι «Κροῖσος ὁ βασιλεὺς ἡμᾶς ἔπεμ-
ψεν, ἐπειδὴ πόλεμον ἔχει πρὸς Κύρον, τῶν Περσῶν βασιλέα· ἀλλὰ
μάθε εἰ νικᾷ αὐτόν». Καὶ εἰσελθὼν πάλιν ὁ ἱερεὺς καὶ εὖξάμενος
ἔλαβε τὸν χρησμὸν τοῦτον: «Κροῖσος Ἄλυν ποταμὸν διαβάς με-
γάλην ἀρχὴν καταλύσει». Καὶ γράψας καὶ τοῦτον τὸν χρησμὸν ἐν
διπτύχοις δέδωκεν αὐτοῖς ἀπενεγκεῖν τῷ βασιλεῖ Κροῖσῳ· καὶ ἀπέ-
χουσεν αὐτοῖς.

Β'. Ἡ Διδῶ.

(Ἐκ τοῦ 6ου Λόγου).

Τότε δὲ Αἰνεΐας ὁ Ἀγχίσιου ὁ Φρῶξ φεύγων ἐκ τῆς πορθήσεως τοῦ Ἰλίου, ἦτοι τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, ἀπῆλθεν ἐπὶ τὴν Λιβύην πρὸς τὴν Φοίνισσαν Διδῶ τὴν καὶ Ἐλισσάν. Καὶ ἐνδιατρίψας ἐκεῖ, λάθρα ἐάσας αὐτὴν ἔφυγεν, ὡς φοβηθεὶς τὸν Ἰάρβα, βασιλέα τῆς Ἀφρικῆς· καθὰ Βεργίλιος ὁ σοφὸς Ῥωμαίων ποιητὴς συνεγράψατο. Ὁ δὲ σοφώτατος Σέρβιος ὁ Ῥωμαῖος ἐν τοῖς αὐτοῦ συγγράμμασιν ἐξέθετο, εἰπὼν ὅτι μετὰ τὸ τελευτῆσαι τὸν Αἰνεΐαν ἔτη πολλὰ ἦν ἡ Διδῶ ἀπὸ πόλεως μικρᾶς λεγομένης Χαρτίμας, οὔσης τῆς παράλου Φοινίκης, μεταξὺ τῶν ἐρίων Τύρου καὶ Σιδῶνος. Ἦτις Διδῶ ἦν πλουσιωτάτη· ἔσχε δὲ ἄνδρα τινὰ ὀνόματι Συχαῖον, ὄντα καὶ αὐτὸν πλούσιον σφόδρα. Τὸν δὲ αὐτὸν Συχαῖον ἐφρόνευσεν ὡς κυνηγοῦντα, ὁ ἀδελφὸς τῆς Διδῶ ὀνόματι Πυγμαλίων, διαφθονούμενος αὐτῷ, ὡς πολὺ εὐπόρῳ καὶ κελεύοντι πάσῃ τῇ χώρᾳ ἐκεῖνη. Ἦσαν γὰρ οἱ δύο ἔφιπποι καταδιώκοντες σύαγρον καὶ θαστάζοντες βήναβλα· ἐκ τῶν ὀπισθίων οὖν ἔλθων ὁ Πυγμαλίων δέδωκε τῷ Συχαίῳ κατὰ τοῦ νότου αὐτοῦ τῇ λόγχῃ, καὶ ἐφρόνευσεν αὐτόν· ἦν γὰρ γενναῖος· καὶ λαθὼν τὸ λείψανον αὐτοῦ ἔρριψεν εἰς κρημνόν. Καὶ ὑποστρέψας εἶπε τοῖς διαφέρουσιν αὐτῷ καὶ τῇ γαμετῇ αὐτοῦ ὅτι ὡς κατεδίωκε τὸν σύαγρον κατεκρημνίσθη. Ἦβούλετο δὲ ὁ αὐτὸς Πυγμαλίων καὶ τὴν αὐτοῦ ἀδελφὴν φονεῦσαι καὶ λαβεῖν τὰ χρήματα πάντα. Ἦτις Διδῶ ἐφάνη ἐν ὄραματι ὁ αὐτῆς ἀνὴρ Συχαῖος καὶ εἶπεν αὐτῇ: «Φύγε, μὴ σε φονεύσῃ Πυγμαλίων», δεῖξας αὐτῇ καὶ τὸν τόπον τῆς πληγῆς. Καὶ λοιπὸν ἡ αὐτὴ Διδῶ λαθοῦσα τὸν ἑαυτῆς ἀδελφὸν Πυγμαλίωνα, καὶ εὐροῦσα κηρὸν, ἔλαβε πάντα τὰ χρήματα τὰ ἑαυτῆς, καὶ θαλοῦσα εἰς πλοῖα μετὰ τῶν ἰδίων ἀνθρώπων αὐτῆς φυγοῦσα ἀπέπλευσεν ἐκ τῆς Φοινίκης, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Λιβύην, χώραν τῆς Ἀφρικῆς. Καὶ κτίζει ἐκεῖ πόλιν μεγάλην πάνυ, ἣν ἐκάλεσε Καρτάγεναν· καὶ ἐβασίλευσεν ἐν αὐτῇ, καὶ ἐκεῖ τελευτᾷ σωφρόνως ζήσασα.

Γ'. Ὁ Διοκλητιανὸς καταπνίγει ἐπανάστασιν τῶν Ἀλεξανδρέων.

(Ἐκ τοῦ 12ου Λόγου).

Μετὰ δὲ τὴν θασιλίαν Καρίνου ἐβασίλευσε Διοκλητιανὸς ἔτη κ' καὶ μῆνας θ'. Ἦν δὲ μικρὸς, λεπτὸς, ξήρσις, ἐλοπόλιος τὴν

κάραν καὶ τὸ γένειον, λευκὸς τῷ σώματι, γλαυκός, παχύρρινος, ὑπόκυρτος, μεγαλόφυχος πάνυ καὶ φιλοκτίστης...

Ἐκτισε δὲ καὶ εἰς τὰ λίμιτα κάστρα ὁ αὐτὸς Διοκλητιανὸς ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ἕως τῶν περσικῶν ὄρων, τάξας ἐν αὐτοῖς στρατιώτας λιμιτανέους, προχειρισάμενος καὶ δοῦκας κατὰ ἐπαρχίαν ἐνδοτέρω τῶν κάστρων καθέζεσθαι μετὰ πολλῆς βοηθείας πρὸς παραφυλακὴν. Καὶ ἀνήνεγκαν τῷ βασιλεῖ καὶ τῷ Καίσαρι στήλας ἐν τῷ λιμίτῳ τῆς Συρίας.

Ἐν αὐτῷ δὲ τῷ χρόνῳ ἐτυράννησαν οἱ Αἰγύπτιοι καὶ ἐφόνευσαν τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν. Καὶ ἐπεστράτευσεν κατ' αὐτῶν ὁ αὐτὸς Διοκλητιανός, καὶ ἐπολέμησεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῇ μεγάλῃ, πολιορκήσας αὐτὴν καὶ ποιήσας φροσάτα, κόψας τὸν ἀγωγὸν καὶ στρέψας αὐτὸν ἀπὸ τοῦ λεγομένου Κανώπου καὶ παρέχοντα χρῆσιν τῇ πόλει. Παραλαβὼν δὲ Ἀλεξάνδρειαν ἐνέπρησεν αὐτήν· εἰσῆλθε δὲ ἐν αὐτῇ ἔφιππος, τοῦ ἵππου αὐτοῦ περιπατοῦντος ἐπάνω τῶν λειψάνων. Ἦν δὲ κελεύσας τῷ ἐξπeditῷ μὴ φείσασθαι τοῦ φρονεῦειν, ἕως οὗ ἀνέλθῃ τὰ αἵματα τῶν σφαζομένων ἕως τὸ γόνυ τοῦ ἵππου οὗ ἐκάθητο. Συνέβη δὲ κατὰ κέλευσιν Θεοῦ πλησίον τῆς πόρτας, εἰσελθόντος αὐτοῦ, τὸν ἵππον ἐν ᾧ ἐκάθητο ὁ βασιλεὺς πατῆσαι λείψανον ἀνθρώπου, καὶ κονδάψαντα εἰς αὐτὸ γονατίσαι καὶ αἵματωθῆναι τὸ γόνυ τοῦ ἵππου· καὶ προσεσχηκῶς ἔδωκεν ἰνδουλγεντίας, καὶ ἐπαύσαντο οἱ στρατιῶται κόπτοντες τοὺς πολίτας Ἀλεξανδρείας. Καὶ ἀνέστησαν οἱ αὐτοὶ Ἀλεξανδρεῖς στήλην χαλκὴν τῷ ἵππῳ ὑπὲρ εὐχαριστίας· ἔστις τόπος οὕτως ὀνομάζεται ἕως τῆς σήμερον, ὁ ἵππος Διοκλητιανοῦ.

Δ'. Ὁ Κωνσταντῖνος βλέπει τὸ ὄραμα.

(ἐκ τοῦ 13ου Λόγου).

Μετὰ δὲ τὴν βασιλείαν Μαξίμου Λικινίου ἐβασίλευσεν ὁ θειότατος καὶ πιστότατος, ὁ υἱὸς Κωνσταντίου τοῦ Χλωροῦ, Κωνσταντῖνος ὁ μέγας· καὶ ἔμεινε βασιλεύων ἔτη λβ'. Ἦν δὲ μακρὸς, πυρρὸς, μεγαλόφυχος, ἥσυχος, θεοφιλής.

Ἐν δὲ τοῖς χρόνοις τῆς βασιλείας αὐτοῦ πόλεμος ἐγένετο ἐν τῇ δύσει μέγας· καὶ ἐξῆλθε κατ' αὐτῶν ὁ θειότατος Κωνσταντῖνος, καὶ ἠττηθεὶς ἐφροσεύετο ὑπὸ τῶν βαρβάρων. Καὶ θλιβόμενος ἐν τῷ μέλλειν αὐτὸν καθεύδειν ἠϋχετο ῥυσθῆναι ἀπ' αὐτῶν· καὶ ἐλκυσθεὶς εἰς ἕνα ἐκ τῶν ἐξ ἑαυτοῦ ἔρχετο ἐν τῷ ἡρώδῳ σταυρόν, ἐν ᾧ ἐπε-

γέγραπτο: «Ἐν τούτῳ νίκη». Καὶ ἀναγνοὺς τὸ ἐπιγεγραμμένον ἐν τῷ σταυρῷ διυπνίσθη· καὶ ἀναστὰς ἐποίησε σίγνον σταυροῦ ὡς εἶδεν ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ προηγεῖτο αὐτοῦ. Καὶ προτρεψάμενος τὸν ἴδιον στρατόν, λέγων ὅτι «Νικῶμεν», καὶ ὁρμήσας καὶ συμβαλὼν τοῖς βαρβάροις, ἐνίκησε τὸν πόλεμον κατὰ κράτος, ὥστε μηδένα τῶν βαρβάρων σωθῆναι, ἀλλὰ πάντας ἀπολέσθαι.

Καὶ ἐπανῆλθεν ἐν τῇ Ῥώμῃ μετὰ νίκης καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔχων ἔμπροσθεν αὐτοῦ τὸν σίγνον τοῦ σταυροῦ. Ἐξηγεῖτο δὲ πᾶσι τὴν τοῦ ὁράματος καὶ τοῦ σίγνου τοῦ σταυροῦ δύναμιν, λέγων ὅτι «Τοῦτο τὸ σημεῖόν ἐστι τοῦ Θεοῦ τῶν Γαλιλαίων τῶν λεγομένων Χριστιανῶν». Καὶ εὐθέως τὰ ἱερὰ καὶ πάντας τοὺς ναοὺς τῶν Ἑλλήνων κατέστρεψε καὶ τὰς ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν ἀνέφξε, πανταχοῦ σάκρας καταπέμψας ὥστε τὰς ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν ἀνοιχθῆναι. Καὶ νηστεύσας καὶ κατηχηθεὶς ἐδαπτίσθη ὑπὸ Σιλδέστρου, ἐπισκόπου Ῥώμης, αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ Ἑλένη καὶ πάντες οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ καὶ πλῆθος ἄλλων πολλῶν Ῥωμαίων· καὶ ἐγένετο χριστιανὸς ὁ αὐτὸς Κωνσταντῖνος βασιλεὺς.

Ἐποσπάσματα ἀπὸ τὸν «Λειμῶνα».

τοῦ Ἰωάννου Μόσχου.

Α΄. Πληροφορίαι περὶ τοῦ συγγραφέως. Ὁ Ἰωάννης Μόσχος ἠκμαζεν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Τιβερίου (578—602), μονάζων ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Θεοδοσίου καὶ κατοπιν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Σάββα ἐν Παλαιστίνῃ. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους πολλοὶ μοναχοί, ἕξ ἐνθουσιασμοῦ πρὸς τὸν ἀσκητικὸν βίον, περιήρχοντο τὰ μοναστήρια καὶ περιέγραφον τὰ θαυμάσια τοῦ βίου τῶν ἀσκητῶν. Τοῦτο ἔκαμε καὶ ὁ Ἰωάννης, ὅστις, συν-οδευόμενος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τοῦ φίλου του Σωφρονίου (οὗτος βραδύτερον ἔγινε πατριάρχης Ἱεροσολύμων), περιώδευσε τὴν Παλαιστίνην, τὴν Αἴγυπτον, τὴν χερσόνησον τοῦ Σινᾶ, τὴν Συρίαν, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ διαφόρους νήσους τῆς Ἑλλάδος. Ὅτε δὲ μετ' ὀλίγον οἱ Πέρσαι εἰσέβαλον εἰς τὴν Παλαιστίνην, μετέβη εἰς τὴν Ἀντιόχειαν καὶ Ἀλεξάνδρειαν, τέλος δὲ εἰς τὴν Ῥώμην, ὅπου ἀπέθωκε τὸ 619. Κατὰ τὰς ἐπισημειώσεις του

αὐτὰς εἰς τὰ μοναστήρια τῆς Ἀνατολῆς ὁ Ἰωάννης ἐσημείωνεν ὅτι ἤκουεν ἢ ἀνεγίνωσκε, συνεχέντρωσε δὲ κατόπιν καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς βιβλίον, τὸ ὁποῖον ἐπέγραψε «Λειμῶνα». Τοῦτο περιλαμβάνει συλλογὴν ἀνεκδότων, ἀπομνημονευμάτων, ἀξιολόγων πράξεων, καὶ πρὸ πάντων θαυμάτων, ἀναφερομένων εἰς τὸν βίον τῶν μοναχῶν καὶ τῶν ἐρημιτῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἅτινα ἕνεκα τῆς ποικιλίας αὐτῶν καθιστῶσι πράγματι τὸ βιβλίον λειμῶνα «διὰ τὴν ἐν αὐτῷ τέρψιν τε καὶ εὐωδίαν καὶ ὠφέλειαν τοῖς ἐντυγχάνουσιν». Ὁ Λειμὼν μετεφράσθη ἔνωρὸς εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν καὶ ἐπέδρασεν ὄχι ὀλίγον καὶ εἰς τὴν Δύσιν.

Β'. Εἰσαγωγή (κατὰ τὸν Σπυρίδωνα Ζαμπέλιον, ἀπὸ τὸ βιβλίον του Βυζαντιναὶ μελέται, 1857).

... Ἐγγίζομεν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Λιβανίου, τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Συνεσίου, καθ' οὓς ὁ ἐκ τῶν ἀθηναϊκῶν γυμνασίων εἰς Κωνσταντινούπολιν μετεμφυτευόμενος ἀττικισμὸς ὑπὸ τῶν ἐκεῖ μαθητευόντων πατέρων, καὶ θρασὺς ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος ἀπὸ τῶν βιβλίων ἐπερχόμενος, καθιστάνει ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας προφανεστέραν τὴν μεταξὺ λογίας καὶ χυδαίας γλώσσης διαφορὰν, ἢ, κάλλιον εἰπεῖν, χαράττει χάσμα φανερὸν καὶ δυσδιέξοδον ἀναμέσον τῆς ὑπεραιωρουμένης καὶ φιλαθηναίου διαλέκτου τῶν ἱεροκηρύκων, καὶ τῆς ταπεινῆς γλώσσης τῶν ἀκροατῶν.— Γυνὴ τις ἐκ τῶν τοῦ ὄχλου παρουσιάζεται μιᾷ τῶν ἡμερῶν εἰς τὸ κελλίον τοῦ Χρυσοστόμου, μεψιμοιροῦσα ἐκ μέρους αὐτῆς καὶ ἐκ μέρους τῶν συγγενῶν καὶ γνωρίμων της, ὅτι, διὰ τὸ χαλεπὸν τοῦ λόγου, δὲν κατελάμβανε πολλὰ χωρία ἐκ τῶν ὀμιλιῶν τοῦ ῥήτορος· παρεκάλει δὲ τὸν Πατριάρχην νὰ ἀπλοποιήσῃ, εἰ δυνατόν, τὴν λέξιν καὶ τὸ ὕφος, χάριν τῆς τῶν ἀκροατῶν ψυχωφελείας. Ὁ δὲ Χρυσόστομος, ἴσως ἀναμνησθεὶς τῆς ἀποστολικῆς παραγγελίας: «Καὶ γὰρ ἐὰν ἄδηλον φωνὴν σάλπιγξ δῶ, τίς παρσκευάζεται εἰς πόλεμον; Οὕτω καὶ ὑμεῖς διὰ τῆς γλώσσης, ἐὰν μὴ εὐσημον λόγον δῶτε, πῶς γνωσθήσεται τὸ λαλούμενον; Ἔσεσθε γὰρ εἰς ἄερα λαλοῦντες... Διόπερ ὁ λαλῶν γλώσση προσευχέσθω ἵνα διερμηγεύῃ» (Παύλου, Ἐπιστολὴ α' πρὸς Κορινθίους, κεφ. 14, § 8—13), ὁ Χρυσόστομος, λέγομεν, τῇ συμβουλῇ τῆς γυναικὸς μετριάσας ἔκτοτε τὸ ἀλαζὸν καὶ σχολαστικὸν τῆς φράσεως, παρέλαβε, χάριν εὐκαταληψίας, ὕφος ἐπιεικές, λέξιν τε ἐπιφαινοτέραν πρὸς τὸ ἀπαιδοτοίβητον ἀκροατήριον.

Ἄλλ' ἤδη ἔβραττεν εἰς τὰς φλέβας τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας ὁ τῆς μοναχικῆς διαίτης πυρετός, ὁ φλογερὸς ἐκεῖνος πόθος τῆς θεοπτείας, τῆς ἀπαθείας, τῆς ἀπλότητος καὶ αὐταπαρνήσεως, ὅστις, νέαν τινὰ τάξιν ἠρώων εἰσάγων εἰς τὸν κόσμον, τὴν τῶν φιλοσόφων τῆς ἐρήμου, ἔμελλε τὸ φανταστικὸν τῶν ὄχλων νὰ καταπλήξῃ διὰ πρωτοφανῶν θαυμάτων, καὶ νέον εἶδος ποιήσεως ἀμέτρου, τοῖς ἀρχαίοις ἄγνωστον, νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν φιλολογίαν τῶν πολλῶν. Ἐν τῇ εἰδήσει, ὅτι ἄνθρωποι πτωχοὶ, καὶ γυμνόποδες, καὶ ἀμαθεῖς, καὶ μηδεμίαν δόξαν ἐπίγειον κεκτημένοι, ἄνθρωποι πάντως ἄσχετοι καὶ πρὸς βασιλεῖς, καὶ πρὸς ἄρχοντας, καὶ πρὸς σοφούς, ἄνθρωποι τὴν ἔρημον οἰκοῦντες, θαυματουργοῦσι, μόνον ἕξ ἰδίας ἀρετῆς ἐνεργοῦντες, ἀλλ' ὑπὸ χάριτος θείας ἐνισχυόμενοι, ἡ εὐέξαπτος καρδιά τῶν λαῶν καταπλέγεται, τὸ κοινὸν πνεῦμα αἰφνιδίως εἰς ὕψη μεσουράνια ἀναπτεροῦται καὶ ἡ συνείδησις τῆς χριστιανικῆς ἰσότητος ἐνθαρρύνεται, ἐνῶ ἡ φαντασία νέον τινὰ κόσμον παραδόξον ὑπεράνω τοῦ ἐπιγείου τούτου κοσμουργεῖ, καὶ σχήμασιν ἐκτόποις προσφιλοκαλεῖ. Ποιητικὴ διμυουργία, μῦθος, τερατολογία ὑπερφυῆς καὶ πληκτικὴ, εὗρεσις ὑπερβατὴ, πᾶσαι αἱ ἐκ τῆς ἐξημμένης τῶν πιστῶν φαντασίας ἀναπιδύουσαι δυνάμεις συνέρχονται πρὸς καλλωπισμὸν τοῦ τεχνητοῦ τούτου παραδείσου, ὃν μέλλουσι νὰ κατοικήσωσιν οἱ ἦρωες τῆς ἀποταγῆς, οἱ ἡμίθεοι τῆς ἀπλότητος καὶ χυδαιότητος, οἱ Ἡρακλεῖς καὶ Θησεῖς τοῦ ἠρωικοῦ κύκλου τῆς Σωτηρίας. Εἰς ἔποψιν δὲ τοιούτου δημῶδους ἰδανικοῦ τὰ ἦθη μετ' ὀλίγον μετασχηματίζονται εἰς τὸ φανταστότερον, νέοι δὲ βιοτῆς ὑπογραμμοὶ παρὰ τοῦ μοναχισμοῦ πλαστουργοῦνται, καὶ διάφοροι τύποι ἠρωϊσμοῦ παραδειγματίζονται. Ἡ κοινὴ αὕτη ποίησις διαγράφει τὸν ὑπογραμμὸν τοῦ ἀναχωρητοῦ, σχεδιάζει τὴν εἰκόνα τοῦ κοινοβιότου, δὲν παραλείπει τὴν μονάστριαν, τὴν ἐγκοσμίαν παρθένον, τὴν ἔγγαμον γυναῖκα, ἐνὶ λόγῳ, τὸν μὲν παλαιὸν ἄνδρα ἀνακαινουργεῖ, τὴν δὲ ἀστοιχείωτον τῆς παλαιᾶς κοινωνίας γυναῖκα εἰς ὑπαρξιν ἠθικὴν ἀνακαλεῖ.

Ἄτεχνος, ἀτελής, ἀκατέργαστος, ἐὰν θέλωμεν, ὁ φανταστὸς οὗτος κόσμος τοῦ μοναχισμοῦ! Ἀφιλόκαλα, βαρβαρῶδη τὰ περιουσιμῆματά του! Ἄλλ' οἰαδήποτε ἂν ᾖ ἡ χώρα αὕτη, ἐντεῦθεν ἡ Χριστιανωσύνη περάσασα ἦλθεν ὅπου σήμερον εὐρίσκεται· ἐπὶ τὸν ὑπογραμμὸν δὲ αὐτὸν ἡ Ἑλλάς σχηματισθεῖσα ἐπέτυχε νὰ διέλθῃ τῆς ἱστορικῆς ἀντιπροξείας τὴν περίοδον νὰ διαπλεύσῃ τὸ πέλα-

γος τῶν αἰώνων ὅπως εἰς εὐλίμενον κόλπον γῆς εἰσορμισθῆ. Καὶ ἄφ' ἑτέρου, ποῦ ἐντυποῦται, ποῦ πρῶτον μετὰ τοσαύτην ἀμαύρωσιν ἀποκαλύπτεται ζωηρότερος καὶ ἀνατέλλει ὁ τῆς χριστιανικῆς Ἑλλάδος χαρακτήρ; Μὴ φανῆ παραδόξον· εἰς τὴν φιλολογίαν τοῦ μοναχισμοῦ. Τὸ σκιαγράφημα τοῦτο, καίπερ ἔργον μειρακιῶδους τέχνης, παριστάνει τὸ ἀρχέτυπον τῆς ἐν Χριστῷ ἀναγεννωμένης ἑλληνικῆς ἰδιοπροσωπίας, τὸ πρῶτιστον καὶ μόνον γνήσιον προγύμνασμα τῆς νεωτέρας καὶ αὐτόχρομα ἐθνικῆς ἡμῶν γραματολογίας.

Φιλολογίαν δὲ τοῦ μοναχισμοῦ νοοῦμεν τὴν Ὀσιογραφίαν, καὶ ἔξαιρέτως αὐτήν, ἣτις ἀπ' ἀρχῆς εἰς δημῶδη γλῶσσαν συνετάχθη πρὸς οἰκοδομὴν τῶν εὐσεβῶν πάσης τάξεως. Τὴν Ὀσιογραφίαν αὐτήν, βίους ὁσίων καὶ ἀναχωρητῶν τὸ πλεῖστον διηγουμένην, καὶ τὰ διάφορα μοναστικά καθιδρυμάτα περιγράφουσαν, ποίημα μεστὸν μὲν πίστεως, ἀφελές δὲ καὶ ἀνεπιτήδευτον ὑπὲρ τὸ μέτρον, οὐκ ἀνοικεῖως ἤθελέ τις ὀνομάσει πρῶτην ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας διαμαρτύρησιν τῆς κοινῆς συνειδήσεως κατὰ τῆς ἀλγεβρώδους τῶν τότε λογίων γλώσσης, πρῶτην τοῦ λαοῦ φωνὴν κατὰ τῆς τυραννίδος τοῦ ἀπτικισμοῦ, ὅστις εἰς τὴν κενοδοξίαν ὀλίγων τινῶν χαριζόμενος σύμπαν τὸ γένος ἐτήρει ἐν παντελεῖ σκοτία καὶ ἀπαιδευσία, οὐ μόνον περὶ τὴν θρησκείαν, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰ θύραθεν γράμματα. Δημῶδης ὢν τὴν φύσιν ὁ μοναχισμὸς, δημῶδης δὲ προσέτι καὶ τὴν πολιτείαν καὶ τὰ ἦθη, καὶ τὴν γλῶσσαν, ἅμα ὡς ἠλικιάσθη, καὶ συνησθάνθη τὴν εὐρωστίαν τῆς νεότητος, τὸ νεοελληνικὸν ἔνδυμα περιβληθεῖς, καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ πλήθους ἀσπασθεῖς, προῆλθεν ἀντίπαλος τῶν δύο προνομιούχων τάξεων τῆς τότε κοινωνίας, τῶν θεολόγων, δηλαδή, καὶ τῶν λαϊκῶν πεπαιδευμένων, οἵτινες, πρὸς τὰ ὀπίσω πάντοτε τὸν ὀφθαλμὸν ἐπεστημένον ἔχοντες, καὶ διάλεκτον ἤδη νενεκρωμένην μεταχειριζόμενοι, οὐδὲ κἄν ἐπυνθάνοντο περὶ τῶν ζώντων, περὶ παρόντος, περὶ μέλλοντος, ἀλλ' ἐκαρκινοβάτουں ματαίως ὄνειρους ἐπιδιδῶκοντες, καὶ τάφους ἀποθαμένων τυμβωρυχοῦντες.

Τὴν δὲ παρρησίαν ταύτην τοῦ μοναχισμοῦ, καὶ τὴν διὰ τούτου χρῆσιν τῆς χυδαίας, ἢ τοῦλάχιστον τῆς τότε κοινῶς νοουμένης γλώσσης, παρατηροῦμεν ἕως ἄφ' ἡμερῶν τοῦ Τιβερίου, ἢ ὀλίγον πρότερον, ὃ ἔστιν ἀπὸ μεσοσύσης τῆς ε' ἑκατονταετηρίδος, ὅτε καθ' ἃ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία διηγεῖται, ἤρξαντο οἱ

ἀσκηταὶ καὶ μοναχοὶ νὰ συρρέωσιν εἰς τὰς πόλεις, διὰ τερατωδῶν τῆς ἐρήμου διηγημάτων καὶ παραδόξων ἀφηγήσεων τὴν κοινὴν πίστιν ἐξάπτοντες, καὶ τὴν φαντασίαν ἐμπιμπρῶντες. Καὶ ἰδοὺ ἡ συγγένεια, ἣν ἔχει τὸ ὑπερφύες, τὸ τερατῶδες, τὸ παράδοξον, ἵνα μὴ τις εἴπῃ τὸ διαβολικόν, καὶ μυθολογικόν τῆς Ὀσιογραφίας πρὸς τὴν γένεσιν, πρὸς τὴν φιλολογικὴν ὑπαρξίν τῆς χυδαίας, ἢ νεωτέρας ἑλληνικῆς. Προϊόντα ταῦτα βρεφικῆς ἡλικίας, ἀναρθρα εἰσέτι ψελλίσματα τῆς ἐν σπαργάνοις βαταριζούσης νηπίου, παράφοροι λογισμοὶ διανοίας, ἀμορφώτου μὲν καὶ ἀπαιδαγωγήτου, ἀλλὰ προωρισμένης εἰς ὄριμότητα. Τὸ ἀρτιφανὲς τοῦτο εἶδος τῆς μεσαιωνικῆς φιλολογίας σημειοῖ, ὡς ἔφημεν, τὴν πρώτην τοῦ δημοσίου αἰσθήματος ἐξέγερσιν, προσδιορίζει τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν ἡ εἰς τὴν ζωὴν τοῦ μέλλοντος κεκλημένη Ἑλλάς τοῦ ἀκατονομάστου καὶ περιφρονουμένου πλήθους ἀφίησι τοὺς Ῥωμαίους Πρωτοβεστιαρίους καὶ Κουροπαλάτας τραγελαφικῶς ἀτικίζοντας, αὐτὴ δὲ ψελλίζει γλῶσσαν ἰδίαν, τὴν γλῶσσαν τῶν τότε ἀδόξων τῆς παθημάτων, τῶν μελλόντων ἀγῶνων, τῆς ἀναστάσεως.

Δείγματα τῆς κατὰ τὴν Ἑ' ἑκατονταετηρίδα παρὰ τῶν πλείστων νοουμένης, καὶ τοι μὴ πάντως χυδαίας διαλέκτου, δίδωσιν ἡμῖν ἡ Ὀσιογραφία τοῦ Ἰωάννου Μόσχου, αὐτῆ, ἣτις συνήθως Λειμωνάριον ὀνομάζεται· βιβλίον οὐκ ἀνάξιον μελέτης εἴτε κατὰ λόγον ἱστοριονομικόν, ἐπειδὴ, ἐν ἀφελείᾳ συχνάκις περισσῆ, εἰδοποιεῖ τ' ἀρχέτυπα τῆς ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναπλάσεως τοῦ μεσαιῶνος, εἴτε κατὰ λόγον φιλολογικόν, ἕνεκα τοῦ ὕφους του, τῆς τεχνολογίας, τῶν φράσεων, τοῦ λεκτικοῦ του.

Τοῦ Λειμῶνος, κεφάλαιον Θον.

Ἐν τῇ λαύρᾳ τῶν Πυργίων ἐκάθητό τις γέρων. Ἦν δὲ ἀκτῆμων πᾶν· εἶχεν δὲ καὶ τὸ χάρισμα τῆς ἐλεημοσύνης. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν, ἦλθεν πτωχὸς εἰς τὸ πυργίον αὐτοῦ αἰτῶν ἐλεημοσύνην. Ὁ δὲ γέρων οὐκ εἶχεν εἰ μὴ ἓνα ἄρτον, καὶ ἐξενέγκας δέδωκεν αὐτὸν τῷ πτωχῷ. Λέγει αὐτῷ ὁ πτωχός: «οὐ θέλω ἄρτον, ἀλλ' ἱμάτιον». Θέλων δὲ ὁ γέρων ἀποθεραπεῦσαι αὐτόν, πιάσας αὐτόν τῆς χειρός, εἰσήνεγκεν αὐτόν ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ. Ὁ δὲ πτωχός, μηδὲν ὄλωσεν εὐρηκῶς, εἰ μὴ ὁ ἐφόρει μόνον, κατακυγεῖς ἐπὶ τῇ ἀρετῇ τοῦ γέροντος, ἔλυσεν τὸ ἴδιον σακκίον, καὶ εἰς τὸ μέσον

τοῦ κελλίου αὐτοῦ ἐκένωσεν ὅσα εἶχεν, λέγων· «Λάβε ταῦτα, καλόγηρε, καὶ γὼ ἀλλαχοῦ οἰκονομοῦμαι».

Κεφάλαιον 24ον.

Ἦν τις γέρων εἰς τὰ κελλία τοῦ Χωζιβᾶ οἰκῶν, καὶ διηγούντο ἡμῖν περὶ αὐτοῦ οἱ τοῦ αὐτοῦ τόπου γέροντες, ὅτι· Ὅτε ἦν ἐν τῇ κώμῃ αὐτοῦ, ταύτην εἶχεν τὴν ἐργασίαν· εἶποτε ἔβλεπέν τινα εἰς τὴν κώμην αὐτοῦ διὰ πολλὴν πενίαν μὴ εὐποροῦντα σπειραὶ τὸ χωρίον τὸ ἴδιον, ἀπήρχετο ἐν νυκτὶ μὴ γινώσκοντος τοῦ κυρίου τοῦ χωρίου, καὶ ἐλάμβανεν τὰ ἴδια βοῦδια καὶ σπόρον ἴδιον, καὶ ἔσπειρεν τὸ τοῦ ἐτέρου χωρίον. Ὅτε δὲ ἤλθεν εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἔμεινεν εἰς τὰ κελλία τοῦ Χωζιβᾶ, τὴν αὐτὴν πάλιν συμπάθειαν εἶχεν ὁ γέρων. Ἀπήρχετο γὰρ εἰς τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν ἀπὸ τοῦ ἁγίου Ἰορδάνου, βαστάζων ἄρτους καὶ ὕδωρ. Καὶ εἶποτε εἰδέν τινα ἀτονήσαντα, ἐβάσταζεν τὸ γομάριν αὐτοῦ, καὶ ἀνήρχετο ἕως τοῦ ἁγίου ὄρους τῶν Ἑλαιῶν· καὶ πάλιν τὴν αὐτὴν ὑπέστρεψεν, βαστάζων, εἶπερ εὔρεν ἄλλους, τὰ ἐκείνων γομάρια ἕως Ἱεριχώ. Ἦν οὖν ἰδεῖν τὸν γέροντα, ποτὲ μὲν βαστάζοντα γομάριν μέγα, καὶ ἰδροῦντα, ποτὲ δὲ παιδίον εἰς τὸν ὦμον φέροντα· ἔστιν δὲ ὅτε καὶ δύο ἐβάσταζεν. Ἄλλοτε ἐκάθητο, τὰ ὑποδήματα, εἰ ἐκόπη, ἀνδρὸς ἢ γυναικὸς ποιῶν· ἐβάσταζεν γὰρ τὰ ἐπιτήδεια. Ἄλλους ἐπότιζεν ἐκ τοῦ ἐπιφερομένου παρ' αὐτοῦ ὕδατος· ἄλλοις δὲ καὶ ἄρτους παρεῖχεν. Εἰ δὲ εὔρεν γυμνόν, καὶ τὸ ἱμάτιον, ὃ ἐφόρει, ἐδίδου αὐτῷ. Καὶ ἦν ἰδεῖν αὐτὸν διὰ πύσης ἡμέρας κοπιῶντα. Εἶποτε δὲ καὶ νεκρὸν εὔρεν ἐν τῇ ὁδῷ, ἐποίησε ἐπάνω αὐτοῦ τὸν κανόνα καὶ ἔθαπτεν αὐτόν.

Κεφάλαιον 175ον.

Διηγῆσατο ἡμῖν τις τῶν Πατέρων περὶ Ζήνωνος τοῦ βασιλέως λέγων ὅτι γυναῖκα ἠδίκησεν εἰς τὴν θυγατέρα αὐτῆς. Ἡ δὲ ἐσχόλαζεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Παναγίας Δεσποίνης ἡμῶν τῆς Θεοτόκου Μαρίας παρακαλοῦσα αὐτήν, καὶ λέγουσα μετὰ δακρύων· «Ἐκδίκησόν με ἀπὸ Ζήνωνος τοῦ βασιλέως». Ὡς οὖν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας τοῦτο ἐποίει, φαίνεται αὐτῇ ἢ Παναγία Θεοτόκος, λέγουσα· «Πίστευσόν μοι, γύναι, πολλάκις ἤθελον ποιῆσαι τὴν ἐκδίκησίν σου, ἀλλ' ἢ δεξιὰ χεῖρ αὐτοῦ κωλύει με». Ἦν γὰρ ἐλεήμων πάνυ.

Ἐκ τῶν βίῳ Συμεῶν τοῦ διὰ Χριστὸν σαλοῦ.

Λεοντίου τοῦ Νεαπόλεως.

Α'. Πληροφορίαι περὶ τοῦ συγγραφέως (κατὰ τὸν γερμανὸν ἱστορικὸν Ἑρρίκον Γέλτσερ). Ὁ Λεόντιος, Κύπριος φαίνεται τὴν καταγωγὴν, ὑπῆρξεν ἐπίσκοπος τῆς ἐν Κύπρῳ Νεαπόλεως. Ἐζησε περὶ τὸ 590—668 μ. Χ. Φίλος ὢν τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος (611—619), διέμεινεν ἀρκετὰ ἔτη παρ' αὐτῷ. Συνέγραψεν ἐγκώμια θρησκευτικὰ καὶ πανηγυρικοὺς λόγους, πραγματείας κατὰ Ἰουδαίων, καὶ ἄλλα, ὅχι τόσον σπουδαῖα ἔργα. Ἰδιαιτέραν ὅμως σημασίαν ἔχουσι δύο βίοι ὑπ' αὐτοῦ συγγραφέντες, ὁ βίος τοῦ Πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος, καὶ ὁ βίος τοῦ Συμεῶν τοῦ διὰ Χριστὸν σαλοῦ (= μωροῦ, τρελλοῦ). Ὁ Λεόντιος ἀπέφυγεν εἰς τὰ ἔργα του ταῦτα τὴν ἀρχαΐζουσαν γλῶσσαν, μετεχειρίσθη δέ, ὡς ὁ ἴδιος λέγει ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἰωάννου, «πεζὸν καὶ ἀκαλλώπιστον καὶ χμηγλὸν χαρακτηρὰ, εἰς τὸ δύνασθαι καὶ τὸν ἰδιώτην καὶ ἀγράμματον ἐκ τῶν λεγομένων ὠφεληθῆναι», καὶ οὕτω παρουσιάζεται πλήρης ἀφελείας καὶ γνησίας δημώδους ἀπλότητος.

Β'. Εἰσαγωγή. (Περίληψις τῶν πρώτων κεφαλαίων).

Ὁ ἐξ Ἐδέσης τῆς Συρίας Συμεῶν, μεταβὰς εἰς Ἱερουσαλὴμ μετὰ τινος φίλου του (ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ), τόσον ἠνδραγαθήθη ὅτε εἶδε τὰ πέριξ τοῦ Ἰορδάνου μοναστήρια, ὥστε ἐπρότεινεν εἰς τὸν φίλον του ν' ἀφήσῃσι τὰ ἐγκόσμια καὶ ν' ἀφιερωθῶσιν εἰς τὸν Θεόν. Ὁ φίλος του ἐδέχθη. Ἦλθον τότε καὶ οἱ δύο εἰς μονὴν τινα πλησίον κειμένην. Ὁ ἡγούμενος, κατὰ θεῖον ὄνειρον, τοὺς ἀνέμενεν εἰς τὴν θύραν, καὶ μετὰ τινος ἡμέρας τοὺς ἐχειροτόνησε μοναχοὺς. Μετ' ὀλίγον ἀπεφάσισαν καὶ οἱ δύο ν' ἀσκητεύσωσι καί, ἀναχωρήσαντες ἐκ τῆς μονῆς, ἦλθον εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου διέμειναν 29 ἔτη «ἐν πάσῃ ἀσκήσει καὶ κακοπαθείᾳ καὶ φύχει καὶ καύσωνι, πολλοὺς καὶ ἀράτους πειρασμοὺς ὑπομείναντες ἐκ τοῦ διαδόλου, καὶ τοῦτον νικήσαντες, μάλιστα ὁ Συμεῶν, ἐκ τῆς προσοῦσης αὐτῷ ἀκακίας καὶ καθαρότητος. Ἡσθάνετο γὰρ ἑαυτὸν διὰ τῆς ἐνοικούσης ἐν αὐτῷ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δυνάμεως, μήτε πάθος φοβούμενον, μήτε ψῆχος, ἢ

πειναν, ἢ καύσωνα, ἀλλὰ σχεδὸν ὑπὲρ τὰ μέτρα τῆς φύσεως τῆς ἀνθρωπίνης γενόμενον».

Ἐπειτα ὁ Συμεὼν ἀπεφάσισεν, ἐγκαταλιπὼν τὸν σύντροφόν του, νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν κόσμον ἵνα ὠφελήσῃ καὶ σώσει καὶ ἄλλους. Μετέβη πρῶτον εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ἔνθα ἔμεινε τρεῖς ἡμέρας προσκυνῶν τοὺς πανσέπτους τοῦ Κυρίου τόπους καὶ εὐχόμενος. «Ἡ δὲ εὐχὴ αὐτοῦ πᾶσα ὑπῆρχε τοῦ σκεπασθῆναι αὐτοῦ τὴν ἐργασίαν μέχρι τῆς αὐτοῦ μεταστάσεως ἐκ τοῦ βίου, ἵνα διαφύγῃ τὴν τῶν ἀνθρώπων δόξαν, δι' ἧς παραγίνεται τῷ ἀνθρώπῳ ὑπερηφάνεια καὶ οἴησις». Ὁ Θεὸς εἰσήκουσε τὴν παράκλησίν του. Καὶ ὁ Συμεὼν ἀπεφάσισε τότε νὰ προσποιηθῇ ἐν τῷ κόσμῳ τὸν ἡλίθιον καὶ μωρὸν διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἀποτελεσματικώτερον τὸν σκοπὸν του.

Κεφάλ. 31ον. Ὡς ἀνωτέρω τοῖνον εἶρηται, διατρίψας ὁ ἀββᾶς Συμεὼν τρεῖς ἡμέρας ἐν τοῖς ἁγίοις τόποις, καταλαμβάνει τὴν Ἐμεσηνῶν πόλιν. Ὁ δὲ τρόπος τῆς ἐν τῇ πόλει εἰσόδου αὐτοῦ ὑπῆρχεν οὕτως: Εὐρὼν ὁ ἀοίδιμος ἐπὶ τῆς κοπρίας τῆς ἔξω πόλεως κῦνα νεκρὸν, λύσας, ὃ ἐφόρει, ζωνάριον ἐκ σχαινίου, καὶ δῆσας τὸν πόδα αὐτοῦ, ἔσυρεν αὐτὸν τρέχων, καὶ εἰσερχόμενος διὰ τῆς πόρτης, ὅπου πλησίον ἐστὶν τὸ σχολεῖον τῶν παιδίων. Ὡς τοῦτον οὖν θεεάσαντο οἱ παῖδες, ἤρξαντο κράζειν: «Ἐ, ἀββᾶς μωρός». Καὶ ἔβαλλον τρέχειν ὀπίσω αὐτοῦ, καὶ κοσσίζειν αὐτόν. Τῇ οὖν ἐπαύριον, Κυριακῆς οὔσης, ἔλαβεν κάρυα, καὶ εἰσήλθεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς λειτουργίας καρυδίζων, καὶ σβέσων τὰς κανδήλας. Ὡς οὖν τοῦτον ἐξενέγκαι κατέτρεχον, ἀνέρχεται εἰς τὸν ἄμδωνα, καὶ ἐκεῖθεν ἐλίθαζεν τὰς γυναῖκας τοῖς καρυδίοις. Πολλῶ οὖν κόπῳ ἐξενεγκόντων αὐτόν, ἐν τῷ ἐξέρχεσθαι, ἔστρεψεν τὰ ταβλία τῶν πλακουνταρίων, οἳ καὶ ἔδωκαν αὐτῷ πληγὰς εἰς θάνατον. Ὡς οὖν εἶδεν ἑαυτὸν συγκλασθέντα, ἔλεγεν εἰς ἑαυτόν: «Ταπεινὲ Συμεῶν, ὄντως οὕτως οὐ ζῆς εἰς τὰς χεῖρας τούτων μίαν ὥραν». Κατ' οἰκονομίαν οὖν τοῦ Θεοῦ θεωρεῖ αὐτὸν εἰς φουσκᾶριος, καὶ οὐκ ἤδει ὅτι τὸν σαλὸν προσποιεῖται, καὶ λέγει αὐτῷ: «Θέλεις, κύρι ἀβδᾶ, ἀντὶ τοῦ γυρεῦειν, ἵνα ἴστασαι καὶ πωλεῖς τὰ θέρμια;» Καὶ εἶπεν αὐτῷ ἐκεῖνος: «Ναί».

Κεφάλ. 32ον. Ὡς οὖν ἔστησεν αὐτὸν μίαν ἡμέραν, ἤρξατο πάντα ῥογεῦειν τοῖς ἀνθρώποις, καὶ τρώγειν καὶ αὐτὸς ἀπλήστως. Ἦν γὰρ μὴ φαγῶν ὄλην τὴν ἐβδομάδα. Λέγει οὖν ἡ γυνὴ τοῦ

φουσκαρίου τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς: «Πόθεν ἤγαγες ἡμῖν τὸν ἀββάν τοῦτον; ὄντως ἐὰν οὕτως τρώγη, οὐ χρεῖα, ἵνα πωλήσωμέν τι ποτε· κἀν μίαν γὰρ γάστραν, ἐξ ἧς ἔχω κανονίζουσα αὐτόν, ἔφαγεν θερμίων». Οὐκ ἐγίνωσκον δὲ ὅτι ὅσα εἶχον καὶ τὰ λοιπὰ γαστρία, τοῖς συναδελφοῖς καὶ τοῖς λοιποῖς ἦν βρογέουσας, τοῦτ' ἔστιν τὰ φάβια καὶ τὴν φακῆν, καὶ τὰ τρωγάλια, καὶ πάντα, ἀλλ' ἐνόμιζον ὅτι ἐπώλησεν αὐτά. Ὡς οὖν ἤνοιξαν τὴν ἐμβολήν, καὶ οὐχ εὔρον φολερόν, ἔτυψαν αὐτόν, καὶ ἀπέλυσαν, τίλαντες καὶ τὸν πώγωνα αὐτοῦ. Τῆς ἐσπέρας οὖν καταλαβοῦσης, ἠθέλησεν βαλεῖν θυμίαμα· οὐ γὰρ ἀνεχώρησεν ἀπ' αὐτῶν ἀποψέ, ἀλλ' ἐκεῖ ἐκοιμήθη ἔξωθεν τῆς θύρας. Καὶ μὴ εὐρών ὄστρακον, ἔβαλεν τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς τὴν ἐστίαν, καὶ ἐγέμισεν αὐτὴν λαμπρά, καὶ ἐθυμία. Τοῦ Θεοῦ δὲ θελήσαντος σῶσαι τὸν φουσκάριον, ἦν γὰρ αἰρετικὸς, εἶδεν αὐτόν ἢ γυνὴ αὐτοῦ θυμιῶντα τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ ἐκπλαγεῖσα λέγει: «Εἰς Θεός! Ἄββᾶ Συμεών, εἰς τὴν χεῖρά σου θυμιάς;»

Κεφάλ. 33ον. Ὡς δὲ τοῦτο ὁ γέρον ἤκουσεν, προσεποιήσατο τὸν καίόμενον, καὶ τινάσσων τὰ λαμπρά ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ μέτεβαλεν αὐτὰ εἰς τὸ παλλίον αὐτοῦ τὸ παλαιόν, ὃ ἐφόρει, εἰπὼν αὐτῇ: «Καὶ ἐὰν μὴ θέλῃς εἰς τὴν χεῖρά μου, ἴδε, εἰς τὸ παλλίον μου θυμιῶ». Καὶ ὡς ἐπὶ Κυρίου τοῦ διαφυλάξαντος τὴν βάτον ἀφλεκτον καὶ τοὺς παῖδας, οὐδὲ οὕτως ὁ ὅσιος ἤσθετο τοῦ λαμπροῦ, οὐδὲ τὸ παλλίον αὐτοῦ.

Σύντομος περιλήψις τῶν ἐπομένων. Κατόπιν τοῦ θαυμασίου τούτου καὶ ἄλλων παρομοίων, ὁ φουσκάριος μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ ἐπανῆλθον εἰς τὴν ἀληθῆ πίστιν. Ὁ δὲ Συμεὼν ἔζησεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπὶ πολὺ, προσποιούμενος μωρίαν διὰ τὸν Χριστόν. Διὰ τῶν γελοίων του λόγων καὶ πράξεων πολλάκις ἤλεγχε δορυμύτατα τοὺς κακοὺς, καὶ ἀνέκοπτεν ἁμαρτίας· ἄλλοτε δαιμονιῶντας ἢ νοσοῦντας ἐθεράπευεν (ὁ Θεὸς τοῦ εἶχε δώσει τὴν δύναμιν τοῖ ποιεῖν θαύματα), πτωχοὺς ἤλεε χωρὶς νὰ φαίνεται (ὁ Θεὸς ἐχορήγει εἰς αὐτὸν ἀοράτως ὅσα ἤθελε χρήματα διὰ τὸν ἔνθεον αὐτοῦ σκοπόν). Μολονότι δὲ τοσαῦτα παράδοξα ἐπετέλει, οἱ ἀνθρώποι ἐξηκολούθουν πάντοτε νὰ τὸν θεωρῶσι μωρόν. Εἰς ἓνα μόνον, τὸν διάκονον τῆς πόλεως Ἰωάννην, εἶχεν ἐκμυστηρευθῆ τὴν ἀλήθειαν. Παρατίθενται καὶ τὰ τελευταῖα κεφάλαια τῆς βιογραφίας, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ Λεόντιος διηγεῖται τὰ τοῦ θανάτου τοῦ μοναχοῦ.

Κεφάλ. 58ον. Οὐκ ἐκέκτητο δὲ οὗτος ὁ σοφὸς ἀληθῶς ἐν τῷ καλυβίῳ αὐτοῦ τι (εἶχε γὰρ καλύβην διὰ τὸ κοιμάσθαι αὐτὸν, μᾶλλον δὲ διὰ τὸ ἀγρυπνεῖν αὐτὸν τὰς νύκτας), εἰμὴ ἐν φορτίον κληματιδίῳν. Πολλάκις οὖν τὴν νύκτα διατελὼν ἕως πρωῆ ἐν προσευχῇ, καὶ τὸ ἔδαφος θρέχων τοῖς δάκρυσιν, ἐξήρχετο ἀπὸ πρωῆ, καὶ ἔκοπτεν ἢ ἀπὸ ἐλαίας, ἢ ἀπὸ βοτανῶν, καὶ ἐποίει ἑαυτῷ στέφανον, καὶ ἐφόρει, καὶ ἐκράτει ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἓνα κλάδον, καὶ ἔσθησεν κράζων: «Νίκην βασίλει καὶ τῇ πόλει». Ἔλεγεν δέ, πόλιν μὲν τὴν ψυχὴν, βασιλέα δὲ τὸν αὐτοκράτορα τῶν παθῶν λογισμὸν. Καὶ τοῦτο δὲ ἠτήσατο τὸν Θεὸν ὁ ἅγιος, ἵνα μὴ αὐξήσῃ ἡ κόμη τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, ἢ τοῦ πώγωνος, μήπως διὰ τοῦ καρῆναι φανερός γένηται: ὅτι ἑαυτὸν ποιεῖ σαλόν. Διὸ καὶ πάντα τὸν χρόνον, ὃν διετέλεσεν ἐν τῇ τοιαύτῃ πολιτείᾳ, οὐδεὶς αὐτὸν ἐθεάσατο, ὅτι ηὐξήθη ἡ κόμη τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὔτε ὅτι ἐκείρατο αὐτήν. Πολλὴν οὖν καὶ ἐπωφελεῖ συντυχίαν πολλάκις συνέτυχεν τῷ κυρῷ Ἰωάννῃ τῷ διακόνῳ μόνῳ, καὶ ἠπειλεῖ ὅτι, εἰ φανερώσει τισὶ τὸν ἐνάρετον σκοπὸν αὐτοῦ, βασάνῳ μεγάλῃ κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα περιπέσει.

Κεφάλ. 61ον.... Αἰσθόμενος ὁ μέγας τὴν κοινήν ὥραν, βουλόμενος μὴδὲ κατὰ θάνατον τιμὴν ἀνθρωπεῖαν ἀπενέγκασθαι, τί ποιεῖ; Εἰσελθὼν ὑποκάτω τοῦ ὄντος φορτίου τῶν κληματιδίῳν ἐν τῷ καλυβίῳ αὐτοῦ τῷ ἱερῷ, ἐκεῖσε καθέδων, τῷ Κυρίῳ παρέδωκεν τὸ πνεῦμα ἐν εἰρήνῃ. Οἱ οὖν συνήθεις αὐτοῦ, ὡς οὐκ εἶδον αὐτὸν τὰς δύο ἡμέρας, λέγουσιν: «Ἄγωμεν, ἴδωμεν, μήπως ἀσθενεῖ ὁ Σαλός». Καὶ εὖρον αὐτὸν ὑποκάτω κείμενον τοῦ φορτίου τῶν κληματιδίῳν νεκρόν. Τότε λέγουσιν: «Ἄρα ἂν ἄρτι πιστεύσουσιν πάντες ὅτι παρ' ἑαυτὸν ἦν οὗτος; Ἴδου καὶ αὐτὸς ὁ θάνατος αὐτοῦ κατασκαλμός». Καὶ βαστάσαντες αὐτὸν δύο τινές, χωρὶς τοῦ πλῦναι αὐτόν, καὶ χωρὶς ψαλμωδίας, καὶ χωρὶς κηρίων καὶ θυμιαμάτων, ἀπελθόντες ἔθαψαν αὐτὸν εἰς τὸ ξενοτάφιον.

Κεφάλ. 62ον. Ὡς οὖν ἀπήρχοντο διὰ οἴκου τινὸς ἀπὸ Ἑβραίων ὑελεפוῦ, ὅνπερ αὐτὸς ἐποίησεν Χριστιανόν, οἱ τοῦτον βαστάζοντες καὶ ἐξερχόμενοι θάψαι αὐτόν, ἀκούει ὁ εἰρημένος ἀπὸ Ἑβραίων ψαλμωδίας, οἷον μέλος οὐ δύναται ψάλλαι χεῖλος ἀνθρώπων, καὶ πλῆθος ὃ οὐ δύναται συνάξει πάσα ἡ ἀνθρωπότης. Ἐκπλαγείς οὖν ἐκεῖνος ἐπὶ τῷ συντόνῳ καὶ παναρμονίῳ τῆς ἀγγελικῆς ἡδυμελείας ἤχῳ, παρακύπτει καὶ θεωρεῖ τὸν ὄσιον προκομιζόμενον ὑπὸ δύο καὶ μόνον τῶν βασταζόντων αὐτοῦ τὸ τίμιον σῶμα. Τότε εἶπεν ἐκεῖνος ὁ τούτου τοῦ ἀοράτου μέλους ἀκούσας:

«Μακάριος εἶ, Σκλέ, ὅτι μὴ ἔχων ἀνθρώπους ψάλλοντάς σοι, ἔχεις οὐρανόους δυνάμεις ἐν ὕμνοις τιμώσας σε· καὶ εὐθέως κατελήθων, ἰδίαις χερσίν αὐτὸν ἔθαψεν. Καὶ τότε τὰ ἀκουσθέντα αὐτῷ ἄσματτα τῶν ἄσωμάτων πᾶσιν ἐξηγήσατο. Ἦκουσεν οὖν τοῦτο καὶ ὁ κύρις Ἰωάννης ὁ διάκονος, καὶ ἦλθεν βρομακίως μετὰ καὶ ἄλλων πολλῶν εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἐτάφη, βουλόμενος ἀνελεῖσθαι τὸ τίμιον αὐτοῦ λείψανον ἐπὶ τὸ ἐντίμως αὐτὸν κηδεῦσαι. Ὡς οὖν ἤνοιξαν τὸν τάφον, οὐχ εὗρον αὐτό· μετέθηκεν γὰρ αὐτὸν δοξάσας ὁ Κύριος. Τότε ἅπαντες ὡσπερ ἐξ ὕπνου ἀνένηψαν, καὶ ἐξηγοῦντο ἀλλήλοις ὅσα ἐποίησεν ἐνὶ ἐκάστῳ θαυμάσια, καὶ ὅτι διὰ τὸν Θεὸν προσεποιεῖτο τὸν σκλόν.

Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Χρονογραφίας

τοῦ Θεοφάνους.

Μία νίκη τοῦ Ἡρακλείου.

(Κατὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ De Boor, σελ. 317 κέ.).

Πληροφορίαι περὶ τοῦ συγγραφέως. Ὁ Θεοφάνης ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Ε', ἦτο δὲ μονογενὴς υἱὸς πλουσίων καὶ ἐπιφανῶν γονέων. Ἐνωρίς ἐγένετο μοναχὸς καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὴν παρ' αὐτοῦ ἰδρυθεῖσαν παρὰ τὴν Κύζικον Μοῆν τοῦ Μεγάλου Ἀγροῦ. Ἐκεῖ, ὑπέικων εἰς ἐπίμονον παράκλησιν τοῦ ἀποθανόντος τὸ 810 φίλου του Γεωργίου Συγκέλλου, ἀνέλαβε νὰ συνεχίσῃ τὴν μὴ συντελεσθεῖσαν χρονογραφίαν τοῦ φίλου του. Μετ' ὀλίγον ἔνεκα τῆς κατὰ τῆς Μεταρρυθμίσεως ἐχθρότητός του ἐφυλακίσθη ἐπὶ Λέοντος Ε' καὶ εἶτα ἐξωρίσθη εἰς τὴν Σαμοθράκην, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 817.

Ἡ Χρονογραφία τοῦ Θεοφάνους ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Διοκλητιανὸν (ὅπου σταματᾷ ἢ τοῦ Συγκέλλου) καὶ φθάνει μέχρι τοῦ Μιχαὴλ Β' (813). Τὰ γεγονότα ἐκτίθενται ἐν αὐτῇ παραλλήλως, κατὰ ἔτη. Ἐκτὸς τῆς ἄλλης ἱστορικῆς τῆς ἀξίας, ἡ χρονογραφία αὕτη εἶναι σπουδαία καὶ διὰ τὴν γλῶσσαν αὐτῆς. Ὁ Θεοφάνης δὲν γράφει τὴν ἀττικίζουσαν γλῶσσαν τῶν Βυζαντινῶν λογίων, ἀλλὰ κατέρχεται (ὀλίγας βαθμίδας μόνον εἶναι ἀληθές) πρὸς τὸ λεξικὸν καὶ τὴν σύνταξιν τῆς ὀμιλουμένης γλώσσης.

Τούτῳ τῷ ἔτει ἀπὸ μηνὸς Σεπτεμβρίου εἰσβαλὼν ἐν Περσίδι Ἡράκλειος σὺν τοῖς Τούρκοις ἀπροσδοκῆτως διὰ τὸν χειμῶνα, εἰς ἔκστασιν ἐνέβαλε τὸν Χοσρόην τοῦτο μαθόντα. Οἱ δὲ Τούρκοι, τὸν τε χειμῶνα ὀρώντες καὶ τὰς συνεχεῖς ἐπιδρομὰς τῶν Περσῶν, μὴ ὑποφέροντες συγκοπιᾶν τῷ βασιλεῖ, ἤρξαντο κατ' ὀλίγον ὑπορρέειν, καὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ὑπέστρεψαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς διελάλησε τῷ ἑαυτοῦ λαῷ, λέγων· «γινώτε, ἀδελφοί, ὅτι οὐδεὶς ἡμῖν συμμαχῆσαι θέλει, ἀλλ' ἢ μόνος ὁ Θεὸς καὶ ἡ τοῦτον τεκοῦσα μήτηρ, ἵνα δεῖξη τὴν ἑαυτοῦ δυναστείαν, ἐπειδὴ οὐκ ἐν πλήθει λαῶν ἢ ὅπλων ἢ σωτηρία ἐστίν, ἀλλ' εἰς τοὺς ἐλπίζοντας ἐν τῷ ἐλέει αὐτοῦ καταπέμπει τὴν βοήθειαν αὐτοῦ». Ὁ δὲ Χοσρόης, ἐπισυνάξας πάντα τὰ στρατεύματα αὐτοῦ, προβάλλεται στρατηγὸν ἐπ' αὐτοὺς Ῥαζάτην, ἄνδρα πολεμικώτατον καὶ ἀνδρεῖον, καὶ κατὰ Ἡρακλείου τοῦτον ἀπέστειλεν.

Ὁ δὲ βασιλεὺς τὰς τε πόλεις τῆς Περσίδος ἐπυρπόλει καὶ τὰς κώμας, καὶ τοὺς καταλαμβανομένους Πέρσας ἀνήλισκε ῥομφαίᾳ. Τῇ δὲ θ' τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς τῆς ιε' ἰνδικτιῶνος κατέλαθεν εἰς τὴν χώραν Χαμαγηθᾶ καὶ διανέπαισε τὸν λαὸν ἐβδομάδα μίαν. Ὁ δὲ Ῥαζάτης, ἐλθὼν εἰς τὸ Γαζακόν, ἐγενήθη ὀπίσω αὐτοῦ καὶ ἠκολούθει, τῶν Ῥωμίων δαπανώντων ἔμπροσθεν τὰς τροφάς· αὐτὸς δὲ ὀπίσω ὡς κύων πεινῶν μόλις ἐκ τῶν ψιχίων αὐτοῦ ἐτρέφετο· καὶ ἐκ τοῦ μὴ εὐρίσκειν αὐτὸν δαπάνας, πολλὰ τῶν ἀλλόγων αὐτοῦ διεφθάρησαν.

Τῇ δὲ α' τοῦ Δεκεμβρίου μηνὸς κατέλαθεν ὁ βασιλεὺς ποταμὸν μέγαν Ζάβαν, καὶ τοῦτον περάσας ἠπλήκυσσε πλησίον Νινευί τῆς πόλεως. Κατέλαβε δὲ καὶ ὁ Ῥαζάτης εἰς τὸ πέραμα ἐπακολουθῶν αὐτῷ καὶ κατελθὼν ἀπὸ τριῶν μιλίων εὗρεν ἄλλο πέραμα καὶ ἐπέρασεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀποστείλας Βακάνην τὸν στρατηλάτην μετὰ ἐπιλέκτων στρατιωτῶν ὀλίγων εὗρε βάνδον τῶν Περσῶν, καὶ φονεύσας αὐτοῦ τὸν κόμητα ἤνεγκεν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ σπαθίον αὐτοῦ ὀλόχρυσον· καὶ πολλοὺς φονεύσας ζῶντας ἤνεγκεν κς', ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ σπαθάριος τοῦ Ῥαζάτου· ὅστις καὶ ἀνήγγειλε τῷ βασιλεῖ, ὅτι πολεμῆσαι αὐτὸν βούλεται ὁ Ῥαζάτης, οὕτω κελευσθεὶς παρὰ Χοσρόου, καὶ τρισχίλιους ὀπλισμένους ἀπέστειλεν αὐτῷ, ἀλλ' ἀκμήν οὐκ ἔφθοσεν. Ταῦτα δὲ μαθὼν ὁ βασιλεὺς προαπέλυσσε τὸ τοῦλδον ἔμπροσθεν· καὶ αὐτὸς ἐπηκολούθει σκεπτόμενος εὐρεῖν τόπον, ἐν ᾧ ὤφειλε πολεμῆσαι πρὸ τοῦ ἐνωθῶσιν αὐτοῖς οἱ τρισχίλιοι. Εὐρῶν δὲ πεδίον ἐπιδέξιον πρὸς

πόλεμον καὶ διαλαλήσας τῷ λαῷ παρετάξατο. Ὁ δὲ Ῥαζάτης καταλαβὼν καὶ αὐτὸς παρετάξατο τρισὶ φούλκοις, καὶ κατὰ τοῦ βασιλέως ἐχώρησεν.

Τῇ δὲ 16^ῃ τοῦ Δεκεμβρίου μηνὸς ἡμέρα Σαββάτῳ ἐκροτήθη ὁ πόλεμος καὶ προπηδήσας πάντων ὁ βασιλεὺς, ἄρχοντι τῶν Περσῶν συνήντησεν· καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει καὶ τῇ βοήθειᾳ τῆς Θεοτόκου τοῦτον κατέβαλεν· καὶ οἱ σὺν αὐτῷ προεκηπήσαντες ἐτρέπησαν. Καὶ αὐθις ὁ βασιλεὺς, ἄλλῃ συναντήσας, καὶ τοῦτον κατέβαλεν. Προσέβαλεν δὲ αὐτῷ καὶ τρίτος, ὃς καὶ δέδωκεν αὐτῷ μετὰ δόρατος εἰς τὸ χεῖλος καὶ τοῦτο ἐπληξεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ τοῦτον ἀνεΐλεν. Καὶ τῶν σαλπύγγων ἠχησασῶν συνέβαλον ἀλλήλοις ἀμφοτέρωθεν τὰ μέρη, καὶ, μάχης κροτηθείσης σφοδρᾶς, ἐπληγώθη ὑπὸ τῶν πεζῶν ὁ τοῦ βασιλέως ἵππος φάλδας, ὁ λεγόμενος Δόρκων, εἰς τὸν μηρὸν αὐτοῦ λαβῶν κονταρέαν· πολλὰς δὲ καὶ σπαθείας ἐν τῇ ὄψει ἔλαβεν· ἀλλὰ φορῶν κατάφρακτα νευρικά οὐκ ἐβλάπτετο, οὐδὲ αὐταὶ ἐνήγγουον. Πίπτει δὲ ἐν τῷ πολέμῳ ὁ Ῥαζάτης καὶ οἱ τρεῖς τουρμάρχαι τῶν Περσῶν καὶ οἱ ἄρχοντες σχεδὸν πάντες καὶ τὸ πλεῖον τοῦ στρατοῦ αὐτῶν. Ἐσφάγησαν δὲ καὶ Ῥωμαῖοι ν', καὶ ἐπληγώθησαν ἱκανοί, ἀλλ' οὐκ ἀπέθανον, εἰ μὴ ἄλλοι δέκα· ἐκροτήθη δὲ ὁ πόλεμος ἀπὸ πρωῆ ἕως ὥρας 14'. Ἐπῆραν δὲ οἱ Ῥωμαῖοι τῶν Περσῶν βάνδα κη' χωρὶς τῶν κλασθέντων, καὶ σκυλεύσαντες τοὺς νεκροὺς ἔλαβον τὰ λωρίκια αὐτῶν καὶ τὰς κασσίδας καὶ πάντα τὰ ἄρματα. Καὶ ἔμειναν ἀπ' ἀλλήλων ἀπὸ δύο σαγιτιτοβόλων· τροπὴ γὰρ οὐ γέγονεν.

Οἱ δὲ τῶν Ῥωμαίων λαοὶ τῇ νυκτὶ ἐπότισαν τὰ ἄλογα αὐτῶν καὶ παρέβαλον. Οἱ δὲ Πέρσαι καθαλλάριοι ἴσαντο ἕως ὥρας ἐβδόμης τῆς νυκτὸς ἐπάνω τῶν σκηνωμάτων τῶν τεθνεώτων Περσῶν· καὶ τῇ ὀγδόῃ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς κινήσαντες ὑπέστρεψαν εἰς τὸ φοσσᾶτον αὐτῶν, καὶ τοῦτο λαβόντες ἀπῆλθον καὶ ἠπλήκυσαν εἰς πρόποδα ὄρου τραχεινοῦ πεφορημένοι.

Πολλὰ δὲ σπαθία ἐλόχρυσα καὶ ζῶνας διαχρύσους καὶ μαργαρίτας καὶ τὸ σκουτάριν τοῦ Ῥαζάτου ἐλόχρυσον ἔλαβον ἔχον πέταλα ρκ', καὶ τὸ λωρίκιον αὐτοῦ ἐλόχρυσον ἔλαβον, καὶ τὸ σκαραμάγγιν αὐτοῦ ἦνεγκαν σὺν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ καὶ τὰ βραχιόλια αὐτοῦ καὶ τὴν σέλλαν αὐτοῦ ἐλόχρυσον· ἐκρατήθη δὲ ζῶν Βαρσαμούσης, ὁ ἄρχων τῶν Ἰβήρων τῶν ὑπὸ Πέρσας. Οὐδεὶς δὲ μέμνηται τοιοῦτου πολέμου γενεῶτος μετὰ τὸ Περσικὸν καὶ τῶν Ῥωμαίων, εἰ

ἐν ὄλῃ τῇ ἡμέρᾳ ἔσχε στάμα ὁ πόλεμος. Ἐνίκησαν οἱ Ῥωμαῖοι· ἀλλὰ τοῦτο γέγονε μόνῃ τῇ τοῦ Θεοῦ βοηθείᾳ.

Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ συγγράμματα

Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου.

Πληροφορίαι περὶ τοῦ συγγραφέως (κατὰ τὸν Κάρολον Κρουμπάχερ). Ὁ Κωνσταντῖνος Ζ΄ ἐβασίλευσε μὲν ἀπὸ τοῦ 912—959, πράγματι ὁμως ἔμεινε ἐξω τῆς κυβερνήσεως διὰ τῶν ἰαδικουμένων τοῦ πενθεροῦ του καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἐπὶ πολλὰ ἔτη, μέχρις οὗ τὸ 945 αἱ περιστάσεις ἔφερον αὐτὸν μόνον εἰς τὸν θρόνον. Κατὰ τὸν χρόνον ἐκείνον εἶχον πλέον τελειώσει οἱ μέγιστοι κατὰ παντοίων ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν ἀγῶνες καὶ τὸ κράτος ἐπὶ μακρὸν ἀπελάμβανε σχετικὴν ἡσυχίαν. Ὁ Κωνσταντῖνος ἐπομένως εἶχεν ἄνεσιν ἀρκετὴν ἵνα καὶ ὡς μονοκράτωρ ἐξακολουθήσῃ τὰς λογοτεχνικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς ἀσχολίας, εἰς ἃς ἐκ νεότητος ἦτο ἐπιδεδομένος, καὶ κατὰ σχέδιον μάλιστα εὐρύτερον διαπεράνῃ αὐτάς. Ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ κατήρτισε διὰ τῶν μέσων, τὰ ὁποῖα ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ του παντοδυναμίᾳ αὐτὸς μόνος ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ, συλλογὰς κειμένων καὶ ἀπανθισμάτων ἐκ τῶν δυσπεριλήπτων πλέον, πολλάκις μάλιστα δυσπροσίτων καὶ ἐν μέρει ὑπὸ τῆς καταστροφῆς ἀπειλουμένων θησαυρῶν τῆς ἀρχαίας λογοτεχνίας, ἵνα χρησιμοποιοῦσιν αὐτάς ὑπὲρ τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἐκκλησίας. Εἰργάσθη δὲ καὶ ὁ ἴδιος ὡς συγγραφεύς. Τὸ μέγα πλῆθος τῶν συγγραμμάτων, τὰ ὁποῖα συνδέονται πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ Κωνσταντίνου, δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν εἰς δύο ομάδας: 1ον εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἢ τῇ συνεργασίᾳ αὐτοῦ συγγραφήντα, καὶ 2ον εἰς τὰς ἐντολῇ αὐτοῦ καταρτισθείσας συλλογὰς ἀρχαίων κειμένων καὶ ἐκλογῶν παντοίας ὕλης.

Εἰς τὰ πρῶτα ἀνήκουσι: α) ἡ Ἱστορία τοῦ πάππου αὐτοῦ Βασιλείου Α' τοῦ Μακεδόνο· β) Σύγγραμμα αὐτοῦ «πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ῥωμανόν», ἐν ᾧ πραγματεύεται περὶ τῆς γεωγραφίας τῶν ξένων χωρῶν κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα· γ) Δύο βιβλία περὶ τῶν θεμάτων, δηλαδὴ περὶ τῆς στρατιωτικῆς καὶ διοικητικῆς διαρρέσεως τοῦ κράτους καὶ δ) ἡ Ἐκθεσις τῆς βασιλείου τάξεως, δηλαδὴ περὶ τῆς ἡγεμονικῆς ἀπὸ τοῦ κράτους Ἐκκλησιαστικῆς Πολιτικῆς ἐν τῇ βυζαντινῇ αὐτῇ κρατουσῆς ἐπιμοταξίας.

Ὁ Κ., πρακτικώτερον περὶ γλώσσης σκεπτόμενος καὶ χαριζόμενος εἰς τὴν ἀπαιδευσίαν τοῦ λαοῦ, ἐγκατέλειπε τὸν ἐν τῷ Βυζαντίῳ ἐπικρατοῦντα ἀττικισμὸν (ὅστις βραδύτερον ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν ἐνισχύθη περισσότερον), μετεχειρίσθη δὲ εἰς τὰ τρία τελευταῖα ἔργα ὕψος ἀπλούστερον, καὶ κατέφυγεν, ὅπου ἡ ἀνάγκη ἐκάλει, ὄχι μόνον εἰς δημῳδεῖς, ἀλλὰ καὶ εἰς ξένας λέξεις.

Ἐνταῦθα πορατίθενται ἐν ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ α' βιβλίου καὶ δύο ἐκ τοῦ δ', κατὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς Βόννης.

Α'. Ὁ Βασίλειος αἰχμάλωτος ἐν Βουλγαρίᾳ.

Κεφάλ. 4ον. Ἦν δὲ μέχρι τότε τὸ γένος τῶν ἀπογόνων Ἀρσάκου κατ' ἰδίαν ὡσπερ φατρίαν συνεστηκός, εἰ καὶ ταῖς ἐπιγαμίαις πολλάκις τοῖς ἐγχωρίοις συνεκίρνατο, ἐν Ἀδριανουπόλει κεκτημένον τὴν οἰκίαν. Ἐπεὶ δὲ Κρούμος ἐκεῖνος, ὁ τῶν Βουλγάρων ἀρχων, εἰς τὰς πρὸς Ῥωμαίους ἐξουδρίσας σπονδὰς πολέμιον χάρακα τῇ Ἀδριανουπόλει ἐβάλετο, καὶ χρόνον προκαθίσας συχρόν, ὁμολογίᾳ ταύτην διὰ τὴν τῶν ἀναγκάων ἐνδειαν παρεστήσατο, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ πάντας μετὰ καὶ Μανουὴλ τοῦ ἀρχιερέως τῆς τοιαύτης πόλεως εἰς Βουλγαρίαν μετήγαγε, συνέδη μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοὺς τοῦ Βασιλείου γεννήτορας, ἔτι τοῦτον ἐν τοῖς σπαργάνοις ἔχοντας, εἰς τὴν τῶν Βουλγάρων ἀπαχθῆναι γῆν· ἐνθα τὴν οἰκίαν τῶν Χριστιανῶν πίστιν ἀνόθευτον διασώζοντες ὁ τε θαυμάσιος ἐκεῖνος ἀρχιερεὺς καὶ ὁ σὺν αὐτῷ λαὸς πολλοὺς τῶν Βουλγάρων πρὸς τὴν ἀληθινὴν πίστιν μετήγαγον τοῦ Χριστοῦ (οὐπω γὰρ ἦν τὸ ἔθνος μετενηγεγμένον πρὸς τὴν εὐσεβείαν) καὶ πολλαχοῦ τὰ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας κατεβάλλοντο σπέρματα, τῆς ἔθνικης τοὺς Σκύθας πλάνης μεθέλκοντες καὶ πρὸς τὸ τῆς θεογνωσίας μετάγοντες φῶς. Ἐφ' οἷς πρὸς ὀργὴν κατ' αὐτῶν κινήθει Μουτράγων ὁ τοῦ Κρούμου διάδοχος αὐτόν τε τὸν ἱερώτατον Μανουὴλ καὶ πολλοὺς τοὺς ἐπὶ τούτῳ ἐνδεικνυμένους, ὡς οὐκ ἴσχυσε πειράσας πείσαι ἀποστῆναι Χριστοῦ, μετὰ πολλὰς αἰκίας τῷ διὰ μαρτυρίου θανάτῳ παρέπεμψεν. Καὶ οὕτω συνέδη πολλοὺς τῶν τοῦ Βασιλείου συγγενῶν μαρτυρικῆς εὐκλείας τυχεῖν, ὡς μηδὲ τῆς ἐντεῦθεν σεμνότητος αὐτὸν ἀμοιρεῖν. Ἄρτι δὲ ἐπισκεπτομένου Θεοῦ τῶν λαῶν αὐτοῦ καὶ τὴν ἔξοδον αὐτοῦ πρυτανεύοντος (ὁ γὰρ τῶν Βουλγάρων ἀρχων, μὴ δυνάμενος ἐπὶ πολὺ πρὸς τὰς Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις ἀνταγωνίζεσθαι, πάλιν εἰς ὑπάρπτωσιν ἐγενεα) ἐν τῷ ἐπισυνάγεσθαι πρὸς τὸν

ἄρχοντα τὸν εἰς τὰ οἰκεῖα ἀπολύεσθαι μέλλοντα λαὸν τῶν Χριστιανῶν, ἰδὼν τὸν παῖδα Βασίλειον τῇ τε μορφῇ ἑλευθέριον καὶ χαρίεν ὑπογελῶντα καὶ περισκαίροντα πρὸς ἑαυτὸν ἐφειλικύσατο, καὶ μῆλον θαυμαστὸν τῷ μεγέθει ἐπέδωκεν. Ὁ δὲ παῖς ἀκάκως καὶ θαρραλέως τοῖς τοῦ ἄρχοντος ἐπερειδόμενος γόνασιν ἐν τῷ ἀπλάσῳ ἦθει τὴν οἰκεῖαν εὐγένειαν ἀπεδείκνυτο, ὡς ἐκπλαγῆναι μὲν τὸν ἄρχοντα, διαγριάνεσθαι δὲ λεληθότως τὴν δορυφόρον τάξιν αὐτοῦ.

Κεφάλ. 5ον. Ἄλλ' ἵνα τὰ ἐν μέσῳ συντέμω, ἐξηλθεν εὐμενεῖα Θεοῦ πρὸς τὰ οἰκεῖα ἅπας ὁ ἀπαχθεὶς ὡς αἰχμάλωτος λαὸς τῶν Χριστιανῶν, συνεξηλθον δὲ καὶ οἱ τοῦ Βασιλείου γονεῖς, τὸν φίλτατον αὐτοῖς παῖδα προσεπαγόμενοι. Ἐγένετο δὲ τι περὶ αὐτὸν εὐθὺς κατὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν θαυμάσιον, τὴν εἰς ὕστερον τύχην παραδηλοῦν, ὅπερ οὐ θέμις, οἶμαι, σιγῇ παρελθεῖν. Τῷ γὰρ καιρῷ τοῦ θέρους τῶν τούτου γονέων ἐπὶ τὸν ἕξιον ἐξελθόντων ἄγρον καὶ τοῖς θερισταῖς ἐπιστατούντων καὶ διεγειρόντων συντόνως ἐργάζεσθαι, ὡς περὶ πλήθουςαν ἀγορὰν ἢ ἡμέρα προέκοπτε καὶ ὁ ἥλιος ἦδη σφοδρότερον ταῖς μεσημβριναῖς ἀκτίσιν ἐπέφλεγεν, οἷονεῖ τινα σκηνὴν ἐκ τοῦ συνδέσμου τῶν ἀσταχύων σκευάσαντες, ἐν ταύτῃ τὸν παῖδα κοιμηθησόμενον ἔθεντο, ὅπως τῆς ἀπὸ τοῦ ἡλίου θερμῆς ἀδλαθῶς διέλθῃ τὸν κάψωνα. Ἐν δὲ τῷ ἐκείνους ἐνασχολεῖσθαι τοῖς θερισταῖς, αἰετὸς ἐπικαταπτὰς καὶ ἄνωθεν ἐπικαθίσας ἠπλωμένας ταῖς πτέρυξι τὸ παιδίον ἐσκίαζεν. Ἀρθείσης δὲ παρὰ τῶν ἰδόντων φωνῆς ὅτι ὄλεθρον ἴσως ἐπάξει ὁ αἰετὸς τῷ παιδί, ἢ μήτηρ εὐθὺς οἶα μήτηρ φιλόστοργος καὶ φιλότεκνος πρὸς τὸν παῖδα ἐξέδραμεν. Ἴδουσα δὲ τὸν αἰετὸν σκιὰν ταῖς πτέρυξι τῷ παιδίῳ περιποιούμενον, καὶ μῆδὲ πρὸς τὴν ταύτης ἐκπλαγέντα ἐπέλευσιν, ἀλλ' ὡσπερ χαριέντως πρὸς αὐτὴν ἀτενίζοντα, οὐκ ἤδυνήθη κατὰ τὸ πρόχειρον εἰς κρεῖττονα πεσεῖν λογισμόν, ἀλλὰ λίθον ἔβαλε κατ' αὐτοῦ· καὶ οὕτως ἀνέπτῃ ὁ αἰετὸς καί, ὡς ἔδοξεν, ἀπεχώρησεν. Ἐκεῖνης δὲ αὐθις πρὸς τὸν ἄνδρα καὶ τοὺς ἐργάτας ὑποστρεψάσης, ὁ αἰετὸς κατὰ τὸ πρότερον σχῆμα παρῆν τὸ παιδίον ἐπισκιάζων, καὶ πάλιν ὁμοίως ἢ φωνῇ παρὰ τῶν θεατῶν, καὶ ἢ μήτηρ πρὸς τὸ παιδίον, καὶ τῇ βολῇ τοῦ λίθου ὁ αἰετὸς ἀποσοδοῦμενος, καὶ ἢ τῆς μητρὸς πρὸς τοὺς ἐργαζομένους ἀποστροφῇ. Ἐναργέστερον δὲ ἄρα τῆς Προνοίας δηλώσαι θελησάσης ὅτι οὐ κατὰ τινα τύχης αὐτοματισμόν, ἀλλὰ θεῖα προγνώσει τὸ τελούμενον δείκνυται, ἐκ τρίτου συνέβη τὰ ὅμοια, ὁ αἰετὸς ἐπὶ τὸ παιδίον, οἱ θεωροῦντες βοῶντες καὶ ἢ μήτηρ ἐπὶ τὸν αἰετὸν, καὶ ὁ

ἀετὸς πρὸς θίαν καὶ μόλις ἀπαλλαττόμενος. Οὕτω τῶν μεγάλων πραγμάτων αἰεὶ πόρρωθεν ὁ Θεὸς προκαταβάλλεται τινα σύμβολα καὶ τεκμήρια τῶν εἰς ὕστερον. Τοῦτο δὲ καὶ εἰς τὴν ἐχομένην ἡλικίαν οὐκ ὀλιγάκις γέγονεν ἐπ' αὐτῷ, ἀλλὰ πολλάκις εὐρέθη ὑπὸ ἀετοῦ ἐν τῷ ὑπνοῦν σκιαζόμενος. Ἄλλ' ἐν οὐδενὶ σχεδὸν λόγῳ τότε ταῦτα ἐτίθετο...

Β'. Ὅσα δεῖ παραφυλάττειν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ τρυγητοῦ ἐν προκένσῳ τῆς Ἱερείας.

(Βιβλ. Α', κεφ. 78ον τῆς Ἐκθέσεως τῆς βασιλείου τάξεως).

Δέον εἰδέναι, ὅτι ἐξῶθεν τοῦ παλατιοῦ τῆς Ἱερείας εἰς τὸ πεδίον, ἦγουν εἰς τὸ Λιβάδιον, γίνεται φρινζάτον, περικαλλές τε καὶ ὠραῖον, καὶ ἴστανται οἱ τε μάγιστροι καὶ πραιπόσιτοι, ἀνθύπατοί τε καὶ πατρίκιοι καὶ ὄφφικιάλιοι καὶ λοιποὶ συγκλητικοὶ ἀντικρὺ τοῦ τοιούτου φρινζάτου καὶ τῆς ἀμπέλου, καὶ μετὰ τούτους οἱ τῶν δύο μερῶν δῆμοι μετὰ καὶ τῶν δημάρχων. Ὁ δὲ βασιλεὺς κάτεισι μετὰ τοῦ πατριάρχου ἀπὸ κολοβίου, φορῶν καὶ τὸ χρυσοπερίκλειστον σαγίον, ὃ δὲ πατριάρχης ἀπὸ φελωνίου καὶ ὠμοφορίου. Καὶ δὴ τούτων εισερχομένων ἐν τῷ πρὸ τῆς ἀμπέλου ἀναδενδραδίῳ (ἐκεῖσε γὰρ ἴστανται τράπεζα μαρμάρινος, ἐν ἣ ἀπόκεινται αἱ σταφυλαὶ μετὰ κανισκίων), καὶ εἶθ' οὕτως πλησιάζουσιν οἱ τε μάγιστροι καὶ πατρίκιοι καὶ συγκλητικοὶ καὶ οἱ τῶν δύο μερῶν δῆμαρχοι μετὰ καὶ τῶν δημῶν καὶ δὴ τοῦ κουράτωρος προσφέροντος τὴν θούτην μετὰ τῶν σταφυλῶν, ποιεῖ ἐκεῖσε εὐχὴν ὁ πατριάρχης κατὰ τὴν τῆς ἐκκλησίας ἀκολουθίαν. Καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν λαμβάνει ἐν βοτρυδίῳ ὁ πατριάρχης, καὶ ἐπιδίδωσι τῷ βασιλεῖ ὁμοίως καὶ ὁ βασιλεὺς πάλιν δίδωσι τῷ πατριάρχῃ, καὶ εἶθ' οὕτως εισέρχονται κατὰ τάξιν οἱ τῆς συγκλήτου ἄρχοντες, οἱ τε μάγιστροι καὶ ἀνθύπατοι καὶ πατρίκιοι καὶ ὄφφικιάλιοι καὶ οἱ δῆμαρχοι καὶ ὁ τῆς καταστάσεως, καὶ δίδωσιν ἐνὶ ἐκάστῳ αὐτῶν ὁ βασιλεὺς ἀνὰ μιᾶς σταφυλῆς. Ὅτε δὲ τῷ πρώτῳ μαγίστρῳ ἐπιδοθῆ παρὰ τοῦ βασιλέως ἡ σταφυλή, λέγουσιν τὰ δύο μέρη ἡνωμένοι ἀπελατικόν, ἤχος α' «ἐκ τοῦ λειμῶνος τῆς γνώσεως τοῦ δεσπότη τῆς σοφίας τρυγήσαντες ἀνθη, ἱερὰ τάξις τῶν ἐντίμων πατρικίων, ἐν τῷ προσφέρειν τῶν ἁσμάτων τὰ πλήθη, κεφαλὴν καταστέψωμεν, ὡς οἶκον τῆς εὐωδίας τῶν νοσημάτων, ἀντιλαμβάνοντες τῶν ἐκείνου τερπνῶν χαρίτων»

ἀλλά, ἀθάνατε βασιλεῦ τῶν ἀπάντων, σὺ διδου ἐπὶ πολὺ ταύτην τὴν ἑορτὴν τῷ κόσμῳ τῆς αὐτοκράτορος ἐξουσίας ὁ δεῖνα τοῦ θεοστέπτου χρισθέντος βασιλέως». Ἄλλος, ἤχος π(λάγιος) δ' «ἡ ἀρετὴ σου, ὡς ἄμπελος εὐκκληματοῦσα, βότρυας εὐφροσύνης βλαστάει, ἐξ ἧς τρυγῶσα ἡ ὑφήλιος ἅπασα καὶ τὸ ποτήριον πλήρες κεράσματος πίνουσα, ἐν εὐφροσύνῃ ἄδουσα, σὺν τῇ μυστικῇ σου καὶ δουλικῇ τάξει τῶν πατρικίων ἑορτάζει τὴν σὴν ἀνέσπερον ἀνάληψιν τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐξουσίας, ὁ δεῖνα, τὸ ἀκένωτον φρέαρ τῆς οἰκουμένης». Ἦχος γ' «εὐκκληματοῦσα ἄμπελος οἱ κραταιοὶ ἀνεδείχθησαν δεσπῶται, εὐφρασίας βότρυας διανέμοντες πᾶσι· διὸ καὶ κατευφραίνονται αἱ σχολαὶ καὶ ἡ σύγκλητος, τρυγητικὴν ἀπόλαυσιν ἐκτελοῦντες ἐν τοῖς Ἱερείας δώμασιν· διὸ πάντες κραυγάζουσι· χαρὰ ἀνεκλάλητος ἐπεδήμησεν τῷ κόσμῳ». Καὶ μετὰ τὸ πληρῶσαι τοὺς δεσπῶτας τὴν διανομὴν τῶν βοτρυῶν ἐν τοῖς ἄρχουσι, καὶ λαμβάνουσι τὰ δύο μέρη ἀνά νομισμάτων ἐξ εὐεργεσίαν διὰ ἀποκομβίων καὶ ἐπεύχονται τοὺς δεσπῶτας, καὶ ἐξιούσιν. Οἱ δὲ δεσπῶται ἀνέρχονται μετὰ τοῦ πατριάρχου ἐν τῷ παλατίῳ, καὶ συνεσιώμενοι εὐφραίνονται ἅμα καὶ ἡ σύγκλητος.

Γ'. Ἀναγόρευσις Λέοντος βασιλέως τοῦ τῆς θείας λήξεως.

(Βιβλ. Α', κεφ. 91ον τῆς Ἐκθέσεως τῆς βασιλείου τάξεως).

Τελευτήσαντος Μαρτιανοῦ τοῦ τῆς θείας λήξεως, καὶ τοῦ ψηφίσματος εἰς Λέοντα τὸν τῆς εὐσεβοῦς λήξεως γινομένου παρὰ τῆς συγκλήτου, συνήλθον πάντες ἐν τῷ κάμπῳ, τοῦτο μὲν οἱ ἄρχοντες καὶ αἱ σχολαὶ καὶ οἱ στρατιῶται, τοῦτο δὲ καὶ Ἄνατόλιος ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Μαρτιαλίου ὄντος μαγίστρου· καὶ τῶν λαβάρων καὶ τῶν σίγων ἐπ' ἐδάφους κειμένων, ἤρξαντο πάντες κρᾶζειν οὕτως: «Εἰσάκουσον, ὁ Θεός, σὲ παρακαλοῦμεν. Ἐπάκουσον, ὁ Θεός. Λέοντι ζωὴ. Εἰσάκουσον, ὁ Θεός. Λέων βασιλεύσει. Θεὲ φιλάνθρωπε, Λέοντα βασιλέα τὸ πρᾶγμα τὸ δημόσιον αἰτεῖ· ὁ στρατὸς Λέοντα βασιλέα αἰτεῖ· Λέοντα οἱ νόμοι ἐκδέχονται· Λέοντα τὸ παλάτιον ἐκδέχεται· αὐταὶ εὐχαὶ τοῦ παλατίου· αὐταὶ ἐντεύξεις τοῦ στρατοπέδου· αὐταὶ εὐχαὶ τῆς συγκλήτου· αὐταὶ εὐχαὶ τοῦ λαοῦ· Λέοντα ὁ κόσμος ἀναμένει· Λέοντα ὁ στρατὸς ἐκδέχεται· τὸ κοινὸν καλόν, Λέων, ἐλθέτω· τὸ κοινὸν ἀγαθόν, Λέων, βασιλεύσει. Εἰσάκουσον, ὁ Θεός, σὲ παρακαλοῦμεν».

Καὶ παραχρήμα Λέων, κόμης ὦν καὶ τριβούνος τῶν ματτιαρίων, ἠνέχθη, καὶ ἀνελθόντος αὐτοῦ εἰς τὸ τριβουνάλιον, Βούσαλγος καμπίδουκτωρ ἐπέθηκεν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ τὸν μανιάκιν, καὶ ἄλλος μανιάκις ἀπὸ Ὀλυμπίου, ὁμοίως καμπίδουκτωρος ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτῆ ἐπεδόθη· καὶ τὰ λάβαρα εὐθέως ἀνωρθώθη, καὶ ἐκράγη παρὰ πάντων: «Λέων αὐγουστε, σὺ νικᾷς, σὺ εὐσεβῆς, σὺ σεβαστός· ὁ Θεός σε ἔδωκεν, ὁ Θεός σε φυλάξει· τὸν Χριστὸν σεβόμενος αἰεὶ νικᾷς· πολλοὺς χρόνους Λέων βασιλεύσει· χριστιανὸν βασιλείον ὁ Θεὸς περιφρουρήσει». Καὶ παραχρήμα σκεπαστός ἀπὸ χελώνης ἐν τῇ τριβουναλίῳ παρὰ τῶν κανδιδάτων καὶ τὴν βασιλικὴν ἐνδυσάμενος ἐσθῆτα καὶ τὸ διάδημα φορέσας καὶ οὕτω φανείς τῷ δήμῳ, παρὰ πάντων τῶν ἀρχόντων κατὰ τάξιν προσεκυνήθη, καὶ τὸ σκουτάριν καὶ τὴν λαγκίαν ἐκράτησεν, καὶ ὁμοίως εὐφημήθη παρὰ πάντων οὕτως: «Καὶ δυνατός καὶ νικητὴς καὶ σεβαστός, εὐτυχῶς, εὐτυχῶς· πολλοὺς χρόνους, Λέων αὐγουστε, βασιλεύσεις· τοῦτο τὸ βασιλείον ὁ Θεὸς φυλάξει· χριστιανὸν βασιλείον ὁ Θεὸς φυλάξει», καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Καὶ διελάλησεν διὰ τοῦ λιβελλαρίου οὕτως: «Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Λέων νικητὴς αἰεὶ σεβαστός· ὁ Θεὸς ὁ παντοδύναμος καὶ ἡ κρίσις ἡ ὑμετέρα, ἰσχυρότατοι συστρατιῶται, αὐτοκράτορά με τῶν Ῥωμαίων δημοσίων πραγμάτων εὐτυχῶς ἐξελέξατο». Παρὰ πάντων ἐκράγη: «Λέων αὐγουστε, σὺ νικᾷς· ὁ σὲ ἐκλεξάμενος σὲ διαφυλάξει· τὴν ἐκλογὴν ἐκ αὐτοῦ ὁ Θεὸς περιφρουρήσει· εὐσεβὲς βασιλείον ὁ Θεὸς φυλάξει· καὶ εὐσεβῆς καὶ δυνατός». Ἀπόκρισις: «Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ αὐγουστος· ἔξετέ με ἐξουσιαστὴν ἀρχοντα τῶν κόπων συστρατιῶτην, ὧν μεθ' ὑμῶν ἔτι στρατευόμενος ἔμαθον ὑπομένειν». Παρὰ πάντων ἐδοθήθη: «Εὐτυχῶς· ὁ στρατός σε βασιλεύοντα, νικητὰ· ὁ στρατός σε βασιλεύοντα, εὐτυχῆ· σὲ ποθοῦμεν πάντες». Ὁ αὐγουστος: «καὶ ἔγνω, ὅποια ὀφείλω δόματα παρασχεῖν ταῖς δυνάμεσιν». Ὑπὸ πάντων ἐκράγη: «Καὶ εὐσεβῆς καὶ δυνατός καὶ λογιώτατος». Ὁ αὐγουστος: «Ἵπὲρ ἐντεύξεως τῆς ἁγίας καὶ εὐτυχοῦς βασιλείας μου ἀνά ε' νομισμάτων καὶ λίτραν ἀργύρου κατὰ βουκοῦλον δώσω». Παρὰ πάντων ἐδοθήθη: «Καὶ εὐσεβῆς καὶ θαυμάσιος· διὰ σοῦ τιμαί, διὰ σοῦ οὐσίαι· χρυσέους αἰῶνας βασιλεύουσα εὐτυχῆς εἴη ἡμῖν ἡ βασιλεία σου». Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ αὐγουστος: «ὁ Θεὸς μεθ' ὑμῶν». Καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ τὰ λοιπὰ ἐγένετο κατὰ τάξιν.

ΤΜΗΜΑ Β΄.

ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ.

Ἔασμα τῶν δῆμων ἐν τῷ Ἱπποδρόμῳ.

Εἰσαγωγή. Ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος ἀναφέρει (ἐν τῇ Ἐκθέσει τῆς βασιλείου τάξεως βιβλ. Α΄, κεφ. 73) ὅτι, ὅτε προσήρχετο ὁ αὐτοκράτωρ εἰς τὸν ἵπποδρόμον κατὰ τοὺς ἐν μηνὶ Ματίῳ ἀγῶνας, οἱ Πράσινοι καὶ οἱ Βένετοι ἐχαιρέτιζον αὐτὸν ψάλλοντες ἐν ἀντιφωνίᾳ ἑκάτεροι ἀνὰ ἓνα στίχον ἄσματος, τοῦ ὁποίου παρὰθέτει τὴν ἀρχήν. Οἱ στίχοι οὗτοι πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων δεκαπεντασυλλάδων :

Ἴδε τὸ ἔαρ τὸ γλυκὺ πάλιν ἐπανατέλλει,
χαρὰν, υἱείαν καὶ ζωὴν καὶ τὴν εὐημερίαν,
ἀνδραγαθίαν ἐκ θεοῦ τοῖς βασιλεῦσι (τῷ βασιλεῖ ;) Ῥωμαίων,
καὶ νίκην θεοδώρητον κατὰ τῶν πολεμίων.

**Ἄποσπάσματα ἀπὸ τὸ ἔπος
τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα.**

Εἰσαγωγή. Τὸ 1875 κατὰ πρῶτον, ἀπὸ χειρόγραφον τῆς Τραπεζοῦντος τοῦ 16ου αἰῶνος, ἐλλιπὲς ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τέλει, ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Κ. Σάθα καὶ τοῦ Αἰμ. Λεγκράν οἱ «Ὀ λόγοι περὶ τοῦ Διγενεοῦς Ἀκρίτου καὶ τῶν γονέων» (3182 στίχοι).

Οὕτω ἐγνώσθη ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ εἶχον συνθέσει ἔπος μακρὸν περὶ τοῦ ἤδη ἐκ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ παραδόσεων γνωστοῦ μυθικοῦ ἥρωος. Μετ' ὀλίγον εὐρέθησαν καὶ ἐδημοσιεύθησαν καὶ ἄλλα χειρόγραφα, ἐν μὲν τοῦ 14ου αἰῶνος ἐν Κρυπτοφέρρῃ (3749 στίχοι), ἐν τῆς Ὁξφόρδης τοῦ 17ου αἰῶνος (3094 στίχοι ὁμοιοκαταληκτοῦντες), ἀπὸ ἄλλο δὲ χειρόγραφον τῆς Ἀνδρου ἐξέδωκε κατὰ τὸ 1881 ὁ Ἄντ. Μηλιαράκης τετάρτην διασκευὴν διηρημένην εἰς 10 «λόγους» (=ἄσματα) καὶ ἀποτελουμένην ἐν συνόλῳ ἀπὸ 4778 στίχους. Πέμπτον χειρόγραφον εὐρεθὲν ἐν τῇ

βιβλιοθήκη τοῦ Ἐσκουριάλ (1867 στίχοι) ἐδημοσιεύθη τὸ 1912, ἄλλη δὲ πεζὴ παραλλαγή, εὑρεθεῖσα ἐν Ἄνδρῳ, ἐξεδόθη τὸ 1928. Τέλος καὶ ὁ Ἄ. Μόρτμαν ἀνεκοίνωσεν ὅτι εἶδεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἄλλην ἐν πεζῷ διασκευήν.

«Τὰ ἱστορικά γεγονότα, τὰ ὅποια ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς τὴν γένεσιν τῶν ἀκριτικῶν τραγουδιῶν, ἀναφέρονται», καθ' ἃ λέγει ὁ Ν. Πολίτης, «εἰς τὴν ἀκμὴν τῶν ἀγῶνων τῶν Βυζαντινῶν πρὸς τοὺς Μουσουλμάνους, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς ἐνδόξους ἐπὶ τὴν Ἀσίαν στρατείας τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ, τοῦ Ἰωάννου τοῦ Τζιμισκῆ καὶ τοῦ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου. Ἐν ταῖς ἐσχατιαῖς τοῦ κράτους, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Εὐφράτου, ἐν τῷ Ταύρῳ καὶ ἐπὶ τινα χρόνον ἐν τῷ Ἄμυνῳ ἐφρούρουσαν τὰς κλεισοῦρας οἱ Ἀκρίται, «οἱ τὰς ἄκρας προνοούμενοι» φύλακες στρατιῶται τῆς μεθορίου. Κατὰ τοὺς χρόνους, εἰς οὓς ἀναφέρονται τὰ ἀκριτικά τραγούδια, τὸ κράτος ἦτο κύριον τῆς Μεσοποταμίας καὶ τῆς Εὐφρατείας. Αἱ μάχαί τῶν Ἀκριτῶν συνάπτονται παρὰ τὸν Εὐφράτην. Ὁ Διγενῆς διαβαίνει τὸν ποταμὸν καὶ πολεμεῖ πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἀριστερᾷ ὄχθῃ Σαρακηνοὺς, εἰσβάλλοντες δὲ οἱ Ἀκρίται εἰς τὴν Βαβυλωνίαν ἀποκομίζουσιν ἐκεῖθεν πολύτιμον λείαν· συγχρόνως δὲ ἀναφέρονται καὶ Σαρακηνοὶ ἐν Καππαδοκίᾳ. Ταῦτα ἀνάγουσιν ἡμᾶς εἰς τὸν 10ον αἰῶνα. Εἶναι πιθανὸν ὅτι τὰ τραγούδια συνετέθησαν ὀλίγον ὕστερον (πάντως ὄχι πέραν τῶν ἀρχῶν τοῦ 13ου αἰῶνος), ὅτε μετὰ παρέλευσιν χρόνου τινὸς ἢ φαντασία τοῦ λαοῦ, περικαλλύνουσα καὶ μεγαλοποιούσα τὰ ἔργα τῶν χριστιανῶν πολεμιστῶν, εἶχε διαπλάσσει ποικίλας περὶ αὐτῶν τοπικὰς παραδόσεις καὶ εἶχεν ἀπεργασθῆ τύπους ἡρώων περιληπτικούς (ὡς τὸν Βασιλεῖον Διγενῆν Ἀκρίταν), εἰς οὓς συνεκέντρωνε τὰς ἐπὶ μέρους διηγήσεις».

Τὰ ἀκριτικά αὐτὰ τραγούδια, τὰ διαρκῶς ὑπὸ ἀνωνύμων ποιητῶν δημιουργούμενα καὶ φερόμενα εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ, προσεπάθησαν νὰ συγχωνεύσωσιν εἰς ἓν ὅλον εἰς ἣ περισσότεροι λόγοιοι διασκευασταί, οἵτινες καὶ συνέθεσαν τὰ περισωθέντα ἔπη. Κατὰ τὰς διασκευὰς ταύτας, αἵτινες ὁμοιάζουσιν ἐν τοῖς πλείστοις, ὁ ἦρωὺς τοῦ ἔπους εἶναι υἱὸς τοῦ ἐκ Συρίας ἐμίρου Μουσούρ καὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἑλληνοῦ βασιλέως τῆς Συρίας Ἀνδρονίκου Δούκα, τὴν ὁποίαν ὁ ἐμίρης ἀπήγαγεν ἀρπάσας κατὰ τινα εἰσβολήν. Οἱ πέντε ἀδελφοὶ τῆς κόρης ἀπῆτησαν αὐτὴν ἀπὸ τὸν ἀπαγωγέα, οὗτος δέ, νικηθεὶς ἐν μονομαχίᾳ πρὸς τὸν μεγαλύτερον ἀδελφόν της Κωνσταντῖνον, ἔγινε χριστιανὸς καὶ συνεζεύχθη τὴν ἀρπαγείσαν κόρην.

Ὁ υἱός, ὅστις ἐγεννήθη ἐκ τοῦ γάμου τούτου, εἶναι ὁ Βασίλειος, ὁ ἐπικληθεὶς Διγενῆς καὶ Ἀκρίτας. Οὗτος αὐξάνει θαυμασίως τάχιστα, κατὰ τε τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα. Δωδεκαετῆς ἐκτελεῖ ὁ Διγενῆς κινδυνώδη ἔργα ὡς κυνηγός· κατόπιν ὄρμα κατὰ τῶν ἀπελατῶν καὶ καταβάλλει πλῆθος αὐτῶν διὰ τοῦ βροπάλου του. Εἰς μίαν ἐκ τῶν ἐκστρατειῶν του ἐλκύει τὸν ἔρωτα τῆς ὠραίας Εὐδοκίας ἐκ τοῦ γένους τῶν Δουκῶν· ἐπειδὴ ὅμως ὁ πατὴρ αὐτῆς δὲν ἤθελε τὸν γάμον, ἀπάγει τὴν ἀγαπητὴν του καὶ κακὴν κακῶς διασκορπίζει τοὺς διώκτας του. Τέλος ἐπέρχεται ἡ συμφιλίωσις, καὶ τελεῖται ὁ γάμος. Ἡ νεαρὰ σύζυγός συνοδεύει τώρα πανταχοῦ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις του τὸν ἄνδρα της. Παρὰ τὸν Εὐφράτην ἔρχεται εἰς ἐπίσκεψίν του ὁ αὐτοκράτωρ Ῥωμανός, ἢ κατὰ τὴν παραλλαγήν τοῦ χειρογράφου τῆς Κρυπτοφέρρης ὁ Βασίλειος (πιθανώτατα ὁ Βουλγαροκτόνος), ὅστις μεγάλας τιμὰς ἀπονέμει εἰς αὐτόν. Μετὰ πολλὰς τέλος ἡρωικὰς πράξεις (μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ νίκη τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Ἀπελατῶν Φιλοπάππου καὶ τῆς Ἀμαζόνος Μαξιμῶς), ὁ Ἀκρίτας ἀποσύρεται μετὰ τῆς Εὐδοκίας εἰς τὴν Εὐφρατείαν χώραν, ὅπου κίττει ὠραῖον ἀνάκτορον. Ἐν ἡλικίᾳ δὲ τριάκοντα τριῶν ἐτῶν περιπίπτει εἰς βαρεῖαν ἀσθένειαν καὶ ἀποθνήσκει, συναποθνήσκει δὲ μετ' αὐτοῦ ἐκ τῆς λύπης της καὶ ἡ σύζυγός του.

Ὅλαι αἱ παραλλαγαὶ τοῦ ἔπους εἶναι πολὺ κατώτεραι ἀπὸ τὰ δημοτικὰ τραγούδια. Ὁ πρῶτος ἄγνωστος ποιητὴς τοῦ ἔπους ἢ οἱ διασκευασταὶ ἦσαν ἀπειρόκαλοι ἄνθρωποι, ἔπειτα δὲ δὲν ἐσκόπευαν νὰ γράφουν ἐπικὸν ποίημα, ἀλλὰ ἔμμετρον ἱστορίαν, τὴν ὁποῖαν ἐποικίλαν μὲ τὰς λεγομένας «ἐκφράσεις» τῶν λογίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, δηλαδὴ περιγραφὰς πανοπλιῶν, κήπων, ἀνακτόρων κτλ., εἰς τὰς ὁποίας ἐνημενίζοντο οἱ βυζαντινοὶ στιχουργοί, καὶ μὲ ἠθικὰς καὶ θρησκευτικὰς παραινήσεις.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν χρόνον τῆς ἀρχικῆς συνθέσεως τοῦ ποιήματος, ὁ κ. Ἡλ. Βουτιερίδης ἐκ τινῶν ἐνδείξεων εἰκάζει· ὅτι τὸ ἔπος ἀρχικῶς ἦ καὶ ἡ παλαιότερα περισηθεῖσα παραλλαγή (αὕτη δὲ εἶναι ἡ τῆς Κρυπτοφέρρης) ἐγράφη μεταξὺ τοῦ 1030 καὶ 1081.

Τὰ παρατιθέμενα ἐνταῦθα ἀποσπάσματα ἐλήφθησαν ἀπὸ τὸ χειρόγραφον τῆς Ἀνδρου, ὅπερ θεωρεῖται καὶ αὐτὸ ὡς παρέχον μίαν τῶν ἀρχαιότερων παραλλαγῶν.

Α'. Ἡ μονομαχία τοῦ Κωνσταντίνου πρὸς τὸν Ἀμιρᾶν.

(Ἐκ τοῦ Β' Λόγου, στ. 318—401).

Οἱ ἀδελφοὶ δέ, ὡς ἤκουσαν, ἐκείνης τῆς ὥραίας
 πρὸς τὴν μητέρα ἤλθασιν, μηνύματα τῆς εἶπον.
 Καὶ τότε πρῶτος τῆς υἱός, ἐκείνος Κωνσταντῖνος 320
 εὐθύς ἐκαβαλλίκευσεν, τὰ ὄπλα του ἐνδύθη.
 Λέγει αὐτῷ ἡ μήτηρ του : « Γλυκύτατε υἱέ μου,
 ἀπέλθε πρὸς τὸν Ἀμιρᾶν ἵνα τὸν πολεμήσῃς·
 καὶ κρότοι, κτύποι, ἀπειλαὶ μὴν σὲ καταπτόησιν,
 μὴ φοβηθῆς τὸν θάνατον, παρὰ μητρὸς κατάραν· 325
 μητρὸς κατάραν φύλαγε, κομμάτια κατακόπτου·
 καὶ ὅταν ἀποθάνετε ἑσεῖς οἱ πέντε ὅλοι.
 τύτες ἄς τὴν πάρουσιν ἐκεῖνοι πάντες ὅλοι.
 Μόνον προθύμως ἔξελθε ὅς τοῦ Ἀμιρᾶ τὴν τόλμαν,
 μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ τοῦ μόνου δυναμένου· 330
 ἔχω τὸ θάρρος εἰς αὐτὸν τὴν ἀδελφὴν νὰ πάρῃς».

Αὐτὸς δ' ἀκούσας τῆς μητρὸς τοὺς λόγους, παραυτίκα
 τὸν μαῦρον ἐπιάλησε, ὅς τὸν Ἀμιρᾶν ἐπῆγεν,
 καὶ μετ' αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ ἐφθάσασι κατόπιν.
 Ἄλογα ἐκαβαλλίκευσασιν ἄρματωμένοι οὗτοι. 335
 Καὶ ὡς εἶδεν ὁ Ἀμιρᾶς τὸν νέον Κωνσταντῖνον,
 τῆς κόρης τὸν αὐτάδελφον, πού ὄχετον πρὸς ἐκεῖνον,
 φαρὶν ἐκαβαλλίκευεν φητιλόν, ἀστερᾶτον,
 ἔμπροσθεν εἰς τὸ μέτωπον χρυσὸν ἀστέρα εἶχε,
 τὰ τέσσαρά του νύχια ἀργυροτζάποτ' ἦσαν, 340
 καλλιγοκάρφια ἀργυρᾶ ἦτον καλλιγόμενον,
 πρασινοροδίνος ἀετὸς ὅς τὴν σέλλαν ἦτον πίσω,
 ζωγραφισμένος ἦτονε μὲ καθαρὸν χρυσάφι·
 τὰ ἄρματά του ἴλαμπασιν ἠλιακὰς ἀκτῖνας,
 καὶ τὸ κοντᾶρι ἦστραπτεν σὰν Βενετιᾶς χρυσάφι. 345
 Πάντες δὲ συνεξήλθουσιν εἰς θέαν τοῦ πολέμου.
 Ἡ φάριτζα δὲ ἔπαιζεν κι' ἐθαύμαζον οἱ πάντες
 εἰς ἓν ἐπισυνάγουσα τὰ τέσσαρά της πόδια,
 καθάπερ ὥσπερ μηχανὴ ἐκάθητο ἐκεῖνος·
 ἄλλοτε δὲ ἐφαίνετο πυκνὰ λεπτοβαδίζων, 350

κι' ἐδόκει σάν μὴν περιπατῆ, ἀλλὰ χαμοπετᾶτον.

Ἐκεῖνος δὲ ὁ Ἄμιρᾶς χαρούμενος ἐγάλα·

καὶ παρευθὺς ἀνέκραξεν, τοῦτον τὸν λόγον εἶπεν :

355 «Ἐκ τῶν πολέμων τῶν πολλῶν καὶ τῆς δοκιμασίας,
πάλιν ἔχω ἀποδοχὴν καὶ τοῦτον ἵνα λάβω».

Ἀκούσας οὖν ὁ δοῦλός του, Σαρακηνός, ἐλάλει :

«ὦ Ἄμιρᾶ, μὴν τὸν γελᾷς, μὴν τὸν κατονειδίξεις,
ἄνδρα καλὸν τὸν θεωρῶ καὶ δυνατὸν πολέμου·
φοβοῦμαι μὴ ὁ ἄγουρος ἐκ τῆς πολλῆς του τόλμης

360 λάβῃ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ καὶ ὄλον μας τὸ νῆκος·
ἀλλὰ πολέμησον αὐτόν, μήπως καὶ τὸν νικήσῃς».

Εὐθὺς τοὺς ἵππους ἔτυψαν, κατῆλθον εἰς τοὺς κάμπους·

ὡς δράκοντες ἐσύριζον, ὡς λέοντες ὠρουῶντο,

καὶ ὡς ἀετοὶ πετάμενοι ἐνώθησαν οἱ δύο,

365 καὶ τὰ κοντάρια κρούσαντες ἐκλάσθησαν τῶν δύο,
ἕτερος δὲ τὸν ἕτερον οὐκ ἴσχυσε κρημνῖσαι·

καὶ τὰ σπαθία ἔσυρον ἐνστατικῶς πεσόντες,

ἀλλήλους συνεχόπτοντο ἐπὶ πολλὰς τὰς ὥρας.
Καὶ τότε ἔβλεpes πόλεμον καλῶν παλικαριῶν,

370 καὶ ἐκ τοῦ κτύπου τοῦ πολλοῦ οἱ κάμποι ἐφοβοῦντο,
τὰ ὄρη ἀντιδονούσασιν, καὶ τὰ βουνὰ βροντοῦσαν,

καὶ ὁ ἰδρῶς κατέρρεεν εἰς τὰ σκαλόλουρά των.

Τοῦ Κωνσταντίνου ταχύτερος ἐτύγγανεν ὁ μαῦρος,

καὶ θαυμαστὸς νεώτερος ἦτον ὁ καβαλλάρης.

375 Ῥαβδέαν δὲ τὸν Ἄμιρᾶν προσέκρουσε μεγάλην,
καὶ τότε αὐτὸς ἀπήρξατο νὰ τρέμῃ δειλιάζων.

Σάν εἶδαν οἱ Σαρακηνοὶ παράδοξον τὸ προᾶγμα

κατὰ πολλὰ ἐθαύμασαν αὐτὸν τὸν νέον ὄλοι·

μίαν φωνὴν ἀφήσασιν, πρὸς Ἄμιρᾶν ἐλάλουν :

380 »Μὴ τρέμῃς, κύριε ἡμῶν, μὴ δειλιᾷς, αὐθέντα,
πιάσε μόνον τὸν ἄγουρον ταχέως νὰ νικήσῃς,

μὴ εἰς τὸ συχνογύρισμα τὴν κεφαλὴν σου κόψῃ·

καὶ δὲν ἐννοιάζομαι ἐγὼ τὸν θάνατον πῶς νικήσῃς,

ἀλλὰ ἴκεῖνος μὴν τὸ καυχῆθῃ πῶς ἔτρεψε φουσουᾶτα,

385 καὶ τὴν ἀγάπη ζήτησον, τὸν πόλεμον ν' ἀφήσῃς,
διότι εἶναι δυνατὸς πολλὰ, μὴν σὲ καταπονέσῃ».

Καὶ πρὸς φυγὴν ὁ Ἄμιρᾶς εὐθέως ἔξετραπή,
καὶ ὁ πολλὰ κυχώμενος ἠτήθη παρὰ νέου,
καὶ γὰρ ἡ πολλὴ καύχησις οὐκ ἀγαθὴ ὑπάρχει.
Πόρρωθεν ὄριπτε τὸ σπαθίν, χεῖρας εἰς ὕψος αἶρει 390
καὶ τὸν δάκτυλον ἔδειξεν κατὰ τὴν τάξιν ὁπού ἔχαν.
Εὐθὺς δὲ πρὸς τὸν ἄγουρον τοῦτον τὸν λόγον εἶπε :
« Παῦσον, καλὲ νεώτερε, σὸν ὑπάρχει τὸ νίκος,
ἔλθέ, ἔπαρε τὴν ἀδελφὴν ἐκ τῆν αἰχμαλωσίαν ».

Τὸν λόγον δὲν ἐπλήρωσε, ἀπῆλθε ντροπιασμένος, 395
καὶ χαρμονῆς ἐγέμισαν ὅλοι οἱ ἀδελφοί της·
χεῖρας εἰς ὕψος ἄραντες Θεῷ εὐχαριστοῦσαν,
« ἡ δόξα πᾶσα », λέγοντες, « σοὶ μόνον πρόει πάντων »·
ὁ γὰρ ἐλπίζων ἐπὶ σοὶ οὐ μὴ καταισχυθεῖη ».
Τὸν ἀδελφὸν ἠσπάζοντο μετὰ περιχαρίας 400
οἱ μὲν χεῖρας ἠσπάζοντο, ἄλλοι τὴν κεφαλὴν του.

Β'. Ὁ Διγενῆς πρῶτην φορὰν εἰς τὸ κυνήγιον.

(ἐκ τοῦ Δ' Λόγου, στ. 1379—1567).

Καὶ τώρα ἀρχηνίζομεν τὰ ἔργα νὰ εἰποῦμε,
ἀλλὰ μηδεὶς παρακαλῶ νὰ μὴν τὰ ἀπιστήσῃ, 1380
ταύτην ὁπού μέλλω νὰ εἰπῶ τὴν εὐφημίαν λόγου,
ἐπεὶ Θεοῦ τὸ θέλημα τοῦ μόνου δυναμένου·
ὑποῦ γὰρ βούλεται Θεὸς οὐδεὶς ὁ ἐμποδίζων.

Οὗτος τοίνυν ὁ θαυμαστός Βασίλειος ὁ Ἀκρίτης
παιδόθεν εἰς διδάσκαλον παρὰ πατρὸς ἐδόθη· 1385
τρεῖς χρόνους γὰρ ἐμάνθανε παιδείαν τῶν γραμμάτων,
ὄξυς ἦτο εἰς τὸν νοῦν καὶ γρήγορος εἰς τὸ λέγειν,
καὶ μετὰ ταῦτα ἀγάπησε κυνήγια καὶ τόξα,
νὰ κυνηγᾷ, νὰ πολεμᾷ, νὰ τρέχῃ τότε πάντα.
Μὲ τὸν πατέρα ἔβγαιεν ἐν τούτοις πᾶσα ἡμέραν, 1390
καὶ τὸ κοντάρι μάνθανε καὶ τὸ σπαθὶ ὁμοίως·
ἔγινεν ἄξιος ἔς τὸ σπαθί, ἀνδρείος ἔς τὸ κοντάρι,
ὑπερθαύμαστος ἐφάνηκεν εἰς ὅλους τοὺς ἀνδρείους,

Ἄ. Γ. Σαρῆ, Νεοελλ. Ἀγαγώσματα Ε' γυμν.— Ἐκδ. Γ' 1982 15

καὶ ὅλοι ἐθανυμάζοντο τὴν ὄλην του ἀνδρείαν,
1395 καὶ τὸ πολὺ τὸ τρέξιμον ἔδειχνεν εἰς τὴν προᾶξιν.

088 Ὅταν δὲ ἐγένηκεν δώδεκα χρόνων ᾗκεινος,
ὡς ἥλιος ἀπέλαμπεν εἰς ὅλα τὰ παῖδια,
ἀπέρνα εἰς τὴν δύναμιν ὡσπερ ἀνδρειωμένος.
Καὶ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν πρὸς τὸν πατέρα εἶπεν :
866 «Πόθος ἀνῆψεν εἰς ἐμέ, αὐθέντα καὶ πατῆρ μου,
τοῦ δοκιμάσαι ἐμαυτὸν εἰς θηριομαχίαν·
καί, εἴπερ ὅλως ἀγαπᾷς τὸν σὸν υἱὸν Ἄκρίτην,
ἐπιδίδου μοι θέλημα θηρία κυνηγῆσαι,
870 [καὶ] πάρδους τε καὶ λέοντας, ἄρκτους μετὰ δρακόντων,
νὰ δοξασθῆς, αὐθέντα μου, ἐν ταῖς ἀνδραγαθίαις μου.
Δεῦτε καβαλλικεύσωμεν, πάγωμεν εἰς κυνήγιν,
καὶ εἰς τόπον ἀπέλθωμεν ἔνθα εἰσὶ θηρία,
καὶ πάντας σβέσω λογισμοὺς τοὺς ἐμὲ ἐνοχλοῦντας».

875 Τούτους τοὺς λόγους ὁ πατὴρ ἀκούσας τοῦ φιλάτου,
ἠγάλλετο τῷ πνεύματι, ἔχαιρε τῇ καρδίᾳ,
καὶ μετὰ πολλῆς τέρωψως αὐτὸν ἔκατεφίλει,
καὶ ἔλεγε πρὸς τοῦτον γὰρ τὸν Διγενῆν Ἄκρίτην :
«Θαυμαστὴ γὰρ ἡ γνώμη σου καὶ γλυκεῖοι οἱ λόγοι,
880 πλὴν δὲ οὐ πάρεστι καιρὸς, δεινότερος ὑπάρχει·
καὶ σὺ γάρ, περιπόθητε, δωδεκαετῆς ὑπάρχων,
οὐ δύνασαι, γλυκύτατε, θηρία πολεμῆσαι·
ὦ τέκνον μου γλυκύτατον, μὴ τοῦτο νῦν ποιήσης,
μὴ ἄνθος σῆς νεότητος πρὸ καιροῦ ἀπολέσης.
885 Ἄν γάρ, Θεῷ θελήματι, ἀνδρὸς εἰς μῆκος φθάσης,
τότε, παμφίλιτατε υἱέ, θηρία πολεμήσεις».

Ἄκρίτης δὲ ὡς ἤκουσε τοὺς λόγους τοὺς τοιούτους,
ἐθλίβηκε κατὰ πολὺ, ἐπόνεσε καρδίαν,
889 κατὰ πολὺ δακρύσας δέ, λέγει πρὸς τὸν πατέρα :

I. Οἱ ὑπ' ἀριθ. 866—889 στίχοι, λείποντες ἀπὸ τὸ χειρόγραφον τῆς Ἀνδρου, ἐλήφθησαν ἀπὸ τὸ χειρόγραφον τῆς Τραπεζοῦντος.

« Ὑστερον εἰς τέλος μας νὰ νικήσω, πάτερ ; 1400
 τί μοι τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἐκεῖνος ;
 Πότε νὰ γίνῃ πόλεμος τὸ γένος νὰ λαμπρύνω ;
 πληροφορήσω γὰρ καὶ σὲ τὸν ἑμὸν εὐεργέτην
 ὅτι ἔχεις με συνεργὸν ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ δοῦλον».

Βλέποντας τοίνυν ὁ πατὴρ τὸ πρόθυμον θαυμάζει· 1405
 φύσεως γὰρ τὸ εὐγενὲς χωρίζει ἡ καρδιά.

Λαβὼν δὲ τὴν ἐπαύριον τὸν γυναικάδελφόν του,
 λαμπρὸν τὸν Κωνσταντῖνόν τε καὶ τὸν υἱόν του Ἀκρίτην,
 τινὰς δ' ἔκ τούτους ἀγούρους του, ἤβγε νὰ κυνηγήσῃ.
 Γεράκια ἐβάσταζον ἄσπρα ἔκ τῶν μουτάτων. 1410

Καὶ ὅταν ἀποσώσασιν εἰς τὰ μεγάλη ὄρη,
 ἀπὸ μακρόθεν βλέπουσι σκληρότατα ἀρκούδια.

Ἐκεῖνα τότε πῆδησαν μέσα ἀπὸ τὸν λόγγον
 ἀρσενικὰ καὶ θηλυκὰ μετὰ μεγάλης τόλμης.

Καὶ ὡς εἶδε ταῦτα ὁ Διγενῆς τὸν θεῖόν του ἠρώτα : 1415
 « Τί εἶναι αὐτὰ ὅπου πηδοῦν μέσα ἀπὸ τὸ δάσος, [πους ;]

φεύγουν καὶ τρέχουν γρήγορα, δὲν στέκουν εἰς τοὺς κάμ-
 Καὶ παρευθὺς ὁ θεῖός του λέγει πρὸς τὸν Ἀκρίτην :

« Βασίλειε, καρδιά μου, θέλω ἐγὼ ὄρᾶν σε·
 αὐτὰ ἀρκούδες λέγονται καὶ ὅποιος τὰς νικήσῃ 1420
 ἀνδρειωμένος λέγεται ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

Πλὴν τὸ ῥαβδὶν σου κράτησον, καὶ τὸ σπαθὶν σου ἄφες,
 ἀρκούδα δὲν εἶναι δυνατόν μὲ τὸ σπαθὶν νὰ φύγῃ,

εἶναι νὰ ἰδῆς θαῦμα φρικτὸν καὶ ἄξιον ἐπαίνου».

Καὶ τὸ παιδίον ἤκουσε τοὺς λόγους δὲ τοῦ θειοῦ του. 1425
 Εὐθὺς δὲ τότε ἐπέζευσεν, τὴν ζώνην του ἀχαμνίζει,

καὶ χαμηλαύχιν χαμηλὸν βάζει ἔς τὴν κεφαλὴν του·
 ἐπιάσεν εἰς τὸ χέρι του ἓνα ῥαβδί μέγαλον,

καὶ ὡς ἀστραπὴ ἐπῆδησεν ἀπὸ περιστηθίου,
 καὶ τότες ἔφθασεν ἐκεῖ, ὅπου ἴσαν τὰ ἀρκούδια. 1430

Ἀρκούδα δὲ ἡ θηλυκὴ μετὰ ἀρκουδοπούλου
 μέγαλα αὐτὴ ἐφώνησε καὶ ἔφθασε πρὸς τοῦτον.

Ὁ δὲ Ἀκρίτης γρήγορα αὐτὴν περιλαμβάνει,
 καὶ κλειδῶσας τὰς χεῖράς του εὐθὺς ἀπέσφιξέ την,
 τὰ ἔγκατα ἐγένεασιν ἐκ στόματος ἀρκούδας, 1435

- καὶ παρευθὺς ἐξέψυξεν εἰς χεῖρας τοῦ παιδίου.
 Ἄρκουδα δὲ ἀρσενικὴ ἀπέφυγεν εἰς τὸ δάσος.
 Ὁ θεῖός του δὲ πρὸς αὐτὸν αὐτὰ τὰ λόγια εἶπεν :
 «Βλέπε, ὦ τέκνον μου, καλὰ μὴν χαωθῆ ἡ ἀρκουδα».
 1440 Ἐκεῖνος δὲ ἀπὸ σπουδῆς ἐξάλλωσε τὴν ῥάβδον,
 καὶ πρὸς τὴν ἄρκτον ἔφθασεν ὅπου ἔτον εἰς τὸ δάσος.
 Ἄρκουδα δὲ ἐγύρισε καὶ ἐχάσχισε μεγάλα,
 ὄρμησε γὰρ τὴν κεφαλὴν συντρίψαι τοῦ παιδίου.
 Εὐθέως τότε ἄρπαξε ἐκ στόματος τὴν ἄρκτον,
 1445 ἀπεστρουφήσας δὲ αὐτὴν ἐξέψυξεν ἡ ἄρκτος.

- Καὶ ἐκ τῶν ἄρκτων τῶν βουγμῶν καὶ τῶν ποδῶν τὸν κτύπον
 ἔλαφος ἐξεπήδησεν ἀπὸ τῆς παγαναίας.
 Ὁ Ἄμιρᾶς ἐλάλησε ταῦτα εἰς τὸν Ἀκρίτην :
 «Ἐμπροσθέν σου, ὦ φίλτατε, βλέπε θηρίον ἄλλον».
 1450 Τὸ δὲ παιδίον τὰς φωνὰς ὡς ἤκουσεν εὐθέως,
 ὡς λέων ἐβρυχήσατο, ὡς πάροδος συνεσφίχθη,
 καὶ εἰς ὀλίγον πῆδημα τὴν ἔλαφίνα φθάει.
 Ἐκ τοῦ ποδὸς δραξάμενος τὴν ἔλαφον εὐθέως,
 καὶ ἐκτινάξας ἔσχισε αὐτὴν εἰς δύο μέρη.
 1455 Ποῖος δὲν βλέπει μέγεθος Θεοῦ τῶν χαρισμάτων,
 καὶ τὴν μεγάλην δύναμιν, τὴν φοβερὰν ἐκείνου ;
 Ἄπας γὰρ νοῦς ἀνθρώπινος ἐκπλήττει τὸ τοσοῦτον,
 πῶς ἔφθασε τὴν ἔλαφον παιδί χωρὶς τοῦ ἵππου,
 πῶς τοὺς ἄρκτους ἀπέκτεινε ἐν χερσὶ χωρὶς τὴν ῥάβδον.
 1460 Πάντα θεοῦ θελήματα, τοῦ δώσαντος δυνάμεις
 παιδίον γὰρ μικρότατον πτερύγων ὁμοιοῦται.
 Βλέποντες γὰρ οἱ ἅπαντες παράδοξον τοιοῦτον
 τὸν Κύριον ἀνύμνησαν σὺν τῇ Μητρὶ Παρθένῳ,
 ὅπό ὄωσε τόσην δύναμιν καὶ τέρατα τοιαῦτα :
 1465 «Κυρία, μήτηρ τοῦ Θεοῦ, Θεὸς δὲ πανοικτίρμον,
 πράγματα βλέπομεν φρικτὰ ἔς τὸν νέον ὅπου κάμνει».
 Σὺν τούτοις δὲ καὶ ἔλεγον καθ' ἑαυτοῖς τοιαῦτα :
 «Οὗτος οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος ἀπὸ τοῦ κόσμου τούτου,
 τοῦτον δὲ ἔστειλεν Θεὸς διὰ τοὺς ἀπελάτας,
 1470 καὶ τρέμειν θέλουσιν αὐτὸν εἰς χρόνους τῆς ζωῆς του».

Καὶ ταῦτα πάντα λέγοντες εἰς ὅλην τους τὴν νίκην,

εἶδον δὲ λέαιναν σκληράν, ἐκάθευδε μὲ σκύμνον,
καὶ ὑπεστράφησαν εὐθύς, εἶδον τὸν νέον τοῦτον,
ὁ παῖς δὲ διερχόμενος ἔσυρε τὰ θηρία ταῦτα : 1475
εἰς τὴν δεξιάν του τῇ χειρὶ εἶχε τοὺς δύο ἄρκτους,
καὶ εἰς τὴν ἄλλην δὲ χειρὶ τὴν ἔλαφον ἐκράτει.
Ὁ θεῖος του ἐφώνησεν αὐτὸν ἐκεῖνος τότε :
« Ἐλθὲ ἐνθάδε, τέκνον μου, παμφίλτατε Ἀρκίτα,
καὶ τὰ νεκρὰ κατάλιπε, ἔχομεν ἄλλα ζῶντα,
εἰς ταῦτα δοκιμάζονται τῶν εὐγενῶν οἱ παῖδες». 1480
Ὁ παῖς δὲ ἀπεκρίνατο λέγων αὐτῷ τοιαύδε :
« Τεῦτο γὰρ ἔστι θέλημα Θεοῦ παντοδυναμοῦ,
ἵνα ἴδῃ καὶ αὐτὸν νεκρὸν ὡς καὶ τοὺς ἄρκτους».
Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὤρμησε ἔς τὴν λέαιναν δὲ οὗτος,
ὁ δὲ θεῖος πάλιν αὐτοῦ ἐφώνησε πρὸς τοῦτον : 1485
« Δάβε τὸ σπαθίον σου, ὦ ποθητόν μου τέκνον,
αὐτὸς δὲν εἶναι ἔλαφος ἔς τὴν μέσσην νὰ τὸν σχίσῃς,
ἀλλὰ δεινὸν θηρίον εἶν', βλέπε μὴ σ' ἀδικήσῃ».
Ὁ νέος ἀπεκρίθηκε πρὸς αὐτὸν καὶ λέγει :
« Εἶπον καὶ πάλιν λέγω σοι, αὐθέντα μου καὶ θεῖε, 1490
ὅτι οὐδὲν ἀδύνατον παρὰ Θεῶ ὑπάρχει».
Εὐθύς τὴν σπάθην ἐσήκωσε καὶ πρὸς θηρίον τρέχει,
καὶ ὅταν ἐσίμωσεν εἰς αὐτό, ἐπήδησεν ὁ λέων,
καὶ ἐπηπλώσας τὴν οὐρὰν κατὰ τὰς πλευράς του
καὶ μέγα βουησάμενος ὤρμηθη πρὸς τὸν νέον. 1495
Ὁ νέος δὲ τὴν σπάθην του ἐσήκωσεν ἀπάνω,
κρούει αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν εἰς μέσον τοῦ μετώπου,
ἔσχισε δὲ τὴν κεφαλὴν, ἔφθασεν εἰς τὸν ὦμον.
Ὁ δὲ νεώτερος εὐθύς λέγει πρὸς τὸν θεῖον :
« Βλέπεις, αὐθέντα θεῖε μου, Θεοῦ τὰ μεγαλεῖα, 1500
οὐκ ἐδικάσθη καὶ αὐτὸς ὥσπερ τὴν ἐλαφίνα ;»
Καὶ κατεφίλησαν αὐτὸν θεῖοι καὶ ὁ πατὴρ του,
καὶ χαίροντες ἀμφοτέροι λέγουσι πρὸς ἐκεῖνον :
« Ὅποιος βλέπει τὸ κάλλος σου καὶ ἔτι τὴν ἡλικίαν,
ὥραϊε καὶ νεώτερε, πῶς μὴ θαυμάσῃ τοῦτο ; 1505
Ἄλλὰ βεβαίως δέξεται τὰς σὰς ἀνδραγαθίας,
τέκνον μου ποθεινότατον, καύχημα τῶν γονέων».

- κόμην ξανθήν, ὑπόσγουρον καὶ ὄμματα μεγάλα,
 1510 πρόσωπον ἄσπρον ῥοδινόν, κατάμαυρον ὀφρύδιν.
 στήθος ὡς κρύσταλλον κριοῦ ὀργυίαν εἰς τὸ μάκρος.
 Τοῦτον βλέπων ἐχαίρετον κατὰ πολλὰ ὁ πατήρ του,
 καὶ χαίρων ἔλεγεν αὐτῷ μετὰ χαρᾶς μεγάλης:
 «Τὰ μὲν θηρία κρύπτονται, ἐμπήκασιν ᾿ς τὸ δάσος,
 1515 ἔρχεσθε νὰ πηγαίνωμεν εἰς τὸ νερὸν τὸ κρῦο,
 καὶ νίψον σου τὸ πρόσωπον ἐκ τῶν πολλῶν ἰδρώτων,
 ἄλλαξον δὲ καὶ τὰς στολάς, ὅπου ᾿βραψαν ἀπὸ τὸ αἷμα·
 πλύνω τὰς χεῖρας σου ἐγὼ, ὁμοῦ δὲ καὶ τοὺς πόδας,
 καὶ καθαρίσω τοὺς ἄφρους θηρίων τῶν μεγάλων,
 1520 καὶ τὴν ὀρμὴν καὶ μυρωδιὰν θηρίων τῶν ἀρκούδων·
 πλύνω τοὺς πόδας σου καλῶς ἐγὼ μετὰ χειρῶν μου,
 καὶ τρισμακάριος εἰμι ἔχων τοιοῦτον παιδα.
 Καὶ τώρα πᾶσαν μέριμναν ἐκ τῆς ψυχῆς μου ὀίπτω,
 καὶ γέγονα ἀνέννοιαστος πάσας μου τὰς ἡμέρας,
 1525 διατὶ δὲν ἔχω μέριμναν ὅπου καὶ ἂν σὲ στείλω,
 εἷς τε τὰ κούρση τῶν ἐθνῶν, μάχας τῶν πολεμίων».

- Καὶ παρευθὺς οἱ δύο τοὺς ᾿ς τὴν βρύσιν δὲ ἀπῆλθον,
 καὶ τὸ νερὸν ἦτον δροσερόν, ὡσεὶ χιῶν ψυχρῶδες.
 ᾿Στὴν βρύσιν τότε ἐκάθισαν, τρίγυρα πάντες, ὄλοι·
 1530 καὶ ὄλοι ὅπου ἤσασιν τὸν νέον ἐπροσκύνουν,
 ἄλλοι τοὺς πόδας του ἐνιπτον, καὶ ἄλλοι τὸ πρόσωπόν του,
 ὁμοίως καὶ τὰς χεῖράς του ἐκ τῶν πολλῶν αἱμάτων.
 ᾿Αλλάξε δὲ καὶ τὸ παιδί τὴν ἀκριβῆ στολήν του,
 βάζει γλαμύδα ἐλαφροὴν διὰ τὸ καταψύχιν,
 1535 καὶ ἐπάνω εἰς τοῦτο κόκκινον μὲ τὰ χρυσᾶ τζαπράζια.
 Εἶχε τὲς ῥίτζες ἀκριβὲς μὲ τὸ μαργαριτάρι,
 ἢ τραχηλέα του ἦτονε μὲ ἄμπαριν καὶ μόσχον,
 μαργαριτάρια ἀκριβὰ τρίγυρα καρφωμένα·
 καὶ τὰ κομπία ἔστραπτον ἐκ καθαροῦ χρυσοῦ,
 1540 τὰ ὑποδήματα αὐτοῦ χρυσοῦ ὠραῖσμένα,
 τὰ δέ γε πτερνιστήρια μετὰ λιθομαργάρων·
 ἀντὶ δὲ ἔργου τοῦ χρυσοῦ εἶχε μαγνήτας λίθους.

Καὶ πάντοτε ἐσπούδαζε τὸ εὐγενὲς παιδίον
 πρὸς τὴν μητέρα ἀπελθεῖν, τοῦ μὴ αὐτὴν λυπῆσαι,
 Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

πάντας δὲ κατηγάγκαζε ταχὺ καβαλλικεῦσαι. 1545
 Εἰς φάραν ἔβη μέγιστον, λευκὴν σὰν περιστέριν·
 ἦτο ἡ χαίτη του πλεκτὴ μετὰ βενέτων λίθων,
 καὶ κώδωνας εἶχε χρυσοῦς μετὰ τῶν λιθαρίων·
 οἱ κώδωνες ἦσαν πολλοί, ἔκαμνον ἦχον μέγαν,
 μέλος λαμπρὸν καὶ θαυμαστόν, ἐθαύμαζον οἱ πάντες. 1550
 Πρασινορρόδινον βλαττὶν εἶχεν εἰς τὸ καπούλιν,
 τὸ σελλοχάλινον αὐτοῦ πλεκτὸν μὲ τὸ χρυσίον,
 ἔργον ποικίλον χυμευτὸν μὲ τὸ μαργαριτάριν.
 Ἦτον τὸ ἄλογον σκληρόν, ἔπαιζε δὲ ἠδέως,
 καὶ ὁ Ἄκρίτης ἔτοιμος νὰ τὸ καβαλλικεύσῃ, 1555
 τὸ ἄλογον κατέπαιζεν εἰς ὄρεξιν τοῦ νέου,
 ὁ νέος τότε ἐκάθετον, ὡσὰν γεμᾶτον ῥόδον.

Οὕτως δὲ ἐκίνησαν καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ σπῖτι·
 Καὶ ἦσαν ἔμπροσθεν αὐτοῦ οἱ ἄγουροὶ του πάντες·
 σὺν τούτοις δὲ καὶ ὁ πατήρ, καὶ θεῖός του τοῦ νέου, 1560
 ὅς τὸ μέσον δὲ ὁ ἄγουρος ἤστραπτε σὰν τὸν ἥλιον,
 τὸ δόρυ ἐδοκίμαζε μὲ τὸ δεξιὸν του χέριν,
 πράσινον ἀραβίτικον μετὰ χρυσῶν γραμμάτων.
 Ὀραῖος ἦν εἰς ὄρασιν, γλυκὺς εἰς συντυχίαν,
 τερπνὸς εἰς τὸ ἀνάσταλμα, ὅλος μεμετρημένος. 1565
 Καὶ ὅταν ἔφθασαν ὁμοῦ καὶ εἰς τὸν οἶκον ἦλθον,
 ἐτρῶγασιν καὶ ἔπινον, ἔχαιρον καθ' ἑκάστην.

Γ'. Ὁ Διγενῆς εἰς τοὺς ἀπελάτας.

(Ἐκ τοῦ Δ' Λόγου, στ. 1575—1657).

Ὅταν ὁ εὐγενικός, ὁ Διγενῆς ὠραῖος, 1575
 αὐτὸς εἰς μέτρον ἔφθασεν αὐτοῦ τῆς ἡλικίας
 καὶ εἰς τοὺς ἀνδρας εὐθεις ἀνὴρ προσεγεγόνει,
 τότε ἔν μιᾷ τῶν ἡμερῶν πηδᾶ, καβαλλικεῦει,
 τὸ κοντάρι ἐσήκωσε, τὴν ῥάβδον του ἐκράτει,
 ἐπεριμάζωξεν λαόν, ἐπῆρεν ἐδικόν του· 1580
 καὶ ὡς ἐκεῖ διήρχοντο τὸν δρόμον μετὰ κόπου,
 δι' ἀπελάτους ἤκουσε πολλὰ ἀνδρειομένους,

1581 ὅτι κρατοῦσι τὰ στενά, κάμνουν ἀνδραγαθίας,
 1582 καὶ ζῆλος ἦλθεν εἰς αὐτὸν νὰ τοὺς ἤξεύρη ἑκείνος.

1585 Ἐπέρνα τότε μοναχός, νεροκάλαμον εὔρεν,
 εἶδεν λέοντα φοβερὸν ἄδαρμένον, ἔξαπλωμένον
 1586 Ἰωαννικίου ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ θαυμαστοῦ ἐκείνου.

Ἦς εἶδε δὲ τὸν λέοντα ὁ Διγενῆς Ἀκρίτης
 1587 ἐκ βάθους ἀναστέναξεν ψυχῆς καὶ εἶπεν οὕτως :

1590 «Πότε ἰδῆτε, ὀφθαλμοί, ἐκείνους τοὺς ἀνδρείους ;»
 Τῶν ἀπελάτων εὔρηκε τὸν ὑδροφόρον τότε
 1591 καὶ ἀνερώτησεν αὐτὸν διὰ τοὺς ἀπελάτους.

Ἦ ὑδροφόρος παρευθὺς τὸν Διγενῆν ἐλάλει :
 1592 «Τί τοὺς θέλεις, νεώτερε καλέ, τοὺς ἀπελάτας ;»

1595 Ἐκεῖνος ἀπεκρίθηκε πάλιν τὸν ὑδροφόρον :
 «Ζητῶ κι' ἐγὼ νὰ γίνωμαι ὡς εἷς τῶν ἀπελάτων».

1596 Καὶ τότε ἐκεῖνος ἔλαβε τὸν Διγενῆ καὶ ἦλθον
 Ἦς τὸ λησταρχεῖον μέσα δὲ τὸ φοβερὸν καὶ ξένον,
 1597 καὶ εὔρον τὸν Φιλόπαππον κι' ἐκοίτετο Ἦς τὴν κλίνην.

1600 πολλῶν θηρίων δέσματα εἶχεν ἀπάνω κάτω,
 καὶ κύψας ὁ νεώτερος, Βασίλειος Ἀκρίτης,
 1601 ἐπροσεκύνησεν αὐτὸν καὶ ἔχαιρέτησέ τον
 καὶ ὁ γέρον ὁ Φιλοπαπποῦς οὕτως τὸν ἀπεκρίθη :
 1602 «Καλῶς ἦλθες, νεώτερε, ἂν οὐκ ἔση προδότης».

1605 Καὶ τότε ὁ Βασίλειος οὕτως ἀνταπεκρίθη :
 «Ἐγὼ προδότης δὲν εἶμαι, ἀλλὰ ζητῶ γενέσθαι
 1606 τώρα εἰς ταύτην τὴν μονὴν μεθ' ὑμῶν ἀπελάτης».

Ἦ ὁ γέρον δὲ ὡς ἤκουσεν οὕτως ἀπηλογήθη :
 1607 «Ἄν καυχῆθῃς, νεώτερε, νὰ γίνῃς ἀπελάτης,

1610 τὴν ῥάβδον ταύτην ἔπαρε καὶ ἀτέλθε εἰς βίγλαν,
 1611 καὶ ἂν νηστεῦσαι δύνασαι ἡμέρας δεκαπέντε,
 μὴδ' ὑπνὸν εἰς τὰ βλέφαρα λάβῃς τῶν ὀφθαλμῶν σου,
 1612 καὶ μετὰ ταῦτα ἀπελθὼν λέοντας νὰ σκοτώσης,
 καὶ ἐκείνων τὰ δερμάτια ἂν φέρῃς ἐδῶ πάντα,

1615 καὶ πάλιν ἐὰν δύνασαι εἰς βίγλαν νὰ κατέβῃς,
 1616 ὅταν περνοῦν οἱ ἄρχοντες μετὰ πολλοῦ τοῦ πλήθους,
 ἔχοντας νύμφην καὶ γαμβρόν, νὰ ἔμπης εἰς τὸ μέσον,

1617 Πηφισσοῦράς σου πύργου τοῦ ἐκείνου ἐπὶ τὴν ἐκείνην ἔλθῃτε,

(ἢ νὰ πάρῃς τὴν νεόνυμφον ἐδῶ νὰ τὴν ἐφέρῃς),
τότε πληροφορήθητι νὰ γίνῃς ἀπελάτης.» 1620

Ὁ Διγενῆς, ὡς ἤκουσεν, οὕτως τὸν ἀπεκρίθη:
«Ταῦτα, ὦ γέρον, μὴ λαλήῃς, μικρὸν γὰρ τὸ ἐποιοῦν.
Μόνον τοιούτως λέγω σοι, Φιλόπαππε ἀνδρεῖε:
λαγὸν εἰς τὸν ἀνήφορον τρίτον νὰ τὸν πιάσω,
τὴν χαμοπετοῦσαν πέρδικαν ν' ἀπλώσω νὰ τὴν λάβω.» 1625

Καὶ τότε ὁ Φιλόπαππος τοῖς ἀπελάταις εἶπεν
ἔφεραν ἀργυρὸν σελλὴν καὶ κάθισεν ὁ Ἀκρίτης,
τράπεζαν ἔθεντο αὐτῷ ἔμπροσθεν θαυμασίαν,
ἔφαγον δὲ καὶ ἔπιον ἅπαντες χαριέντως·
καὶ μετὰ ταῦτα ἔλεγον ἕκαστος ἐξ ἐκείνων 1630
ὅτι δύνανται πολεμεῖν πολλοὺς ἐκ τῶν ἀνδρείων.

Ἀκούσας δ' ὁ Φιλόπαππος εἶπε πρὸς τὸν Ἀκρίτην:
«Σὺ δέ, καλὲ νεώτερε, πόσους δύνασαι κρούειν;»

Ὁ δὲ Βασίλειος εὐθύς οὕτως ἀπηλογήθη:
«Ἐλάτε, ἀγούροι, νὰ πάρωμεν ὑπόκοντα ῥαβδία, 1635
καὶ πορευθῶμεν ἀπῶθεν ᾗς τὴν ὀμαλίαν πάντες,
καὶ κάθε εἰς νὰ δώσωμεν ῥαβδέας ὑπ' ἀλλήλων,
καὶ εἷς τις νικήσει τὸν ἕτερον, ἅς πάρῃ τὸ ῥαβδί του».

Τότε ἐκεῖνοι ἔλαβον ὑπόκοντα ῥαβδία,
ὁ Κίνναμος ὁ θαυμαστός μετὰ Ἰωαννικίου, 1640
καὶ σὺν αὐτοῖς ὁ Διγενῆς μετὰ καὶ ἄλλων πλείστων,
καὶ ὅλοι ἐπορεύθησαν κάτω ᾗς τὴν ὀμαλίαν,
καὶ ἔδιδον εἷς ἕκαστος τὸν ἕτερον ῥαβδέας.

Καὶ τότε ὁ Βασίλειος, ὁ Διγενῆς ἐκεῖνος,
ἐπῆρε τὸ ῥαβδίον του καὶ εἰς τὸ μέσον ἦλθεν· 1645
τοὺς μὲν ῥαβδέας ἔκρουε, τοὺς δ' ἄλλους σφονδυλέας,
καὶ πάντων ὑπελύθησαν αἱ χεῖρες τῶν ἀνδρείων.

Ἐσήκωσε δὲ ὁ Διγενῆς ἐκείνων τὰ ῥαβδία,
ἔφθασεν εἰς τὸν γέροντα, λέγει αὐτῷ τοιαῦτα:
«Δέξαι ῥαβδία, Φιλοπαπποῦ, πάντων τῶν ἀπελάτων, 1650
καὶ ἂν οὐδὲν ἀρέσει σε καὶ σοὶ τὸ θέλω ποίσει.»

Τοῦτο οὖν ὁ θαυμάσιος Ἀκρίτης ἐκτελέσας,
ἐγύρισε πρὸς τὸν λαὸν καὶ ἔτρεχε τὸν δρόμον,
καὶ μετὰ ταῦτα ἦλθον πάντες εἰς τὴν οἰκίαν.

1655 Ἐχαιρε δὲ ὁ Διγενῆς ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις,
ὁ θαυμαστός Βασιλεῖος, ἡ δόξα τῶν ἀνδρείων,
καὶ πάντες ἔφροιτον αὐτὸν ἐκ τῶν αὐτοῦ πολέμων.

Δ'. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐπισκέπτεται τὸν Ἀκρίταν.

(Ἐκ τοῦ Ε' Λόγου, στ. 2342—2420).

Ὅμοίως γὰρ καὶ βασιλεὺς ὁ μέγας τῶν Ῥωμαίων,
ὁ Ῥωμανὸς ὁ πλούσιος, καὶ νικητὴς ὁ μέγας,
ἀκούων τὰ τοῦ Διγενοῦς Ἀκρίτου Βασιλείου,
2345 εἶχεν ἀγάπην περισσὴν πρὸς τὸν Ἀκρίτην τότε
νὰ βλέψη τὸν νεώτερον, νὰ τὸν τιμήσῃ μέγα.
Καὶ τότε ἐδιέτριβεν τῆς Καππαδοκίας μέρη,
καὶ στρατεύμα εἶχεν περισσὸν κατὰ τοὺς Μαγουλίους.

Βασιλεῖος ὁ θαυμαστός ἐπέτυχε ἔς τὰς ἄκρας,
2350 ταύτας φυλάσσων ἀκριβῶς, ὡς μηδενὸς τολμῶντος
ἄνευ προστάξεως αὐτοῦ διαπερᾶσαι ἔκειθεν.

Γράφει ἔς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς ἐπιστολὴν τοιαύτην :
«Μὴ κατοκνήσης, κράτιστε, τοῦ πρὸς ἡμᾶς ἔλθειν σε·
ἤκουσε γὰρ παρὰ πολλῶν δική μου ἡ βασιλεία

2355 περὶ τῶν κατορθώσεων καὶ ἀνδραγαθιῶν σου,
καὶ πόθον ἔχω νὰ ἰδῶ τὴν σὴν ὠραίαν ὄψιν,
ὅπως τῷ Πλάστῃ καὶ Θεῷ τὴν χάριν ἀναπέμψω,
πὺρ σ' ἔδωκε τὴν δύναμιν, τὴν γνῶσιν καὶ ἀνδρείαν
τοσαύτην ὑπεράνθρωπον ἐν τῇ γενέσει ταύτῃ,

2360 καὶ θέλεις πάρει ἀμοιβὴν ἐκ τῆς χειρὸς κυρίου.
Ἐλθὲ δὲ χαίρων πρὸς ἐμέ, ἡμῶν μὴ ἐπιλάθῃς».

Ὁ δὲ ταῦτα δεξάμενος ἀντιγραφὴν ἐκπέμπει :
«Ἐγὼ γάρ», λέγει, «δέσποτα, σὸς δοῦλος νῦν τυγχάνω,
καὶ εἰ ποθεῖς, ὡς ἔγραψας, ἰδεῖν ἄχρηστον ἄνδρα,
2365 λάβε ὀλίγους μετὰ σοῦ καὶ ἔλθὲ εἰς τὸν Εὐφράτην·
ἐκεῖ μὲ ὄψῃ, δέσποτα, τὸν σὸν ἀχρεῖον δοῦλον·
καὶ γὰρ πτοοῦμαι, βασιλεῦ, πολλοῦ τοῦ στρατοπέδου,
μήπως ἀπάρξωνταί τινες ἐκ τούτου με τοῦ ψέγειν,
καὶ λυπηθεὶς χαρίσωμαι ὄσῳ ἐκ τῶν χειρῶν μου·

2370 ὃ γὰρ νεότης δέσποτα, ἔχει πολλὰς μοιᾶς».

Ἔχαιρε γὰρ ὁ βασιλεὺς ἀκούσας τῆς γραφῆς του,
καὶ ἔλεγε τοῖς ἄρχουσι μετὰ χαρᾶς μεγάλης:
«Εὐρέθη ἄνθρωπος καλός, σοφὸς ἔς τὴν βασιλείαν,
οἷος οὐκ ὤφθη πώποτε τοιοῦτος ἐν τῷ κόσμῳ».

Ἀπῆλθε τότε βασιλεὺς θεάσασθαι Ἀκρίτην, 2375

καὶ ἑκατὸν μεθ' ἑαυτοῦ ἔλαβε στρατιώτας
σὺν τούτοις παραγέγονεν εἰς ποταμὸν Εὐφράτην.
Ἐκεῖσε τοῦτον διελθὼν μ' ὀλίγους ἀνδρειωμένους,
περιχαρῶς ἐφίλησε, τὸ μέγεθος θαυμάσας
τῆς θαυμαστῆς τε καὶ καλῆς τοῦ νέου ἡλικίας· 2380

«Οὐ χρήζεις», λέγων, «τέκνον μου, ἐπαινῶν ἄλλοτρίου,
σχολάζει τότε ὁ ἔπαινος ὅταν φανῇ ἡ ἀλήθεια.

Διό, τέκνον μου, λέγε με πεπαρορησιασμένως
καὶ εἰ τι χρήζεις δώσω σοι ἐμῆς δὲ βασιλείας».

Καὶ ὁ Ἀκρίτης πρὸς αὐτὸν ὡς δοῦλος ἀπεκρίθη: 2385

«Καλὰ νὰ εἶσαι, δέσποτα, μ' ὅλην τὴν στρατιάν σου,
καὶ μένα μόνη φθάνει με ἡ συμπάθεια αὐτή.

Τὰς δωρεὰς καὶ τὰς τιμὰς, πὺν θέλεις νὰ με δώσης,
δός τεσ αὐτές, ὃ δέσποτα, πένησι στρατιώταις.

Ἔχει ἡ βασιλεία σου ἐξόδους ἀμετρούτους, 2390

ἄξια δὲ ἡ ἀμοιβὴ τῆς δόξης σου τὸ κράτος
νὰ ἀγαπᾷ τοὺς σκλάβους του, νὰ ἐλεῇ πεινῶντας,

ἔξ ἀδικούντων ὄυεσθαι τοὺς καταπονουμένους·

ἔς τὰ κατὰ γνώμην πταίσματα συγχώρησιν παράσχου,
νὰ μὴν ὀργίζεσαι τινὰν προτοῦ νὰ ἐξετάσης. 2395

Αὐτὰ εἶναι, ὃ κράτιστε, ἔργα δικαιοσύνης,

μ' αὐτῶν καὶ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ἔχεις νὰ ὑποτάξῃς·

οὐ γὰρ δυνάμει ἐστὶ κρατεῖν καὶ κυριεύειν,

ἀλλὰ Θεοῦ τὸ χάρισμα ἐκ δεξιᾶς ὑψίστου,

δι' οὗ τῆς χάριτος ἐγὼ καὶ τοὺς μεγάλους δρόμους, 2400

ὀπού'χες γὰρ κατὰ καιρὸν εἰς φύλαξιν τῶν ἄκρων,

ὡς δῶρον εὐτελέστατον ἄχρη τῆς τελευτῆς μου

σοί, βασιλεῦ, χαρίζομαι ὡς δοῦλός του εὐγνώμων,

καὶ ἄς μὴν εἶναι εἰς σὲ πλεόν φροντίδες τούτων.

Ἐγὼ ποιήσω τοὺς ἐχθροὺς δούλους εἶναι τοῦ κράτους». 2405

Ἀκούσας οὖν ὁ βασιλεὺς τοὺς λόγους τοῦ Ἀκρίτου,

«Ἐγε», λέγει, «ὃ τέκνον μου ὅλην τὴν Ῥωμανίαν,

ἀπὸ βορρᾶν οὖν δίελθε μέχρι μερῶν τῶν πάντων,
καὶ ἔσο νῦν τιμώμενος μετὰ καὶ τοῦ λαοῦ σου,
2410 καὶ χαρίσω πάντα διπλᾶ μετὰ χρυσιβόλλου
τὰ κρατηθέντα πρὸ καιροῦ κτήματα τοῦ σοῦ πάππου·
ἔχει ταῦτα ἀφαίρετα ὑπὸ σῆς ἔξουσίας».

Ταῦτα πάντα ὁ βασιλεὺς χρεωστικῶς πληρώσας,
καὶ τὸν Ἀκρίτην χάρισε πολῦτιμα κουμάσια.
2415 Ἐπρόπεμψε τοίνυν αὐτὸν μετὰ περιχαρίας,
καὶ τὴν εὐχὴν του ἔδωκε τότε μὲν τοῦ Ἀκρίτου:
«Τέκνον μου», ἔφη πρὸς αὐτόν, «θεὸς κατευδῶσθι
καὶ ἀξιῶση χαίρειν σε τὰ πάντεσπνά σου κάλλη».
Καὶ χαίρων τότε μίσσευσεν ἕς τὰ μέρη Ἀχαΐας
2420 πρὸς πόλεμον κατὰ ἐχθρῶν, καὶ νικητῆς ἐφάνη.

Ἄπόσπασμα

ἀπὸ τῆν «*Διδασκαλίαν πηραινετικὴν*»

Ἀλεξίου Κομνηνοῦ.

Εἰσαγωγή: (κατὰ τὸν Κάρολον Κρουμπάχερ). Τὸ ποίημα εἰ-
να διδασκτικόν, βασιζόμενον ἐπὶ τοῦ πρὸς Δημόνικον λόγου τοῦ
ψευδοῖσοκράτους, ὅστις ἀνεγίνωσκετο πολὺ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν.
Ἔχομεν αὐτὸ εἰς πολλὰς καὶ πολλὰ διαφερούσας ἀλλήλων παραλ-
λαγὰς. Εἰς τινὰς ἐξ αὐτῶν προτάσσονται οἱ ἐξῆς εἰσαγωγικοὶ
στίχοι :

Γραφὴ καὶ στίχοι διδαχῆς καὶ παραινέσεως λόγῳ
ἐξ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ τοῦ μακαρίου κείνου,
τοῦ θαυμαστοῦ καὶ τοῦ σοφοῦ εἰς σύνεσιν καὶ γνῶσιν·
οὐοῦ του τὴν ἀπέστειλε ἕς τὰ ξένα πού βρισκέτο,
εἰς διάταξιν τὴν ἔγραψε κα' ἔστειλε πρὸς ἐκεῖνον
πῶς νὰ μαθαῖνη παίδευσιν, νὰ βρῆ τιμὴν εἰς τέλος.

Ὁπῶ ἐμφανίζεται ὡς συγγραφεὺς τοῦ ποιήματος ὁ Ἀλέξιος,
ὁ υἱὸς τοῦ αυτοκράτορος Ἰωάνν. Κομνηνοῦ, ὅστις συνεδασίλευσε
μὲν μετὰ τοῦ πατρός του, ἀλλ' ἀπέθανε πρὸ αὐτοῦ, ἐν ἡλικίᾳ 36
ἐτῶν, τὸ 1142. Τὸ ποίημα ἐπομένως ἐγράφη ὀλίγον πρὸ τοῦ 1142,
ἐδημοσιεῖσθαι δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξίου ἀφοῦ καλεῖται

οὗτος ἐν τῇ εἰσαγωγῇ μακάριος. Βραδύτερον τὸ ποίημα διεσκευάσθη ὅλως διόλου ἐλευθέρως, τροποποιηθέντων τῶν ἀρχικῶν στίχων τῆς εἰσαγωγῆς ἢ καὶ παραλειφθέντων ὅλως· εἰς τινὰς δὲ παραλλαγὰς συγγραφεὺς αὐτοῦ ὀνομάζεται ὁ Σ π α ν έ α ς, καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο κατέστη φαίνεται τυπικὸν διὰ τὰ παραινετικὰ ποιήματα. Τὸ ποίημα ἐγένετο λίαν δημοτικὸν κατὰ τὸν μεσαιῶνα. Τὸ παρατιθέμενον ἀπόσπασμα εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ὑπὸ τοῦ Émile Legrand ἐκδοθείσης παραλλαγῆς (ἐκ 285 στίχων, ἀπὸ χειρόγραφον τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων, τοῦ τέλους τοῦ 13ου αἰῶνος).

Πρὸ πάντων ἔχε τοῦ Θεοῦ τὸν φόβον εἰς τὸν νοῦν σου,
καὶ πρόσεχε καὶ φύλαττε τὰς ἐντολάς τὰς τούτου·
γινώσκει γὰρ ὡς πλαστουργὸς κρυπτὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων,
ἐλέγχει καὶ τοὺς λογισμοὺς, δικάζει καὶ τὰς πράξεις,
καὶ φανεροῖ καὶ τὰ κρυπτὰ καὶ τοὺς κακοὺς κολάζει, 5
τοὺς δὲ καλοὺς εὐεργετεῖ καὶ φίλους ὀνομάζει·
λέγει γὰρ τίς τῶν προφητῶν ἐκείνων τῶν ἀρχαίων :
«τίς ἤλπισεν εἰς Κύριον ποτὲ καὶ κατησχύνθη ;»
Ἄλλος δὲ πάλιν θαυμαστός προφήτης οὕτως λέγει :
«ὅστις εἰς ἄνθρωπον θαρρεῖ καὶ εἰς ἄνθρωπον ἐλπίζει, 10
οὗτος ἐπικατάρατος καὶ ἀπελπισμένος μάλλον».

Τὸν βασιλεῖαν ἀγάπα τον, καὶ τίμα καὶ φοβοῦ τον·
καὶ ἅς ἐν' ἡ ὑπόληψίς σου ὀρθὴ καὶ ἡ γνώμη σου ἐλευθέρη·
πρόβλησις ἔστι γὰρ Θεοῦ, Χριστὸς ἐνὶ Κυρίου·
καί, ὡς ἐνὶ κίνδυνος ψυχῆς καὶ κόλασις μεγάλη, 15
ἂν ἀκούσης κατὰ τοῦ Θεοῦ ῥήματα βλασφημίας
καὶ σιωπῆσης παντελῶς καὶ οὐκ ἐλέγξης μάλλον
ὡς βλάσφημον καὶ κάκιστον ἐκεῖνον τὸν εἰπόντα,
οὕτως τυγχάνει κάκιστον καὶ κατὰ βασιλείως
ἐὰν ἀκούσης κατ' αὐτοῦ σκευὴν ἐπιβουλίας, 20
καὶ οὐ δράμης, ὄση δύναμις, καὶ σπεύσης ὀλοψύχως
νὰ δεῖξης τὸν ἐπίβουλον καὶ νὰ τὸν φανερώσης,
νὰ πάθῃ αὐτὸς καὶ μετ' αὐτοῦ νὰ παιδευθῶσιν ἄλλοι,
ἔνοχος εἶσαι πειρασμῶν, θανάτου τιμωρίας·
Θεὸς γὰρ ὀνομάζεται ὁ βασιλεὺς, παιδὶν μου, 25
καὶ τὸ εἰς αὐτὸν φερόμενον κοινὸς χαμηδὸς πρὸς πάντας.

25 Ὡς θέλεις νὰ ἔνι ὁ φίλος σου, παιδίμ μου, πρὸς ἑσέναν,
 νὰ τοιοῦτος ἄς εἶσαι πρὸς αὐτὸν καὶ οὐ μὴ σε λείψῃ φίλος·
 30 ὅταν δὲ θέλῃς κτήσασθαι πρὸς ἄνθρωπον φιλίαν,
 πολυπραγμόνει, μάνθανε, ψηλάφα, κατερώτα
 τὴν γνώμην καὶ τὴν φρόνησιν καὶ τὴν ὑπόληψίν του,
 ἄλλον ἂν εἶχε πρὸ ἑσοῦ φίλον, καὶ πῶς τὸν εἶχεν,
 καὶ ποταπὴν ὑπόληψιν ἔδειξε πρὸς ἐκεῖνον·
 καὶ ἂν μάθῃς ὅτι καθαρὰν ἐφύλαξεν ἀγάπην,
 35 καὶ δόλον οὐκ εἰργάσατο καὶ ὑπόκρισιν οὐκ εἶχε,
 τότε ἀναγκαλίσου τον καὶ δέξου τον ὡς φίλον·
 εἰ δὲ εἰς τὸν πρῶτον ἔσφαλε καὶ οὐκ ἔστερξε φιλίαν,
 φεῦγε αὐτόν, ὡς δύνασαι, καὶ ἀποχωρίσθησέ τον.

40 Πρόσεχε αὐτοῦ ὁποῦ ἠκούμπησες κι' ἐτάχθης νὰ δουλεύῃς,
 νὰ ἔχῃς τιμὴν, ἀσχόλησιν καὶ καθαρὰν ἀγάπην,
 καὶ χῶμα γίνου ἂν ἠμπορῆς καὶ ἄς σὲ καταπατῶσι,
 κι' ἐξακολούθει θέλημα καὶ ἄς εἶσαι εἰς τὴν βουλὴν τους,
 καὶ ὡς γνήσιον καὶ ποθητὸν παιδίμ, νὰ σὲ ὀνομάσουν·
 45 μᾶλλον ἐπεὶ ἔχουσιν εἰς σὲ ἀσχόλησιν μεγάλην,
 ἀρμόζει σε ἡ ταπεινώσις καὶ δουλοσύνη πᾶσα·
 τίμα γοῦν τοὺς αὐθέντας σου καὶ ἀγάπα ὡς τοὺς γονεῖς σου,
 ἀγάπα καὶ τοὺς φίλους σου καὶ πάντα νὰ τοὺς ἔχῃς.

50 Ἀγάπα τὰ στρατιωτικά, πάντοτε μάνθανέ τα·
 στρατιῶται ἦσαν οἱ ὅλοι σου καὶ πάπποι καὶ προπάπποι,
 καὶ ὅλον τὸ γενολόγιν σου καλοὺς στρατιώτας εἶχε·
 καὶ ἂν ἀγαπᾷς καὶ γρηγορῆς, συντόμως νὰ τὰ μάθῃς.

Εἰς τὸ κυνήγιμ σπούδαζε καὶ τρέχε καὶ γρηγόρει,
 ὅτι ὠφελεῖ τὸν ἄνθρωπον μεγάλως εἰς στρατείαν.

55 Πᾶν ἀγαθὸν καὶ χρήσιμον καὶ μάνθανε καὶ λάλει,
 ἄκουε πάντα συνετῶς καὶ χώριζε τὸ κρεῖττον.

Μὴ προλαμβάνῃ ἡ γλῶσσά σου ποτὲ τὸν λογισμόν σου·
 πολλοὺς ἀπὸ συναρπαγῆς ἀπώλεσεν ἡ γλῶσσα·
 δι' αὐτό, παιδίμ μου, πρόσεχε πρῶτον καλὰ καὶ σκόπει,
 καὶ τότε λάλει λιγοστὰ καὶ μεμελετημένα.

Ἡ προσευχὴ πρὸς τὸν Θεὸν μεγάλως οἰκτιοῦται, 60
 καὶ μᾶλλον εἰ προσεύχεται κανεὶς ἀπὸ καρδίας·
 ὥσπερ ὁποῦ συνομιλεῖ πατέραν του πολλάκις,
 θαρρεῖ καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν ὅσα καὶ οἷα θέλει·
 οὕτως ὁ προσευχόμενος καὶ ψάλλον καταμόνας
 λαμβάνει χάριν ἐκ Θεοῦ καὶ εὐρίσκει παρησΐαν. 65
 Λοιπὸν εἰς τὴν καρδίαν σου θές το, παιδίμ μου, τοῦτο,
 καὶ ὅταν εὐρίσκησ ἄδειαν καὶ ψάλλε καὶ προσεύχου.

Ταῦτα γὰρ τὰ φαινόμενα καὶ τὰ λαμπρὰ τοῦ κόσμου
 οὐκ ἔχουσιν ὑπόληψιν, οὐ φιλοδεσποτοῦσι.
 Τίποτ' οὐκ ἔφερε κανεὶς εἰς τὸν παρόντα βίον· 70
 πάντες γυμνοὶ ἐγεννήθημεν, γυμνοὶ ἤλθομεν εἰς τὸν κόσμον,
 καὶ ποῦ γυμνοῦ πτωχότερος ; παιδίμ μου, τί ἀλεικάξεις ;
 πλοῦτος καὶ κάλλος, χρήματα καὶ πράγματα καὶ δόξα
 παρέρχονται καὶ λύονται, κἄν φαίνωνται πρὸς ὥραν·
 ἦθος ὁμοῦ δὲ ταπεινὸν καὶ μετριοφροσύνη 75
 αὐτὰ εἰσι πλοῦτος ἀληθής, δόξα μὴ πληρουμένη·
 αὐτὰ τὸν ἔχοντα ποιεῖ ἐπαινετὸν ἐν κόσμῳ,
 καὶ ζῶν καὶ μετὰ θάνατον χάριτας προξενεῖται.

Οὐ ψέγει φρόνιμος ποτὲ τινὰ διὰ πτωχείαν,
 οὐδὲ τὸν πλούσιον ἐπαινεῖ διὰ πλησμονὴν χρημάτων· 80
 οὐκ ἔστι ἐκ προαιρέσεως ὁ πλοῦτος καὶ ἡ πενία,
 εἰς τοῦ Θεοῦ τὸ θέλημα κεῖνται μόνα τὰ δύο·
 ἡ γνώμη καὶ προαίρεσις εἰσὶ δὲ τῶν ἀνθρώπων,
 αὐταί [ἔχουν καὶ] τὸν ἔπαινον, αὐταὶ δὲ καὶ τὸν ψόγον.

Γίνωσκε τιμιώτερον τῆς ἀρετῆς οὐκ ἔστι· 85
 τὸ κάλλος γὰρ ἠχρεΐωσαν ἡ νόσος καὶ τὸ γῆρας,
 πολλάκις καὶ τὰ χρήματα βλάπτουν, οὐκ ὠφελοῦσιν·
 ἡ δ' ἀρετὴ, κἄν καὶ γηρᾷ, γίνεται λαμπροτέρα·
 κέρδος γὰρ ἔχει μέγιστον τὴν ἄνω βασιλείαν.

.

Ἀπὸ τοῦς «Γραμματικοῦς στίχους»

Μιχαὴλ τοῦ Γλυκᾶ.

Εἰσαγωγή. Ὁ Γλυκᾶς, γεννηθεὶς πιθανῶς ἐν Κερκύρα, ἔζησε κατὰ τὸ β' ἡμισυ τοῦ 12ου αἰῶνος, κατεῖχε δὲ θέσιν γραμματέως (= «γραμματικοῦ»). Ταῦτα μόνον γνωρίζομεν περὶ αὐτοῦ. Συγγράμματα αὐτοῦ ἄλλα ἔχομεν ὀγκώδη Χρονογραφίαν (ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου μέχρι τοῦ θανάτου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ), Θεολογικὰς ἐπιστολάς, συλλογὴν δημοδῶν παροιμιῶν, κ.ἄ.

Φυλακισθεὶς κάποτε ἀπηύθυνεν ἐκ τῆς εἰρκτῆς ποιήμα ἰκετευτικὸν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μανουὴλ τὸν Κομνηνόν, ἐξαιτούμενος τὴν ἀντίληψιν αὐτοῦ. Τὸ ποίημα τοῦτο φέρει ἐν τοῖς χειρογράφοις τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν: «Στίχοι γραμματικοῦ Μιχαὴλ τοῦ Γλυκᾶ, οὗς ἔγραψε καθ' ὃν κατεσχέθη καιρὸν ἐκ προσαγγελίας χαιρεκάκου τινός». Ἀποτελεῖται ἀπὸ 581 στίχους, ἀνήκει δὲ εἰς τὰ ἀρχαιότατα μνημεῖα τῆς ὀπωσδήποτε δημῶδους ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Emile Legrand ἐκ κώδικος τοῦ 13ου αἰῶνος, ἀποκειμένου εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων.

Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ποιήματός του ὁ Γλυκᾶς ἀναφέρει ὅτι ἓνας κόραξ πρὸ τινος εἶχε καθίσει ἐπὶ τῆς στέγης τοῦ οἴκου του καὶ ἤρχισε νὰ κράζῃ «ἄναρθρα καὶ παρασκευομένα». Φόβος καὶ τρόμος κατέλαβε τὴν ψυχὴν τοῦ ποιητοῦ ἐξ αἰτίας τοῦ ἀπαισίου οἰωνοῦ. Παρεκάλεσε τὸν Θεὸν νὰ ἐγάλη σὲ καλὸν αὐτὸν τὸν φόβον. Πλὴν εἰς μάτην. Διότι ἰδοὺ εὐθὺς μετ' ὀλίγον, συκοφαντηθεὶς ἀπὸ ἓνα γείτονά του, (δὲν λέγει ποῖαν συκοφαντίαν), συνελήφθη καὶ ἐρρίφθη εἰς τὴν φοβερὰν εἰρκτὴν τῶν Νομῆρων...

Ἄλλ' ἐρωτᾶς τὸν θάνατον, βούλει μαθεῖν τὸν Ἄδην;
 Ἄδην καλῶ τὰ Νούμερα, τὰ χεῖρω καὶ τοῦ Ἄδου,
 ὅσον καὶ γὰρ εἰς κάκωσιν νικῶσι καὶ τὸν Ἄδην.
 Ἐκεῖ γάρ, ὡς ἀκούομεν, ἀλλήλους θεωροῦσι,
 90 καὶ τοῦτο παρηγόρημα μέγα τοῖς θλιβομένοις·
 ἐν τούτῳ δὲ τῷ ζοφερῷ καὶ βαθυτάτῳ λάκκῳ
 οὐ φῶς παρὰ τοῖς ὄμμασιν, οὐδέ τις ὁμιλία·
 τὸ συνεχὲς γὰρ τοῦ καπνοῦ, τοῦ σκότους ἢ παχύτης,
 ἀλλήλους οὐ παραχωρεῖ βλέπειν οὐδὲ γνωρίζειν·

ἐκεῖ πεντηκονθήμερος καιρὸς ἐλευθερίας 95
 κατ' ἔτος ἅπαν δίδονται τοῖς ἀποδικασμένοις·
 ἔνταῦθα δὲ διηλεκτὴς ἢ κάθειρξις τυγχάνει,
 ὁ γόος ὧδε μόνιμος, ἀέναος ὁ θρήνος,
 ὁ τῶν δακρῦων ὀχετὸς οὐ λήγει καταρρέων.
 Θλίβει μικρὸν ὁ θάνατος, ἅπαξ ἡμᾶς πικραίνει· 100
 ἢ φυλακὴ δὲ πάντοτε κέκτηται τὴν πικρίαν·
 ὁ τέλει γὰρ χρησάμενος τοῦ βίου κατὰ φύσιν,
 καὶ λειτουργήσας τὸ χρεῶν, ἢ μεταστάς τῶν ὧδε,
 ἐκεῖνος ἅπαξ ἔθανεν, ἐτάφη καὶ παρήλθε,
 ἐν λήθῃ πάντων γέγονε τῶν ὄντων ἐν τῷ κόσμῳ, 105
 φίλων, γνωρίμων, συγγενῶν, γονέων καὶ συζύγου·
 οὐκέτι τούτων ἕνεκα δάκνεται τὴν καρδίαν,
 πάντων ἐπιλαθόμενος ὧν εἶχεν ἐν τῷ βίῳ·
 ὁ δὲ βληθεὶς ἐν φυλακῇ πλήρει καπνοῦ καὶ σκότους,
 ἔχει τοὺς πόνους μετ' αὐτοῦ πάντοτε συνοικοῦντας· 110
 ὁσάκις ἀναπνεύσειε λυπεῖται τοσαυτάκις,
 ἀναστενάξει, θλίβεται, κόπτεται, δαπανᾶται,
 ἐπὶ θανάτῳ θάνατον δέχεται καθ' ἑκάστην,
 ὅτι καὶ ζῆ καὶ μέμνηται καὶ τῶν αὐτοῦ στερεῖται.

Ἄκοῦτε τα καὶ οὐ θλίβεσθε, λαλῶ σας καὶ οὐ λυπεῖσθε· 115
 λόγος, ἀλήθεια, φέρεται δημοτικὸς ἀρχαῖος :
 «ὅπου ἔχει ἀμέριμον ψυχὴν, ὅπου ἐνὶ χορτασμένοις,
 ποτὲ οὐ πιστεύει νησιτικόν, ποτὲ οὐ ψυχοπονᾶται»·
 Ἐοῦ ἂν ἰστήκης εἰς βουνὸν καὶ ἀπὸ μακρὰ ἐντρανίτζης,
 καὶ βλέπῃς ἄλλον κείμενον ἀπέσω εἰς τὸ καμίνιν, 120
 οὐκ εἶδες, οὐκ ἐνόησες, οὐκ ἔγνωσ τὴν πικρίαν·
 ἐκεῖνος τηγανίζεται, καὶ σὺ κἂν ψίχα οὐ γνώθεις.
 Ἄν ἴδῃς εἰς τὸ πέλαγος καράβιν κινδυνεῦον,
 ἐσὺ γελᾷς ἀπὸ μακρὰ, κ' ἐκεῖ μεγάλη τζίκνα·
 ἐσὺ λέγεις αἰλίμονον, κ' ἐκεῖ θεωροῦν ἀγγέλους. 125
 Ὁ βλέπων φῶς ἐλεύθερον, ὁ τρέχων εἰς τὸν κόσμον,
 οὐκ ἔχει φόβον πενθεράς, ἀμέριμος κοιμᾶται·
 ἂν οὐ πιασθῆ, καὶ δαμασθῆ, ψυχὴν ἂν οὐ πονέσῃ,
 ὡς ὄρνεον πετάζεται, δοκοῦν τον ὄλα ὀμάλιν.
 Τῆς φυλακῆς ἢ κάκωσις, ἢ τζίκνα, τὸ καρβούνιν, 130

Ἄ. Γ. Σαρῆ, Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Ε' Γυμν. — Ἐκδ. Γ' 1932 16

- 99 ἐγὼ τὸ ἐξεύρω μοναχός, ἐμέναν καίει μόνον,
μόνος ἐγὼ δαμάζομαι, κι' ἐγὼ τὴν πείραν ἔχω.
Εἴ τις ἂν λέγῃ: «ψεύδεται, φλυαρεῖ, μὴ τὸν πιστεύῃς!»
κανεῖς ποτὲ οὐκ ἐπόνεσεν, οὐκ εἶδε τί ἐνὶ ὀνόματι
- 135 ὁποῦ πονέσῃ κεφαλὴν καὶ ὁποῦ πονέσῃ πτέρναν
ἐπίσης ἀναγκάζονται κι' ἐπίσης ὀδυνῶνται·
ἐκείνους ὁποῦ ἐπόνεσαν ἐρώτα, καὶ νὰ μάθῃς.
- Ἡ φυλακὴ καὶ θάνατος, καὶ χείρων τοῦ θανάτου·
ἡ φυλακὴ καὶ κάμινος, καὶ χείρων τῆς καμίνου·
- 140 [αὐτὴν] ἂν εἴπησιν κόλασιν, παχυμερῶς κολάζει,
παχυμερῶς στενοχωρεῖ, καὶ θλίβει καὶ δαμάζει·
ἡ θλίψις δὲ τῆς φυλακῆς, ἡ μέριμνα, ἡ ἀνάγκη,
πολυμερῆς, πολύτροπος, πολυειδής, ποικίλη·
καθ' ὅραν φθάνει ὁ θάνατος, καθ' ὅραν ἀποθνήσκεις·
- 145 χωρὶς θαλάσσης πνίγεσαι, χωρὶς πυρὸς ἐξάπτεις,
μέλη καὶ μέλη τέμνεσαι καὶ δίχα μαχαιρίου·
οὐκ ἔστι πόνος πούποτε νὰ μὴ σὲ κατακρούσῃ·
φύλλον θροεῖ σε ἂν σαλευθῇ, πουλὴν ἂν ἴδῃς τρέμεις,
ἂν γένη κτύπος πούποτε, μόδιον ἀγγέλους βλέπεις,
- 150 φοβεῖσαι μὴ ἔλθῃ μήνυμα τὸ οὐκ ἠθέλες ν' ἀκούσῃς·
ἀδημονεῖς, ἐννοιάζεις, συντρίβεις, τρομάσσεις,
βλέπεις ἡμέραν, θλίβεις, φοβεῖσαι ὡς οὐ [πρέπει]·
πάλιν τὴν νύκτα δειλιᾶς, τὸ τί νὰ φέρῃ οὐκ οἶδες,
στενοχωρεῖσαι, ἀγανακτεῖς, ἐδῶ κι' ἐκεῖ προσ[κρούεις],
- 155 ὡς ἐννοιασμένον περπατεῖς καὶ ὡσὰν ἐνταλωμένον,
τόπον ἐκ τόπου μεριμνᾶς καὶ τόπος οὐ χωρεῖ σε·
λιποθυμεῖς, σκοτίζεις, κοντοανασαίνεις, πίπτεις,
κεῖται τὸ σῶμα σου νεκρὸν, ἄψυχον τὴν τελείαν,
ὄψὲ καὶ μόλις γρηγορεῖς, μόλις ἐπαναφέρεις·
- 160 τὴν γῆν δαγκάνεις, εὐχέσαι, παρακαλεῖς καὶ λέγεις:
«Χριστέ μου, δὸς ἀνάπαυσιν, Χριστέ μου, φέρε ὑπνίτζιν,
Χριστέ, παραμυθῆσόν με, Χριστέ, ἀποκοίμισέ με,
νὰ παύσουν αἱ ὀδύνας μου, νὰ χαλαρώσῃ ὁ πόνος!»
Καὶ . . . ὡς οὐκ ἠθέλες, ἡ εὐχή. . .
- 165 ἠρέμησες, ἠγκόμπησες, ἔπεσες, κατεκλίθης,
ἐπῆρες ἕλκρον ὀλιγόν, ἐκάμυσες ὠρίτζαν,
καὶ κἂν ἄς τὸν ἐκέρδισες, καὶ κἂν ἄς τὸν ἐχάρης,

ἄς εἶδες κἄν ἐνύπνιον γλυκὺν κατὰ τὸν ὕπνον!
 ἄμμη δεσμὰ καὶ βάσανα καὶ φυλακὰς καὶ πύργους,
 Βαράγγους ἀλαλάζοντας, καὶ ὁ φόβος ἐξυπνᾷ σε· 170
 μωρόνπνον ἐγείρσαι, περιπατεῖς χαωμένον,
 φοβηρισμένος, ἐντρομος, καὶ ὡσὰν ἐξυπασμένος·
 ἔτι τ..... θεωρεῖς ἐκείνους τοὺς ἀγρίους,
 ὀρμῶντας οὕτω κατὰ σοῦ, δάκνοντας, ὕλακτοῦντας,
 αἶ πόνος ὁ ἡμερινός, αἶ, τζίκνα τῆς ἐσπέρας, 175
 αἶ μεσονύκτου θάνατος, αἶ τῆς αὐγῆς καρβούνιν!
 Πόσα πανθάνω [ἀγνοῶ], πῶς (εἰς Ἄδην) οὐ φθάνω;
 Πῶς ἀκομή ψυχοκρατῶ καὶ πῶς οὐ παραδίδω;
 καὶ τοῦτο εἰς καταδίχην μου πάντως περισσοτέραν....

Αἶ, αἶ, ψυχὴ πολύπονε, πολυσυμφορωτάτη, 180
 πῶς ἀπαντᾷς, παραδόξον, πῶς οὐκ ἐρράγης ξένον.
 Οἱ πόνοι, ὅπου σὲ εἰσέβησαν ποῦ τοὺς χωρεῖς εἰπέ μοι·
 κουκκὶν κουκκὶν ἂν σωρευθῆ τὸ μῦθον νὰ γεμίσῃ
 καὶ σύ, ψυχὴ μου, βέβαιον ἀκομή οὐκ ἐγεμίσθης.
 Τὸ ποῦ καὶ πῶς οἱ πόνοι σου χωνεύονται, θαυμάζω. 185
 Οἱ πόνοι ἐξηναισχύντησαν εἰς τούτας τὰς ἡμέρας,
 ἂν εὔρουν εἰς κατώφορον ψυχὴν ἀναγκασμένην,
 ἐκεῖ περισυνάγονται καὶ πολεμοῦν τὴν πνίξιιν.
 Ψυχὴ, περισωρευθῆσαι, καί, ὡς ἠπορεῖς, ἀπάντα·
 οἱ πόνοι ἀψὰ σὲ εἰσέβησαν, κι' ἐκατεσκοῦρωσάν σε, 190
 καὶ οὐκ ἔχουν ἄλλο ἐνθύμησιν, ὡς βλέπω, νὰ σὲ ἀφήσουν·
 τοῦ πόνου τὸ ἀνώφερον ἤρξω, ψυχὴ, ἀναβαίνειν,
 καί, ὡς ἔνι κακοανάβατον, μὴ ἀποσταθῆς φοβοῦμαι.
 Ψυχὴ μου, βλέπω, ἠτόνησες, καὶ ὁ πόνος ἐπιβαίνει,
 καὶ ὀκάτι δειλιάζω σε, φοβοῦμαι οὐ μὴ ἀπαντήσης. 195
 Ψυχὴ μου κακοτύχερε, μίαν ἐχάσης ὥραν,
 καὶ λύπη διεδέξατο ἄπαστος τὴν χαρὰν σου.
 Ψυχὴ μου κακορρίζικε, μίαν ἐφάνης ὥραν,
 καὶ ὡσεὶ σκιὰ διέβηκες, ἐχάθης, ἐκρυβήθης.
 Ψυχὴ μου, ὡς ἄστρον ἔλαμψες, ἀνέτειλες ὡς φέγγος, 200
 καὶ νέφος ἀπροσδόκητον ἦλθεν, ἐκάλυψέ σε...

Εἰς πολλοὺς ἀκομή στίχους ἐκθέτει ὁ δυστυχεὴς ἐγκάθειρ-
 κτος τὰς ζοφερὰς σκέψεις καὶ τὴν ἀγωνίαν, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν

ἔχει βυθίσει ἢ φοβερὰ περιπέτειά του. Ἐν τέλει νομίζει ὅτι ἀκούει φωνὴν «ὡσπερ τινὸς ἐγγίσαντος καὶ πρὸς αὐτὸν λαλοῦντος», ὅστις τὸν συμβουλεύει νὰ ἐξομολογηθῇ ἐν εἰλικρινείᾳ τὸ πταίσμα του καὶ νὰ μετανοήσῃ· ὁ δὲ φιλεύσπλαχνος Θεὸς θὰ τὸν ἐλεήσῃ καὶ θὰ τὸν ἐνισχύσῃ. Τότε ἀπαντᾷ :

- «Καλὸν τὸ λέγεις, ἄνθρωπε· τίς εἶσαι οὐδὲν γνωρίζω·
ὡς νουνεχῆς ἐλάλησας καὶ λέγεις τὸ καλὸν μου,
540 ἄλλ' εἰς κενὸν τὰ τοῦ σκοποῦ καὶ τὰ τῆς συμβουλῆς σου·
ὑπαγε, παρεγνώρισες· οὐκ εἶμ' ἐγὼ τὸν λέγεις·
παντὸς γὰρ ἁμαρτήματος ἔκτος τὸ συνειδὸς μου.
Ἐγὼ γονεῖς οὐκ ἔθλιψα, φόνον οὐκ εἰργασάμην,
οὐδέποτε συνώδευσα φονεῦσιν αἰμοβόροις·
545 οὐκ ἐπλασάμην πρόσταγμα ποτὲ τῶν ἡμερῶν μου.
Ἀκρόστιχον οὐκ ἔφαγα, χρέος οὐδὲν φοβοῦμαι,
οὐ χαίρω ξέναις θλίψεσιν, οὐκ εἶμαι συκοφάντης·
(ὁ συκοφάντης μὴ χαρῆ, μηδὲ τελεσφορήσῃ,
ὅτι τὰς σάρκας προφανῶς τῶν ἀδελφῶν ἔσθιει!)
- 550 Εἰς ὕβρεις οὐκ ἐχώρησα, κατὰ τινὸς οὐκ εἶπον,
τοῦ ψεύδους τὴν ἀλήθειαν πάντοτε προτιμῶμαι·
τιμὴν εἰς πάντας κέκτημαι, φιλῶ τὴν ἡσυχίαν,
πᾶσαν μισῶ περινοίαν, πᾶσαν μισῶ διπλόνην,
οὐ φέρω τι περιεργον, οὐδὲ μετέσχον δόλου·
- 555 βδελύσσομαι τὰ σκάνδαλα, τὸ μῖσος, τὴν μαγειίαν,
καὶ φεύγω τὸ μνησίκακον, ὡς φεύγει τις τὸν ὄφιν·
τοῖς πᾶσι πάντα γίνομαι, γῆ καὶ σποδὸς ὀρῶμαι,
καὶ θέλω οὐ θέλω γίνομαι καὶ τοῦ μωροῦ σαμάριν·
Τοῖς βασιλεῦσιν εὐχομαι χρόνους ζωῆς ἀμέτρους,
560 χαρὰν τὴν ἀνεκλάλητον, λύπης ἔκτος τὸν βίον,
υἱοὺς ἰδεῖν καὶ τῶν υἱῶν, ἐχθροὺς καθυποτάξαι,
καὶ κληρονόμους ἔσσεσθαι τῆς ἄνω βασιλείας.
Οὐδὲν εὐρήσεις αἴτιον τῆς κατασχέσεώς μου,
οὐ πρόφασιν τὸ σύνολον εὐλογον τοῦ θανάτου.
- 565 Ἄλλ' ἔλαθε τὸν ἄγγελον, εἰς ἄλλον ἀπεστάλη,
παρήκουσεν, ὡς ἔοικε, φωνῆς τῆς τοῦ Κυρίου,
ἄλλον ἀντ' ἄλλου σήμερον κατήγαγεν εἰς Ἄδην.
Ἄνευ τινὸς προφάσεως καὶ δίχα καταδίκης,
παρὰ καιρὸν ὑποπεσεῖν θανάτῳ κατεκρίθη,

παραδοθῆναι κολασταῖς καὶ πάσχειν ἄλλην ἄλλως. 570

Καὶ νὰ τὸ καταδέξωμαι νὰ κἀτζω νὰ σιγήσω,
νὰ μὲ κερδήσῃ ὁ θάνατος, καὶ νὰ μὲ φάγῃ ὁ τάφος,
καὶ νὰ χαθῶ παρὰ τωρα, καὶ δίκαιον ποῦ εἰς τὸν κόσμον;»

«ὦ Μιχαὴλ ταλαίπωρε, παιδὶν τῆς δυστυχίας,
ἔχεις καιρὸν ἀναπνοῆς, ἔχεις καιρὸν ἀδείας» 575

ἀνάφερε κατὰ λεπτὸν πάντα τῷ βασιλεῖ σου,
ὑπόμνησον περὶ παντός, ἀνάγγειλον ἀφόβως
ὅπως ἀδίκως σήμερον εἰς Ἄδην κατηνέχθῃς,
καὶ παρεδόθῃς κολασταῖς, ἄλλων ἡμαρτηκότων·
ὁ βασιλεὺς φιλόανθρωπος, δίκαιος, ἐλεήμων, 580
καὶ τύχης ἠναξώσεως καὶ τύχης σωτηρίας!»

Σημειώσεις. Ὑπὸ τὸ ποίημα σημειοῦται ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ διέτριβε τότε ἐν Κιλικίᾳ παρ' ἑλας δὲ τὰς ἐκείνης τοῦ δυστυχικοῦ ποιητοῦ φαίνεται ὅτι τὸ ἔγκλημα αὐτοῦ ἦτο πολὺ βαρὺ, διότι ὁ Μανουὴλ ἐπεμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὴν διαταγὴν τῆς ἀμέσου τυφλώσεως τοῦ καθειργμένου. Ἐκ τῆς ὑποσημειώσεως ταύτης ὁ Κάρολος Κρουμπάχερ εἰκάζει ὅτι τὸ ποίημα ἐγράφη πιθανώτατα κατὰ τὸ 1158, διότι τότε ὁ αὐτοκράτωρ Μανουὴλ ἐῤῥίσκετο πολεμῶν εἰς τὴν Κιλικίαν.

Ἐπὶ τὰ Προδρομικὰ ποιήματα.

Εἰσαγωγή. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐν δημοδυστέρᾳ γλώσσει διασωθέντων βυζαντινῶν ποιημάτων περιήλθον εἰς ἡμᾶς καὶ τέσσαρα, ἀποδιδόμενα εἰς τὸν Θεόδωρον Πρόδρομον. Οὗτος, ὡς γνωστόν, ἦτο λογιώτατος ἄνθρωπος, ὅστις ἔγραψε πολλὰ καὶ ποικίλα ἐν ἀρχαϊζούσῃ γλώσσει περιωθθέντα λογοτεχνικὰ ἔργα, ἔζη δὲ ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων Ἰωάννου καὶ Μανουὴλ τῶν Κομνηνῶν, τῶν ὁποίων διαρκῶς ἐπεκαλεῖτο καὶ ἐλάμβανε τὴν ὑποστήριξιν. Δὲν φαίνεται ὅμως ὅτι τὰ δημῶδη αὐτὰ ποιήματα ἐγράφησαν πράγματι ὑπὸ τοῦ Προδρόμου, οὔτε ὅτι εἶναι ἔργα ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ. Τὰ ποιήματα ταῦτα σκώπτουσι τοὺς πένητας καὶ παρασιτικούς ἐκείνους λογίους, οἵτινες ἐν τῇ ἀπορίᾳ τῶν ἀπηυθύνοντο κατ' ἐπανάληψιν εἰς τὸν αὐτοκράτορα κολακεύοντες αὐτὸν καὶ ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ βοηθήματα. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ Πρόδρο-

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

μος ἦτο εἰς ἐκ τῶν ἐπιμονωτέρων ἐπαιτῶν τοῦ τοιοῦτου εἶδους, αἱ συντάξαντες τὰ ποιήματα ταῦτα ἀπέδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν Πρόδρομον ἢ Πτωχοπρόδρομον, ὅπως τὸν ἀπεκάλεσαν, ὡς δὴθεν γραφέντα ὑπ' αὐτοῦ. Αἱ σάτιραι αὗται ἤρσαν εἰς τὸ κοινόν, οἱ δὲ ἀντιγραφεῖς ἠδ' χαριστοῦντο νὰ διασκευάζωσιν αὐτάς, ἐπαυξάνοντες τὰς ἐν αὐταῖς ὑπερβολάς, μετατρέποντες τοὺς στίχους ἐπὶ τὸ δημωδέστερον, ἢ παρεμβάλλοντες καὶ τοὺς ἰδικούς των· οὕτω ἐξηγεῖται τὸ ὅτι τινὰ ἐκ τῶν προδρομικῶν αὐτῶν ποιημάτων περιήλθαν εἰς ἡμᾶς εἰς παραλλαγὰς ἀρκετὰ διαφερούσας ἀναμεταξύ των.

Ἐνταῦθα παρατίθεται μέγα μέρος τοῦ δ' ποιήματος, κατὰ τὴν ἐκδοσιν τῶν καθηγητῶν Ἐσσελιγγ καὶ Περνὸ, οἵτινες καὶ ἔχουν διατυπώσει τὴν ἀνωτέρω γνώμην. Οἱ πρώτοι 162 στίχοι ἔχουν ληφθῆ ἐκ τοῦ ἀρχαιότερου ἐκ τῶν περισωθέντων χειρογράφων, τοῦ τέλους τοῦ 13ου αἰῶνος, ἀποκειμένου ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων, οἱ ὑπόλοιποι ἐκ μεταγενεστέρων κωδίκων (τοῦ 14ου καὶ 15ου αἰῶνος). Πάντως τὰ ἀρχέτυπα ποιήματα θὰ ἐγράφησαν, ἂν ἔχι ζῶντος τοῦ Προδρόμου, τὸ πολὺ ὀλίγον μετὰ τὸν θάνατόν του, ὅτε ἡ φήμη του ὡς πτωχοῦ ποιητοῦ, ἀποζῶντος ἀπὸ τὰ ἐλέη τῆς αὐλῆς, δὲν εἶχεν ἀκόμη λησμονηθῆ, δηλαδὴ κατὰ τὸ β' ἡμισυ τοῦ 12ου αἰῶνος.—Τὸ δημοσιευόμενον ποίημα φέρει ἐν τῷ κώδικι τὴν ἐπιγραφὴν Τοῦ Προδρόμου κυροῦ Θεοδώρου πρὸς τὸν βασιλέα.

- Ἀπὸ μικρόθεν μ' ἔλεγεν ὁ γέρον ὁ πατήρ μου :
- « Παιδίμ μου, μάθε γράμματα, καὶ ὡσὰν ἑσέναν ἔχει.
- Βλέπεις τὸν δεῖνα, τέκνον μου; Πεζὸς περιεπάτει,
καὶ τώρα διπλοεντέλης καὶ παχυμουλαράτος.
- 5 Αὐτός, ὅταν ἐμάνθανε, ὑπόδησιν οὐκ εἶχεν,
καὶ τώρα, βλέπεις τον, φορεῖ τὰ μακρομύτικά του.
- Αὐτός, ὅταν ἐμάνθανε, ποτέ του οὐκ ἐκτενίσθη,
καὶ τώρα καλοκένιστος καὶ καμαροτειχάρης.
- Αὐτός, ὅταν ἐμάνθανε, λουτρόθυραν οὐκ εἶδε,
10 καὶ τώρα λουτρακίζεται τρίτον τὴν ἐβδομάδα.
- Αὐτός, ὁ κόλπος του ἔγεμε φθειρας ἀμυγδαλάτας,
κοὶ τώρα τὰ ὑπέρυρα γέμει τὰ μανοηλάτα.
- Καὶ πείσθητι γεροντικοῖς καὶ πατρικοῖς μου λόγοις,
καὶ μάθε τὰ γραμματικά, καὶ ὡσὰν ἑσέναν ἔχει».

Και ἔμαθον τὰ γραμματικὰ μετὰ πολλοῦ τοῦ κόπου. 15
 Ἄφ' οὗ δὲ τάχα γέγονα γραμματικὸς τεχνίτης,
 ἐπιθυμῶ καὶ τὸ ψωμὶν καὶ τοῦ ψωμοῦ τὴν μάνναν·
 ὑβρίζω τὰ γραμματικὰ, λέγω μετὰ δακρύων :
 «Ἀνάθεμαν τὰ γράμματα, Χριστέ, καὶ ὁποῦ τὰ θέλει !
 Ἀνάθεμαν καὶ τὸν καιρὸν καὶ ἐκείνην τὴν ἡμέραν 20
 καθ' ἣν μὲ παρεδώκασιν εἰς τὸ διδασκαλεῖον,
 πρὸς τὸ νὰ μάθω γράμματα, τάχα νὰ ζῶ ἀπ' ἐκεῖνα !»

Ἐδάρε τότε ἂν μ' ἔποικαν τεχνίτην χουσοροάλτην,
 ἀπ' αὐτοὺς ὁποῦ κάμνουσι τὰ κλαπωτὰ καὶ ζῶσι,
 καὶ ἔμαθα τέχνην κλαπωτὴν τὴν περιφρονημένην, 25
 οὐ μὴ ἦνοιγα τὸ ἀρμάριν μου καὶ ἠύρισκα ὅτι γέμει
 ψωμίν, κρασὶν πληθυντικὸν καὶ θυννομαγειρίαν,
 καὶ παλαμιδοκόμματα καὶ τσίρους καὶ σκουμπριά·
 παρ' οὗ ὅτι τώρα ἀνοίγω τὸ, βλέπω τοὺς πάτους ὅλους,
 καὶ βλέπω χαρτοσάκκουλα γεμᾶτα τὰ χαρτία. 30
 Ἀνοίγω τὴν ἀρκλίτσαν μου, νὰ εὔρω ψωμὶν κομμάτιν,
 καὶ εὐρίσκω χαρτοσάκκουλον ἄλλο μικροτερίστιν.
 Ἀπλώνω εἰς τὸ περσίκιν μου, γυρεύω τὸ πουγγίν μου,
 διὰ στάμενον τὸ ψηλαφῶ, καὶ αὐτὸ γέμει χαρτία.
 Ἄφ' οὗ δὲ τὰς γωνίας μου τὰς ὄλας ψηλαφήσω, 35
 ἴσταμαι τότε κατηφῆς καὶ ἀπομερμηνημένος,
 λιποθυμῶ καὶ ὀλιγορῶ ἐκ τῆς πολλῆς μου πείνας·
 καὶ ἀπὸ τὴν πείναν τὴν πολλὴν καὶ τὴν στενοχωρίαν
 γραμμάτων καὶ γραμματικῶν τὰ κλαπωτὰ προκρίνω.

Τὴν κεφαλὴν σου, δέσποτα, εἰς τοῦτο τί μὲ λέγεις ; 40
 Ἄν ἔχω γείτονά τινα καὶ ἔχει παιδὶν ἀγῶριν,
 νὰ τὸν εἶπω, ὅτι· μάθε το γραμματικὰ νὰ ζήση ;
 ἂν οὐ τὸν εἶπω· μάθε το τσαγγάρην τὸ παιδίν σου,
 παρακρουνιαροκέφαλον πάντες νὰ μὲ ὀνομάσουν.
 Καὶ ἄκουσον τὴν βιοτὴν τσαγκάρου, καὶ νὰ μάθης 45
 τὴν βρῶσιν καὶ ἀνάπαισιν τὴν ἔχει καθ' ἐκάστην.
 Γείτοναν ἔχω πετωτὴν, ψευδοτσαγγάρην τάχα,
 πλὴν ἔνι καλοψωνιστῆς, ἔνι καὶ χαροκόπος.
 Ὅταν γὰρ ἴδῃ τὴν αὐγὴν περιχαρασσομένην,
 εὐθύς : «ὡς βοάσῃ τὸ θερμόν», λέγει πρὸς τὸ παιδίν του, 50

- «καὶ νά, παιδὶν μου, στάμενον εἰς τὰ χορδοκοιλίτσια,
 ἀγόρασε καὶ βλάχικον σταμεναρέαν τυρίτιν,
 καὶ δός με νά προγεύσωμαι, καὶ τότε νά πετσώνω».
- 55 Ἄφ' οὗ δὲ κλώση τὸ τυρὶν καὶ τὰ χορδοκοιλίτσια,
 καὶ πίνει τα καὶ ἐρεύγεται. Κερνοῦν τον ἄλλον ἕνα,
 καὶ παρευθὺς ὑπόδημαν ἐπαίρνει καὶ πετσώνει.
 Ὅταν δὲ πάλιν, δέσποτα, γεύματος ὥρα φθάση,
 ῥίπτει τὸ καλαπόδιν του, ῥίπτει καὶ τὸ σανίδιν,
- 60 καὶ τὸ σουγλὶν καὶ τὸ σφετλὶν καὶ τὰ σφηκώματά του,
 καὶ λέγει τὴν γυναῖκαν του: «κυρά, καθὲς τραπέζιν»
 καὶ πρῶτον μίσσον τὸ ἐκζεστόν, δεύτερον τὸ κρασαῖτον,
 καὶ τρίτον τὸ μονόκυθρον, πλὴν βλέπε νά μὴ βράζη!»
- 65 Ἄφ' οὗ δὲ παραθέσουσι καὶ νίψεται καὶ κάτση,
 ἀνάθεμά με, βασιλεῦ, ὅταν στραφῶ καὶ ἰδῶ τον
 τὸ πῶς ἀνακομπώνεται κατὰ τῆς μαγειρίας,
 ἂν οὐ κινοῦν τὰ σάλια μου καὶ τρέχουν ὡς ποτάμιν.
 Αὐτὸς γὰρ ἐμπουκκώνεται, κλώθει τὴν μαγειρίαν,
 καὶ ἐγὼ ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πόδας μετρῶν τῶν στίχων.
- 70 Αὐτὸς χορταίνει τὸ γλυκὺν εἰς τὸ τρανὸν μουχροῦτιν,
 καὶ ἐγὼ ζητῶ τὸν ἴαμβον, γυρεύω τὸν σπονδεῖον,
 γυρεύω τὸν πυροίχιον καὶ τὰ λοιπὰ τὰ μέτρα.
 Ἄλλὰ τὰ μέτρα ποῦ ὄφελουῖν τὴν ἀμετρόν μου πεῖναν;
- 75 Ἔδε τεχνίτης στιχιστῆς ἐκεῖνος ὁ τσαγγάρης
 εἶπε τὸ κύριε ἐλέησον, καὶ ἤρξατο ῥουκανίζειν.
 Ἔγὼ δέ, φεῦ τῆς συμφορᾶς! πόσους νά πλέξω στίχους,
 πόσους νά γράψω κάλλιστα, πόσους νά λαρυγγίσω,
 νά τύχω μου τοῦ λάρυγγος τῆς ἄκρας θεραπείας.
- 80 Ὡρμησα τάχατε κἀγὼ τὸ νά γενῶ τσαγγάρης,
 μὴ νά χορτάσω τὸ ψωμὶν τὸ λέγουν ἀφρατίτιν,
 ἀλλὰ τὸ μεσοκάθαρον, τὸ λέγουσι τῆς μέσης,
 τὸ ἐπιθυμοῦν γραμματικοὶ καὶ καλοστιχοπλόκοι.
 Καὶ τεῶς γυρεύων ἤῤῥηκα καὶ ταρτερόν ὀκάπου
 καὶ ἐδῶκα το καὶ ἠγόρασα σουγλὶν ἀπὸ τσαγγάρην,
- 85 καὶ ὡς ἦσαν τὰ καλίγια μου πλήρης ἐξεσχισμένα,
 ἐπιάσα τάχατε μικρὸν νά τὰ περισουφρώσω
 καὶ κροῦῶ σουγλεῖν τὸ γέριν μου καὶ ἐδίεβην ἀπεκεῖθε,

καὶ ὡς πρῆσαν ἐκ τοῦ κορούσματος γέγονε τῇ χειρὶ μου,
 ὀλόκληρον ἐδιάβασα μῆναν εἰς τὸν ξενῶνα.

"Ἄν ἔμαθον τὴν ῥαπτικὴν ἐντέχνως ἐπιστήμην, 90
 μετὰ βελόνιν ταρτεροῦ καὶ ῥάμματα σταμένον,
 καὶ ψαλιδόπουδον μικρὸν νὰ ἤμην οἰκοδεσπότης·
 ἂν γὰρ οὐκ ἐγυρίζετο ῥάψιμον εἰς τὸν κόσμον,
 ὀκάποιας τεῶς γειτόνισσας ῥοῦχον νὰ παρελύθην,
 καὶ παρευθὺς νὰ μ' ἔκραξεν: «δεῦρο, τεχνίτα, δεῦρο, 95
 νά, κέντησον τὸ ῥοῦχον μου καὶ ἔπαρ' τὸ ῥαπτικόν σου».

"Ἄν ἤμην παραζυμωτῆς ἢ δουλευτῆς μαγκίτου,
 προφούρνια κἄν νὰ ἐχόρταινα, καὶ ὥσάν ἐσέναν ἔχει.
 Ὡς γὰρ ἐδιέβαινα προχθὲς ὀκάπου εἰς μαγκιπεῖον,
 ἠῦρκα τὴν μαγκίπισσαν ἔσωθεν ἰσταμένην 100
 καὶ ταῖς χερσὶ κατέχουσαν ἄσπρον σεμιδαλάτον,
 ἀπόζυσμα τριπτούτσικον καὶ ἐρροκάνιζέν το.
 Ἐνδον εἰσῆλθον παρευθὺς καὶ πρὸς ἐκείνην λέγω:
 «Κυρά, κυρά μαγκίπισσα, τὸ πῶς ἀκούεις οὐκ οἶδα,
 εἶα δὸς καὶ ἐμὲ τριπτούτσικον δαμῖν νὰ ῥουκανίσω». 105
 Ἀπόκρισιν δ' οὐκ ἔδωκεν ἢ τρισαθλία ὅλως,
 καὶ ὡς εἶδα τὸ ἀσυνείδητον καὶ τὸ ἀνυπόληπτόν της,
 στεναζῶν καὶ λυπούμενος ἄλλην διέβην ῥύμην.

"Ἄν ἤμην ὀξυγαλατῆς, τὸ ὀξύγαλαν νὰ ἐπώλουν,
 τὴν τσοῦκκαν τοῦ ὀξυγάλακτος εἰς ὄμόν μου νὰ ἐβάστουν,
 ἀπὸ ψυχῆς νὰ ἐστοίγγιζα, περιπατῶν νὰ ἐλάλουν:
 «Ἐπάρετε δρουβανιστὸν ὀξύγαλαν, γυναῖκες!»
 καὶ ἐκεῖναι ὡς τὸ χρῆζουσι, συντόμος νὰ ἐξεπώλουν.

Καταβλαττῆς ἂν ἔμαθον καὶ σηκωτῆς ἂν ἤμην,
 ὡς σηκωτῆς νὰ ἐδοῦλευα τὴν ἄπασαν ἡμέραν, 115
 καὶ τὸ βραδὺ νὰ μ' ἔδιδαν μεγάλην κομματοῦραν,
 τὸ ἄσπρον ἔμποτόπουλον γεμᾶτον κρασσοβόλιν
 καὶ μονοκύθρου μερτικὸν ἐκ τὰ λαπαριμαῖα
 καὶ κἄν μετὰ τὸ σκόλασμαν νὰ ἐπιάνα τὴν λαπάραν,
 καὶ νὰ τὴν ἔκρουα κοπετόν, ὡς καὶ τὸ δίκαιον εἶχε. 120

- 120 Κεντήκλας κἄν ἂν ἔμαθα καὶ τοὺς πιπεροτρόπιτας,
ὁδοιπορῶν νὰ ἐστρίγγιζα περιπατῶν τὰς ὁδοὺς·
«κυράδες, χειρομάχισσες, καλοοικοδόσποινές μου,
προκύνετε, βηλαρικὰς ἐπάρετε κεντήκλας,
125 καὶ τοὺς πιπεροτρόπιτας μου, νὰ τρίβετε πιπέριν!»
Καὶ ὡς εἶν' καλοοικοδόσποινες ὀκάποσες γυναῖκες,
καὶ τὰς κεντήκλας νὰ ἔπαιρναν καὶ τοὺς πιπεροτρόπιτας.
Ἄλλ' ὡς θεωρῶ τὰ πράγματα, τὴν εὐτυχιάν τὴν ἔχω,
καὶ τὰς κεντήκλας νὰ ἔμαθα, καὶ τὸ ψωμὶν νὰ ἐζήτουν.
- 130 Γείτοναν ἔχω κοσκινᾶν, φάρσωμα μᾶς χωρίζει
καὶ βλέπω τὴν ἰστίαν του πῶς συχοφλακαρίζει,
καὶ πῶς πολλάκις τῶν κρεῶν τὴν τσίγκαν ἀπολύει,
πῶς δ' αὖ εἰς τὴν ἀνθρακίαν τὴν φοβερὰν ἐκείνην
135 καίμενα βλέπω, βασιλεῦ, τὰ πλήθη τῶν ἰχθύων·
καὶ ἐγὼ τσιγκνῶνω διὰ ψωμίν, ζητῶ καὶ οὐδὲν μὲ δίδουν,
ἀλλ' ὄνειδίζουσ' ἅπαντες καὶ καθυβρίζουσί με,
λέγοντες: «φάγε γραμμᾶτα καὶ χόρτασε, παπᾶ μου,
καὶ τρώγε, μυριεμπύρετος, ἐκ τὰ γραμματικά σου·
140 ἂν δὲ πολλάκις ἀτυχῆς ἐκ τὰ γραμματικά σου,
ἔκβαλε τὰ παπαδικὰ καὶ γένου προχεράρης».
- Σοὶ δὲ συμβούλῃ χρώμενος, δέσποτα, τί μοι λέγεις;
Ἐλπίζω τὸ σὸν ἔλεος νὰ μὲ χειραγωγήσῃ,
καὶ νὰ εὐχῶμαι τὰ σκῆπτρά σου μέσης ἀπὸ καρδίας,
σκῆπτρα κρατήσης, κράτιστε, γῆς πάσης καὶ θαλάσσης.
- 145 Ἀπὸ γὰρ τῆς πτωχείας μου καὶ βλασφημῶν πολλάκις,
καὶ λέγουσί με: «πρόσεχε, πολλὰ μὴ συντυχαίνης,
μήπως καὶ μετὰ θάνατον καταδικάσουσί σε
εἰς σκόληκα ἀκόιμητον, εἰς τάρταρον, εἰς σκότος».
Ἐγὼ δέ, κοσμοκράτορ μου, τὰς τρεῖς κολάσεις ταύτας
150 ἐνταῦθα τὰς κολάζομαι, καὶ πρὸ τῆς τελευτῆς μου
σκόληκα γὰρ ἀκόιμητον ἠγοῦμαι τὴν πενίαν,
ἥτις μὲ τρώγει πάντοτε καὶ καταδαπανᾷ με·
τάρταρον τὸν τουρτουρισμὸν τὸν τουρτουρίζω τώρα,
ὡς ἐκ χεμιῶνος παγετοῦ, καὶ τί φορεῖν οὐκ ἔχω·
155 ἂν γὰρ οὐκ ἔγω τί φορεῖν μεγάλως τουρτουρίζω·

σκοτός δὲ πάλιν, δέσποτα, τὸν σκοτασμόν μου κρίνω,
 τὸν ἔχω πάντα, βασιλεῦ, ὅταν ψωμῖν οὐκ ἔχω·
 ἂν γὰρ οὐκ ἔχω τί φαγεῖν, σκοτίζομαι καὶ πίπτω·
 ἔδε καὶ σκοτός ἀφεγγές καὶ τάρταρος καὶ σκόληξ.
 Ἄλλὰ παντάναξ κραταιός, Χριστός μου βροτοσώστης 160
 τούτων τανῦν μὲ ὄψηται τῇ σῇ πλουτοδοσίᾳ,
 ἐκείθεν κατὰ χάριν δὲ λυτρώσηταί με πάλιν.

Κάππα μου, πάλιν κάππα μου παλαιοχαρβαλωμένη,
 κάππα μου, ὄνταν σ' ἔθηκεν ἡ Βλάχα νὰ σὲ φάνη,
 πολλὰ δάκρυα σὲ γέμισεν καὶ στεναγμούς μεγάλους.
 Ἐσὲν ἔχω καὶ ἀπλωμαν, κάππα, καὶ ἀπανωφόριν, 260
 ἐσέναν καὶ ποκάμισον, ἐσὲν καὶ ἐπιβαλτάριν.

Καὶ τὴν λαμπρὴν τὴν Κυριακὴν στήν ἐκκλησιὰν ἂν πάγω,
 ὅλους χωρεῖ ἡ ἐκκλησιά, καὶ μὲν οὐδὲν ἐχώρει·
 καὶ ἀπὸ τὸ σείσμαν τὸ πολὺν καὶ τὸ πολὺν τὸ διῶμαν,
 ἐπαίρων, πάγω, βασιλεῦ, στὸ σπίτιν ὑπαγαίνω, 265
 τὸ σπίτιν, τὸ παλαιόσπιτον τὸ καινουργιοχαλασμένον.

Νυστάζω, πέφτω τάχατε, τυλίγομαι τὴν κάππαν·
 κοιμοῦμ' ὡς τὸ μεσάνυκτον· καὶ ἄκου τί παθάνω·
 ἐμπλέκονται μ' οἱ ψεῖρες μου ἄνωθεν ἕως κάτω,
 καὶ βάνω τὸ χειρίσιν μου, συντριβῶ καὶ τσακίζω, 270
 ἐβγάνω τ' ὀλοκόκκινον, νᾶπες βαφεάν ὀμοιάζω·

Κάππα μου, ὀπὸν δύναται, κάππα μου, ἄς σὲ ἀγοράσῃ·
 κάππα μου, ἡγανάκτησα, κάππα, τὰς χάριτάς σου.

Ἄλλ' ὦ Κομνηνοβλάστητον ἀπὸ πορφύρας ὁδόν,
 βασιλευόντων βασιλεῦ, καὶ τῶν ἀνάκτων ἀνάξ, 275
 καὶ κράτος τὸ τρικράτιστον μητρόθεν καὶ πατρόθεν,
 εἰσάκουσόν μου τῆς φωνῆς καὶ τῆς δεήσεώς μου,
 θύραν ἔλεους ἀνοιξον, καὶ χεῖρα ἀρασχέ μοι
 ἀνάγουσαν ἐκ βόθρου με, λάκκου τοῦ τῆς πενίας.

Σὺ γὰρ ἔλεους οἰκτιρῶν μετὰ θεὸν ἡ θύρα, 280
 σὺ καὶ τὸ καταφύγιον πάντων τῶν χριστωνύμων,
 σὺ βασιλέων βασιλεῦς, καὶ πάντων σὺ δεσπότης,
 ὄψασά με τῆς στερούσεως, ὄψασά με τῆς πενίας.

- 285 Τῶν δανειστῶν μου, βασιλεῦ, λῦσον τὰς ἀπαιτήσεις,
οὐδὲ γὰρ φέρειν δύναμαι τὰς τούτων κατακρίσεις.
Τοὺς τέσσαρας προβάλλομαι, θεόσεπτε, μεσίτας,
τοὺς μαρτυρήσαντας στεροῶς ὑπὲρ Χριστοῦ τοῦ Λόγου
Γεώργιον, Δημήτριον, Τύρωνα, Στρατηλάτην,
290 οἳ καὶ συνταξιδεύσουσιν ἐν πᾶσι ταξιδίοις
καὶ συνοδοιπορήσουσιν τῇ σῇ Θεοσεφίᾳ.

**Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ Χρονικὸν
τοῦ Μωρέως.**

Εἰσαγωγή (κατὰ τὸν Κάρολον Κρουμπάχερ). Τῆς χρονογραφίας ταύτης τὸ ἀρχαιότερον κείμενον διεσώθη ἐν χειρογράφῳ τῆς Κοπεγχάγης, ἐν τῷ ὁποίῳ τὸ ποίημα ἀποτελεῖται ἀπὸ 9219 πολιτικούς στίχους. Διαιρεῖται εἰς δύο μέρη. Τὸ πρῶτον, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ὀνομασθῇ τὸ προοίμιον, πραγματεύεται συντόμως (εἰς 1300 περίπου στίχους) τὴν ἱστορίαν τῆς πρώτης σταυροφορίας, καί, ὑπερπηδῶν χρονικὴν περίοδον ἑκατὸν ἐτῶν, τὴν ὑπὸ τῶν Φράγκων κατάκτησιν τῆς Κων]σταντινουπόλεως τὸ 1204 μετὰ τῶν ἀμέσως ἐπακολουθησάντων γεγονότων. Τὸ δὲ δευτέρον μέρος, ἢ κυρίως χρονογραφία, διηγεῖται εἰς ἄλλους 8000 περίπου στίχους τὴν ἱστορίαν τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ τῆς κατακτήσεως αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Γουλιέλμου Σαμπλίττου καὶ τοῦ Γοδοφρέδου Βιλλαρδουίνου κατὰ τὸ 1205, μέχρι τοῦ ἔτους 1300 περίπου. Ἐγγράφη ὑπὸ Γασμούλου τινὸς ἢ ὑπὸ ἐξελληνισθέντος Φράγκου, συγχρόνου πρὸς τὰ ἐξιστορούμενα πράγματα καὶ καλῶς γνωρίζοντος αὐτά. Ἡ ἀντικειμενικότης ὅμως τοῦ ποιητοῦ παραβλέπεται ἐκ τοῦ φανεροῦ μίσους τοῦ πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Βαθύτατα κατελημμένος ὑπὸ τοῦ φραγκικοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος, περὶ τῶν Ἑλλήνων κακὰ μόνον ἔχει νὰ εἴπῃ. Προφανῶς ἔγραφεν ὄχι διὰ τοὺς ὀρθοδόξους Ἕλληνας, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἔλληνιστί λαλοῦντας Φράγκους. Ὅτι τὸ χρονικὸν τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἀπετείνετο πρὸς τοὺς Φράγκους ἢ τοὺς ὁμόφρονας αὐτῶν, συνετάχθη εἰς τὴν δημόδη ἑλληνικὴν, ἀποδεικνύει τὸ καὶ ἄλλως ἀποδεδειγμένον γεγονός, ὅτι οἱ ἐν Ἑλλάδι ἐγκατασταθέντες Λυτικοὶ ἐν βραχείῳ χρόνῳ ἐξελληνίσθησαν. Συνετάχθη δὲ πάντως πρὸ τοῦ 1326.

Τὸ κείμενον τοῦ ἐν Κοπεγχάγῃ χειρογράφου διεσκέυασεν

ἐλευθέρως Ἕλληνας τισ, ἐξομαλύνας γλωσσικῶς καὶ μετρικῶς τὸ πρωτότυπον. Τὴν διασκευὴν ταύτην παραδίδουσι τρία χειρόγραφα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ δύο ἐν τῇ Ἑθνικῇ Βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων. Τῆς χρονογραφίας ἐσώθη καὶ γαλλικὴ, ὡς καὶ ἀραγωνικὴ παραλλαγή, ἐπίσης δὲ καὶ ἰταλικὴ μετάφρασις.

Τὰ παρατιθέμενα ἀποσπάσματα ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ χειρογράφου τῆς Κοπεγχάγης, ὡς ἐξέδωκεν αὐτὸ ὁ Γερμανὸς καθηγητῆς John Schmitt, τὸ 1904.

**Α'. Ὁ θάνατος τοῦ πρίγκιπος τοῦ Μωρέως
Γοδοφρέδου Β' Βιλλαρδουίνου (1245 μ. Χ.)**

Αὐτὸς ὁ πρίγκιπας Ντζεφρὸς οὐδὲν εἶχεν τὴν χάριν 2722
νὰ ποιῆσῃ τέκνον τίποτε ν' ἀφήκῃ κληρονόμον.

Ὡσὰν ἐνὶ τὸ φυσικὸν ἔς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων,
κι' ὅσοι γεννοῦνται ὀφείλουσιν θάνατον ν' ἀποθάνουν, 2725
ἔπεσεν γὰρ ὁ πρίγκιπας εἰς ζάλην τοῦ θανάτου.

Κι' ὡς τὸ εἶδε γὰρ κι' ἐννοῆσε το ὅτι ἀποθάνει θέλει,
τὸν ἀδελφόν του ἔκραξε, ἐκείνον τὸν Γυλιάμο,
καὶ λέγει οὕτως πρὸς αὐτόν, φιλοπαρακαλεῖ τον :

« Ἀδελφι μου γλυκύτατον, ἀδελφι ἠγαπημένον, 2730

ἐγὼ ἀποδάрте ἐπλήρωσα τὰ ἔτη τῆς ζωῆς μου·

κι' ἐσὺ ἀπομένεις ἀπ' ἐμοῦ ἀφέντης κληρονόμος,

εἰς ὅσα γὰρ ἐκέρδισε ὁ ἀφέντης καὶ πατήρ μας
μὲ βίαν καὶ μόχθον δυνατόν, τὸ ἐξεύρουσιν οἱ πάντες.

Λοιπόν, ἀδελφέ μου ἀγαπητέ, ἐγὼ εἶχα εἰς τὸν νοῦν μου
νὰ οἰκοδομήσω ἐκκλησίαν, νὰ ποιήσω μοναστήρι,

νὰ βάλω τὸ ἅγιον λείψανον τοῦ ἀφέντου τοῦ πατρός μου,
κι' οὐδὲν τὸ ἐκατευόδωσα ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας μου.

Διὰ τοῦτο σὲ παρακαλῶ, ἀξιῶνω καὶ φορτῶνω,
ἀφῶν οὐδὲν ἠμπόρεσα νὰ τὸ κατευοδάσω, 2740

ποιήσέ το, ἀδελφούτσιε, νὰ ἔχῃς τὴν εὐχὴν του,

ἐκείνου τοῦ πολυπαθῆ τοῦ ἀφέντου καὶ πατρός μας·

κι' ἄς βάλουσιν τὸ λείψανον ἐκεῖσε εἰς τὸ κιβούριον

κι' ἀπαύτου πάλε ἄς βάλουσιν πλησίον τὸ ἐδικόν μου.

Καὶ διόρθωσε, καλὲ ἀδελφέ, νὰ ἔχῃ τὸ μοναστήρι 2745

ψάλτες γὰρ καὶ λειτουργοὺς, νὰ ἔχουν τὴν ζωὴν τους,

διὰ νὰ μᾶς μνημονεύουσιν εἰς αἰῶνας αἰῶνων.

Καὶ μετὰ τοῦτο, ἀδελφέ, λέγω καὶ συμβουλεύω,
 νὰ ἐπάρῃς γὰρ γυναῖκα σου νὰ ἔνι ὁμόζυγὴ σου,
 2750 ὅπως νὰ ποίσης μετ' αὐτὴν τέκνα καὶ κληρονόμους,
 διὰ νὰ κληρονομήσουσιν τὸν κόπον τοῦ πατρός μας».
 Ἀφότου γὰρ ἐδιόρθωσεν ὁ πρίγκιπας Ντζεφρός,
 τὰ πάντα ὅλα ὅπου ἔπρεπεν ὡς φρόνιμος διορθώσει,
 τὸ πνεῦμα του ἐπαρέδωκεν κί' ἀπῆραν το οἱ ἀγγέλοι·
 2755 κί' ὅσοι τὸ ἀκούετε, λέγετε : «Ὁ Θεὸς τοῦ συμπαθήσῃ».

Β'. Ἡ πολιορκία καὶ ἡ ἄλωσις τῆς Μονεμβασίας.

Εἰσαγωγή (κατὰ τὸν Κωνστ. Παπαρρηγόπουλον). Ἡ Μονεμβασία ἦτο τότε ἡ μόνη ἐλευθέρα τῆς Πελοποννήσου πόλις. Τὰ πλοῖα αὐτῆς, διαπλέοντα τὸ Αἰγαῖον, ἐξηκολούθουν ὑποστηρίζοντα τοὺς ἀγῶνας τῆς ἐν Νικαίᾳ αὐτοκρατορίας κατὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Φράγκων. Ἐνεκα δὲ τῆς Μονεμβασίας διετέλει ἐκ διαλειμμάτων ἀφηνιάζουσα καὶ πᾶσα ἡ περίξ Λακωνικὴ μέχρι τοῦ Ταυγέτου. Ὄθεν Γουλιέλμος ὁ Β', ἅμα ἀναλαβὼν τὴν ἀρχὴν, ἀπεφάσισε νὰ καταβάλλῃ τὸ τελευταῖον ἐκεῖνο τοῦ ἑλληνισμοῦ ὀρμητήριον, καί, συμμαχήσας μὲν μετὰ τῶν Ἑνετῶν, παρ' ὧν ἔλαβε τέσσαρα πολεμικὰ πλοῖα, συγκαλέσας δὲ ἅπαντας τοὺς ὑποτελεῖς, ἐν οἷς καὶ τοὺς δυνάστας Εὐβοίας καὶ τὸν Μέγαν Κύριν Ἀθηνῶν, συνεκρότησε δύναμιν μαρτυροῦσαν τὸ μέγεθος τῶν πόρων αὐτοῦ· διότι ἐπῆλθε κατὰ τῆς Μονεμβασίας μετὰ 3000 ἵπποτων καὶ 8000 ἱππέων, καὶ πολιορκητικῶν μηχανῶν ἰσχυρῶν. Ἡ πολιορκία διήρκεσε τρία ἔτη (1246—1248).

Ἀφότου ἐπέρασε ὁ καιρὸς, τὸν λέγουσιν χειμῶνα,
 2890 μαντατοφόρους ἔστειλεν ὁ πρίγκιπα Γουλιέλμος·
 καὶ γράφει καὶ παρακαλεῖ πρῶτον τὸν Μέγαν Κύριν,
 τοὺς τρεῖς ἀφέντες τοῦ Εὐριπυ, τὸν δοῦκαν τῆς Νηξίας,
 καὶ ὅλους γὰρ τοὺς ἕτεροὺς ἀφέντες τῶν νησιῶν,
 τὸν κόντον τῆς Κεφαλλονίας κί' ὅλους τοὺς κεφαλάδες
 2895 τοῦ πριγκιπάτου τοῦ Μωρέως, μικροὺς τε καὶ μεγάλους,
 νὰ ἔρχωνται μὲ ἄρματα, μὲ σωμαρχία μεγάλην·
 στὸ κάστρον τῆς Μονοβασίας βούλεται νὰ ἀπέλθῃ·
 διατὸ ἔνι ἀπολέμητον, παρακαθίσει τὸ ἔχει

τῆς γῆς γὰρ καὶ τῆς θάλασσας, βούλεται νὰ ἔχη βάλει
φύλαξιν, παρακαθισμὸν, ἕως οὗ νὰ τὸ ἔχη ἐπάρει. 2900

Κι' ἀφότου ἄνοιξε ὁ καιρὸς ἀπὸ τὸν Μάρτιον μῆναν,
καταπαντόθεν ἤλθασιν ἐκεῖνα τὰ φουσσάτα·
εἰς τὰ λιβάδια τοῦ Νικλίου, ἐκεῖσε εἰς τοὺς κάμπους
ἐγίνετον ἡ σώρεψις ἐκείνων τῶν φουσσάτων,
καὶ ἀπέκει ὀλόρθα ἐδιάβησαν εἰς τὴν Μονοβασίαν. 2905

Τὰ κάτεργα τὰ τέσσαρα ἤλθαν τῶν Βενετικῶν·
κι' ἐστῆκαν ἀπὸ τὸν αἰγιαλόν, τὴν θάλασσαν ἐπιάσαν·
ἐδιόρθωσεν ὁ πρίγκιπας τὸν παρακαθισμὸν του·
μὲ τέτοιον τρόπον κι' ἀφορμὴν τὴν ἐπαρακαθίσαν
ἐτότε τὴν Μονοβασίαν, ὡς τὸ κλουβὶ τὸ ἀηδόνη. 2910

Ἐκεῖνοι τῆς Μονοβασίας ὅπου ἔξευραν τὸ κάστρον,
ὅτι ἔρχετον ὁ πρίγκιπας νὰ τοὺς παρακαθίσῃ,
ἐποίκαν τὴν σωτάρχειόν τους πρὸς τὴν οὐσίαν ὅπου εἶχαν,
καὶ εἰς ψῆφον οὐκ εἶχασιν τὰ φράγκικα φουσσάτα,
ἔχοντα γὰρ τὸν λογισμὸν μικρόν, νὰ ἔχουσιν ἀργήσει 2915
ἐκεῖ εἰς τὸν παρακαθισμὸν ὅπου τοὺς ἐποίησαν.

Ὁ πρίγκιπας ἐβλέποντας τὴν τόση ἀλαζονείαν,
ἀπὸ χολῆς του καὶ θυμοῦ ὤμοσε εἰς τὸ σπαθὶ του,
ποτέ του ἀπέκει μὴ διαβῆ ἕως οὗ τὸ κάστρο ἐπάρῃ.
Τὰ τριπουτσέτα ὥρισεν κι' ἐστήσασιν κἄν τρία, 2920
κι' ἐρρήγτασιν ἀδιάλειπτα, ἡμέραν γὰρ καὶ νύχτα·
τὰ ὀσπίτια ἐγαλάσασιν κι' ἀνθρώπους ἐφονέψαν.

Τί νὰ σὲ λέγω τὰ πολλὰ καὶ πότε νὰ τὰ γράφω,
τὰ ὅσα ἐποίησε ὁ πρίγκιπας εἰς τὴν Μονοβασίαν,
καὶ πάλε πῶς ἐδιάγασιν οἱ Μονοβασσιῶτες ; 2925

Ἄλλὰ διὰ συντομώτερον καὶ νὰ σᾶς τὸ κοντέψω,
καθὼς τὸν ὄρκον ἔποικεν ὁ πρίγκιπας ἐτότε,
ὅτι ποτέ του οὐ μὴ ἀπελθοῦν ἐκ τὴν Μονοβασίαν,
ἕως νὰ ἐπάρῃ τὸ βουνί, ὡσαύτως καὶ τὸ κάστρον.

Ἐν τούτῳ ἀργήσασιν ἐκεῖ τρεῖς χρόνους γὰρ καὶ πλέον·
ἐκεῖνοι τῆς Μονοβασίας οὐκ εἶχαν πῶς νὰ ποιήσουν,
ἐφάγασιν τοὺς ποντικοὺς ὁμοίως καὶ τὰ κατσία·
τὸ τί νὰ φᾶν οὐκ εἶχασιν, μόνον ὁ εἰς τὸν ἄλλον. 2933

- Κι' ὡς εἶδαν τὴν στενοχωρίαν, τὸν θάνατον ἐμπρός τους,
 2935 βουλήν ἀπῆραν ἐνομοῦ τοῦ νὰ ἔχουν προσκυνήσει.
 Συμβίβασιν ἐζήτησαν τοῦ πρίγκιπα Γυλιάμου
 νὰ εἶναι πάντοτε αὐτοῦ μὲ τὴν κληρονομίαν τους,
 Φράγχοι ἐγκουσάτοι ἐνομοῦ μετὰ τὰ πράγματά τους,
 νὰ μὴ χρεωστοῦσιν δούλεψιν ἄνευ τὰ πλευντικά τους,
 2940 ἔχοντα γὰρ τὴν ῥόγαν τους καὶ τὴν φιλοτιμίαν τους.
 Ὁ πρίγκιπας τοὺς ἔποιεν ἐγράφως βουλλωμένες
 τὲς συμφωνίες κι' ὑπόθεσες ὅπου τοῦ ἐζητήσαν
 καὶ ὅσον ἐπαράλαβεν τὰ ὀρκωμοτικά τους,
 τρεῖς ἄρχοντες ἀπ' ἐκεινοὺς ἐπῆραν τὰ κλειδιά
 2945 τοῦ κάστρου τῆς Μονοβασίας, τοῦ πρίγκιπος τὰ ἠφέραν
 ὁ ἕνας ἦτον Μαμωνᾶς, ὁ ἄλλος Δαιμονογιάννης,
 ὁ τρίτος ἦτον Σοφιανός, οὕτως τὸν ὀνομάζαν.
 Αὐτὲς ἦσαν οἱ τρεῖς γενεές, κι' οἱ εὐγενικώτεροί τους
 ὅπου ἦσαν στὴν Μονοβασίαν κι' εἶναι ἀκόμη ἐκεῖσε.
 2950 Τὸν πρίγκιπαν ἐπροσκύνησαν, καλὰ τοὺς ἀποδέχθη
 ὡς φρόνιμος, διακριτικὸς ὅπου ἦτον εἰς τοὺς πάντας
 γλυκία τοὺς ἀναδέχτηκεν, μετὰ τιμῆς μεγάλης,
 εὐεργεσίαν τοὺς ἔποιεν ἄλογα καὶ φαρία,
 καὶ ῥοῦχα γὰρ ὀλόχρυσα, σκαρελέτα μετὰ ἐκεῖνα,
 2955 ἐπρόνοιασέ τους ἀλλὰ δὴ ἕς τὰ μέρη τῶν Βατίκων.
 Κι' ἀφότου ἐπαράλαβεν ὁ πρίγκιπα Γυλιάμος
 τὸ κάστρον τῆς Μονοβασίας, τὸ ἐξάκουστον ἐκεῖνο,
 σωτάρχειον ἔβαλεν πολλήν, ἀνθρώπους τῶν ἀρμάτων,
 καὶ ἄρματα καὶ διοίκησες, ὡς ἔπρεπε νὰ ἔχη.

**Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν «Διήγησιν παιδιόφραστον
 τῶν τετραπόδων ζώων».**

Εἰσαγωγή (κατὰ τὸν Κάρολον Κρουμπάχερ). Μεταξὺ τῶν ἐν δημῳδαί γλώσση περισωθέντων ἔργων τῶν τελευταίων βυζαντινῶν χρόνων εἶναι καὶ ἑμμετρὰ τινὰ ἔργα, τὰ ὅποια πραγματευοῦνται ἐπιστημονικὰ ἢ φυσιογνωστικὰ θέματα κατὰ λαϊκὸν τρόπον. Ἐκ τούτων σπουδαιότερα εἶναι δύο: ὁ Πουολόγος καὶ ἡ Διήγησις παιδιόφραστος τῶν τετραπόδων ζώων. Ἀμφότερα φαίνεται ὅτι ἐγράφησαν περὶ τὸ 1350-1400 μ. Χ. Εἰς τὸν

Πουλολόγον, ποίημα ἐκ στίχων 650, ὁ βασιλεὺς ἀετὸς συγκροτεῖ κατὰ τοὺς γάμους τοῦ υἱοῦ του μεγάλην εὐωχίαν, εἰς τὴν ὁποίαν προσκαλοῦνται ἑλα τὰ πτηνὰ. Τρῶγουν καὶ πίνουν, ἀλλὰ καὶ καταντῶσιν εἰς φιλονεικίαν. Τὸ ἓνα πτηνὸν χλευάζει τὸ ἄλλο (καὶ ἔτσι λαμβάνει ἀφορμὴν νὰ τὸ περιγράψῃ). Τέλος ὁ βασιλεὺς ἐπιβάλλει ἡσυχίαν εἰς τοὺς φιλονεικοῦντας.

Εἰς δὲ τὸ ἄλλο ποίημα (ἐκ 1082 στίχων) περιγράφεται συνέλευσις τῶν τετραπόδων ζώων. Ἐπὶ τοῦ θρόνου κάθηται ὁ βασιλεὺς λέων μετὰ τοῦ ἐλέφαντος· ὁ πάνθηρ καὶ ἡ λεοπάρδαλις παρακάθηνται ὡς ὑπουργοί. Ὁ λέων ἀπεφάσισε νὰ ἐνιδρύσῃ αἰωνίαν εἰρήνην εἰς τὸ κράτος του. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συνεκάλεσε πάντας τοὺς ὑπηκόους εἰς ἐκκλησίαν διὰ τῶν πρεσβευτῶν γάτας, ποντικῶν καὶ πιθήκων. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐγείρονται μακροὶ λογομαχίαι μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων ζώων, ἕκαστον ἐκ τῶν ὁποίων μέμφεται τὰς κακίας τοῦ ἄλλου καὶ ἐγκωμιάζει τὰς ἰδικὰς του ἀρετάς. Πρῶτη δμιλεῖ ἡ γάτα, ἔπειτα ὁ ποντικός, ὁ κύων, ἡ ἀλώπηξ, κτλ. Τελευταῖος ἐγερθεὶς ὁ λέων κηρύσσει ὅτι ἀρκετὰ ἐλέχθησαν, ὅτι ἡ ἀνοκωχὴ λύεται καὶ τὰ σαρκοβόρα πρέπει καὶ πάλιν νὰ καταβροχθίζωσι τὰ λοιπὰ ζῶα, ὅπως ἀνέκαθεν εἶναι ἡ συνήθεια. Οὕτω συγκροτεῖται αἰματηρὰ μάχη, ἕως ὅτου ἡ ἐπελθοῦσα νύξ δίδει τέλος εἰς τὴν σφαγὴν. Ἀπὸ τότε τὰ τετράποδα ζῶσιν ἐν αἰωνίᾳ ἐχθρότητι.

Ἐκ τοῦ ποιήματος πορατίθεται τμήμα τοῦ τέλους, κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Γουλιέλμου Βάγνερ γενομένην τὸ 1874 ἔκδοσιν.

Ὁ ἐλέφας καὶ ἡ μαῖμοῦ.

....Τότε ἔλθων ὁ ἔλεφας ἐστάθη εἰς τὸ μέσον
καὶ ταῦτα προσεφθέγγατο πρὸς τὴν κοινότητα ὄλην: 905
«Ὡσπερ τις πύργος ἀσφαλῆς καὶ κατοχυρωμένος,
φρούριον ἀπολέμητον καὶ δυνατὸν εἰς ἄχρον,
οὕτως ὑπάρχω καὶ ἐγώ, σφόδρα στερεωμένος·
ἐπάνω μου γὰρ κτίζουσιν κάστρον μὲ τὰ σανίδια,
καὶ ξυλοπύργους δυνατοὺς πολλὰ ὄχυρωμένους, 910
καὶ στήκουσιν οἱ ἄνθρωποι μέσα ἀρματωμένοι
καὶ πολεμοῦσιν ἰσχυρῶς πάντας τοὺς ἐναντίους,
καὶ πάντας καταβάλλουν τους, πάντας καταπονοῦν τους.
Ἀκόμη τὰ ὀστέα μου ποιοῦν μεγάλας χρείας,

Ἄ. Γ. Σαρῆ — Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Ε' γυμν.—Ἐκδ. Γ' 1932 17

- 915 βασιλικὰ κλινάρια, πατριαρχῶν σελλία,
 καθίσματα βασιλικά, θρονία δεσποτῆτα,
 καὶ δοκανίκια γλυπτά, τορνοεμφωλευμένα·
 κρατοῦν τα οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ μητροπολίται
 καὶ οἱ μεγαλοηγούμενοι μὲ τὰς μακρὰς γενειάδας·
- 920 ἀκόμη καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ πραγματευτῆδες
 ἔχουσιν τα παιγνίδια καὶ αὐτοὶ τορνεμένα,
 ταβλία καὶ ζατρίκια καὶ ὅσα τὰ τοιαῦτα.
 Ποιοῦν μαχαιρομάνικα μεγάλων μαχαιρίων,
 ὁμοίως καὶ εἰς τὰ μικρὰ ὠραιωμένα σφόδρα·
- 925 κτένια ἔμορφα πολλὰ, τὰ δένουν μὲ χρυσάφιν,
 ἀκόμη μὲ ἀσήμιον σμαραγδοπλουμισμένα,
 καὶ ἔχουν τα οἱ ἄρχόντισσες καὶ γραῖες καὶ μεσόγρες·
 ἀλλ' ἔχουσιν καὶ κάτοπτρα, ἃ λέγονται καθρέπται,
 καὶ βλέπουσιν τὸν ἥσκιον τοὺς αἱ νέες κοπελλούδες·
- 930 Ὡς ἤκουσεν ἡ μαῖμοῦ ἐλέφαντος τοὺς λόγους
 —ὄλοι γὰρ ἔσυντύχασιν καὶ ὄλοι γὰρ ἀπέϊπον,
 οὐδένας δὲ ἀπόμεινεν, μόνον αὐτὴ καὶ μόνῃ·
 ἐκρούπιετο δ' ὡς πονηρὰ μέσον τῶν τετραπόδων—
 ἐπήδησεν δὲ καὶ αὐτὴ κί' ἐστάθην εἰς τὸ μέσον,
- 935 καὶ ταῦτα ἀπεφθέγγετο καὶ τὸν ἐλέφαν λέγει·
 «Ἦλθες καὶ σύ, μακρύνυτε, μετὰ τῆς προμυτίδος,
 νὰ καυχισθῆς, νὰ ἐπαρθῆς, παράσημον τῶν ζῶων·
 Ἐξω ἀπὸ τῆς φύσεως τῆς ἡμετέρας εἶσαι·
 καβούρου τάξιν κέκτησαι μεγαλοχαχανάτου,
- 940 ἔχεις ἄλλοῦ τὸ στόμα σου κί' ἄλλοῦ τὴν προμυτίδα,
 ἄλλοῦ συνάγεις βρώματα καὶ ἀλλαχοῦ τὰ τρώγεις.
 Λοξόποδε, παράσημε καὶ κάθαγμα τῶν ζῶων,
 δίχα γονάτων γέγονας καὶ δίχα ἁρμονίας,
 καὶ στέκεις μονοστέλεχος νύκταν τε καὶ ἡμέραν,
- 945 καὶ οὐ πίπτεις ν' ἀναπαυθῆς καθὼς τὰ ἄλλα ζῶα,
 οὔτε ἀνάπαισιν μικρὰν ἔχεις ὥσάν οἱ πάντες·
 ἀλλ' ὅταν θέλῃς νὰ ὑπνῆς, ἰστέκεσαι ὀλόροθος
 καὶ ἀκκουμπίζεις εἰς δένδρον ἢ εἰς μεγάλην πέτραν,
 καὶ μετὰ φόβου στέκεσαι καὶ τρέμεις καὶ κοιμᾶσαι.
- 950 Καὶ ἂν νυστάξῃς πάμπολλα καὶ κοιμηθῆς βαρέα,
 ἀλλ' ἵσ' ἐσὲν κακότυχον, πῶς θέλεις ἐξεστρέψει,

νὰ γείρης ἔξανάσκελα, νὰ πέσης ἄνω κάτω,
οἱ πόδες σου νὰ στέκονται ἀπάνω ὥσπερ ξύλα,
ποσῶς δὲ νὰ μὴ δύνασαι διὰ νὰ ἔγερθῆς ὀλόρθος,
καὶ ἔρχονται οἱ ἄνθρωποι ὁποῦ σὲ κυνηγοῦσιν, 955
εὗρισκουν καὶ σκοτώνουν σε καὶ καταλύουσίν σε,
ὡς ἀνανδρον, ὡς ἀσθενήν, μὴ ἔχοντα τί δρᾶσαι.

Καὶ σὺ ληρεῖς με τὰς πολλὰς τὰς ψευματολογίας,
πῶς εἶσαι ζῶν μάλιστα, πάνυ ἀνδρειωμένον.
Πολλάκις δὲ οἱ ἄνθρωποι ποιοῦν καὶ ἄλλας πράξεις 960
καὶ τέχνας ἄλλας, ἄτυχε, πῶς νὰ σὲ καταλύσουν,
καὶ οὔτε ὕπνον θεωρεῖς νύκταν τε καὶ ἡμέραν·
ἀξιολύφουν τὰ δενδρὰ ἢ πριονοκοποῦν τα,
καὶ ἀποκόπτουν τα λοιπὸν εἰς ἄκρον νὰ κοποῦσιν.

Καὶ πᾶς ἐκεῖ νὰ κοιμηθῆς, ἐκεῖ καὶ ν' ἀκουμπήσης, 965
τὸ δένδρον πίπτει, κρούει σε καὶ εἰς τὴν γῆν σὲ βάνει,
σκοτώνουν σε, ὡς εἶπομεν, καὶ παίρνουν τὰ ὄσῳ σου.
Αὐτὰ γὰρ εἶναι τὰ καλὰ καὶ τ' ἀγαθὰ τὰ ἔχεις».

Τότε ὁ μέγας ἔλεφας εἰς ἄκρον ἐθυμώθη,
μετὰ σφοδρᾶς τῆς ἀπειλῆς τὴν μαίμοῦν ἐλάλει : 970
«Φεῦγε, φαγκρίν, παρὰπτωμα ἀκάθαρτον παρὰπαν,
μυσεροκακομούτζουνον, ψειροκονιδοφάγον,
ἐσθίεις τὰ ζῶφια, τὰς μίγλας καὶ τοὺς ψύλλους,
καὶ ἄλλα τὰ μικρότατα τῶν ἀκαθάρτων πάντων.
Φεῦγε λοιπὸν ἀπ' ἔμπροσθεν, μὴ μαγαρίσης πάντας». 975

Λρομαία δὲ ἡ μαίμοῦ φεύγει ἀπὸ τὴν μέσην,
ἀπὸ τὸν φόβον τὸν πολὺν τὸν εἶχε τοῦ ἐλέφα,
καὶ μέσα ἀπεκρῦβηκεν πάντων τῶν τετραπόδων.

Ἀπόσπασμα

ἰπὸ τὸν Βέλθωνδρον καὶ τὴν Χρυσάντζαν.

Εἰσαγωγή. Μετὰ τὴν ἄλωσην τῆς Κ)πόλεως ἀπὸ τοὺς Φράγκους
συνεγράφησαν ἐν τῇ Ἀνατολῇ διάφορα λαϊκὰ ἱπποτικά μυθιστο-
ρήματα εἰς δεκαπεντασυλλάβους. Εἰς τὰ περισσότερα ἐξ αὐτῶν πε-
ριγράφεται ἡ ἱστορία δύο γέων, οἷτινες ἀγαπῶνται, ἀλλ' ἡ μοῖρα

τοὺς χωρίζει καὶ μόνον ὕστερα ἀπὸ πολλὰς περιπετείας καὶ ταξίδια εἰς χώρας μακρυνὰς καὶ ἀγνώστους, ἀφοῦ ὑπερνικηθῶσι φοβερὰ ἐμπόδια, κατορθώνεται ἐν τέλει ἡ ἔνωσις τῶν διὰ τοῦ γάμου. Πολλὰ ἐκ τῶν μυθιστορημάτων τούτων δεικνύουσι καταφανῆ τὴν ἐπίδρασιν φραγκικῶν ποιημάτων. Τὸ ἀρχαιότερον πιθανῶς καὶ τὸ ὠραιότερον, εἶναι τὸ φέρον τὸν τίτλον Βέλθανδρος καὶ Χρυσάντζα ἢ Διήγησις ἐξαίρετος Βελλάνδρου τοῦ Ῥωμαίου ἐκ 1348 στίχων. Πρῶτον φραγκικὸν αὐτοῦ δὲν εὐρέθη· τοῦναντίον ἡ ἔλλη σύνθεσις του, ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὅποιον ἀναπτύσσεται ὁ μῦθος, καὶ ὅλαι ἐν γένει αἱ λεπτομέρειαι ἐν αὐτῷ εἶναι ἑλληνικώταται. Ὁ ἀγνώστος ποιητὴς του σκέπτεται καὶ αἰσθάνεται ἑλληνικά, καὶ εἰς μερικὰ σημεῖα ἐπέτυχε νὰ ἐκφράσῃ τὰς ἰδέας του μὲ στίχους ὠραίους καὶ συγκινητικούς.

Τὸ ποίημα ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ μορφῇ συνετέθη, κατὰ τὸν Κάρολον Κρουμπάχερ, πιθανῶς τὸν 13ον αἰῶνα· ἀλλὰ τὸ σωζόμενον κείμενον (εἰς ἐν μόνον χειρόγραφον τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων) φέρει δείγματα μεταγενεστέρας ἐπεξεργασίας, γενομένης πιθανῶς κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα.

Ἐνταῦθα παρατίθεται μέρος ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ ποιήματος κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Émile Legrand γενομένην τὸ 1880 ἔκδοσιν.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Ῥωμανίας Ῥοδόφιλος εἶχε δύο υἱούς, τὸν Φίλαρμον καὶ τὸν Βέλθανδρον. Τὸν τελευταῖον τοῦτον ὁ πατὴρ του μετεχειρίζετο κακῶς καὶ περιεφρόνει. Διὰ τοῦτο αὐτὸς ἀπεφάσισε νὰ φύγῃ καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν τύχην του εἰς τὰ ξένα. Μολονότι ὁ πρεσβύτερος ἀδελφός του προσεπάθησε νὰ τὸν ἀποτρέψῃ, αὐτὸς φεύγει ἐκ τῆς πατρίδος μὲ τρεῖς ὀπαδούς του (παιδόπουλα). Μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του, ὁ Φίλαρμος κατηγορεῖ τὸν πατέρα του, ὅτι ἐγένετο αἴτιος τῆς φυγῆς τοῦ ἀδελφοῦ του, ὁ ὅποιος πιθανώτατα θὰ θέσῃ τὴν μεγάλην ἀνδρείαν του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ξένου ἡγεμόνος.

Εἶπε πολλὰ ὁ Φίλαρμος μαλακωτέρους λόγους
πρὸς τὸν σκληρὸν καὶ ἄπλαχνον πατέρα του ἐκεῖνον.

110 Μόλις ποτὲ συνήφερε τὴν γνώμην εἰς τὸ κρεῖττον,
καὶ πρὸς αὐτοὺς ἐστράφηκε καὶ τοὺς ἰδιοὺς του λέγει,
καὶ ὀρίζει εἰκοσιτέσσαρας στρατιώτας συγγενεῖς του·
λέγει τῶν : «Τὰ φαρία σας στρώσατέ τα οἱ πάντες,
καβαλλικεύσατε γοργόν, φθάσατε τὸν υἱόν μου,

115 καὶ ἂν (τύχῃ καὶ) τὸν φθάσατε, πρῶτον συντύχετέ τον·

εἰπῆτε τον με τὸ καλόν, ἂν θέλη, νὰ γυρίσῃ·
 εἰ δ' ἴσως ἀμετάτρεπτον ἴδητε τὴν βουλὴν του
 καὶ (ἂν) αὐτοπροαίρετος οὐ θέλη νὰ γυρίσῃ,
 ἐπάρετέ τον πεταστόν, γοργογυρίσετέ τον».

Εὐθύς ἐκαβαλλίκευσαν, ἐξέβησαν οἱ πάντες, 120
 καὶ τρέχουσι μετὰ σπουδῆς κι' εἰς ὄρα φθάνουσίν τον.

Ἡῤρηκε δὲ ὁ Βέλθανδρος τόπον χαριτωμένον,
 ἐπέξευσε κι' ἐκάθισε μετὰ τὰ παιδόπουλά του.

Ἦτον ἡ νύκτα ὀλόφεγγος, χαριτωμένη νύκτα,
 καὶ βρῦση καταρρέουσα, γλωρὸ λειβαδοτόπι, 125

καὶ θέτει τὴν κατοῦνα του μόνος ἐκεῖ καὶ πίπτει,
 καὶ μουσικὴν καθήμενος ἐκράτει κι' ἐπαιζέν την,
 καὶ μοιριολόγιν ἔλεγε στεναγομογεμισμένον :

«Ὁρη καὶ κάμποι καὶ βουνά, λαγκάδια καὶ νάπαι,
 καὶ μὲν νῦν συνθρηνήσατε τὸν κακομοιρασμένον, 130

ὀπού, διὰ μῖσος ἄπειρον καὶ ψόγον οὐκ ὀλίγον,
 σήμερον τῆς πατριδος μου καὶ τῆς πολλῆς μου δόξης
 χωρίζομαι, ὁ δυστυχής, καὶ ὁδὲ μυστήριον ξένον !»

Καὶ πάραυτα ἐπέξευσαν κάκεινοι οἱ στρατιῶται,
 καὶ πρὸς αὐτὸν ἐνέφηναν μαλακατέρους λόγους : 135

«Βέβαιον τώρα, Βέλθανδρε, τὸ ἀδελφικὸ σου σπλάγχθος
 ἠρνήσω καὶ ἐκράτησας τῆς ξενιτειᾶς τὴν στρατάν ;

βέβαιον τὴν συντροφίαν μας τῶν ἰδικῶν ἀρνεῖσαι,
 βέβαιον καὶ τοὺς φίλους σου καὶ ὄλους τοὺς γνωστούς σου

ἠρνήσω καὶ ἠθέλησας εἰς τὸ νὰ γένης ξένος ; 140

ἠρνήσω καὶ τοὺς συγγενοὺς καὶ γονικὴν σου χώραν,
 καὶ ἄλλας, ἃς οὐκ ἐπίστασαι, τὰς χώρας νὰ γυρεῖς ;

Τιμὴν ἔχεις βασιλικὴν νὰ ζῆς ὡσπερ αὐθέντης,
 καὶ προσκυνεῖσαι ὑπὸ παντῶν μικρῶν τε καὶ μεγάλων.

Καὶ τώρα, πόθε, μέχρι ποῦ, καὶ ποῦ πορευῆ φράσον· 145
 δοῦλος γὰρ θέλεις νὰ γενῆς πρὸς βασιλεῖς τοὺς ἄλλους,

βέβαιον, πορφυρὸ βλαστὲ, γέννημα τῶν χαρίτων,
 πάντως ἀρνεῖσαι συγγενεῖς, ἀρνεῖσαι συντροφίαν μας,
 καὶ στέμμα καὶ διάδημα καὶ βασιλειᾶν καὶ τ' ἄλλα ;

Βέβαιον, ἀκαταδούλωτε, νὰ δουλωθῆς προκρίνεις, 150
 καὶ τὴν ξενίαν ἀναστᾶς τὴν ἐκατομμυριεξομάνην,

τὴν μοχθηρὰν καὶ τὴν κακὴν καὶ τὴν κινδυνεμένην·
 ἡμεῖς πρὸς ὃν γνωρίζομεν τὴν ἰδικὴν σου γνῶσιν,
 πάντως καὶ ἀπιστοῦμεν το ὅτι ποιεῖς τὸ τοῦτο,
 155 καὶ ἄλλαξον τὸ δύσπιστον καὶ δεῦτε ἄς στραφῶμεν».
 Ταῦτα καὶ ἄλλα πλείονα εἶπον οἱ στρατιῶται
 πρὸς τὸν καλὸν καὶ εὐμορφον Βέλθανδρον τὸν ἀνδρεῖον·
 ποσῶς οὐκ ἐμετέστρεψαν κἄν ὅλως τὸν σκοπὸν του.

Εἰς γοῦν τὸ λιβαδότοπον ἐν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ
 160 ἔμειναν πάντες μετ' αὐτὸν τριγύρου κι' ἔβλεπán τον.
 Ὅταν γὰρ ᾽ς τ' ἄκρα τῶν βουνῶν καὶ εἰς τὰς κορφὰς τῶν
 ἢ αὐγῇ ἐμπροσπήδησεν ἀπὸ τὰς ἀκρωρείας, [δένδρων
 σηκώνονται καὶ λέγουν τον : «Ἐγείρου, δέσποτά μου,
 ἴν' ἀποσώσωμεν γοργόν, μὴ θλίβειτ' ἀδελφός σου».
 165 Σηκώνεται, ᾽ποδῆνεται, ζώνεται τὸ σπαθίν του,
 πηδᾷ καὶ καθαλλίκευσε μὲ τῆς ἀνδρεῖας τὸ σχῆμα.
 Καὶ λέγει τους ὁ Βέλθανδρος : «Ἄρχοντες ἰδικοί μου,
 ἰδοὺ ἀποχαιρετίζω σάς καὶ εὖξασθέ μοι (τώρα),
 καὶ τῆς ξενώσεως τὴν ὁδὸν ἰδοὺ νὰ ὑπαγαίνω».

170 Καὶ εἰς ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας οὕτως τὸν συντυχαίνει :
 «Βέλθανδρε, στέμματος παιδί, καὶ σκήπτρου κληρονόμε,
 τὸ εἰς ἔσεν ἐσέβασεν ὁ πονηρός σου δαίμων,
 ἡμεῖς παρακαλοῦμεν σε διὰ νὰ τὸ καταλείψης,
 καὶ νὰ προκρίνης τὸ καλὸν καὶ κεῖνο νὰ ποιήσης·
 175 πρόσεξε δέ, ἀνιστόρησε καὶ λάβε κατὰ νοῦ σου,
 ἔάν εἰς αἶμα ἐθνικὸν ὑπάγης καὶ ἀποσώσης,
 καὶ ποίσης τὰς δουλείας σου καὶ ἀπὸ ταύτας εὔρης
 πληρώματα τῶν δεουσῶν, τιμάς, δόξας καὶ πλοῦτη·
 μὴ γοῦν ἄλλο προτιμηθῆς, τὴν δούλωσιν προκρίνης,
 180 ἐπεὶ δὲ σὺ ἐλεύθερος, ἀδούλωτος ὑπάρχεις,
 μᾶλλον καὶ ἄνακτος παιδὶ καὶ βασιλέως τέκνον,
 καὶ χρεὶ νὰ σὲ δουλεύουσιν, οὐχὶ τοῦ νὰ δουλεύης,
 οὐκ οἶδα τί σοι λογισμοὶ καὶ τί σοι ἐπινοίαις·
 ἔα λοιπὸν τὰ περιττά, καὶ δεῦτε ἄς στραφῶμεν».

185 Ἀκούον ταῦτα Βέλθανδρος οὕτως ἀηλογήθην :
 Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

«Πρὸς τὰς πικρίας τὰς πολλὰς, ἃς ἔχω ἐκ τοῦ πατρός μου
ἢ ξενιτεία μου δ' αὐτὴ τὰς πάσας ἀπαλείψει».

Πάλιν ἀπηλογήθην τον ἐκεῖνος λέγων οὕτως :

«Ἡμᾶς δέξου ἐγγυητὰς θλίψη ποτὲ μὴ εὖρης,
ἀλλ' οὐδὲ θλιβερόν ποτὲ ἀπὸ τοῦ νῦν νὰ πάθης, 190
ἀλλὰ μὲ τὸν πατέρα σου νὰ ποίσωμεν νὰ σ' ἔχη
ὥσπερ ἠγαπημένον του καὶ γνήσιον τεκνίον.

Ἡμεῖς καὶ τί τὸ κρύβομεν καὶ οὐδὲν σὲ τὸ λαλοῦμεν ;

Τοῦτο πληροφορορήθητι καὶ λάβε κατὰ νοῦ σου :

εἰ μὲν καὶ μὲ τὸ θέλημα καὶ τὴν προαίρεσίν σου 195

θέλεις γυρίσειν καὶ στραφῆν, πανόμεθα τοῦ λέγειν :

εἰδ' ἴσως ὀπισωπατεῖς, οὐ θέλεις ν' ἀκλουθήσης,

ἐπαίρομεν σε πεταστόν, γοργογυρίζομέν σε,

καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βασιλεὺς τοῦτο καὶ γὰρ μᾶς εἶπεν».

Γοργὸν ἀπηλογήσατο ὁ Βέλθανδρος ἐκείνους : 200

«Ἄρχοντες, τοῦτο γνώσατε πάντες, πιστεύσατέ μοι,

ὅτι οἱ συγγενίδες μου, γυναῖκες ἰδικές σας,

ὅτι τιμὴν ἠλπίζασιν ἴν' εὕρουν ἀπ' ἐμένα·

βούλεσθε χῆρες σήμερον ὅλες νὰ τὲς ποιήσω ;»

Ὡς εἶδασιν ἀγύριστον παντελῶς τὸν σκοπὸν του, 205

οἱ στρατιῶται πάραυτα ὤρμησαν νὰ τὸν πιάσουν·

καὶ σύντομα ὁ Βέλθανδρος σύρει τὸ ἀπελατίκι,

καὶ εἰς τὸ μέγα τὸ ἄπειρον ἐφόνευσε τοὺς δέκα.

Ἐφώναξε καὶ λέγει τους : «Πταίστης ἐγὼ οὐκ εἶμαι,

ἡμεῖς μὲν ἐποιήσατε τὸ φονικὸν ἐτοῦτο· 210

ἀμμή ἐγὼ, εἰ ἠθέλον, ἀπέφευγά σας τώρα.

Εἶπατε τὸν πατέρα μου ὅσα ἔπαθεν ὁ χορὸς τῶν ἀρχόντων.

Καὶ ἰδοὺ ἀποχαιρετῶ ὑμᾶς καὶ εὔξασθέ μοι,

καὶ τῆς ξενώσεως τὴν ὁδὸν ἰδοὺ νὰ ὑπαγαίνω».

Καὶ τὸ λοιπὸν ἐβράδισεν τῆς ξενιτείας τὸν δρόμον... 215

Περὶ ἡλπίσεως τῶν ἐπομένων : Ὁ Βέλθανδρος προχωρεῖ διὰ μέ-
σου τῶν χωρῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Τουρκίας (ἢ ὅποια τίθεται
ἀκόμη εἰς τὴν Ἀνατολήν καὶ δὴ πλησίον τῆς Ἀρμενίας), διαπράτ-
τει δὲ καθ' ὁδὸν ἀνδραγαθήματα ὅμοια πρὸς τὰ τοῦ Διγενῆ Ἀ-
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

κρίτα. Τέλος φθάνει εἰς ἕνα ἐρημικὸν λαμπρὸν παλάτιον, τὸ Ἐρω-
τόκαστρον. Εἰσέρχεται, μένει κατάπληκτος πρὸ τῶν θαυμα-
σιῶν ἐν αὐτῷ καλλιτεχνημάτων, καὶ εἰς μίαν τῶν αἰθουσῶν βλέπει
ἐπιγραφὴν, ἣτις ἀναγράφει τὴν μοῖραν του: θά ἀγαπήσῃ καὶ θά
λάβῃ σύζυγον τὴν Χρυσάντζαν, τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς
Ἀντιοχείας. Πράγματι ὁ Βέλθανδρος μεταβαίνει ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὴν
Ἀντιόχειαν, γίνεται δεκτὸς ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος ὡς ὑποτελεῖς τιμα-
ριοῦχος, ἀγαπᾷ τὴν Χρυσάντζαν, ὑπὸ τῆς ὁποίας καὶ ἀνταγαπάται,
καὶ τὴν ἀπάγει. Καθ' ὁδὸν πνίγονται εἰς τινα ποταμὸν οἱ τρεῖς ἀ-
κόλουθοί του καὶ ἡ θαλαμηπόλος τῆς Χρυσάντζας, ὁ Βέλθαν-
δρος δὲ καὶ ἡ μνηστὴ του παρασύρονται μέχρι τῆς θαλάσσης· ἐκεῖ
εὐτυχῶς τοὺς σώζει ἕνα πλοῖον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀποστείλει πρὸς εὐ-
ρῆσιν τοῦ υἱοῦ ὁ Ῥοδόφιλος. Διότι ὁ Φίλαρμος εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ
ἀποθάνει καὶ ὁ Βέλθανδρος ἦτο ὁ διάδοχος τοῦ θρόνου. Μετὰ τα-
ξιίδιον πέντε ἡμερῶν φθάνουν εἰς τὸ παλάτιον τοῦ Ῥοδοφίλου, ὅστις
ὑποδέχεται αὐτοὺς μετὰ μεγάλης χαρᾶς καὶ ὁ ἐπίσκοπος εὐλογεῖ
τὸν γάμον τοῦ ζεύγους.

Ἀπὸ τὰ «Καταλόγια».

Εἰσαγωγή (κατὰ Ν. Πολίτην). Τὰ Καταλόγια εἶναι
συλλογὴ ἄσμάτων, τὴν ὁποίαν ἐκ χειρογράφου τοῦ 15ου αἰῶνος
(ἀποκειμένου ἐν Λονδίῳ) ἐξέδωκε τὸ πρῶτον ὁ Γερμανὸς Γου-
λιέλμος Βάγνερ τὸ 1879, ὑπὸ τὴν πεπλασμένην ἐπιγραφὴν Ἄλ-
φάβητος τῆς ἀγάπης, εἰς ἀρίστην δὲ ἔκδοσιν τὸ 1913 οἱ
νεοελληνισταὶ Ἔσσελιγγ καὶ Περνὸ, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπέθεσαν τὴν
ἐπιγραφὴν Ἐρωτοπαίγνια. Τὸ χειρόγραφον ὁμῶς φέρει τὴν
ἐπιγραφὴν Καταλόγια, στίχοι περὶ ἔρωτος καὶ ἀ-
γάπης. Ἡ συλλογὴ περιλαμβάνει κατὰ τὸ πλεῖστον ἀκραιφνῶς
δημοτικὰ ἄσματα, ἀσημάντους δὲ μόνον μεταβολὰς καὶ προσθήκας
ἐπέφερον, ὡς φαίνεται, ὁ βιβλιογράφος ἢ οἱ πρὸ αὐτοῦ συλλογεῖς,
ἂν συλλογεὺς δὲν ἦτο ὁ ἴδιος.

Παρατίθενται τέσσερα ἐκ τῶν ἄσμάτων τούτων.

Α'

Ἄν ἤξευρα, κυράτσα μου, τότε θέλεις κινήσει
καὶ πόθεν θέλεις διαβῆ μετὰ ἄρογοταπούλες,

τὴν στράταν σου νὰ φύτεψα μηλὲς καὶ κυδωνίτσες
καὶ νεραντζούλες καὶ κιτριές καὶ δάφνες καὶ μυρσίνες,
τὸν δρόμον σου τριανταφυλλίες, νὰ μὴ σὲ πιάνη ὁ ἥλιος· 5
καὶ ὅπου διαβαίνεις καὶ πατεῖς, ἤθελα σπέρνει μόσχον·
καὶ νὰ μυρίζῃ ἡ στράτα σου, καὶ ἐσὺ νὰ μὴ τὸ ξεύρης,
νὰ μὴ μαυρίζῃ, λυγερῆ, στὸν ἥλιον ἢ ἐλικιά σου.

Β΄

Ζηλεύουν τὴν ἀγάπην μας, κυρά μου, οἱ γείτονές σου,
διατὶ κρατεῖται δυνατὴ ὡς πύργος σιδερένος.
Θωροῦν τὴν ὅτι ἐπλέχτηκεν ὡς χρυσὸν ἀλυσίδιν,
κι' ἐφάνη τοὺς πολὺν κακόν, θέλουν νὰ μᾶς χωρίσουν.
Νὰ μὴ τὸ δοῦν τὰ μάτια τοὺς, μὴ τὸ χαρῆ ἢ ψυχὴ των, 5
ἄμμὴ τὸ θέλουν εἰς ἡμᾶς, ἀπάνω τοὺς τὸ δοῦσιν,
νὰ τὸ θλιβοῦν οἱ φίλοι τοὺς, νὰ τὸ χαροῦν οἱ ἐχθροὶ των,
διατὶ βουλὴν ἐδώκασιν νὰ μᾶς ἀποχωρίσουν,
δίχως κανένα πταισίμον, δίχως κανένα δίκαιον.

Γ΄

Ἡ ταπεινὴ καρδούλα μου πολὺν καλὸν σὲ θέλει,
ἀφέντη τετραλύγιστε καὶ βεργαναλεμένε·
νομίζω, μάγια μ' ἔκαμες καὶ πάντα σὲ θυμοῦμαι.
Ποῦ μ' εὔρε, ποῦ μ' ἐκόλλησεν ἡ περισσὴ σου ἀγάπη;
Ἐσέβην κι' ἐτυλίχτηκεν ἕς τὰ φύλλα τῆς καρδιάς μου, 5
ἐσέβην κι' ἐροριζώθηκεν κι' ἐγέμισεν τὰ φύλλα.
Καὶ ἤλθασιν οἱ γείτονες καὶ ἐσυμβούλευσάν με,
καὶ ὅλοι βουλὴ μ' ἐδώκασιν νὰ σ' ἀπολησμονήσω.
Κι' ἐγὼ ἀπεκρίθην καὶ εἶπα τοὺς καὶ κατηγορήσά τοὺς:
«Ἐσεῖς πολλ' ἀγαπήσατε τὴν ἀποχωρισιά μας, 10
δι' αὐτὸ μὲ συμβουλεύετε νὰ τὸν ἐλησμονήσω. [ζουν,
Μαχαίρια καὶ ἂν μὲ κόφτουσιν, πριόνια κι' ἂν μὲ πριονί-
ῶσποτε ζῶ καὶ φαίνομαι, τὸν ἀγαπῶ οὐκ ἀρνοῦμαι.

Δ΄

Ψυχὴν καρδιὰν ἐσὲν ἔχω καὶ ἄγγελον δὲν φοβοῦμαι·
τὸν ἄγγελον τὸν θέλω δεῖ, ἐσένα θέλει μοιάζει,
καὶ τὸνομά σου θέλω πεῖ καὶ θέλω ἐξεψυχιάσειν.

Ὁ πόνος τῆς κόρης.

Εἰσαγωγή. Τὸ ποιημάτιον ἐξέδωκεν ὁ Σπυρ. Λάμπρος, εβρών εἰς τὸν ἐν Βενετία μαρκιανὸν κώδικα τοῦ Προκοπίου. Ὁ Κάρλος Κρουμπάχερ θεωρεῖ ὅτι εἶναι τοῦ 15 αἰῶνος.

Ἄσπρη ξανθὴ πανέμοστη, ὁ κύρκας τῆς μισσεύει·
καὶ ὑπάγει ὁ κύρκας τῆς μακροῦ καὶ τὸ ταξίδιν μέγα.
Καὶ ἡ κόρη ἀπὸ τῆς λύπης τῆς τοὺς μῆνας καταρᾶται :
«Νὰ κῆς, Φλεβάρη, φλέγεις με, καὶ Μάρτη, ἐμάρανές με.

- 5 Ἄπριλη ἀπριλοφόρητὲ καὶ Μᾶ κατακαμένε,
τὸν κόσμον καὶ ἂν ἐγέμισες τ' ἀθίτζια καὶ τὰ ῥόδα,
τὴν ἰδικὴν μου τὴν καρδιὰν τοὺς πόνους καὶ τὰ δάκρυα».

Ἄνακάλημα τῆς Κωνσταντινόπολης.

Ἀγνώστου ποιητοῦ.

Εἰσαγωγή. Ἡ ἐπίκλησις αὕτη ἀνευρέθη εἰς τὰ τελευταῖα φύλλα κώδικος ἑλληνικοῦ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων ὑπὸ τοῦ Émile Legrand, ὅστις καὶ ἐδημοσίευσεν αὐτὴν τὸ 1875. Ἔχει γραφῆ ἀπὸ ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος μόλις θὰ ἠμποροῦσε νὰ κρατῆ τὴν πέννα, ὁ ὁποῖος δὲν γνωρίζει καὶ νὰ χωρίσῃ τὰς λέξεις ἀπ' ἀλλήλων. (Γράφει π. χ. τιστὸ πεντίς=τίς τῶπεν, τίς—Στάμαιρι-τίς=στὰ μέρη τῆς). Τὸ ποίημα ἐγράφη τὸ 1453 ὑπὸ τινος Κρη-τὸς πιθανῶς· ἀποτελεῖται ἐν συνόλῳ ἀπὸ 118 στίχους.

Θρηῖνος, κλαυμὸς καὶ ὀδυρμὸς, καὶ στεναγμὸς καὶ λύπη,
θλίψις ἀπαραμύθητος ἔπρσεν τοῖς Ῥωμαίοις !

Ἐχάσασιν τὸ σπῆτιν τους, τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν,
τὸ θάρορ καὶ τὸ καύχημα καὶ τὴν ἀπαντοχὴν τους.

- 5 Τίς τῶπεν : Τίς τὸ μῆνυσε ; Πότε ἴθθεν τὸ μαντάτο ;

Καράβιν ἐκατέβαινε ἕς τὰ μέρη τῆς Τενέδου,
καὶ κάτεργον τὸ ὑπάντεσε, στέκει καὶ ἀναρωτᾷ το·
«Καράβιν, πόθεν ἔρχεσαι καὶ πόθεν κατεβαίνεις ;
— Ἐρχομαι ἀκ' τ' ἀνάθεμα κι' ἐκ τὸ βαρὺν τὸ σκότος,
ἀκ τὴν ἀστροποχάλαζην, ἀκ τὴν ἀνεμοζάλην· 10
ἀπαι τὴν Πόλιν ἔρχομαι τὴν ἀστροποκαμένην.
Ἐγὼ γομάριν δὲν βαστῶ, ἀμμὲ μαντᾶτα φέρνω
κακὰ διὰ τοὺς Χριστιανούς, πικρὰ καὶ θολωμένα·
οἱ Τουρκιωταὶ ἤρθασιν, ἐπήρασιν τὴν Πόλιν,
ἀπώλεσαν τοὺς Χριστιανοὺς ἐκεῖ καὶ πανταχόθεν. 15

— Στάσου, καράβι, νὰ χαρῆς, πάλι νὰ σ' ἐρωτήσω·
ἐκεῖ λαχε ὁ βασιλεύς, ὁ κύρις Κωνσταντῖνος,
ὁ φρένιμος, ὁ δυνατός, ὁ περισσ' ἀνδρειωμένος,
ὁ πρᾶγος, ὁ καλόλογος. τὸ φῆμιν τῶν Ῥωμαίων ;
— Ἐκεῖ ἴλαχεν ὁ Δράγασης, ὁ κακομοιρασμένος. 20

Σὰν εἶδεν τ' ἄνομα σκυλιὰ καὶ χάλασαν τοὺς τοίχους,
καὶ τρέξασιν καὶ μπήκασιν πεζοὶν καὶ καβαλλάροιν,
καὶ κόπταν τοὺς Χριστιανούς, ὡς χόρτο στὸ λειβάδιν,
βαριὰ βαριὰ ἠαστέναξεν μετὰ κλαυθμοῦ καὶ εἶπε :

« Ἐλέησον ! Πρᾶγμα τὸ θωροῦν τὰ δολερά μου μάτια ! 25
Πῶς ἔχω μάτια καὶ θωρῶ ; πῶς ἔχω φῶς καὶ βλέπω ;
Πῶς ἔχω νοῦν καὶ πορπατῶ ἕς τὸν ἄτυχον τὸν κόσμον ;
Θωρῶ, οἱ Τοῦρκοι ἠέβησαν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν,
καὶ τώρα ν' ἀφανίζουσιν ἔμὲν καὶ τὸν λαόν μου ! »

Ἐβίγλισεν ὁ ταπεινὸς δεξιὰ καὶ ἀριστερά του· 30
θωρεῖ, φεύγουν οἱ Κρητικοὶν, φεύγουν οἱ Γενουβῆσιν,
φεύγουσιν οἱ Βενέτικοι, καὶ κείνος ἀπομένει.

Ἐλάλησεν ὁ ταπεινὸς μὲ τὰ καμένα χεῖλη :
« Ἐσεῖς, παιδιὰ μου, φεύγετε, πᾶτε νὰ γλυτωθῆτε,
καὶ μέναν ποῦ μ' ἀφήνετε, τὸν κακομοιρασμένο ; 35
Ἀφήνετέ με ἕς τὰ σκυλιὰ κι' εἰς τοῦ θεριοῦ τὸ στόμα.

Κόψετε τὸ κεφάλιν μου, Χριστιανοὶ Ῥωμαῖοι,
ἐπάρετέ το, Κρητικοὶν, βαστᾶτε το ἕς τὴν Κρήτην,
νὰ τὴν ἰδοῦν οἱ Κρητικοὶν νὰ καρδιοπονέσουν,
νὰ δείρουνσι τὰ στήθη τους, νὰ χύσουν μαῦρα δάκρυα 40
καὶ νὰ μὲ μακαρίσουνσι, ὅτι οὐλοῦς τοὺς ἀγάπων.

Μηδὲν μὲ πιάσουν τὰ σκυλιά, μηδὲ μὲ κυριεύσουν,
 ὅτι ἀνελεήμονα τῶν ἀσεβῶν τὰ σπλάγγνα,
 45 μηδὲν μὲ πάρουν ᾗ τὸν ἀμιρᾶ, τὸν σκύλον Μαχουμέτην,
 μὲ τὸ θλιμμένον πρόσωπον, μὲ τὰ θλιμμένα μάτια,
 μὲ τὴν τρεμοῦραν τὴν πολλήν, μὲ τὰ καμένα χεῖλη,
 καὶ θέσῃ πόδαν ἄτακτο εἰς τὸν ἔμδον αὐχένα
 εἰς βασιλέως τράχηλον δὲν πρόπει πούς ἀνόμου.
 Μὴ μὲ ῥωτήσῃ ἄνομος, νὰ πῆ: «Ποῦναι Θεός σου;
 50 νὰ ῥίση ὁ σκύλος τὰ σκυλιά νὰ μὲ κακολογήσουν,
 νὰ παίξουσιν τὸ στέμμα μου, νὰ βρῖσουν τὴν τιμὴν μου·
 ἀπὴν μὲ βασανίζουσιν καὶ τυραννίζουσίν με,
 νὰ κόψουν τὸ κεφάλιν μου, νὰ μπήξουν εἰς κοντάριν·
 νὰ σκίσουν τὴν καρδίαν μου, νὰ φᾶν τὰ σωτικά μου,
 55 νὰ πιοῦν ἀπὸ τὸ αἷμά μου, νὰ βάψουν τὰ σπατιά τους,
 καὶ νὰ καυχοῦνται ἄνομοι εἰς τὴν ἀπώλειάν μου!»

Ἦλιε μου, ἀνέτειλε παντοῦ (ᾗ) οὐλον τὸν κόσμον,
 φέγγε κι ἔκτεινε τὶς ἀκτῖνες σου ᾗ ὅλην τὴν οἰκουμένην,
 κι εἰς τὴν Κωνσταντινόπολιν τὴν πρόφην φουμισμένην,
 60 καὶ τώρα τὴν Τουρκόπολιν, δὲν πρόπει πιὸ νὰ φέγγῃς·
 ἀλλ' οὐδὲ τὰς ἀκτῖνάς σου πρόπει ἐκεῖ νὰ στέλλῃς,
 νὰ βλέπουν τ' ἄνομα σκυλιά τὶς ἀνομίες νὰ κάμνουν,
 νὰ ποίσουν σταύλους ἐκκλησιές, νὰ καίουν τὰς εἰκόνας,
 νὰ σκίζουν, νὰ καταπατοῦν τὰ ῥόχρυσσα βαγγέλια,
 65 νὰ καθυβρίζουν τοὺς σταυρούς, νὰ τοὺς κατατσακίζουν,
 νὰ παίρνουσιν τ' ἀσήμια τους καὶ τὰ μαργαριτάρια,
 καὶ τῶν ἁγίων τὰ λείψανα, τὰ μοσχομυρισμένα,
 νὰ καίουν, ν' ἀφανίζουσιν, ᾗ τὴ θάλασσα νὰ ῥίπτουν,
 νὰ παίρνουν τὰ λιθάρια των καὶ τὴν εὐκόσμησίν των,
 70 καὶ τ' ἅγια δισκοπότηρα κοῦπες κρασί νὰ πίνουν!...

Εἰς τοὺς ὑπολοίπους στίχους ὁ ποιητὴς θρηνεῖ τὰ παθήματα τῶν
 κατοίκων τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄.

ΒΙΟΙ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ.

Ἄθανας Γεώργιος. Ψευδώνυμον τοῦ κ. Γ. Ἀθανασιάδου. Ἐγεννήθη ἐν Ναυπάκτῳ κατὰ τὸ ἔτος 1894. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ νομικά. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν ποίησιν, ἐσχάτως δὲ καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν, καὶ ἐξελέγη δύο φορές βουλευτὴς Αἰτωλίας καὶ Ἀχαρνανίας. Ποιητικὰς συλλογὰς ἐδημοσίευσεν τὰς ἑξῆς: *Τὸ πρωινὸν ξεκίνημα* (1919), *Ἀγάπη σιτὸν Ἐπαχτο* (1922), *Καιρὸς πολέμου* (1922), βραβευθεῖσαν ἐν διαγωνισμῷ, καὶ *Εἰρμὸς* (1929). Διηγήματα δὲ *Τὸ πράσινο καπέλο* (1922), *Δέκα ἔρωτες* (1925), *Ἀπλοϊκὲς ψυχᾶς* (1931). Ὁ Ἄθανας περιγράφει καὶ ψάλλει ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὴν ζωὴν καὶ τὰ αἰσθήματα τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων τῆς πατρίδος του.

Βαλαωρίτης Ἀριστοτέλης. Ἐγεννήθη τὸ 1824 ἐν Λευκάδι, ἐκ παλαιᾶς ἀρματολικῆς οἰκογενείας. Ἐξῆπαιδεύθη ἐν Κερκύρᾳ, ἔπειτα δὲ ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Ἄλλ' ἢ ποίησις ὑπῆρξεν ἡ κυρία ἀσχολία τῆς ζωῆς του. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀντεπροσώπευσεν τὴν πατρίδα του εἰς τὴν Ἰόνιον καὶ ἔπειτα εἰς τὴν ἑλληνικὴν Βουλὴν. Τὸ πλεῖστον τοῦ βίου του διηλθεν εἰς τὴν ὠραίαν παρὰ τὴν Λευκάδα νησιδα Μαδουρήν, ὅπου καὶ ἀπέθανεν τὸ 1879. Ἐκεῖ συνέγραψε τὰ πλεῖστα τῶν ποιημάτων του, ἀναφερόμενα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὸν βίον τῶν ἀρματολῶν καὶ κλεφτῶν: *Στιχορνήματα* (1847), *Μνημόσυνα* (Κέρκυρα, 1857), ἢ *Κυρὰ Φροσύνη* (Κέρκυρα, 1859), *Ἀθανάσιος Διάκος* καὶ *Ἀστραπόγιαννος*, 1867) κ. ἄ. Ὁ *Βίος καὶ τὰ ἔργα* αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ἐπιμελείᾳ τοῦ υἱοῦ του, εἰς τρεῖς τόμους, ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Μαρασλῆ (1908).

Σημείωσις. Ὅπου δὲν ἀναφέρεται τόπος ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου, εἶναι αἱ Ἀθῆναι.

Βικέλας Δ. Ἐγεννήθη τὸ 1835 ἐν Ἐρμουπόλει. Νεώτατος μετέβη εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου καὶ ἔμεινεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐμπορευόμενος. Ἀπὸ τοῦ 1874 ἐγκατεστάθη εἰς τοὺς Παρισίους, καὶ ἀπὸ τοῦ 1896 εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἀφωσιώθη εἰς διάφορα κοινωφελῆ ἔργα. Οὕτω τὸ 1899 ἱδρυσεν τὸν «Σύλλογον πρὸς διάδοσιν Ὁφελίμων Βιβλίων», τοῦ ὅποιου καὶ διετέλεσε πρόεδρος μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐκληροδότησε δὲ εἰς αὐτὸν καὶ ἕλην σχεδὸν τὴν περιουσίαν του. Πρωτοβουλία ἐπίσης αὐτοῦ ἱδρύθη ἐν Καλλιθέᾳ τῶν Ἀθηνῶν ὁ «Οἶκος

τυφλῶν», ἢ «Μπελλένειος σκοπευτικὴ σχολή», καὶ ἡ «Σεβαστοπούλειος ἐργατικὴ σχολή». Ἀπέθανεν τὸ 1908. Συνέγραψε πολλὰ ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων σπουδαιότερα εἶναι : Α'. Ποιητικά : **Στίχοι** (Λονδίνον, 1863). Β' Πεζά : 1) **Διηγήματα** : τὸ εἰς πολλὰς γλώσσας μεταφρασθὲν **Λουκῆς Δάρας** (ἐν τῷ ὁποίῳ διηγεῖται τὰς τραγικὰς περιπετείας μιᾶς ἑλληνικῆς οἰκογενείας κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 21, 1879) καὶ τὰ **Διηγήματα** (1887). 2) Ἐντυπώσεις : **Ἀπὸ Νικοπόλεως εἰς Ὀλυμπίαν** (1886), **Διαλέξεις καὶ ἀναμνήσεις** (1893). 3) Ἀπομνημονεύματα : **Ἡ ζωὴ μου** (παιδικαὶ ἀναμνήσεις, νεανικοὶ χρόνοι, 1908) καὶ Γ' αἱ μεταφράσεις του τῶν δραμάτων τοῦ Σαίξπηρ, τῶν παραμυθῶν τοῦ Ἄνδερσεν, κ. ἄ.

Ὁ Δημήτριος Βικέλας μετὰ τοῦ Γεωργίου Βιζυηνοῦ (1852-1896) ἔγραψαν πρῶτοι ὠραῖα διηγήματα περιγράφοντα τὴν ἑλληνικὴν ζωὴν καὶ τὰ ἑλληνικὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, καὶ δύνανται ὡς ἐκ τούτου νὰ θεωρηθῶσιν οἱ πατέρες τοῦ νεοελλ. διηγήματος.

Γουδῆς Δημήτριος. Ἐγεννήθη τὸ 1875 ἐν Τριπόλει. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ἔπειτα δὲ ὑπηρέτησεν ὡς καθηγητῆς εἰς διάφορα γυμνάσια τῶν ἐπαρχιῶν καὶ ἀπὸ τοῦ 1910 εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Πρότυπον Κλασσικῶν Γυμνάσιον, τοῦ ὁποῦ διετέλεσε διευθυντῆς ἀπὸ τοῦ 1920-1931. Ἔργα αὐτοῦ ἔχουσι δημοσιευθῆ : **Περὶ Ἄργου τοῦ Πανόπιου** (1899), τὰ **Διδακτικά** (συλλογὴ ἐπιστημονικῶν καὶ παιδαγωγικῶν ἐργασιῶν, 1915) καὶ ἄλλα.

Γρουπάρης Ἰωάννης. Ἐγεννήθη ἐν Σίφνῳ τὸ 1871. Ἐσπούδασε φιλολογίαν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, ἔπειτα δὲ εἰς τὴν Εὐρώπῃν διετέλεσε καθηγητῆς, ἐπιθεωρητῆς τῆς ἐκπαιδεύσεως, τμηματάρχης ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας καὶ σήμερον εἶναι διευθυντῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου. Ἐνωρὶς ἠσχολήθη εἰς τὴν ποίησιν, τὰ δὲ ποιήματά αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον **Σκαρβαῖοι καὶ Τεργακότες** (1919). Μετέφρασε τὰς τραγωδίας τοῦ Αἰσχύλου, καθὼς καὶ τὴν Πολιτείαν τοῦ Πλάτωνος.

Δάφνης Στέφανος. Ψευδώνυμον τοῦ κ. Θρασυβούλου Ζωϊοπούλου. Ἐγεννήθη ἐν Ἀργεῖ κατὰ τὸ ἔτος 1882. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν μαθηματικὰ καὶ ἔπειτα διετέλεσεν ἐπὶ τινα ἔτη καθηγητῆς γυμνασίου· σήμερον ὑπηρετεῖ ὡς τμηματάρχης ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ. Ἐνωρὶς ἐπεδόθη καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ποιητῆς καὶ πεζογράφος, ἐδημοσίευσεν πολλὰ διηγήματα καὶ τοὺς ἐξῆς τόμους ποιημάτων: *Ὁ ἀνθισμένος δρόμος* (1911), *Τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο* (1921), βραβευθὲν ἐν διαγωνισμῷ. Ἐπίσης καὶ θεατρικὰ ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων σπουδαιότερον εἶναι τὸ δράμα αὐτοῦ *Τὸ πατρικὸ σπίτι* (1921).

Δροσίνης Γεώργιος. Ἐγεννήθη τὸ 1859 ἐν Ἀθήναις ἐκ γονέων Μεσολογγιτῶν. Ἦκουσεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ μαθήματα νομικῆς καὶ φιλολογίας, ἔπειτα δὲ μετέβη εἰς τὴν Γερμανίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του. Ἐπανελθὼν ἐκεῖθεν διηύθυνε τὰ περιοδικὰ *Ἔστια*, *Ἐθνικὴ ἀγωγή*, *Μελέτη* κ. ἄ. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τμηματάρχης ἐν τῷ Ὑπουργεῖῳ τῆς Παιδείας, γραμματεὺς τοῦ Συλλόγου τῶν Ὀφελίμων Βιβλίων ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1926 εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας.

Ὁ Δροσίνης μὲ τὸν Παλαμᾶν καὶ τὸν Πολέμην ὑπήρξαν ἐκ τῶν πρώτων ποιητῶν, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τοῦ 1880 περίπου ἔστρεψαν τὴν προσοχὴν των πρὸς τὰ δημοτικὰ τραγούδια καὶ τὸν Σολωμόν, καὶ εἰς ὠραίαν δημοτικὴν γλῶσσαν ἤρχισαν νὰ ψάλλουν τὴν ὠραιότητα τῆς ἑλληνικῆς φύσεως, τοὺς ἥρωας τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, τὰς ἑλληνικὰς παραδόσεις, τὴν ἑλληνικὴν ἐν γένει ζωὴν. Μὲ ἰδιαίτεραν δὲ ἀγάπην καὶ ἐπιτυχίαν ὁ Δροσίνης περιέγραψε καὶ εἰς τὰ πεζὰ του ἔργα καὶ εἰς τὰ ποιήματά του τὴν ζωὴν τῶν ἀγροτῶν καὶ τῶν θαλασσινῶν μας, τὴν ὁποίαν ἔζησεν ἀπὸ κοντά.

Ἔργα αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν τὰ ἐξῆς:

Α'. Ποιημάτων δέκα τόμοι, μεταξὺ τῶν ὁπίων τὰ *Ἀμάραντα* (1891), ἡ *Γαλήνη* (1902), *Θὰ βραδύαξην* (1922). Β' Πεζὰ: 1) Ἐντυπώσεις: *Ἀγροτικαὶ ἐπιστολαὶ* (1882), *Τρεῖς ἡμέραι ἐν Τήνῳ* (1883). 2) Διηγήματα καὶ μυθιστορήματα: *Διηγήματα καὶ ἀναμνήσεις* (1886), *Τὸ βοτάνι τῆς ἀγάπης* (1901), *Διηγήματα τῶν ἀγρῶν καὶ τῆς πόλεως* (1904), *Ἑλληνικὴ Χαλιμὰ* (παρκαμύθια, 1921), *Ἔρση* (1922), κ.ἄ.

Ζαμπέλιος Σπυρίδων. Έγεννήθη ἐν Λευκάδι, τὸ 1813, υἱὸς τοῦ δραματικοῦ ποιητοῦ Ἰωάννου Ζαμπελίου. Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ ἐν Ἰταλίᾳ, ἀλλὰ ἐνωρὶς ἐπεδόθη εἰς μελέτας ἱστορικὰς καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Πολλὰ ἔτη τῆς ζωῆς του διῆλθεν εἰς τὴν παρὰ τὸ Λιδόρνον τῆς Ἰταλίας ἔπαυλίν του. Ἀπέθανεν ἐν Ἑλβετίᾳ τὸ 1881. Τὸ σπουδαιότατον ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι αἱ **Βυζαντινὰ μελέται, περὶ τῶν πηγῶν τῆς νεοελληνικῆς ἐθνότητος** (1857), ἐν τῇ ὁποίᾳ προσεπάθησε νὰ ἐμφανίσῃ τὸν ἀληθῆ χαρακτήρα τοῦ βυζαντινοῦ κράτους καὶ τὴν ἐνότητα αὐτοῦ πρὸς τε τὸν ἀρχαῖον καὶ τὸν νέον ἑλληνισμόν. Οὕτω ὑπῆρξεν «ὁ πρῶτος σθεναρὸς ὑπέρμαχος τῆς ἀδιασπάστου διὰ τῶν αἰῶνων συνοχῆς τοῦ ἑλληνισμοῦ, καὶ προσέτι ὁ πρῶτος ἀληθῆς πρόδρομος τῶν βυζαντινῶν μελετῶν». Ἄλλο ἱστορικὸν ἔργον αὐτοῦ εἶναι τὰ **Ἱστορικὰ σκηνογραφήματα** (1860), εἰς τὸ ὁποῖον περιγράφει συμβάντα τῆς ἐν Κρήτῃ Ἑνετοκρατίας. Μυθιστόρημα δὲ ἱστορικὸν πολὺ ὠραῖον οἱ **Κρητικοὶ γάμοι** (Τουρῖνον, 1871), τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ ἐκτυλίσσεται κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἑνετοκρατίας. Πλὴν τούτων ἐδημοσίευσε συλλογὴν **Δημοτικῶν ἀσμάτων τῆς Ἑλλάδος** (Κέρκυρα, 1852), τὴν αἰσθητικὴν μελέτην **Πόθεν ἡ κοινὴ λέξις τραγουδῶ** (1859), κ.ά.

Κάλδος Ἀνδρέας. Έγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τὸ 1792. Νεώτατος μετέβη χάριν σπουδῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἔπειτα δὲ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἔπου μετῆλθεν ἐπὶ τινα ἔτη τὸν διδάσκαλον. Τὸ 1826 κατῆλθεν εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ παρέμεινεν ἐκεῖ διδάσκων, ἰδιωτικῶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μέχρι τοῦ 1859· τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του διῆλθεν ἐν Ἀγγλίᾳ, ἔπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1869. Πλὴν πολλῶν συγγραμμάτων του φιλολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν, ἅτινα ἔμειναν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτα, συνέθεσε ἐν εἰκοσιν ᾠδᾶς, αἵτινες ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον **Λύρα** (αἱ δέκα ἐν Γενεύῃ τὸ 1824, αἱ ἄλλαι δέκα ἐν Παρισίοις τὸ 1826).

Καμπούρογλους Δημήτριος Γρηγ. Έγεννήθη ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ 1852. Ἐσπούδασε νομικὰ. Κατ' ἀρχὰς ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, ἔπειτα δὲ διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐπιμελητῆς τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, καὶ τέλος διευθυντῆς αὐτῆς. Τελευταῖον ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἠσχολήθη εἰς ἱστορικὰς, λαογραφικὰς καὶ τοπογραφικὰς μελέτας, ἐκδώσας τὴν **Ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας** (3 τόμοις, 1889—1896), τοὺς **Ἀρματολοὺς καὶ κλέφτας** (1913), τὸν **Ἀναδρομᾶρην** (1914), τὰς **Παλαιὰς Ἀθήνας** (1923), κ.ά. Ἐδημοσίευσεν ἐπίσης, εἰς περιοδικὰ ἰδίως καὶ

ἐφημερίδας, πολλά λογοτεχνικά ἔργα, δραματικά, διηγήματα, ποιήματα, ἐντυπώσεις καὶ σκέψεις, ὧν τινα ἐξεδόθησαν καὶ ἰδιαιτέρως: 1) *Στίχοι καὶ μῦθοι* γιὰ τὰ παιδιὰ (1904), 2) *Διηγήματα: Περασμένα χρόνια* (1911), *Διηγήματα* (1915), *Ἀθηναϊκὰ Διηγήματα* (1915), *Ἡ κυρὰ Τρισεύγενη* (1924), κ.ά. 3) γνῶμαι: *Θρύψαλα* (1911), *Νέα θρύψαλα* (1922). 4) Δραματικά ἔργα: *Ἡ Νεράιδα τοῦ κάστρου* (1924), κ.ά.

Καρβουνης Νικόλαος. Ἐγεννήθη ἐν Ἰθάκῃ τὸ 1880. Ἐσπούδασεν ἐν Ῥουμανίᾳ. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἠσχολήθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν. Ἐλαβε μέρος εἰς ὄλους τοὺς ἀπὸ τοῦ 1912 πολεμικοὺς ἀγῶνας, ὡς πολεμιστῆς καὶ πολεμικὸς συνάμα ἀνταποκριτῆς, καὶ ἐδημοσίευσε τὰς ἐξ αὐτῶν ἐντυπώσεις του εἰς ἐφημερίδας. Περιώδευσε ἐπίσης πλεῖστα μέρη τοῦ ἔξω ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Εὐρώπης καὶ ἐδημοσίευσε μακρὰς αὐτῶν περιγραφὰς εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἐξεδόθη εἰς ἰδιαιτέρον τόμον ὁ *Βουλγαρικὸς πόλεμος* (1914).

Κρυστάλλης Κώστας. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἠπείρου κατὰ τὸ ἔτος 1868. Ἐνῶ ἦτο ἀκόμη μαθητῆς εἰς τὸ γυμνάσιον τῶν Ἰωαννίνων, ἐδημοσίευσε τὸ ποίημα *Σκιαὶ τοῦ Ἄδου* (1886), εἰς τὸ ὁποῖον ἐξύμνει τοὺς ἥρωας τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Καταδιωχθεὶς διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν Τούρκων, κατέφυγεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐκεῖ, ἐργαζόμενος ὡς ἐργάτης τυπογραφείου κατ' ἀρχὰς καὶ ὡς ἰδιωτικὸς ὑπάλληλος κατόπιν, ἐδημοσίευσε εἰς τόμους τὰ ἑξῆς ἔργα: Α' Ποιητικά: *Ὁ καλόγηρος τῆς κλεισοῦρας τοῦ Μεσολογγίου* (1889), τὰ *Ἀγροτικά* (1891), *Ὁ τραγουδιστῆς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης* (1893), καὶ Β' *Πεζογραφήματα* (1894). Αἱ στερήσεις ὅμως εἶχον ὑποσκάψει ἐν τῷ μεταξὺ τὴν υγείαν του, καὶ διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πρωτεύουσαν καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν γενέτειραν. Ἐπιστρέφων ὅμως ἀπέθανεν ἐν Ἄρτῃ τὸ 1894. Πλήρη τὰ *Ἔργα* αὐτοῦ (*Ποιήματα—Πεζὰ*) ἐξεδόθησαν εἰς δύο τόμους τὸ ἔτος 1912, χωριστὰ δὲ κατόπιν καὶ ὅλα τὰ *Ποιήματα* αὐτοῦ (1916).

Ὁ Κ. ἐπέτυχε ν' ἀπομιμηθῇ τελείως τὰ δημοτικὰ τραγούδια. Τὰ θέματά του εἶναι ἀπλᾶ (ἡ ζωὴ τῶν ἀγροτῶν καὶ ποιμένων τῆς Ἠπείρου), οἱ γλυκεῖς δὲ στίχοι του ἀποπνέουν συνήθως βαρεῖαν μελαγχολίαν, ἀποτέλεσμα τῆς σκληρᾶς ζωῆς τὴν ὁποίαν ἔζησε.

Ἄ. Γ. Σαρῆ—Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Ἐ' γυμν.—Ἐκδ. Γ' 1932. 18

Λασκαράτος Ἀνδρέας. Ἐγεννήθη ἐν Ληξουρίῳ τὸ 1811. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐρώπῃν νομικά.

Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Κεφαλληνίαν ἠσχολήθη ἐπὶ τινα χρόνον εἰς τὸ ἐπάγγελμά του, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀφωσιώθη ἐντελῶς εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ διέπρεψεν ὡς σατιρικός ποιητής. Τὰ θέλη του ἔστρεψε καθ' ἕλων τῶν ἀτόπων, ὅσα παρετῆρει γινόμενα περίξ αὐτοῦ καὶ ἰδίᾳ ἐκαυτηρίασε τὰς προλήψεις τοῦ ὄχλου καὶ τὴν ἀμάθειαν τοῦ κλήρου· διὰ τοῦτο καὶ κατεδιώχθη πολλάκις καὶ τέλος ἀφωρίσθη. Ἐν τέλει ὅμως κατενόηθη ὑπὸ πάντων ἢ ἄδολος εὐλιχρίνεια καὶ χρηστότης αὐτοῦ καὶ ἀπέθανεν ἐν τιμῇ τὸ 1901. Ἐκ τῶν ἔργων του σπου-

δαιότερα εἶναι Α' Ποιητικά: *Τὰ μυστήρια τῆς Κεφαλλονιάς* (1856), *Στιχουργήματα* (1872). Β' Ἠθικοὶ χαρακτήρες: *Ἴδου ὁ ἄνθρωπος* (1886), Γ' *Στοχασμοὶ* (1921).

Μαρκοῦρας Γεράσιμος. Ἐγεννήθη κατὰ τὸ ἔτος 1826

ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἐξ ἐπιφανοῦς κερκυραϊκῆς οἰκογενείας. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Κερκύρα, ἐν ἡλικίᾳ δὲ 23 ἐτῶν ἐστάλη εἰς τὴν Ἰταλίαν πρὸς σπουδὴν τῆς νομικῆς, τὴν ὅποιαν συνεπλήρωσεν, ἐπανελθὼν μετὰ διετίαν, ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ. Δὲν ἠσκησεν ὅμως τὴν ἐπιστήμην του, ἀλλ' ἀφωσιώθη εἰς τὰ γράμματα. Ἀπέθανε κατὰ τὸ 1911. Ποιητικὰ ἔργα αὐτοῦ εἰς χωριστοὺς τόμους ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς: *Ἀπλὴ καὶ καθαρῆουσα* (Κέρκυρα, 1872), *Ὁ Ὄρκος* (ποίημα ἐπικολυρικόν, Κέρκυρα, 1875), *Ποιητικὰ ἔργα* (Κέρκυρα, 1890), *Μικρὰ ταξίδια* (1898).

Μελᾶς Σπύρος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ ἔτος 1883.

Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ διετέλεσε συντάκτης πολλῶν ἐφημερίδων, τελευταίον δὲ καὶ διευθυντῆς θεάτρου. Ταυτοχρόνως ἠσχολεῖτο καὶ εἰς τὰ γράμματα, καὶ ἔγραψε παντὸς εἶδους λογοτεχνήματα, ὡς δράματα, ἱστορικὰς βιογραφίας, διηγήματα, μυθιστορήματα, ὁδοιπορικὰς ἐντυπώσεις, ἰδίᾳ δὲ χρονολογήματα, δημοσιευθέντα τὰ πλεῖστα εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Ἐκ τούτων ἐξεδόθησαν εἰς χωριστοὺς τόμους: Α' Δράματα: *Ὁ Γυιὸς τοῦ ἥσκιου* (1907), *Τὸ κόκκινο πουνκάμισο*

(1908), *Τὸ χαλασμένο σπίτι* (1909), *Τὸ ἄσπρο καὶ τὸ μαῦρο*

(1914). Β' Ἐντυπώσεις (ἀπὸ τὸν βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον): *Πολεμικαὶ σελίδες* (1913). Γ' Ἀπάνθισμα διαφόρων χρονογραφημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον *Σφουγγήματα* (1922). Δ' Βιογραφίαι: *Ὁ Γέρος τοῦ Μωριά* (1931), *Ὁ ναύαρχος Μιαούλης* (1932) κ.ά.

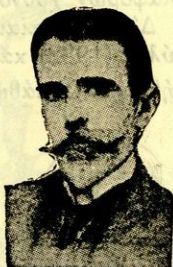
Μιωραετιδῆς Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη ἐν Σκιάθῳ κατὰ τὸ ἔτος 1851. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον καθηγητῆς γυμνασίου ἐν Ἀθήναις. Κατὰ τὸ 1927 ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Τὸ 1929 μετέβη εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου ἐχειροτονήθη μοναχὸς καὶ μετὰ τινὰς ἐβδομάδας ἀπέθανε. Συνέγραψε δράματα (*Ἡ καταστροφή τῶν Ψαρῶν*, *Βάρδας Καλλέργης*), διηγήματα, καὶ πλῆθος χρονογραφημάτων καὶ περιηγήσεων, ἅτινα ἐδημοσιεύθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας. Εἰς βιβλία ἐξεδόθησαν Α' τὰ διηγήματά του *Δημήτριος ὁ Πολιορκητῆς* (1876) καὶ τὰ *Διηγήματα* (εἰς 5 τόμους, 1921—23). Β' ἔντυπώσεις ἐκ διαφόρων ταξιδίων ἀνὰ τὰς ἑλληνικὰς χώρας ὑπὸ τὸν τίτλον *Μὲ τοῦ βοριά τὰ κύματα* (εἰς ἕξ τόμους, 1923—27. Εἰς τοῦτους περιέχονται ὠραϊκαὶ περιγραφαὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Σμύρνης, τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ τῶν Ἀγίων τόπων) καὶ Γ' Μεταφράσεις ἐκκλησιαστικῶν ἔργων: *Ὀμιλῖαι τοῦ Μεγάλου Βασιλείου εἰς τοὺς ψαλμοὺς* (1922) καὶ *Ποιήματα τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ*, (1926).

Ὀρφανίδης Θεόδωρος. Ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ κατὰ τὸ 1817. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἐρμουπόλει τῆς Σύρου καὶ ἔπειτα ἐν Ναυπλίῳ, ὅτε δὲ μετέβη ἢ πρωτεύουσα εἰς τὰς Ἀθήνας, μετέβη καὶ αὐτὸς ἐκεῖ καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν σατιρικὴν ποίησιν. Τὸ 1844 ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ὡς ὑπότροφος εἰς Παρισίους, ἔνθα ἐσπούδασε λαμπρῶς τὴν βοτανικὴν, τῆς ὁποίας καὶ ἐπανελθὼν διωρίσθη καθηγητῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ (ἀπὸ τοῦ 1859 μέχρι τοῦ θανάτου του, 1886). Μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας ἠσχολεῖτο συγχερόνως καὶ εἰς τὴν ποίησιν. Τὰ σπουδαιότερα τῶν ποιημάτων του εἶναι: Α' Ἐπικά: *Ὁ πύργος τῆς Πέτρας* (1855), *Χίος δούλη* (1858), *Ἅγιος Μηνᾶς* (1860). Β' Σατιρικά: ὁ *Μένιππος* (1838), *Ὁ Τοξότης* (1841), τὸ *Τίρι-Δίρι* (1858). κ.ά. Τὰ *Ποιήματα* αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ἅπαντα τὸ 1915.

Παλαμᾶς Κωστής. Ἐγεννήθη ἐν Πάτραις τὸ 1859, ἐκ

γονέων Μεσολογιτῶν. Νεώτατος ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ τὰ σπουδάζειν νομικὰ, ἀλλὰ ταχέως ἐγκατέλειψε τὴν νομικὴν καὶ ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου. Ἀπὸ τοῦ 1926 εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Ἡ ποιητικὴ καὶ ἐν γένει λογοτεχνικὴ παραγωγὴ τοῦ Παλαμᾶ καθ' ἑλλην τὴν διαρρεύσασαν πεντηχονταετίαν ὑπῆρξε μεγίστη καὶ πολυσχιδεστάτη, ἥσκησε δὲ σημαντικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν συγχρόνων του.

Ἐκτὸς πολυαριθμῶν δημοσιευμάτων του εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ, εἰς ἰδιαιτέρους τόμους ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς ἔργα του: Ἀ' Ποιητικά: *Τραγούδια τῆς πατρίδος μου* (1886), *Ὕμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν* (1889), *Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου* (1892), *Ταμβοὶ καὶ ἀνάπαιστοι* (1897), *Ἡ ἀσάλευτη ζωὴ* (1904), *Ὁ Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου* (1907), *Ἡ φλογέρα τοῦ βασιλιᾶ* (1910), *Ἡ Πολιτεία καὶ ἡ Μοναξιά* (1915), *Ὁ κύκλος τῶν τετραστίχων* (1929), *Ξανατονισμένη μουσικὴ* (1929), κἄ. Β' Πεζά. 1) Διηγήματα: *Θάνατος παλικάριου* (1901), *Διηγήματα* (1920). 2) Κριτικαὶ μελέται: *Τὸ ἔργον τοῦ Κρουσσάλλη* (1894), *Γράμματα* (2 τόμοι, 1904 καὶ 1907), *Τὰ πρῶτα κριτικὰ* (1913), *Βιζυηνὸς καὶ Κρουσσάλλης* (1917), *Τούλιος Τυπάλδος* (1917), κἄ. 3) Δράμα: *ἡ Τρισεύγενη* (1903).

Πάλλης Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη ἐν Πειραιεὶ τὸ 1851.

Ἐσπούδασεν ἐπὶ τινὰς μῆνας φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, ἔπειτα δὲ ἐτόρπη εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὸν οἶκον Πάλλη. Θιασώτης ἐκ τῶν πρώτων τῆς δημοτικῆς γλώσσης συνέγραψε *Τραγουδάκια γιὰ παιδιὰ* (1889), μετέφρασε δὲ τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὀμήρου (ἐκδοθεῖσαν ἐπανειλημμένως), τὸν Κύκλωπα τοῦ Εὐριπίδου, τὰ πρῶτα βιβλία τοῦ Θουκυδίδου, τὸν Ἐμπορον τῆς Βενετίας τοῦ Σαίξπηρ, κἄ.

Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων του ἐξεδόθησαν εἰς ἓνα τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον *Κούφια Καρύδια* (Λίβερπουλ, 1915).

Παπαδιαμάντης Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη τὸ 1851 ἐν Σκιάθῳ, ἐκ πατρὸς ἱερέως. Ἐσπούδασεν ἐπ' ὀλίγον φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, εἶτα δὲ εἰργάσθη ἐπὶ μικρὸν ὡς ἰδιωτικὸς διδάσκαλος καὶ βραδύτερον ὡς μεταφραστὴς εἰς ἐφημερίδας ἐκ τῆς γαλλικῆς καὶ τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης, τὰς ὁποίας εἶχεν αὐποδιδάχθῃ. Ἐξῆσεν ἐν πενίᾳ καὶ ἐγκαρτερῆσαι καθ' ἕλον τὸν βίον του, ἀγωνιζόμενος διὰ τὰ κερδίσειν τὰ πρὸς τὸ ζῆν καὶ

συντηρή τὰς πτωχὰς ἀδελφὰς του. Ἦτο εὐλαβὴς τηρητὴς τῶν διατάξεων τῆς ἐκκλησίας καὶ μαζί με τὸν συμπατριώτην του Μωραϊτίδην πολλὰκις συνέψαλλον μέχρι πρῶτα κατὰ τὰς ἀγρυπνίας εἰς ἐκκλησίαιον τῶν Ἀθηνῶν. τὸν Ἅγιον Ἐλισαίον. Ἀπέθανεν ἐν Σκιάθῳ κατὰ τὸ ἔτος 1911. Ἐδημοσίευσεν εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ μυθιστορήματα (*Οἱ ἔμποροι τῶν ἔθνῶν*, ἐκδόθην χωριστὰ τὸ 1923, *Ἡ Γυφτοπούλα*, 1912), καὶ ὀλίγα ποιήματα, ἀλλὰ τὴν δόξαν αὐτοῦ ὀφείλει ἰδίως εἰς τὰ διηγήματά του, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ πλεῖστα περιγράφουσιν ἡθικὰ καὶ ἔθιμα τῆς πατρίδος του, πάντα δὲ διαπνέονται ἀπὸ βαθεῖαν εὐλάβειαν πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, θερμὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν πατρίδα καὶ ἀπὸ ζωηροτάτην λατρείαν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν φύσιν. Ταῦτα μετὰ τὸν θάνατόν του συνελέγησαν καὶ ἐξεδόθησαν εἰς ἔνδεκα τόμους (1911—1913).

Παπαρρηγόπουλος Κωνστ. Ἐγεννήθη τὸ 1815 ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Δημήτριος, μεγάλως ἰσχύων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐφρονεῦθη κατὰ τὰς σφαγὰς τοῦ 1821, μόλις δὲ διεσώθη ἡ μήτηρ αὐτοῦ μετὰ τῶν τέκνων τῆς εἰς τὴν Ὀδησσόν, ἔπου ὁ νεαρὸς Κωνσταντῖνος ἐξεπαιδεύθη αὐτοκρατορικῆς διαπαικίαις μετ' ἄλλων Ἑλληνοπαίδων. Τὸ 1830 κατήλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ δὲ 1851 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἔπου ἐδίδασκε μέχρι τοῦ θανάτου του (1891). Συνέγραψε πολλὰ ἱστορικὰ ἔργα, τὸ σπουδαιότερον τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἑξάτομος (μετὰ τοῦ ἐπιλόγου) *Ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους*, ἣτις ἐξεδόθη κατὰ πρῶτον ἀπὸ τοῦ 1860—1875, ἔπειτα δὲ εἰς δευτέραν συμπεπληρωμένην ἔκδοσιν τὸ 1885—1888 καὶ κατόπιν εἰς ἄλλας τέσσαρας.

Ὁ Παπαρρηγόπουλος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος Ἑλληνὶς ἱστορικός, ὅστις ἀνέλαβε νὰ πραγματευθῆ πλήρη καὶ τελείαν τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι σήμερον. Κατῴθησε δὲ πράγματι, διὰ λεπτομεροῦς ἰδίᾳ ἐξετάσεως τῶν βυζαντινῶν χρόνων, νὰ ἀνυψώσῃ μὲν εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν θέσιν τὴν περίοδον ταύτην τῆς ἱστορίας μας, τὴν ὁποίαν οἱ ξένοι ἠὲ χαριστοῦντο νὰ ταπεινώσῃ, νὰ ἀποδείξῃ δὲ διὰ τοῦ συνόλου τοῦ ἔργου τὴν συνοχὴν τοῦ ἑλληνισμοῦ διὰ μέσου τῶν αἰώνων, τὴν ἐνότητα τοῦ ἑλλήν. χαρακτῆρος, ὅστις διετηρήθη ἀμετάβλητος εἰς τὰς οὐσιώδεις του γραμμάς, ἐν μέσῳ τῆς μακραιώνους ἐξελίξεως, ἐν μέσῳ τῶν μεταβολῶν ἀπὸ περιστασιῶν ἑκκαίδεκα ἑξαετηρίων. Συνδυάζων

δέ, ἐκτὸς τοῦ ἄλλου ἐπιστημονικοῦ καταρτισμοῦ αὐτοῦ καὶ ἰσχυρὸν λογοτεχνικὸν ἄλγαντον, ἐπέτυχεν ὁ Παπαρρηγόπουλος ὥστε νὰ παραδώσῃ εἰς τὴν πατρίδα του ἐν ἔθνικὸν κειμήλιον, ἀληθινὸν «κτῆμα ἐς αἰεὶ» τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

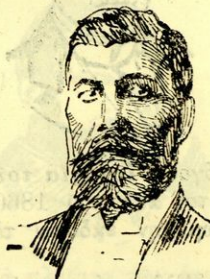
Πεζοπόρος Ἄ. Ψευδώνυμον Ἀθηναίου δημοσιογράφου.
Πολέμης Ἰωάννης. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ

ἔτος 1862. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη γραμματεὺς τῆς Σχολῆς τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Ἀπέθανε κατὰ τὸ 1924. Νεώτατος ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐδημοσίευσε πολλὰς συλλογὰς ποιημάτων: *Ποιήματα* (1883), *Χειμῶνανθοι* (1888), *Ἀλάβαστρα* (1890), *Τὸ παλιὸ βιολί* (1909), *Εἰρηνικά* (1918), *Ἐσπερινὸς* (1920), κ. ἄ. Συνέθεσε καὶ ποιητικὰ δράματα ὡς *Ὁ τραγουδιστὴς* (1893), *Ὁ βασιλεὺς Ἀνήλιαγος* (1910), *Ἡ γυναῖκα* (1915), κ. ἄ.

Ὁ Πολέμης ὑπῆρξεν ἀπὸ τοὺς πρώτους ποιητὰς, οἱ ὅποιοι ἔγραψαν εἰς δημοτικὴν γλῶσσαν ἀπὸ τοῦ 1880. Μὴ ἀγαπῶν τὰς σκοτεινότητας καὶ τοὺς συμβολισμούς, ἐφαλλεν εἰς στίχους ἀπλοῦς, ἀλλ' ἁρμονικωτάτους, θέματα δὲ ἀπὸ τὴν ζωὴν ἢ τὴν ἱστορίαν ἢ τοὺς μύθους καὶ τὰς παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὑπῆρξε δὲ δημοτικώτατος κατὰ τὴν ἐποχὴν του.

Πολίτης Νικόλαος. Ἐγεννήθη ἐν Καλάμαις τὸ 1852.

Ἐσπούδασεν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Γερμανίαν, ἐπανελθὼν δὲ ὑπηρέτησεν ὡς τμηματάρχης ἐν τῷ Ὑπουργεῖῳ τῆς Παιδείας, (ὅτε καὶ εἰσήγαγε τὴν διδασκαλίαν τῆς νεοελλ. λογοτεχνίας εἰς τὰ ἑλλ. σχολεῖα, 1884), ἀπὸ δὲ τοῦ 1890 διετέλεσε καθηγητὴς τῆς μυθολογίας καὶ ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν μέχρι τοῦ θανάτου του (1920). Ἡσχολήθη συστηματικῶς ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἠθῶν, ἐθίμων, δοξασίων,

παραδόσεων καὶ γλωσσικῶν μνημείων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, καὶ ἐγένετο οὕτω ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἐν Ἑλλάδι λαογραφικῆς ἐπιστήμης. Ἐδημοσίευσε πλείστας λαογραφικὰς μελέτας εἰς περιοδικὰ, ἰδίως εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθεῖσαν *Λαογραφίαν*, ὀγκώδη δὲ ἔργα περὶ τῶν *Παροιμιῶν* (τέσσαρας τόμους, 1899—1902) καὶ τῶν *Παραδόσεων* (δύο τόμους, 1904) τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων. Πλὴν τούτων ἐδημοσίευσε μεταφράσεις ξένων ἔργων, *Ἐκλογὰς ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ* (1911), κ. ἄ.

Πορφύρας Ἀλέξιος. Ψευδώνυμον τοῦ ποιητοῦ Δημητρίου Συβίτου, Ἐγεννήθη τὸ ἔτος 1879 ἐν τῷ Κίῳ. Ἐξέπαιδεύθη ἐν

Πειραιεῖ. Ἐν ᾧ ἦτο ἀκόμη μαθητὴς τοῦ Γυμνασίου, ἤρχισε καὶ ἐξηκολούθησε νὰ δημοσιεύη εἰς διάφορα περιοδικὰ ποιήματα, ἰδίως λυρικά, τὰ ὅποια ἐκίνησαν τὴν προσοχὴν. Τινὰ ἐκ τῶν ἐκλεκτοτέρων του ποιημάτων ἐξεδόθησαν εἰς τόμον τὸ 1920 ὑπὸ τὸν τίτλον **Σκιές**.

Προβελέγγιος Ἀριστομένης. Ἐγεννήθη ἐν Σίφνῳ τὸ 1850. Ἐσπούδασε φιλολογίαν ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἐπανελθὼν ἐπεδαρύνθη ἐπὶ μικρὸν μὲ τὰς ἀσχολίας τῆς πολιτικῆς καὶ ἐξελέγη βουλευτὴς Σίφνου. Ἀπὸ τοῦ 1926 εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ βίου του διήλθεν ἐν γαλήνῃ εἰς τὴν ὠραίαν πατριδα του, ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὰς καλλονὰς τῆς ἑλλην. φύσεως καὶ ψάλλον εἰς ὠραίους στίχους τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ γενέθλιον ἔδαφος, τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν ἑλλην. πατριδα καὶ τὰ ὑψηλὰ διδάγματα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, τὴν ἀνύψωσιν εἰς τοὺς ἰδανικοὺς κόσμους τῆς ποιήσεως, τῆς τέχνης καὶ τῆς ἀληθείας. Εἰς ἰδιαιτέρους τόμους ἐδημοσιεύθησαν τὰ ἐξῆς ἔργα του: Δράματα ποιητικά: **Ὁ Ῥήγας** (1897), **Ἡ κόρη τῆς Δήμου** (1901), **Νικηφόρος Φωκᾶς** (1907), **Φαίδρα** (1919), κ. ἄ. Συλλογαὶ ποιημάτων: **Ποιήματα παλαιὰ καὶ νέα** (1896), **Ποιήματα** (1916), **Ἐμπρὸς τὸ ἄπειρο** (1920). Μεταφράσεις ἐκλεκτῶν ξένων ἔργων, ὡς ὁ Φάουστ τοῦ Γκαίτε, ὁ Λαοκῶν τοῦ Λέσιγγ, κ. ἄ.

Ῥίζος Ἰάκωβος ὁ Νερουλός. Ἐγεννήθη ἐν Κων/πόλει τὸ 1778 ἐκ φαναριωτικῆς οἰκογενείας. Ὑπηρετήσεν εἰς διάφορα ἀξιώματα πλησίον τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνων τῆς Μολδοβλαχίας, μετὰ τὴν ἑναρξιν δὲ τῆς ἐπαναστάσεως ἐγκατεστάθη ἐν Γενεύῃ, ὅπου ἐδίδασκεν ἐπὶ τινα ἔτη τὴν νεοελλ. λογοτεχνίαν. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ὑπηρετήσεν εἰς διαφόρους ἀνωτάτας θέσεις, διετέλεσεν ὑπουργὸς τῆς παιδείας καὶ τέλος πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1850. Μὲ πολλὸν ζήλον ἠσχολήθη καὶ εἰς τὰ γράμματα, ἰδίως δὲ τὴν δραματικὴν ποίησιν. Ἐκ τῶν ἔργων του ἀξία λόγου ὑπῆρξαν ἡ κωμωδία του τὰ **Κοραμιστικά** (Κων/πολις, 1813), ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐχλεύαζε τοὺς ὀπαδοὺς ἐκείνους τοῦ Κοραῆ, οἵτινες, ἀκολουθοῦντες δῆθεν τὰ διδάγματα αὐτοῦ, διέστρεφον γελοίως τὴν γλῶσσαν ἵνα τὴν ἐπαναφέρωσι εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς καθαρότητα, καὶ τὸ σατιρικόν του ἔπος **Κούρκας ἀρπαγῆ** (Βιέννη, 1816).

Σκόκος Κωνσταντῖνος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1854. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὰ γράμματα. Ἐξέδωκεν ἐπὶ 33 ἔτη (1886—1918) τὸ **Ἐθνικὸν Ἡμερησίον**, ἐν ᾧ ὑπὸ τὴν ἰδιοκτήτουσιν ἐκδόσιν ἐπέκρινε τὸ πρῶτον κατὰ

τὸ πλεῖστον δημοσιεύματα οἱ περισσότεροι τῶν λογίων τοῦ ἔσω καὶ ἔξω ἑλληνισμοῦ. Ἀπέθανε τὸ 1927. Ἐκ τῶν ἔργων του ἰδιαίτερος ἐξεδόθησαν τὰ **Ἐπιγράμματα** (1922), κ. ἄ.

Σολωμὸς Διονύσιος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1798. Ἐννέα ἐτῶν ἔχασε τὸν πατέρα του, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐκληρονόμησε σημαντικὴν περιουσίαν. Ἀπὸ τοῦ 1808—1818 διέμεινε ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου ἐσπούδασε τὰ νομικά, κυρίως ἔμως ἠσχολεῖτο εἰς φιλολογικὰς μελέτας καὶ τὴν ποίησιν. Ἐπανελθὼν διέμεινε εἰς τὴν πατρίδα του μέχρι τοῦ 1828. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἔγραψε τὰ πρῶτὰ του ἑλληνικὰ ποιήματα: τὸν **Ὑμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν** (1823), **ᾠδὴν εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου Μπάιρον** (1824), τὴν **Φαρμακωμένην** (1826), διάφορα σατιρικά, κ. ἄ. Ἀπὸ

τοῦ 1828 ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Κέρκυραν. Ἐκεῖ κατέγινε ἐτι μᾶλλον εἰς μελέτας καλλιτεχνικὰς καὶ φιλοσοφικὰς καὶ εἰς τὴν τελειοποίησιν τῆς δημοτικῆς γλώσσης καὶ τὴν δι' αὐτῆς δημιουργίαν ἀνωτέρων ἔργων. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἠσχολήθη εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ **Κρητικοῦ**, τοῦ **Δάμπρον**, (ἐκ τοῦ ὁποῖου ἐλήφθη καὶ τὸ δημοσιεούμενον ἐν τῷ τόμῳ τούτῳ ποίημα), τῶν **Ἐλευθέρων Πολιορκημένων** (μεγάλου ἐπικολυρικοῦ ποιήματος, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐξύμνει τὸν ἥρωισμὸν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν πολιορκίαν καὶ τὴν ἐξοδὸν τοῦ Μεσολογγίου) κ. ἄ. Ἀπέθανε ἐν Κερκύρα τὸ 1857. Κατὰ τὸν θάνατόν του ἠλπίζετο ὅτι θὰ εὐρίσκοντο ὅλα τὰ ποιήματα αὐτοῦ (διότι ἐλάχιστα εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ δημοσιεύσει), ἀλλὰ δυστυχῶς μόνον ἀποσπάσματα καὶ σχέδια ποιημάτων εὐρέθησαν. Τὰ περισωθέντα συνελέγησαν, ἔτακτοποιήθησαν καὶ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ φίλου τοῦ Σολωμοῦ Ἰακώβου Πολυλά (Κέρκυρα, 1859).

Ὁ Σολωμὸς, μολονότι τὸ ἔργον του ἦτο μικρὸν εἰς ποσότητα καὶ ἔχομεν αὐτὸ κατὰ μέγα μέρος εἰς σχεδιάσματα καὶ συντρίμματα, ἔνεκα τοῦ ὕψους τῶν ἰδεῶν του, τῆς θαυμασίας διατυπώσεως αὐτῶν καὶ διὰ τὸν ἀριστοτεχνικὸν ὕψος αὐτοῦ χειρισμὸν τῆς δημοτικῆς γλώσσης θεωρεῖται ὡς ὁ πρῶτος ἐκ τῶν ποιητῶν τῆς νεωτέρας μας λογοτεχνίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ.

Ἡ ἐπάνοδος τοῦ Ἡρακλείου εἰς Κωνσταντινούπολιν (σ. 3 κέ).

Σπυρίδωνος Ζαμπελίου.

ΣΕΛΙΣ 3η, στ. 20. Ἰέρεια—αὕτη ἔκειτο ἀπέναντι τῆς Κων)πόλεως, πλησίον τῆς Χαλκηδόνος, εἰς τὸ σημερινὸν Φενέρ Μπαξεσί, εἶχε δὲ ὠραῖον παλάτιον. Ἐκεῖ συνήθως ἐστάθμευε κατὰ πρῶτον ὁ νικητὴς βασιλεὺς, ὅταν ἤρχετο ἐκ τῆς Ἀνατολῆς, ἢ τῶν μεσημβρινῶν χωρῶν τοῦ κράτους. Ἀπὸ τῆς Ἰερείας δὲ ἐξεκίνηε ἐπὶ πλοίων πρὸς τὴν Κων)πολιν. Συνήθως ἀπεβιβάζετο εἰς τὸν λιμενίσκον τοῦ προαστείου Ἐβδόμου, τοῦ κειμένου πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ Μαρμαρᾶ (τοῦ σημερινοῦ Μακρίκιοι), ΝΔ. τῆς Κων)πόλεως. Ἐκεῖ εἰς τὸ λιβάδιον τὸ ἐξῶθεν τῆς Χρυσῆς Πόρτας κείμενον συνεκεντροῦντο οἱ αἰχμάλωτοι καὶ τὰ λάφυρα, ὡς καὶ τμήματα τοῦ νικηφόρου στρατοῦ. Ὅταν δὲ ἔφθανεν ἡ ὥρα τῆς πομπῆς, ὁ βασιλεὺς ἐν μέσῳ πλήθους λαοῦ ἐπευφημοῦντος εἰσήρχετο διὰ τῆς Χρυσῆς Πόρτας, καὶ διὰ τῆς μεγάλης ὁδοῦ τῆς Κων)πόλεως, ἣτις ἐκαλεῖτο Μέση, ἔφθανον εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὅπου ἀνεπέμποντο τῷ Θεῷ τὰ εὐχαριστήρια. Ἐκεῖθεν ὁ βασιλεὺς μετέβαινε εἰς τὸ παρακείμενον Μέγα Παλάτιον ἢ εἰς ἄλλο ἀνάκτορόν του.—ΣΕΛ. 4, στ. 14. Βλαχέρναι—περὶ αὐτῶν ἴδε σελ. 289—Στ. 19. Χριστιάννυμον—Χριστιανόν, ὄχι ἐθνικόν, ἀλλ' ἐπ' ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ ἀγωνισθέντα.—Στ. 35. Οἰκουμενικούς—διότι οἱ Πατέρες οὗτοι τῆς Ἐκκλησίας καθώρισαν τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα τῆς οἰκουμένης, δηλαδὴ τοῦ ὅλου χριστιανικοῦ κόσμου, ἐγένοντο τῆς οἰκουμένης διδάσκαλοι.—ΣΕΛ. 5, στ. 6. Μεταδιαίτησις—ἡ μεταβολὴ τοῦ (κοινωνικοῦ) βίου.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Τὸ πρῶτο ξεκίνημα. (Σελ. 5 κέ.)

Νικολάου Καρβούνη.

ΣΕΛ. 5, στ. 23. **Καστέλλι**—τὸ φρούριον.—Στ. 28. **Λαγοῦ-**
τον—σύνηθες ἄλλοτε εἰκιακὸν μουσικὸν ὄργανον, ὅμοιον μὲ μεγά-
 λο μυχολοῖνον.—Στ. 29. **Ἅγιος Κρατῆρ.** Κατὰ τὸν θρύλον, ὁ
 Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθείας εἶχε συλλέξει μετ' εὐλαθείας τὸ αἷμα
 τοῦ Ἰησοῦ τὸ ὁποῖον εἶχε τρέξει ἀπὸ τὴν πληγὴν τοῦ τοῦ εἶχε
 κάμει ἢ λόγγη τῶν στρατιωτῶν, ἐντὸς μικροῦ κρατῆρος, τοῦ ἰδίου,
 ἀπὸ τὸν ὁποῖον εἶχε πῖει ὁ Ἰησοῦς κατὰ τὴν ἐσπέραν τοῦ Μυστικοῦ
 Δείπνου. Μετὰ δὲ τὴν ταφὴν τοῦ Κυρίου, ὁ Ἰωσήφ ἔφυγεν ἀπὸ τὴν
 Παλαιστίνην, καὶ φέρων τὸ ἅγιον σκεῦος, ἦλθε μετὰ πολλὰς περιπε-
 τείας εἰς τὴν Ἀγγλίαν (τῆς ὁποίας κατὰ τὴν παράδοσιν ἐγένετο καὶ
 πρῶτος ἐπίσκοπος), ὅπου καὶ ἀπέθεσεν αὐτὸ εἰς τόπον ὑποδειχθέντα
 εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, παραμείναντα δὲ ἄγνωστον εἰς τοὺς ἀν-
 θρώπους. Κατὰ τὸν μεσαίωνα, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἡδῆ τοῦ θρυλικοῦ
 βασιλέως τῆς Οὐαλλίας Ἀρθούρου (6ος αἰὼν μ. Χ.) πολλοὶ ἱππῶται
 ἐξεκινούσαν εἰς ἀναζήτησιν τοῦ πολυθρυλήτου Κρατῆρος, ὀλίγοι ὅ-
 μως κατὰ τὴν παράδοσιν ἠδύναντο ν' ἀνεύρωσι τὸ μέρος, ὅπου ἐ-
 φυλάσσετο ὑπὸ τῶν ἀγγέλων, ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν ἀνδρείαν των,
 μὲ τὴν εὐσέβειαν, μὲ τὴν ἀγνότητα, μὲ τὴν πολυχρόνιον ἐν γέ-
 νει ἀσκησιν ὄλων τῶν ἱπποτικῶν ἀρετῶν κατώρθωναν ν' ἀποβάλω-
 σι τὸν γήινον ἄνθρωπον καὶ νὰ ὑψωθῶσι πρὸς τὸ θεῖον. Ἡ ἀνεύ-
 ρεις δηλαδὴ τοῦ Ἁγίου Κρατῆρος ἐθεωρεῖτο ὡς μία ἐπιβράβευ-
 σις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ μακροῦ ἀγῶνος, προωρισμένη διὰ τοὺς ἀληθινὰ
 ἀγίους καὶ ἐναρέτους. Τὸν θρύλον ἐπραγματεύθησαν πολλοὶ ποιη-
 ταὶ καὶ μουσουργοὶ τῶν βορείων λαῶν, τελευταῖον δὲ ὁ περίφη-
 μος γερμανὸς μουσικὸς Βάγνερ.—ΣΕΛ. 6, στ. 4. **Γερακάκης**—
 ὁ ἄσκων διὰ τὸ κυνήγιον τοὺς ἰέρακας καὶ περιποιοῦμενος αὐτοῦς.
 —ΣΕΛ. 8, στ. 19. **Ξέφωτο (τὸ)**—ἄδενδρον μέρος δάσους.—ΣΕΛ.
 10, στ. 4. **Χωνεύουν**—διαλύονται, ἐξαφανίζονται, χάνονται.

Βραδιά εἰς κοιλάδα. (Σελ. 10 κέ.)

Ἄν. Πεζοπόρου.

ΣΕΛ. 11, στ. 6. **Χαμοκέλλα**—ὁ χαμηλὸς οἰκίσκος, καλυβούλα.

Ἡ Ἁγία Σοφία (Σελ. 12 κέ.)

Ἄλεξ. Μωραϊτίδου.

ΣΕΛ. 12, στ. 27. **Θεοσιβῆς**—τὸν ὁποῖον πατεῖ, κατοικεῖ ὁ Θεός.
 Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

—Στ. 30. **Καρασούτσας Ἰωάννης**. Ποιητὴς γεννηθεὶς ἐν Σμύρ-
 νῃ τὸ 1824 καὶ ἀποθανὼν τὸ 1873 ἐν Ἀθήναις. Ἐδημοσίευσε ἐξ
 συλλογὰς ποιημάτων του, τῶν πλείστων εἰς καθαρεύουσιν γλῶσ-
 σαν.—ΣΕΛ. 13, στ. 18. **Οὐλεμάδες**—οὕτω καλοῦνται παρὰ τοῖς
 Μουσουλμάνοις οἱ διδάσκαλοι τοῦ ἱεροῦ νόμου.—**Σαρίνι**—κάλυμ-
 μα τῆς κεφαλῆς τῶν Μωαμεθανῶν.—ΣΕΛ. 14, στ. 18. **Μουσειώ-
 σιν** ὀνομάζει ὁ συγγραφεὺς τὴν ἐκ διαφόρων πολυτίμων λιθίνων πλα-
 κῶν (ἐν εἶδει μωσαϊκοῦ) ἐπένδυσιν τῶν τοίχων.—Στ. 23. **Πενσοὶ**—
 οἱ μεγάλοι τετράγωνοι κτιστοὶ κίονες ἐν τοῖς βυζαντινοῖς ναοῖς.—
 Στ. 30. **Κατηχουμενεῖα**—μέρος τοῦ ναοῦ, ἔπου εἰς τοὺς παλαιούς
 χρόνους ἴσταντο οἱ κατηχούμενοι.—ΣΕΛ. 16, στ. 2. **Ὁρθομαρ-
 μάρωσις**—ἡ ἐπένδυσις τῶν τοίχων μὲ μεγάλα πολύχρωμα μάρ-
 μαρα.—**Ναμάξι** (λ. τουρκικὴ—ἡ προσευχή.—Στ. 37. **Μουεζί-
 νης**—ὁ καλῶν ἀπὸ τοῦ μιναρὲ τοὺς πιστοὺς εἰς προσευχὴν.

Ὁ ψιψῖκος καὶ τὰ τζιτζίκια. (Σελ. 17 κέ.).

Σπύρου Μελά.

ΣΕΛ. 17, στ. 21. **Ραφαήλ**—ὁ περίφημος ἐξ Οὐρβίνου τῆς
 Ἰταλίας καλλιτέχνης (1483—1520).—ΣΕΛ. 18, στ. 20. **Μπυ-
 φῶν**—Γάλλος φυσιοδίφης καὶ λογοτέχνης (1707—1788), ἐκ τῶν
 συγγραμμάτων τοῦ ὁποῦο σπουδαιότερον εἶναι ἡ Φυσικὴ ἱστο-
 ρία—**Φάμπρ** **Ἰωάννης**—διάσημος Γάλλος ἐντομολόγος (1823
 —1915). Ἐγραφε πολλὰ βιβλία, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξέχουν αἱ
 Ἐντομολογικαὶ ἀναμνήσεις του (10 τόμοι).—Στ. 21.
Νταμαχιάρης (λ. ἀραβικὴ)—ὁ ἀπληστος.—ΣΕΛ. 19, στ. 3. **Μα-
 ζεστόζο** (μουσικὸς ἄρτος· λ. ἰταλικὴ—μεγαλοπρεπῶς.—Στ. 11. **Ἀ-
 νακρέων**—ὁ γνωστὸς ἀρχαῖος ποιητὴς· εἰς ἓν του ποίημα ὑμνεῖ
 τὸν τέττιγα, ὅστις «ὀλίγην δρόσον πεπωκῶς βασιλεὺς ὥσπερ ἀεῖδει».

Ἡ Σταχομαζώχτρα (Σελ. 35 κέ.).

Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη.

ΣΕΛ. 35, στ. 29. **Ἀδιαφόρετος**—ὁ μὴ ἔχων ἢ παρέχων διά-
 φορο (=ἄφελος, κέρδος), ἀνωφελής, ἀχρηστος· ἀλλὰ καὶ ὁ μὴ
 προκόπτων, ἀτυχῆς καθ' ὅλα.—Στ. 34. **Σουρτούκης**—ἐκεῖνος ποῦ
 γυρίζει ἐδῶ κι' ἐκεῖ ἕνεκα ὀκνηρίας, δὲν κοιτάζει τὸ σπίτι του, ἀλ-
 λά μόνον πῶς νὰ φάγη καὶ νὰ πιῇ, κοιμάται ἔξω καὶ διαγείνεται ἐν γέ-
 νει ἀτακτον βίον· πλάνης, ἀνέστιας, κουρελής.—ΣΕΛ. 36, στ. 7.
Πατεριασμένος· ἡ λ. ἐνέχει περιφρόνησιν καὶ ὕβριν· ὁ ἔλεεινός,
 Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

καὶ ὑποταγὴν.—Στ. 10. **Ἁγίου Ζαχαρίου λιμὴν**—τὸ ἐπίνειον τῆς πρωτεύουσας τοῦ Μωρέως Ἀνδραβίδας, οὕτω κληθὲν διότι ὑπῆρχεν ἐκεῖ ναῖσκος τοῦ Ἁγίου Ζαχαρίου.—Στ. 17. **Μποργέζοι (οἱ)**—οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων (κυρίως εὐποροὶ ἄστοι), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς χωρικοὺς.—Στ. 24. **Πονέντες**—ὁ ζέφυρος, ὁ δυτικὸς ἄνεμος.—Στ. 27. **Βάιλος**—ὁ πληρεξούσιος ἀντιπρόσωπος ἐνὸς αὐθέντου ἢ κράτους.—Στ. 32. **Σεργέντες**—μισθωτοὶ ὑπηρετοὶ τοῦ στρατευομένου ἱππότου, ἀλλ' ἐκ τῆς κατωτέρας τάξεως, οἱ ὁποῖοι δὲν ἤμποροῦσαν νὰ γίνουν ποτὲ ἱππῶται.—**Δίξιος**—σημαίνει ὁ, τι καὶ τὸ βασάλος, ἀλλ' οὕτω ἐκαλοῦντο οἱ εὐγενεῖς μόνον.—ΣΕΛ. 46, στ. 1. **Καστελλᾶνος**—ὁ φρούραρχος τοῦ Καστελλίου=φρουρίου, ἔπερ φρουρεῖ συνήθως διόδους, ἐν ᾧ Κάστρο ἐλέγετο πόλις δολόκληρος περιτειχισμένη, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔμενον ὁ αὐθέντης.—**Ματαγκριφὸν**=καστέλλιον ἐν Πελοποννήσῳ παρὰ τὸν ποταμὸν Λάδωνα, κτισθὲν ἀπὸ τὸν ἱππότην Gautier de Rosières. Ἡ λέξις ἐτυμολογεῖται κατὰ τινὰς ἐκ τοῦ ματᾶ=φονεύω καὶ Γκριφὸν=Γκρέκ, Ἑλλην (Γραικοσκοτώστρα).—Στ. 2. **Προβοῦρος**=ὁ ἑπαρχος, ὁ πολιτικὸς διοικητής.—Στ. 3. **Κούρτη**=ἡ συνάθροισις, τὸ συμβούλιον τῶν εὐγενῶν. Ὁ φεουδάρχης κἀμνει ἢ κρατεῖ κούρτη=καλεῖ τοὺς κυριωτέρους τῶν ὑποτελῶν του εἰς τὸ συμβούλιον διὰ σπουδαίας ὑποθέσεις.—Στ. 6. **Κοντόσταβλος**=κυρίως ὁ ἀρχηγὸς τῶν στάβλων, σταβλάρχης. Ἦτο μέγα ἀξίωμα. Κοντόσταβλοι ἐκαλοῦντο καὶ οἱ στρατ. διοικηταί, οἵτινες ἐξεπροσώπουν πολλάκις τὸν αὐθέντην.—**Ἰσαβέλλα**=εἶναι ἡ πρωτότοκος κόρη τοῦ Γουλιέλμου Βιλλαρδουίνου, γενν. ἐν Καλαμάτᾳ. Εἶχε νυμφευθῆ τὸ 1271 τὸν δευτερότοκον υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως καὶ Σικελίας Καρόλου τοῦ Ἀνδεγαυικοῦ (d' Anjou) Φίλιππον, ὅστις ὅμως ἀπέθανε τὸ 1277. Ἀποθανόντος τὸ 1278 τοῦ πατρὸς τῆς, ἔμεινε αὐτὴ ἡγεμονίς τῆς Πελοποννήσου (Κυρά τοῦ Μωρέως), ἣτις ἐτέλει ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν Καρόλου τοῦ Ἀνδεγαυικοῦ· (ταύτην εἶχε παραχωρήσει εἰς τὸν Κάρολον ὁ ἐκπτωτος αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Βαλδουίνος ὁ Β'). Ὁ Κάρολος ἐκράτει τὴν Ἰσαβέλλαν σχεδὸν ἐγκάθειρτον εἰς ἓν παρὰ τὴν Νεάπολιν κάστρον, τὴν δὲ Πελοπόννησον διώκει διὰ βαΐλων, μέχρι τοῦ 1289. Τότε, διὰ νὰ στερεώσῃ τὰ ἐπὶ τῆς Πελοποννήσου δικαιώματά του καὶ διὰ νὰ βελτιώσῃ τὴν διοίκησιν, ἣτις ἐχώλανε, ὑπάνδρευσε τὴν Ἰσαβέλλαν μετὰ ἓνα ἱκανώτατον Φλαμανδὸν εὐγενῆ, συγγενῆ τοῦ οἴκου του, τὸν Florent de Hainaut. Ὁ Φλωρέντιος μετὰ τὴν Ἰσαβέλλαν ἦλθον εἰς τὸν

Μωρέαν, καὶ χάρις εἰς τὴν φρόνιμον διοίκησιν τοῦ Φλωρεντίου ὁ τόπος ἀπέλαυσεν ἀρκετὴν εὐημερίαν. Ἄλλ' ὁ νέος πρίγκιψ τοῦ Μωρέως ἀπέθανε τὸ 1297, τὴν Πελοπόννησον δὲ ἐκυβέρνησε μόνη ἐπὶ τινα χρόνον ἡ Ἰσαβέλλα, ἕως οὗτου τὸ 1301 συνήψε τρίτον γάμον μετὸν κόμιστα Φίλιππον ἐκ τῆς Σαβοΐας. Ἄλλ' ἔκτοτε ἡ ἀρχὴ τῶν Φράγκων ἐν Πελοποννήσῳ ἤρχισε νὰ παρακμάζη. — Στ. 10. **Φρεμεντούριοι** εἶναι τάγμα καθολικῶν μοναχῶν. — Στ. 29. **Κυρὰ τῆς Ἀκοβας** εἶναι ἡ ἄλλη κόρη τοῦ Γουλιέλμου Βιλλαρδουίνου, ἀδελφὴ τῆς Ἰσαβέλλας, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ πατὴρ τῆς εἶχε παραχωρήσει τὴν βαρωνίαν τῆς Ἀκοβας. — ΣΕΛ. 47, στ. 17. **Τζόστρες (οἱ)** = τὰ κοντρακτυπήματα. — Στ. 30. **Γασμουλοὶ** ἐλέγοντο οἱ ἐκ πατρὸς Φράγκου καὶ μητρὸς Ἑλληνίδος γεννηθέντες. — ΣΕΛ. 48, στ. 6. **Ἄγουρος** = ὁ νέος. — Στ. 28. **Μπαρμπαριὰ** ἢ Βερβερία ἐλέγετο ἡ παρὰ τὴν βορείαν ἀκτὴν τῆς Ἀφρικῆς χώρα ἀπὸ τοῦ Ἀλγερίου μέχρι τῶν συνόρων τῆς Αἰγύπτου. — Στ. 29. **Μάσκα** (ἡ) = τὸ ὑπὲρ τὴν Ἰσλον γραμμὴν στοργγύλον μέρος τῆς πρῆρας τοῦ πλοίου. Διακρίνομεν δύο, δεξιὰν καὶ ἀριστερὰν μάσκαν ἢ παρεϊάν. — ΣΕΛ. 49, στ. 15. **Φουσσᾶτα** = τὰ στρατεύματα. — Στ. 28. **Σκουτάρι** = ἡ ἀσπίς. — ΣΕΛ. 50, στ. 25. **Κόντε Παλατίνος**. Παλατῖνοι κόμιστες ἐλέγοντο οἱ ἀπόλυτοι κυρίαρχοι τῆς κομιτείας των, οἱ μὴ διατελοῦντες ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν ἄλλου.

ἽΟ Ἰουστινιανὸς (Σελὶς 52 κέ.).

Κωνσταντίνου Παλαρρογοπούλου.

ΣΕΛ. 54, στ. 6. **Τυρέν, Βωμπάν, Δούξεμβουργ** = στραγοὶ διάσημοι ἐπὶ Λουδοβίκου 14ου. — Ὁ **Κολμπέρ** ὑπῆρξεν ὁ περιφημότετος τῶν ὑπουργῶν αὐτοῦ, ὅστις μεγάλως συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου, καθὼς καὶ τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Ὁ δὲ **Δουβουὰ** ὑπῆρξεν ὁ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ὑπουργός, ὅστις ἐδημιούργησε τοὺς στρατοὺς, δι' ὧν ὁ Λουδοβίκος 14ος ἀπέκτησε τὴν ἐπὶ τῆς Εὐρώπης ἡγεμονίαν.

Λέων ὁ Γ' (Σελ. 55 κέ.).

ΣΕΛ. 56, στ. 12. **Φληναφίαι** = φλυαρίαι, μωρολογία. — **Θεοφάνης**. Ἴδε περὶ αὐτοῦ σελίδα 211. Εἰκονολάτρης αὐτὸς γράφει μετ' ἐμπαθείας περὶ τῶν βασιλέων τῆς Μεταρρυθμίσεως. — Στ. 35. **Νικηφόρος**. Ἐγεννήθη τὸ 758. Τὸ 806 ἐγένετο πατριάρχης Κων- πόλεως, ἀλλ' ἀντιδράσας κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ

Ἄρμενίου καθηρέθη τὸ 815 καὶ ἐξωρίσθη, ἀπέθανε δὲ ἐν μονῇ τῆς Προκοννήσου τὸ 829. Ἐγγραψε θεολογικὰ κυρίως συγγράμματα (ἰδίᾳ περὶ τοῦ ζητήματος τῶν εἰκόνων) καὶ δύο ἱστορικὰ ἔργα: Ἰστορίαν σύντομον ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Μαυρικίου μέχρι τοῦ 769 καὶ Χρονογραφίαν σύντομον ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι τοῦ 829.—ΣΕΛ. 58, στ. 9. **Κεδρηνὸς Γεώργιος.** Ἄγνωστα τὰ τοῦ βίου του. Ἦτο πιθανῶς μοναχὸς καὶ συνέγραψε καὶ αὐτὸς κατὰ τὰ τέλη τοῦ 11ου αἰῶνος Σύνοψιν ἱστοριῶν, ἦτοι χρονογραφίαν, ἀπὸ δημιουργίας κόσμου μέχρι τοῦ 1057 μ.Χ.—ΣΕΛ. 59, στ. 30. **Θρησκευτικὸν δόγμα** λέγων ὁ συγγρ. ἐννοεῖ δόξαν, γνώμην, φρόνημα.—ΣΕΛ. 60, στ. 8. **Νικήτας**—ἦτο κοιαίστωρ, δηλ. ὑπουργὸς τῆς δικαιοσύνης ἐπὶ τοῦ Λ. Εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τοὺς ὑπάτους Μαρτῖνον καὶ Νόννον εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ σύνταξις τῆς Ἐκλογῆς.

Ἄ **Ο μικροπρεπῆς** (σελ. 65 κέ.)

Ἀνδρέου Λασκαράτου.

ΣΕΛ. 65, στ. 35. **Μετόχι**—κτῆμα μοναστηρίου, κείμενον ἐκτὸς τῆς περιοχῆς αὐτοῦ. Ἐνταῦθα γενικῶς κτῆμα.—ΣΕΛ. 66, στ. 10. **ἌΒολα**—αἱ πεντάρες (ὀβολοί).—Στ. 14. **Δίστηλον**—τὸ κοινῶς κολωνάτο· ἴδε περὶ αὐτοῦ εἰς τὴν σελίδα 284, στ. 24.

Ἄ **Η ἀξία τῶν δημοτικῶν ἀσμάτων** (Σελ. 69 κέ.)

Νικολάου Πολίτου.

ΣΕΛ. 74, στ. 25. **Γεωργιλᾶς Ἐμμανουήλ**—Ἕλληγν λόγιος γενν. ἐν Ῥόδῳ καὶ ἀκμάσας κατὰ τὸ β' ἡμισυ τοῦ 15ου αἰῶνος. Ἄργότερον ἐγένε κληρικὸς. Ἐχομεν δύο ποιήματα αὐτοῦ, τὴν Ἰστορικὴν ἐξήγησιν τοῦ Βελισσαρίου (διασκευὴν καὶ ἐπέκτασιν ἀρχαιότερου εἰς 840 πολιτικῶν στίχους, δηλ. δεκαπεντασυλλάβους) καὶ τὸ Θανατικὸν τῆς Ῥόδου (εἰς 644 ὁμοιοκαταλήκτους δεκαπεντασυλλάβους· τὸ ποίημα ἀναφέρεται εἰς τὸν φοβερὸν ἐν Ῥόδῳ λοιμὸν τοῦ 1498—99). Παλαιότερον ἀπεδίδετο εἰς αὐτὸν καὶ ὁ Θρηνησ τῆς Κων]πόλεως, ποίημα ἀπὸ 1044 στίχους σποραδικῶς ὁμοιοκαταληκτοῦντας, ἐν τῷ ὁποίῳ κυρίως ὁ ποιητῆς ἐπικαλεῖται τὴν βοήθειαν τῶν Εὐρωπαϊῶν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Κων]πόλεως, δίδων ἀκριβεῖς πληροφορίας περὶ τῶν πολεμικῶν δυνάμεων τοῦ Σουλτάνου, τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ὑπὸ τοὺς Τούρκους Ἑλλήνων κτλ.—Στ. 28. **Κρουμπάχερ**—ἴδε σελ. 309.—Στ. 29. **Ῥουσσος**—καθηγητῆς ἐν Ῥουμανίᾳ.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ.

Ἀποσπάσματα ἀπὸ τῆ Φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ (Σελ. 89 κέ.)
Κωστῆ Παλαμᾶ.

ΣΕΛ. 89. **Παχυμέρης Γεώργιος**—ἔγκριτος βυζαντινὸς ἱστορικός. Ἐγεννήθη τὸ 1242 ἐν Νικαίᾳ, μετὰ δὲ τὴν ἔξωσιν τῶν Λατίνων ἦλθεν εἰς τὴν Κων]πολιν, ἔπου χάρις εἰς τὴν πολλὴν αὐτοῦ παιδείαν ἀνῆλθε ταχέως εἰς ὑψηλὰ ἀξιώματα. Ἀπέθανε περὶ τὸ 1310. Διεσώθησαν πολλὰ συγγράμματα αὐτοῦ· ἡ Ἱστορία (τὸ σπουδαιότατον τῶν ἔργων του, εἰς 13 διδλία), Προγοιμνάσματα περὶ ῥητορικῶν θεμάτων, Σχεδιάσμα περὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἀριστοτέλους, Ἐπιστολαί, Ποιήσεις (ᾧδαί ἐν ἑξαμέτροις) κᾶ.

Ὁ γυιὸς τῆς χήρας (Σελίς 90 κέ.)

ΣΕΛ, 91, στ. 30. **Ἀχνογέλια**—ἐλαφρὰ γέλια, μειδιάματα.—
Στ. 47. **Γαυριασμένος** (γαυριάω)—ὑπερήφανος, καμκρωτός.—
ΣΕΛ. 92, στ. 72. **Ἀχνίζει**—ᾠχρίᾳ.—Στ. 79. **Κανακάρης**—χαϊδεμένος.—ΣΕΛ. 93, στ. 102. **Γούζλα** (ῆ)—μουσικὸν ὄργανον τῶν Σλαύων.—Στ. 129. **Κατάστανρα**—εἰς τὸ μέτωπον.—ΣΕΛ. 94, στ. 160. **Διαγουμιζῶ**—λαφυρχαγῶ.—Σελ. 95, στ. 168. **Τζελάτης**—δήμιος.—Στ. 184. **Ἀρσάκηδες ἢ Ἀρσακίδαι**—δυναστεία παρθικῆ, ἧς ἀρχηγέτης ἐγένετο ὁ ἰδρυτὴς τοῦ παρθικοῦ κράτους Ἀρσάκης. Οὗτος, ἐξ ἀφανοῦς γένους καταγόμενος, ἀπεστάτησε τοὺς Πάρθους ἀπὸ τοῦ κράτους τῶν Σελευκιδῶν τὸ 250 π. Χ. καὶ ἔγινεν ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῶν Πάρθων. Τὸ παρθικὸν κράτος κατελύθη βραδύτερον τὸ 226 μ. Χ. ὑπὸ τῶν Σασσανιδῶν Περσῶν. Εἰς κλάδος τοῦ οἴκου τῶν Ἀρσακιδῶν ἐβασίλευσεν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἐν Ἀρμενίᾳ· ἐκ τῶν Ἀρσακιδῶν δὲ τούτων βασιλέων τῆς Ἀρμενίας ἐπλάσθη κατόπιν ὅτι κατήγετο ὁ ἀρχηγέτης τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας.—Στ. 199. **Κλήρα** (ῆ)—τὸ τέκνον, ὡς κληρονομοῦν.—ΣΕΛ. 96, στ. 203. **Βέργα** (ἐκ τοῦ λατ. *virga*—ῥάβδος καὶ κατ' ἐξοχὴν αἱ τῶν ῥαβδούχων ῥάβδοι· καὶ μεταφ. ἡ ῥαβδοῦχος ἀρχή)—τὸ σκῆπτρον τὸ βασιλικόν.—Στ. 218. **Ἀπόνοτα**—τολμηρά, μὲ θρασύτητα.

Προσκυνητής (σελ. 97 κέ.)

ΣΕΛ. 97, στ. 179. Τὰ *μουράγια* = τὰ τείχη. — Στ. 180. Ἡ *Βλαχερνιώτισσα* = ἡ Παναγία τῶν Βλαχερνῶν, ἡ ὑπέρμαχος στρατηγός, ἣτις τοσάκις ἔσωσε τὴν πρωτεύουσιν ἀπὸ τοὺς βαρβάρους. Εἰς τὴν συνοικίαν τῶν Βλαχερνῶν (εἰς τὸ ΒΔ μέρος τῆς πόλεως, παρὰ τὸν Κεράτιον κόλπον) ὑπῆρχον τρία ἱερά ἀφιερωμένα εἰς τὴν λατρείαν τῆς Παναγίας, τὸ Ἁγίασμα ἢ Λοῦσμα, ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Σοροῦ (ταῦτα εἶχον ἀνεγερθῆ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος Α') καὶ ἡ μεγαλοπρεπεστάτη Μεγάλη Ἐκκλησία τῶν Βλαχερνῶν, τὴν ὁποίαν ἔδρυσεν ὁ Ἰουστινιανός. Εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοροῦ ἐφυλάσσετο ἐντὸς κιβωτίου ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἐν ἀπὸ τὰ ἱερώτερα κειμήλια τῆς Χριστιανωσύνης, ἡ Ἱερά Ἐσθῆς τῆς Θεοτόκου (ἡ ἄλλως καλουμένη καὶ Ὡμοφόριον ἢ Μαφόριον ἢ τελευταία λέξις εἶναι ἑβραϊκή, σημαίνει δὲ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, εἶδος μανδήλας). Αὕτη κατὰ τὴν παράδοσιν εἶχεν εὑρεθῆ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἐκεῖθεν ἐκομίσθη εἰς τὰς Βλαχέρνας. Ἐν δὲ τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, ἣτις ἦτο ἡ σημαντικωτέρα ὄλων τῶν ἐπ' ὄνοματι τῆς Θεοτόκου ἐν Κωνσταντινουπόλει τιμωμένων ναῶν, ὑπῆρχεν ἄλλο πάνσεπτον κειμήλιον, ἡ εἰκὼν τῆς Βλαχερνιώτισσας. Εἰς ταύτην περίστατο ἡ Θεοτόκος ὀρθία, ἔχουσα πιθανῶς ὑψωμένας τὰς χεῖρας εἰς προσευχὴν. Ἐν καιρῷ πολιορκίας καὶ κινδύνου, περιεφέροντο ἐν λιτανείᾳ τὰ κειμήλια ταῦτα εἰς τὰ τείχη τῆς πρωτεύουσας. — Εἰς τὰς Βλαχέρνας ὑπῆρχον καὶ παλάτια τῶν Αὐτοκρατόρων. — Στ. 182. *Τάγερικὰ* = τὰ ἐν τῷ ἀέρι οἰκοῦντα (πονηρὰ συνήθως καὶ ἐπιβλαβῆ) πνεύματα. — *Τάστρικὰ* = τὰ ἐν τοῖς ἄστροις πνεύματα.

ΣΕΛ. 98, στ. 185. *Κατάστινον* = τὸ στενὸν τοῦ Βοσπόρου. — Στ. 186. *Ἀνεμικὴ* = ἰσχυρὸς ἄνεμος, θύελλα, καταιγίς. — Στ. 191. *Βιγλάτορας* = φρουρός, φύλαξ. — *Ταξίαρχος* = ἀρχηγός, ἀρχιστράτηγος. — Στ. 194. *Πορταΐτισσα* = εἶναι ἡ Παναγία τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων, μιᾶς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων καὶ πλουσιωτέρων τοῦ Ἁγ. Ὄρους, ἣτις κεῖται εἰς τὰς ΒΑ. ἀκτὰς τῆς χερσονήσου, παρὰ τὴν θάλασσαν. Ἡ εἰκὼν τῆς Πορταΐτισσας ἔχει ὕψος πλεον τοῦ μέτρου ἡ Παναγία κρατεῖ ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς τὸν Ἰησοῦν, μεγάλως δὲ ἐπέτυχεν ὁ ζωγράφος εἰς τὴν ἔκφρασιν τῶν ὀφθαλμῶν τῆς Θεοτόκου, οἵτινες βλέπουν γλυκύτατοι, πλήρεις ἀγαθότητος καὶ ἐλέους πρὸς τοὺς πάσχοντας, ἐμπνέοντες τὴν ἐλπίδα εἰς τοὺς ἀπηλπισμένους. Κατὰ τὸ σχετικὸν Συναξάριον

ἡ εἰκὼν εἶναι ἀρχαία, ἀνήκε δὲ εἰς πλουσίαν χήραν γυναῖκα τῆς Νικαίας. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοφίλου, διὰ τὴν μὴ θραύσασιν αὐτὴν οἱ εἰκονομάχοι, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχε προδοθῆ, ἡ κατέχουσα αὐτὴν κατῆλθεν εἰς τὴν παραλίαν, τὴν ἔβαλεν ἐπὶ τῶν κυμάτων καὶ εἶπε: «Παναγία μου, ἡ χάρις σου νὰ λυτρώσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τοὺς εἰκονομάχους καὶ τὴν εἰκόνα σου ἀπὸ τὰ ὕδατα». Καὶ πράγματι ἡ εἰκὼν, χωρὶς νὰ βυθισθῆ, ὀρθία ἤρχισε νὰ ταξιδεύῃ πρὸς δυσμᾶς. Ἐνα βράδυ, γέροντές τινες μοναχοὶ τῶν Ἰδῆρων εἶδον αἰφνης εἰς τὴν θάλασσαν στήλην πυρός· σπεύσαντες δὲ εἶδον τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, τὴν ὁποίαν ἐν λιτανείᾳ ἔφερον εἰς τὸ Καθολικὸν (τὸν κεντρικὸν ναὸν) τῆς μονῆς καὶ ἀπέθηκον εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα. Ἀλλὰ τὴν ἐπαύριον ἡ εἰκὼν εὐρέθη ὅχι εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα, ἀλλ' ἐξω, ἐπὶ τοῦ τείχους τῆς μονῆς, ὁπότεν τὴν ἐπανεφέρον εἰς τὸν ναόν. Τοῦτο ἐπανελήφθη πολλάκις, ἕως ἔστου οἱ μοναχοί, ὀδηγηθέντες δι' ἀποκαλύψεως, ἔκτισαν ἰδιαίτερον ναόν, παρὰ τὴν πόρταν τῆς μονῆς, σωζόμενον μέχρι σήμερον, μικρὸν μὲν, πᾶγκαλον δέ, ἐν τῷ ὁποίῳ ἔθηκαν τὴν ἁγίαν εἰκόνα, τὴν Πορταῖτισσαν, φύλακα καὶ πορτάρην τῆς Μονῆς τῶν Ἰδῆρων καὶ ἔλου τοῦ Ἄθωνος σκέπη. Ἡ θαυματουργὸς δύναμις τῆς Παναγίας τῆς Πορταῖτισσας ἦτο καὶ εἶναι πεφημισμένη ἀνὰ πᾶσαν τὴν Μακεδονίαν.—Στ. 208. **Θούλα ἢ Θούλη** ἐλέγετο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις νησος πέραν τῆς Ἀγγλίας, ἣτις εἶχε καταστῆ μυθικὴ χώρα, καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ ἔσχατον ἄκρον τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου.—Στ. 212. **Σκουιάρι**—ἡ ἄσπις.

ΣΕΑ. 99, στ. 226. **Μαντατοφόρος**—ἀγγελιαφόρος.—Στ. 252. **Μαγνάδι**—ὕψωμα λεπτότατα ἀλλὰ καὶ στερεώτατα ὑφασμένον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κάλυμμα, πέπλος τῆς κεφαλῆς.

ΣΕΑ. 100, στ. 266. **Νάρμισσος**. Κατὰ τὴν ἀρχαίαν μυθολογίαν ὁ Ν. εἶχεν ἀδελφὴν, ἣν ὑπερηγάπα· ἔταν δὲ αὕτη ἕξαφνα ἀπέθανε, ἐπειδὴ τοῦ ὁμοιάζε, ἔβλεπε συχνὰ εἰς τὰ νερά τὸ πρόσωπόν του. Νομίζων δὲ ὅτι βλέπει τὴν ἀδελφὴν του, ἔλεινε ἀπὸ τὴν θλίψιν, ἕως ἔστου οἱ θεοὶ ἐλεήσαντες τὸν μετεμόρφωσαν εἰς τὸ ὁμώνυμον ἄνθος.—Ὁ **Υάκινθος** ἦτο φίλος τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀλλ' ἐνῶ ἡμέραν τινὰ ὁ Ἄ. ἠγωνίζετο μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν δίσκον, ἐκτύπησεν αὐτὸν χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν ἐφόνευσε. Εἰς ἀνάμνησίν του δὲ ἔκαμεν ὥστε ἐκ τοῦ κατὰ γῆς βρύσαντος αἵματος αὐτοῦ νὰ φυτρώσῃ τὸ ὁμώνυμον ἄνθος.—Ἡ **Δάφνη** κατεδιώκετο μίαν ἡμέραν ὑπὸ τοῦ ἀγαπῶντος αὐτὴν Ἀπόλλωνος· κινδύνησιολογήθη ἀπὸ τὸ Ἰστυπύτου Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

νεύουσα δὲ νὰ συλληφθῆ, παρεκάλεσε τοὺς θεοὺς νὰ τὴν σώσωσι, καὶ οὗτοι μετεμόρφωσαν αὐτὴν εἰς τὸ ὁμώνυμον δένδρον.—^ο Ἄδωνις, τὸν ὅποιον ἠγάπα ἡ Ἄφροδίτη, ἀπέθανε, προσβληθεὶς εἰς τὸ κυνήγιον ὑπὸ τινος ἀγριοχοίρου. Ἄπὸ τὰ δάκρυα δὲ τοῦ ἐπιπτον εἰς τὴν γῆν, ἐνῶ ἡ Ἄφροδίτη ἐθρήνηε ἐπὶ τοῦ πτώματός του, ἀνεφύησαν αἱ ἀνεμῶναι.—Στ. 280. **Καματερό**—τὸ βόδι τοῦ ἀροτριᾶ (ἐκ τοῦ κάματος).

^ο Φωτεινὸς (Σελ. 101 κέ.)

^ο Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου.

^ο Ἄσμα πρῶτον: ΣΕΛ. 103, στ. 3. **Χερουλάτης** (ῥ) = τὸ μέρος τοῦ ἀρότρου, ὅπερ κρατῶν διὰ τῆς χειρὸς ὁ γεωργός, διευθύνει τὸ ἀρότρον.—Στ. 4. **Ἀλετροπόδα** (ῆ) = τὸ μέρος τοῦ ἀρότρου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ ἀροτριῶν ἐπιθέτει τὸν πόδα, ἵνα ὠθῆ τοῦτο ἐντὸς τῆς γῆς.—Στ. 5. **Νώπη** (ῆ) = ἡ ὑγρασία.—Στ. 8. **Χολᾶτος** = ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τῆς χολῆς.—Στ. 14. **Θρός** (ῥ) = ὁ θύρυσος.—**Χλαλοῦ** (ῆ) = ἡ ὀχλοβοή.—Στ. 21. **Ῥιξιμὸ** (τὸ) = πέτρα ριζωμένη καὶ ἀκίνητος.—Στ. 24. **Ἀπίδρομος** (ῥ) = ἔταν ὀπισθοχωρῆ κανεὶς διὰ νὰ πάρῃ φόραν καὶ ὀρμήσῃ.—Στ. 26. **Γουλι** (τὸ) = λίθος μικρὸς σφαιροειδής.—Στ. 27. **Σταφνίζω** = τοποθετῶ μὲ προσοχήν.—**Κανκί** (τὸ) = τὸ κεντρικὸν μέρος τῆς σφενδόνης, ἐνθα τίθεται ὁ βῶλος.—ΣΕΛ. 104, στ. 32. **Περίδρομος** = ὁ διάβολος· ἐνταῦθα=σιῶπα!—Στ. 45. **Θελέσι** (τὸ) = κτήνος τερατῶδες ὡς ἐκ τοῦ ὄγκου του, βαρὺ. Ἄνθρωπος γιγαντώσωμος, ἀλλὰ νωθρὸς τὸ πνεῦμα καὶ δειλὸς τὴν ψυχὴν.—Στ. 46. **Δουρίτης** (ῥ) = ὄφις μέγας λαίμαργος, ἀλλ' ἀβλαβής. Καταστρέφει συνήθως τὰ ὠὰ τῶν ὀρνίθων, καὶ ἀφοῦ χορτάσῃ καλά, κἀθηται καὶ χάσκει εἰς τὸν ἥλιον.—Στ. 55. **Τοῦ ῥιχτιοῦ** = ἐν καλπασμῶ.—Στ. 56. **Μισολάγι** (τὸ) = λαγὸς μετρίου μεγέθους, νέος ἀκόμη.—Στ. 63. **Ψυλλιθρόνας** (ῥ) = μέρος καλυπτόμενον πυκνῶς ἀπὸ ψύλλιθρο, εἶδος πτέριδος.—Στ. 67. **Ξελάκου** = κατὰ πόδας.—**Κοπή** = τὸ κοπάδι, τὸ ποίμνιον.—ΣΕΛ. 105, στ. 77. **Μόχτα** = μόχθησον, προσπάθησε, σπεῦσε.—Στ. 78. **Θολός** = τεταραχμένος.—Στ. 83. **Γενί** = τὸ νόνιον (τοῦ ἀρότρου).—Στ. 86. **Ἐτύλλωνε** = ἐσκληρυνε. Ἐγέμιζε μὲ πολὺ αἷμα τὰς φλέβας, ὥστε νὰ γίνωνται σκληραί.—Στ. 89. **Θυμὸς** ἐνταῦθα = ζωτικὴ δύναμις, ἀκμή, ῥώμη.—Στ. 91. Τὰ **Σταυρωτὰ κί** ἢ **Ἐλάτη** = δύο ἀπὸ τὰ ὑψηλότερα βουνὰ τῆς Λευκάδος.—Στ. 94. **Τὸ ῥέμα τοῦ Σαρα-**

κηνοῦ, τὸ ἄγριο Δημοσάρι=ἀπότομοι καὶ ἄγριαι χαράδραι τῆς Λευκάδος, διαρρεόμεναι ὑπὸ ὄρητικῶν χειμάρρων.—Στ. 96. **Κουφή Λαγκάδα καὶ Νεράιδα**=τοποθεσίαι ἐπὶ τῶν ὄρεων τῆς Λευκάδος.—Στ. 102. **Διάνωμα** (τὸ)=μικρὸς ἀμνός.—ΣΕΛ. 106, στ. 110. **Χερόβολο** (τὸ)=ὄρμαθός ἀπὸ στάχυα, ἕσα ἡμπορεῖ νὰ πιάσῃ μὲ τὸ χέρι του ὁ θεριστής καὶ νὰ τὰ κόψῃ.—Στ. 113. **Παντοχῆ**=ἐλπὶς.—Στ. 114. **Γαύρα καὶ λύσσα**=φράσις συνήθης σημερινούσα κατὰστασιν ἀνυπόφορον. Γαύρα κυρίως σημαίνει καμάρωμα, καὶ ἐπομένως ὑπερηφάνειαν ἐπὶ κακοῦ, ἀλαζονείαν.—Στ. 119. **Πέτεται**=ὑπερηφανεύεται.—**Καματερά** (τὰ)=οἱ ἀροτριῶντες βόες.—Στ. 121. **Κοντόσφαγα**=ἔχοντα κοντὴν τὴν σφαγὴν, τὸ κάτωθεν μέρος τοῦ λαίμου.—Στ. 123. **Σὲ χάση φεγγαριοῦ**=ὑπάρχει πρόληψις ἐν Λευκάδι, καθ' ἣν τότε πρέπει νὰ κόπτονται τὰ ξύλα τοῦ ἀρότρου.—Στ. 125. **Κέρος, σταβάρι**, κτλ.=τὰ διάφορα μέρη τοῦ ἀρότρου.—ΣΕΛ. 107, στ. 168. **Ξεσχλιαθῆς**=ξεσχισμένος, ῥακένδυτος, κουρελής.—Στ. 172. **Σφαισιάνος**=ἐκ τοῦ χωρίου Σφαισιωτῶν τῆς Λευκάδος.—ΣΕΛ. 108, στ. 179. **Εἶτ' ἔχει τρίχα, εἶτε φιερό**=εἶναι ἡ γνωστὴ τιμωρικὴ ἢ φράσις poil ou plume.—Στ. 186. **Πομπεύω**=διακωμῶδῶ, κατασχύνω.—Στ. 188. **Νοτιζῶ**=ὕγραίνω.—Στ. 191. **Ρόδι**(τὸ) ἀλλαχοῦ **ρόδι**=εἶδος ὄσπριου, ὕπερ, ὡς καὶ ἡ βρίζα, δίδεται εἰς τοὺς βοῦς ὡς τροφή. Ἡ φράσις σημαίνει εἶτε καλὴν, εἶτε κακὴν τροφήν λάδη.—Στ. 192. **Μανός**=ὀκνηρὸς, χαῦνος.—Στ. 194. **Καρίκι** (τὸ)=σκληρὸν ἐξώφλοισον ἐν γένει· ἐνταῦθα τὸ περιβλήμα τοῦ βόμβυκος τοῦ μεταξοσκώληκος.—Στ. 207. **Κεφαλιακὸ κρασί** λέγεται ὁ πρῶτος ἐξαγόμενος, κυρίως οἶνος, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ **λάγκερο**, τὸν κατόπιν ἐξαγόμενον, ἀποῦ προσθέσωμεν ὕδωρ εἰς τὰ στέμφυλα.—Στ. 209. **Πασπάλη**=ἡ κατὰ τὸ ἄλεσμα ἐκτινασσομένη κόνις.—ΣΕΛ. 109, στ. 228. **Σκιαδες** (οἱ)=στρατιῶται, ἀστυνομικοὶ καὶ ἐν γένει βάνασοι ἄνθρωποι.—Στ. 231. **Σκουλή** (ἡ)=τὸ ἀμβλὸ μέρος τῆς μαχαίρας ἢ τοῦ πελέκειος.—ΣΕΛ. 110, στ. 269. **Ἐλάτη** (ἡ)=ὄρος τῆς Λευκάδος.

Ἄσμα δεύτερον. Σελίς 110, στ. 2. **Κόντρου ἐγκρεμὸς**=ἀπότομος κρημνός εἰς τὸ χωρίον τῶν Σφαισιωτῶν.—Στ. 3. **Κάτοιμας** (ὁ)=ὁ ὄρνιθόν.—Στ. 4. **Κυβέρτι** (τὸ)=ἡ κυψέλη.—Στ. 5. **Ὄβορός** (ὁ)=ἡ αὐλή, ἐνθα μένουσιν ὄρνιθες, κτήνη, κτλ.—**Διπλολίθι** (τὸ)=διπλὸς μικρὸς τοίχος ἀπὸ λίθους ἀλαξεύτους προσηρμοσμένους χωρὶς ἄσβεστον.—Στ. 6. **Νύλακας** (ὁ)=θάμνος, ὁ

παρ' ἀρχαίοις σμίλαξ—Στ. 7. **Μελετινή** (ή)—τὸ παρ' ἀρχαίοις ἀ-
 δρότονον.—**Φράξος**=δένδρον, ἄλλως μέλιγος.—ΣΕΛ. 111, στ. 9.
Φτακοίλι καὶ **βοϊδομάτης**=εἶδη κλημάτων.—Στ. 20. **Κόκκινη**
Ἐκκλησιά=ἀρχαία μονή τῆς Λευκάδος ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Σκά-
 ρων.—Στ. 25. **Ῥίμα** (τὸ)=εἶδος ἀσθενείας τῶν ὀφθαλμῶν.—**Κα-**
κὸ σπυρὶ=ὁ κκοκήθης ἀνθραξ.—**Φάγουσα**=ἡ φαγέδαινα.—**Δέ-**
φα=ἡ αἱματέμεσις.—Στ. 26. **Μαλαθράκι** (τὸ)=ὁ ὕδρωψ.—**Καρ-**
φι (τὸ)=ἡ παρονυχίς.—**Διόκριση** (ή)=ὁ ἵκτερος.—Στ. 27. **Κου-**
φά (τὰ)=οἱ ποντικοί.—Στ. 28. **Χαμὸς**=ἀσθένεια ἐπιδημικὴ τῶν
 προβάτων.—**Ἦμοιος**=ὁμοίως τῶν αἰγῶν.—Στ. 33. **Ἄι-Διάς**=ἐκ-
 κλησίδιον μεμονωμένον ἐπὶ μιᾶς τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν τῆς Λευ-
 κάδος, ἄνωθεν τοῦ χωρίου τῆς Ἐγκλουβῆς.—ΣΕΛ. 112, στ. 45. **Ἀ-**
νάκαρα (ή)=ἡ δύναμις.—Στ. 52. **Ἀστάλωτος**=τρυφερὸς.—Στ.
 59. **Σάλτενη** (ή)=τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Ἀκτίου.—**Κόρφος**=ὁ Ἀμ-
 πρακικός, οὕτω ἀπλῶς καλούμενος ἀπὸ τοὺς περιοίκους—Στ. 60.
Κριαρωθῆκαν=καθὼς δύο κριοὶ συμπλέκουσι παλαιόντες τὰ κέ-
 ρατα αὐτῶν.—Στ. 73. **Ἀποκάρωμα**=νάρκη.—ΣΕΛ. 113, στ. 106.
Καλαβρός. Μέλισσα. κτλ.=τοποθεσίαι διάφοροι τῆς Λευκάδος.—
 ΣΕΛ. 114, στ. 118. **Συγγύρια** (τὰ)=διάφορα ἀντικείμενα οἰκιακῆς
 χρήσεως.—Στ. 119. **Ἀρήλογος** (ὁ)=ἀραιὸν κόσκινον, δι' οὗ κα-
 θαρίζεται ὁ σῖτος.—**Πινακωτή**=ἡ σανίς, ἐφ' ἧς τίθενται οἱ ἄρτοι
 ἅμα πλασθῶσιν.—**Πλάστης** (ὁ)=ἡ ἐκ ξύλου κυλινδρική βράβδος,
 δι' ἧς πλάττονται τὰ φύλλα τῶν πλακούντων.—**Δρυμόνι** (τὸ)=κό-
 σκινον, δι' οὗ κοσκινίζεται ἡ σταφίς καὶ τὰ διάφορα ὕσπρια.—Στ.
 120. **Δροῦγα**=εἶδος ἡλακότης, δι' ἧς γνέθονται τὰ ἔρια τῶν προ-
 βάτων.—Στ. 121. **Οἶκος** (ὁ)=ὁ σωρὸς τῶν μαλλίνων σκεπασμά-
 των τῆς οἰκίας, ἅτινα συνήθως παρὰ τοῖς χωρικοῖς ἐπισωρεύονται
 πάντα ὁμοῦ διπλωμένα εἰς μίαν γωνίαν τῆς οἰκίας.—**Διπλάρια**
 (τὰ)=μάλλινα σκεπάσματα.—Στ. 122. **Κρεμάθα** (ή)=καλάμι ἢ
 σανίς, ἀνηρητημένη ἐκ τῶν δύο ἄκρων τῆς ἀπὸ δοκοῦ τῆς στέγης
 ἐπὶ ταύτης τοποθετοῦνται καὶ φυλάσσονται διάφορα πράγματα.—
Πιτιά=τὸ γνωστὸν τμήμα τοῦ στομάχου τῶν ἀρνίων τοῦ γάλακτος
 καὶ τῶν ἐριφίων, τοῦ ὁποίου τὸ περιεχόμενον ξηρανθὲν χρη-
 σιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν χωρικῶν διὰ νὰ πῆζῃ τὸ τυρί.—Στ.
 124. **Διναροσκουλίδες**=τολύπαι ἐκ λίου.—Στ. 125. **Καρπο-**
λόγος=ἐργαλεῖον, δι' οὗ σωρεύεται ὁ ἐπὶ τοῦ ἀλωνίου χω-
 ρισθεὶς ἀπὸ τῶν ἀχύρων σῖτος.—ΣΕΛ. 126. **Ἀντιγράβδια** (τὰ)
 =μακρὰ ἰσόδια καμὰ τὰς ὑπὸ τὸν ἴσον ἔκτασιν ἔχοντα ἐλααιοκαρπὸν

ἀπὸ τὰ δένδρα.—Στ. 127. **Κουλούφια** (τὰ)=μεγάλοι σάκκοι, ἐν-
τὸς τῶν ὀπείων ἀποταμιεύουσι τὸν σίτον.—**Ἀτάραγα**=πολὸν βα-
ριά, δυσκόλως μετακινούμενα.—**Γέννημα** (τὸ)=ὁ σίτος.—Στ.
130. **Καταχυτὰ** (τὰ)=τὸ ὑπόστεγον· αἱ σκνίδες τῆς στέγης,
ἐφ' ὧν τοποθετοῦνται αἱ κέραμοι.—Στ. 143. **Διάζομαι**=ἀπλώ-
νω τὸ στημόνι· ἐτοιμάζων αὐτὸ διὰ τὸν ἀργαλειόν.—Στ. 144. **Φρυᾶ**
=θέσις ἐν τῷ χωρίῳ Σφακιωτῶν, ἔνθα φρέαρ ἀρίστου ψυχρο-
τάτου ὕδατος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὑδρεύεται ἕλον σχεδὸν τὸ χω-
ρίον.—Στ. 146. **Στειρολόγημα** (τὸ)=ἡ ἐργασία, δι' ἧς ἀποκό-
πτονται ἀπὸ τὰ κλήματα παλλοὶ βλαστοί, διὰ νὰ δυναμώσουν οἱ ὑ-
πόλοιποι.—Στ. 151. **Καλοκαιριὰ** κτλ.=παροιμία σημαίνουσα
ὅτι συνήθως, ἐὰν εἶναι καλὸς καιρὸς κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ὑπαπαν-
τῆς, ὁ χειμὼν εἶναι βαρὺς κατὰ τὸν Μάρτιον.—ΣΕΛ. 115, στ.
154. **Ἄλατρος κτλ.**=χωρία καὶ τοποθεσίαι τῆς Λευκάδος.—Στ.
158. **Ξελάκου**=κατὰ πόδας.—Στ. 176. **Τῆς γειᾶς οἱ μέρες**
=αἱ τρεῖς τελευταῖαι ἡμέραι τοῦ Μαρτίου, καθ' ἃς ἐνίοτε ἐπανέρ-
χεται αἰφνίδιος καὶ δριμύς ὁ χειμὼν. Γνωστὸς εἶναι ὁ λαϊκὸς θρύ-
λος, καθ' ὃν μία γραῖα ἀπέθανεν ἐκ τοῦ ψύχους κατὰ τὰς ἡμέρας
αὐτάς, διότι, ἀπατηθεῖσα ἐκ τῆς καλοκαιρίας, ἐνόμισεν ὅτι εἶχε πα-
ρέλθει ὁ χειμὼν καὶ ἐσπατάλησε τὰ πρὸς θέρμανσιν ξύλα.—Στ.
117. **Πάντρεψες κτλ.**=ἔθιμον ἐκ τῶν πολλῶν λειψάνων τῆς ἀρ-
χαίας θρησκείας καὶ τῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις σπονδῶν.—Στ. 181.
Ξυλοχάλαση=δεινὴ τρικυμία.—**Τρωάδα** (ἡ)=ἐν γένει μεγάλη
καταστροφή, συνήθως τρικυμία φοβερά.—Στ. 183. **Δάχανα**=
τὰ χόρτα ἐν γένει καὶ ἰδίως τὰ ἄγρια.—**Μὴ μοριάσουν**=μή,
ἐνῷ βράζουν, μείνουν μὲ ὀλίγον νερό, ὅτε δὲν εἶναι τόσον καλὰ
διὰ φαγητόν.—Στ. 184. **Ἀνάλατο** (τὸ)=τὸ ἐσωτερικὸν λίπος
τοῦ χοίρου, ὅπερ διατηρεῖται χωρὶς ν' ἀλατισθῇ· τοῦτο χρησιμο-
ποιεῖται καὶ ὡς ἀλοιφή διὰ τὰς πληγὰς.—ΣΕΛ. 116, στ. 200.
Μοτᾶρι=ξαντό.—Στ. 202. **Μίλι** (τὸ)=σιδηροῦν ἐργαλεῖον δι' οὗ
κατχμετρεῖται τὸ βάθος τῶν πληγῶν.—Στ. 205. **Θρασήμι** (τὸ)=ὁ
θρασύδειλος.—Στ. 206. **Μέγα ὄρος**=ὄνομασία βουνοῦ τῆς Λευκά-
δος.—Στ. 208. **Ἐσκύλαψε**=ἠρέθισεν, ἐξηγρίωσε.—ΣΕΛ. 117, στ.
235. **Ζώρη** (ἡ)=ἡ δύναμις.—Στ. 236. **Βροχίδες** (οἱ)=οἱ βόστρυ-
χοι.—**Χερακῶνω**=συγκρατῶ ἐντὸς τῆς χειρός.—Στ. 240. **Πα-
ράλλαμα** (τὸ)=τὸ ἔκτρομα.—Στ. 252. **Διάνεμα**=κυρίως νεῦμα,
ἶχνος.—ΣΕΛ. 118, στ. 267. **Αἱ Νικόλας στήν Ἡρὰ**=μο-
νὴ ἐν Λευκάδι ἐπὶ τοῦ ἔναντι τῆς Κεφαλληνίας ἀκρωτηρίου Λευ-
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

κάτα, ὅπερ λέγεται κοινῶς κάθος τῆς Ἠράς καὶ πήδημα τῆς Σαπφούς, διότι κατὰ τὸν θρύλον ἐκείθεν ἐκρημνίσθη ἡ Σαπφώ.— Στ. 273. **Γήμορο** (τὸ)=τὸ ὑπὸ τοῦ γεωμόρου ἢ μορτίτου καλλιεργητοῦ καταβαλλόμενον μέρος ἐκ τῶν καρπῶν τοῦ κτήματος πρὸς τὸν ἰδιοκτήτην.—Στ. 287. **Τρώει τὰ σίδερα**=μáίνεται, εἶναι φοβερὰ ἐξηγγιωμένη, ἀνήσυχος.—ΣΕΛ. 119, στ. 290. **Βραχοκαταλύτης**=ἄνθρωπος καταλύων βράχους, καταβάλλων πᾶν πρόσκομμα, ἀκαταδάμαστος.—Στ. 292. **Ἔχουν ἀψὺν τὸν κάματο**=λέγεται περὶ βοῶν, ὅταν δὲν θέλουν νὰ ἡμερεύσωσι καὶ νὰ ὑποκύψωσι εἰς τὴν διὰ τοῦ ἀρότρου ἐργασίαν.—Στ. 308. **Μάνδαλο** (τὸ)=εἶδος ἀρχαίου κλείθρου.—ΣΕΛ. 120, στ. 328. **Περατιανή**=ἐκ τοῦ χωρίου Περατιά, ὅπερ κεῖται ἐν Ἀκαρνανίᾳ, ἀπέναντι τῆς Λευκάδος· φημίζονται οἱ ἐκ τοῦ χωρίου τούτου φύλακες κύνες.—Στ. 336. **Σφήνα** (ἡ)=τεμάχιον ἄρτου.—Στ. 337. **Καθάριο ψωμί**=ὁ ἄρτος ὁ ἐκ σίτου μόνον.—Στ. 338. **Ξελαγανισμένη**=ἐκφυσῶσα.—Στ. 354. **Βασιλεύουν τὰ μάτια**=ἔταν ἀρχίζουσι νὰ κλείνουν ἀπὸ τὸν ὕπνον.—ΣΕΛ. 121, στ. 377. Τὸ ῥῆμα **λοχεύω** λέγεται ἐπὶ κεντήματος μελίσσης.—**Ἵσοκρὸς** (ὁ)=τὸ κέντρον τῶν μελισσῶν.—ΣΕΛ. 122, στροφαι 5 καὶ 6. Τὰ ῥήματα **φρυμάζω** καὶ **ξεκάζω** λέγονται ἐπὶ ζῳῶν, ὅταν φωνάζουν ἀπὸ ἐρεθισμὸν τινα, θυμὸν, πόνον, κτλ.

[Πολλοὶ ἐκ τῶν λέξεων εὐρέθησαν ἠρμηνευμένοι, κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ Βαλαωρίτου, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, εἰς σημειώσεις του].

Ἀπὸ τὴν «Χίον δούλην» (Σελ. 123 κέ.)

Θεοδώρου Ὁρφανίδου.

ΣΕΛ. 125, στ. 268. **Φρενήρης**=ἐνταῦθα ἔξω φρενῶν.—ΣΕΛ. 126, στ. 274. **Ἀσχάλλω**=ἄδημονῶ, ἀγανακτῶ.—Στ. 294. **Νέρτεροι**=οἱ νεκροί, οἱ ἐν τῷ Ἄδη εὐρισκόμενοι.

Τὸ κροῦσος τῆς Ἀντριανόπολης (Σελ. 128)

Δημοτικόν.

Στ. 4. **Κουρσεύω**=λεηλατῶ.—Στ. 5—6. Ἡ ἄλωσις τῆς Ἀ. ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τὸ 1205 ἔγινε τὴν ἐβδομάδα τοῦ Πάσχα. Τῶν ἄλλων ἀλώσεων ἡ ἡμέρα δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστή. Ἐνδέχεται ἕμως οἱ δύο οὗτοι στίχοι ν' ἀναφέρονται εἰς τὴν σύμπτωσιν τῆς καταστροφῆς εἰς ἡμέρας ἑορτῶν.

Τοῦ Κάστρου τῆς ᾽Ωριᾶς (Σελ. 128 κέ.)

Δημοτικόν.

ΣΕΛ. 129, στ. 11. ᾽**Αμιράς**=ἀρχηγός ᾽Αράβων ἢ Τούρκων. (ἢ λ. ἀραδική, ἐμίρης).—Στ. 13. ᾽**Ρόγα**=ὁ μισθός, ἢ ἀμοιβή.—Στ. 14. ᾽**Ασπρα**=τουρκικὸν νόμισμα μικρᾶς ἀξίας.

ΣΕΛ. 130, στ. 27. **Κόνιαρος**=ὁ ἐκ τοῦ Ἴκονίου καταγόμενος, ὁ Τούρκος.—Στ. 36. ᾽**Αντραλίζουμαι**=ζαλίζομαι.

Τοῦ Μαροῦς τὸ κάστρο (Σελ. 131).

Δημοτικὸν τῆς Καππαδοκίας.

Στ. 2. ᾽**Αντελάστα**=ἐγύρισα.—Στ. 5. **Σιδερογοκαρφωμένον**=στερεωμένον μὲ σιδηροῦς συνδέσμους, στερεώτατον.—**Ἐνπαράδιτον**= [πιθανῶς] καλοδεμένον.—Στ. 6. ᾽**Σίλοι**=χίλιοι.—**Παρακάτσαν**=παρεκάθισαν, ἐπολιόρκησαν.—Στ. 9. **Μπαρῶ**=ἂν πάρω.—Στ. 12. ᾽**Η κάλη**=ἡ καλή, ἢ σύζυγος.—Στ. 15. ᾽**Απαινεσμένος**= [πιθανῶς] ἐγκαταλείμμενος.—Στ. 21. **Σέμπανε**=ἐμπήκαν.—Στ. 22. **Τσαγγιά**=πολυτελῆ ὑποδήματα μέχρι γονάτων ὑψηλά.—Στ. 23. **Ζωστηρῆ**=ζώνη πολύτιμος (μεταξωτή, μὲ ἀσημένια κεντήματα, κτλ.).—**Ῥάμμα**=κλωστή, σπάγγος. Εἶπε δηλαδὴ: «τί τὰ θέλω τὰ πολυτελῆ μου αὐτὰ φορέματα, ἀφοῦ...».

᾽Ο θάνατος τοῦ Διγενῆ (Σελ. 132 κέ.)

Δημοτικά.

Α'. Στ. 8. **Χαράκια**=ὀγκώδεις λίθοι, βράχια.—**Ἀμαδολόγανε**=ἐπαιζεν ὡς ἀμάδες, δίσκον.—**Ῥιζιμιὰ**=λίθοι μεγάλοι, ριζωμένοι ἐν τῇ γῇ.—Στ. 9. **Τὸ βίτσιμα**=τὸ τίναγμα τοῦ σώματος.—Στ. 10. **Τὸ γλάκιο**=τὸ τρέξιμο.—**Ἀγρίμια**=αἱ ἄγρια αἰγες, αἱ αἰγαγροί.—Στ. 11. ᾽**Η χωσιὰ**=ἡ ἐνέδρα.

Β'. ᾽**Ο Μανραϊλῆς** εἶναι ὁ εἰς ἄλλα ἀκριτικὰ ἄσματα ὀνομαζόμενος Μιραλῆς, Μυριολῆς, ᾽Εμιραλῆς, δηλαδὴ αὐτὸς ὁ ᾽Εμίρης τοῦ ἔπους (Ἴδε σελίδα 221, 223 κέ.), ὁ δὲ **Τρεμαντάχειλος** εἶναι ὁ Πετροτράχηλος τοῦ ἄσματος τῶν υἱῶν τοῦ ᾽Ανδρονίκου (Ἴδε σελ. 139, στ. 13).—Στ. 10. ᾽**Αλλαι παραλλαγαί** ἀντὶ τῶν βουνῶν τῆς ᾽Αραβίας καὶ τῶν φαράγγων τῆς Συρίας ἀναφέρουν ἄλλους τόπους.—Στ. 15. ᾽**Εδειρα**=μεταφορικῶς, ἐπέρασα ἐπανειλημμένως.—Στ. 20. ᾽**Ρίσος**=τὸ αἰλουροειδὲς ζῶον λύγξ.—**Τὰ πλουμιὰ**=τὰ ποικίλματα—Στ. 25. **Τράφο**=τάφρον.

Γ'. Στ. 3. **Μόσχος**=ἡ γνωστὴ ἀρωματικὴ οὐσία ἢ ἐκ τοῦ Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

δμωνύμου ζώου λαμβανομένη, ἣτις εἶναι πολύτιμον διεγερτικὸν ἐν πάσῃ ἐξαντλήσει.—Στ. 4. **Ἀντίψυχος**=πιθανῶς κάποιος γιατροσόφι ἀπὸ λιθάνι, ζάχαρη, κτλ.—Στ. 6. **Ἀδιβολή**=ὁ λόγος, ἡ ὁμιλία.—Στ. 17. **Τζάκος**=ἐνδυμα σφιχτὰ περιβάλλον τὸ στῆθος.—Στ. 18. **Πόσι**=κεντητὸν συνήθως κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, τὸ ὁποῖον ἔφερον ἀργότερα καὶ οἱ ἀρματολοί.

Δ'. Τὸ τραοῦν τοῦ Διενῆ (Σελ. 135 κέ).

Δημοτικὸν τῆς Κύπρου.

ΣΕΛ. 135, στ. 2. **Σκλαβούνικα**· Σκλαβούνη = οἱ (Σκλαῦοι) πειραταί.—Στ. 3. **Ἀροκόπους**=χαροκόπους, (τοὺς διασκεδάζοντας).—Στ. 6. **Ἄγγριν**=τὸ ἐκλεκτότερον μέρος τοῦ λαγοῦ.—**Ἄοφτόν**=ψητόν.—Στ. 7. **Φουμισμένοι** = φημισμένοι, ἐπιφανεῖς. — Στ. 8. **Γιαμμένοι** (ὕγαίνω) = ὕγιεις.—Στ. 14. **Ναρκοδόντας** = ἀραιοδόντης, ὁ ἔχων ἀραιοὺς ὀδόντας. Κατὰ τὰς φυσιογνωμικὰς διαφορὰς τοῦ λαοῦ, αἵτινες εἶναι ἀρχαιόταται, οἱ ἀραιόδοντες εἶναι βραχύδιοι.—Στ. 16. **Ἀρκώθην**=ἠγγιώθη.—Στ. 17. **Συντυχάνεις**=ὁμιλεῖς.—Στ. 18. **Σ'ερκῆς**=χεριές.—Στ. 19. **Τσ'εῖνι**=ἐκεῖ εἶναι.—Στ. 22. **Πῶνοσεν** = πὺ ἐνόησε.—Στ. 24. **Χάμνα**=χαλάρωσε· χαμνίζω = χαλαρώνω (χαῦνος). — ΣΕΛ. 136, στ. 26. **Ἐξέην**=ἐξέβη.—Στ. 27. **Ἀλάτες**=πτέρυγες (ἰταλ. alata = πτερύγισμα). — Στ. 31. **Θεότην** = ἀγνοῶ ἂν ἡ λέξις ἔχει τὴν ἐννοίαν εἰκόνας ἢ ἄλλου θεοῦ πράγματος, ὅπερ ὁ Χάρος μεταχειρίζεται ὡς γοργόνειον.—Στ. 35, **Ἀππεξωθκιδόν**=ἐξωθεν.— Στ. 36. **Κροφοοῦνται** = ἀκροφοοῦνται, κάπως φοβοῦνται.—Στ. 38 **Νεμπουγκώνεται** = ἀνακομβώνεται. — Στ. 43. **Ξηοῦμαι** = ἐξηγοῦμαι. — Στ. 45. **Παιδιωσύνης** = νεανιεύματα. — Στ. 47. **Ἀγκάθθιν**=ἀγκάθι· τὸ **τριόλιν** (τριόλος)=εἶδος ἀκάνθης· **δόλιν**=ἄφθονία.—Στ. 48. **Νάκρες**=τὰς ἄκρας.—**Ἀρκοκαλαμιῶναν**=ἄρριον καλαμιῶνα.—Στ. 52. **Γλικοξίφωτα**=τὰ γλυκοχαράμακτα.—Στ. 53. **Στοῖαστήκασιν**=ἐσκιάχτηκαν, ἐσκιάσθησαν, ἐφοδῆθησαν.—Στ. 55. **τὸν Ἐλενον**=τὸν Ἑλληνα.—ΣΕΛ. 137, στ. 62. **Στοῦλος λαὸν ἐβούραν**=σῦλος ἐδίωκε λαγόν.—Στ. 64. **Ἀππάρα**=ἱππάρια.—**Ἐισταβλίξαν**=ἐσταβλίζοντο.—Στ. 65. **Γοιὸν**(οῖον)=ὡς.—Στ. 68. **Γλεπάτουρε**=βλεπάτορα, φύλακα.—Στ. 69. **Νάκκον**=ὀλίγον.— **Ἐρκάστηκα**=ἐζήτησα.—Στ. 70. **Ἐταύραν**=ἐτραυά, εἶλε.—Στ. 75. **Ξέην τὸ νάχος**=ἐξέβη ὁ ἦχος.—Στ. 77. **Μπρουμουτιστήκαν** = ἔπεσαν μπρούμυτα, πρη-

νεῖς.—Στ. 80. **Ννάσιν καὶ ννάσου**=νά σου, ἰδοῦ. **Τσ^ειαχαμαί**= ἐκεῖ κάτω, **Ράσσει**=διαβαίνει.—Στ. 83. Καὶ ὅστις ἠδυνήθη νὰ ἐπιζήσῃ μετὰ τοιαύτην πληγὴν, εἶναι ἀνδρειώτερος αὐτοῦ.—Στ. 84. **Ἔρχετον κονιζυστῶνια**=ἤρχετο γογγύζων.—Στ. 85. Καὶ ἀπὸ τοὺς γογγυσμοὺς αὐτοῦ ἐσεῖοντο τὰ παλάτια.—Στ. 90. **Ἐδκιάλ-λασεν**=διέβαινε.—Στ. 94. **Παῖες**=παγίδες, πλευρά.—Στ. 96. **Κουτάλα**=πλάτες (κοτύλη).—Στ. 98. **Φλανζίν**=πνεύμων.—ΣΕΛ. 138, στ. 106 καὶ 107. Κατὰ τὴν παραλλαγὴν ταύτην καὶ κατὰ τινὰς ἄλλας, ὁ Διγενῆς ἀποπνίγει τὴν σύζυγόν του εἰς τὰς ἀγκάλας του, διὰ νὰ μὴ γυμφευθῇ μὲ ἄλλον, ὅταν αὐτὸς ἀποθάνῃ.

[Ἡ ἐρμηνεῖα τῶν λέξεων ἐλήφθη ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Ν. Πολίτου «Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ»].

Οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀνδρονίκου (Σελ. 138 κέ).

Δημοτικόν.

ΣΕΛ. 139, στ. 6. **Ἡ μίρισσα**=ἡ Ἐμίρισσα.—Στ. 15. **Ἐτραυήξαν**=τοῦ ἔφεραν.—Στ. 17. **Δικίμιν**=δοκίμιν = δοκιμασία, ἀγών, ἀθλος.—Στ. 19. **Ἄτροφες**=λυγνές.—Στ. 21. Δέσατέ μου τὰ χέρια πίσω ἀπὸ τὴν βράχην μὲ τριπλὴν ἀλυσίδα.—Στ. 24. **Κλάπα** (ἡ)=ἡ πέδη, τὰ δεσμά τῶν ποδῶν.—Στ. 31. **Κρανοίγει**=ἀντὶ ἀκρανοίγει (ἄκρον—ἀνοίγω)=ὑπανοίγει.

ΣΕΛ. 140, στ. 35. Ὑπερεπήδησε δηλ. καὶ τὰ 9 ἄλογα.—Στ. 38. **Νὰ σοῦ συντύχω**=νὰ σοῦ μιλήσω.—Στ. 64. **Μονοξίφτερος**=εἶχα ἓνα ξεπτέρι (=ἑράκκα), υἷόν.—Στ. 66. **Φουσαῖτον**=στράτευμα.

ΣΕΛ. 141, στ. 73. **Περίττου**=περισσότερον.—Στ. 74. Προσέβαλλε τὰς ἄκρας (τὰ κέρατα) μὲ τόσην ἀνδρείαν, ὥστε ἤδη καὶ τὸ κέντρον ὑπεχώρει τρεπόμενον εἰς φυγὴν.—Στ. 75. **Στὰ κλωθογυρίσματα**=ἐνῶ ἔτρεχεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.—Στ. 76. **Βλέπου**=πρόσεχε, προφυλάχθητι.—Στ. 77. **Πυρομαχᾶ**=καίει σὰν φωτιά.—Στ. 78. **Μεγαλιῶνας**=ὁ ἀντίχειρ.—Στ. 79. **Πολοᾶται**=ἀποκρίνεται.—Στ. 80. **Ἀγροσυκιλλῆς**=ἀγρίας σκίλλας = ἀγριοκρόμμυδα. Ὁ ἀδελφός του τοῦ ἀπαντᾷ μὲ ἀστεῖσμόν.—Στ. 82. **Μουτιοκόνταρα**=τὲς μύτες τῶν κονταριῶν, ἢ τὰ μυτερά κοντάρια.

Ὁ αἰχμάλωτον (Σελ. 141 κέ).

Δημοτικόν τῆς Κερασσοῦντος.

Μετὰφρασις (ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Ν. Πολίτου: Ἐκλογαὶ ἀπὸ Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τὰ τραγούδια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ). — Ὅταν οἱ Τοῦρκοι ἐκούρσευαν τὴν Πόλ', τὴ Ῥωμανίαν, ἐπάταγαν τὲς ἐκκλησιᾶς κι' ἐπαιρναν τὲς εἰκόνες, ἐπαίρνανε χρυσοὺς σταυροὺς, ποτήρια ἀσημένια, ἐπῆραν καὶ τὴ μάννα μου, ὅς ἐμὲ ἦταν ἔγκυος. Ἐπῆγε καὶ μ' ἐγέννησε ὅς τοῦ Ἐμίρ Ἀλῆ τὰ σπίτια. Ἐμένα μ' ἔτρεφεν αὐτὸς μὲ μέλι καὶ μὲ γάλα καὶ μὲ τ' ἀρνιοῦ τὸ κρέας. (Ἡ μάννα μου) ὅς τὰ φανερά μ' ἐχόρευε, ὅς τὰ κρυφὰ μ' ὄρμηγεύει: «Γιέ μου, ἂν ζήσης καὶ μεγαλώσης, φύγε ὅς τὴ Ῥωμανία· ἐκεῖ εἶχες πατέρα Ἀνδρόνικον καὶ ἀδελφὸν Ξαντῖνον».

Μεγάλωσε ὁ αἰχμάλωτος, μεγάλωσε καὶ ἀρματώθη· ἐπῆρε τὰ λαφρὰ σπαθὶ κι' ἑλληνικὸ κοντάρι. Ἐτοιμάζεται ὁ αἰχμάλωτος καὶ (παίρνει) τῆς Δενῆς τὴ στράτα. «Ἀστράκια μου, χαμηλώσετε, φεγγάρι μου, ἔλα κάτω, γιὰ δεῖξετέ μου τὴ στράτα ποῦ πάει ὅς τὴ Ῥωμανία». Τὰ ἄστρα ἐχαμήλωσαν, τὸ φεγγάρι ἦρθε κάτω, τοῦ ἔδειξαν τὴ στράτα ποῦ πάει ὅς τὴ Ῥωμανία. Ἀφοῦ ἐπαρρακούρσεψε (μετὰ πολλὴν λεηλασίαν), ὅς τὰ αἵματα λουσμένος, ἀπάντησε πατέρα καὶ γιὸ ἐπάνω ὅς τὸ σταυροδρόμι. Ὁ πατέρας εἶχε κοιμηθῆ, ὁ γιὸς ἦταν ξύπνιος. Διαθαίνει, τὸν καλημερίζει, καλημέρα δὲν ἐπῆρε (ἐκείνος δὲν τὸν ἀντεχαιρέτισεν). Ἐσυραν τὰ σπαθιά τους νὰ χτυποῦν τὸ ἓνα τᾶλλο· ἐμπλεξάν τὰ σπαθιά τους, δὲ χτυποῦν τὸ ἓνα τᾶλλο· ἔσυραν τὰ κοντάρια τους, νὰ χτυποῦν τὸ ἓνα τᾶλλο· ἐμπλεξάν τὰ κοντάρια τους, δὲ χτυποῦν τὸ ἓνα τᾶλλο. Ἐρχονται καὶ πιάνονται καὶ χτυπιοῦνται γροθιές. Ἀπὸ τῆς γροθιάς τὸ χτύπημα ἐξύπνησεν ὁ πατέρας. «Γιέ μου, κανεῖς (ὡς τώρα) δὲ σ' ἐνίκησε, κανεῖς δὲ σὲ χτυπᾷ (δὲν ἠμπόρεσε νὰ σὲ χτυπήσῃ) (μὰ) κατὰ πὼς βλέπουν τὰ μάτια μου, αὐτὸς σὲ πῆρε ἀποκάτου (σὲ ἔχει καὶ ὑπάγει). Γιὰ στάσου κι' ἄς τὸν βωτήσουμε πόθεν τὰ γονικά του. «Σ τὸ θεό σου, ὅς τὸ θεό σου, ποῦθε εἶν' τὰ γονικά σου; — Δὲν ξέρεις; ὅταν ἐκούρσευαν τὴν Πόλ', τὴ Ῥωμανία, ἐπάταγαν τὲς ἐκκλησιᾶς κι' ἐπαιρναν τὲς εἰκόνες, κούρσευαν τὸν Ἀνδρόνικον κι' ἐπαίρνανε τὴ μάννα μου, τὴν ἐπῆραν κι' ἔφυγαν (καὶ πῆγαν) ὅς τοῦ Ἐμίρ Ἀλῆ τὰ σπίτια. — Ἡμουν παιδὶ κι' ἐγέρασα, δὲν εἶχα ζευγάρι γεράκια (ἀλλὰ ἓνα μόνο γεράκι, τὸν Ξαντῖνον), καὶ τώρα ποῦ γέρασα ἀπόχτησα ζευγάρι γεράκια». Ἀπὸ τὴ χαρά του τὴν πολλὴν ἔτρεχαν τὰ δάκρυά του, σὰν τὸ χαλάζι τοῦ Μάη. Γυρίζει ἀνατολικά, κάνει τρεῖς μετάνοιες. «Χριστέ μου, νὰ κατέβαινε ἀπ' ἀντίκρου φουσαῖτο, οὔτε πολὺ, οὔτε λίγο, ἐννιά χιλιάδες, νὰ παίρνα τὰ γεράκια μου, ἐγὼ θὰ τοὺς νικοῦσα».

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Τὸ λόγο του δὲν ἐτελείωσε, τὸ λόγο του δὲν ἀπέειπε, ἔταν τηρᾶ ἀπ' ἀντίκρυ, φουσσατο κατεβαίνει, οὔτε πολὺ οὔτε λίγο, ἐν- νια χιλιάδες. Ἐπῆρε τὰ γεράκια του, τοὺς ἐνίκησε. Ἐκεῖ ποὺ χτυπᾶ ὁ Ξάντινον, τὸ αἷμα πλημμυρίζει ὡς τὴ μέση, ἐκεῖ ποὺ χτυπᾶ ὁ αἰχμάλωτος, τὸ αἷμα ὡς τὸ λαϊμό. «Πίσω, πίσω, Ἐμίρ Ἄλῃ, πίσω, μὴ χτυπήσω κι' ἐσένα. Τὰ μάτια μου ἐθόλωσαν καὶ τὸ σπαθί μου ἔχει ἄχνη.» Ἄν σὲ σκοτώσω, θὰ μὲν λὲν εἶναι φονιάς· ἂν δὲ σὲ χτυπήσω καὶ δὲ σὲ σκοτώσω, θὰ λὲν (πῶς) ἐφοδῆθηκα. Κάλλιο νὰ μὴ σὲ σκοτώσω, κι' ἄς λὲν (πῶς) ἐφοδῆθηκα».

Τοῦ μικροῦ βλαχόπουλου (Σελ. 143 κέ.)

Δημοτικόν.

ΣΕΛ. 144, στ. 12. **Σαρακηνοὶ** εἶναι οἱ Ἄραβες καὶ ἐν γένει οἱ Μωαμεθανοί.—Στ. 17. **Βίγλα**—ἡ σκοπιά.—**Βιγλίζω**—παρατηρῶ ἢ φυλάττω ἀπὸ τὴν σκοπιάν.—Στ. 26. **Νὰ πλέξης**—νὰ πλεύσης.

ΣΕΛ. 145, στ. 36. **Πετριτής**—εἶδος ἰέρακος.

Ὁ Κωνσταντῆς (Σελ. 145 κέ.)

Δημοτικὸν τῆς Καρπάθου.

Ἡ παιδικὴ ἡλικία τοῦ Πορφύρη, κατὰ τὰ διασωθέντα δημοτι- κά τραγοῦδια, ὑπῆρξε γόνιμος εἰς τεράστια κατορθώματα. Ἀργότε- ρα, κατὰ τινὰς παραλλαγὰς, φαίνεται ὅτι ἐπανεστάτησε κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Οὗτος προσεπάθησε κατ' ἀρχὰς νὰ τὸν προσελκύσῃ μὲ δῶρα, καὶ τέλος ἔστειλε κατ' αὐτοῦ ἓνα στρατηγόν. Κατὰ τινὰ ραλλαγὴν οὗτος τὸν ἐνίκησε. Κατ' ἄλλας, (ὡς καὶ ἡ δημοσιευο- μένη ἐνταῦθα καρπαθιακὴ), συνέλαβον τὸν ἥρωα ἐνῶ ἐκοιμᾶτο, τὸν ἔφεραν δεμένον εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ἀλλ' ἐκεῖ ἔσπασε ἀλυσί- δες κτλ., καὶ ἤρπασε τὴν κόρην τοῦ αὐτοκράτορος.

ΣΕΛ. 145, στ. 2. **Ὁξάρι** = τὸ δοξάρι, τὸ τόξον.— Στ. 14. **Γιάιαννε**—διέβαινε.— ΣΕΛ. 146, στ. 19. **Ἔσα**—δέσαν. **Γίπλες** —δίπλες.— Στ. 25. **Κατάϊκος**—κατάδικον.— Στ. 27. **Ἀνευθρί- σετε**—μὴ μὲ περάσετε.—Στ. 32. **Ἀνετριανίζω**—κινῶ τὰ μάτια μου πρὸς τὰ ἄνω.—Στ. 35. **Λαιζάκι**—μικρὸν λάζον, μαχαίρι.

Ὁ κρητικὸς στραδιώτης (Σελ. 146—7).

Δημοτικόν.

ΣΕΛ. 146, στ. 3. **Ἀσημοκουκλωμένη**—κεκαλυμμένη τὴν κε- φαλήν μὲ ἀσημοκέντητον κάλυμμα (μανδύλαν π. χ.)—ΣΕΛ. 147, Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

στ. 10. **Καλογιγλώνω**=σφίγγω στερεά κάτω από την κοιλίαν του ἔππου την γίγλαν ἢ μεσιάν (=τὴν ζώνην, ἢ ὁποία στερεώ-
νει τὸ ἐφίππιον).—Στ. 20. **Μουγκίστη**=ἐμουκίθη, ἐδρυχήθη.

Τῆς Ἀγίας Σοφίας (Σελ. 147).

Δημοτικόν.

Στ. 6. Καθ' ἣν ὥραν ἐμελλον νὰ ἐξαχθοῦν τὰ ἄγια «κι' ὁ βα-
σιλιάς τοῦ κόσμου», ψαλλομένου τοῦ χερουδικοῦ ὕμνου, τοῦ περιέ-
χοντος τὴν φράσιν «ὡς τὸν βασιλέα τῶν ὄλων ὑποδεξόμενοι».

Τὸ πάριμο τῆς Πόλης (Σελίς 148—9).

Δημοτικά (Τραπεζοῦντος).

Α'.

ΣΕΛ. 148, στ. 1. **Ἐλλεν** (Ἐλλην) = ἄνδρες καὶ ἰσχυροί.—
Στ. 5. Ἐνῶ ἔψαλλαν, ἐν ὄσῳ ἦσαν κύριοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως
καὶ τῆς Ἑλλάδος.—**Ῥωμανία**, τὸ βυζαντινὸν ὄνομα τῆς ἐλληνικῆς
αὐτοκρατορίας.—Στ. 8—9. Πρὸς ἀνατολὰς ἔστεκεν ὁ πατριάρχης,
πρὸς δυσμὰς ἔστεκεν ὁ βασιλεὺς.—Στ. 11. **Τὴν τιμιωτέραν** (τῶν
Χερουδεῖμ καὶ ἐνδοξοτέραν ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφεῖμ), ἦτοι τὸ
κατὰ τὴν λειτουργίαν ψαλλόμενον θεοτοκίον.—Στ. 12. Ἦρθε πουλι
κι' ἐκάθισεν εἰς τὴν πόρταν τῆς Ἀγίας Σοφίας.—Στ. 13. Ἡ μία
φτεροῦγα του εἰς τὸ αἶμα εἶναι βαμμένη.—Στ. 14. Ἡ ἄλλη φτε-
ροῦγα του βαστᾷ χαρτί γραμμένον.—Στ. 15. Αὐτὸ κανεὶς δὲν ἀνέ-
γνωσε, κανεὶς δὲν ἤξεύρει τί λέγει.—Στ. 18. Ἐνῶ ἀναγινώσκει,
ταυτοχρόνως κλαίει καὶ λέγει εἰς αὐτούς.—ΣΕΛ. 149, στ. 19. Ἀλί
εἰς ἐμᾶς, βάλι εἰς ἐμᾶς, οἱ Τούρκοι ἐπῆραν τὴν Πόλη.—Στ. 20.
Ἐπῆραν τὸν βασιλικὸν θρόνον, ἠλλαξεν ἡ βασιλεία (ἄλλος ἐγινε
κύριος).—Στ. 21. **Τὰ ἐγκλησιὰς**=κί ἐκκλησίαι.—Στ. 23. **Παγ-
γόριαν κὶ παῖγνε**=δὲν ἔπαιρνε παρηγορίαν (ἦτο ἀπαρηγόρητος).
—Στ. 25. **Κροῦγγεν**=κρούει.—Στ. 27. Ἐτοσάκιστη τὸ σπαθί του
κι' ἐσκόιστη τὸ κοντάρι του.—Στ. 28. Ὅταν παρετήρησε καλὰ (εἶδε
πὼς) μέσα εἰς τοὺς Τ. ἀπέμεινε (πὼς περιεκυκλώθη ἀπὸ τοὺς Τ).
—Στ. 29. Καὶ ἔταν (πάλιν) παρετήρησε καλὰ, εἶδε πὼς ἀπεμο-
νώθη.—Στ. 30. Καὶ αὐτοὶ (οἱ Τ.) τὸν ἔθαψαν εἰς χλοερὸν στῶμα.

Β'.

ΣΕΛ. 149, στ. 2. Φύλακας τῶν τειχῶν (τῶν πυλῶν) προδότας,
ἀρχηγὸς δειλοῦς.—Στ. 3. Εἶχεν ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ τὸν μέγαν
Ἰωάννην, ἦτοι τὸν Γενοάτην Ἰωάννην Ἰουστινιάνην. Εἶναι ἄξιον
σημειώσεως ὅτι τὰ τραπεζουντιακὰ ἄσματα διετήρησαν τὴν μνή-

μην ὄχι μόνον τοῦ ὀνόματος τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, ἀλλὰ καὶ τοῦ Δαυῖδ Κομνηνοῦ καὶ τοῦ Ἰουστινιάνη.—Στ. 4. **Δωδεκάρα**== τὴν θρυλικὴν δωδεκάδα, τὸ δωδεκαμελὲς συμβούλιον τῶν βασιλέων, κατὰ τὰ παραμύθια καὶ τὰ δημοτικὰ ἄσματα.—Στ. 5. **Μεμ-
χεμὲν**=κρίτας.—Στ. 6. Ἐκεῖνοι δὲν ἔκριναν δίκαια, παρέδωκαν τὰ κλειδιά.—Στ. 9. Χρόνοι ἤρθαν καὶ πέρασαν, καὶ ἤρθαν καὶ διέβησαν (παρῆλθον).—Στ. 10. Ἐλησμονήθη τὸ κλειδί τῆς καὶ ἀπέμεινε κλειδωμένη (ἢ Ἁγία Σοφία).—Στ. 11. Διὰ ν' ἀνοιχθῆ χρειάζεται τεχνίτης ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ ἐργάτης ἀπὸ τὴν γῆν. (Δηλαδή διὰ τῆς θείας βοήθειας καὶ τῆς ἐνεργείας ἡρώως θ' ἀποδοθῆ ἢ Ἁγία Σοφία εἰς τοὺς πρώτους κυρίους αὐτῆς).

[Καὶ αἱ δύο παραλλαγὰὶ καὶ ἡ ἐξηγησία αὐτῶν ἐλήφθησαν ἀπὸ τὰς «Ἐκλογὰς» τοῦ Ν. Πολίτου].

Κώνστας (Σελ. 150—151).

Ἰωάννου Πολέμη.

ΣΕΛ, 150, **Κεδρηνὸς Γεώργιος** = χρονογράφος, ὅστις συνέγραψε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 12ου αἰῶνος χρονογραφίαν ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τοῦ 1057 μ. Χ.—**Αἰρετικὸς**: ὁ χρονογράφος διάκειται δυσμενῶς κατὰ τοῦ Κώνστα, διότι οὗτος εἶχεν ἐκδώσει τὸ 648 τὸν Τύπον, διάταγμα δι' οὗ ἀπηγόρευε τὰς συζητήσεις περὶ τοῦ ἐὰν ὁ Ἰησοῦς εἶχε μίαν ἢ δύο θελήσεις.—**Ἐτη κζ'**, δηλ. ἐβασίλευσε —**Ὅθεν ἐκκακήσας κλπ.** Ἡ εἰς Ἰταλίαν μετάβασις τοῦ Κ. σκοπὸν εἶχε καὶ νὰ περιστείλῃ τὰς ἐπαναστατικὰς τάσεις τῶν παπῶν· πάντως ἢ ἀναχώρησις δυσηρέστησε τοὺς κατοίκους τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τόσῳ μᾶλλον ὅσοι διεδόθη ὅτι ὁ Κ. εἶχε σκοπὸν νὰ καταστήσῃ ἐκ νέου τὴν Ῥώμην πρωτεύουσαν.

Τὸ χρυσὸ δαχτυλίδι (Σελ. 152—3),

Ἰωάννου Πολέμη.

Στρ. 2. **Ἀχνὰ** = μόλις διακρινόμενα, θαμπά. — Στρ. 3. **Ἡ Γοργόνα** εἶναι ἡ μυθικὴ κατὰ τὰς νεοελληνικὰς παραδόσεις ἀδελφὴ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἥτις ζῶσα ἐν τῇ θαλάσῃ (μὲ κεφαλὴν καὶ χεῖρας καὶ στήθος ἀνθρώπου, ἀπὸ τὴν μέσῃν δὲ καὶ κάτω ἰχθύς), σταματᾷ τοὺς πλέοντας μὲ τὴν ἐρώτησιν: «Ζῆ ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος;» Καὶ ἂν μὲν οἱ ναῦται ἀπαντήσουν ὅτι «ζῆ καὶ βασιλεύει», χαίρει καὶ ἀφήνει τὸ πλοῖον ἐλεύθερον, ἐὰν ὅμως ἀποκριθῶν ὅτι ἀπέθανε, σηκώνει ἀνεμοστρόβιλον καὶ τὸ βυθίζει.

Τρελλή χαρά (Σελ. 154.) °Ι. Γουπάρη.

Μεσημεριάτης—φάντασμα, πνεῦμα περιερχόμενον κατὰ τὸ μεσημέρι.

Στὸ στανραϊτὸ (Σελ. 159—160).

Κώστα Κρουστάλλη.

ΣΕΛ. 159, στ. 5. **Κράκουρα**—ἡ ἄκρη-ἄκρη τοῦ ὑψηλοῦ βουνοῦ.—Στ. 8. **Πειρίτης** = ὁ κοινὸς ἰέραξ.—Στ. 9. **Ἄπλερος**—ὁ χωρὶς πτερά.—Στ. 16. **Μπεξερωῶ**—κοπιᾶζω, μοχθῶ πολὺ, ἐξαντλοῦμαι.—**Διοβόρι**—θερμὸς καλοκαιρινὸς ἄνεμος, λίψ.—Στ. 20. **Τὸ καπρὶ**—ὁ ἀγριόχοιρος.—**Τὸ πλατόνι**—ἡ ἔλαφος.—Στ. 28. **Τὸ τόχυ**—τὸ πρῶν, ἡ αὐγὴ.—Στ. 31. **Φουρκάλα**—ξύλον διχαλωτόν.—ΣΕΛ. 160, στ. 34. **Ἡμεροδέντρον**—ἡ δρυς, τῆς ὁποίας αἱ βάλανοι εἶναι φαγώσιμοι.—Στ. 37. **Τὰ ραϊδιὰ**—βαγισμένοι μεγάλοι βράχοι, κρημνοί.—**Στεφάνι**—τὸ ἄνω μέρος ἀποτομωτάτης τομῆς τοῦ ὄρους.—Στ. 41. **Τὰ κλαπατάρια**—αἱ πτέρυγες τοῦ πτηνοῦ.

Σιβρι-Χισσάρ (Σελ. 165).

Γεωργίου Ἀθάνα.

Ἡ πόλις Σιβρι Χισσάρ κεῖται εἰς τὸ μέσον τοῦ θυλάκου τοῦ Σαγαρίου, εἰς θέσιν γραφικωτάτην. Κατὰ τὴν πρὸς τὴν Ἀγκυραν ἐξόρμησιν τοῦ ἑλλ. στρατοῦ κατὰ τὸ 1921 οἱ Τοῦρκοι φεύγοντες εἶχον θανατώσει οὐκ ὀλίγους ἐκ τῶν Χριστιανῶν κατοίκων. Ἡ πόλις καταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐχρησιμοποιήθη κατὰ τὴν ἐκστρατεῖαν διὰ τὰς μετόπισθεν ὑπηρεσίας, νοσοκομεῖα, χειρουργεῖα, κτλ.—**Ῥημαδιακὸς** (ἐκ τοῦ ἔρημος)—ἐρημωμένος, παντέρημος.

Ἡ τρελλή μάνα (Σελ. 166 κέ.)

Διονυσίου Σολωμοῦ.

Στροφή 15. **Τὰ ἴχνη** = τὰ δῆματα.—Στρ. 17. **Πράχνει** = ἀρπάζει, κτυπᾷ.—Στρ. 21. **Ἀναφωνήτρα** = ἐκκλησία τῆς Παναγίας ἐν Ζακύνθῳ.—**Ἐμέτρο**—ὅταν ἀσθενήσῃ κανέννας, μετροῦν εἰς μερικὰ μέρη ἕνα νῆμα, σπάγγον ἢ ταινίαν ἴσην ἀκριβῶς πρὸς τὸ ἀνάστημά του καὶ τὴν ἀφιερώνουν εἰς τὴν εἰκόνα ἀγίου, διὰ νὰ φύγῃ ἀπ' ἐπάνω του τὸ νόσημα (ἔπως π. χ. συνηθέστερον ἀφιερώνομεν διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν λαμπάδα ἴσην πρὸς τὸ ἀνάστημα τοῦ νοσοῦντος).—Στρ. 33. **Τὴν ἄχνα**—τὴν εὐωδίαν, τὸ ἀναδιδόμενον ἄρωμα.

Εἰς Δόξαν (Σελ. 171 κέ.)

Ἀνδρέου Κάλβου.

Στρ. 11. Ἀράξης=ὁ δεξιὸς καὶ σπουδαιότερος παραπόταμος τοῦ Κύρου (Κοῦρ) ἐν Ἀρμενίᾳ. Ἐνταῦθα τὸ περσικὸν κράτος. — Στρ. 13. Ἀχαιίδες χῆραι = αἱ χῆραι τῶν Ἀχαιῶν, δηλαδὴ τῶν Ἑλλήνων. — Στρ. 14. Αἰακίδης = ὁ Ἀχιλλεύς, ὡς ἔχων πατέρα τὸν Πηλέα, τὸν υἱὸν τοῦ Αἰακοῦ. — Στρ. 22. Νοεῖς = ἀκούεις.

Χειμῶνας στὸ λιμάνι (Σελ. 182).

Λάμπρου Πορφύρα.

Στρ. 1. Ἀλκυῶν = πτηνὸν τὸ ὁποῖον ζῆ εἰς τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν καὶ τὰ ἀκρογιάλια. Ἀγαπᾷ ἰδιαιτέρως τὰ μικρὰ ψάρια, τὰ ὁποῖα συλλαμβάνει μὲ πολὺ μεγάλην τέχνην (δι' αὐτὸ εἰς μερικὰ μέρη τὴν λέγουσιν ψαροπούλι). Κατὰ τὴν ἀρχαίαν μυθολογίαν, ἡ Ἀλκυόνη ἦτο σύζυγος τοῦ Κήκυκος. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος ἐπνίγη, ἐρρίφθη καὶ αὐτὴ εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλ' ὁ Ζεὺς εὐσπλαγχνισθεὶς μετεμόρφωσεν ἀμφοτέρους εἰς ἀλκυόνας.

Στοχασμοὶ τοῦ ἀγρότη (Σελ. 186).

Γεωργίου Ἀθάνα.

Στροφή 1. Κιτάπι = τὸ βιβλίον. — Στρ. 2. Οἱ μπλάνες = οἱ ἐκ συμπαγοῦς χύματος σβῶλοι, οἱ ἐκτοπιζόμενοι κατὰ τὴν ἄρσιν. — Στρ. 3. Δράνες = τὰ ἀλλάκια, τὰ ὁποῖα ἀνοίγει τὸ ἄροτρον, ἢ ἡ ἀξίνη. — Στρ. 4. Σακρίζω = ἐνταῦθα φθάνω εἰς τὸ ἄκρον.

Τὸ ἀμπέλι τοῦ μύρμηκα (Σελ. 187).

Δημοτικὸν (τῆς Καρπάθου).

Στ. 3. Στιανοβοράκια = ἡ σκελέα τῆς θράκας, ἡ ὁποῖα φθάνει ἕως τὰ ὑποδήματα (= τὰ στιβάνια). — Στ. 6. Κρουσιὰ = τοποθεσία ἐν Καρπάθῳ. — Στ. 7. Ἐγεώργησεν = εὐφόρησεν. — Στ. 12. Νὰ ἠγγλίσω = νὰ γεμίσω ἕως ἐπάνω. — Στ. 15. Ράπενα = καμωμένα ἀπὸ ράπες, δηλαδὴ στάχυα.

Τὸ μοιρολόγι τοῦ Χάρου (Σελ. 188).

Γερασίου Μαρκοῦ.

Στροφή 8. Σαστοχῶ = λησμονῶ. — Στρ. 9. Σεκληρίτης = κυρίως χωρὶς κληρονόμους, ἔρημος.

Μαυρίκιος (Σελ. 190 κ.έ).

Ἰωάννου Πολέμη.

Θεοφύλακτος Σιμοκάττης = Οὗτος, Αἰγύπτιος τὴν πατρίδα, ἤκμασεν ἐπὶ Ἑρακλείου, εἰς δὲ τὸ ἱστορικόν του ἔργον μᾶς περιέγραψε τὰ τῆς βασιλείας τοῦ Μαυρικίου, διὰ τοὺς χρόνους τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ ἀρχαιοτάτη καὶ ἀρίστη πηγὴ.

ΣΕΛ. 190, στ. 8. **Θριαμβεύειν** = νὰ ἀνακηρύξῃ ἐν πομπῇ. — Στ. 9. **Στάσεις** = τὰ ἐν τῇ περιοχῇ τῶν ἀνακτόρων ἢ ἐν ταῖς ὁδοῖς (ὅταν ἐτελεῖτο θρίαμβος) μέρη, εἰς τὰ ὁποῖα ἱστάμενοι ἀντιπρόσωποι τῶν δήμων (τῶν Πρασίνων καὶ τῶν Βενέτων) ἔψαλλον ὕμνολογοῦντες τοὺς παρερχομένους βασιλεῖς καὶ ἐπισήμους. — Στ. 13. **Κρότοις** = μὲ χειροκροτήματα, ζητωκραυγὰς. — Στ. 14. **Ἄηθες** = «ἐσεῖς δὲν ἐκάθησθε αὐτοῦ ἄλλην φοράν». — Στ. 19. **Ἐπιστασίαν** = προεδρείαν, ἀρχηγίαν. — Στ. 26. **Τὴν κατάστασιν** = πῶς ἔχουσι τὰ πράγματα. — Στ. 28. **Περὶ τῶν μὴ καιρίων** = περὶ ἐπουσιωδῶν πραγμάτων. — Στ. 33. **Ἐντεῦθεν** κτλ. = [πιθανῶς] διὰ τοῦ τρόπου τούτου, μὲ τίς μαχαιρῆς τὰς ὁποίας ἐπροκάλει εἰς τὰ στήθη τοῦ πατρὸς ἢ φύσις, δηλ. μὲ τὸν προηγηθέντα φόνον τῶν τέκνων του, κτλ.

ΣΕΛ. 191, στ. 4. **Κληρωσάμενος** κτλ. = λαβὼν ἐκ τῆς εἰμαρμένης τὴν ἐπακολουθήσασαν ἀναίρεσιν αὐτοῦ οἶονεὶ ὡς ἐπιτάφιον τῶν τέκνων. Ὁ Σιμοκάττης προσπαθεῖ διαρκῶς νὰ κάμνῃ ὕφος.

Στ. 12. Ὁ Ἰωάννης Ζωναρᾶς ἤκμασε κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 12ου αἰῶνος, καταλαβὼν ἀνωτάτας θέσεις ἐν τῷ κράτει. Ἡ χρονογραφία του (ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τοῦ ἔτους 1118) δὲν εἶναι ἀπλή συναγωγὴ διγνημάτων καὶ παραδοξογραφημάτων, ὡς αἱ ἄλλαι, σκοπὸν ἔχουσα νὰ τέρψῃ τὰς λαϊκὰς μάζας, ἀλλὰ ἔργον σοβαρὸν γραφὲν ἵνα πληρώσῃ ὑψηλοτέρας πνευματικὰς ἀνάγκας. — Στ. 27. **Πέταλα** = τὰ φύλλα, οἱ βλαστοί. — Στ. 28. **Ρίζα** = τοῦ βασιλικοῦ δένδρου.

Τὰ χέρια τοῦ Πιλάτου (Σελ. 193 κ.έ.)

Στεφάνου Δάφνη.

Τιγγέριοι = ἀρχαῖον ὄνομα τῶν Ἑλβετῶν.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΔΕΙΓΜΑΤΑ ΛΑ·Γ·ΚΩΤΕΡΑΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ
BYZANTINOYΣ ΧΡΟΝΟΥΣ

**Αποσπάσματα ἐκ τῆς Χρονογραφίας* (Σελ. 198 κέ).

*Ιωάννου Μαλάλα.

Β'. **Ἡ Διδώ*. ΣΕΛ. 199. *Τὴν καὶ Ἐλισάν* = ἐννοητέον καλομένην. — *Σέρβιος* = Ῥωμαῖος γραμματικὸς τοῦ Δ' μ.Χ. αἰῶνος, γράψας πολύτιμα σχόλια εἰς τὸν Βιργίλιον. — **Ὡς κυνηγοῦντα* = κατὰ τὸ κυνήγιον. — *Βήναβλον* = ἐκ τοῦ λατινικοῦ venabulum = θηρευτικὴ λόγχη. — *Τοῖς διαφέρουσιν* = εἰς τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ.

Γ'. **Ὁ Διοκκλητιανός*. ΣΕΛ. 199. *Σήροψις* = ἔχων ξηρὰν (ἰσχυρὴν) τὴν ὄψιν (= τὸ πρόσωπον). — ΣΕΛ. 200. **Υπόκυρτος* = δλίγον καμπούρης. — *Δίμιπα* = τὰ σύνορα. — *Διμιτάνεοι* = οἱ εἰς τὰ σύνορα εὐρισκόμενοι. — *Δούκας* = ἀρχηγούς, στρατηγούς, ἡγήτορας, (τὸ λατ. dux). — *Βοηθείας* = στρατοῦ. — *Τῷ Καίσαρι* = ὡς προηγουμένως λέγει ὁ Μαλάλας, «ὁ Δ. μετὰ τρία ἔτη βασιλείας αὐτοῦ ἐποίησε Καίσαρα τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μαξιμιανόν». — **Ἀνήνεγκαν* = ἀνίδρυσαν. — **Ἐτυράνησαν* = ἐπανεστάτησαν. — *Φοσσάτον* = λ. λατινικὴ = στρατόπεδον, περιβαλλόμενον διὰ τάφρου. — *Τὸν ἀγωγὸν κτλ.* = τὸ ὕδραγωγεῖον, τοῦ ὁποίου χρῆσιν ἔκαμνε ἡ πόλις, διαρρήξας καὶ μεταστρέψας. — *Τῷ ἐξεπέδιτῳ* = λ. λατινικὴ = τῷ στρατῷ. — *Κονδάπαντα* = ἐπειδὴ ἐσκόνταψε. — *Προσεσχηκῶς* = προσέξας, ἰδῶν. — **Ἰνδουλγεντίας* = λέξις λατινικὴ = συγγνώμην.

Δ'. **Ὁ Κωνσταντῖνος*. ΣΕΛ. 200. *Πυρρός* = κοκκινομάλης, ξανθοκόκκινος. — ΣΕΛ. 201. *Σίγνον* = λ. λατινικὴ = σημεῖον, σημαία. — *Προηγεῖτο αὐτοῦ* = προηγεῖτο ὁ σταυρὸς τοῦ στρατοῦ. — **Ἑλλήνων* = τῶν ἐθνικῶν. — *Σάκρας* = λ. λατινικὴ — κυρίως ἱεράς, δηλαδὴ βασιλικῆς (ἐπιστολάς).

**Αποσπάσματα ἀπὸ τὸν Δειμῶνα* (Σελ. 201 κέ.)

τοῦ Ἰωάννου Μόσχου.

Εἰσαγωγή (κατὰ τὸν Σπυρ. Ζαμπέλιον). ΣΕΛ. 202. Στ. 13. *Διβάνιος* = διάσημος Ἑλλήν συγγραφεὺς καὶ ρήτωρ. Ἐγεννήθη τὸ 314 μ. Χ. ἐν Ἀντιοχείᾳ· τὸ 336 ἔλθων εἰς τὰς Ἀθήνας ἤκουσε τοὺς ἐκεῖ διδασκάλους, τὸ δὲ 340 συνέστησεν ἐν Κων/πό-

λει ιδιωτικὴν ῥητορικὴν σχολήν, ἣτις μεγάλως ἠδδοκίμησε. Τὸ 354 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου, πεφημισμένος ὡς διδάσκαλος τῆς ῥητορικῆς, ἔζησε μέχρι τοῦ 393. Ἦτο πολυμαθέστατος, ῥήτωρ δεινὸς καὶ φίλος τῆς ἀρχαίας γλώσσης· ὑπῆρξε διδάσκαλος καὶ φίλος τοῦ Βασιλείου τοῦ Μεγάλου καὶ τοῦ Χρυσόστομου. Ἐκ τῶν πλείστων διασωθέντων ἔργων του σημαντικώτερα εἶναι οἱ Λόγοι του (68) καὶ αἱ πολυπληθεῖς Ἐπιστολαὶ του.— Στ. 14. **Συνέσιος** = Ἐγεννήθη ἐν Κυρήνῃ περὶ τὸ 370 μ. Χ. Ἐσπούδασεν εἰς τὰς σχολὰς τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπεστάλη ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του εἰς Κων/πολιν ἵνα ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τοῦ Ἀρκαδίου ἐναντίον τῶν ἐπιδρομῶν τῶν λιβυκῶν φύλων. Τὸ 410 ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς ἐν Κυρήνῃ Πτολεμαΐδος. Ἀπέθανε περὶ τὸ 431 μ. Χ. Μεταξὺ τῶν ἔργων του διαπρέπουσιν οἱ θρησκευτικοὶ Ὑμνοὶ καὶ αἱ Ὀμιλίαι του, πάντα εἰς ἀρχαίαν γλῶσσαν.— Στ. 36. **Ὑφος ἐπιεικὲς** = εὐκόλον, εὐνόητον.— Στ. 37. **Ἀπαιδοτριβητον** = ἀπαιδευτον.— ΣΕΛ. 203, στ. 17. **Σχήμασιν ἐκτόποις** = μὲ σχήματα παράδοξα περικοσμεῖ.— Στ. 18. **Πληκτικὴ** = ἐνταῦθα καταπλήσσουσα.— Στ. 19. **Ὑπερβατὴ** = ὑπερβαίνουσα τὸ σύνηθες.— Στ. 22. **Τῆς ἀποταγῆς** (ἀποτάσσομαι) = τῆς ἀπὸ τῶν ἐγκοσμίων ἀπομακρύνσεως.— Στ. 27. **Παραδειγματίζονται** = τίθενται ὡς παράδειγμα.— Στ. 31. **Ἀστοιχείωτον** = οὐδὲν γνωρίζουσαν, οὐδόλως ἐκτιμωμένην, οὐδεμίαν ἐν τῇ κοινωνίᾳ θέσιν ἔχουσαν.— ΣΕΛ. 204, στ. 34. **Παρησίαν** = ἐννοεῖ φαίνεται τὴν δημοσίᾳ ἐμφάνισιν.— ΣΕΛ. 205, στ. 15. **Πρωτοβεστιάριος** = ὁ προϊστάμενος τοῦ βεστιαρίου (τῆς ἱματιοθήκης) τοῦ αὐτοκράτορος.— **Κουροπαλάτης** = (κατὰ σύντημσιν ἐκ τοῦ Curator Palatii, κυρίως ὁ ἀρχων ὁ διαχειριζόμενος πάσας τὰς ὑποθέσεις τοῦ Παλατίου)· ἐν ἐκ τῶν ὑπερτάτων ἀξιωματῶν τῆς βυζαντινῆς αὐλῆς. Ὁ Κ. ἤσκει τὴν μετὰ τὸν βασιλέα πρώτην ἀρχήν, συχνάκις δὲ διεξῆγεν αὐτὸς τὴν δλην διοίκησιν, ἀντὶ τοῦ ἀνηλίκου ἢ ἄλλως ἀνικάνου ἢ ἀπόντος βασιλέως.— Στ. 24. **Εἰδοποιεῖ** = ἀπεικονίζει, γνωρίζει εἰς ἡμᾶς τὰς ἀρχικὰς μορφὰς (πῶς παρουσιάσθη ἀρχικῶς, ἢ ἠθικῆ κτλ. ἀνάπλασις).— Στ. 26. **Τεχνολογία** = ἐνταῦθα ἡ τέχνη τοῦ λόγου.

Τοῦ **Λειμῶνος**, Κεφ. 9ον. ΣΕΛ. 205. **Λαύρα** = εἶδος μοναστηρίου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἕκαστος μοναχὸς ἔζη χωριστὰ εἰς ἰδιαίτερον κελλίον. **Τῶν Πυργίων** ἡ λαύρα ἔκειτο παρὰ τὸν Ἰορδάνην. — Τὸ **πυργίον** = ἐννοεῖ τὴν κατοικίαν, τὸ κελλίον.

ΣΕΛ. 206, Κεφ. 24ον. *Τὸ γομάριν*—τὸ φόρτωμα, τὸ φορτίον.—*Ποιῶν*—ἐπισκευάζων.—*Τὸν κανόνα*—ἔψαλλε τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν.—Κεφ. 17ῶ. *Ἐσχόλαζε*—διέτριβε.

Ἀπὸ τὸν βίον Συμεὼν τοῦ διὰ Χριστὸν σαλοῦ (Σελ. 207 κέ.)

Λεοντίου Νεαπόλεως.

ΚΕΦ. 31. *Ἐβαλλον*—ἐπεχειρήσαν, ἤρχισαν.—*Κοσσιζειν*—κολαφίζειν, ραπίζειν.—*Ταβλία*—τοὺς ταβλάδες, τὰ τραπέζια.—*Πλακουντάριοι*—οἱ πωλοῦντες πλακούντας.—*Φουσκάριος*—κάπηλος, ἰδιοκτῆτης καπηλείου.—*Ἄντι τοῦ γυρεύειν*—ἀντι νὰ γυρίζῃς ἐδῶ κι' ἐκεῖ.—*Θέρμια*—τὰ λούπινα.—ΚΕΦ. 32. *Ρογυέειν*—νὰ διανέμῃ.—*Γάστραν*—δοχεῖον.—*Κανονίζουσα*—παρατηροῦσα, προσέχουσα.—*Ἐμβολήν*—τὸ συρτάρι, τὸ ἀρμάρι.—*Φολερόν*—μικρὸν νόμισμα.—*Δαμπρά*—τὰ ἀναμμένα, λάμποντα κάρβουνα.—ΚΕΦ. 33. *Παλλιον*—τετριμμένον ἱμάτιον.—ΚΕΦ. 58ον. *Συντυχίαν*—συνομιλίαν, συναναστροφὴν.—ΚΕΦ. 61ον. *Κατάσκαλμος*—ἐννοεῖ ἔξω τοῦ συνήθους, τρελλός.—ΚΕΦ. 62ον. *Ἐλεψός*—βαλουργός.

Μία νίκη τοῦ Ἡρακλείου (Σελ. 211 κέ.).

Ἐκ τῆς Χρονογραφίας τοῦ Θεοφάνους.

ΣΕΛ. 212. *Τούτω τῷ ἔτει*—δηλαδὴ τῷ 626 μ. Χ.—*Σὺν τοῖς Τούρκοις*—ὡς γνωστόν, ὁ Ἡ. εἶχε τότε συμμαχήσει μὲ τὸν ἡγεμόνα τοῦ τουρκικοῦ ἔθνους τῶν Χαζάρων, ὅστις παρέσχεν εἰς αὐτὸν ἐπικουρίαν ἐκ 40.000 ἀνδρῶν.—*Ἰνδικτιῶν*—κατὰ τοὺς πρώτους μ. Χ. αἰῶνας ἐμετροῦσαν κατ' ἰνδικτιῶνας. Ἡ ἰνδικτιῶν εἶναι κύκλος 15 ἐτῶν, ἅτινα ἀριθμοῦνται πάντοτε ὡς ἰνδικτιῶν πρώτη, δευτέρα, τρίτη, καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τῆς δεκάτης πέμπτης, μεθ' ἣν ἄρχεται νέα σειρά. Οἱ Ἕλληνες ἐν τῷ Βυζαντίῳ ἐδέχοντο ὅτι ἡ χρονολογία αὕτη εἶχεν ἀρχίσει ἀπὸ τὴν 1ην Σεπτεμβρίου 312.—*Κατέλαβε*—ἔφθασεν.—*Ἡπλήκυσσε*—ἐστρατοπέδευσε.—*Βάνδον*—ἡ σημαία, καὶ εἶτα ἡ περὶ αὐτὴν ὁμάς στρατιωτῶν, ἐπομένως μικρὸν στρατιωτικὸν σῶμα—*Κόμιτα*—τὸν ἀρχηγόν.—*Σπαθάριος*—ὁ σωματοφύλαξ, ὕπασπιστής.—*Ἀκμήν*—μεσαιων, τύπος τοῦ ἀκόμη.—*Προαπέλυσσε*—διέταξε νὰ προπορεύωνται.—*Τοῦλδον*—τὰ σκευοφόρα ζῶα καὶ αἱ ἀποσκευαὶ ἐν γένει.

ΣΕΛ. 213. *Τρισὶ φούλκοις*—διαίρεσας τὸ στράτευμά του

εἰς τρία σφηγοειδῆ, ἔμβολοειδῆ τμήματα.— **Φάλας** = πιθανῶς λευκός.— **Νευρικά** = καλύμματα πεπλεγμένα ἀπὸ νευρᾶς βοῶν.— **Τουρμάρχης** = ἀρχηγὸς μιᾶς τούρμας, στρατιωτικοῦ τμήματος.— **Δωρίκιον** = ἑθώραξ— **Κασίς** = ἡ περικεφαλαία.— **Παρέβαλον** = τὰ ἔβαλαν νὰ φάγουν, ἐτάγισαν.— **Ἐπάνω τῶν σκηνωμάτων** = ἐπάνω εἰς τὰ πτώματα.— **Φοσσᾶτον** = τὸ διὰ τάφρου περιβαλλόμενον στρατόπεδον (καὶ ἔπειτα καὶ αὐτὸς ὁ στρατός).— **Τοῦτο λαβόντες** = συναθροίσαντες δηλαδὴ τὰ σκευῆ τοῦ στρατοπέδου.— **Σκαραμάγγιν** = ὕφασμα (πιθανῶς ἐκ Καραμανίας), καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ κατασκευαζόμενον ἔνδυμα, τὸ ὅποσον ἐφόρουσιν οἱ στρατιωτικοὶ ἐπάνω εἰς τὰ ἄλλα φορέματά των, διὰ νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ τὴν βροχὴν, τὸ χιόνι κτλ. εἶδος μανδύου ἀδιαδρόχου.

Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ συγγράμματα (Σελ. 214 κέ.)

Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου.

ΣΕΛ. 214. **Κάρολος Κρουμπάχερ**. Γερμανὸς φιλόλογος (1856—1909), ὅστις ἀπὸ νεότητος αὐτοῦ ἀφωσιώθη εἰς τὴν μελέτην τοῦ Βυζαντίου. Τὸ 1892 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς τότε ἰδρυθείσης ἑδρας τῆς βυζαντινῆς φιλολογίας καὶ νεοελληνικῆς γλώσσης ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου, ὅπου καὶ ἐδίδαξε μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἐκτὸς πολυαριθμῶν ἄλλων ἐργασιῶν του ἐδημοσίευσεν τὸ 1891 πρῶτον καὶ τὸ 1897 εἰς δευτέραν ἐπισημνῆν ἐκδοσὶν τὸ μνημειῶδες ἔργον του **Ἰστορία τῆς βυζαντινῆς λογοτεχνίας**, ἣτις ἀποτελεῖ πολύτιμον ὁδηγὸν διὰ τὴν μελέτην τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ. Τὸ ἔργον μετεφράσθη ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ Γ. Σωτηριάδου εἰς 3 τόμους, 1897-1900).

Ὁ Βασίλειος αἰχμάλωτος ἐν Βουλγαρία (Σελ. 215—6).

ΣΕΛ. 215. **Τοὺς ἐπὶ τούτῳ ἐνδεικνυμένους** = ἐκείνους οἵτινες ἀνηγγέλλετο εἰς αὐτὸν ὅτι ἐπραττον ταῦτα. — **Πρωτανεύοντος** = ἐν ᾧ παρεσκευάζε τὴν ἐκ τῆς Βουλγαρίας ἔξοδον (καὶ ἐπιστροφὴν εἰς τὴν πατρίδα).— **Εἰς ὑπόπτωσιν** = εἰς ἦτταν, εἰς ὑποταγὴν.— ΣΕΛ. 216. **Περισκαίρω** = σκιρτῶ τριγύρω.

Ὅσα δεῖ παραφυλάττειν κτλ. (Σελ. 217—18).

ΣΕΛ. 217. **Ἐν προκένῳ** = εἰς τὴν μετὰ πομπῆς μετάβασιν πρὸς τὴν Ἱέρειαν (περὶ ἧς ἴδε σελ. 281).— **Φρινζάτον** = περίπτερον μὲ κλαδιὰ δένδρων, ἄνθη κτλ. — **Μάνιστρος** = ἦτο τὸ

ἀνώτατον ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀξίωμα. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ Μ. ἦτο εἷς, ὁ «ἡγεμῶν τῶν ἐν τῇ αὐτῇ τάξεωσιν καὶ ἡγούμενος τῶν φρουρῶν τῶν βασιλέα στρατοπέδων»· βραδύτερον ὁμοῦς ἀπέβαλε τὰς ἰδιότητάς ταύτας καὶ παρέμεινε ἡ λ. ὡς ἄπλοος τίτλος συνδραζόμενος πάντοτε μετ' ἄλλου τινὸς τῶν ἀνωτάτων ἀξιωματῶν τοῦ κράτους (π. χ. μάγιστρος καὶ λογοθέτης τοῦ δρόμου, μάγιστρος καὶ στρατηγὸς τῶν Ἀρμενίων κτλ.), ἀποδίδων ὁμοῦς εἰς τὸν κατέχοντα τὴν πρώτην ἐν τῇ αὐλικῇ ἐθιμοταξίᾳ θέσιν. — **Πραιπόσιτοι**—ἐκκλοντο οἱ πλησιέστατα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα εὐρισκόμενοι ἀξιωματοῦχοι, ὑπασπισται οὕτως εἶπεν καὶ γραμματεῖς συγχρόνως αὐτοῦ. Οὗτοι συνώδευον αὐτὸν πανταχοῦ, ἀνεφέροντο περὶ πάντων, ἐλάμβανον παρ' αὐτοῦ διαταγὰς, τὰς ὁποίας μετέδιδον εἰς τοὺς ἄρμοδίους, κτλ. Πραιποσίτους εἶχον καὶ αἱ Ἀδύουσαι καὶ κάποτε καὶ ὁ Πατριάρχης. — **Οἱ τῶν δύο μερῶν δῆμοι**—οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν δύο φατριῶν, δηλαδὴ τῶν Πρασίνων καὶ τῶν Βενέτων. — **Ἀπὸ κολοβίου**—φέρων κολόβιον, ὅπερ ἦτο κοντὸν (κολοβὸν) ἱμάτιον. — **Σαγίον** = μανδύας (σάκκος), ὅπως τῶν ἀρχιερέων σήμερον, ὅστις εἶχε χρυσοῦν παρυφῆν (χρυσοπερικλειστός). — **Ἀπὸ φελωνίου**—φορῶν φελώνιον. Τοῦτο εἶναι σήμερον ἔνδυμα τῶν ἱερέων, ἀλλὰ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τὸ ἐφόρουσιν πολλάκις καὶ οἱ ἀρχιερεῖς. — **Κανίσκιον**—τὸ κάνιστρον. — **Κουράτωρ**—ὁ ἐπιμελητὴς, ὁ ἐπόπτης τῆς τελετῆς. — **Βούτη**—βαρελάκι. — **Ὁ τῆς καταστάσεως**—ὁ τελετάρχης. — **Ἀπελαϊκὸν**—ἦχος καὶ μουσικὸν ἐκκλησιαστικὸν ἄσμα. — **Ἀντιλαμβάνοντες**—ἀπολαμβάνοντες.

ΣΕΛ. 218. **Τῷ κόσμῳ κτλ.** = εἰς τὸν κόσμον, ὅστις εἶναι ὑπὸ τὴν αὐτοκράτορα ἐξουσίαν τοῦ δεῖνος θεοστέπτου βασιλέως. — **Μυστικὸς**—τίτλος παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς (πρβλ. μυστικοσύμβουλος). — **Τῇ δουλικῇ τάξει** = τῇ ὑπηρετούσῃ σε, τῇ ὑποκυπτούσῃ εἰς σέ. — **Ὁ δεῖνα κλπ.**—ὅστις εἶσαι τὸ ἀκένωτον φρέαρ. — **Εὐφροσία** = εὐφροσύνη. — **Αἱ σχολαὶ** = τὰ στρατιωτικὰ ἄγματα. — **Τὰ δύο μέρη**—οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν δῆμων, Πρασίνων καὶ Βενέτων. — **Ἀποκόμβια** ἐλέγοντο πανάκια, μέσα εἰς τὰ ὅποια τυλιγμένα ἔδιδαν νομίσματα (πρβλ. κόμπος καὶ κομπόδεμα). — **Ἐν τῷ παλαίῳ**—ἐννοητέον τῆς Ἱερείας.

Ἀναγόρευσις Δέοντος βασιλέως (Σελ. 218—19).

ΣΕΛ. 218. **Τοῦ τῆς θείας λήξεως**—οὕτως ἐλῆξε σὺν θεῷ ἡ Ψηφιοποίηθη ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ζωή, τοῦ μακαρίου. — *Τὸν τῆς εὐσεβοῦς λήξεως* = εἰς τὸν εὐσεβῆ Λέοντα, εἰς ὃν ἔλαχεν ἡ ἀρχή. — *Ἐν τῷ Κάμπω* = οὕτως ἐκαλεῖτο ἡ πρὸς τὰ Νλ. τῆς Κων]πόλεως ἐξωθεν τῆς Χρυσῆς Πόρτας πε-
 διὰς ἡ λειβάδιον, ὁπόθεν ἐξεκίνει πολλάκις καὶ ὁ θρίαμβος τῶν
 βυζαντινῶν βασιλέων (ἴδε σ. 281). — *Σίγνα* ἦσαν αἱ συνήθεις ση-
 ματαί, *λάβαρα* δὲ αἱ φέρουσαι τὸ μονόγραμμα τοῦ Χριστοῦ. — *Τὸ*
πρᾶγμα τὸ δημόσιον = οἱ δημόται, ὁ λαός, ἡ ἡ πολιτεία. — *Ἐκ-*
δέχονται = ἀναμένουσι. — *Ἐντεύξεις* = παρακλήσεις.

ΣΕΛ. 219. *Κόμις* = στρατηγός. — *Τριβουνο* = χιλίαρχος (τοῦ
 στρατιωτικοῦ τάγματος τῶν Ματτιαρίων). — *Τριβουνάλιον* = τὸ
 βῆμα. — *Καμπιδούκιωρ* = βυζαντινὸν στρατιωτικὸν ἀξίωμα (κυ-
 ρίως ἡγεμῶν στρατοπέδου). — *Μανιάκις* = χρυσὴ ἀλυσίδα ἐν
 εἶδει περιδεραίου. — *Χελώνη* = ἐλέγετο τὸ στέγασμα, τὸ ὁποῖον
 ἔκαμνον οἱ στρατιῶται ὑψοῦντες ὀριζοντίως καὶ πλησιάζοντες
 πρὸς ἀλλήλας τὰς ἀσπίδας των ὑπεράνω τοῦ τιμωμένου. — *Καν-*
διδαῖτοι = οἱ βασιλικοὶ ἀκόλουθοι. — *Δαγκία* = ἡ λόγχη. — *Διβελ-*
λάριος = ὁ γραμματεὺς. — *Σὲ βασιλεύοντα* = ἐπευφημεῖ. — *Δό-*
ματα = δωρεαί, δῶρα. — *Ταῖς δυνάμεσι* = ταῖς στρατιωτικαῖς ду-
 νάμεσι, εἰς τὰ στρατεύματα. — *Δογιώτατος* = μορφωμένος. — *Ἐπερ*
ἐντεύξεως κτλ. = διότι ἐξελέγην, ἀνῆλθον εἰς τὸν ἅγιον καὶ εὐ-
 τυχηθρόνον. — *Νομίματα* = ἦσαν χρυσᾶ, ἀξίας 18 περίπου χρυσῶν
 φράγκων. — *Κατὰ βουκοῦλον* = κατ' ἄτομον, κατὰ στρατιώτην.

** Αποσπάσματα ἀπὸ τὸ ἔπος τοῦ Διγενῆ Ἄκρिता.*

(Σελ. 220 κέ.)

Ἐν τῇ *Εἰσαγωγῇ*: *Δεγκρὸν* Αἰμίλιος = Γάλλος καθηγητῆς τῆς
 νεοελληνικῆς ἐν Παρισίοις, ὅστις περισυνέλεξε καὶ ἐξέδωκε πλεῖ-
 στα μεσαιωνικὰ καὶ νεοελληνικὰ κείμενα (1841—1903). — *Σά-*
θας Κ. = ἱστοριοδίφης καὶ ἐκδότης πλείστων μεσαιωνικῶν κει-
 μένων (1842—1914). — *Κρουπτοφέρρη* = ἑλληνικὴ ὄνομασία
 τῆς 18 χμ. πρὸς Ν. τῆς Ῥώμης κειμένης πόλεως καὶ μονῆς Γροτ-
 ταφερράτας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑπάρχει βιβλιοθήκη μὲ πολυτίμους κώ-
 δικας. — *Μηλιαράκης Ἄντ.* = ἱστορικός καὶ γεωγράφος (1841—
 1905). — *Ἐσκουριάλ* = μοναστήριον τῆς Ἰσπανίας 40 χμ. Βλ.
 τῆς Μαδρίτης, ἔχον καὶ πλουσιωτάτην βιβλιοθήκην μὲ σπάνια
 παλαιὰ χειρόγραφα. — *Μόρτιμαν Ἀ.* = Γερμανὸς διπλωμάτης καὶ
 ἱστορικός, ὅστις διετέλεσε πρόξενος ἐν Κων]πόλει, καὶ συνέγραψε
 βιβλίον περὶ τῆς Ἀλώσεως (1811—1879).

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Α'. Ἡ μονομαχία τοῦ Κωνσταντίνου πρὸς τὸν Ἀμιράν.
(Σελ. 223 κέ.).

Στ. 338. **Φητιλὸν**—ἡ πεζὴ ἐξ Ἄνδρου διασκευή, ἥτις μεγάλως προσεγγίζει πρὸς τὸ ἐξ Ἄνδρου ἔμμετρον κείμενον, γράφει μαῦρον. — Στ. 340. **Ἀργυροζάποτος** = ἔχων ἀργυρὰ πέταλα. — Στ. 347. Ἡ **φάριτζα**—τὸ φαρί, τὸ (εὐγενὲς) ἄλογον. — Στ. 355. **Ἀποδοχὴν** κτλ. = ἡ πεζὴ διασκευὴ γράφει: «θαροῶ ὅτι νὰ τὸν φάγω καὶ ἐτοῦτον». — Στ. 374. **Νεώτερος**—νέος, λεβέντης. — Στ. 375. **Ῥαβδέαν**—ραβδισμόν, κτύπημα μὲ τὸ ρόπαλόν του. — Στ. 391. **Κατὰ τὴν τάξιν**—«καθὼς τὸ ἔχουσιν αὐτοὶ συνήθειαν», λέγει ἡ πεζὴ διασκευή.

Β'. Ὁ Διγενῆς εἰς τὸ κυνήγιον (Σελ. 225 κέ.).

Στ. 880. **Δεινότερος ὑπάρχει**. Ἡ πεζὴ διασκευὴ γράφει: «τώρα σὲ πέφτει δύσκολα». — Στ. 1400. **Ὑστερον** κτλ.—ἡ πεζὴ διασκευὴ γράφει: «ἀφόντις ἀπεθάνω θέλω νὰ κάμω ἀνδραγαθίαν;» — Στ. 1406. **Χωρίζει**—ἐν τῇ ἐννοίᾳ ξεχωρίζει, διακρίνει καλῶς μακράν. — Στ. 1410. **Ἐκ τῶν μονάτων**—μουστα (ἢ ἐγκλειστρα) ἐλέγετο τὸ μέρος, εἰς τὸ ὅποιον περιώριζον καὶ ἀνέτρεφον τὰ διὰ τὴν κυνηγεσίαν προοριζόμενα ζῷα, κύνας, ἰέρακας, κτλ. Ἐπίσης καὶ τὸ σύνολον τῶν οὕτω τρεφομένων θηρευτικῶν ζῴων. — Στ. 1426. **Ἀχαμνίζει**—χαλαρώνει. — Στ. 1429. **Ἀπὸ περιστηθίου**—φορέσας περιστήθιον. — Στ. 1435. Ἡ πεζὴ διασκευὴ γράφει: «ἐβγήκαν τὰ ἔντερά της ἔξω». — Στ. 1440. **Ἐξάπλωσε**—ἐρριψε κατὰ γῆς. — Στ. 1442. **Ἐχάσχισε**—ἤνοιξε τὸ στόμα (χάσκω). — Στ. 1447. **Ἀπὸ τῆς παραναίας** = ἀπὸ τὸ μέρος ὅπου ἐθήρευον. — Στ. 1461. **Πτερύγων ὁμοιοῦται**—«ὡσάν νὰ ἔχη πτέρυγας, ἔτσι ἐπῆδα» λέγει ἡ πεζὴ διασκευή. — Στ. 1494. **Ἐπηπλώσας**—ἐκτείνας. — Στ. 1511. **Κρύσταλλον**—ἡ πεζὴ διασκευὴ ἔχει: «τὸ στήθος του εἶχεν ὡς κρυσταλλένιον». — Στ. 1534. **Καταψύχιν**—ἡ ψυχρὰ κατάστασις τῆς ἀτμοσφαίρας. — Στ. 1535. **Τζαπράζια**—κεντήματα. — Στ. 1536. **Τὲς ῥίζες**—πιθανῶς τὰς ῥίζας τῶν ἀπεικονιζομένων ἀνθέων. — Στ. 1537. **Ἄμπαριν** = εἶδος μύρου. — Στ. 1541. **Μετὰ λιθομαργάρων**—πολυτίμων λίθων καὶ μαργαριτῶν. — Στ. 1547. **Βενέτων**—κυανῶν. — Στ. 1548. **Διθαρίων**—πολυτίμων λίθων. — Στ. 1551. **Βλαττίν** = ὑφασμα πορφυροῦν. — Στ. 1565. **Ἀνάσταλμα**—τὸ ἀνάστημα, τὸ παράστημα.

Γ'. Ὁ Διγενῆς εἰς τοὺς ἀπελάτας (Σελ. 231 κέ.)

Στ. 1585. *Νεροκάλαμος* = τόπος ὑδατώδης μετὰ καλαμῶνων.—Στ. 1622. *Μικρὸν* = ὅταν ἤμην μικρός.—Στ. 1624. *Τρίτον* = εἰς τὸ τρίτον πῆδημα.—Στ. 1627. *Σελλιν* = σέλλαν, ἐπίπτιον.—Στ. 1635. *Υπόκοντα* = ὀλίγον κοντά.—Στ. 1646. *Σφονδύλας* = κονδύλους, γροθιές, μπουνιές.—Στ. 1651. *Καὶ σοὶ τὸ θέλω ποίσει* = καὶ εἰς σὲ θέλω κάμει τὸ ἴδιον.

Δ'. Ὁ αὐτοκράτωρ Ῥωμανὸς ἐπισκέπτεται τὸν Διγενῆν.
(Σελ. 234 κέ.)

Στ. 2369. *Ῥόγα* = μισθός, σιτηρέσιον, ἀνταμοιβή. Ἡ ἐν πεζῷ διασκευὴ γράφει : «φοβοῦμαι τὸ πολὺ φουσαῖτον μήπως χειρίσουν (= ἄρχίσουν) τινὲς καὶ ἀναγλασθῶσιν τίποτες καὶ φανῆ μου κακὸν καὶ θέλω τοὺς χαρίσει ἀπὸ τὰ χέρια μου Ῥόγαν. Καὶ ἡ βασιλεία σου καλὰ τὸ ἐγνωρίζει ὅτι ἡ νεότης κάμνει πολλὰς λωλιές».—Στ. 2390. *Ἐξόδους* = τὰ ἔξοδα.—Στ. 2400. *Τοὺς δρόμους* = τοὺς στρατιωτικὸς μεγάλους δρόμους ἐγὼ θὰ σοῦ τοὺς παρέχω ἀσφαλεῖς, ἐλευθέρους, χωρὶς πληρωμῆν (= χαρίσομαι, στ. 2413). Ἡ πεζὴ διασκευὴ λέγει : «Καὶ τὲς ἔξοδες, ὅπου εἶχες, περὶ τοῦ πῶς νὰ φυλάγουν τὲς ἄκρες, χαρίζω τες τῆς βασιλείας σου, καὶ ἀπὸ τώρα μὴν ἔχης κομμίαν ἔννοιαν περὶ τούτων».—Στ. 2410. *Χρυσιοβόλλου* = χρυσοβούλλου.—Στ. 2414. *Κουμάσια* = εἶδος πολυτελῶν ὑφασμάτων.

Ἀπὸ τὴν παραινετικὴν διδασκαλίαν (Σελ. 236 κέ.)

Ἀλεξίου Κομνηνοῦ.

Ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ : *Εἰς διάταξιν* = ὡς διαθήκηγ. *Εἰς τέλος* = καὶ ἐπὶ τέλος.—ΣΕΛ. 237 κέ. στ. 14. *Πρόβλησις Θεοῦ* = ὁ Θεὸς τὸν προέβαλεν (ἐξέλεξεν) ὡς ἄρχοντα.—Στ. 20. *Σκευὴν* = συσκευὴν, μηχανορραφίαν, μαγεῖρευμα.—Στ. 44. Ἐπειδὴ μεγάλως φροντίζουσι διὰ σέ.—Στ. 69. *Φιλοδοσποιοῦσι* = δὲν εἶναι φίλα τῷ Κυρίῳ.—Στ. 72. *Ἀπεικάξεις* = φρονεῖς.—Στ. 76. *Μὴ πληρουμένη* = μὴ φθάνουσα εἰς τέλος, ἀτελεύτητος.

Ἀπὸ τοὺς «Γραμματικὸς στίχους» (Σελ. 240 κέ.).

Μιχαὴλ τοῦ Γλυκᾶ.

ΣΕΛ. 240, στ. 2. *Νούμερα* = οὕτω (ἢ «Ἀριθμοί») ἐκαλοῦντο τμήματα στρατοῦ, ἔπειτα δὲ καὶ τὰ οἰκοδομήματα, ἐν οἷς διέμε-
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

νον ταῦτα (=οἱ στρατῶνες). Ὁ στρατῶν, περὶ οὗ πρόκειται, εἶχε χρησιμοποιοηθῆ φαίνεται κατόπιν ὡς φυλακῆ, ὅπως καὶ ἐν Ἀθήναις σήμερον ἢ «Παλιὰ Στρατῶνα».

ΣΕΛ. 241, στ. 95. **Πεντηκονθήμερος καιρὸς ἐλευθερίας** =κατὰ παλαιὸν θρῦλον οἱ ἐν τῇ κολάσει 50 ἡμέρας κατ' ἔτος ἀπηλλάσσοντο τῶν δεσμῶν καὶ τῶν βασάνων. — Στ. 103. **Τὸ χρεῶν**=κατὰ τὴν ἐκκλησι. ἔκφρασιν «τὸ χρεῶν κατέλαβεν αὐτόν» =ὁ θάνατος.—Στ. 119. **Ἐντρανίζω**=σηκῶνω τὴν κεφαλὴν (τὰ βλέμματά μου πρὸς τὰ ἄνω.—Στ. 120. **Ἀπέσω**=μέσα.—Στ. 122. **Κὰν ψίχα**=καθόλου.—Στ. 124. **Τξίικνα**=ὀμίχλη, ποῦσι (Πρὸλ. ὁ Κάδο Τσιικνιάς).—Στ. 125. **Θεωροῦν ἀγγέλους**=εὐρίσκονται εἰς μέγιστον κίνδυνον, εἰς τὸ νῦν καὶ αἰεὶ. Διότι κατὰ τὴν πίστιν τοῦ λαοῦ, ὅταν ἔλθῃ ἢ ὄρα τοῦ θανάτου, ἐμφανίζεται ὁ φύλαξ ἄγγελος τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα παραλάβῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.—Στ. 129. **Ὅρνιον** = πουλί.— **Ὅμαλιν**=ὀμαλά.—Στ. 130. **Τὸ καρβούνιν**= ἡ καήλα, ὁ καημός, τὸ καβούρντισμα, τὰ βάσανα.

ΣΕΛ. 242, στ. 136. **Ἀναγκάζονται**=εὐρίσκονται εἰς ἀνάγκην, εἰς στενοχωρίαν μεγάλην.— **Ἐπίσης ὀδυνῶνται** =ἐξ ἴσου πονοῦν καὶ οἱ δύο.—Στ. 145. **Ἐξάπτεις** = καίεσαι.—Στ. 149. **Μόδιιν**=τόσους ἀγγέλους δλέπεις, ὅσους κόκκους σίτου ἢ κριθῆς χωρεῖ ἓνας μόδιος (τὸ γνωστὸν μέτρον σιτηρῶν).—Στ. 155. **Ἐννοιασμένον**=περίφροντις.— **Ἐνταλωμένον** =ζαλισμένος, θαμνωμένος.—Στ. 156. **Τόπον ἐκ τόπου μεριμνᾶς**=κοιτάξεις νὰ πᾶς πότε ἀπὸ ἐδῶ, πότε ἀπὸ ἐκεῖ.—Στ. 158. **Τὴν τελείαν**=ἐντελῶς.

ΣΕΛ. 243, στ. 3. **Βαράγγοι** =οἱ ξένοι (συνήθως Νορμανδοὶ) φρουροὶ τῶν φυλακῶν.—Στ. 171. **Μωροκοιμᾶμαι καὶ μωρόνπιнос**=κοιμῶμαι ὑπνον ἐλαφρότατον, ταράσσομαι εὐθὺς καὶ ἐξυπνῶ μὲ τὸν ἐλάχιστον θόρυβον.— **Χαώνω**=χάνω.—Στ. 177. **Πανθάνω** =πάσχω.—Στ. 178. **Ἀκομή** = ἐκ τοῦ ἀκμήν, ἀκομήν, ἀκομή, ἀκόμη.—Στ. 186. **Ἐξηνιασχύντησαν** = ἀποδιαντράπηκαν.—Στ. 187. **Κατώφορον**=εἰς κατήφορον, εἰς δυστυχίαν βαίνουσιν.—Στ. 189. **Περισωρεύθησαι** = συμμαζέψου.— **Ἡπορῶ** = ἡμπορῶ (ἐκ τοῦ εὐπορῶ).—Στ. 191. **Ἐνθύμησιν**=δὲν ἔχουν στὸ νοῦ των, δὲν ἔχουν σκοπὸν.—Στ. 195. **Ὅκατι** = κάπως.

ΣΕΛ. 244, στ. 535. **Ἐπλάσάμην πρόσταγμα**=δὲν ἐπλαστογράφησα βασιλικὴν προσταγὴν.—Στ. 546. **Ἀκρόστιχον**=εἶδος φόρου· κυρίως τὸ εἰς τὸ ἄκρον τοῦ καταστίχου σημειούμενον ποσοδὸν π.χ. ὁ Γ. Δ ... (ὀφείλει) δρ. 100.—Στ. 548. **Τελεσφορήση** =

ἰδῆ καλὸ εἰς τὸ τέλος.—Στ. 553. **Διπλόην** = διπλοπροσωπίαν.
—Στ. 569. **Παρὰ καιρὸν** = παρὰ τὴν ὥραν.

ΣΕΛ. 245, στ. 570. **Ἄλλην ἄλλως** = ἄλλα ἀντ' ἄλλων.—
Στ. 575. **Ἄδειας** = εὐκαιρίας.

Ἀπὸ τὰ προδρομικὰ ποιήματα (Σελ. 245 κέ.)

Σελ. 246. **Ἐσσελιγγ** = καθηγητῆς τῆς βυζαντινῆς καὶ νεοελλ. φιλολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Λέυδεν τῆς Ὀλλανδίας. Ἐγραψε μεταξὺ πολλῶν ἄλλων καὶ τὸ βιβλίον **Βυζάντιον καὶ βυζαντινὸς πολιτισμός**, τὸ ὁποῖον ἔχει μεταφρασθῆ καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν.—**Περνὸ** = καθηγητῆς τῆς νεοελλ. γλώσσης καὶ φιλολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῶν Παρισίων.

Τὰ μεταγενέστερα χειρόγραφα ἔχουν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ποιήματος πρόλογον: «Μόλις τολμήσας, βασιλεῦ, δέσποτα στεφνήφορε (=φέρων στέμμα) — σκηπτοῦχε Κομνηνόβλαστε, κράτιστε κοσμοκράτωρ, — ὑπὸ τὴν σκέπην σῶν χρυσῶν προσέερχομαι πτερούγων, — καθικτεύων, ἐπαιτῶν, παρακαλῶν ὁ τάλας, — τὰς ἀκοὰς προσθεῖναι μοι σῆς ἀνακρατορίας (=νὰ μοῦ παράσχη ἀκρόασιν ἢ σὴ κραταιότης) — ὅπως λεπτομερέστερον τὰ κατ' ἐμὲ λαλήσω... Σὺ γὰρ ἐλέους ἢ πηγῆ, καὶ τῶν χαρίτων χάρις — καὶ πέλαγος χρηστότητος καὶ τῆς φιλανθρωπίας, κτλ.

ΣΕΛ. 246, στ. 2. **Καὶ ὡσὰν ἐσέναν ἔχει** δυσνόητον τὸ ἡμιστίχιον. Τὰ μτγ. χειρόγραφα ἔχουν (καὶ κατωτέρω, στ. 14 καὶ 98) «ἂν θέλῃς νὰ φελέσης» = νὰ ἀποκτήσης ἀξίαν, νὰ γίνῃς χρήσιμος, νὰ ὠφελῇθῃς (δὲ φελέξ = δὲν ἀξίζεις). — Στ. 4. **Διπλοεντέληνος** = τὸ ἄλογόν του ἔχει διπλὴν ἀντιλέναν ἢ ἀντελήναν (λατ. antelena). Αὕτη δὲ εἶναι ἡ «μπροστιὰ» (ἢ μπροστελήνα), ὡς λέγουν σήμερον, καὶ ἡ «ὀπιστιὰ» (ἢ πισελήνα), δηλ. ἡ λωρὶς ἥτις, φερομένη πρὸς τὰ ἔμπροσθεν καὶ τὰ ὀπισθεν τοῦ ζῆου, συγκρατεῖ τὸ ἐπίπτιον. Πολλάκις οἱ πλοῦσοι εἶχον ἐπίπτιον κεκοσμημένον μὲ χρυσᾶς ἀντελήνας. — Στ. 6. **Μακρυμύτικα** = εἶδος μακρῶν ὑποδημάτων μὲ μύτες (ὅπως τὰ σημερινὰ τσαρούχια π.χ.), ἅτινα ἐφόρουσιν οἱ κομφευόμενοι. — Στ. 12. **ὑπέρυρα** (ὑπερπυρακτωμένα) = χρυσᾶ νομίσματα, οὕτω καλούμενα, διότι κατὰ τὴν χύσιν ἐπυράκτωναν πολὺ τὸν χρυσόν. — **Μανοηλάτα** = χρυσᾶ νομίσματα, φέροντα τὴν εἰκόνα τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ.

ΣΕΛ. 247, στ. 17. **Τὴν μάνναν** = τὴν ψίχαν, τὸ ἀπὸ μέσα μέρος, ὡς τὸ χειρότερον. — Στ. 23. **Ἐδάρε** = ἰδοῦ (πιθανῶς ἐκ τοῦ Ἡφριοποίησης ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ἔδε=ἴδε καὶ ἄρε=προστ. τοῦ ἄορ. τοῦ αἴρω).—**Ἐποίησαν**=ἐποίησαν.—Στ. 24. **Τὰ κλαπωιὰ**=τὰ κλαδωτά, τὰ φορέματα ποῦ ἔχουν χρυσᾶ κεντήματα.—**Κλαπωιτὴ τέχνη**=ἡ κεντητική.—Στ. 27. **Θυνομαγειρία**=μαγειρεῦμα ἀπὸ θύννον=τόννον.—Στ. 31. Ἡ **ἀεκλίτσα**=τὸ κασσέλι.—Στ. 33. **Τὸ περσιῖνον**=τὸ ἐκ περσικοῦ δέρματος κατασκευαζόμενον σακκίδιον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐτίθεντο μαχαιρίδια, πολλακτὶς καὶ τὸ πουγγί. Σημαίνει ἐπίσης καὶ τὴν τσέπην.—Στ. 34. **Στάμενα**=τὰ ἰστάμενα, τὰ ζυγιζόμενα, δηλ. (μικρὰ) νομίσματα.—Στ. 36. **Ἀπομεριμνημένος**=περίφροντις.—Στ. 40. **Τὴν κεφαλὴν σου**=σ' ὀρκίζω στὸ κεφάλι σου, στὴ ζωὴ σου.—Στ. 44. **Παρακρουνιαροκέφαλος**=ξεχαρβαλωμένο κεφάλι, ἡλίθιος, βλάξ.—Στ. 47. **Πεισιωτῆς**=ὁ μπαλωματῆς.—Στ. 48. **Χαροκόπος**=γλεντζές.—Στ. 50. **Τὸ θερμόν**=τὸ ζεστό νερό.

ΣΕΛ. 248, στ. 51. **Χορδοκοιλίτσια**=χορδαὶ (ἔντερα) καὶ κοιλιὰ (=πατσά).—Στ. 52. **Σταμεναρέα**=ἐν στάμενον, μικρὸν νόμισμα.—Στ. 54. **Κλώση**=γυρίση, φάγη ἀπλήστως, καταβροχθίση.—Στ. 55. **Κὰν τέσσαρα**=ποτήρια, κοῦπες κρασί.—**Μουχρούτιν**=δοχεῖον ἢ λεκάνιον πήλινον, γαδάθα. Πίνει δηλ. ἀπὸ τὸ κρασί τεσσάρων ποτηρίων.—Στ. 60. **Σφειλῖν**=τὸ κομμάτι τοῦ γυαλιοῦ ἢ τοῦ καθρέπτου, μὲ τὸ ὁποῖον ξύνουν οἱ ὑποδηματοποιοί.—Στ. 60. **Τὸ σφήκωμα**=τὸ λεπτὸν σχοινίον.—Στ. 61. **Καθὲς**=ἀναγνωστέον (κατὰ Φ. Κουκουλέν) κυράκα, (=κυράτσα), θές.—Στ. 62. **Μίσσος**=πιάτον, μερὶς φαγητοῦ (ἐνν. παράθεσε).—**Ἐκζεστόν**=τὸ βραστόν.—Στ. 63. **Μονόκνυθρον**=φαγητὸν τῶν καλογήρων συνήθως ἔθετον ἐν τῇ χύτρα διάφορα πράγματα, κρέας, αὐγά, χόρτα, ὄσπρια, λάχανα, καρυκεῦματα, καὶ τὰ ἔδραζαν ἄλα μαζί.—Στ. 66. **Ἀνακομπώνεται**=ἀνασκουμπώνεται (ἀνασύρει τὰ μανίκια τοῦ ξεκομδῶνων αὐτά).—Στ. 68. **Κλώθει**=τῆς δίδει μιὰ καὶ πάει κάτω.—Στ. 70. **Τὸ γλυκὺν**=ἐνν. κρασί.—Στ. 74. **Ἐδε**=ἰδοῦ.—Στ. 78. **Τοῦ λάρυγγος κλπ.**=λιγάκι φαγί.—Στ. 81. **Μεσοκάθαρον**=ἀπὸ σιτάρι ὅπερ περιέχει καὶ πίτυρον.—**Τῆς μέσης**=δηλ. ποιότητος.—Στ. 83. **Τεῶς**=τέως· ἐκεῖ δὲ ποῦ ἐγύρευα.—**Ταρτερόν**=ἀντὶ τεταρτηρόν, ὄνομα νομίσματος.—**Ὀκάπου**=κάπου.—Στ. 85. **Καλίγια**=ὑποδήματα.—Στ. 86. **Περισουφρώνω**=περιμαζεύω, περιρράπτω.—Στ. 87. **Ἐδιέβην ἀπεκείθε**=τὸ σουβλί ἐπέρασε πέρα καὶ πέρα, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά.

ΣΕΛ. 249, στ. 89. **Ἐδιάβασα**=διήλθον, ἐπέρασα.—**Ξενῶν**
 =τὸ νοσοκομεῖον.—Στ. 91—92. Μὲ ἓνα βελόνι (ἂν εἶχα ἓνα β)
 κτλ. τότε θὰ εἶχα κι' ἐγὼ τὸ σπιτάκι μου, θὰ ἤμουν νοικοκύρης.
 —Στ. 93. Διότι, καὶ ἂν δὲν ἐγυρεύετο, δὲν εἶχε πέρασιν, τὸ ρά-
 ψιμον, ὅμως κτλ.—Στ. 97. **Μαγκίπος**=ὁ φούρναρης, ὁ ψωμάς.—
 Στ. 98. **Προφύρνια**=τὰ πρῶτα ψωμιά ποῦ βγαίνουν ἀπὸ τὸν
 φούρνον.—Στ. 102. **Ἀπόξυσμα τριπτούτσικον**=ἀφοῦ γίνου
 τὰ ψωμιά ἀπὸ τὴν ζύμην τῆς σκάφης, μένει πάντοτε εἰς τὰς πα-
 ρειᾶς τῆς σκάφης ὀλίγη ζύμη ταύτην ἀποξέου καὶ τὴν τρίβου
 συνήθως, ὥστε ν' ἀποτελεσθῇ σφήνα τις ἢ κουλουράκι, πρόχει-
 ρες πῆττες, κτλ. Ταῦτα φουρνίζονται πρὶν τεθοῦν εἰς τὸν φούρ-
 νον οἱ κανονικοὶ ἄρτοι, διὰ νὰ δοκιμάσωμεν ἂν ὁ φούρνος εἶναι
 ζεστός, ἂν ψήγη καλά, κτλ.—Στ. 104. **Τὸ πῶς ἀκούεις**=πῶς
 ὀνομάζεσαι, πῶς σε λέγουν.—Στ. 105. **Εἶτα**=γιά.—**Δαμῖν**=ὀλί-
 γον.—Στ. 107. **Τὸ ἀνυπόληπτον**=τὸ ὅτι δὲν με ἐσεβάσθη, δὲν
 μοῦ ἔδωκεν ὑπόληψιν.—Στ. 110. **Τσοῦκκα**=τὸ τσουκάλι.—Στ.
 111. **Στριγγίζω**=στριγγίζω, φωνάζω δυνατά.—Στ. 112. **Δρου-**
βανισιτὸν=κτυπημένον μέσα σὲ δρουβάνι (=ξύλινον δοχεῖον,
 ἐντὸς τοῦ ὁποίου κτυποῦν τὸ γάλα καὶ ἀφαίρουσιν τὸν βούτυρον).
 —Στ. 114. **Καταβλατιτᾶς**=βλαττῖν εἶναι ὑφασμα πορφυροῦν. Ἐξ
 αὐτοῦ κατεσκευάζοντο διάφορα ἄμφια, κτλ. Ὁ κατασκευαστῆς
 καὶ πωλητῆς βλαττιῶν ἐκαλεῖτο βλαττᾶς. Ἄλλ' ἐνταῦθα πρόκει-
 ται μᾶλλον περὶ εὐτελοῦς ἐπαγγέλματος.—**Σηκωτῆς**=ἄχθοφό-
 ρος.—Στ. 117. **Ἐμποτόπουλον**=μικρὸν πῆλινον δοχεῖον.—
Κρασοβόλιν=κυρίως τὸ δοχεῖον, ἐνθα βάλλεται κρασί, εἶτα καὶ
 τὸ βαλλόμενον κρασί.—Στ. 118. **Ἐκ τὰ λαπαριμαῖα**=ληφθὲν
 ἐκ μαλακοῦ μέρους τοῦ κρέατος, ἐκ τῶν περὶ τὴν ὄσφιν μερῶν
 (=τῆς λαπάρας).—Στ. 120. **Κοπετὸν**=νὰ τῆς ἔδιδα ὡς ποῦ νὰ
 τὴν ἔπιανε τρομάρα, θρήνος (=νὰ τὴν κατεβρόχθιζα).

ΣΕΛ. 250, στ. 121. **Κεντήκλα**=πίλημα, ἐριουχον ἐκ συμπι-
 λήσεως τριχῶν, μαλλίου κτλ., χονδρὸς κετσές' (ἐννοεῖ δηλαδὴ ἕαν
 ἐμάνθανε νὰ κατασκευάζῃ τοιαῦτα ὑφάσματα).—Στ. 123. **Χειρο-**
μάχισσες=ποῦ ἀσχολεῖσθε μὲ τὰ χέρια, δουλευτάδισσες.—Στ.
 124. **Βηλαρικᾶς κεντήκλας**=τόπια ὑφάσματα, πανιά τοῦ το-
 πιοῦ. Velum λατινιστὶ τὸ ὑφασμα.—Στ. 126. **Ὀκάποσες**=κάμ-
 ποσες.—Στ. 128-9. Ἐννοεῖ πιθανῶς : τὴν τύχην μου τὴν εἶδα,
 τὴν ξέρω (ὅτι δηλαδὴ δὲν εἶμαι τυχερός) καὶ τὰς κεντήκλας θὰ
 ἐμάθαινα, καὶ πάλι θὰ ψωμοζητοῦσα.—Στ. 130. **Φάρσωμα**=(ἐκ

τοῦ λατινικοῦ falsus), ψευδότοιχος ἀπὸ σανίδες.—Στ. 131. **Συχοφλακαρίζει**=συχνὰ λάμπει (Λατ. facula=δῶς, λαμπάς).—Στ. 135. **Τσικνώνω**=λιμάζω.—Στ. 138. **Μυριοεμπύρετος**=χιλίες φορὲς καημένε, κακορρίζικε.—Στ. 140. **Προχεράρης**=ἐργατικός.—Στ. 146. **Συντυχαίνω**=ὀμιλῶ.

ΣΕΛ. 251, στ. 156. **Σκοτασμός**=τὸ θάμβος.—Στ. 261. **Ἐπιβαλίαριν**=ἔνδυμα ἐν εἶδει μποξᾶ.—Στ. 264. **Τὸ διῶμαν**=τὰ κομψεύματα, οἱ ἀκκισμοί.—Στ. 271. **Νᾶπες**=θὰ ἔλεγες.

ΣΕΛ. 252, στ. 289. **Τύρωνα**=ἐννοεῖ τὸν Θεόδωρον τὸν μεγαλομάρτυν, οὔτινος ἡ μνήμη ἐορτάζεται τὴν 17ην Φεβρουαρίου. Οὗτος, γεννηθεὶς ἐν Ἀμασεΐα, ὑπηρέτει ὡς νεοσύλλεκτος εἰς τὸν ἐκεῖ ῥωμαϊκὸν λεγεῶνα, εἰς τὸ τάγμα τῶν Τυρώνων, ἐξ οὗ καὶ ἐπωνομάσθη Τύρων. Τὸ 406 ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Γαλερίου κατηγγέλθη ὡς προσηλυτίζων ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ μετ' ὀλίγον τοῦ ἀπεδόθη ὁ ἐμπρησμός τοῦ ἐν Ἀμασεΐα ναοῦ τῆς Κυβέλης. Ἐκρίθη ἔνοχος καὶ κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ πυρᾶς θάνατον.—**Στρατηλάτην**=ἐννοεῖ τὸν ἅγιον Θεόδωρον Στρατηλάτην. Οὗτος κατήγετο ἀπὸ τὴν Γαλατίαν καὶ ὑπηρέτει ὡς στρατηγὸς εἰς τὸν στρατὸν τῆς Ἀνατολῆς ἐπὶ Λικινίου. Ὁ αὐτοκράτωρ, μαθὼν ὅτι οὗτος ἦτο Χριστιανός, ἀπήτησε νὰ προσκυνήσῃ τὰ εἰδωλα. Οὗτος ὄχι μόνον ἠρνήθη, ἀλλὰ καὶ κατέκρινε δριμύτως τὰ κατὰ τῶν Χριστιανῶν μέτρα τοῦ αὐτοκράτορος. Διὰ τοῦτο καὶ ἀπεκεφαλίσθη. Ἡ μνήμη του τελεῖται τὴν 8ην Φεβρουαρίου.—**Ταξίδια**=αἱ ἐκστρατεῖαι.

Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ Χρονικὸν τοῦ Μωρέως.

Α'. **Ὁ θάνατος τοῦ Γοδοφρέδου Β'** (Σελ. 253—4).

Στ. 2722. **Νιζεφρὲς**=γαλλιστὶ Geoffroy.—Στ. 2726. **Γάγ** ὁ σύνδεσμος χρησιμεύει πολλάκις εἰς τοὺς βυζαντινοὺς διὰ νὰ γεμίξῃ τὸν στίχον.—Στ. 2728. **Γουλιάμον**=οὕτως ὀνομάζει τὸν Γουλιέλμον Βιλλεαρδουῖνον, τὸν ἐπιλεγόμενον Καλαμάταν, διότι εἶχε γεννηθῆ εἰς τὸ κάστρον τῆς Καλαμάτας, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του Γοδοφρέδου τοῦ Α' (1218 μ. Χ.) εἶχε λάβει τὴν Καλαμάταν ὡς φέουδον.—Στ. 2731. **Ἀποδάριτε**=ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης (ἐκ τοῦ ἀπὸ ἔδε ἄρτι).

Ἡ πολιορκία τῆς Μονεμβασίας (Σελ. 254 κέ.).

Στ. 2892. **Νηξία**=ἡ Νάξος.—Στ. 2894. **Κεφαλάδες**=οἱ

ἀριστοι, οἱ ἄρχοντες.—Στ. 2896. **Σωταρχία**=τὰ ἐπιτήδεια, τὰ πρὸς διατροφήν χρήσιμα.—Στ. 2898. **Παρακαθίζω**=πολιορκῶ.—Στ. 2903. **Νίκλι**=ἔκειτο ἐν τῇ πεδιάδι τῆς ἀρχαίας Τεγέας (ἐρείπια αὐτοῦ σώζονται παρὰ τὸ σημερινὸν Πιαλί).—Στ. 2913. **Ἐποῖκαν**=ἐποίησαν, ἔκαμαν.—Στ. 2915—16. Τὸ χειρόγραφον τῶν Παρισίων ἔχει ἀντὶ τῶν δύο αὐτῶν στίχων τοὺς ἐξῆς: ἐπάντεχαν καὶ ἔλεγαν: γουργὸν νὰ ὑπαγαίνουν, νὰ ἀφήσουσιν τὸν καθισμὸν τὸν τοὺς παρακαθίσαν.—Στ. 2920. **Τριπουτισέτα**=γαλλιστὶ trébuchet=πολεμικὸν μηχανήμα, ὅπερ ἐσφενδόνιζε λίθους διὰ τὴν κρήμισιν τειχῶν.—Στ. 2935. **Ἐνομοῦ**=ἐκ τοῦ ἐν καὶ ὁμοῦ=ὄλοι ὁμοῦ, ὁμοφώνως, μαζί.—Στ. 2938. **Ἐγκουσαῖτος**=ἐκ τοῦ λατινικοῦ excusatus = ἀπηλλαγμένος φόρων, ἀπολαύων ἀτελείας.—Στ. 2939. **Δούλεψιν κτλ.**=δηλαδή μόνον κατὰ θάλασσαν νὰ ὑπηρετῶσιν ἐπὶ τῶν ἰδικῶν των πλοίων.—Στ. 2940. **Ρόγα**=ἡ μισθοδοσία: λαμβάνοντες μισθόν.—Στ. 2953. **Φαρίον**=ἵππος εὐγενοῦς φυλῆς πρὸς ἵππασίαν.—Στ. 2954. **Σκαρλέτος** ἢ σκαρλάτος=κόκκινος (λ. ἰταλική).—Στ. 2955. **Προνοιᾶζω**=δωροῦμαι, παραχωρῶ τινα κτήματα.

Ἀπὸ τὴν «Διήγησιν παιδιόφραστον τῶν τετραπόδων ζώων. (Σελ. 256 κέ.)

Βάγνερ Γ. = Γερμανὸς φιλόλογος, ὅστις ἐξέδωκε καὶ ἐλληνικὰ μεσαιωνικὰ χειρόγραφα (1843—1880).

Στ. 915. **Σελλία** = καθίσματα, ἔδρανα. — Στ. 931. **Ἐσυντύχασιν**=ὠμίλησαν. — Στ. 937. **Παράσημος** = κυρίως ἐπὶ νομισμάτων, ὃ μὴ φέρων τὸ ὀρισμένον σημεῖον: ἔπειτα ἐπὶ ἀνθρώπων, ὃ μὴ ἔχων τὴν προσήκουσαν μορφήν, κηκόσχημος. — Στ. 971. **Φαγκρὶν**=τὸ γνωστὸν ψάρι, τὸ ἔχον μικρὸν στόμα, με προτεταμένα δόντια.—Στ. 972. **Μυσερδς**=ὃ μὴ ἀρτιμελής, βεβλαμμένος, ἄσχημος. — Στ. 973. **Τὰς μίγλας**=τὰς μυίας, φαίνεται.

Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν Βέλθανδρον καὶ τὴν Χρυσάντζαν.
(Σελ. 259 κέ.)

Στ. 113. **Φαρία**=ἄλογα (εὐγενῆ).—Στ. 115. **Συντύχετε**=ὠμιλήσατε. — Στ. 119. **Πεταστὸν** = σηκωτὸν στὰ χέρια. — Στ. 126. **Κατοῦνα**=ἡ σκηνή.—Στ. 127. **Μουσικὴν**=μουσικὸν ὄργανον.—Στ. 129. **Ἡ νάπη ἢ τὸ νάπος** (ἀρχαία λέξις)=δασώδης κοιλάς ἢ φάραγξ.—Στ. 133. **Ἐένον**=θαυμαστὸν, ἔξω τοῦ συνή-

θους.—Στ. 151. *Ξενίαν*—τὴν ξενιτειάν.—Στ. 164. *Ἀποσώσωμεν*—φθάσωμεν.—Στ. 177. *Ποίσης* = ποιήσης, προσφέρης τὰς ὑπηρεσίας σου.—Στ. 185. *Ἀπηλογοῦμαι*—ἀποκρίνομαι.—Στ. 207. *Ἀπελαίμι*—τὸ κατ' ἐξοχὴν ὑπὸ τῶν ἀπελατῶν χρησιμοποιοῦμενον ὄπλον. Ἦτο ῥόπαλον (βαδδίν, ματσούκιν) σιδηροῦν καὶ ἀκιδωτόν.

** Ἀπὸ τὰ «Καταλόγια».* (Σελ. 264—5).

Καταλόγι—τὸ παράπονον.

Α'. Στ. 9. *Ἡ ἔλικιά* (ἢ *ἡλικιά*) = α) ἡ ἡλικία β) τὸ ἀνάστημα τοῦ σώματος, ἡ κορμοστασιά.

Β'. Στ. 6. *Ἀμμή τὸ θέλου* κτλ.—ἄλλ' ἐκεῖνο τὸ ὅποιον θέλου, νὰ τὸ ἴδωσιν ἐπάνω τους.

Γ'. Στ. 2. *Βεργναλεμένε* (ἀναλέγω)—ὑψώνεσαι καὶ κάμπτεσαι σὰν βέργα.—Στ. 4. *Ἐκόλλησε*—προσεκολλήθη, μὲ κατέλαβε.

Δ'. Στ. 1. *Ἄγγελον*—ἐννοεῖ τὸν κατὰ τὸν θάνατον ἐρχόμενον διὰ νὰ λάβῃ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀποθνήσκοντος.

** Ὁ πόνος τῆς κόρης* (Σελ. 266).

Στ. 1. *Πανέμνοση*—πολὺ ὠραία.—*Ὁ κύρκας* (κατὰ διόρθωσιν Σ. Κυριακίδου, ἀντὶ ὁ κύρκας)—δ κύρκος (τὸ γνωστὸν εἶδος ἰέρακος)· θεραπευτικὴ προσωνομία τοῦ ἀγαπωμένου, ὅστις θὰ ἦτο πολεμικὸς καὶ ἀνδρεῖος. Ὅμοίως ἐχρησιμοποιήθησαν ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ αἱ λέξεις ἀετός, ξεφτέρι, γεράκι.—Στ. 4. *Νὰ κῆς*—νὰ καῆς.—Στ. 6. *Τὰ θίτζια*—τὰ ἀνθύλλια.

** Ἀνακάλημα τῆς Κωνσταντινόπολης.* (Σελ. 266 κέ.)

Στ. 4. *Ἀπαντοχῆ*—ἡ προσδοκία, ἡ ἐλπὶς.—Στ. 7. *Κάτεργον*—πολεμικὸν πλοῖον κωπήλατον.—Στ. 12. *Γομάριον*—φορτίον.—Στ. 19. *Πρᾶγος*—πᾶος.—*Τὸ φῆμιν*—ἡ φήμη, ἡ δόξα.—Στ. 30. *Ἐβίγλισεν*—ἐκοίταξε.—Στ. 52. *Ἀπὴν*—ἀφοῦ.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ

1. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

Σελίς

Ζαμπελιου Σπυρ. Ἡ ἐπάνοδος τοῦ Ἡράκλειου
εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν 3

Καρβούνη Νικολάου. Τὸ πρῶτο ξεκίνημα 5

2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ.

Πεξοπόρου Ἄν. Βραδιά εἰς κοιλάδα 10

3. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΙΚΑΙ.

Μωραϊτίδου Ἄλεξ. Ἡ Ἁγία Σοφία 12

Μελᾶ Σπύρου. Ὁ ψιψίκος καὶ τὰ τζιτζίκια 17

4. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.

Βικέλα Δημ. Ὁ Παπᾶ-Νάρκισσος 19

Παπαδιαμάντη Ἄλεξ. Ἡ σταχομαζώχτρα 35

Καρβούνη Νικ. Ὁ ἱππότης τοῦ Ἄστρου 45

5. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ.

Α' ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ :

Παπαρηγοπούλου Κ. Ὁ Ἰουστινιανὸς 52

Παπαρηγοπούλου Κ. Λέων ὁ Γ' 55

Ἄ. Γ. Σαρῆ, Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Ε' γυμν.—Ἐκδ. Γ' 1932. 21

Β' ΤΥΠΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ :

Δασκαράτου Ἄνδρ.	Ἐο μεμφίμοιρος	61
»	Ἐο ἑνάρετος	62
»	Ἐο ταπεινός	63
»	Ἐο κόλακας	63
»	Ἐο περιποιητικός	65
»	Ἐο μικροπρεπής	65

6. ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ.

Βικέλα Δημητρίου	Ἐο θάνατος τῆς μητρός μου	67
-------------------------	---------------------------	----

7. ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΙ.

Πολίτου Νικ.	Ἐο προέλευσις καὶ ἡ ἀξία τῶν δημοτικῶν ἁσμάτων	69
Γουδῆ Δημ.	Ἐο συνάντησις τοῦ Ἐκτορος καὶ τῆς Ἄνδρομάχης	75

8. ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΚΑΙ ΓΝΩΜΑΙ.

Δασκαράτου Ἄνδρ.	Στοχασμοί	83
Καμπούρογλου Δημ.	Θρύψαλα	83

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Α'. ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

1. ΜΕΓΑΛΑ ΕΠΗ.

Ὀμήρου	Ἐο συνάντησις τοῦ Ἐκτορος καὶ τῆς Ἄνδρομάχης (Ἰλιάδος Ζ, στ. 369—502). Μετάφρασις Ἀλεξ. Πάλλη . . .	85
---------------	---	----

Παλαμᾶ Κωστή Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν «Φλο- γέρα τοῦ βασιλιᾶ»	
Εἰσαγωγή	89
Α΄ Ὁ γυιὸς τῆς χήρας	90
Β΄ Προσκυνητῆς	97
Βαλαωρίτου Ἀριστ. Ὁ Φωτεινός	
Εἰσαγωγή	101
Ἔσσημα πρῶτον	103
Ἔσσημα δεύτερον	110
Περὶ ἴληψις τῶν ἐπομένων	122
Ὀρφανίδου Θεοδώρου Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν «Χίον δούλην»	123

2. ΜΙΚΡΑΙ ΕΠΙΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

Α΄ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΘΕΜΑ :

Δημοτικόν. Τὸ κροῦσος τῆς Ἀντριανόπολης	128
--	-----

Β΄ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΜΥΘΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ :

(ΘΡΥΛΟΙ, ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ, ΚΤΛ.)

Δημοτικόν. Τοῦ κάστρου τῆς Ὁριᾶς	128
---	-----

Δημοτικόν. Παραλλαγή τοῦ προηγ. (Καππαδοκίας) :	
--	--

Τοῦ Μαροῦς τὸ κάστρο	131
--------------------------------	-----

Δημοτικά. Ὁ θάνατος τοῦ Διγενῆ. Τέσσαρες παραλλαγαί	
---	--

Εἰσαγωγή	132
--------------------	-----

Πρῶτη παραλλαγή (Κρήτης)	132
------------------------------------	-----

Δευτέρα παραλλαγή (πολλῶν τόπων)	133
--	-----

Τρίτη παραλλαγή (Κερκύρας)	134
--------------------------------------	-----

Τετάρτη παραλλαγή (Κύπρου)	135
--------------------------------------	-----

Δημοτικόν. Οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀνδρονίκου	138
--	-----

Δημοτικόν. Παραλλαγή τοῦ προηγ. τραγουδιοῦ (Κερασοῦντος) : Ὁ αἰχμάλωτον	141
---	-----

Δημοτικόν. Τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου	143
--	-----

Δημοτικόν. (Καρπάθου). Ὁ Κωνσταντῆς	145
--	-----

Δημοτικόν. (Κρήτης). Ὁ Κρητικὸς στραθιώτης κατὰ τῶν Ἑνετῶν	146
Δημοτικόν. Τῆς Ἁγιάς Σοφιάς	147
Δημοτικὰ (Τραπεζοῦντος). Τὸ πάρσιμο τῆς Πόλης :	
Εἰσαγωγή	148
Πρῶτον ποίημα	148
Δεύτερον ποίημα	149
Παλαμᾶ Κωστῆ Ὁ Διγενῆς κι' ὁ Χάροντας	150
Πολέμη Ἰω. Κώνστας	151
Πολέμη Ἰω. Τὸ χρυσὸ δαχτυλίδι	152
Δροσίνη Γεωργ. Οἱ δύο καβαλλάρηδες	153
 Γ' ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ :	
Γρυπάρη Ἰω. Τρελλή χαρὰ	154
Προβелеγγίου Ἀριστ. Τὸ νησιωτάκι	155
Προβелеγγίου Ἀριστ. Σαβανωμένοι οἱ δρόμοι	156

Β'. ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

1. ΚΥΡΙΩΣ ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

Α' ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ :

Κάλβου Ἀνδρέου. Εἰς Ἑλευθερίαν	157
Κρυστάλλη Κώστα. Στὸ σταυραῖτὸ	159
Γρυπάρη Ἰω. Δικό μου φῶς	160
Γρυπάρη Ἰω. Ὑπνος	161
Δάφνη Στεφ. Ὁ κηπουρὸς τοῦ μοναστηριοῦ	161
Προβелеγγίου Ἀριστ. Τέχνη καὶ νεότης	162
Προβелеγγίου Ἀριστ. Ὁ θάνατος τοῦ ποιητοῦ	163
Ἀθάνα Γεωργ. Σιβρὶ Χισσάρ	165

Β' ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ :

Σολωμοῦ Διον. Ἡ τρελλή μάνα	166
Ἀθάνα Γεωργ. Θαλασσινὸ μοιρολόγι	169

	Σελίς
Γ' ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ :	
<i>Κάλβου Ἀνδρέου.</i> Εἰς δόξαν	171
<i>Προβελεγγίου Ἀριστ.</i> Ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ	173
<i>Δροσίνη Γεωργ.</i> Ὕμνος τῶν προγόνων	175
<i>Ἀθάνα Γεωργ.</i> Ὁ σαλπικτῆς	175
Δ' ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑ :	
<i>Προβελεγγίου Ἀριστ.</i> «Ἀδελφοί»	176
Ε' ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΙΑΝ :	
<i>Μαρκοῤῥᾶ Γερ.</i> Μία καλὴ ψυχὴ	179
<i>Προβελεγγίου Ἀριστ.</i> Σὺ εἶσαι ὁ Θεός μου	180
ΣΤ' ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ :	
<i>Πορφύρα Δ.</i> Χινοπωριάτικος ἀγέρας	182
<i>Πορφύρα Δ.</i> Χειμῶνας στὸ λιμάνι	182
<i>Δάφνη Στεφ.</i> Τὸ καράβι	183
<i>Δάφνη Στεφ.</i> Τῆς φτωχῆς τὸ ξόδι	184
<i>Δροσίνη Γ.</i> Τοῦ σπιτιοῦ ἢ φωτιά	184
<i>Δροσίνη Γ.</i> Ἡ βρυσούλα	185
<i>Ἀθάνα Γ.</i> Στοχασμοὶ τοῦ ἀγρότη	186
2. ΣΑΤΙΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.	
<i>Δημοτικόν.</i> Πάει νῦν ἀγοράση χτένια	187
<i>Δημοτικόν</i> (Καρπάθου). Τὸ ἀμπέλι τοῦ μύρμηκα	187
<i>Μαρκοῤῥᾶ Γερ.</i> Τὸ μοιρολόγι τοῦ Χάρου	188
3. ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ.	
Ἰ. <i>Ρίζου Νερουλοῦ.</i> Εἰς ἱατρὸν	189
Κ. <i>Σκόκου Κ.</i> Εἰς φιλάργυρον (2 ἐπιγράμματα)	189
Γ'. ΕΠΙΚΟΛΟΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.	
<i>Πολέμη Ἰω.</i> Μαυρίκιος	190
<i>Δάφνη Στ.</i> Τὰ χέρια τοῦ Πιλάτου	193

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΔΕΙΓΜΑΤΑ ΛΑΙΚΩΤΕΡΑΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ.

ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ.

Σελίς

Ἰω. Μαλάλα. Ἀποσπάσματα ἐκ τῆς Χρονογραφίας του.	
Πληροφ. περὶ τοῦ συγγραφέως καὶ τοῦ ἔργου του	196
Α'. Ὁ Κροῖσος ἐρωτᾷ τὴν Πυθίαν	198
Β'. Ἡ Διδὼ	199
Γ'. Ὁ Διοκλητιανὸς καταπνίγει ἐπανάστασιν τῶν Ἀλεξανδρέων	199
Δ'. Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος βλέπει τὸ ὄραμα ..	200
Ἰω. Μόσχου. Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν «Λειμῶνα».	
Πληροφορίαι περὶ τοῦ συγγραφέως	201
Εἰσαγωγή (κατὰ τὸν Σπ. Ζαμπέλιον)	202
Τὸ 9ον κεφάλαιον τοῦ Λειμῶνος	205
Τὸ 24ον κεφάλαιον	206
Τὸ 175ον κεφάλαιον	206
Λεοντίου Νεαπόλεως. Ἀπὸ τὸν βίον Συμεῶν τοῦ διὰ Χριστὸν σαλοῦ.	
Α'. Πληροφορίαι περὶ τοῦ συγγραφέως	207
Β'. Εἰσαγωγή: Περίληψις τῶν πρώτων κεφα- λαίων	207
Γ'. Κεφάλαιον 31ον, 32ον καὶ 33ον	208
Δ'. Περίληψις τῶν ἐπομένων κεφαλαίων	209
Ε'. Κεφάλαιον 58ον, 61ον καὶ 62ον	210
Θεοφάνους. Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Χρονογραφίας του.	
Πληροφορίαι περὶ τοῦ συγγραφέως	211
«Μία νίκη τοῦ Ἡρακλείου»	212
Κωνσταντῖνον τοῦ Πορφυρογεννήτου Ἀποσπάσματα.	
Πληροφορίαι περὶ τοῦ συγγραφέως	214

Σελίς

Α'. Ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν Βασιλείου τοῦ Μακεδόνοσ :	
'Ο Βασίλειοσ αἰχμάλωτοσ ἐν Βουλγαρίᾳ	215
Β'. Ἀπὸ τὴν « Ἐκθεσιν τῆσ βασιλείου τάξεωσ ».	
1. Ὅσα δεῖ παραφυλάττειν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ τρυγητοῦ ἐν προκένσῳ τῆσ Ἱερεΐασ	217
2. Ἀναγόρευσισ Λέοντοσ τοῦ Α' (457 μ.Χ.)	218

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ.

Δημῶδεσ Ἔσμο τῶν δήμων ἐν τῷ Ἱπποδρόμῳ	220
Ἄγνωστω Τὸ ἔποσ τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα.	
Εἰσαγωγή	220
Α'. Ἡ μονομαχία τοῦ Κωνσταντίνου πρὸσ τὸν Ἀμιράν	223
Β'. Ὁ Διγενῆσ πρῶτην φορὰν εἰσ τὸ κυνήγιον . .	225
Γ'. Ὁ Διγενῆσ εἰσ τοὺσ ἀπελάτασ	231
Δ'. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐπισκέπτεται τὸν Διγενῆν . .	234
Ἀλεξίου Κομνηνοῦ (Σπανέα) « Διδασκαλία παραινετική ».	
Α'. Εἰσαγωγή	236
Β'. Οἱ πρῶτοι 89 στίχοι	237
Μιχαῆλ τοῦ Γλυκά « Στίχοι γραμματικοί ».	
Α'. Εἰσαγωγή	240
Β'. Δύο ἀποσπάσματα	240
Ἄγνωστω Προδρομικά ποιήματα.	
Α'. Εἰσαγωγή	245
Β'. Τὸ τέταρτον ποίημα	246
Ἄγνωστω Τὸ Χρονικὸν τοῦ Μωρέωσ.	
Α'. Εἰσαγωγή	252
Β'. Ὁ θάνατοσ τοῦ Γοδοφρέδου Β' Βιλλαρ- δουίνου	253
Γ'. Ἡ πολιορκία καὶ ἡ ἄλωσισ τῆσ Μονεμ- βασίασ	254

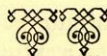
Ἄγνωστος «Διήγησις παιδιόφραστος τῶν τετραπόδων ζῴων».	
Εἰσαγωγή	256
Ὁ ἐλέφας καὶ ἡ μαῖμοῦ	257
Ἄγνωστος Βέλθανθρος καὶ Χρυσάντζα	
Εἰσαγωγή	259
Οἱ στίχοι 108—215	260
Περίληψις τῶν ἐπομένων	263
Ἄγνωστος «Καταλόγια».	
Εἰσαγωγή	264
Τέσσαρα ἄσματα	265
Ἄγνωστος Ὁ πόνος τῆς κόρης	266
Ἄγνωστος «Ἀνακάλημα τῆς Κωνσταντινόπολης».	
Εἰσαγωγή	266
Οἱ πρῶτοι 70 στίχοι	266

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄.

ΒΙΟΙ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ	269
--	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΑΤΩΝ	281
---	-----

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 17ῃ Ἰουνίου 1934

Ἀριθ. πρωτ. 33418.

Πρὸς
τὸν κ. Ἀλέξανδρον Γ. Σαρηῆν,
καθηγητὴν τῆς Βαρβακείου Προτύπου Σχολῆς.

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι δι' ἡμετέρας ταυταρίθμου καὶ ἀπὸ Ἰουνίου 1930 πράξεως, καταχωρισθείσης ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. 637ης τοῦ αὐτοῦ μηνὸς φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως (τεῦχος Β'), ἐνεκρίθη, συμφώνως τῷ νόμῳ 3438, τὸ ὑφ' ὑμῶν ἐβληθὲν πρὸς κρίσιν διδακτικὸν βιβλίον «**Ἀλεξ. Γ. Σαρηῆ, Νεολογικὰ Ἀναγνώσματα τῆς πέμπτης τάξεως τοῦ Γυμνασίου**» διὰ τέσσαρα σχολικὰ ἔτη, ἦτοι ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1930—ἕως τέλους τοῦ 1933—34, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως κατὰ τὴν ἐκτίμησιν αὐτοῦ ἐπενεχθῶσιν αἱ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ὑποδειχθεῖσαι τροποποιήσεις.

Ὁ Ὑπουργὸς
Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Ἄρθρον 6^{ον} τοῦ ἀπὸ 14^{ης} Σεπτεμβρίου 1934 Προεδρικοῦ Διατάγματος.

Τὰ διδακτικὰ βιβλία τὰ πωλούμενα μακρὰν τοῦ τόπου ἐκδόσεώς των ἐπιτρέπεται νὰ πωλῶνται ἐπὶ τιμῇ ἀνωτέρα καὶ 15 % τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παρόντος Διατάγματος κανονισθεῖσας ἀνεῦ βιβλιοσήμου τιμῆς, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δαπάνης σκευῆς καὶ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως τοῦ ἐσωτερικοῦ μέρους τοῦ ἐξωφύλλου ἢ τῆς τελευταίας σελίδος αὐτοῦ ἐκτυποῦται τὸ παρὸν ἄρθρον.